

NENAD PALAC

**TEOLOŠKO-PASTORALNA
RELEVANTNOST INTERNETSKOGA
PORTALA ZA EVANGELIZACIJSKO
POSLANJE CRKVE**

Biblioteka Teologija
Knjiga 14.

Izdavač:

Katolička izdavačka kuća i časopis *Crkva u svijetu*
Zrinsko-Frankopanska 19, 21000 Split

Recezeni:

dr. sc. Gina Šparada
doc. dr. sc. Marko Šutalo

Odluka Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu o dopuštenju za objavu (tisak) doktorskog rada u cijelosti od 16. siječnja 2024., KLASA: 643-03/24-01/01 URBROJ: 251-82/01-24-5.

ISBN 978-953-8429-35-4 (PDF)

Split, 2024.

Nenad Palac

**TEOLOŠKO-PASTORALNA
RELEVANTNOST INTERNETSKOGA
PORTALA ZA EVANGELIZACIJSKO
POSLANJE CRKVE**

THEOLOGICAL-PASTORAL RELEVANCE OF WEB
PORTAL FOR THE EVANGELIZATION MISSION
OF THE CHURCH

Split, 2024.

ZAHVALE

Na početku ovog doktorskog rada želim uputiti iskrenu zahvalu svima onima koji su mi bili pratnja i pomoć na ovom putu. Ponajprije zahvaljujem dragom Bogu na daru života i obilju milosti kojom me prati kroz čitav život. Velika hvala mojoj mentorici prof. dr. sc. Jadranki Garmaz koja me s puno strpljivosti, kontinuiranim savjetima i ohrabrenjima pratila te nastavlja pratiti tijekom ovog procesa. Želim također zahvaliti mr. sc. Petru Balti osnivaču portala Bitno.net, kao i ostatku redakcije na čelu s doc. dr. sc. Antom Mikićem za vrijeme koje su izdvojili za intervju. Njihova raspoloživost za kvalitativno i kvantitativno istraživanje omogućila je formaciju ovog rada. Hvala također svim čitateljima portala Bitno.net-a koji su sudjelovali u ispunjanju anketa na portalu. Bez Vašeg sudjelovanje ovaj rad ostao bi nepotpun.

U konačnici neizmjereno hvala mojoj najvećoj potpori zaručnici Mariji, ocu Predragu i majci Slavici te braći Anti i Luku. Uz vaše razumijevanje i podršku danas se nalazim na kraju jednog i početku drugog puta.

INFORMACIJE O MENTORICI

Prof. dr. sc. Jadranka Garmaz rođena je 1974. u Koprnu kod Šibenika. Godine 1997. završila je studij Filozofije i religijske kulture na Hrvatskim studijima, a 1998. studij teologije na FTI Družbe Isusove u Zagrebu. Na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku 2002. godine promovirana je u dr. teologije. Od akademske godine 2003./2004. predaje na Katedri religijske pedagogije i katehetike Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu. Od 15. siječnja 2004. izabrana je u suradničko zvanje višeg asistenta, 2008. u docenta. Godine 2013. izabrana je u zvanje izvanrednog profesora, a 2018. u redovitog profesora (prvi izbor). Od godine 2008. imenovana je pročelnicom Katedre religijske pedagogije i katehetike, a 2015. imenovana je predsjednicom Odbora za unapređenje kvalitete KBFa u Splitu. U ak. godinama 2013. /2014. i 2014./2015. obnašala je službu prodekana za nastavu. Od 2003. godine aktivni je član je međunarodne istraživačke grupe Komunikativna teologija sveučilišta u Innsbrucku, u čijem je vodstvu od 2021. godine. Od 2019. je u uredništvu niza Komunikativne teologije izdavačke kuće Grünewald Verlag. U 2022. nagrađena je plaketom Sveučilišta u Splitu za izvrsnost u međunarodnoj suradnji, kao i nagradom KBF-a u Splitu za izvrsnost u nastavi. Održala je gostujuća predavanja na raznim Sveučilištima među kojima su Ljubljana, Passau, Krakow i Tarnow i druga, objavila je dvije knjige, uredila nekoliko međunarodnih Zbornika radova i preko 50 znanstvenih članaka. Godine 2022. završila je diplomsku razinu Koncepta o umijećuvođenja pod nazivom *Interakcija usmjerena na temu prema Ruth C. Cohn* (TCI) i Kršćansku geštalt pedagogiju 2021 godine. Od kolovoza 2022. imenovana je Predstojnicom katehetskog ureda Splitsko-makarske nadbiskupije. Udana je i majka troje djece. Izbor iz bibliografije:

- Jadranka GARMAZ - Martin KRAML, *Živjeti od Euharistije*, Zagreb, 2009.
- Jadranka GARMAZ - Matthias SCHARER, *Učenje vjere. Kako osmisliti i voditi proces učenja vjere? Komunikativnoteološka koncepcija*, Zagreb, 2014.
- Jadranka GARMAZ - Gina ŠPARADA, The Role of Catholic Religious Education in Croatiain Strenghtening of Marital Love and Prevention of Divorce, u: *Soočanje z ločitvijo - teorija, terapevtska praksa in raziskovanje*, Ljubljana, 2017., 93-103.
- Jadranka GARMAZ, Izabrana pitanja vjerskog odgoja u obiteljskom okruženju, u: Ivo ANTUNOVIĆ – Ivan KOPREK – Pero VIDOVIĆ (ur.), *Život biraj. Zbornik radova prigodom*
- *75. rođendana msgr. prof. dr. sc. Valentina Pozaića umirovljenog pomoćnog biskupa Zagrebačke nadbiskupije*, Zagreb, 2020., 517-530.

- Jadranka GARMAZ – Mihael PROVIĆ, Skrb za samog sebe i religioznost u formiranju identiteta i zadovoljstva životom kod adolescenata i mladih, u: *Crkva u svijetu*, 56 (2021.) 3, 485-506.
- Jadranka GARMAZ – Hans MENDEL, Transreligiös kompetent warden, u: Ružica RAZUM Nenad MALOVIĆ – Kristina VUJICA (ur.), *Religijsko obrazovanje u interkulturalnoj Europi*, Zagreb, 2022., 23-37.

SAŽETAK

Doktorski rad „Teološko-pastoralna relevantnost internetskoga portala za evangelizacijsko poslanje Crkve“ analizira utjecaj Bitno.net-a na čitatelje i pri tome vrednuje sadržaj o papi Franji objavljen na istom. Rad se sastoji od četiri dijela. U prvom dijelu rada vrednujemo utjecaj interneta kao novog sredstva društvene komunikacije na Crkvu i svijet. Kroz drugi dio rada analiziramo bitne oznake teološko-pastoralnog govora pape Franje kako bi postavili temelje za vrednovanje članaka objavljenih na portalu o njemu. Treći dio rada posvećen je vrednovanju portala Bitno.net. Kroz intervju s pojedincima angažiranim na portalu nastojimo prikazati kako je Bitno.net formiran, koja je njegova misija i vizija te na koji način redakcija portala vrednuje svoju ulogu unutar hrvatskog medijskog prostora. Četvrti dio rada podijeljen je u dva dijela tj. radi se o dva zasebna istraživanja. Prvo istraživanje provedeno je u obliku ankete među čitateljima na portalu Bitno.net. Ono se fokusira na ispitivanje čitateljskih navika, stavova i vjerničkog angažmana izvan portala Bitno.net. Pri tome ukazuje na postojanje pozitivnog utjecaja portala Bitno.net na informiranost čitatelja o vjeri i vjerskim temama, formaciji vjerskih stavova te aktivnijeg življenje vjerničkog života prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni. U vrednovanju svih navedenih aspekata dobivene rezultate uspoređujemo rezultatima prethodno provedenih istraživanja na portalu, kao i drugim relevantnim istraživanjima. Drugo istraživanje na portalu Bitno.net usmjereno je prema analizi sadržaja članaka s oznakom #papaFranjo. Kroz kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja u četiri aspekta (evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni) ukazujemo na to u kojoj se mjeri redakcija portala oslanja na izvanjske izvore te na koji način izvještava o papi Franji. Pri analizi članaka osvrćemo se također na veće tematske cjeline kao i na pojedinačne slučajeve izvještavanja redakcije portala Bitno.net o papi Franji. Na ovaj način želimo utvrditi kakvu teološko-pastoralnu sliku jedan konkretni internetski portal formira o papi Franji te na koji način pridonosi evangelizacijskom poslanju Crkve unutar digitalnog prostora.

Ovo je prvo istraživanje takve vrste na nacionalnoj razini koje pokušava analizirati utjecaj interneta i konkretnog vjerskog portala Bitno.net na čitatelje s fokusom na članke o papi Franji. Aktualnost ove teme raste s razvojem sredstava društvene komunikacije i pojavom novih katoličkih medija unutar hrvatskog medijskog prostora.

Ključne riječi: Internet, Bitno.net, papa Franjo, čitatelji portala Bitno

SUMMARY

Doctoral dissertation „Theological-pastoral relevance of an web portal for the evangelization mission of the Church“ analyzes the impact of the Bitno.net on its readers and evaluates the content on Pope Francis published on it. The paper consists of four parts. In the first part we evaluate the impact of the Internet as new means of social communication on the Church and the world. In the second part we analyze important features of theological-pastoral speech of Pope Francis in order to establish grounds for evaluation of the articles published on web portal Bitno.net about the pope. Third part of this dissertation is dedicated to the web portal Bitno.net. Through interviews with individuals engaged on portal we have tried to present how web portal Bitno.net has been formed, it's mission and vision, as well as the way its editorial staff values its role within Croatian media space. Fourth part of this paper is divided into two separate parts,

i.e. two separate research. First research was done in a form of survey amongst readers of web portal Bitno.net. Research was dedicated to investigate the reading habits of it's users, their attitudes and religious engagement outside the web portal. This research indicates a positive influence of website Bitno.net on reader awareness on religion and religious topics, formation of religious attitudes, and more active religious life according to their own self-evaluation. While evaluating all aspects we compare it to previous research on this portal, as well as the other relevant research. In the second research we analyse articles with hashtag #popeFrancis on Bitno.net portal. Through quantitative and qualitative analysis of the content in four aspects (evangelizational, educational, dialogical and theological-pastoral), we indicate to what extent the editorial staff of the portal relies on external sources and in what way it reports on Pope Francis. While analyzing the articles, we also look at larger thematic units as well as individual cases of reporting by the editorial staff of the Bitno.net portal on Pope Francis. In this way, we want to determine what kind of theological-pastoral image a concrete Internet portal forms about Pope Francis and in what way it contributes to the Church`s evangelistic mission within the digital space.

This is the first research of its kind at the national level that attempts to analyze the influence of the Internet and the specific religious portal Bitno.net on readers with a focus on articles on Pope Francis. The topicality of this topic is growing with the development of means of social communication and the appearance of new Catholic media within the Croatian media space.

Key words: Internet, Bitno.net, pope Francis, Bitno.net portal readers

SADRŽAJ

ZAHVALE	IV
INFORMACIJE O MENTORU	V
SAŽETAK	VII
SUMMARY	VIII
SADRŽAJ	IX
UVOD	1
1. TEOLOŠKO-PASTORALNO VREDNOVANJE INTERNETA KAO NOVOG SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE.....	4
1.1. Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije.....	7
1.2. Internet u naučavanju i dokumentima Crkve	13
1.3. Internet u Crkvi u Hrvatskoj	20
1.4. Internet kroz prizmu trojice papa (Ivan Pavao II., Benedikt XVI., Franjo)	25
1.4.1. Papa Ivan Pavao II. (1978. – 2005.)	25
1.4.2. Papa Bendikt XVI. (2005. – 2013.)	28
1.4.3. Papa Franjo (2013. –).....	30
2. BITNE OZNAKE TEOLOŠKO-PASTORALNOG GOVORA PAPE FRANJE	33
2.1. Evangelizacijski aspekt.....	34
2.2. Odgojni aspekt	41
2.3. Dijaloški aspekt.....	46
2.4. Teološko-pastoralni aspekt	53
2.4.1. Obnovljeni pastoralni dinamizam pred izazovima izbjegličke krize	53
2.4.2. Apostolska pobudnica Radost ljubavi i suočavanje s neredovitim obiteljskim situacijama	57
3. INTERNETSKI PORTAL BITNO.NET.....	62
3.1. Nastanak portala Bitno.net.....	68
3.2. Misija i vizija portala Bitno.net.....	69

3.3. Struktura portala Bitno.net.....	71
3.4. Uređivačka koncepcija i zadani standardni portala Bitno.net.....	77
3.5. Analiza posjećenosti, objava i čitanosti portala Bitno.net	80
3.5.1. Analiza posjećenosti portala Bitno.net.....	80
3.5.2. Analiza objava portala Bitno.net.....	87
3.5.3. Analiza čitanosti portala Bitno.net.....	90
4. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA.....	98
4.1. Obrazloženje predmeta, ciljeva i hipoteza istraživanja.....	98
4.2. Istraživačke metode	99
4.3. Određivanje uzoraka	101
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	105
5.1. Rezultati istraživanja iz 2022. godine i usporedba s prethodnim istraživanjima prevedenim na portalu Bitno.net.....	106
5.1.1. Socio-demografske značajke ispitanika	106
5.1.2. Navike ispitanika na portalu Bitno.net.....	118
5.1.3. Utjecaj portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjerskim temama	135
5.1.4. Utjecaj portala Bitno.net na formaciju vjerskih stavova ispitanika.....	138
5.1.5. Utjecaj portala Bitno.net na aktivnije življenje vjerničkog života kod ispitanika.....	145
5.2. Rezultati kvantitativne i kvalitativne analize sadržaja o papi Franje na portal Bitno.net	161
5.2.1. Učestalost objava članaka s oznakom #papaFranjo na godišnjoj, mjesečnoj i tjednoj razini.....	161
5.2.2. Kategorizacija i veličina članaka s oznakom #papa Franjo na portal Bitno.net.....	169
5.2.3. Opremljenost nadnaslovom, naslovom, podnaslovom članka s oznakom #papaFranjo..	174
5.2.4. Opremljenost fotografijom članka s oznakom #papaFranjo	183
5.2.5. Izvornost članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net.....	188
5.2.6. Kvalitativna analiza evangelizacijskog aspekt članka o papi Franji na portal Bitno.net.....	211
5.2.7. Kvalitativna analiza odgojnog aspekta članka o papi Franji na portalu Bitno.net	241
5.2.8. Kvalitativna analiza dijaloškog aspekta članka o papi Franji na portal Bitno.net.....	284

5.2.9. Kvalitativna analiza teološko-pastoralnog aspekta članka o papi Franji na portalu Bitno.net	311
5.2.9.1. Sadržajna analiza članka na portalu Bitno.net o suočavanju s izbjegličkom krizom pape Franje.....	311
5.2.9.2. Sadržajna analiza članka na portal Bitno.net o pastoralnoj skrbi za rastavljene u svjetlu pobudnice Radost ljubavi	324
ZAKLJUČAK	340
POPIS LITERATURE.....	367
POPIS TABLICA I GRAFIČKIH SLIKA	431
KRATICE.....	440
PRILOZI.....	443
ŽIVOTOPIS AUTORA.....	511

UVOD

Čovjek je oduvijek bio i ostao biće koje komunicira. Bilo da se radi o komunikaciji riječima, gestama, znakovima ili simbolima, ljudska komunikacija predstavlja značajnu odrednicu u njegovu svakodnevnom životu i djelovanju. S razvojem novih tehnoloških i komunikacijskih alata ljudska komunikacija poprima nove oblike. Neposredan govor upućen znatiželjnim promatračima na areopagu zamjenjuje posredovana komunikacija u obliku binarnog koda na digitalnim medijskim platformama upućena daleko većem broju sljedbenika nego što ih jedan trg može primiti. Razvojem interneta kao novog sredstva društvene komunikacije svijet poprima strukturu „globalnog sela”. Iako ovakvo okruženje pruža čovjeku do sada neviđenu mogućnost prenošenja i komuniciranja osobne poruke ono ga istovremeno stavlja pred opasnost gubljenja identiteta u šumi sadržaja.

Upravo zbog toga potrebno je analizirati pozitivne i negativne utjecaje koje internet kao sredstvo komunikacije ima na svijet, ljudsku komunikaciju i Crkvu. U prvom poglavlju vrednujemo internet kao novo sredstvo društvene komunikacije. Čineći to nastojimo uočiti kako je razvoj ovog vojno-istraživačkog projekta nepovratno utjecao na promjenu našeg doživljaja prostora, poimanja vremena i međuljudsku komunikaciju. Dakako, razvoj ovog sredstva nije ostao nezapažen u očima Crkve te se u ovom radu osvrćemo na relevantne crkvene dokumente koji progovaraju o istom. Bilo da se radi o službenim crkvenim dokumentima ili papinskim porukama, u ovom radu, vrednujemo internet kroz četiri bitna aspekta: evangelizacijski, pastoralno-formativni, dijaloški i teološko-pastoralni. Nakon analize vrednovanja interneta u crkvenim dokumentima i dokumentima posljednje trojice papa na kraju prvog poglavlja osvrćemo se na službene dokumente Hrvatske biskupske konferencije koji na nacionalnoj razini progovaraju o internetu.

U drugom poglavlju analiziramo bitne oznake teološko-pastoralnog govora pape Franje kako bi postavili temelje za vrednovanje članaka objavljenih na portalu Bitno.net. Pri vrednovanju se pozivamo na papine enciklike, apostolske pobudnice, propovijedi, govore itd. kako bi ukazali ne samo na specifičnosti prema kojima se papa Franjo razlikuje od svojih prethodnika, već i na postojanje određenog kontinuiteta u njegovu govoru. U njegovu pontifikatu se na poseban način ističe govor o milosrđu. Papa Franjo kroz prizmu milosrđa promatra i prikazuje ne samo Božje lice, već novu viziju Crkve kao aktivne i inkluzivne gotovo obiteljske zajednice unutar koje je svatko pozvan pronaći svoje mjesto.

U trećem poglavlju, kroz kvalitativno istraživanje, stvaramo okvir za analizu portala Bitno.net. Ovo činimo kroz intervju s pojedincima angažiranim u njegovu radu vodeći pri tome računa o promjenama koje su se dogodile na istom s dolaskom novih zaposlenika i glavnog urednika. Analizom razgovora s ispitanicima formiramo tematske okvire unutar kojeg razabiremo četiri tematska područja koja nam omogućuju postavljanje temelja za daljnje istraživanje. Cilj ovog kvalitativnog istraživanja nije u iznošenju povijesnih, strukturnih ili statističkih podataka već pružanju dubljeg uvida u motive, misiju i viziju koja stoji iza pokretanja portala Bitno.net.

Četvrto poglavlje je metodološke naravi te kao takvo predstavlja okvir dvaju istraživanja provedenih na portalu: anketiranje čitatelja na portalu i analizu sadržaja članaka o papi Franji. U ovom poglavlju objašnjavam predmet, ciljeve i hipoteze kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja među čitateljima, kao i parametre analize sadržaja o papi Franji na portalu Bitno.net.

Peto poglavlje podijeljeno je u dva dijela tj. dva zasebna istraživanja. Prvo istraživanje provedeno je u obliku anketa među čitateljima na portalu Bitno.net. Rezultate dobivene u anketi uspoređujemo s prethodno provedenim istraživanjima na portalu, kao i s rezultatima drugih relevantnih istraživanja. Na početku analiziramo socio-demografske značajke ispitanika te njihove navike kako bi procijenili privrženost istih portalu Bitno.net. Nakon toga, osvrćemo se na tri područja koja su od iznimne važnosti za naš rad. Prvo područje bavi se analizom povjerenja ispitanika prema portalu i utjecaja portala na informiranost ispitanika o vjeri i vjerskim temama. Drugo područje procjenjuje utjecaj portala Bitno.net na formaciju i mijenjanje prethodno stečenih vjerskih stavova kod ispitanika. U trećem području analiziramo utjecaj portala Bitno.net na percepciju te učestalost vjerničkog života i angažmana kod ispitanika. Kroz sve navedene kategorije nastojimo ukazati na statistički značajne promjene u odnosu na prethodna istraživanja, kao i promjene povezane s dolaskom novih novinara i glavnog urednika na portal Bitno.net.

Drugo istraživanje fokusirano je na kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja članaka o papi Franji objavljenih na portalu Bitno.net. Kroz četiri aspekta (evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni) nastojimo utvrditi u kojoj se mjeri redakcija portala Bitno.net oslanja na izvanjske izvore pri izvještavanju u papi Franji te donosi li pri tome dublju teološko-pastoralnu analizu istoga. Pri tome se na poseban način usredotočujemo na Franjina apostolska putovanja, nagovore i propovijedi, opće i privatne audijencije, kao i na specifičnosti njegova

odnosa prema izbjeglicama te zajednicama u neredovitim obiteljskim situacijama. Kroz analizu sadržaja s oznakom #papaFranjo nastojimo utvrditi prati li redakcija portala njegove riječi i djela te na koji način Bitno.net progovara o papi Franji svojim čitateljima kroz različite aspekte.

Znanstveni doprinos istraživanja ispituje se u odnosu na postavljene dvije hipoteze kao i četiri radne hipoteze. Prva hipoteza polazi od pretpostavke kako portal Bitno.net pozitivno utječe na informiranost čitatelja o vjeri, vjerskim pitanjima i vjerskim temama, doprinosi čitateljskoj vjerskoj formaciji te aktivnijem življenju vjerničkog života prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni. Druga hipoteza iznosi stav da se portal Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublje teološko-pastoralne analize istoga. Uz navedene dvije glavne hipoteze u istraživanjima se osvrćemo i na četiri radne hipoteze. Prava radna hipoteza okrenuta je prema potvrdi usmjerenja da evangelizacijski sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net predstavlja papu kao evangelizatora koji poziva na aktivnije življenje vjerničkog života i svjedočenje kršćanstva. Druga radna hipoteza svjedoči kako je odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net okrenut prema aktivnom suočavanju s kriznim događajima unutar Crkve i društva. Treća radna hipoteza govori o tome kako je dijaloški sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema stvaranju kulture dijaloga između sukobljenih strana. Četvrta radna hipoteza uobličena je u tvrdnju da je teološko-pastoralni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net okrenut prema otvaranju aktualnih teoloških tema. Kroz navedene hipoteze želimo ukazati na konkretne načine kojima internetski portal Bitno.net, na nacionalnoj razini, pridonosi evangelizacijskom poslanju Crkve. Provodeći više kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja na portalu procjenjujemo njegov doseg i utjecaj na čitatelje te vrednujemo kakvu teološko-pastoralnu sliku redakcija Bitno.net-a prezentira o papi Franji. Pri tome ističemo trenutna ograničenja te nedostatke, kao i potencijalne mogućnosti za stvaranjem novih perspektiva u budućem radu koji bi pozitivno doprinijeli boljem ostvarivanju evangelizacijskog poslanja Crkve.

1. TEOLOŠKO-PASTORALNO VREDNOVANJE INTERNETA KAO NOVOG SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE

Tehnologija i tehnološka dostignuća, pa tako i razvoj sredstava društvene komunikacije, uvijek su predstavljali bitan čimbenik u čovjekovu životu. Ti alati su svojevrsan produžetak čovjekova tijela¹ pomoću kojih on brže, lakše i učinkovitije obavlja one zadaće koje su do tada od njega iziskivale više vremena ili napora. Bilo da se radi o izumu kotača ili svemirske letjelice, nova tehnološka dostignuća pomogla su čovjeku da napravi korak naprijed i uđe u novo doba. Jednako tako razvoj sredstava komunikacije počevši od pisma, preko tiskarskog stroja, telegrafa, telefona, radija, filma, televizije pa sve do interneta i društvenih mreža, predstavlja svojevrsnu promjenu i ulazak u novu fazu čovjekova života. Ovu promjenu Antonio Spadaro opisuje riječima: „Ljudska bića ne ostaju nepromijenjena dok se svijet oko njih mijenja: nisu preobražena samo sredstva komuniciranja već i samo biće i njegova kultura. Kroz čitavu povijest tehnološki napredak mijenjao je živote i način samo-shvaćanja ljudi. Ukratko, on sačinjava ono što možemo nazvati pričom o ljudskom iskustvu s tehnologijom”².

Svako pojedino sredstvo društvene komunikacije ima svoje prednosti i mane. Dok je sadržaju prenošenom posredstvom glasonoše ili pisma trebalo danima, tjednima, ako ne i više da dođe do primatelja, uz rizik od promjene ili gubitka sadržaja, izum telefona omogućava smanjenje uloge posrednika u samom prijenosu. Izumom radija i televizije otvara nam se mogućnost, u određenoj mjeri, prisustvovanju utakmici, koncertu ili euharistijskom slavlju, mada u tom trenutku nismo fizički prisutni na samom događaju.³ S nastankom i širenjem interneta kao novog sredstva društvene komunikacije, ostvaruje se svojevrsna nadogradnja na temeljima postojećih sredstava.⁴ Radi se o promjeni koja zahvaća dublje i šire od same tehničke naravi i mogućnosti pojedinog sredstva društvene komunikacije. U pitanju je utjecaj na čovjeka,

¹ Marshall McLuhan (1911. - 1980.) kanadski profesor engleske književnosti, književni kritičar, filozof, govornik i teoretičar komunikacija. Smatra se prvim teoretičarom filozofije medija i začetnikom studija teorije medija. Najpoznatiji je po izrazima „*medij je poruka*” i „*globalno selo*”. U svome radu promatra medije kao produžetak čovjekova fizičkog tijela. On smatra da ti produžetci nepobitno mijenjaju čovjeka i način na koji obavlja svakodnevne poslove. To u konačnici dovodi do nove promjene koja je vidljiva u razvoju i pronalasku novih tehnologija koje onda iznova, poput začaranog kruga, utječu na i mijenjaju čovjeka. Usp. Marshall MCLUHAN, *Razumijevanje medija: Mediji kao čovjekovi produžetci*, Zagreb, 2008., 41-46.

² Antonio SPADARO, *Cybertheology: Thinking Christianity in the Era of the Internet*, New York, 2014., 5.

³ O različitim načinima sudjelovanja u prijenosu euharistijskog slavlja preko televizije ili radija u: Jerko VALKOVIĆ, Radijski i televizijski prijenos euharistijskog slavlja - mogućnosti i načini sudjelovanja, u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 1, 81-91.

⁴ Usp. Jerko VALKOVIĆ, Duc in altum! Evangelizacija u „digitalno doba”, u: *Diacovensia*, 20 (2012.) 2, 173.

kulturu i samu Crkvu. Susret i dijalog Crkve sa sredstvima društvene komunikacije postepeno se razvijao kroz povijest, te je prešao dalek put od početnog nepovjerenja i opreza do prihvaćanja i korištenja istih. Taj se odnos ne zaustavlja samo na praktičnom ili moralnom ocjenjivanju sredstava društvene komunikacije kao alata, već ide dublje i vrednuje utjecaj istih na čovjeka, „biće komunikacije koje živi u svijetu komunikacije”⁵.

O promjenama koja nam sredstva društvene komunikacije donose i njihovom utjecaju na čovjeka progovorit ćemo u narednim poglavljima. Unutar tog procesa nastojat ćemo vrednovati sredstva društvene komunikacije, napose internet, služeći se relevantnim crkvenim dokumentima i stručnom literaturom. Sredstva društvene komunikacije, napose internet, promatramo s četiri aspekta: evangelizacijskog, odgojnog, dijaloškog i teološko-pastoralnog.

- Evangelizacijski aspekt sredstava društvene komunikacije - Crkva je od samih početaka pozvana nasljedovati Kristov poziv: „Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio”⁶. Ostajući odana tom evangelizacijskom pozivu, ona se kroz povijest koristi različitim sredstvima društvene komunikacije.⁷ Razvojem sredstava društvene komunikacije, od pisane riječi pa sve do radija, televizije i filma, unutar Crkve se uočava potreba iskorištavanja evangelizacijskog potencijala koji komunikacijska sredstva u sebi nose.⁸ Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije posjeduje izniman potencijal koji je Crkva u svom poslanju pozvana iskoristiti. U narednim poglavljima nastojat ćemo promotriti na koji način Crkva koristi evangelizacijski potencijal sredstava društvene komunikacije, napose internet, kako bi ispunila Kristovo evangelizacijsko poslanje.

- Odgojni aspekt sredstava društvene komunikacije - Razvoj sredstava društvene komunikacije nezaustavljivo utječe na čitav svijet, a samim time i na Crkvu. Sam po sebi internet je poput nepresušnog izvora informacija kojemu katolici diljem svijeta svakodnevno pristupaju, često ne postavljajući pitanje kako se (ispravno) postaviti prema ovom novom komunikacijskom sredstvu.⁹ Crkva, od samih početaka, kroz svoje dokumente govori o potrebi kvalitetne formacije usmjerene prema sredstvima društvene komunikacije. Kako bi se postigla kvalitetna

⁵ Danijel LABAŠ, Crkva i društvene komunikacije, u: *Obnovljeni život*, 48 (1993.) 1, 95.

⁶ Mt 28,19-20.

⁷ Usp. Ivo BALUKČIĆ, Massmediji u novoj evangelizaciji, u: *Vrhbosnensia*, 16 (2012.) 1, 131.

⁸ Usp. Tonči TRSTENJAK, Navještaj riječi Božje sredstvima društvenog priopćavanja, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1988.) 4, 50-51.

⁹ Usp. Gordana BULJAN FLANDER, Ponašanje djece i mladih na internetu - trebamo li se brinuti?, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 32.

formacija potrebno je djelovati na više razina: osnovna razina koja zahvaća odgoj za osnovno razumijevanje i korištenje sredstava društvene komunikacije; napredna razina koja zahvaća dublje upoznavanje i razumijevanje sredstava društvene komunikacije te osposobljava voditelja za obuku drugih korisnika sredstava društvene komunikacije; i posljednja, stručna razina u kojoj se formiraju profesionalni voditelji koji se kroz svoj rad u potpunosti posvećuju sredstvima društvene komunikacije.¹⁰ Odgojni aspekti sredstava društvene komunikacije, na koje ćemo u narednim poglavljima nastojati ukazati, uključuju vrednovanje predloženih formativnih smjernica kako za primatelje, tako i za pošiljatelja sadržaja u svijetu društvenih komunikacija.

- Dijaloški aspekt sredstava društvene komunikacije - Osim evangelizacijskog i odgojnog aspekta, Crkva je pozvana iskoristiti dijaloški potencijal interneta kao novog sredstva društvene komunikacije. Papa Benedikt XVI., u svojoj poruci povodom obilježavanja Dana sredstava društvene komunikacije, progovara o internetu i društvenim mrežama kao „novoj agori”, javnom trgu gdje ljudi razmjenjuju ideje, informacije, mišljenja i gdje, k tome, mogu zaživjeti novi odnosi i oblici zajedništva”¹¹. Premda ponekad ovaj prostor nalikuje „švedskom stolu”¹², ispunjenom brojnim duhovnim ponudama unutar kojih svatko uzima prema potrebi, papa Benedikt potiče na snažniju uključenost i dijalog o vjeri i vjerskim pitanjima kako bi se unutar istoga ukazalo na „važnost i istaknuto mjesto religije u javnoj i društvenoj debati”¹³. U narednim poglavljima ćemo nastojati utvrditi u kojoj je mjeri i na koji način Crkva otvorena za dijalog sa svijetom na ovoj novoj platformi.

- Teološko-pastoralni aspekt sredstava društvene komunikacije - Osim što sredstva društvene komunikacije predstavljaju nov prostor za evangelizacijsko djelovanje Crkve, ona sama ostaju otvorena za inkulturaciju kršćanskih vrijednosti unutar digitalne kulture. Ovo se na poseban način očituje kroz mogućnosti koje se pružaju na internetu kao novom sredstvo društvene komunikacije.¹⁴ Uz to, Crkva od samih početaka neumorno ukazuje na pozitivne i negativne aspekte koje (zlo)uporaba sredstava društvene komunikacije sa sobom nosi, procjenjujući

¹⁰ Usp. Daniella ZSUPAN-JEROME, *Connected toward Communion. The Church and Social Communication in the Digital Age*, Collegeville, 2014., 69-77.

¹¹ BENEDICT XVI., *Social Networks: portals of truth and faith; new spaces for evangelization* [24.01.2013.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html (30.07.2022.).

¹² Usp. Tonči TRSTENJAK, Božja riječ pred izazovom elektronskih medija, u: *Obnovljeni život*, 53 (1998.) 2, 152.

¹³ BENEDICT XVI., *Social Networks: portals of truth and faith; new spaces for evangelization*.

¹⁴ Jure STRUJIĆ, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, doktorska disertacija, Split, 2015., 193-194.

pritom kako će se prema određenom sredstvu komunikacije postaviti.¹⁵ U narednim poglavljima osvrnut ćemo se na neke pozitivne i negativne aspekte vrednovanja interneta kroz službene dokumente i poruke Crkve. Isti su usmjereni prema „unošenju duše”¹⁶ unutar digitalnog svijeta ili interneta kao novog sredstva društvene komunikacije.

1.1. Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije

Na početku ćemo se kratko osvrnuti na povijesni razvoj interneta kako bismo mogli bolje postaviti kontekst za njegovu daljnju analizu. Pristup internetu danas omogućen je više od polovici svjetske populacije. No ovo novo sredstvo društvene komunikacije ne predstavlja samo jedan u nizu od tehnoloških skokova, već nezaustavljivo utječe na čovjekovo shvaćanje svijeta oko sebe. Na kraju ovog poglavlja posvetit ćemo se analizi utjecaja interneta na čovjekovo shvaćanje sama sebe u odnosu na prethodna postojeća sredstva društvene komunikacije.

Godine 1969., američko Ministarstvo obrane osniva Agenciju za napredne istraživačke projekte - *Advance Research Project Agency* (ARPA) s ciljem stvaranja i ispitivanja novih mrežnih tehnologija. U tijeku Hladnog rata (1945.-1991.) zadatak ove agencije bilo je stvaranje sustava povezanih računala kojima bi se osigurala nesmetana komunikacija i razmjena podataka u slučaju nuklearnog napada na Sjedinjene Američke Države. Prva računalna mreža Agencije za napredne istraživačke projekte ili ARPANET, nastala je kao projekt trojice znanstvenika Bolta, Berneka i Newmana kroz povezivanje računala Sveučilišta Los Angeles, Sveučilišta Stanford i Sveučilišta Utah. S vremenom ovaj projekt prelazi iz nadležnosti Ministarstva obrane u nadležnost Nacionalne znanstvene fondacije - *National Science Foundation* (NSF) gdje doživljava dodatnu ekspanziju i postaje poznat kao *Internet*.¹⁷ Ovim prelaskom iz vojnog u civilni sustav ili njegovom demilitarizacijom, internet postaje dostupan široj publici: tvrtkama, poslovima i običnim građanima.¹⁸

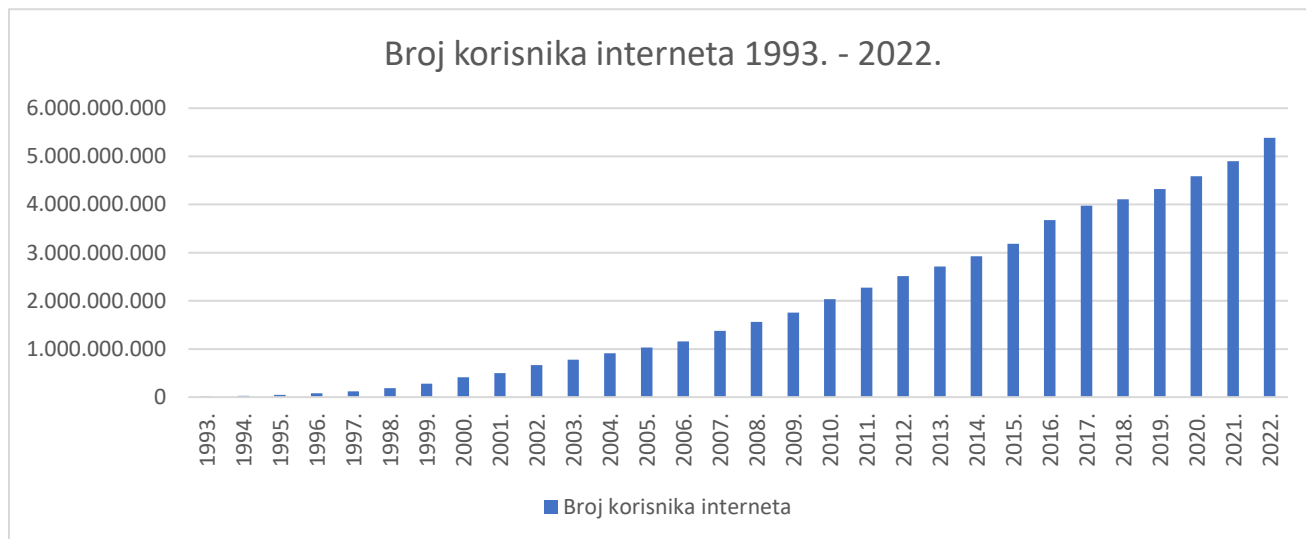
¹⁵ Usp. Danijel LABAŠ, Crkva i društvene komunikacije, 80.

¹⁶ BENEDIKT XVI., *Svećenik i pastoral u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi* [24.01.2010.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day.html (30.07.2022.).

¹⁷ Usp. Mehdi, KHOSROWPOUR - Nancy, HERMAN, *Web Enabled Technologies Assessment and Management: Critical Issues*, u: Mehdi, KHOSROWPOUR (ur.): *Managing Web Enabled Technologies in Organisations: A Global Perspective*, Hershey, 2000., 1-2.

¹⁸ Ministarstvo obrane SAD-a osiguralo je svim sveučilištima, sudionicima u istraživanju, priručnik o korištenju ARPANET-a. U priručniku su donesene norme ponašanje korisnika prilikom uporabe ovog medija. Bilo kakvo korištenje, osim u svrhu istraživanja bilo je zabranjeno. Korištenje ARPANET-a u poslovne ili političke svrhe smatralo se nelegalnim. Usp. Tom STANDAGE, *Writing on the Wall. Social Media - The Frist 2,000 Years*, New York, 2013., 214-219.

Čini se kako je od svoga nastanka pa sve do danas internet povezao gotovo čitav svijet.¹⁹ Prema posljednjim podacima o dostupnosti i korištenju interneta u svijetu možemo vidjeti koliko je ovo novo sredstvo društvene komunikacije rasprostranjeno u određenim regijama svijeta i kojom brzinom raste njegova uporaba.

Grafička slika 1. Broj korisnika interneta 1993. - 2022., izvor: Miniwatts Marketing Group, Internet World Stats. Usage and Population Statistics²⁰

¹⁹ Jedan od najvažnijih servisa na internetu je zasigurno *World Wide Web* (WWW). Dok internet predstavlja globalnu mrežu međusobno povezanih kompjutora (mrežu svih mreža), *World Wide Web* (WWW) sačinjava tek jedan segment interneta pomoću kojega danas najčešće pristupamo internetu kao cjelini. Ovaj nam sustav uporabom hiperteksta omogućava lakši pristup, povezivanje, pretraživanje, dobivanje i dodavanje informacija iz različitih izvora uporabom određenih komunikacijskih kanala. Ovaj servis izumljen je 1989. godine u CERN-u (Švicarska) od strane Tim Berners Lee-a. Njime se omogućava lakše povezivanje, pretraživanje, pristup i dodavanje informacija računalima kroz korištenje različitih komunikacijskih kanala. S vremenom WWW servis stavlja u sjenu druge servise poput Archie, Gopher, WAIS te postaje sinonimom za internet ili globalnu informacijsku mrežu.

²⁰ Miniwatts Marketing Group, Internet World Stats. Usage and Population Statistics [25.03.2002.], u: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (30.07.2022.).

Tablica 1. Podatci o broju i raspoređenosti korisnika interneta u svijetu (lipanj, 2022.), izvor: Miniwatts Marketing Group, Internet World Stats. Usage and Population Statistics²¹

Regija	Populacija (procjena 2022.)	% u ukupnoj svjetskoj populaciji	Korisnici interneta (lipanj 2022.)	Udio korisnika interneta u odnosu na broj stanovnika	Udio korisnika u odnosu na ukupan broj korisnika	Porast uporabe u razdoblju 2000. -2022.
Afrika	1 394 588 547	17,6%	601 940 784	43,2%	11,2%	13 233%
Azija	4 352 169 960	54,9%	2 916 890 209	67,0%	54,2%	2 452%
Europa	837 472 045	10,6%	747 214 734	89,2%	13,9%	611%
Bliski istok	268 302 801	3,4%	206 760 743	77,1%	3,8%	6 194%
Sjeverna Amerika	372 555 585	4,7%	347 916 694	93,4%	6,5%	222%
Latinska Amerika i Karibi	664 099 841	8,4%	534 526 057	80,5%	9,9%	2 858%
Australija i Oceanija	43 602 955	0,5%	30 549 185	70,1%	0,6%	301%
UKUPNO	7 932 791 734	100%	5 385 798 406	67,9%	100%	1,392%

U proteklih dvadeset i devet godina broj korisnika interneta narastao je od 14 161 570 korisnika do 7 932 791 734 korisnika što je ekvivalent porastu od 55 916%.²² Prema posljednjim dostupnim podacima gotovo 70% svjetskog stanovništva ima pristup internetu te ga redovito koristi. Pri tome prednjače korisnici iz Azije²³ (54,2%) i Europe (13,9%). Zanimljivo je uočiti kako u većini regija, izuzev Afrike (43,2%) više od polovice stanovništva koristi Internet, premda se i ova regija u zadnjih desetak godina ozbiljno približila svjetskom prosjeku. Iako je u prošlosti pristup internetu bio privilegija ekonomski razvijenih regija, na gore istaknutoj tablici možemo uočiti značajan porast broja korisnika interneta u regijama kao što su Afrika, Bliski Istok, Latinska Amerika i Karibi. Rapidan rast u broju korisnika interneta ekonomski manje razvijenih regija ukazuje na ubrzano prevladavanje nejednakosti između bogatih i siromašnih regija kada je u pitanju pristup ovom novom sredstvu društvene komunikacije.

²¹ Miniwatts Marketing Group, Internet World Stats. Usage and Population Statistics [25.03.2002.], u: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (30.07.2022.).

²² Usp. Tablica 1. i grafička slika 1.

²³ Prilikom obrade statistika u regiju Azija nije uključena regija Bliski Istok što je uobičajen način obrade područja svijeta prema američkim statističarima.

Širenjem i sve većom popularizacijom internet sve više zahvaća naše živote. Preko njega stječemo nova znanja i vještine, sklapamo poslove, kupujemo knjige, rezerviramo putovanja, dijelimo mišljenja i ideje te susrećemo prijatelje koji mogu biti tisuću kilometara udaljeni od nas. Promjene u odnosu na prethodna sredstva društvene komunikacije najvidljivija su na tri područja: poimanju vremena, vrednovanju prostora i načinu komunikacije.

Za razliku od tradicionalnih sredstava društvene komunikacije poput novina, radija i televizije, na internetu se često ne ostvaruje klasično poimanje vremena. Kod pripreme sadržaja putem tradicionalnih sredstava potrebno je proći kroz određeni vremenski proces koji u sebi uključuje vrednovanje prošlosti, analizu sadašnjosti i planiranje budućnosti. Na internetu se dobar dio objavljenog sadržaja promatra samo u kontekstu sadašnjeg trenutka. Ovo je posebice primjetno na primjeru društvenih mreža putem kojih možemo pratiti što naši digitalni prijatelji u svakom trenutka dana rade, gdje se nalaze, s kim provode vrijeme.²⁴ U posebnoj opasnosti nalaze se mladi čije je shvaćanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti iskrivljeno. Oni zbog ubrzanog načina života brzo zaboravljaju prošlost te je označavaju kao zastarjelu, što u konačnici vodi prema iskrivljenom i manjkavom shvaćanju sadašnjosti. Zanemarivanje prethodnih iskustava dovodi ih u stanje straha i nemoći pred planiranjem budućnosti zbog toga što je čitav njihov fokus usmjeren samo na sadašnji trenutak.²⁵ Bez osobne introspekcije, otkrivanja onoga što jesu i onoga što žele biti, mladi se nalaze u opasnosti gubitka vlastitog identiteta te zatvaraju vrata otkrivanju vlastita punog potencijala.²⁶

Drugo područje po kojem se internet razlikuje od prethodnih sredstava društvene komunikacije jest vrednovanje prostora. Za razliku od drugih sredstava poput novina, radija ili televizije, internet nije samo sredstvo komuniciranja. U njemu se otvara „komunikacijski prostor“ unutar kojeg milijuni ljudi širom svijeta svakodnevno (su)živi.²⁷ William Gibson u svom znanstveno fantastičnom romanu „Neuromancer“ (1984.) prvi donosi pojam

²⁴ Osim društvenih mreža poput *Facebook-a*, *Twitter-a*, *Instagram-a* na kojima objavljujemo vlastiti i pratimo sadržaj drugih korisnika u stvarnom vremenu ovdje bi spomenuli *Snapchat*. Za razliku od *Instagram-a* ili *Facebook-a* ova društvena mreža teži prema što autentičnijem iskustvu i sadržaju, bez prethodnog uljepšavanja, onakvog kakav jest, bez brige oko estetike. Na *Snapchat-u* se objavljuju fotografije i kratki video uradci tj. *snaps* korisnika. Zanimljivost ove aplikacije leži u tome što objave, bilo da se radi o fotografijama ili kratkim video uradcima, nestaju nakon 24 sata i više ih nije moguće pogledati. Bitno je napomenuti da kada primatelj pogleda sadržaj koji mu je poslan on se automatski briše i nije više dostupan. Usp. *Snapchat - društvena mreža budućnosti* [23.07.2016.], u: <http://pcchip.hr/internet/snapchat-drustvena-mreza-buducnosti> (30.07.2022.).

²⁵ Usp. Nikola VRANJEŠ - Bernar JERKOVIĆ, *Izazovi i perspektive pastoralna mladih danas*, u: *Riječki teološki časopis*, 41 (2013.) 1, 201.

²⁶ Usp. Howard GARDNER - Katie DAVIS, *The App Generation. How Today's Youth Navigate Identity, Intimacy, and Imagination in a Digital World*, New York i London, 2013., 73-74.

²⁷ Usp. Jerko VALKOVIĆ, *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*, Zagreb, 2013., 83.

kibernetičkog prostora ili *cyberspace*-a.²⁸ Iako je izraz potekao iz znanstveno-fantastične beletristike, on s vremenom postaje sinonimom za kibernetički prostor stvoren umrežavanjem računala unutar kojeg korisnici komuniciraju, razmjenjuju sadržaj ili obavljaju svakodnevne poslove. Internet se u svojoj prostornoj dimenziji ne može više promatrati kao zasebni ili izolirani prostor koji postoji neovisno o našim životima, već danas na njega gledamo kao na integralni dio naše svakodnevice.²⁹ Život unutar ovog digitalnog prostora ostvaruje se posredstvom umjetno stvorenog *avatar*-a.³⁰ Tako nas na društvenim mrežama pretežno zastupa naš profil koji predstavlja ekvivalent *avatar*-u. On je poput idealizirane osobne iskaznice pomoću koje se u najboljem mogućem svjetlu nastojimo predstaviti drugima.³¹ Ovo uljepšavanje stvarnosti posebno je opasno kada su u pitanju mlađi korisnici koji se nalaze u neprestanoj utrci za *lajkovima*. Velik broj *lajkova* ili izostanak istih za njih postaje dokazom uspješnosti u životu ili društvu. Neprestana borba za što boljom prezentacijom i ugađanjem drugima dovodi do postepene degradacije vlastitog identiteta.³² Drugi primjer prostorne koegzistencije između realnog i digitalnog prostora nalazimo u video igricama i raznim simulacijama realnosti. Kako bi bili prisutni u tim svjetovima potrebno je stvoriti *avatara* koji će predstavljati korisnika u kibernetičkom prostoru. Premda stvoreni *avatar* može poprimiti fizički izgled, pa čak i karakterne crte svog tvorca, u većini slučajeva korisnici radije pribjegavaju eksperimentiranju s identitetom (promjena fizičkog izgleda, boje kože, spola,

²⁸ Za Williama Gibsona kibernetički prostor ili *cyberspace* predstavlja globalnu kompjutorsku mrežu unutar koje korisnici imaju neograničeni pristup beskrajnom trodimenzijalnom sustavu podataka. „Kibernetički prostor. Svjesna halucinacija kojoj milijarda legitimnih korisnika iz različitih zemalja pristupa... Grafički prikaz podataka preuzetih iz banaka svakog kompjutora ljudskog sustava. Nezamisliva složenost. Linije svjetla koje se kreću u bezprostornosti ljudskog uma, grupacije i zvijezde podataka. Poput svjetala grada koja povlače...”, u: William GIBSON, *Neuromancer*, New York, 1989., 128.

²⁹ Usp. Antonio SPADARO, *Cybertheology: Thinking Christianity in the Era of the Internet*, 17-18.

³⁰ Termin *avatar* možemo primijeniti na tri slučaja. U prvom slučaju radi se o klasičnom hinduističkom terminu *avatar* (hind. *ava* - dolje, *ti* - križ) kojeg na hrvatskom jeziku možemo prevesti terminom „utjelovljenje”. Ovim izrazom želi se predočiti silazak neograničene božanske sile u nešto ograničeno i ljudsko. Drugo značenje odnosi se na znanstveno fantastični film Jamesa Camerona *Avatar* (2009.) u kojem *avatar* predstavlja ljudsko utjelovljenje svijesti unutar genetički stvorenoga izvanzemaljskog bića kako bi se lakše provela inkulturacija stanovništva na planetu Pandora. Posljednje značenje termina *avatar*, na koje se referiramo u tekstu, odnosi se na virtualno utjelovljenje fizičke osobe unutar virtualnog svijeta. *Avatar* unutar virtualnog svijeta postaje našim posrednikom ili zastupnikom, nešto poput vlastitog drugog „ja”. Usp. Noel SETH, Hindu Avatars and Christian Incarnation: A Comparison, u: *Philosophy East & West*, 52 (2002.) 1, 98.; Milena KARAPETROVIĆ, U sjeni avatara. O (re)konstrukciji ženskog identiteta, u: *Filozofska istraživanja*, 32 (2012.) 1, 32.; Aron BRIT, On language: Avatar, u: *New York Times*, 8.VIII. 2008., 43.

³¹ Video uradci „Što ti je na umu?” (*Whats on your mind*) i „Društveni život” (*A Social Life*) ukazuju na diskrepanciju između digitalnog i stvarnog života korisnika društvenih mreža. Profil na društvenim mrežama ne mora, niti ikad jest, stopostotni prikaz nečijeg stvarnog života, HIGHTONBROS, *Whats on your mind?* [02.06.2014.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=QxVZYiJK11Y>, Kerith LEMON, *A Social Life* [12.04.2016.], u: https://www.youtube.com/watch?v=GXdVPLj_plk (30.07.2022.).

³² Usp. Howard GARDNER - Katie DAVIS, *The App Generation. How Today's Youth Navigate Identity, Intimacy, and Imagination in a Digital World*, 70-76.

itd.).³³ Unutar digitalnog prostora igrice i simulacija realnosti *avatari* obavljaju svakodnevne zadatke koji se sastoje od: odlaska u kupovinu, školu ili crkvu pa sve do pokretanja znanstveno-fantastičnih ekspedicija u kojima posjećuju mistične svjetove i obavljaju herojske zadatke.³⁴ (Su)postojanje digitalnog i stvarnog prostora ne bi se trebalo promatrati međusobno isključivo. Internet i digitalni prostor predstavljaju svojevrsan dodatak ljudskom postojanju, produžetak čovjekova tijela, koji do pojave interneta nije bio moguć. U konačnici, njegova pozitivna ili negativna primjena u svakodnevnom životu ovisi od odabira njegova korisnika.³⁵

Posljednja karakteristika po kojoj se internet kao sredstvo društvene komunikacije razlikuje od svojih prethodnika jest način na koji ga koristimo u komunikaciji. Čovjek se oduvijek smatrao „bićem komunikacije“ koje se neprestano (pro)nalazi u potrazi za novim sredstvima kroz koja će prenijeti svoje ideje. Slobodno možemo ustvrditi da on i danas živi u svijetu kojeg obilježava neprestana komunikacija.³⁶ Problem u ovom komunikacijskom aspektu nije u nadvladavanju geografskih, jezičnih ili vremenskih barijera, već stvaranju zaglušujućeg šuma kao nusprodukta neprestane dostupnosti osoba, sadržaja i informacija oko nas.³⁷ Dok je komunikacija posredstvom tradicionalnih sredstava društvene komunikacije poput novina, radija, filma ili televizije u prvom redu jednosmjerna i statična, internet i njegov razvoj otvara nam mogućnost dvosmjerne komunikacije. S pojavom interneta dogodila se fundamentalna promjena u odnosu primatelj - pošiljatelj. Na novoj platformi pošiljatelj više nije jedini izvor sadržaja i ne posjeduje apsolutnu kontrolu nad protokom informacija kao što je to slučaj u tradicionalnim sredstvima društvene komunikacije.³⁸ Sve veća dostupnost interneta omogućava korisnicima da stvaraju, dodaju ili mijenjaju sadržaj čime oni na ovoj platformi postaju u isto vrijeme i pošiljatelj i primatelj stvorenog sadržaja.³⁹ Možemo vidjeti da danas više nije toliki problem doći do željene informacije, koliko je izazov razlučiti između mnoštva ponuđenih

³³ Usp. Sherry TURKLE, *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, New York, 1995., 255-269.

³⁴ Jedan od najboljih primjera preslika stvarnog života u kibernetički prostor nalazimo u računalnoj simulaciji *Second life*. Preko ove simulacije posredstvom *avatara* možemo sudjelovati u umjetno stvorenom svijetu koji uključuje gotovo sve segmente iz stvarnog života. Zanimljivo je primijetiti kako ova platforma omogućuje stvaranje virtualnih crkava od replika budističkih hramova, katoličkih ili pravoslavnih samostana pa sve do protestantskih i rimokatoličkih crkava. SECOND LIFE, Spirituality and Belief, u: <http://secondlife.com/destinations/belief/1> (30.07.2022.).

³⁵ Usp. Marshall MCLUHAN, *Razumijevanje medija: Mediji kao čovjekovi produžetci*, 11.

³⁶ Usp. Danijel LABAŠ, Crkva i društvene komunikacije, 76-77.

³⁷ Usp. Howard GARDNER - Katie DAVIS, *The App Generation. How Today's Youth Navigate Identity, Intimacy, and Imagination in a Digital World*, 93-94.

³⁸ Usp. Bojan BARSAK, Internet kao prostor slobodne društvene komunikacije, u: *Čemu*, 8 (2009.) 16/17, 58-65.

³⁹ Usp. Daniella ZSUPAN-JEROME, *Connected toward Communion. The Church and Social Communication in the Digital Age*, Collegeville, 2014., 6.

opcija i dekodirati koja je ispravna u osobnoj potrazi za istinom.⁴⁰ Internet, kao novo sredstvo društvene komunikacije, dovodi do demokratizacije tržišta sredstava društvene komunikacije, otvara nove mogućnosti pristupa sadržajima i informacija te osigurava slobodniji protok informacija. U isto vrijeme zlouporabom ovog novog sredstva društvene komunikacije dolazi do pojave zaglušujuće buka informacija, kao i osjećaj nemoći korisnika pred nemogućnošću (od)spajanja zbog neprestane prisutnosti interneta u obliku pametnih telefona, tableta i sl.

1.2. Internet u naučavanju i dokumentima Crkve

Crkva, napose crkveno učiteljstvo, od samih početaka prati razvoj sredstava društvene komunikacije. Ona u njima prepoznaje „znakove vremena“ koje je potrebno ispravno razumjeti, vrednovati i implementirati kako bi na najbolji mogući način bili iskorišteni za njezino evangelizacijsko poslanje. U ovom poglavlju nastojat ćemo vrednovati odnos između interneta kao novog sredstva društvene komunikacije i Crkve kroz relevantne crkvene dokumente. Fokus naše analize bit će na crkvenim dokumentima nakon koncilskog dekreta *Inter Mirifica*. Pritom ćemo imati na umu obrambeni stav koji je Crkva kroz povijest gajila prema sredstvima društvene komunikacije zbog njihove ideološke (zlo)uporabe i profiterstva.⁴¹ Posebnu pozornost posvetit ćemo relevantnim crkvenim dokumentima analizirajući ih kroz četiri aspekta: evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni.

Prije prvog zasjedanja Drugog vatikanskog koncila o sredstvima društvene komunikacije, nadbiskup Rene Louis Marie Stroum obraća se članovima vijeća u bazilici svetog Petra kako bi istakao važnost i sveprisutnost istih na globalnoj razini. U svome obraćanju nadbiskup Stroum iznosi neke brojke za 1962. godinu: 8.000 izdanja dnevnih novina tiskanih u 300 milijuna primjeraka, 22.000 časopisa tiskanih u 200 milijuna primjeraka, 2.500 snimljenih filmova koji se pogledaju 17 milijardi puta, 600 radijskih stanica koje sluša 400 milijuna ljudi i 1.000 televizijskih stanica koje prati 120 milijuna ljudi.⁴² Plod koncilske rasprave, kao i kamen temeljac svih daljnjih dokumenata u kojima Crkva progovara o sredstvima društvene komunikacije, jest koncilski dekret *Inter Mirifica* (1963.). U proteklih 56 godina količina informacija i sadržaja kojeg dobivamo posredstvom sredstava društvene komunikacije eksponencijalno je narasla. Na ovaj skok je u velikoj mjeri utjecao nastanak i

⁴⁰ Usp. Antonio SPADARO, *Cybertheology: Thinking Christianity in the Era of the Internet*, 21-28.

⁴¹ Usp. Mirko Juraj MATAUŠIĆ, Uvjeti nastanka i počeci katoličkog tiska, u: *Diacovensia*, 6 (1998.) 1, 9.

⁴² Usp. Norman TANNER, *The Church and the World: Gaudim et Spes, Inter Mirifica*, Mahwah, 2005., 97.

popularizacija interneta, novog sredstva društvene komunikacije kojemu gotovo 70% svjetskog stanovništva danas ima pristup.⁴³

Od koncilskog dekreta *Inter Mirifica*⁴⁴ pa do danas, o sredstvima društvene komunikacije, objavljeni su sljedeći dokumenti: *Communio et progressio* (1971.)⁴⁵, *Evangelii nuntiandi* (1976.)⁴⁶, *Redemptoris missio* (1991.)⁴⁷ i *Aetatis novae* (1992.)⁴⁸ Ovdje je potrebno spomenuti i postkoncilске pastoralne naputke te apostolska pisma: *Pornografija i nasilje u sredstvima društvenog priopćavanja* (1989.)⁴⁹, *Etika u promidžbi* (1997.)⁵⁰, *Kriteriji ekumenske i međureligijske suradnje na području sredstava društvenog priopćavanja* (1989.)⁵¹, *Smjernice za odgoj budućih svećenika u odnosu na sredstva društvenog priopćavanja* (1986.)⁵², *Upute u odnosu na neke aspekte uporabe sredstava društvenog priopćavanja u promicanju nauka vjere*

⁴³ Grafička slika 1.

⁴⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Inter Mirifica. Dekret o sredstvima društvenog saopćavanja* [04.12.1963.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. (dalje IM).

⁴⁵ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOG PRIOPĆAVANJA, *Communio et progressio - Zajedništvo i napredak. Pastoralni naputak o sredstvima društvenog priopćavanja* [23.05.1971.], Zagreb, 2002. (dalje CP).

⁴⁶ PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi - Naviještanje evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu* [08.12.1975.], Zagreb, 2000. (dalje EN).

⁴⁷ IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio - Misija Krista Otkupitelja. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* [07.12.1990.], Zagreb, 2008. (dalje RM).

⁴⁸ PAPINSKI SAVJET ZA SREDSTVA JAVNOG PRIOPĆAVANJA, *Aetatis novae - Nadolaskom novog doba. Pastoralna uputa o društvenoj komunikaciji dvadeset godina nakon Communio et progressio*, Zagreb, 1992. (dalje AN).

⁴⁹ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Pornografija i nasilje u sredstvima društvenog priopćavanja* [07.05.1989.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_07051989_pornograph_y_en.html (30.07.2022.) (dalje PN).

⁵⁰ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Etika u promidžbi* [22.02.1997.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_22021997_ethics-in-ad_en.html (30.07.2022.) (dalje EP).

⁵¹ Dokument je 1989. objavilo PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Kriteriji ekumenske i međureligijske suradnje na području sredstava društvenog priopćavanja* [04.10.1989.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_04101989_criteria_en.html (30.07.2022.) (dalje KEM).

⁵² Dokument je 1986. objavilo PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Smjernice za odgoj budućih svećenika u odnosu na sredstva društvenog priopćavanja* [19.03.1986.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_19031986_guide-for-future-priests_en.html (30.07.2022.) (dalje SZO).

(1992.)⁵³, *Etika u obavijesnim sredstvima* (2000.)⁵⁴, *Etika na Internetu* (2002.)⁵⁵, *Crkva i Internet* (2002.)⁵⁶. Ovdje možemo uračunati i 56 poruka koje od 1967. godine pa do danas, povodom obilježavanja Dana sredstava društvene komunikacije, objavile različite pape.⁵⁷

Razvoj i sve veća prisutnost sredstava društvene komunikacije, te kasnija pojava i popularizacija interneta potakla su Crkvu i crkveno učiteljstvo da u njima prepozna korisne alate za evangelizacijsko, katehetsko, pastoralno i dijaloško djelovanje u svijetu.⁵⁸ Imajući na umu Drugi vatikanski koncil i otvaranje Crkve prema svijetu, možemo uočiti značajnu promjenu unutar evangelizacijskog aspekta u kojem se komunikacijska sredstava ne promatraju više samo kao puki alati za naviještanje Radosne vijesti, već kao nova kultura koja i sama treba biti zahvaćena evanđeljem.⁵⁹ Crkva u enciklici *Redemptoris missio* prepoznaje novo područje djelovanja u svijetu sredstava društvene komunikacije i poziva na korištenje „novih jezika, novih tehnika i novih psiholoških ponašanja”⁶⁰ kako bi se poruka evanđelja u potpunosti integrirala u tu novu kulturu. Za Crkvu bi neiskorištavanje evangelizacijskog potencijala koje sredstva društvene komunikacije nose bila propuštena prilika.⁶¹ Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije pruža Crkvi izvrsnu priliku za provedbu „evangelizacije, re-evangelizacije kao i za tradicionalno misijsko djelovanje”⁶². Pri evangelizacijskom djelovanju putem interneta Crkva ukazuje na uočavanje „osobitih značajki”⁶³ koje ovo novo sredstvo društvene komunikacije nosi i upozorava kako postoji stanovita razlika između „jezika

⁵³ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Upute u odnosu na neke aspekte uporabe sredstava društvenog priopćavanja u promicanju nauka vjere* [30.03.1992.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19920330_istruzione-pccs_en.html (30.07.2022.).

⁵⁴ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Etika u obavijesnim sredstvima* [04.06.2000.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20000530_ethics-communications_en.html (30.07.2022.) (dalje EO).

⁵⁵ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Etika na Internetu* [22.02.2002.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html (30.07.2022.) (dalje EI).

⁵⁶ PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Crkva i Internet* [22.02.2002.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_church-internet_en.html (30.07.2022.) (dalje CI).

⁵⁷ Detaljni pregled crkvenog učenja o sredstvima društvene komunikacije kroz povijest u: Franz Josef EILERS, *Communicating Church: Social Communication Documents*, Manila, 2011.

⁵⁸ Usp. Ana Thea FILIPOVIĆ, *Koncilski iskorak Katoličke crkve u svijet društvene komunikacije*, u: *Nova prisutnost*, 13 (2015.) 2, 198.

⁵⁹ Usp. Ivan DEVČIĆ, *Crkva i svijet medija: put od nepovjerenja do poziva na dijalog*, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1, 22-23.

⁶⁰ RM, br. 37.

⁶¹ Usp. EN, br. 45.

⁶² CI, br. 5.

⁶³ CI, br. 5.

sredstava društvene komunikacije i jezika propovjedaonice”⁶⁴. Kako bi se spriječilo bilo kakvo nesmotreno ili ishitreno evangelizacijsko djelovanje posredstvom sredstava društvene komunikacije, crkveno učiteljstvo poziva na oprez i primjenu starog načela „vidjeti, prosuditi, djelovati”⁶⁵. Kao primjer i ideal komunikacije i evangelizacije predstavlja nam se slika „Isusa savršenog komunikatora”⁶⁶ koji neumorno naviješta istinu svima, prilagođavajući se primateljevoj životnoj situaciji. Samo kroz nasljedovanje Isusa savršenog komunikatora, možemo u sredstvima društvene komunikacije stvoriti ozračje prihvaćanja, razumijevanja i poučavanja - odnosa koji će u konačnici rezultirati istinskom susretu u punini euharistijskog zajedništva.⁶⁷

Kako bi evangelizacijska nastojanja putem sredstava društvene komunikacije bila kvalitetna i plodonosna, potrebno je ozbiljno te odgovorno pristupiti odgojnom aspektu i primatelja i pošiljatelja. Neminovna je činjenica kako je današnje društvo nepovratno promijenjeno utjecajem sredstava društvene komunikacije te je „ljudsko iskustvo postalo iskustvo posredovano sredstvima priopćavanja”⁶⁸. Crkva u svojim dokumentima često upozorava na zlouporabu sredstava društvene komunikacije kroz „političku indoktrinaciju ili kontrolu informacija”⁶⁹, „marginaliziranje ili otvoreno neprijateljstvo protiv vjerskih ideja i iskustava”⁷⁰ i/li „iskrivljeno vrednovanje ljudskog dostojanstva i prava”⁷¹. Kako bi se stalo na kraj ovim kao i brojnim drugim zlouporabama nužan je sveobuhvatan odgoj za sredstva društvene komunikacije. Premda ta osnovna formacija prvenstveno zahvaća pošiljatelja, kao onog koji „može obogatiti ili izopačiti ljudskog pojedinca“, ona se ujedno odnosi i na primatelja koji je pozvan „brižljivo odvagivati sve što mu predlože sredstva priopćavanja”⁷². Temeljna razina formacije u današnje doba zahtjeva digitalnu pismenost, tj. osnovnu razinu razumijevanja, spremnosti i sposobnosti korištenja sredstava društvene komunikacije kako bi se stekla nova znanja, stvorili novi sadržaji i komuniciralo s drugim korisnicima.⁷³ Ova temeljna formacija za sredstva društvene komunikacije ne zaustavlja se samo na tehničkoj razini, već bi

⁶⁴ CP, br. 128.

⁶⁵ Usp. AN, br. 11.

⁶⁶ Usp. CP, br. 11.

⁶⁷ Usp. Krunoslav NOVAK, Evangelizacijsko djelovanje putem društvenih mreža, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 16-17.

⁶⁸ AN, br. 2.

⁶⁹ EO, br. 17.

⁷⁰ EO, br. 18.

⁷¹ PN, br. 7.

⁷² CP, br. 15.

⁷³ Usp. Allan MARTIN – Jan GRUDZIECKI, DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development, u: *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5 (2006.) 4, 255.

trebala obuhvatiti „formaciju dobrog ukusa i ispravnog moralnog prosuđivanja, tj. odgoj savjesti“⁷⁴, te se kao takva provodi unutar obitelji, škole i župe kao jedne zaokružene cjeline.⁷⁵ Crkveni dokumenti poseban naglasak stavljaju na mlade koji spadaju u najranjiviju skupinu pred izazovima novih sredstava komunikacije, navodeći kako „sredstva društvenog priopćavanja ne mogu zamijeniti neposredni osobni dodir ni odnose između članova obitelji ili između prijatelja“⁷⁶. Pri tome se traži strpljivo vodstvo i suradnja između djece, roditelja i odgojitelja kako bi se postigla kvalitetna formacija i razvoj kritičkog mišljenja.⁷⁷ Kada je u pitanju formacija onih koji rade u sredstvima društvene komunikacije Crkve, ističe se nužnost teoretskog i praktičnog poznavanja rada u struci i usmjeravanje pošiljateljeva poziva prema pozitivnom služenju ljudskom rodu.⁷⁸ Djelatnici zaposleni u sredstvima društvene komunikacije trebali bi biti u službi istini što je više moguće objektivnije i točnije.⁷⁹ Dokumenti kontinuirano naglašavaju potrebu trajne formacije za sve one koji se bave ili će se u svom radu baviti sredstvima društvene komunikacije, bilo da se radi o svećenicima, redovnicima ili laicima⁸⁰ te ističe potrebu stvaranje kvalitetnih katoličkih sadržaja koji će pozitivno utjecati na formaciju svih onih koji ih prate.⁸¹ Kvalitetna formacija svih onih koji djeluju u sredstvima društvene komunikacije trebala bi se u prvom redu usmjeriti prema stvaranju etički i moralno osjetljivih te odgovornih novinara umjesto „poslušnih katoličkih djelatnika“⁸². U tom smislu pastoralna uputa *Aetatis novae* predlaže stvaranje formativnog pastoralnog programa koji će biti prilagođen onima koji aktivno rade na polju sredstava društvene komunikacije.⁸³

Kada je u pitanju dijaloški aspekt, jasno je kako internet u sebi posjeduje neizmjeran potencijal za prevladavanje razlika i stvaranje dijaloga između pojedinaca, naroda i vjerskih skupina. Ključ za prevladavanje „babilonskog nerazumijevanja“ i stvaranja „duhovskog dijaloga“ nalazi se u osobi Isusa Krista i Trojstvenoj komunikaciji koja sačinjava samu bit Crkve.⁸⁴ Dijaloška prednost interneta, u odnosu na druga sredstvima društvene komunikacije, najviše se očituje u njegovoj gotovo neograničenoj mogućnosti dvosmjerne komunikacije. Ova

⁷⁴ CI, br. 7.

⁷⁵ Usp. SZO, br. 15.

⁷⁶ AN, br. 7.

⁷⁷ Usp. CP, br. 65-70.

⁷⁸ Usp. CP, br. 71-72.

⁷⁹ Usp. IM, br. 7., CP, 13.

⁸⁰ Usp. IM, br. 15., CP, br. 106., 111., AN, br. 18-19., SZO, br. 14-28., CI, br. 7., 11.

⁸¹ Usp. IM, br. 14., CP, br. 135-161., CI, br. 10-11.

⁸² Usp. Josip GRBAC, Crkva, društvo i odgoj za djelovanje u medijima, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 191-212.

⁸³ Usp. AN, br. 19.

⁸⁴ Usp. CI, br. 2-3.

vrsta komunikacije omogućava Crkvi, ne samo prenošenje vjerskog sadržaja, upravljanje projektima, savjetovanje itd. već i očitovanje javnog mijenja, bilo da se radi o onima koji pripadaju Crkvi ili ne.⁸⁵ Kako bi se u potpunosti iskoristio i ostvario dijaloški aspekt ovog novog sredstva društvene komunikacije, potrebno je crkveno razumijevanje i potpora svima onima koji u ovim sredstvima rade. Nužno je pri tome da se „odstrane smetnje koje stoje na putu ljudskom napretku i naviještanju evanđelja“⁸⁶. Kao smetnju stvaranju istinskog dijaloga Crkva u svojim dokumentima navodi postojanje „digitalnog jaza“. Radi se o obliku diskriminacije koja dijeli svijet sredstava društvene komunikacije na one koji su „informacijama bogati“ i one koji su „informacijama siromašni“⁸⁷. Za Crkvu je ograničavanje pristupa sredstvima društvene komunikacije neprihvatljivo te ona smatra kako „ostvarenje komunikacije ne bi trebalo ovisiti o (nečijem) bogatstvu, odgoju ili političkoj moći“⁸⁸. Osim „digitalnog jaza“ između bogatih i siromašnih crkveno učiteljstvo upozorava na marginalizaciju malih i siromašnih naroda⁸⁹, ideološko korištenje propagande u cilju stvaranja sumnje i konflikta⁹⁰, marginalizaciju vjerskih ideja i iskustva⁹¹ itd. Kako bi se prevladale ove poteškoće potrebno je „poznavati i poštivati pravila moralnog reda te ih živjeti u vjerskim, gospodarskim i političkim situacijama“⁹². Samo kroz življenje načela „solidarnosti, pravednosti, supsidijarnosti, jednakosti i odgovornosti“⁹³, možemo ostvariti plodonosan dijalog s drugima koji kao i mi svakodnevno pristupaju svijetu sredstava društvene komunikacije. U crkvenim dokumentima može se također zamijetiti težnja prema pozitivnim nastojanjima za ostvarenje ekumenskog i međureligijskog dijaloga posredovanog sredstvima društvene komunikacije.⁹⁴ Ostvarenje kako ekumenske tako i međureligijske suradnje, zahtjeva „duboko poznavanje i vjerno prakticiranje vlastite vjere“⁹⁵ kako bi se postavio zdravi temelj i ispunio osnovni preduvjet za dijalog utemeljen na međusobnom povjerenju. Kroz korištenje sredstava društvene komunikacije nadilaze se ograničenja prostora i vremena, čime se omogućava intenzivnija suradnja između vjerskih zajednica na njihovom putu prema ostvarenju plodonosnog dijaloga.⁹⁶ U konačnici, potrebno

⁸⁵ Usp. CI, br. 6.

⁸⁶ CP, br. 128.

⁸⁷ EI, br. 10.

⁸⁸ AN, br. 15.

⁸⁹ Usp. EO, br. 14.

⁹⁰ Usp. EO, br.15.

⁹¹ Usp. *Isto*, br. 18.

⁹² Jure STRUJIĆ, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, 132.

⁹³ Usp. EO, br. 20.

⁹⁴ Usp. AN, br. 3.

⁹⁵ Usp. KEM, br. 10., 19.

⁹⁶ Usp. KEM, br. 7., 16.

je biti svjestan da koliko god ovakav oblik posredovane komunikacije bio plodonosan on ne može, niti smije, zamijeniti neposredan ljudski kontakt i komunikaciju.⁹⁷

Kada su u pitanju teološko-pastoralni aspekti sredstava društvene komunikacije promatrani kroz crkvene dokumente, uočavamo brojne izazove unutar digitalnog svijeta. Jedno od središnjih i najvidljivijih pitanja je crkveno vrednovanje odnosa prema virtualnoj stvarnosti tj. pronalazak balansa između neposredne komunikacije i tehnički posredovane komunikacije. Tehnički posredovana komunikacija unatoč brojnim prednostima predstavlja i dalje verbalno te emocionalno manjkavu formu komunikacije koja u nekim slučajevima vodi prema izolaciji od svijeta ili stvaranje alternativnih identiteta koji nemaju nikakvo uporište u stvarnosti.⁹⁸ Premda Crkva uvažava postojanje vjerskih iskustava u virtualnom svijetu, ona odbacuje bilo kakvu mogućnost virtualizacije sakramenata ili virtualnog sudjelovanja u bogoslužju.⁹⁹ Sredstva društvene komunikacije ne smiju biti promatrana kao cilj već samo kao puko sredstvo - „dobar put, ili „vrata“ prema punini radosti zajedništva“¹⁰⁰. Crkva u službenim dokumentima također upozorava na brojne druge izazove s kojima se korisnici sredstava društvene komunikacije mogu susretati: namjerno prešućivanje ili pojednostavljivanje istine te širenje lažnog sadržaja¹⁰¹, nasilje i pornografija¹⁰², marginalizacija vjerskog sadržaja i iskustva¹⁰³ itd. Kako bi se adekvatno suočili s ovim i brojnim drugim izazovima koja sredstva društvene komunikacije sa sobom nose, Crkva predlaže stvaranje „antropologije i teologije komunikacija kako bi i sama teologija postala komunikativnijom, te tako sposobnijom da objavi vrijednost evanđelja i primijeniti ih na današnju zbilju ljudskih odnosa“¹⁰⁴. Jedan od prvih koraka na tom putu zasigurno je inkulturacija postojećih komunikacijsko tehnoloških izraza što vodi do obogaćivanja svijeta sredstava društvene komunikacije te unošenja nove svježine u izraze i ideje koje su u modernom svijetu gotovo zaboravljene.¹⁰⁵ Uz formiranje adekvatne

⁹⁷ Usp. Igor GRUBIŠIĆ, Kateheza i virtualni dio stvarnosti, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 29-30.

⁹⁸ Usp. Jadranka GARMAZ, Medijska pedagogija u vjeronauku i katehezi: kriteriji izbora i načini korištenja nekih suvremenih medija, u: *Crkva u svijetu*, 45 (2010.) 3, 314-315.

⁹⁹ Usp. CI, br. 9.

¹⁰⁰ Krunoslav NOVAK, Evangelizacijsko djelovanje putem društvenih mreža, 14.

¹⁰¹ Usp. CP, br. 34-43., AN, br. 5., 14-15., CI, br. 8., EO, br. 16., EI, br. 12., EP, br. 15.

¹⁰² Usp. CP, br. 60., CI, br. 8., EI, br. 6., EP, br. 13., PN, br. 9-18.

¹⁰³ Usp. CI, br. 8.

¹⁰⁴ AN, br. 8.

¹⁰⁵ Isusovac Antonio Spadaro ukazuje na mogućnost inkulturacije evanđelja u jezik digitalnog svijeta kao prve stepenice u sklopu stvaranja cjelovite antropologije i teologije komunikacija. Kako bi se to ostvarilo on predlaže mogućnost korištenja tehnološko komunikacijskih izraza poput *save* (spremanje - spasenje), *convert* (pretvaranje - pronalaženje novog načina stupanja u odnos), *read* (čitanje - ostvarivanje odnosa) u izricanju vjerskih istina pri korištenju sredstvima društvene komunikacije. Usp. Antonio SPADARO, *Cybertheology: Thinking Christianity in the Era of the Internet*, 12-18.

antropologije i teologije komunikacija, dokumenti neprestano pozivaju na organiziranje službenih institucija i formaciju djelatnika koji će moći stručno pratiti i sudjelovati u radu sredstava društvene komunikacije, potičući pri tome formaciju istih na nacionalnim i (nad)biskupijskim razinama.¹⁰⁶

1.3. Internet u Crkvi u Hrvatskoj

Crkva u Hrvatskoj nastoji pratiti razvoj sredstava društvene komunikacije te izazove koje isti nose, pružiti adekvatne smjernice i poticaje. U svom radu, u većoj ili manjoj mjeri, ona se naslanja na postojeće dokumente, upute i smjernice crkvenog učiteljstva. Središte našeg promatranja bit će pet dokumenata koje je izdala Hrvatska biskupska konferencija (HBK) koji se barem djelomično dotiču pitanja sredstava društvene komunikacije: *Na svetost pozvani* (2002.)¹⁰⁷, *Crkva i mediji* (2006.)¹⁰⁸, *Nasilje među djecom i mladima u društvu* (2008.)¹⁰⁹, *Prijenos liturgijskih slavlja* (2009.)¹¹⁰, *Hrvatski mediji i tržište* (2009.)¹¹¹. U ovom ćemo poglavlju nastojati analizirati odnos Crkve u Hrvatskoj prema sredstvima društvene komunikacije prateći četiri već postavljena aspekta: evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni.

Poput univerzalne Crkve i Crkva u Hrvatskoj se otvara sredstvima društvene komunikacije. U tim nastojanjima oslanja se na postojeće odredbe, dokumente i upute. Imajući na umu evangelizacijski aspekt, unutar hrvatskih crkvenih dokumenata uočavamo promjenu u shvaćanju vrijednosti sredstava društvene komunikacije. Na njih se više ne gleda kao na puki alati za evangelizaciju, već kao „nova kultura“¹¹² i kao „bitnu sastavnica ljudskog života i kršćanske vjere“¹¹³ unutar koje je potrebno unijeti kršćansku poruku. Kao ideal savršene komunikacije, pa samim time model za sva evangelizacijska nastojanja, dokument *Crkva i mediji* preuzima slike Isusa savršenog komunikatora „čije je komuniciranje potpuno jer se

¹⁰⁶ Usp. IM, br. 18-22., CP, br 162-180., AN, br. 17-30., CI, br. 11., EO, br. 25-26., EP, br. 22., PN, br. 20-31., SZO, br. 9-28.

¹⁰⁷ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećeg tisućljeća*, Zagreb, 2002. (dalje NSP).

¹⁰⁸ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Zagreb, 2006. (dalje CM).

¹⁰⁹ KOMISIJA HBK „IUSTITIA ET PAX“, *Nasilje među djecom i mladima u društvu* [09.12.2008.], u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=108209> (30.07.2022.) (dalje NMD).

¹¹⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Prijenos liturgijskih slavlja*, Zagreb, 2010.

¹¹¹ KOMISIJA HBK „IUSTITIA ET PAX“, *Hrvatski mediji i tržište* [05.03.2009.], u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=110540> (30.07.2022.) (dalje HMT).

¹¹² NSP, br. 35.

¹¹³ CM, br. 1.

ostvaruje u potpunom darivanju iz ljubavi¹¹⁴. Poseban je naglasak stavljen na „životno svjedočanstvo“¹¹⁵ - autentično preklapanje vjere i života - kao preduvjet ostvarenja svjedočanskog i evangelizacijskog poziva. Samo se kroz autentičnu i dvosmjernu komunikaciju koja u središtu ima osobu, a ne efikasno ili brzo prenošenje informacija, može ostvariti plodonosan evangelizacijski napor.¹¹⁶ Potrebno se pri tome voditi načelom supsidijarnosti tj. dati prednost Crkvi na nacionalnoj, (nad)biskupijskoj ili župnoj razini kako bi u svijetu sredstava društvene komunikacije ista mogla pružiti što bolje i specifičnije odgovore na konkretne zahtjeve i situacije.¹¹⁷ Pri evangelizacijskom djelovanju Crkve u Hrvatskoj nužno je također voditi računa o specifičnim izazovima koji se pojavljuju u hrvatskom medijskom prostoru.¹¹⁸ Kako bi se evangelizacijski proces i kvalitetno sudjelovanje Crkve u svijetu sredstava društvene komunikacije ostvario, dokumenti pozivaju na izradu konkretnog pastoralnog plana.¹¹⁹ Izradom istog sprječavaju se privremena i nestručna rješenja koja u konačnici umanjuju evangelizacijske napore na što ukazuje i istraživanje provedeno na razini Zagrebačke nadbiskupije.¹²⁰

Kada je u pitanju odgojni aspekt, crkveni dokumenti upozoravaju na brojne opasnosti koje mogu negativno utjecati na formaciju svih onih koji se koriste sredstvima društvene komunikacije. U najvećoj opasnosti nalaze se djeca i mladi koji unutar sredstava društvene komunikacije gotovo svakodnevno nailaze na nasilne sadržaje čime se kod njih stvara slika „da je nasilje neminovni dio društvene zbilje“¹²¹. Komisija „Iustitia et pax“ također upozorava na to kako ovakav trend kod mladih stvara krivu sliku o svijetu i formira iskrivljen sustav vrijednosti. Kako bi se ta slika ispravila potrebno je formirati inicijative koje će za cilj imati medijsko opismenjavanje, kako mladih tako i obitelji u Hrvatskoj. Samo na ovakav način možemo formirati odgovorne korisnike sredstava društvene komunikacije koji neće biti „samo pasivni promatrači onoga što im mediji serviraju, nego oni koji će ponuđeno aktivno pratiti i kritički

¹¹⁴ CM, br. 3.

¹¹⁵ NSP, br. 32.

¹¹⁶ Usp. Jerko VALKOVIĆ, Evangelizacija u eri medija: mogućnosti i problemi komuniciranja, u: *Bogoslovska smotra*, 81 (2011.) 3, 694.

¹¹⁷ Usp. Daniel ARASA, *Church Communications through Diocesan Websites. A Model of Analysis*, Rim, 2007., 150.

¹¹⁸ O mogućnostima organiziranog djelovanja i poteškoćama koje se pojavljuju u hrvatskom medijskom prostoru vidi u: Jerko VALKOVIĆ, Supsidijarnost u hrvatskom medijskom prostoru. Problemi i mogućnosti djelovanja, u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.) 1, 113-146.

¹¹⁹ Usp. NSP, br. 37., CM, br. 7.

¹²⁰ Usp. Božo SKOKO - Valentina GUSIĆ, Novi mediji u službi evangelizacije - primjena u župama Zagrebačke nadbiskupije, u: *Nova prisutnost*, 11 (2003.) 2, 193-213.

¹²¹ NMD.

primati¹²². Uz temeljnu formaciju tj. stvaranje osnovne razine medijske pismenosti, Crkva u Hrvatskoj kroz dokumente potiče na: uvođenje komunikoloških predmeta za vrijeme studija teologije, kontinuiranu potporu onima koji imaju dara za rad u sredstvima društvene komunikacije, trajno stručno usavršavanje onih koji su već zaposleni u sredstvima društvene komunikacije i promicanje apostolata medija.¹²³ Bilo kakva odgojna nastojanja, usmjerena prema medijskom opismenjavanju ili stručnoj izobrazbi pojedinaca u Crkvi, zahtijevaju suradnju između crkvenih i medijskih institucija.¹²⁴ Samo se kroz međusobnu suradnju mogu nadvladati različite percepcije uloge medija i sredstava društvene komunikacije na području Republike Hrvatske.¹²⁵

Kako bi se ostvario dijaloški aspekta unutar svijeta sredstava društvene komunikacije na razini Republike Hrvatske potrebno je se suočiti sa specifičnim negativnim trendovima koji postoje na nacionalnoj razini. Komisija „Iustitia et pax“ naglašava kako većina razloga zloporabe sredstava društvene komunikacije svoje uporište nalazi u nezasiťnoj želji za profitom.¹²⁶ Pri ukazivanju na negativne trendove unutar medijskog prostora komisija „Iustitia et pax“ nije sama. Značajan broj hrvatskih autora također ukazuje na ove, kao i na brojne druge poteškoće unutar medijskog prostora na razini Republike Hrvatske.¹²⁷ Izlaz iz ove stvarnosti moguć je jedino kroz ulaganje u formaciju djelatnika koji rade ili će raditi u sredstvima društvene komunikacije. Čineći to, formiraju se djelatnici koji pridonose razvoju i unošenju novog (kršćanskog) sustava vrijednosti unutar vlastite struke što u konačnici sprječava pribjegavanje senzacionalizmu u neprestanoj trci za profitom.¹²⁸ Poseban naglasak kada je u pitanju dijaloški aspekt, crkveni dokumenti stavljaju na otvaranje prostora za izricanje javnog mijenja referirajući se na naputak *Communio et progressio* i pastoralnu uputu *Aetatis novae*. Iako pozivaju na formaciju „odgovarajućih tijela i priređivanje prikladnih susreta“, Crkva u Hrvatskoj prostoru javnog dijaloga pristupa oprezno. Pri tome ukazuje na negativne posljedice

¹²² CM, br. 33.

¹²³ Usp. CM, br. 25., 29., 31-32.

¹²⁴ Usp. *Isto*, br. 34.

¹²⁵ Usp. Suzana PERAN – Anđelka RAGUŽ, Medijska pismenost – obrazovanje studenata i svijet o vlastitoj odgovornosti, u: *Nova prisutnost*, 14 (2016.) 3., 379-393.

¹²⁶ Usp. HMT, br. 1-4.

¹²⁷ Usp. Josip GRBAC, Crkva, društvo i odgoj za djelovanje u medijima, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 191-211., Danijel LABAŠ – Tanja GRMUŠ, Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme, u: *Kroatologija*, 2 (2011.) 2., 87-122., Mirko Juraj MATAUŠIĆ, Mediji u krizi vrednota, u: *Ephemerides theologicae Zagrabenses*, 71 (2002.) 2-3., 361-379., Mirko Juraj MATAUŠIĆ, Mediji i zlo u društvu, u: *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 2 (2004.) 1., 119-125., Jerko VALKOVIĆ, Medijska manipulacija – stalni izazov etičkom promišljanju, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 27-52.

¹²⁸ Usp. Stjepan MALOVIĆ, Etika u medijima: tko je pozvan na odgovorno djelovanje?, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 69-77.

potaknutih „manipulativnim djelovanje, (...) koja su plod raznih anketa ili mišljenja nametnutih od većine“¹²⁹. Pri govoru o ulozi crkvenih djelatnika i njihovom dijalogu s javnošću poziva se na primjenu pastoralne razboritosti koja u sebi uključuje transparentnost i spremnost za dijalog. Potrebno je u tim prilikama voditi računa o tome koga crkveni djelatnici u svojim nastupima predstavljaju.¹³⁰

Teološko-pastoralni aspekt, vrednovan kroz crkvene dokumente u Hrvatskoj, usmjeren je prema stvaranju „publiciteta dobra“¹³¹ unutar svijeta sredstava društvene komunikacije. Kako bi se ovo postiglo, potreban je u prvom redu sustavan odgoj za medije, kontinuirano stručno usavršavanje i kvalitetna formacija (budućih) medijskih djelatnika. U dokumentima se ističu neki pozitivni koraci na pastoralnom planu koji su poduzeti nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, kao što su formiranje: Odbora HBK za sredstva društvene komunikacije, Tiskovnog ureda HBK i Informativne katoličke agencije (IKA).¹³² Svaka od spomenutih institucija ima svoju ulogu, vodeći se načelom supsidijarnosti, kako bi u konačnici mogli proizvesti cjeloviti pastoralni plan kojim će iskoristiti sav potencijal sredstava društvene komunikacije.¹³³ U dokumentu *Crkva i mediji* ističu se također pozitivna crkvena nastojanja na području: crkvenog tiska, crkvenog izdavaštva, elektroničkih medija, interneta i novih tehnologija, filma kao i brojnih katoličkih udruga koje ovom području daju svoj doprinos.¹³⁴ Kao dio pastoralnih nastojanja, a u vidu ostvarivanja digitalne prisutnosti na internetu, IKA¹³⁵ pokreće internetsku stranicu - www.ika.hr - koja na jednom mjestu obuhvaća prethodno prikupljene od sadržaje od međunarodnih katoličkih i nekatoličkih informativnih agencija te ih prezentira čitateljima s hrvatskog govornog područja. Internetska stranica IKA-e 20. rujna 2018. godine doživljava

¹²⁹ CM, br. 24.

¹³⁰ Usp. CM, br. 30.

¹³¹ HMT, br. 5.

¹³² Usp. CM, br. 11-13.

¹³³ Usp. NSP, br. 37., CM, br. 1., 7.

¹³⁴ Usp. CM, br. 14-19.

¹³⁵ Hrvatska biskupska konferencija osnovala je IKA-u 22. travnja 1993. godine sa sjedištem u Zagrebu. Zadaća IKA-e jest prikupljanje informacija o crkvenom i vjerskom životu na području Crkve hrvatskog jezika, Crkve u svijetu i ostalih relevantnih društvenih zbivanja. Osim prikupljanja informacija IKA prosljeđuje prikupljeno uglavnom domaćim društvenim i crkvenim dnevnim listovima, publikacijama, ustanovama i elektronskim medijima. IKA posjeduje ugovore s vodećim katoličkim agencijama diljem svijeta s kojima redovito razmjenjuje informacije. Redoviti rad IKA-e uključuje praćenje, prevođenje i objavljivanje papirnih nagovora na općim audijencijama srijedom, dokumenata Hrvatske biskupske konferencije i kraćih dokumenata crkvenog učiteljstva. U radu IKA-e osim stalnih zaposlenika sudjeluje i četrdesetak honorarnih novinara u većem dijelu iz hrvatskih biskupija. Više o nastanku, povijesti i ulozi Informativne katoličke agencije u: IKA, O nama, u: <https://ika.hkm.hr/o-nama/> (30.07.2022.).

veliki redizajn te prelazi na novu domenu - www.ika.hkm.hr.¹³⁶ Službena stranica IKA-e nadograđena je na tehničkom, grafičkom i korisničkom planu te predstavlja velik iskorak u odnosu na ono što je bilo dostupno prije 2018. godine.

Uz internetsku stranicu IKA-e na razini Republike Hrvatske postoji cijelo bogatstvo katoličkih internetskih stranica povezanih s Crkvom u Hrvatskoj. Cilj ovog rada nije prikazati niti donijeti popis svih mogućih internetskih stranica koje postoje na području Republike Hrvatske, već okvirnu podjelu radi lakše orijentacije. Katoličke internetske stranice u Republici Hrvatskoj možemo okvirno podijeliti na šest kategorija:

- službene internetske stranice crkvenih tijela: HBK, nadbiskupija, biskupija i njihovih ureda, provincija, muških i ženskih redovničkih zajednica, župa, samostana i svetišta itd.
- internetske stranice raznih katoličkih organizacija, pokreta i udruga: Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Hrvatsko društvo katoličkih novinara, Studentski katolički centar, Pokret Salezijanske mladeži, Katolička udruga „Kap dobrote” itd.
- internetske stranice katoličkih odgojnih, obrazovnih i znanstvenih institucija: katolički bogoslovni fakulteti, klasične (nad)biskupijske gimnazije, katoličke osnovne škole i vrtići itd.
- internetske stranice katoličkih medija, izdavača i časopisa: IKA, Hrvatski katolički radio, Radio Marija, Bitno.net, Laudato, Verbum, Kršćanska sadašnjost, Glas Koncila itd.
- specijalne internetske stranice povezane s određenim događajima: posjeti papa Hrvatskoj, Susret hrvatske katoličke mladeži, Dani kršćanske kulture, Papa-fest itd.
- internetske stranice posvećene duhovnosti, osobni blogovi i internetske stranice: Prostor Duha, Tebe tražim, Hrvatska katolička blogosfera, Mate Uzinić, vlč. Zlatko Sudac, pater Luka Rađa itd.¹³⁷

¹³⁶ IKA je 20. rujna 2018. godine predstavila novu domenu (ika.hkm.hr) i dizajn te je na službenim stranicama objedinila internetske stranice Hrvatskog katoličkog radija i Hrvatske katoličke mreže. u: <https://ika.hkm.hr/> (10.02.2019.).

¹³⁷ Detaljniju analizu katoličkih internetskih stranica moguće je pronaći u: Damir ŠUMEČKI, *Društveno-ekonomska opravdanost uporabe internetske tehnologije u radu Katoličke Crkve*, magistarski rad, Zagreb, 2006.

1.4. Internet kroz prizmu trojice papa (Ivan Pavao II., Benedikt XVI., Franjo)

Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije obilježilo je pontifikate trojice papa: Ivana Pavla II. (1978.-2005.), Benedikta XVI. (2005.-2013.) i Franje (2013.-). Crkva je oduvijek gajila, u većoj ili manjoj mjeri¹³⁸, pozitivan stav prema svim sredstvima društvene komunikacije te je na njih gledala kao na „divne Božje darove“¹³⁹. U se ovom poglavlju želimo osvrnuti na vrednovanje interneta od strane trojice papa čiji su pontifikati obilježeni korištenjem i popularizacijom ovog novog sredstva društvene komunikacije kroz četiri ključna aspekta.¹⁴⁰

1.4.1. Papa Ivan Pavao II. (1978.-2005.)

Od početka pontifikata papa Ivan Pavao II. prihvaća promjenu u shvaćanju i vrednovanju uloge medija u društvu. Imajući na umu evangelizacijski aspekt možemo uočiti njegovu otvorenost naspram korištenja sredstava društvene komunikacije u evangelizacijske svrhe, što se u konačnici može iščitati iz njegovih poruka upućenih povodom obilježavanja Dana sredstava društvene komunikacije.¹⁴¹ Ivan Pavao II. poziva na iskorištavanje potencijala kojeg nosi nova „kultura kompjutera“ pomoću koje Crkva može spremno informirati svijet o tome što vjeruje i objasniti svoje stajalište o nekoj temi ili događaju. Time ona jasnije može čuti glas javnog mijenja i ući u kontinuiranu raspravu sa svijetom oko nje, uključujući se pritom u zajedničku potragu za rješenjima mnogih problema koja muče čovječanstvo.¹⁴² Za njega internet i digitalni prostor predstavljaju „novi forum“ unutar kojeg je Crkva pozvana baciti mrežu evanđelja nasljeđujući tako prvotni Kristov poziv.¹⁴³ U svojim porukama on također naglašava potencijal kojeg internet kao sredstvo društvene komunikacije nudi za

¹³⁸ O promjeni i razvoju shvaćanja sredstava društvene komunikacije od strane Crkve više u: Ivan DEVČIĆ, Crkva i svijet medija: put od nepovjerenja do poziva na dijalog, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1, 5-25.

¹³⁹ PIO XII., *Miranda prorsus Enciklika pape Pia XII. Sveta Stolica o filmu radiju i televiziji* [08.09.1957.], u: http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_08091957_miranda-prorsus.html#Nota%201 (30.07.2022.) (dalje MP).

¹⁴⁰ Detaljnijom analizom odnosa sredstava društvene komunikacije i papa kroz povijest na hrvatskom govornom području bavili su se: Jure STRUJIC, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, doktorska disertacija, Split, 2015., Jerko VALKOVIĆ, *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*, Zagreb, 2013., Šime ZUPČIĆ, *Komunikacijski obrasci u svjetlu medijske etike u dokumentima Katoličke Crkve*, doktorski rad, Zagreb, 2020.

¹⁴¹ Dekretom *Inter mirifica* određuje se obilježavanje posebnog dana u godini koji će biti posvećen sredstvima društvene komunikacije. „Da bi se djelotvornije jačao mnogoliki apostolat Crkve u sredstvima društvenog saobraćanja, neka se u svim biskupijama svijeta po sudu biskupa svake godine slavi dan kada će se vjernici podučiti o svom dijelu zadatka u toj stvari“, u: IM, br. 18.

¹⁴² Usp. JOHN PAUL II., *The Christian Message in a Computer Culture* [24.01.1990.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011990_world-communications-day.html (30.07.2022.).

¹⁴³ Usp. JOHN PAUL II., *Internet: A New Forum for Proclaiming the Gospel* [24.01.2002.], br. 2. u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20020122_world-communications-day.html (30.07.2022.).

evangelizacijsko djelovanje: „U narednoj etapi internet može također olakšati nastavak evangelizacijskog poslanja. Osobito u kulturi u kojoj je izgubio potporu, kršćanski život zahtjeva trajnu pouku i katehezu, a to je možda područje u kojem internet može pružiti izvanrednu pomoć”¹⁴⁴.

Ivan Pavao II. se za vrijeme svoga pontifikata ne usteže od ukazivanja na odgojni potencijal kojeg svako sredstvo društvene komunikacije sa sobom nosi, bilo da se radi o novinama¹⁴⁵, radiju, televiziji¹⁴⁶ ili internetu¹⁴⁷. Imajući u vidu odgojni aspekt sredstava društvene komunikacije, Ivan Pavao II. upozorava na prednosti i nedostatke koje ova „pomagala u stvaranju i prenošenju kulture“¹⁴⁸ nose sa sobom. U svojim porukama on izražava zabrinutost zbog negativnih utjecaja koja isti mogu imati na kulturu i religiju.¹⁴⁹ Negativne posljedice nastaju, prema papi Ivanu Pavlu II., kao produkt pritiska moćnih pojedinaca ili utjecaj nove kulture koja agresivno nameće vlastite ideale i ljestvice vrijednosti.¹⁵⁰ Jedini način da se posredstvom sredstva društvene komunikacije oplemeni kultura, izbjegne utjecaj negativnih vrijednosti i oslobodi pritisaka centara moći je kroz kršćansku formaciju za medije koji će zahvatiti sve one koji na njima rade i one koji se njima svakodnevno koriste.¹⁵¹ Pozornost bi zato trebala biti usmjerena prema razvijanju ispravnog kritičkog vrednovanja

¹⁴⁴ Usp. JOHN PAUL II., *Internet: A New Forum for Proclaiming the Gospel*, br. 3.

¹⁴⁵ Za vrijeme svoga pontifikata Ivan Pavao II. ostvario je 104 pastirska putovanja. Prilikom tih putovanja uveo je „zrakoplovne konferencije“ na kojima je omogućio novinarima da vrijeme putovanja provedu zajedno s njim. Određeni dio vremena papa bi posvetio novinarima i odgovaranju na njihova pitanja. Praksa održavanja „zrakoplovnih konferencija“ nije stala sa smrću Ivana Pavla II. Trenutni papa Franjo u svome pontifikatu nastavlja s postojećom praksom. Usp. Jerko VALKOVIĆ, *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*, 61.

¹⁴⁶ Papa Ivan Pavao II. 22. listopada 1983. osniva Vatikanski televizijski centar (*Centro Televisivo Vaticano*). Od 1996. ova televizija je povezana sa Svetom Stolicom i stavljena pod nadzor Državnog tajništva Rimske kurije. Vatikanski televizijski centar izravnim prijenosima prati djelovanje pape i Svete stolice, vodi arhiv i odjel produkcije te pruža usluge drugim TV kućama i novinskim agencijama. Usp. Mirko GALIĆ (gl. ur.), Vatikanski TV centar, u: *Leksikon radija i televizije*, Zagreb, 2016., 521.-527.

¹⁴⁷ Internetska stranica Svete Stolice (www.vatican.va) puštena je u rad 25. prosinca 1995. godine. Na stranici je tada objavljena božićna poruka pape Ivana Pavla II. na nekoliko različitih jezika. U prvih 48 sati preko 300.000 korisnika iz 70 različitih zemalja posjetilo je stranicu. Usp. Imrich GAZDA – Albert KULLA, The use of new media in the catholic church, u: *Informatologija*, 46 (2013.) 3., 235.

¹⁴⁸ IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju vjernika laika u Crkvi i u svijetu* [30.12.1988.], Zagreb, 1990., br. 44. (dalje CFL).

¹⁴⁹ Usp. JOHN PAUL II., *Ecclesia in Africa. Post-synodal Apostolic Exhortation* [14.09.1995.], br. 52. i 124., u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_14091995_ecclesia-in-africa.html (dalje EAF), JOHN PAUL II., *Ecclesia in Asia. Post-synodal Apostolic Exhortation* [06.11.1999.], br. 7. u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_06111999_ecclesia-in-asia.html (30.07.2022.) (dalje EAZ).

¹⁵⁰ Usp. EAF, br. 125., JOHN PAUL II., *Ecclesia in America. Post-synodal Apostolic Exhortation* [22.01.1999.], br. 20. u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_22011999_ecclesia-in-america.html (dalje EAM) (30.07.2022.).

¹⁵¹ Usp. EAF, br. 71., EAZ, br. 48., EAM, br. 72., CFL, br. 44.

samih sredstava društvene komunikacije i sadržaja koji se posredstvom istih pruža - posebno kada su u pitanju djeca i mladi.¹⁵²

Ivan Pavao II. svoj odnos prema komunikacijskim sredstvima gradi naslanjajući se na viziju Drugog vatikanskog koncila. Promatrajući dijaloški aspekt njegova odnosa prema sredstvima društvene komunikacije možemo uočiti nastavak koncilске ideje prema kojem sredstva društvene komunikacije nisu samo puki alati kojima se možemo poslužiti prema vlastitim potrebama, već „suvremeni areopag“ i svojevrsna „kultura kompjutora“ unutar kojih je Crkva pozvana ostvariti svoje poslanje. Tu promjenu on opisuje riječima: „Prvi areopag današnjeg vremena je svijet komunikacije. (...) Uporabom društvenih sredstava komuniciranja ne želi se navještaj samo proširiti: riječ je o dubljoj činjenici da o njihovu utjecaju ovisi većim dijelom sama evangelizacija. Nije dakle dovoljno upotrebljavati ih za širenje kršćanske poruke i nauka crkvenog učiteljstva, nego samu poruku treba ugraditi u tu „novu kulturu“ koju stvara suvremeno komuniciranje“¹⁵³.

Uz prepoznavanje novog područja djelovanja Ivan Pavao II. u svojim porukama povodom Dana sredstava društvene komunikacije upozorava na neke teološko-pastoralne izazove koje zlouporaba medija sa sobom donosi: „stvaranje osjećaja izolacije i usamljenosti“¹⁵⁴, „poplavu informacija nauštrb istine i zapostavljanje vrednota“¹⁵⁵, „poticanje na nasilja i mržnju“¹⁵⁶, „iskrivljeno prikazivanje obitelji i njenih vrijednosti“¹⁵⁷. Nadilaženje ovih izazova i prepreka uistinu je moguće o čemu svjedoči sam papa kroz autentičnu komunikaciju posredstvom sredstava društvene komunikacije. Njegov otvoren duh, vedrina i jednostavnost u korištenju sredstava društvene komunikacije ne osvajaju samo srca milijuna ljudi koji ga prate već i srca onih kojima ta sredstva predstavljaju svagdanji kruh.¹⁵⁸ Prilikom

¹⁵² Usp. JOHN PAUL II., *Una speranza nuova per il Libano - Nova nada za Libanon. Apostolska pobudnica* [10.05.1997.], br. 111. u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19970510_lebanon.html (30.07.2022.)

¹⁵³ RM, br. 37.

¹⁵⁴ Usp. JOHN PAUL II., *Mass media: a friendly companion for those in search of the Father* [24.01.1999.], br. 4. u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011999_world-communications-day.html (30.07.2022.)

¹⁵⁵ Usp. JOHN PAUL II., *Mass media: a friendly companion for those in search of the Father*, br. 4.

¹⁵⁶ Usp. JOHN PAUL II., *The Communications Media: At the Service of Understanding Among Peoples* [24.01.2005.], br. 2. u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20050124_world-communications-day.html (30.07.2022.)

¹⁵⁷ Usp. JOHN PAUL II., *The Media and Family: A Risk and Richness* [24.01.2004.], br. 2. i 3. u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20040124_world-communications-day.html (30.07.2022.)

¹⁵⁸ U vidu komunikacijske spontanosti blagopokojnog pape, zanimljivo bi bilo spomenuti kako je Ivan Pavao II. prilikom emitiranja emisije „*Porta a porta*“ – posvećenoj 20. obljetnici njegova pontifikata – na opće iznenađenje svih sudjelovao izravnim javljanjem u emisiju. Usp. Danijel LABAŠ – Vine MIHALJEVIĆ, Papa i mediji, u: Ines

godine velikog jubileja (1. do 4. lipnja 2000.) papa s više od 7.000 novinara i članova njihovih obitelji proslavlja „Jubilej novinara“¹⁵⁹ čime želi pokazati svoju bliskost s medijskim djelatnicima koji ga prate. U vremenu svoga pontifikata on kontinuirano naglašava važnost i ulogu sredstva društvene komunikacije u svakodnevnom ljudskom životu. Papa Ivan Pavao II., imajući na umu pozitivne te negativne stvarnosti koje proizlaze iz (zlo)uporabe sredstava društvene komunikacije, u konačnici donosi pozitivnu i afirmativnu viziju ljudske budućnosti koja proizlazi iz zajedničke i stvaralačke suradnje u ljubavi između Crkve i svijeta medija usmjerene prema dobrobiti čitavog čovječanstva.¹⁶⁰

1.4.2. Papa Benedikt XVI. (2005.-2013.)

Iako je od ponekih novinara percipiran kao rezerviran i zatvoren komunikator, papa Benedikt XVI. se ne distancira od mogućnosti koje sredstva društvene komunikacije sa sobom nose. Oslanjajući se na evangelizacijski potencijal tih sredstava, Benedikt XVI. u porukama povodom Dana sredstava društvene komunikacije poziva svećenike na korištenje ovih novih sredstava za uspostavu dijaloga, katehezu i evangelizaciju. Svećenici bi, prema Benediktu XVI., trebali biti „prisutni u digitalnom svijetu u stalnoj vjernosti evanđeoskoj poruci, kako bi izvršili svoju ulogu voditelja zajednica koje se danas sve češće izražavaju mnogim „glasovima“ koje pruža digitalni svijet”¹⁶¹. Uz to što papa ispravno uočava mogućnosti koje internet nudi za evangelizaciju on također ističe kako nije dostatno samo dodavati vjerski sadržaj na razne medijske platforme, već je nužno pružiti digitalno svjedočanstvo unutar tog digitalnog prostora.¹⁶²

U svojim porukama Benedikt XVI. posebnu pozornost posvećuje „digitalnoj generaciji” i „digitalnom kontinentu”¹⁶³. Promatrajući pozitivne dijaloške i odgojne aspekte tog digitalnog kontinenta Benedikt XVI. ukazuje na to da digitalno doba sa sobom nosi bolju povezanost, komunikaciju i razumijevanje, što u konačnici može voditi prema stvaranju prijateljskih odnosa

SABOTIĆ – Željko TANIĆ – Gordan ČRPIĆ (ur.), *Ivan Pavao II. Poslanje i djelovanje. Zbornik radova sa simpozija održanog u Zagrebu 24. lipnja 2005. godine*, Zagreb, 2007., 284.

¹⁵⁹ Usp. JOHN PAUL II., *Jubilee of Journalists – Jubilej novinara. Obraćanje Svetog oca novinarima povodom njihova jubileja* [04.06.2000.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/2000/apr-jun/documents/hf_jp-ii_spe_20000604_journalists.html (30.07.2022.)

¹⁶⁰ Usp. JOHN PAUL II., *Mass media: a friendly companion for those in search of the Father*, br. 4.

¹⁶¹ Usp. BENEDIKT XVI., *Svećenik i pastoral u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi*.

¹⁶² Usp. BENEDIKT XVI., *Istina, navještaj i autentičnost života u digitalnom dobu* [24.01.2011.], u: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20110124_45th-world-communications-day.html (30.07.2022.)

¹⁶³ BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva* [24.01.2009.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html (30.07.2022.)

među pojedincima.¹⁶⁴ Ovaj digitalni kontinent za Benedikta XVI. „nije paralelna stvarnost ili virtualno iskustvo već svakodnevna stvarnost mnogih mladih ljudi”¹⁶⁵. Afirmativna stvarnost tog novog kontinenta vidljiva je prema Benedikt XVI. u tome što „na toj novoj agori”, tom otvorenom i javnom trgu, mladi mogu razmjenjivati ideje, informacije, mišljenja i započinjati nove odnose i oblike zajedništva”¹⁶⁶. Unatoč brojim prednostima koje Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije nudi, Benedikt XVI. upozorava i na sve glasnjiji šum koji se pojavljuje zbog neprestane komunikacije i dostupnosti korisnika. On ističe potrebu prakticiranja osobne šutnje kako bi mogli razumjeti sebe i druge, razlučiti bitno od nebitnog i stvoriti prostor za Božju prisutnost i djelovanje.¹⁶⁷

U jednom od svojih uvodnih nastupa papa Benedikt XVI. naglašava kako namjerava nastaviti s „plodonosnim dijalogom”¹⁶⁸ kojega su započeli njegovi prethodnici. Ovaj dijalog nije stao samo na riječima već je prešao i u dijela. Pri teološko-pastoralnom aspektu papa Benedikt XVI. za vrijeme trajanja svojega pontifikata nikad ne uzmiče od promoviranja ili korištenja sredstava društvene komunikacije. Ovo se napose odnosi na praktičnu primjenu interneta kao novog sredstva društvene komunikacije. U vremenu njegova pontifikata pokrenut je službeni *Youtube* kanal Vatikana (www.youtube.com/vatican)¹⁶⁹, internetska stranica namijenjena mladima *Pope2You* (www.pope2you.net)¹⁷⁰ i internetski portal *News.va* (www.news.va)¹⁷¹. U svojoj otvorenosti on uvijek nastoji ići korak dalje i tako u lipnju 2011. godine upućuje video poziv dvanaestorici astronauta koji borave na međunarodnoj svemirskoj postaji čime postaje

¹⁶⁴ Usp. BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva*.

¹⁶⁵ BENEDIKT XVI., *Social Networks: portals of truth and faith; new spaces for evangelization* [24.01.2013.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html (30.07.2022.)

¹⁶⁶ BENEDIKT XVI., *Social Networks: portals of truth and faith; new spaces for evangelization*.

¹⁶⁷ Usp. BENEDIKT XVI., *Silence and Word: Path of Evangelization* [24.01.2012.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20120124_46th-world-communications-day.html (30.07.2022.)

¹⁶⁸ BENEDIKT XVI., Govor predstavnicima svijeta medija [23.04.2005.], u: AAS, 97 (2005.) 702, br. 3.

¹⁶⁹ KTA, Vatikan dobio kanal na Youtubeu, [25.01.2009.] u: <http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=19124> (30.07.2022.).

¹⁷⁰ Povodom obilježavanja 43. dana sredstava društvene komunikacije Papinsko vijeće za društvene komunikacije pokrenulo je internetsku stranicu Pope2You. Ova stranica namijenjena je mladima u cilju promicanja kulture poštovanja, dijaloga i prijateljstva. Na njoj mladi mogu pratiti novosti o papi, njegovim putovanjima i porukama. Naknadno je dodan i profil na društvenoj mreži *Twitter* (@Pope2YouVatican). ALETEIA, Pope2You: The Vatican Webpage for Young people [21.04.2009.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=sfo49GBOEa8> (30.07.2022.).

¹⁷¹ Koristeći se prvi put *iPadom* Benedikt XVI. pokreće internetski portal *News.va*. Naknadno je dodan i profil na društvenoj mreži *Twitter* (@news.va). Zadatak ovog portala jest prikupljanje već obrađenog sadržaja sa drugih platformi kao što je: Vatikanski radio, Vatikanski televizijski centar, Tiskovni ured Svete Stolice i vatikanska novinska agencije „Fides”. ROME REPORTS, The video the Pope included in his iPad [28.06.2011.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=tC8s44MRGVA> (30.07.2022.).

prvi papa koji je telefonirao u svemir.¹⁷² Najveće zanimanje javnosti zasigurno je zaokupilo pokretanje službenog profila na *Twitter-u* (@pontifex) čime Benedikt XVI. postaje prvi papa koji pristupa svijetu društvenih mreža. Nakon njegova umirovljenja njegov profil na društvenim mrežama preuzima papa Franjo.¹⁷³ Svi praktični koraci koje Benedikt XVI. poduzima imaju za cilj unošenje svetoga unutar prostora kojeg stvara internet kao novo sredstvo društvene komunikacije.¹⁷⁴ Referirajući se na unošenje evanđeoskih vrijednosti u antičke kulture, papa Benedikt XVI. naglašava kako odgovornost ispunjenja ovog novog inkulturacijskog zadatka ne leži samo na svećenicima već svim vjernicima, napose mladima, koji su pozvani biti svjedocima vjere u ovoj novoj kulturi.¹⁷⁵

1.4.3. Papa Franjo (2013. -)

Spontanost u korištenju novih sredstava društvene komunikacije vidljivo je obilježje pape Franje od prvih trenutaka njegova izbora za papu. Bilo da se radi o popularnim *selfie* fotografijama s mladima, porukama putem *Twitter-a*, spontanim video uradcima ili nenajavljenim telefonskim pozivima, otvorena komunikacija putem sredstava društvene komunikacije postala je svojevrsni zaštitni znak pape Franje. Njegov izričaj je daleko od „diplomatskog rječnika kakvog koristi Crkva jer on komunicira na jednostavan i blizak način”¹⁷⁶. Misionarska slika Crkve, koja zahvaća svakog kršćanina, prema papi Franji počiva na svetopisamskom pozivu koji odjekuje kroz čitavu povijest spasenja i očituje se kroz izlaženje na periferije.¹⁷⁷ Imajući tu činjenicu u vidu možemo uočiti u njegovim porukama određene evangelizacijske naglaske. Papa poziva vjernike da iskorače na „digitalne ceste i ulice” kako bi pokazali otvorenost Crkve prema svima i samu Crkvu, u kontekstu misijskog poslanja, predstavili kao „dom svih ljudi”¹⁷⁸. On ističe kako smo pri svakom evangelizacijskom djelovanju unutar svijeta sredstava društvene komunikacije pozvani na više od jednosmjernog

¹⁷² NASA, Pope Benedict XVI. Greets Shuttle [21.05.2011.], u: https://www.youtube.com/watch?v=81jAmb_e1pg (30.07.2022.).

¹⁷³ Broj sljedbenika na devet službenih *Twitter* profila (@Pontifex, @Pontifex_es, @Pontifex_it, @Pontifex_pt, @Pontifex_fr, @Pontifex_de, @Pontifex_in, @Pontifex_pl, @Pontifex_ar) narastao je sa 3 milijuna od trenutka kada je papa Franjo preuzeo profil od pape u miru Benedikta XVI. na nešto više od 52 milijuna pratitelja danas. (30.07.2022.). Usp. Nenad PALAC, Hrvatske (nad)biskupije na društvenim mrežama, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 2, 329-331.

¹⁷⁴ Usp. BENEDIKT XVI., *Svećenik i pastoral u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi*.

¹⁷⁵ Usp. BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva*.

¹⁷⁶ Jure STRUJIĆ, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, 126.

¹⁷⁷ Usp. FRANJO, *Evangelii gaudium - Radost evanđelja* [24.11.2013.], Zagreb, br. 20. (dalje EG)

¹⁷⁸ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta* [24.01.2014.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20140124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

pružanja i primanja informacija.¹⁷⁹ Za njega je važno razumjeti kako svako komuniciranje u sebi uključuje i slušanje koje vodi prema upoznavanju sama sebe, međusobno razumijevanje drugih i u konačnici autentično misionarsko djelovanje unutar digitalnog svijeta.¹⁸⁰

Na odgojnom planu papa Franjo ne zaboravlja upozoriti na negativne aspekte koji se mogu pojaviti zbog zlouporabe sredstava društvene komunikacije. On se osvrće na brojne opasnosti među kojima je najveća opasnost iskrivljavanje istine i sadržaja evanđeoske poruke: „u današnjem svijetu, koji karakterizira brzina komunikacije i pristrani izbor sadržaja od strane medija, poruka koju naviještamo više je nego ikad izložena opasnosti da bude iskrivljena ili svedena na neke svoje sporedne aspekte. To ima za posljedicu da su neka pitanja, koja čine sastavni dio moralnog učenja Crkve, istrgnuta iz konteksta koji im daje smisao. Najveći se problem javlja kad se poruka koju naviještamo, čini se, poistovjećuje s tim sporednim aspektima koji, premda su važni, sami po sebi ne sadrže srž poruke Isusa Krista”¹⁸¹. U tom kontekstu velika odgovornost zasigurno leži u onima koji svakodnevno djeluju u medijima. Koristeći se alegorijom „mlinskog kamena” papa Franjo poziva sve medijske djelatnike da mudro biraju koju će informacije ponuditi jer ono što plasiraju u konačnici formira ili deformira ljudski duh.¹⁸² Papa naglašava kako pozitivno formiranje objavljenog sadržaja, bilo sekularnog ili vjerskog, utemeljeno na milosrđu postiže daleko bolji učinak na putu nadilaženja sukoba i stvaranja trajnog mira nego ona koja raspiruje netrpeljivost.¹⁸³

Imajući u vidu dijaloški aspekt možemo uočiti kako je ostvarivanje zajedništva konačni cilj pape Franje kada je u pitanju komunikacija unutar digitalnog svijeta. U porukama povodom obilježavanja Dana sredstava društvene komunikacije on poziva na „pronalazak bližnjega u digitalnom svijetu oslanjajući se pritom na prisposobu o dobrom Samarijancu”¹⁸⁴, „ponovno otkrivanje zajedničke komunikacije unutar obitelji”¹⁸⁵ i „stvaranju mostova milosrđa i mira u

¹⁷⁹ Usp. FRANJO, *Komunicirati obitelj: povlašteno mjesto susreta u daru ljubavi* [24.01.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20150123_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

¹⁸⁰ Usp. FRANJO, *Komunikacija i milosrđe: plodni susret* [24.01.2016.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20160124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

¹⁸¹ EG, br. 34.

¹⁸² Usp. FRANJO, *Ne boj se jer ja sam s tobom (Iz 43,5). Priopćavanje nade i povjerenja u našem dobu* [22.01.2017.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/communications/documents/papa-francesco_20170124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

¹⁸³ Usp. FRANJO, *Komunikacija i milosrđe: plodni susret*.

¹⁸⁴ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

¹⁸⁵ FRANJO, *Komunicirati obitelj: povlašteno mjesto susreta u daru ljubavi*.

službi zajedništva”¹⁸⁶. Papa Franjo smatra kako se mnogo toga može postići kroz ispravno korištenje komunikacijskih alata u cilju prevladavanja prepreka, predrasuda i nerazumijevanja. Kako bismo to ostvarili „nije dovoljno poći „digitalnim putem”, to jest jednostavno biti „na vezi”, već je potrebno je da ta povezanost preraste u istinski susret. Ne možemo živjeti sami, zatvoreni u same sebe. Nosimo u sebi potrebu da volimo druge i da budemo voljeni. Trebamo nježnost”.¹⁸⁷ Papa poziva da se kroz „mistiku” zajedničkog življenja, miješanja i uzajamnog susretanja” putem sredstava društvene komunikacije, uputimo na „pravo iskustvo bratstva, karavanu solidarnosti, sveto putovanje. Na taj će se način najveće mogućnosti koje pružaju komunikacije pretvoriti u velike mogućnosti za susret i solidarnost među svima”¹⁸⁸.

Papa Franjo ne izbjegava progovoriti ni o teološko-pastoralnim izazovima koji se javljaju u svijetu sredstava društvene komunikacije. U svojim porukama papa naglašava više oblika zlorabe komunikacijskih sredstava koja uključuju: „iskorištavanje ljudske tragedije u komercijalne svrhe”¹⁸⁹, „raspirivanje nepovjerenja, straha i mržnje”¹⁹⁰, „formiranje informacijskog jaza između bogatih i siromašnih”¹⁹¹, „prikazivanje obitelji kroz apstraktnu i ideološki obojenu sliku”¹⁹². Početni korak prema prevladavanju spomenutih izazova moguć je jedino kroz medijsko opismenjavanje korisnika sredstava društvene komunikacije, koje će rezultirati formiranjem kritičkog stava i razvojem zrelog sustava vrijednosti.¹⁹³ Kako bi se interveniralo dublje unutar komunikacijskog toka digitalnog svijeta, nužno je ostvariti inkulturaciju evanđeoskih vrijednosti.¹⁹⁴ Taj proces prema Papi Franji uključuje duboko uranjanje u kulturu, „razumijevanje jezika, znakova i simbola” kako bi kao kršćani mogli pružiti odgovore na pitanja i poteškoće koji se javljaju u digitalnom svijetu.¹⁹⁵

¹⁸⁶ FRANJO, *Komunikacija i milosrđe: plodni susret*.

¹⁸⁷ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

¹⁸⁸ EG, br. 87.

¹⁸⁹ FRANJO, *Ne boj se jer ja sam s tobom (Iz 43,5). Priopćavanje nade i povjerenja u našem dobu*.

¹⁹⁰ FRANJO, *Komunikacija i milosrđe: plodni susret*.

¹⁹¹ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

¹⁹² FRANJO, *Komunicirati obitelj: povlašteno mjesto susreta u daru ljubavi*.

¹⁹³ Usp. EG, br. 64.

¹⁹⁴ Usp. EG, br. 69.

¹⁹⁵ Usp. *Isto*, br. 139-141.

2. BITNE OZNAKE TEOLOŠKO-PASTORANOG GOVORA PAPE FRANJE

Kako bi ispravno vrednovali i analizirali sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net, potrebno je postaviti temelje prema kojima ćemo isti vrednovati. U narednim poglavljima fokusirat ćemo se na bitne oznake teološkog govora pape Franje kroz četiri aspekta: evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni.

Unutar evangelizacijskog aspekta promatramo na koji način papa Franjo pristupa pitanju evangelizacije koja predstavlja temeljno poslanje Crkve i Kristovih učenika¹⁹⁶. Iako je ovaj aspekt prisutan i kod Franjinih prethodnika, posebno u pokoncilskom vremenu, uočavamo određene karakteristike koje su specifične za ovoga papu. Ova različitost u pristupu ne predstavlja prekid evangelizacijskog kontinuiteta već njegovu nadogradnju u kontekstu novih društvenih, kulturoloških i vjerskih okolnosti.¹⁹⁷ Poseban naglasak kroz analizu ovog aspekta stavit ćemo na nositelje evangelizacije kao i na specifične okolnosti s kojima se isti susreću pri misionarskom djelovanju.

Odgojni aspekt teološkog govora pape Franje možemo promatrati kroz aktualizaciju koncilskog poziva¹⁹⁸ na promjenu svijesti svih kršćana o vlastitoj pripadnosti i ulozi unutar Crkve. Ponovno otkriti, biti i djelovati zajedno kao „Božji narod” za papu Franju predstavlja imperativ kojeg su svi kršćani pozvani ostvariti u onim sredinama u kojima se nalaze.¹⁹⁹ Ovim nastojanjima papa Franjo nikako ne želi zanemariti službene institucije ili utjecati na promjenu hijerarhije, već osvijestiti važnost aktualnog trenutka za cjelokupnu Crkvu.²⁰⁰ Promatrajući ovaj aspekt teološkog govora pape Franje progovorit ćemo o trostrukoj ulozi „Crkve kao majke” i

¹⁹⁶ Papa Franjo postavlja evangelizaciju u središte svojega programskog djelovanja. Evangelizacija za njega predstavlja redoviti oblik pastoralnog djelovanja Crkve bilo da je usmjerena prema onima „koji ne kušaju više utjehu vjere“ ili kao „naviještanje evanđelja onima koji ne poznaju Isusa Krista ili su ga uvijek odbacivali“. Ona je također inkulturacijski proces uvođenja kršćanskih vrijednosti u često otežane ljudske i društvene okolnosti tj. prilika da se „rasvijetle novi načini odnosa s Bogom, drugima i okolinom koja pobuđuje temeljne vrednote... unošenje Božje riječi do najdubljih srži duša gradova“. EG, br. 14,52-67,69,74. Više o shvaćanju i provođenju evangelizacijskog poslanja Crkve u pontifikatu pape Franje vidi: Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice *Evangelii gaudium* pape Franje, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 447-468., Davor ŠIMUNEC, Promišljanja o mogućoj evangelizaciji kao inkulturaciji u kontekstu postmoderne kulture, u: *Bogoslovska smotra*, 90 (2020.) 3, 563-581., Richard PAVIĆ, Duhom ispunjeni evangelizatoru, u: *Diacovensia*, 27 (2019.) 4., 689-702.

¹⁹⁷ Usp. Stanislav ŠOTA, Pastoralno-teološka problematika inkulturacije u dokumentima pape Franje, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13), Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života*, Josip Šimunović - Silvija Migles (ur.), Zagreb, 2019., 156-159.

¹⁹⁸ Usp. LG, br. 9-17.

¹⁹⁹ Usp. EG, br. 112-14.

²⁰⁰ Usp. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve. *Evangelii gaudium* i misionarska preobrazba Crkve, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4., 487-488.

njezinoj odgojnoj dimenziji koja se očituje kroz praćenje i podržavanje vjernika s posebnim naglaskom na mladima.

Od početka pontifikata pa do danas papa Franjo kontinuirano pridonosi razvoju ekumenskog i međureligijskog dijaloga. Dijaloški aspekt teološkog govora pape Franje nije nekakva revolucija ili novost. Papa Franjo kontinuirano nastavlja nadograđivati na temeljima svojih prethodnika i Drugog vatikanskog sabora.²⁰¹ Ukazujući na model poliedra, pri govoru o ekumenskom i međureligijskom dijalogu, papa Franjo ističe važnost uočavanja cjeline ili šire slike u kojoj svaki dio zadržava svoju ljepotu i vlastitost.²⁰² Analizom dijaloškog aspekta teološkog govora pape Franje namjeravamo ukazati na neke misli, ideje i momente koji su obilježili njegov pontifikat.

Izbor kardinala Bergoglia kao prvog pape neuropljanina te nasljednika Benedikta XVI. za mnoge se pokazao kao svojevrsno iznenađenje uključujući i same hrvatske biskupe.²⁰³ Radilo se ili ne o iznenađenju, tj. odstupanju od prethodnih očekivanja, papa Franjo u vremenu svoga pontifikata ne poziva na drastične teološke promjene ili zaokrete. On nastavlja graditi na temeljima svojih prethodnika. Jedini revolucionarni pokret o kojem papa Franjo progovara jest "revolucija nježnosti" koja se očituje u otkrivanju novog kršćanskog žara očitovanog u Kristolikoj ljubavi.²⁰⁴ Kroz teološko-pastoralni aspekt ukazat ćemo na neke specifičnosti koje su naglašene kod pape Franje poput obnovljenog pastoralnog dinamizama pred izazovom migracija i njegova odgovora na ekološke izazove današnjice kroz encikliku *Laudato si'*.

2.1. Evangelizacijski aspekt

Evangelizacijski aspekt teološkog govora pape Franje promatramo kroz prizmu „nove evangelizacije”²⁰⁵. Ovaj pojam po sebi ne implicira prethodno neuspjele pokušaje evangelizacije. On ukazuje na izazov prilagođavanja trenutnoj situaciji bez ugrožavanja onih temelja na kojima kršćanstvo stoji: „Crkva ne može svoju zastavu izložiti vjetru i svoju poruku

²⁰¹ Usp. Ivan MACUT, Ekumenizam pape Franje, u: *Služba Božja*, 54 (2014.) 1., 54-59.

²⁰² Usp. EG, br. 234-237.

²⁰³ Usp. ZADAR (IKA), Predsjednik HBK: Izbor ovog pape je drago iznenađenje [14.03.2013.], u: <https://ika.hkm.hr/novosti/predsjednik-hbk-izbor-ovog-pape-je-drago-iznenađenje/> (30.07.2022.).

²⁰⁴ Usp. EG, br. 88.

²⁰⁵ Termin „nova evangelizacija” je sintagma koja se primarno veže za papu Ivana Pavla II. U vremenu njegova pontifikata on koristi izraz „nova evangelizacija” kako bi opisao evangelizacijski proces kao ponovno otkrivanje kršćanskih korijena kod onih pojedinaca i naroda koji su se u svome životu udaljili od istih iako se nominalno pozivaju na njih. Papa Franjo prihvaća termin svoga prethodnika, ali u evangelizacijskom procesu vidi redoviti oblik pastorala, ne neko izvanredno nastojanje ili pastoralni plan Crkve. Za njega je evangelizacijski proces uvijek „nov” jer zahtijeva „ponovno otkrivanje izvorne svježine evanđelja” kroz nove putove i kreativne metode s različitim oblicima izraza i znakova. Usp. EG, br. 11., Richard PAVIĆ, Duhom ispunjeni evangelizatoru, 692.

učiniti ovisnom o modama koje se brzo mijenjaju. Naprotiv, ona mora biti litica u koju udara more i svijećnjak u noći te magli vremena”²⁰⁶. Iako papa Franjo, pri osvrtanju na evangelizacijske inicijative svojih prethodnika često koristi izraz „nova evangelizacija”²⁰⁷ za njega pojam „evangelizacija“ predstavlja „redoviti pastoralni put”²⁰⁸ Crkve unutar novonastalih društvenih okolnosti²⁰⁹ što se jasno vidi iz pastoralne konstitucije *Radost evanđelja*. Temelj njegova evangelizacijskog programa počiva na nepromjenjivoj evanđeoskoj istini koja nikad ne zastarijeva i uvijek iznova obogaćuje čovjekovo srce.²¹⁰ Pri tom shvaćanju on podsjeća Crkvu na evanđeoske temelje imajući na umu moderne izazove i izbjegavajući se pri tome svrstati u tradicionalističku ili progresivnu strukturu.²¹¹ U ovom poglavlju analizirat ćemo evangelizacijski aspekt teološkog govora pape Franje na dvije razine: *ad intra* i *ad extra*. Prva se razina odnosi na (re)evangelizaciju unutar Crkve, kao cjeline kao i na njezinim pojedinim razinama. Druga razina odnosi se na crkveno (re)evangelizacijsko djelovanje prema svijetu.

Papa Benedikt XVI. u svom apostolskom pismu *Porta Fidei - Vrata vjere* upozorava ne samo na krizu vjere koja se pojavljuje kod brojnih ljudi već i na opasnost mlakosti unutar evangelizacijskog nastojanja Crkve.²¹² Na sličnom tragu nastavlja i papa Franjo koji potiče cijelu Crkvu na osobnu introspekciju koja bi prethodila bilo kakvom evangelizacijskom djelovanju.²¹³ Suočavanje s vlastitom nutrinom i liječenje zadobivenih rana preduvjet je bilo kakvog evangelizacijskog djelovanja. Prvi korak podrazumijeva *ad intra* evangelizaciju - evangelizaciju samih evangelizatora - kako bi napunjeni radošću evanđelja mogli djelovati prema svijetu.²¹⁴ Bez introspekcije na općoj i osobnoj razini unutar Crkve postoji realna mogućnost nakupljanja natruha vremena koje ispunjaju formu no nemaju nikakvu korist za čovjekov život ili isti opterećuju.²¹⁵ Ova nutarnja obnova treba počivati na evanđeoskim

²⁰⁶ Walter KASPER, Nova evangelizacija - pastoralni, teološki i duhovni izazovi, u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 1, 88.

²⁰⁷ Usp. EG, br. 29, 73, 120, 126, 198, 239, 260, 284.

²⁰⁸ EG, br. 14.

²⁰⁹ Usp. *Isto*, br. 52-75.

²¹⁰ Usp. *Isto*, br. 265.

²¹¹ Usp. Walter KASPER, *Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, Zagreb, 2015., 45.

²¹² Usp. BENEDIKT XVI., *Porta fidei - Vrata vjere* [11.10.2011.], br. 2-3., u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/porta-fidei-7219> (30.07.2022.).

²¹³ Usp. EG, br. 26.

²¹⁴ Usp. Peter KVATERNIK, Smještanje nove evangelizacije u redoviti pastoral. Slovenska iskustva, u: *Crkva u svijetu*, 47 (2012.) 1, 114.

²¹⁵ Usp. EG, br. 43.

temeljima čiji se vrhunac očituje u euharistijskom otajstvu. Iskreno slavljenje i življenje ovog otajstva osposobljava kršćane za autentično kršćansko svjedočenje.²¹⁶

Dvije su osobine, prema papi Franji, koje bi svaki kršćanin trebao razviti - otvorenost srca i radost vjere. Iskrena otvorenost srca kršćanina očituje se u njegovoj spremnosti na izlaženje van granica vlastitog svijeta. Ovu vrstu otvorenosti papa Franjo uspoređuje s „izlaskom na put”. Put na kojem mi istovremeno tražimo Boga i susrećemo ga kroz druge.²¹⁷ Na tom putu nije potrebno samo uočiti „znakove vremena”²¹⁸ već i aktivno djelovati kako bi se postigao međusobni dijalog. Ovo je dugotrajan proces, a ne kratkotrajno rješenje, koji u sebi uključuje više faza: razvijanje povjerenja, stvaranje ozračja suradnje, zdrava i redovita komunikacija te aktivno sudjelovanje u crkvenom životu.²¹⁹ Otvorenost za one koji su drugačiji od nas trebala bi biti ostvarena kroz proces međusobnog razumijevanja i uvažavanja s temeljima u evanđeoskim vrijednostima i Kristom na srcu.²²⁰ U ostvarivanju dijaloga treba se izbjegavati bilo kakav osjećaj osobne nadmoći ili savršenosti u odnosu na drugu stranu. Božje milosrđe je putokaz koji bi trebao usmjeravati naše kršćansko djelovanje, a ono se na najbolji mogući način očituje u Kristovoj ljubavi prema grešnicima – svima nama.²²¹ Otvorenost prema svijetu i drugima za papu Franju je trajno opredjeljenje koje se nalazi u središtu kršćanskog poziva te kao takvo predstavlja preduvjet bilo kakvog misionarskog djelovanja.²²² Izlaženje Crkve prema van i njezina otvorenost prema svijetu ne smije ići nauštrb očuvanja punine Istine koja joj je povjerena. Punina otvorenosti ili „mlado lice Crkve”, očituje se upravo u osnaženom povratku k njezinim svetopisamskim i sakramentalnim temeljima.²²³

Uz nužnost razvijanja otvorenog srca, papa Franjo ukazuje na važnost osobnog životnog svjedočenja radosne poruke evanđelja. Ovo je centralna poruka papine apostolske pobudnice *Radost evanđelja*. Kako bi postali autentični „učenici misionari” potrebno je prvenstveno

²¹⁶ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 65.

²¹⁷ Usp. Jorge Mario BERGOGLIO - Abraham SKORKA, *On Heaven and Earth. Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*, London, 2013., 1-2.

²¹⁸ Usp. GS, br. 4.

²¹⁹ Usp. Stjepan BALOBAN, Današnji znakovi vremena i poslanja Crkve, u: *Diacovensia*, 21 (2013.) 1, 56-59.

²²⁰ Usp. Ivo DŽINIĆ, Pokušaji nove evangelizacije u Crkvi danas, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjeroval, zato besjedim (2 Kor 4,13)*, Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, Josip Šimunović - Silvija Migles (ur.), Zagreb, 2019., 136.

²²¹ Usp. Valentina MANDARIĆ, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 720.

²²² Usp. EG, br. 44.

²²³ Usp. FRANJO, *Christus vivit - Krist živi. Posinodska apostolska pobudnica svetog oca Franje mladima i cijelom Božjem narodu* [19.03.2018.], Zagreb, 2019. (dalje CV).

iskusiti, pa onda i svjedočiti drugima o vlastitom susretu sa živim Kristom.²²⁴ Onaj koji je u svome srcu iskusio radost toga susreta, pozvan je drugima svjedočiti o tome bez obzira na svoju službu unutar Crkve.²²⁵ Ovim se ne poništava ili zanemaruje hijerarhija unutar Crkve, već naglašava važnost osobnog poslanja pojedinca. Radost koja se ostvaruje pri susretu sa živim Kristom, prema papi Franji, može se očitovati čak kroz zdravi smisao za humor. On ukazuje na primjere svetaca koji kroz radost i humor prepoznaju i bivaju zahvalni za sve one darove koji dolaze od nebeskog Oca.²²⁶ Papa Franjo izričito nalaže, gotovo i naređuje, da oni koji imaju iskustvo živog susreta s Kristom ne zatome radost dara koji nose u sebi već ga podijele s drugima.²²⁷ Pozivajući se na riječi svoga prethodnika Benedikta XVI., papa Franjo nanovo ukazuje na revolucionarnost evanđeoskog susreta s Kristom. On upozorava na opasnost čisto etičkog prihvaćanja Krista naspram sveukupnog opredjeljenja u kojem nam se otkrivaju novi horizonti i daje novi životni pravac.²²⁸ U konačnici, bez osobnog susreta s Kristom i prihvaćanja poziva naviještanja radosti evanđelja nije moguće u punini ostvariti misionarsko poslanje koje je povjereno svim pripadnicima Crkve.

Evangelizacijski aspekt teološkog govora pape Franje podrazumijeva i misionarsko djelovanje prema svijetu ili *ad extra* djelovanje. Radi se o evangelizacijskom djelovanju usmjerenom prema „rasplamsavanju žeravice Duha Božjega” koja je ostala gotovo zaboravljena i skrivena ispod naslaga svakodnevnih briga modernog kršćanina.²²⁹ Početna točka ovog djelovanja prema vani je Franjina vizija Crkve koja izlazi na periferije.²³⁰ Sam papa izlazi na brojne društvene periferije - posjećuje zatvorenike, izbjeglice, beskućnike - i time na aktivan način pruža primjer svim vjernicima. Pri govoru o periferijama on se ne zaustavlja samo na fizičkim ili geografskim udaljenim društvenim marginama, već zalazi dublje te obuhvaća duhovne i egzistencijalne periferije.²³¹ Franjina vizija Crkve koja izlazi prema fizičkim, egzistencijalnim i duhovnim periferijama društva može se sažeti u sljedećim riječima: „Izidimo, dakle, izidimo i pružimo svima život Isusa... Draža mi je Crkva koja je doživjela nezgodu, koja

²²⁴ Usp. EG, br. 120.

²²⁵ Usp. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještanja Crkve, 489.

²²⁶ Usp. FRANJO, *Gaudete et exsultate - Radujte se i kličite* [19.03.2018.], Zagreb, 2018., br. 126. (dalje GE).

²²⁷ Usp. FRANJO, *Lumen Fidei - Svjetlo vjere* [29.06.2013.], Zagreb, 2013., br. 37. (dalje LF).

²²⁸ Usp. EG, br. 7.

²²⁹ Usp. Peter KVATERNIK, Smještanje nove evangelizacije u redoviti pastoral. Slovenska iskustva, 115.

²³⁰ Usp. EG, br. 20-23.

²³¹ Usp. Anton TAMARUT, Božje milosrđe u nauku poslijekoncilskih papa, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 625-647., Jadranka GARMAZ – Angelina GAŠPAR, Education for Mercy - Comparative Analysis of the Pontifical Discourses, u: Jadranka GARMAZ – Alojzije ČONDIĆ (ur.), *Challenges to Religious Education in Contemporary Society*, Split, 2017., 56-72., Valentina MANDARIĆ, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, 714-716.

je ranjena i prljava zato što je izišla na ulice, nego Crkva koja je bolesna zbog zatvorenosti i komocije hvatanja za vlastitu sigurnost”²³².

Kako bi se dogodio plodonosan izlazak na periferije potrebno je prvenstveno ostvariti osobnu nutarnju obnovu utemeljenu na slušanju Božje riječi i življenju sakramentalnog života.²³³ Ova promjena ne obuhvaća samo promjenu unutar crkvenih institucija. Nužna je promjena mentaliteta na razini cjelokupne Crkve i spremnost za prihvaćanje osobne odgovornosti unutar cjelokupnog Božjeg naroda.²³⁴ Cijeli ovaj proces možemo promatrati kroz prizmu decentralizacije evangelizacijskog nastojanja. U tom procesu naslanjamo se na načelo supsidijarnosti prema kojemu niže razine preuzimaju odgovornost za svoj dio evangelizacijskog procesa. Tako nacionalna Crkva, (nad)biskupije, župne zajednice, svećenici, redovnici i/li laici nose svoj dio odgovornosti u izlasku na periferije društva sukladno partikularnim i specifičnim situacijama.²³⁵ Pri ovom djelovanju papa Franjo naglašava važnost poduzimanja prvog koraka tj. upućuje na novozavjetni izvještaj o učenicima koji su susreli Krista na putu u Emaus kao model evangelizacijskog djelovanja prema vani.²³⁶ Slijedeći ovaj izvještaj možemo prepoznati određene ključne trenutke koje je nužno uključiti u cjelokupno evangelizacijsko nastojanje Crkve: uvažavanje specifičnosti primateljeve situacije, biti suputnik, otvorenost za slušanje, poučavanje bez nenametljivosti, hod prema euharistijskom zajedništvu.²³⁷ Preuzimanje inicijative podrazumijeva i preuzimanje određenih rizika prema papi Franji. Šteta prouzrokovana pasivnošću Crkve, za papu Franju, može biti daleko veća od izlaganja porugama ili neshvaćenosti.²³⁸ On konkretizira ovu inicijativu kroz poziv na „poprimanje mirisa ovaca”²³⁹ svima onima koji su na direktan način uključeni u evangelizacijsko djelovanje, bilo da se radi o biskupima, svećenicima, redovnicima ili laicima.

Jedan primjer izlaženja prema marginama ili periferijama je zasigurno evangelizacija kroz sredstva društvene komunikacije. Papa Franjo istima pristupa na tragu svojih prethodnika Ivana Pavla II. i Benedikta XVI. te u internetu prepoznaje svijet koji je ispunjen „digitalnim gradovima, ulicama i stanovnicima”.²⁴⁰ Komunikacija posredstvom interneta i drugih sredstava

²³² EG, br. 49.

²³³ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 65.

²³⁴ Usp. GE, br. 25-26.

²³⁵ Usp. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve, 487.

²³⁶ Usp. FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

²³⁷ Usp. Fabio PASQUALETTI, La comunicazione in rete, u: Fabio PASQUALETTI - Cosimo ALVALTI (ur.), *Reti Sociali: porte di verità e di fede; nuovi spazi di evangelizzazione*, Rim, 2014., 54-56.

²³⁸ Usp. EG, br. 88.

²³⁹ EG, br. 24.

²⁴⁰ Usp. FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

društvene komunikacije za papu nije manje vrijedan oblik komunikacije iako joj izostaje fizički kontakt. Ona je po sebi također moralno neutralna te je autentična i pozitivna u onoj mjeri u kojoj joj korisnici pristupaju otvorena srca.²⁴¹ Sam papa koristi službeni papinski *Twitter* račun @pontifex kako bi vjernicima s ove platforme poslao kratke poticaje ili pozive na molitvu. Franjino pristupanje i aktivnost na ovoj platformi od strane drugih korisnika u značajnoj mjeri ocijenjena je kao nešto neutralno ili pozitivno (85%) usprkos negativnim trendovima koji su zabilježeni kod drugih poznatih osoba.²⁴² Prema mišljenju Antonia Spadara autoritet pape Franje ne proizlazi samo iz njegova položaja u Katoličkoj crkvi i osobne karizme već iz sadržaja poruke te načina na koju istu komunicira.²⁴³ Upravo istraživanje Franjinih objava na *Twitter*-u ukazuje na to da on kao vjerski poglavar prepoznaje narav i važnost ovog alata. Njegove su objave, u najvećoj mjeri, upućene prema globalnoj publici (36,9 %) i vjernicima općenito (31,9%). Poruke upućene izričito kršćanima (17,8%) i katolicima (10,7%) predstavljaju manjinu i kao takve doživljavaju manji broj ponovnih dijeljenja (eng. *retweet*).²⁴⁴ Franjin izlazak na „digitalne margine” - kao i poticaj drugima - predstavlja bitan dio evangelizacijskog aspekta teološkog govora okrenutog prema misionarskom djelovanju *ad extra*.

Promatrajući čovjeka kao biće komunikacije papa Franjo ukazuje na model Trojstvene komunikacije u ljubavi kao ideal.²⁴⁵ Pri tome on gradi na temeljima koncilске slike Trojstva unutar koje se kroz trinitarnu komunikaciju Bog otkriva cijelom svijetu u Isusu Kristu kao punini Objave.²⁴⁶ Kao što plodonosna evangelizacija prvenstveno zahtijeva autentično opredjeljenje za Krista, tako i naša komunikacija prema drugima traži otvorenost u ljubavi prema životnoj situaciji primatelja. Papa Franjo naglašava kako naša otvorenost u komunikaciji nikako ne smije ići u smjeru prešućivanja ili iskrivljivanja Istine. Bilo kakva komunikacijska

²⁴¹ Usp. FRANJO, *Komunikacija i milosrđe*.

²⁴² Usp. PEW RESEARCH CENTER, Media Coverage od Pope Francis' First Year [06.03.2014.] <https://www.journalism.org/2014/03/06/media-coverage-of-pope-francis-first-year/> (30.07.2022.).

²⁴³ Usp. Antonio SPADARO, Francesco, Leader Grande Vicino ai Piccoli [13.03.2015.], u: http://it.radiovaticana.va/news/2015/03/13/p_spadaro_francesco_leader_grande_vicino_ai_piccoli/1129106 (30.07.2022.).

²⁴⁴ Usp. Juan NARBONA, Digital leadership, Twitter and Pope Francis, u: *Church, Communication and Culture*, 1 (2016.), 101-107.

²⁴⁵ FRANJO, „Udovi smo jedni drugima” (*Ef 4,25*). *Od zajednica na internetu do ljudskih zajednica* [24.01.2019.], u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/rijec-svetog-oca/poruka-pape-franje-za-53-svjetski-dan-sredstava-drustvene-komunikacije-2019> (30.07.2022.).

²⁴⁶ Slika čovjeka kao biće komunikacije pronalazi svoj temelj u Dokumentima II. vatikanskog sabora te predstavlja nastavak teološke misli pape Benedikta XVI. koju preuzima i papa Franjo. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi* [18.11.1965.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. Nedjeljka V. KOVAČ, Personalno-relacijska paradigma teologije Josepha Ratzingera/Benedikta XVI., Zagreb, 2014., 385-386.

distorzija unutar evangelizacijskog nastojanja može dovesti do neželjenih posljedica jednako kao i podrazumijevanje prethodnog vjerskog znanja ili ispravnog shvaćanja kod primatelja.²⁴⁷ Ovoj su opasnosti podložni ne samo sekularni već i katolički mediji i medijski djelatnici. Papa ih stoga poziva na izbjegavanje krivog izvještavanja te pridržavanje novinarskih etičkih standarda.²⁴⁸ Sljedeći primjer Krista i apostola u prenošenju Radosne vijesti svi koji su uključeni u evangelizacijsko nastojanje Crkve - a to je zadaća cjelokupnog Božjeg naroda - pozvani su graditi komunikacijske mostove. Ovaj evangelizacijsko - komunikacijski pokret prema drugima treba biti obilježen „odbacivanjem predrasuda i jačanjem kulture susreta”²⁴⁹. Bilo kakvo ustrajanje u zloupotrijebi sredstava društvene komunikacije, prema papi Franji, može dovesti do formacije nove „kule Babilonske” koja pridonosi distorziji ne samo informacija koje primamo već i narušavanja međuljudskih odnosa.²⁵⁰

Evangelizacijski aspekt teološkog govora pape Franje može se sažeti kroz njegovu viziju Crkve kao Božjeg naroda koja je pozvana trajno biti „na putu”²⁵¹. Ovdje se radi o dvije razine: pozivu na put prema vlastitoj nutrini (*ad intra*) i pozivu na put prema svijetu (*ad extra*). U oba slučaja, kao što smo prethodno naglasili, potrebno je krenuti od Radosne vijesti. Za Franju nije dovoljno samo poznavati i komunicirati poruku evanđelja. Nužno je interno suočavanju s revolucionarnošću same poruke²⁵² koja mijenja čovjekovu životnu situaciju i poziva ga na trajni hod prema Gospodinu.²⁵³ Pri tom evangelizacijskom hodu potrebno je voditi računa ne samo o onima koje susrećemo uz put već i onima koji se nalaze na brojnim stranputicama. Periferije kao tema u evangelizacijskom govoru pape Franje zauzimaju posebno mjesto. Za njega svi vjernici, bez obzira na poziv i ulogu unutar hijerarhije Crkve, nose dio

²⁴⁷ Usp. EG, br. 34.

²⁴⁸ Usp. GE, br. 115.

²⁴⁹ FRANJO, „*Ne boj se, jer ja sam s tobom*” (Iz 43, 5). *Komunicirati nadu i povjerenje u našem vremenu* [24.01.2017.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20170124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

²⁵⁰ FRANJO, „*Istina će vas osloboditi*” (Iv 8, 32). *Fake-news i novinarstvo mira* [24.01.2018.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20180124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

²⁵¹ Usp. Anton TAMARUT, Poziv na revoluciju nježnosti, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 1, 9-13.

²⁵² Za više informacija o procesu shvaćanja i prihvaćanja evanđeoske poruke i komunikativnoj teologiji vidi: Teresa PETER, *Doing Spiritual Theology Epistemologische und offenbarungstheologische Überlegungen ausgehend von Zeugnissen aus der ignatianischen und aus der vipassanā Tradition*, *Kommunikative theologie* 24, Ostfildern, 2020., 43-45.

²⁵³ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 37-38.

odgovornosti kako za nutarnju obnovu Crkve tako i za ostvarenje Kristova evangelizacijskog poslanja.²⁵⁴

2.2. Odgojni aspekt

Jedna od prizmi kroz koju papa Franjo promatra Crkvu i njezino djelovanje je majčinski aspekt unutar kojeg se očituje njezina odgojna dimenzija. Papina vizija Crkve kao majke na najbolji način ocrtava odgojni aspekt njegova teološkog govora. Na početku svog pontifikata, u već spomenutom intervju s isusovcem Antoniom Spadar-om, papa Franjo uzima sliku Crkve kao majke kao smjernicu za plodonosno djelovanje na odgojnom planu.²⁵⁵ Koristeći se primjerom majke na razini svakodnevnog života papa Franjo naglašava tri razine odgojne dimenzije: Crkva kao majka koja trajno formira vjernike, Crkva kao majka koja trajno prati vjernike i Crkva kao majka koja trajno moli za svoje vjernike.²⁵⁶

Prva razina ili slika Crkve kao majke koja trajno formira vjernike obuhvaća vjerski odgoj usmjeren prema upoznavanju, prihvaćanju i svjedočenju kršćanskih vrednota. Radi se o trajnom odgojnom nastojanju koje zahvaća čitav čovjekov život počevši od njegova rođenja do njegove smrti. Ovaj oblik vjerskog odgoja nije ograničen samo na predstavljanje i prenošenje skupa vjerskih pravila. On prvenstveno zahtjeva otvaranje prilike za osobno upoznavanje onih vrijednosti koje su prijeko potrebne u današnjem svijetu.²⁵⁷ Na tome tragu papa Franjo upozorava na opasnost racionalizacije Kristova govora i svođenje istoga na „hladnu i oštru logiku koja nastoji dominirati nad svim.”²⁵⁸ Kako bi se u Crkvi izbjegla ova krajnost, potrebno je staviti naglasak na autentično svjedočanstvo utemeljeno na Kristovoj otkupiteljskoj ljubavi. Zbog toga vrijeme formacije predviđeno za primanje određenog sakramenta ne smije biti shvaćeno kao prilika za prenošenje doktrinarnog nauka, već kao poziv na buđenje i održavanje autentičnog iskustva kršćanskog života kod primatelja.²⁵⁹ Iskustvo autentičnog kršćanskog života unutar ovog odgojnog procesa moguće je postići i održati samo kroz praktično

²⁵⁴ Usp. Valentina MANDARIĆ, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, 726.

²⁵⁵ Usp. Antonio SPADARO, Interview with pope Francis [21.09.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/september/documents/papa-francesco_20130921_intervista-spadaro.html (30.07.2022.). Intervju je preveden na hrvatski u časopisu *Obnovljen život*. Antonio SPADARO, Razgovor s papom Franjom. Vatroslav Halambek SJ (prijevod), u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 4, 448-449.

²⁵⁶ Usp. FRANJO, *Papina kateheza na općoj audijenciji 18. rujna* [18.09.2013.], u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/default.aspx?id=7863> (30.07.2022.).

²⁵⁷ Usp. FRANJO, *Amoris laetitia - Radost ljubavi. Posinodalna apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama, kršćanskim supruzima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji* [19.03.2016.], Zagreb, 2017., br. 201., (dalje AL).

²⁵⁸ GE, br. 39.

²⁵⁹ Usp. CV, br. 212.

uključivanje vjernika u različite crkvene projekte. Za papu Franju važno je da u ovim odgojnim projektima naglasak bude na razvijanju otvorenosti prema drugima, s posebnim naglaskom na djelovanje prema onima koji su u najvećoj potrebi.²⁶⁰ U tom smislu cilj je pronaći adekvatan balans između teorije i prakse kako bi se kroz vjersku formaciju odgojio vjernik koji je osposobljen i spreman participirati unutar vlastite župne zajednice.²⁶¹

Druga razina ili slika Crkve kao majke koja trajno prati svoje vjernike ostvaruje se kroz institucionalno poticanje i otvaranje prilika vjernicima za aktivnim angažmanom u Crkvi i društvu. Iako ova sekundarna faza u odgojnom procesu podrazumijeva određenu samostalnost vjernika, ona ne isključuje korektivnu ulogu Crkve. Prilikom ostvarivanja vjerničke samostalnosti unutar odgojnog procesa, Crkva je pozvana da poput majke prati svoju djecu i „nikad ne zatvara vrata svoga doma ni sudi već pruža Božje oprostjenje”²⁶². Referirajući se na svoga prethodnika Pavla VI. papa Franjo naglašava kako se primarna uloga crkvenih institucija ostvaruje kroz praćenje i hrabrenje laičkih aktivnosti bez obzira radi li se o samostalnom ili zajedničkom djelovanju.²⁶³ Otvaranje prostora za samostalno ili udruženo djelovanje vjernika laika u Crkvi i društvu ne smije se svesti na podjelu punomoći s kojom se omogućava misionarski izlazak prema svijetu. Za papu Franju ovo poslanje počiva na osobnoj odgovornosti predanoj svim vjernicima po sakramentima inicijacije bez obzira na njihovu ulogu i položaj unutar same Crkve.²⁶⁴ Papa Franjo se ovime naslanja na koncilsko shvaćanje i prihvaćanje nove uloge vjernika laika u Crkvi. Oni od pasivnih primatelja postaju aktivni participanti - učenici misionari - koji prema svojim talentima mogu pridonijeti odgojnom procesu unutar Crkve.²⁶⁵ Na tom tragu, pri obraćanju španjolskoj biskupskoj konferenciji za laike, papa Franjo poziva sve vjernike na aktivno življenje misionarskog poslanja Crkve unutar one sredine u kojoj žive i djeluju. On ističe kako je pri tom nastojanju važno održavati povezanost s Crkvom, no istovremeno paziti na zamke klerikalizma i karijerizma unutar Crkve „koji guše specifičnost (vjerničkog) poziva na svetost u današnjem svijetu”²⁶⁶. Kako bi se izbjegla opasnost

²⁶⁰ Usp. CV, br. 225.

²⁶¹ Usp. Stanislav ŠOTA, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze: osobne i pedagoške značajke te tipologija evangelizatora u Evangeliji gaudium, u: *Crkva u svijetu*, 51 (2016.) 1, 123.

²⁶² Usp. FRANJO, *Papina kateheza na općoj audijenciji 18. rujna*.

²⁶³ Usp. FRANCIS, *Address of his Holiness Pope Francis to Participants in the Plenary Assembly of the Pontifical Council for the Laity* [17.06.2016.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/june/documents/papa-francesco_20160617_plenaria-pc-laici.html (30.07.2022.).

²⁶⁴ FRANCIS, *Address of his Holiness Pope Francis to Participants in the Plenary Assembly of the Pontifical Council for the Laity*.

²⁶⁵ Usp. EG, br. 120.

²⁶⁶ FRANCIS, *Message of the Holy Father Francis to the President of Spanish Episcopal conference on the Occasion of the National Congress of the Laity* [16.02.2020.], u:

klerikalizacije te zadržala zdrava povezanost između vjernika i crkvenih institucija, potrebno je prvenstveno raditi na zajedničkom korištenju laičkih darova u službi izgradnje mostova između Crkve i periferija društva. Na taj se način ostvaruje unikatnost laičkog poslanja i izbjegava primjena laika kao „svećenika druge klase”.²⁶⁷

Treća razina ili slika Crkve kao majke koja trajno moli za svoje vjernike ostvaruje se kroz zajedničko slavljenje sakramenata. Pozivajući se na biblijsku sliku izabranog Božjeg naroda, papa Franjo naglašava kako smo mi kao kršćani pozvani živjeti vjeru ne kao pojedinci već kao zajednica. Autentično zajedništvo i briga jednih za druge se na najbolji način očituju u okupljanju oko euharistijskog stola. Upravo se po tom dinamizmu zajedništva liturgije i molitve kršćani razlikuju od ostalih zajednica i nevladinih udruga.²⁶⁸ Za papu Franju sakramenti predstavljaju nadnaravni dar, nastavak Kristova utjelovljenja na zemlji, po čijem se darivanju događa promjena u ljudskim srcima.²⁶⁹ Kroz slavljenje sakramenata unutar crkvene zajednice oživljava se tisućljetna memorija koja zahvaća čitav čovjekov život i potiče na novo buđenje vjere.²⁷⁰ U svom govoru o sakramentima papa Franjo nastoji biti jednostavan. On opisuje sakramente kao trajni znak milosrdne Božje ljubavi i prisutnosti među ljudima.²⁷¹ Pri tome naglašava važnost izbjegavanja birokratizacije sakramenata i sakramentalnog procesa što može dovesti do gušenja žive vjere u čovjekovu životu.²⁷² Franjo poziva pastire da „poprime miris ovaca” kako bi prevladali zamku sakramentalnog menadžmenta i ostali autentični „pastiri stada i ribari ljudi”.²⁷³ Konačno usmjerenje cjelokupne Crkve i smisao življenja sakramentalnog života prema papi Franji, treba biti okrenuto prema osobnom hodu na putu svetosti.²⁷⁴ Na tom putu prema svetosti kršćani nisu pozvani biti izolirani od svijeta ili djelovati kao zasebna cjelina. Oni su pozvani Božju toplinu koju nose u svojim srcima zapaliti u srcima onih koje

http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2020/documents/papa-francesco_20200214_messaggio-laicato-spagna.html (30.07.2022.).

²⁶⁷ Usp. FRANCIS, *Discorso del Santo Padre Francesco ai Partecipanti alla Plenaria del Dicastero per i Laici, la Famiglia e la vita* [16.11.2019.], u: https://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2019/november/documents/papa-francesco_20191116_laici-famiglia-vita.html (30.07.2022.).

²⁶⁸ Usp. FRANCIS, *Message of the Holy Father Francis to the President of Spanish Episcopal conference on the Occasion of the National Congress of the Laity*.

²⁶⁹ Usp. LF, br. 31.

²⁷⁰ Usp. LF, br. 40.

²⁷¹ Usp. QA, br. 84.

²⁷² Usp. EG, br. 63.

²⁷³ Usp. FRANCIS, *Homily of Pope Francis. Saint Peters Basilica Holy Thursday 28. March 2013* [28.03.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130328_messa-crismale.html (30.07.2022.).

²⁷⁴ Usp. GE, br. 6.

svakodnevno susreću i tako postati svjedoci žive Kristove ljubavi.²⁷⁵ Slika svetca iz susjedstva²⁷⁶ na najbolji mogući način opisuje papinu viziju modernog kršćanina. Kroz nju papa Franjo, pozivajući se na francuskog pisca i teologa Josepha Malèguea, opisuje svetost kao strpljivo služenje drugima u svakodnevnim zadacima. Na tom tragu uloga Crkve kao majke na nije ograničena samo na sakramentalno praćenje čovjekova rasta i razvoja, niti poticanje na usvajanje određenog kataloga vrijednosti, već otvaranje prostora za osobno opredjeljenje prema Isusu Kristu.²⁷⁷

Posebnu pozornost unutar ovog odgojnog konteksta papa Franjo posvećuje mladima. On to jasno daje do znanja na samom početku svoje apostolske pobudnice *Krist živi* kada se obraća mladima riječima: „On živi i želi te živog!”²⁷⁸. Za Crkvu i društvo mladi predstavljaju trajni izazov zbog njihove spremnosti na suočavanje s poteškoćama te željom za ostvarivanjem boljeg i pravednijeg društva. Njihov entuzijizam i otvorenost prema idealima čini ih mladim licem Crkve.²⁷⁹ Papa Franjo shvaća kako vjerski odgoj kod mladih ljudi predstavlja dugotrajan proces u kojem je iznimno bitan slobodan pristanak. Na tom putu vjere mlada osoba pozvana je sazrijevati uz trajno praćenje i usmjeravanje prema ostvarivanju punine zajedništva u Kristom.²⁸⁰ Za papu Franju ovaj proces ne smije biti puko usvajanje vjerskog znanja, već prenošenje žive Tradicije koja otvara obnovljene obzore življenja vjere unutar konkretne zajednice.²⁸¹ On poziva mlade da postanu svojevrсни istraživači koji će otkriti kako se blago Crkve ne sastoji od propisa i zabrana, nego učenja koje očarava čovjekovo srce.²⁸² Kako bi se to ostvarilo, potrebno je promijeniti našu percepciju odgojnog procesa. Nužno je dati prednost osobi ispred stvari, etici ispred tehnike, duhu ispred materije i milosrđu ispred pravednosti.²⁸³ Nužno je u središte odgojnog procesa staviti *kyrgmu*, „temeljno iskustvo susreta s Bogom po

²⁷⁵ Usp. Ana BEGIĆ, Evanđeoskom radikalnošću živjeti poziv na svetost, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 4, 620-621.

²⁷⁶ Usp. GE, br. 7.

²⁷⁷ Usp. Ivan KOPREK, Vrijednosti kao znakovi vremena - nezaobilazni putovi evangelizacije, u: *Riječki teološki časopis*, 23 (2015.) 1., 53.

²⁷⁸ CV, br. 1.

²⁷⁹ Usp. Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivana Pavla II., u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 126.

²⁸⁰ Usp. CONGREGATION FOR CLERGY, *General Directory for Catechesis* [11.08.1997.], br. 56., u: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_ccatheduc_doc_17041998_directory-for-catechesis_en.html (30.07.2022.).

²⁸¹ Usp. LF, br. 40.

²⁸² Usp. FRANJO, *Poruka Svetog Oca Franje za 30. svjetski dan mladih 2015.* [31.01.2005.], br. 2., u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/youth/documents/papa-francesco_20150131_messaggio-giovani_2015.html (30.07.2022.).

²⁸³ Usp. Joseph STALA, Punina postojanja osobe - civilizacija ljubavi u kontekstu postmoderne, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 3, 474-476.

Kristu umrlom i uskrsnom”²⁸⁴, koja će duboko zahvatiti u život mladog čovjeka i mijenjati ga iznutra. Čineći to, naše župe postaju svjetionici; mjesta gdje se mladi mogu susretati, iznijeti svoje mišljenje, međusobno se podupirati te u konačnici zajedno rasti usmjereni prema Gospodinu. Papi Franji je važno da redoviti pastoralni program usmjeren prema mladima na župi bude otvoren prema prihvaćanju novih inicijativa od strane samih mladih.²⁸⁵ On u njima prepoznaje živu energiju koja je sposobna pokrenuti novi misionarski val u Crkvi. Za razliku od tradicionalnih misionara koji su kroz povijest napuštali svoj dom i naviještali evanđelje na periferijama poznatog svijeta, današnji mladi su pozvani predvoditi misionarske pokrete u onim sredinama u kojima se nalaze - postati „ulični propovjednici”.²⁸⁶ Kako bi se to ostvarilo župa i župna zajednica trebaju postati drugi dom mladima. Zajednica u kojoj će mladi rasti, razvijati i koristiti svoje talente kroz aktivno služenje drugima u potrebi. Mjesto trajno „otvorenih vrata”²⁸⁷ u kojem će mladi ljudi kroz darivanje sebe drugima primiti više nego što oni sami to očekuju.²⁸⁸ Presudno je stoga već danas u Crkvi, na odgojnoj razini, razumjeti i adekvatno odgovoriti na poteškoće s kojima se oni susreću kako bi sutra ti isti mladi mogli razviti nove modele usmjerene prema izgradnji bolje društva i Crkve za nove generacije.²⁸⁹

Odgojni aspekt teološkog govora pape Franje može se sažeti kroz sliku Crkve kao majke. Njezina odgojna dimenzija očituje se na tri razine: cjeloživotna vjerska formacija, otvaranje prostora vjernicima za samostalno djelovanje i kontinuirano sakramentalno praćenje. Na sve tri razine župna zajednica predstavlja ishodište i cilj papina odgojnog fokusa. Ona je inkluzivna, dinamična odgojna sredina, koja je spremna istovremeno prihvaćati i slati vjernike-misionare prema periferijama društva.²⁹⁰ Unutar dimenzije odgojnog aspekta papa Franjo osobitu pozornost posvećuje mladim ljudima²⁹¹ koje naziva „plodnim tlom koje Bog daruje

²⁸⁴ CV, br. 213.

²⁸⁵ Usp. CV, br. 230.

²⁸⁶ Usp. EG, br. 106.

²⁸⁷ Usp. EG, br. 46.

²⁸⁸ Usp. CV, br. 171.

²⁸⁹ Usp. Josip ŠIMUNOVIĆ, Mogućnosti i perspektive pastorala mladih, u: *Riječki teološki časopis*, 27 (2019.) 1, 5.

²⁹⁰ Usp. EG, br. 28.

²⁹¹ U Vatikanu je između 3. i 28. listopada 2018. godine održava Sinoda o mladima. Zaključci ove Sinode, kao i odgovor na više od 150 000 sugestija mladih širom svijeta upućenih preko digitalne ankete, poslužili su u formaciji završnog dokumenta *Mladi, vjera i razlučivanje poziva*. Dokument je podijeljen na tri dijela. Prvi dio posvećen je Crkvi koja je pozvana boriti se s „kulturom odbacivanja“ koja zahvaća mlade ljude. Drugi dio se bavi razlučivanjem vlastita poziva svjetlu teološke i biblijske tradicije, a treći odabirom istog. SYNOD OF BISHOPS, *Young People, the Faith and Vocation Discernment* [27.10.2018.], u:

kršćanskim zajednicama”²⁹². Kako bi se ispravno iskoristio potencijal kojeg mladi ljudi nose u sebi potrebno je odgovorno pristupiti njihovom vjerskom odgoju. Bilo kakvo odstupanje od evanđeoske istine ili kompromisno prilagođavanje slušateljima dovelo bi do razvodnjavanja bazičnih temelja što nije u skladu s Kristovim učenjem i predstavlja svojevrsno podcjenjivanje potencijala mladih ljudi. Moguće je dakle raspravljati o načinu na koji se evanđeoska poruka nudi, ali ne i o samom sadržaju.²⁹³ Mladi su u očima pape Franje budućnost Crkve. Potrebno je stoga uložiti iznimne napore kako bi se unutar odgojnog procesa isti formirali u zrele i odgovorne ljude koji će preuzeti svoju ulogu u Crkvi i društvu.²⁹⁴

2.3. Dijaloški aspekt

Dijaloški aspekt teološkog govora pape Franje, prema riječima Waltera Kaspera, nalazi se u trajnoj napetosti između „jedinstva i različitosti”²⁹⁵. Ova se napetost na najbolji način očituje kroz model poliedra. U apostolskoj pobudnici *Radost evanđelja* papa Franjo prezentira ovaj model kao ideal „za prikupljanje onog najboljeg kod svakog pojedinca”²⁹⁶. Model poliedra omogućava uočavanje i zadržavanje različitosti vodeći računa o cjelovitosti čitavog sustava. On se može primijeniti kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini, a da se pri tome izbjegne bilo kakvo ulaženje u krajnost. Na globalnoj razini ulaženje u krajnost se očituje kroz praćenje apstraktne ideje, gdje se uvijek zaostaje za konkretnom situacijom na terenu. Krajnost na lokalnoj razini nalazi se pred opasnošću uskogrudnog zatvaranja pred svijetom u vlastiti svijet folkloru.²⁹⁷ Imajući na umu model poliedra, kao temelja dijaloškog govora pape Franje, ovaj ćemo aspekt promatrati na dvije razine: ekumenski i međureligijski dijalog.

Na ekumenskoj razini papa Franjo od samog početka pontifikata nastavlja graditi na temeljima svojih prethodnika. Tjedan dana nakon njegova izbora, 20. ožujka 2013. godine, on se susreće s predstavnicima kršćanskih crkava, crkvenih zajednica i ostalih religija u Rimu. U svome obraćanju papa Franjo pohvaljuje nastojanja svojih prethodnika kao i rad Papinskog

https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20181027_doc-final-instrumentum-xvassemblea-giovani_en.html (30.07.2022.).

²⁹² FRANCIS, *Message of the Holy Father to participants in the 20th Latin American Meeting of Youth Pastoral Leaders* [19.11.2019.], u:

<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2019/11/19/191119a.html> (30.07.2022.).

²⁹³ Usp. Nikola VRANJEŠ - Bernard JERKOVIĆ, Izazovi i perspektive pastoralna mladih danas, u: *Riječki teološki časopis*, 21 (2013.) 1, 217-218.

²⁹⁴ Usp. FRANCIS, *Message of His Holiness Pope Francis for the XXXII. World Youth Day 2017*. [27.02.2017.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/youth/documents/papa-francesco_20170227_messaggio-giovani_2017.html (30.07.2022.).

²⁹⁵ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 82.

²⁹⁶ EG, br. 236.

²⁹⁷ Usp. EG, br. 234.

vijeća za promicanje jedinstva kršćana. Okupljenim predstavnicima obećava ulaganje još snažnijih napora vodeći računa o koncilskim temeljima, kao i kontinuitetu ekumenskog nastojanja njegovih prethodnika.²⁹⁸

Unutar ovog ekumenskog aspekta papa Franjo progovara o sebi kao „rimskom biskupu”²⁹⁹. Ovime on želi napraviti pomak od modela koncentričnih krugova prema modelu poliedra naglašavajući pri tome širu sliku ekumenskog dijaloga.³⁰⁰ Premda se na prvu može učiniti kako se ovom sintagmom papa stavlja na jednaku razinu s predstavnicima drugih kršćanskih crkava i zajednica, Walter Kasper naglašava kako ovaj izraz nosi dublje značenje koje ne isključuje papin primat i njegovu ulogu kao direktnog Petrova nasljednika.³⁰¹ Poimanje pape Franje kroz sliku „rimskog biskupa” ne predstavlja napuštanje apostolske tradicija niti narušava dosadašnje ekumensko nastojanje.³⁰² Franjo u enciklici *Svjetlo vjere*, naslanjajući se na koncilске dokumente³⁰³, ističe važnost apostolskog naslijeđa pri čuvanju izvora vjere čime jasno daje do znanja kako nema nikakvog govora o poništavanju apostolskog kontinuiteta ili odbacivanja Tradicije.³⁰⁴

Ekumensko usmjerenje prema jedinstvu papa Franjo promatra kroz prizmu sveukupnog evangelizacijskog poslanja Crkve. Upravo je Kristov poziv na širenje Radosne vijesti primarni zadatak prema kojem bi trebalo biti upravljeno sveukupno nastojanje svih kršćanskih crkava i zajednica. Za papu Franju, ovaj bi navještaj trebao imati svoj vrhunac u zajedništvu oko euharistijskog stola.³⁰⁵ Dok se ova stvarnost ne ostvari na konkretnoj fizičkoj razini papa Franjo ukazuje na nužnost razvijanja koncilskog koncepta duhovnog ekumenizma.³⁰⁶ U susretu s predstavnicima luteranskih crkava, papa Franjo ukazuje na važnost prakticiranja „duhovnog ekumenizma”³⁰⁷ kao jedinog ispravnog puta prema zajedništvu u Isusu Kristu. Zajednički

²⁹⁸ Usp. AAS 105 (2013.) 4-5, 420-422.

²⁹⁹ Usp. AAS 105 (2013.) 4-5, 363-364.

³⁰⁰ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 89.

³⁰¹ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 12.

³⁰² Usp. Ivan MACUT, Ekumenizam pape Franje, 56.

³⁰³ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio. Dekret o ekumenizmu* [21.11.1964.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986. (dalje UR).

³⁰⁴ Usp. LF, br. 49.

³⁰⁵ Usp. EG, br. 244.

³⁰⁶ Usp. UR, br. 8.

³⁰⁷ Više o duhovnom ekumenizmu i njegovim obilježjima u: Ivan MACUT, Duhovni ekumenizam, u: *Služba Božja*, 53 (2013.) 2, 203-209.

napori u duhu poniznosti na ovom putu vode prema prevladavanju zapreka te međusobnom približavanju oko zajedničkog cilja - navješćavanja evanđelja čitavom svijetu.³⁰⁸

U svojoj komunikaciji kada je u pitanju ekumenski dijalog Franjo ne koristi apstraktne pojmove već nastoji biti jasan i blizu onima kojima se obraća. Pri tome koristi izraze i geste koji su jednostavni i imaju dublje povijesno-teološko utemeljenje. Na tragu svojih prethodnika³⁰⁹ on dopušta da evangelički pastori polažu ruke na njega³¹⁰, prigiba se pred ekumenskim patrijarhom te moli za njegov blagoslov u vlastito ime i ime rimske crkve³¹¹ ili zajedno s autohtonim narodom Kanade moli *Očenaš* i traži oprost za grijehе iz prošlosti³¹². Na komunikacijskoj razini korištenjem određenih gesti ili izraza papa Franjo se dovodi u opasnost krive interpretacije ili negodovanja drugih, no izgleda kako je on sam spreman prihvatiti taj rizik u ime autentične komunikacije usmjerene prema stvaranju osobnog zajedništva.³¹³ Papa kroz svoje riječi i dijela neprestano naglašava kako nitko nije izuzet iz ostvarivanja ekumenskog zajedništva. Ovo nastojanje nije privilegija samo klerika ili osoba posvećena života, nužno je uključivanje i laika. Samo kroz zajedničku otvorenost kulturi dijaloga ekumenska nastojanja mogu uroditi plodom.³¹⁴ U apostolskoj pobudnici *Radost evanđelja*, pozivajući se na primjer brojnih podjela među kršćanima u Aziji i Africi, papa naglašava kako je ekumenski poziv i poslanje nešto čega se mi kao Crkva ne možemo odreći, no istovremeno ne bi trebalo biti shvaćeno kao međureligijska diplomacija ili prisila.³¹⁵

Papa Franjo u svom ekumenskom nastojanju često naglašava model „jedinstva kroz različitost”³¹⁶. U svom prvom intervjuu s isusovcem Antoniom Spadar-om nakon izbora za

³⁰⁸ Usp. FRANCIS, *Address of pope Francis to the President and Delegation of the Lutheran World Federation* [21.10.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/october/documents/papa-francesco_20131021_delegazione-luterana.html (30.07.2022.).

³⁰⁹ Usp. Walter KASPER, *Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, 85.

³¹⁰ Usp. Jorge Mario BERGOGLIO - Abraham SKORKA, *On Heaven and Earth. Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*, 219-220.

³¹¹ ROME REPORTS, *Pope Francis asks Patriarch Bartholomew I. to bless him and "the Church of Rome"* [29.04.2014.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=rFE3ca7OYrk> (30.07.2022.).

³¹² Usp. VATICAN NEWS, *Papa na susretu s autohtonim narodima: Ponizno molim za oprost za zla koja su vam kršćani nanijeli* [26.07.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-na-susretu-s-autohtonim-narodima-ponizno-molim-za-oprostenje-za-zla-koja-su-vam-krscani-nanijeli/> (30.07.2022.).

³¹³ Usp. Alessandro ZACCURI, *Dialoghi per Francesco* (6). Janeczek, il "primato" dei gesti, u: *Avvenire*, 19.11.2013., <https://www.avvenire.it/agora/pagine/il-primato-dei-gesti> (30.07.2022.).

³¹⁴ Usp. Ivan MACUT, *Posvećeni život i jedinstvo kršćana - prijevod i tumačenje govora svetog oca Franje sudionicima ekumenskog kolokvija redovnika i redovnica*, u: *Služba Božja*, 55 (2015.) 3-4, 399.

³¹⁵ Usp. EG, br. 246.

³¹⁶ Model „jedinstva u različitosti” preuzet je od strane protestantskog teologa Oscara Cullmana (1902. - 1999.). Njegova slika jedinstva očituje se kroz sliku Jedne Kristove Crkve koja obuhvaća svaku pojedinu Crkvu bez odricanja od njezinih posebnosti. Prema njemu jedinstvo među kršćanima nije neka daleka apstraktna ideja, već realna mogućnost koja se ostvaruje kroz otvaranje prema drugima i suradnju uz uvažavanje međusobnih razlika.

papu, papa Franjo koristi ovaj model kako bi opisao svoje ekumensko usmjerenje.³¹⁷ Premda ovaj model nije izvorno potekao od samog pape, on predstavlja kontinuitet unutar ekumenskog dinamizma izgrađen na temeljima njegovih prethodnika i njihovih nastojanja.³¹⁸ Kako bi ovaj model „jedinstva u različitosti” funkcionirao, papa Franjo naglašava važnost otvorenosti svih kršćana djelovanju Duha Svetoga. Samo kroz ovu otvorenost možemo zajedno učiti i prikupljati one darove - ne puke informacije - koje je Duh Sveti posijao u drugima kako bi napredovali u zajedništvu.³¹⁹ Za Franju je oslanjanje na poticaje Duha Svetoga jedini ispravni put prema izgradnji „jedinstva u različitosti”. Pozivajući se na svojeg prethodnika, naglašava besplodnost ljudskih napora i nastojanja u izgradnji ekumenskog zajedništva bez uključivanja Duha Svetoga.³²⁰ Samo kroz čvrsto oslanjanje na pravi Duh dijaloga između kršćanskih zajednica, unatoč razlikama, možemo se suprotstaviti svijetu ispunjenom: imanencijom, duhovnim siromaštvom, sebičnošću, konzumerizmom i samodestruktivnim individualizmom.³²¹

Dijaloški aspekt teološkog govora pape Franje podrazumijeva i drugu razinu koja je okrenuta prema formaciji međureligijskog dijaloga u službi izgradnje mira. On na tragu svojih prethodnika nastavlja graditi dijalog između Crkve i drugih nekršćanskih vjerskih zajednica fokusirajući se na ostvarenje mira kao temeljne zadaće čitavog čovječanstva.³²² Za papu Franju dijalog sa svijetom te drugim nekršćanskim religijama treba biti građen na poruci evanđelja koje otvara vjernička srca i poziva na susret s onima koji su drugačiji od nas.³²³ Kako bi se to ostvarilo potrebno je izići iz vlastite ustaljenosti i sigurnosti te krenuti ususret drugima.³²⁴ Prema papi Franji međureligijska suradnja pred globalnim izazovima postaje svakodnevna zadaća, a borba za izgradnju mira imperativ svog čovječanstva.³²⁵

Više o Cullmanovom modelu „jedinstva u različitosti” u: Milan ŠPEHAR, Cullmanov model jedinstva u različitosti, u: *Bogoslovska smotra*, 75 (2004.) 1, 125-141.

³¹⁷ Usp. Antonio SPADARO, Interview with pope Francis.

³¹⁸ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive, 87.

³¹⁹ Usp. EG, br. 246.

³²⁰ Usp. FRANCIS, *Address of pope Francis to the President and Delegation of the Lutheran World Federation*.

³²¹ Usp. FRANJO, *Querida Amazonia – Ljubljena Amazonija. Posinodska apostolska pobudnica narodu Božjem i svim ljudima dobre volje* [02.02.2020.], Zagreb, 2019., br. 107-108. (dalje QA)

³²² Usp. Ivan MACUT, Bratstvo - temelj i put za mir. Poruka pape Franje za Svjetski dan mira 2014. Kratko tumačenje i aktualizacija, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 563.

³²³ Usp. Jadranka GARMAZ - Jozef STALA, Neki elementi i načela konfesionalnosuradničkog vjeronauka, u: *Crkva u svijetu*, 54 (2019.) 1, 42-58.

³²⁴ Usp. Klara ČAVAR - Vikica VUJICA, Odgoj za dijalog kao preduvjet mira. Kršćanska perspektiva odgoja za dijalog, u: *Magistra Iadertina*, 13 (2018.) 1, 59.

³²⁵ Usp. EG, br. 250.

Put ostvarenja mira u svijetu ne može se postići samo kroz ljudske napore. Franjo ističe kako je taj put prvenstveno „Božji dar”³²⁶ iskazan kroz djelovanje Duha Svetoga koji omogućava „život u miru i harmoniji”³²⁷. Svoj odnos prema drugim nekršćanskim zajednicama Franjo gradi na koncilskim temeljima³²⁸ pozivajući na prepoznavanje u drugima posijano sjeme Božje dobrote. U razgovoru s argentinskim rabinom Abrahamom Skorkom papa Franjo se prisjeća kako je, u vremenu dok je još bio nadbiskup u Argentini, nastojao biti inkluzivan prema predstavnicima drugih kršćanskih i nekršćanskih religija.³²⁹ Na sličnom tragu, nakon nedjeljnog *Angelus-a* papa pozdravlja i naziva muslimane „našom braćom”³³⁰ ističući važnost zajedničkih napora u izgradnji mira kroz buduće generacije. U apelu usmjerenom prema izgradnji pravednijeg i mirnijeg svijeta papa Franjo uključuje ne samo vjerske vođe već i predstavnike zaraćenih strana pozivajući ih na „putovanje na kojem tražimo one stvari koje nas zbližavaju, kako bi prevladali one koje nas udaljuju”³³¹. Glasnije od njegovih riječi govore spontane geste koje predstavljaju bitnu odrednicu Franjina komunikacijskog karaktera. Prilikom posjeta i susreta zaraćenih strana Južnog Sudana u Vatikanu, papa Franjo se prigiba i ljubi noge obojici vođa.³³² Ovim i sličnim gestama papa Franjo daje konkretan primjer kako prevladati različitosti koje se ponekad mogu činiti nepremostive. On sam daje svjedočanstvo mira i postaje svjetionikom koji svjedoči kako djela govore više od samih riječi.³³³

³²⁶ Usp. AAS, 106 (2014.) 1, 35.

³²⁷ Usp. EG, br. 254.

³²⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et Spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, br. 3., *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, br. 11., *Nostra Aetate. Deklaracija o odnosu Crkve s nekršćanskim religijama*, br. 1.

³²⁹ Usp. Jorge Mario BERGOGLIO - Abraham SKORKA, *On Heaven and Earth. Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*, 219-220.

³³⁰ FRANJO, *Papin nagovor uz molitvu Anđeo Gospodnji* [11.08.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/angelus/2013/documents/papa-francesco_angelus_20130811.html (30.07.2022.).

³³¹ Za vrijeme pastirskog posjeta Izraelu, Jordanu i Zapadnoj obali papa Franjo upućuje poziv na susret u Vatikanu predstavnicima državne vlasti Izraela i Palestine. Posjet nije bio političke naravi već je osmišljen kao zajednička molitva za mir. Usp. Jim YARDLEY - Jodi RUDOREN, *At Vatican, Day of Prayer With Focus on Uniting* [08.06.2014.], u: <https://www.nytimes.com/2014/06/09/world/europe/pope-francis-holds-vatican-prayer-summit-with-israeli-and-palestinian-leaders.html> (30.07.2022.).

³³² Za vrijeme posjeta Vatikanu predstavnika Sudana papa Franjo se prigiba i ljubi noge zaraćenim stranama. Ovom biblijskom gestom, papa apelira na prevladavanje različitosti i poziva predstavnike da oni sami postanu ideal budućeg stanja u državi. Snažna poruka i gesta s ovog susreta odjeknula je u svim medijima i po cijelom svijetu. Usp. IKA, *Papina neočekivana gesta: poljubio noge suprotstavljenim vođama Južnog Sudana* [12.04.2019.], u: <https://hkm.hr/vijesti/vatikan/video-papa-opet-pozitivno-sokirao-poljubio-noge-suprotstavljenim-vođama-juznog-sudana/> (30.07.2022.).

³³³ Usp. FRANCIS, *Peace as journey of hope: dialogue, reconciliation and ecological conversation* [08.12.2019.], br. 2, u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20191208_messaggio-53giornatamondiale-pace2020.html (30.07.2022.).

Zadaća izgradnje mirnijeg i pravednijeg svijeta nije samo u rukama predstavnika crkvenih ili sekularnih vlasti. Ona uključuje angažman svih laika koji su prema svojim talentima pozvani na aktivno sudjelovanje u izgradnji kulture mira, a u cilju naviještanja i inkulturacije Radosne vijesti u sve pore društva.³³⁴ Na tom tragu papa Franjo upućuje poziv svim pojedincima na ugradnju vlastitog kamena u ovu zajedničku kuću koju nazivamo domom.³³⁵ Kako bi ova želja postala stvarnost potrebno je uložiti u formaciju budućih naraštaja koji će aktivno sudjelovati u izgradnji boljeg i pravednijeg društva. U svom obraćanju učenicima i djelatnicima katoličke škole iz Albanije, koju pohađaju vjernici različitih vjeroispovijesti, papa ističe važnost rane integracije vrijednosti poput: poštivanja, slušanja, prijateljstva i suradnje.³³⁶ Formacija u kojoj se naglasak stavlja na usvajanje ispravnih moralnih vrijednosti te razvoj kritičkog promišljanja predstavlja direktnu obranu od zlonamjernih manipulacija u budućnosti. Upravo zbog takve formacije Katolička crkva u svijetu predstavlja čuvara pravde i istine u trenutcima kada ona sama u danim okolnostima sačinjava manjinu.³³⁷

Misija usmjerena prema izgradnji mirnijeg i pravednijeg svijeta ne određuje kršćane kao „zasebnu klasu” koja paralelnim putovima radi na ispunjenju zajedničkog cilja. Za papu Franju ovaj hod prvenstveno zahtjeva uspostavu „dobrosusjedskih odnosa” između pripadnika Crkve i ostatka svijeta. Na tom putu svi su pozvani na „traženje pravde i općeg dobra, ljubav prema siromašnima i izgradnju međusobnog prijateljstva”³³⁸. Pri izgradnji mira u svijetu potrebno je također voditi računa o simbiozi između čovjeka i okoliša kao jedne zasebne cjeline. Izoliranje i rad na pojedinačnom društvenim ili ekološkim pitanjima dovodi do daljnjeg disbalansa koji u konačnici vodi prema trajno narušenim odnosima na obje strane. Upravo zbog toga nužno je voditi računa na samo o socijalnim već i ekološkim parametrima pri suočavanju s globalnim izazovima.³³⁹ Kroz korištenju primjera Amazonije, koja ujedinjuje sve navedene socijalne,

³³⁴ „Posebno su pohvale vrijedni oni laici koji na sveučilištima ili znanstvenim institucijama promiču upoznavanje naroda i religija svojim povijesnim ili znanstveno-vjerskim istraživanjem. Time potpomažu vjesnike evanđelja i pripremaju dijalog s nekrštenima, a osobito članovima međunarodnih organizacija, imajući neprestano pred očima zadaću da ‘bi se izgradnja zemaljskog društva temeljila na Gospodinu i k Njemu vodila’”. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, br. 41.

³³⁵ Usp. FRANCIS, *Good politics is at the service of the peace* [08.12.2018.], br. 5., u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20181208_messaggio-52giornatamondiale-pace2019.html (30.07.2022.).

³³⁶ Usp. FRANCIS, *Address of pope Francis to the students of the Jesuit Schools of Italy and Albany* [07.07.2013.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/june/documents/papa-francesco_20130607_scuole-gesuiti.html (30.07.2022.).

³³⁷ Usp. EG, br. 65-66.

³³⁸ CV, br. 36.

³³⁹ Usp. FRANJO, *Laudato si’*. *Enciklika o brizi za zajednički dom* [24.05.2015.], Zagreb, 2015., br. 139. (dalje LS).

vjerske i ekološke izazove, papa Franjo poziva Crkvu na zajedništvo s drugim vjerskim zajednicama u predvođenju borbe za mirniji i pravedniji svijet.³⁴⁰ U toj borbi bratska odgovornost prema onima do sebe i okolišu, postavljena na svetopisamskim temeljima, treba biti misao vodilja pri izgradnji mirnije, ekonomski pravednije i ekološki odgovornije sutrašnjice.³⁴¹

Dijaloški aspekt teološkog govora pape Franje možemo sažeti kroz njegov izbor i naglašavanje modela poliedra unutar ekumenske dinamike. Od početka pontifikata papa Franjo nastoji graditi ekumenski dijalog između svih kršćanskih crkva i zajednica vodeći računa o „jedinstvu u različitosti”. Ovom se dijaloškom vizijom Franjo ne udaljava od crkvenog učenja već nadograđuje na temeljima svojih prethodnika.³⁴² On sam kreće s pozicije „rimskog biskupa” održavajući vjernost apostolskoj Tradiciji pri naviještanju Radosne vijesti.³⁴³ Za njega postizanje ekumenskog zajedništva, na fizičkoj ili duhovnoj razini, treba biti usmjereno prema zajedničkom ostvarivanju Kristova misionarskog poslanja. Ekumensko zajedništvo oko euharistijskog stola u konačnici predstavlja autentično svjedočanstvo pri daljnjem ostvarenju međureligijskom dijalogu.³⁴⁴ Na toj sekundarnoj i ne manje važnoj razini papa Franjo neprestano poziva na izgradnju svijeta na bratskim temeljima u službi mira.³⁴⁵ Njegovo trajno opredjeljenje za mir očituje se na obje razine, ekumenskoj i međureligijskoj, kroz osobno svjedočanstvo i duboke geste. Kako bi se zajedno približili ovom konačnom cilju potrebno je izići iz „vrtloga samouništenja” kroz transparentan dijalog na međunarodnoj razini uzimajući u obzir sve socijalne, ekonomske i ekološke čimbenike.³⁴⁶ Unutar ostvarenja ovog dijaloškog procesa papa Franjo naglašava ulogu Crkvu kao nositeljice Kristova mira. Ovdje nije riječ o pukom medijacijskom procesu³⁴⁷ između dvije strane već otkrivanju „jedinstva u različitost” te stavljanja naglasaka na one stvari koje povezuju umjesto onih koji razdvajaju unutar samog

³⁴⁰ Usp. QA, br. 106, 108, 109.

³⁴¹ Usp. Ivan MACUT, Bratstvo - temelj i put za mir. Poruka pape Franje za Svjetski dan mira 2014. Kratko tumačenje i aktualizacija, 562-571.

³⁴² Usp. Raniero CANTALAMESSA - Marsha DAIGLE-WILLIAMSON, The Ecumenism of Polyhedron: A New Exxlesiology?, u: *Journal od Ecumenical Studies*, 54 (2019.) 3, 442-454.

³⁴³ Usp. LF, br. 40.

³⁴⁴ Usp. EG, br. 244., FT, br. 280., Jadranka GARMAZ – Sabina MARUNČIĆ, Katehetske inicijative mons. Franje Franjića u duhu pokoncijske obnove, u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 4, 528-529.

³⁴⁵ Usp. FRANCIS, *Peace as journey of hope: dialogue, reconciliation and ecological conversation*, br. 3.

³⁴⁶ LS, br. 163-201.

³⁴⁷ Usp. Josip BALOBAN, Pastoralni djelatnik u službi dijaloga i pomirenja, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 3, 635-658.

procesa.³⁴⁸ Kako bi se ostvarila Franjina dijaloška vizija „kulture susreta“ potrebno je da svi budu oduševljeni međusobnim upoznavanjem, gradnjom mostova i planiranjem projekata koji uključuju sve.³⁴⁹ Premda se radi o zahtjevnom pothvatu³⁵⁰ potrebno je, prema papi Franji, krenuti od jednostavnih te svakodnevnih stvari i riječi poput: „oprosti i hvala“³⁵¹.

2.4. Teološko-pastoralni aspekt

2.4.1. Obnovljeni pastoralni dinamizam pred izazovom izbjegličke krize

Prilikom analize evangelizacijskog aspekta djelomično smo progovorili o Franjinoj viziji Crkve koja u svom pastoralnom djelovanju izlazi na periferije kako bi donijela svjetlo evanđelja.³⁵² Pastoralno djelovanje na ovoj razini uključuje otvorenost prema svima onima koji se nalaze ne samo na materijalnim već i na duhovnim periferijama. Franjino poimanje periferija nadilazi nacionalne, geografske i jezične granice te je usmjereno prema svakom čovjeku koji se nalazi suočen s egzistencijalnom ugrozom života, smisla ili dostojanstva.³⁵³ U tom kontekstu promotrit ćemo Franjinu viziju pastoralnog dinamizma u njegovoj otvorenosti prema izbjeglicama kao specifičnom izazovu koji je obilježio njegov pontifikat na samom početku.

Posjet pape Franje Lampedusi predstavlja njegov prvi pastoralni posjet van granica grada Rima. Ozbiljnost i hitnost situacije³⁵⁴ potakla je papu na odlučno djelovanje i zauzimanje za one koji se odlučuju na ovaj opasan pothvat. U propovijedi za vrijeme mise papa Franjo poziva na pojedinačnu odgovornost čitavog svijeta zbog tragedija koje se svakodnevno događaju na moru. Na temeljima starozavjetnog poziva „gdje ti je brat tvoj?“ i novozavjetne odgovornosti prema „bratu na rubu puta“ papa želi prodrmati globalnu „kulturu ravnodušnosti“.³⁵⁵ Ovaj papin poziv nije upućen samo sekularnom svijetu već i Crkvi koja je

³⁴⁸ Usp. EG, br. 229-230.

³⁴⁹ Usp. FT, br. 216.

³⁵⁰ Usp. FT, br. 217.

³⁵¹ Usp. *Isto*, br. 224.

³⁵² EG, br. 20.

³⁵³ Usp. Valentina MANDARIĆ, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 714.

³⁵⁴ Otok Lampedusa zbog svoje blizine afričkom kontinentu postaje odredište brojnih izbjeglica koji se u potrazi za boljim životom upućuju na opasno putovanje prema Europi. Nedugo nakon Arapskog proljeća broj izbjeglica se značajno povećava što u kombinaciji s opasnošću prekomorskog putovanjem u neadekvatnim uvjetima dovodi do povećanja u broju stradalih i izgubljenih na moru. Potaknut nizom tragedija koje su se dogodile na početku njegova pontifikata papa Franjo se odlučuje na posjet Lampedusi kao prvom pastoralnom putovanju van granica Rima. Usp. Tina CATANIA, Making Immigrants Visible in Lampedusa: Pope Francis, Migration and the State, u: *Italian Studies*, 70 (2015.) 4, 465-469.

³⁵⁵ Usp. FRANCIS, *Visit to Lampedusa. Homily of Holy Father* [08.07.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130708_omelia-lampedusa.html (30.07.2022.).

pozvana pronaći nove načine i modele pastoralnog djelovanja u svijetu. Premda papa Franjo, kao vjerski poglavar, ne može spriječiti ratove ili ekonomske nepravde koji predstavljaju uzrok ovih migracija, on može pozvati vjernike i sve ljude dobre volje na otvorenost prema onima koji su prisiljeni na migraciju.³⁵⁶ Na tom tragu papa Franjo poziva na usvajanje „majčinskog modela” pastoralnog djelovanja koji će u prvom redu biti okrenut prema najpotrebitijima: bolesnima, siromašnima, izbjeglicama.³⁵⁷ Za Waltera Kaspera pastoralni model pape Franje „nije ništa drugo do prakticiranja majčinstva Crkve”³⁵⁸ te je Crkva na tom tragu pozvana ponovno osmisliti svoje djelovanje. U tom smislu nitko od vjernika u Crkvi nije izuzet odgovornosti prema izbjeglicama: bilo kroz mijenjanje vlastite percepcije i/li direktno pružanje pomoći prema istima.

Pozivajući se na svoga prethodnika papa Franjo promatra izbjeglice i migracije kao „znak vremena”³⁵⁹. Njegov odnos prema izbjeglicama može se sažeti u četiri temeljna stava pastoralnog djelovanja utemeljena na Svetom Pismu: otvorenost, protekcija, promocija i integracija.³⁶⁰ Iako Franjo ovaj pastoralni koncept predstavlja na konkretnom primjeru izbjeglica i migracija isti nije ograničen samo na njih. On zahvaća širi krug pastoralnog djelovanja ako promatramo Crkvu kao „narod Božji na putu”³⁶¹ koji je pozvan aktivno izlaziti na periferije. Upravo na tom tragu papa Franjo zahtjeva „da redoviti pastoral u svim svojim aspektima bude širi i otvoreniji, da se u pastoralnim djelatnicima pobudi stalna želja za izlaženjem”³⁶². Pred današnjim okolnostima župa i župna zajednica ne smije biti statična i nepokretna cjelina. Premda je ovaj model u prošlosti bio učinkovit, nužna je promjena u kojoj će se aktivirati misionarski potencijal župe i župne zajednice kroz izlaženje prema periferijama.³⁶³ U tom otvaranju i obnovljenom pastoralnom dinamizmu župa i župna zajednica

³⁵⁶ Usp. Josip BALOBAN, Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 1, 44-45.

³⁵⁷ Usp. EG, br. 210.

³⁵⁸ Usp. Walter KASPER, Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive 60.

³⁵⁹ Usp. FRANCIS, *Migrants and Refugees: Towards a Better World* [05.08.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20130805_world-migrants-day.html (30.07.2022.).

³⁶⁰ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees* [15.08.2017.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20170815_world-migrants-day-2018.html (30.07.2022.).

³⁶¹ Usp. LG, br. 9, 14, 48, 49, 50.

³⁶² EG, br. 27.

³⁶³ Usp. Alojzije ČONDIĆ, Župna zajednica - od pastoralnog središta do pastoralne periferije, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13)*, Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, Josip Šimunović - Silvija Migles (ur.), Zagreb, 2019., 54.

može se promatrati kao „svetište gdje žedni dolaze piti da nastave svoj put” i „središte iz kojega se stalno šalju misionari”³⁶⁴.

Kao što smo prethodno spomenuli, analizirajući papin pastoralni pristup izazovu migracija, uočavamo četiri ključne točke: otvorenost, protekcija, promocija i integracija. Konkretni primjer pristupa pape Franje prema izbjeglicama može poslužiti kao model redovitog pastoralnog djelovanja prilikom izlaženja na periferije. Otvorenost pape Franje prema izbjeglicama jasno je vidljiva iz njegovih govora, dokumenata i homilijama gdje on predstavlja izbjeglice prvenstveno kao ljude, ne samo statistički podatak. On se ovim pristupom direktno suprotstavlja medijskim trendovima koji na prvo mjesto stavljaju statističke podatke o broju stradalih prilikom neuspjelih pokušaja migracija.³⁶⁵ Naglašavajući „ljudsku stranu” globalnog izazova papa Franjo nastoji promijeniti percepciju onih koji slušaju njegovu poruku. Želi jasno dati do znanja kako se radi o „našoj braći i sestrama koji bježe od teških životnih situacija”³⁶⁶ i kako su izbjeglice „u prvom redu prvenstveno ljudske osobe te simbol svih onih koje globalno društvo odbacuje”³⁶⁷. Drugi korak u pastoralnom djelovanju na ovom području je protekcija izbjeglica kao ranjive skupine. Pri govoru o protekciji, naslanjajući se na svoga prethodnika, papa Franjo polazi od nužnosti priznavanja ljudskog dostojanstva kod izbjeglica.³⁶⁸ Poseban naglasak je stavljen na zaštitu najranjivije skupine prilikom migracija - djece.³⁶⁹ Glad, bolest, nasilje i trgovanje ljudima za papu Franju nije stvarnost koja prijete samo izbjeglicama već svima onima koji se nalaze na rubovima društva. Upravo je zbog toga Crkva, pojedinačno i kroz institucije, pozvana prihvatiti i zaštititi one koji su u potrebi prepoznajući u njim svoga susjeda, brata i sestru.³⁷⁰ Treći korak u pastoralnom djelovanju na ovom području zahtjeva promociju pod vidom ostvarivanja punog ljudskog potencijala kako izbjeglica tako i domaćina koji ih primaju.³⁷¹ Ne radi se ovdje samo o ostvarivanju čovjekova potencijala kroz rad, premda

³⁶⁴ EG, br. 28.

³⁶⁵ Usp. Paulina GUZIK, Communicating migration - Pope Francis strategy of reframing refugee issues, u: *Church, Communication and Culture*, 3 (2018.) 2, 118-119.

³⁶⁶ FRANCIS, *Visit to Lampedusa. Homily of Holy Father*.

³⁶⁷ FRANCIS, *Holy Mass for Migrants. Homily of his Holiness Pope Francis* [08.07.2019.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2019/documents/papa-francesco_20190708_omelia-migranti.html (30.07.2022.).

³⁶⁸ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*.

³⁶⁹ Usp. FRANCIS, *Child Migrants, the Vulnerable and the Voiceless* [15.01.2017.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20160908_world-migrants-day-2017.html (30.07.2022.).

³⁷⁰ Usp. FRANCIS, *Migrants and Refugees Challenge Us. The Response of the Gospel of Mercy* [17.01.2016.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20150912_world-migrants-day-2016.html (30.07.2022.).

³⁷¹ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*.

je i to važna dimenzija, već nužnosti razvoja „kulture susreta” u kojoj se događa međusobno darivanje koje izgrađuje oba darivatelja.³⁷² Za papu Franju ovaj korak zahtjeva prepoznavanja činjenice da izbjeglice „ne dolaze praznih ruku” već nose „svoju hrabrost, vještinu, energiju i težnje, kao i blaga vlastite kulture; i tako obogaćuju živote naroda koji ih primaju”.³⁷³ O tome svjedoči i primjer izbjeglice Nour Essa koja je nakon dolaska s otoka Lezbos zaposlena u rimskoj bolnici „*Bambino Gesu*” te završava studij na Rimskom sveučilištu nastojeći što bolje upoznati sredinu koja ju je primila.³⁷⁴ Usmjerenost na izgradnju „kulture susreta” u konačnici vodi prema posljednjem koraku papina pastoralnog pristupa - integracija. Integracija izbjeglica, ili bilo koje druge ranjive skupine koja se nalazi na periferijama društva, ne može se postići bez ostvarivanja prethodnih točaka. Referirajući se na Ivana Pavla II. papa Franjo naglašava kako ovaj posljednji korak ne predstavlja asimilaciju kulturološkog identiteta izbjeglica. Radi se o dugotrajnom procesu usmjerenom prema izgradnji novog obogaćenog društva utemeljena na pozitivnim vrijednostima u kojem se očituje raznolikost Božjeg stvorenja.³⁷⁵

U obnovljenom pastoralnom dinamizmu pape Franje, koji se očituje kroz izlaženje prema periferijama, župa i župna zajednica igra značajnu ulogu ako prihvaća novi identitet „svetišta i središta”³⁷⁶. Župa je pozvana biti svjetionik koji će prihvaćati sve one koji su zatečeni životnim brodolomima te istovremeno biti luka koja šalje vlastite misionare prema onima koji se nalaze na periferijama društva. Ovom vizijom dinamičnog pastorala on daje prednost konkretnoj praksi pred teoretskim suočavanjem s izazovima i problemima.³⁷⁷ Obnovljeni dinamizam pape Franje zahtijeva preuzimanje inicijative i rizika s naše strane uz ponizno oslušivanje pitanja i problema te ponudu zajedničkog hoda prema Kristu.³⁷⁸ Premda se u

³⁷² Usp. FRANCIS, *Morning meditation in the Chapel of the Domus Sanctae Marthae. For a culture of encounter* [13.09.2016.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/cotidie/2016/documents/papa-francesco-cotidie_20160913_for-a-culture-of-encounter.html (30.07.2022.).

³⁷³ FRANCIS, *Migrants and refugees: man and women in search of peace* [01.01.2018.], br. 3, u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20171113_messaggio-51giornatamondiale-pace2018.html (30.07.2022.).

³⁷⁴ Usp. Paulina GUZIK, *Communicating migration - Pope Francis strategy of reframing refugee issues*, 122.

³⁷⁵ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*.

³⁷⁶ EG, br. 28.

³⁷⁷ Usp. Alynna J. LYON - Christine GUSTAFSON - Paul C. MANUEL, *Eluding Established Categories: Toward an Understanding of Pope Francis*, u: Alynna J. LYON - Christine GUSTAFSON - Paul C. MANUEL (ur.), *Pope Francis as a Global Actor: Where Politics and Theology Meet*, Arlington, 2018., 1.

³⁷⁸ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, *Prema evangelizaciji „kršćana praga” i „predvorja naroda”. Nemoguća misija?*, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13), Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života*, Josip Šimunović - Silvija Migles (ur.), Zagreb, 2019., 76.

konkretnom slučaju izbjeglica možda nikad neće ostvariti zajedništvo oko euharistijskog stola, papa Franjo daje jasne točke i smjernice koje su primjenjive na svim razinama pastoralnog djelovanja otvorenog prema periferijama. Upravo na njima moguće je ostvariti plodonosan hod ususret izazovima koje nosi današnje vrijeme.

2.4.2. Apostolska pobudnica *Radost ljubavi* i suočavanje s neredovitim obiteljskim situacijama

Izlazak apostolske pobudnice *Radost ljubavi*, nakon medijski praćene, dugo iščekivane i pomalo burne sinode o obitelji,³⁷⁹ dodatno je produbio jaz između onih koji pozitivno i onih koji negativno gledaju na papu Franju u odnosu na njegove prethodnike - kako na globalnoj tako i na (našoj) lokalnoj razini.³⁸⁰ Neposredno nakon objave pobudnice uslijedila su brojna pitanja kao i prigovori³⁸¹ koja impliciraju kako papa Franjo nedovoljno jasno tumači nauk Katoličke crkve ili se od istoga udaljio. Bez ulaženja u konkretne prigovore njegovih kritičara³⁸², želimo ovdje ukratko prikazati kako papa Franjo vidi ulogu Crkve u suočavanju s izazovima neredovitih obiteljskih situacija.

Papa Franjo u obitelji vidi odraz svetosti, blago stvoreno na Božju sliku koju sačinjava zajednica osoba.³⁸³ Na početku osmog poglavlja, u kojem progovara o neredovitim zajednicama³⁸⁴, Franjo želi krenuti od šire slike braka koju predstavlja kao ideal za sve supružnike.³⁸⁵ U njegovoj viziji ideala braka izneseni su zaključci obaju sinoda, no nije donesen

³⁷⁹ Usp. Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia*, 25 (2017.) 2, 292.

³⁸⁰ Usp. Ivan ŠARČEVIĆ, Neke smjernice za pastoral braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* (I.), u: *Diacovensia*, 29 (2021.) 1, 44.

³⁸¹ Za više informacija o objavi „Dubia“ i „Correctio Filialis De Haeresibus Propagatis“ nakon izlaska apostolske pobudnice *Radost ljubavi* te analizu oba slučaja vidi: James BRETZKE, *Responsum ad Dubia. Harmonizing Veritatis Splendoris and Amoris Laetitia through a Conscience-Informed Casuistry*, u: *Journal of Catholic Social Thought*, 15 (2018.) 1, 211-222.

³⁸² Za više informacija o tome predstavlja li apostolska pobudnica *Radost ljubavi* razilaženje pape Franje sa službenika naukom Katoličke crkve ili nastavak njezina kontinuiteta utemeljena na koncilskim temeljima i njegovim prethodnicima vidi: Hrvoje VARGIĆ, *Amoris laetitia: vjernost ili lom? Od Wojtyła do pape Franje*, Zagreb, 2019.

³⁸³ Usp. AL, br. 71.

³⁸⁴ Papa Franjo pri govoru o neredovitim bračnim zajednicama ne koristi izraz obitelji već zajednice. Ovim želi istaknuti razliku između onih obitelji koje posjeduju sve sakramentalne konstitutivne elemente i onih zajednice koji ostvaruju samo određeni dio ili iste u potpunosti izostaju. Iako papa u apostolskoj pobudnici *Radost ljubavi*, službenom dokumentu Crkve, koristi izraz zajednice namjesto obitelji, on tim odabirom ne diskriminira između različitih vrsta „obitelji“ već ukazuje na objektivnu, sakramentalnu i lingvističku razliku. U obraćanju vjernicima prilikom opće audijencije i govoru o neredovitim bračnim zajednicama, papa Franjo ističe kako njemu samom navedeni izraz nije drag. Ovo u konačnici potvrđuje kako iza navedenog izraza ne stoji nikakva negativna percepcija ili diskriminacija kada su u pitanju ovakve vrste zajednica/obitelji. Usp. IKA, Što je Papa mislio kada je kazao: „Ponekad je rastava neizbježna, čak i moralno nužna“ [24.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sto-je-papa-mislio-kad-je-kazao-ponekad-je-rastava-neizbjezna-cak-i-moralno-nuzna/> (30.07.2022.).

³⁸⁵ „Kršćanski brak, kao odraz sjedinjenja između Krista i njegove Crkve, u potpunosti se ostvaruje u sjedinjenju muškarca i žene, koji se daju jedno drugom u isključivoj ljubavi i slobodnoj vjernosti, koji pripadaju jedno drugom

neki novi nauk Crkve o braku. Namjesto toga, potvrđen je postojeći kontinuitet crkvenog nauka unutar kojeg se uvažava sinodalnost, kolegijalitet biskupa, sinodalnih otaca i njihova prethodna pastoralnog iskustva.³⁸⁶ Ako pažljivo iščitajmo ovu definiciju možemo jasno vidjeti kako je „ključ“ za čitanje cjelokupne pobudnice, a pogotovo osporavanoga osmoga poglavlja, Božanska ljubav prema čovjeku očitovana u Kristu.³⁸⁷ Upravo poradi te posredovane ljubavi papa poziva Crkvu „na pastoralno razlučivanje onih stanja koja ne odgovaraju potpuno onome što Gospodin od nas traži“³⁸⁸. Potrebno je, prema papi Franji, učiniti dva koraka: nadograditi milosrđem postojeće oblike pastoralnog djelovanja prema zajednicama u neredovitim situacijama i dati novo, inkluzivnije, gotovo majčinsko lice Crkvi.³⁸⁹

Papa Franjo kao model zaokruženog pastoralnog djelovanja prema zajednicama u neredovitim situacijama ističe tri glagola: pratiti, razlučivati i integrirati.³⁹⁰ Sva tri koraka zahtijevaju od Crkve očitovanje Božanske ljubavi i milosrđa prema onima koji su duboko ranjeni životnim okolnostima te se često nalaze na samim marginama društva, pa čak i Crkve. Prvi korak uključuje praćenje koje se ostvaruje kroz prakticiranje milosrđa „na terenu“. U ovom koraku Crkva preuzima ulogu „poljske bolnice“³⁹¹, zajednice koja izlazi na teren među ranjene i pristupa im prva u njihovim najranjenijim i najtežim životnim trenucima kako bi bila svjetionik uskrse nade i ljubavi. Potrebno je u tim trenucima izbjeći svaki oblik okrivljavanja ili diskriminacije te usmjeriti svaki govor prema poštovanju, uvažanju i mogućnosti daljnje integracije unutar života crkvene zajednice.³⁹² Drugi korak zahtjeva zajedničko razlučivanje koje nikako ne smije ići nauštrb evanđeoskoj istini i crkvenom nauku. Iskrivljena pastoralna praksa koja zanemaruje ili gura u stranu crkveni nauk, bilo moralni ili bilo dogmatski, je štetna i prijetvorna te se lako pretvori u samovoljnost crkvenih službenika.³⁹³ Uloga Crkve, kao i

do smrti i koji se otvaraju prenošenju života, a posvećeni su sakramentom koji im daje milost da postanu kućna Crkva i kvasac novog života za društvo. Drugi oblici zajedništva u dubokoj su opreci s tim idealom, dok druge to ostvaruju bar na djelomičan i sličan način. Sinodski su oci naveli da Crkva ne propušta vrednovati konstruktivne elemente u onim situacijama koje još uvijek ili više ne odgovaraju njezinu učenju o ženidbi.“ AL, br. 292.

³⁸⁶ Usp. Josef SCHUSTER, *Auf dem Weg zu einer neuen Gestaltung des päpstlichen Lehramtes? Amoris laetitia und die Sinodalität der Kirche*, u: Stephan GOERTZ - Caroline WITTING (ur.), *Amoris laetitia – Wendepunkt für die Moraltheologie*, 224–248.

³⁸⁷ Usp. Ivan ŠARČEVIĆ, *Neke smjernice za pastoral braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici Amoris laetitia (I.)*, 51.

³⁸⁸ AL, br. 6.

³⁸⁹ Usp. AL, br. 49., 308.

³⁹⁰ Usp. *Isto*, br. 291-312.

³⁹¹ Usp. *Isto*, br. 291.

³⁹² Usp. THE SYNOD OF BISHOPS, *The Pastoral Challenges of the Family in Context of Evangelization*, [24.10.2015.], u: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20141018_relatio-synodi-familia_en.html, br. 51. (30.07.2022.).

³⁹³ „Ne može biti pastorala koji nije u skladu s istinama Crkve i njezinim moralom i u suprotnosti s njezinim zakonima te koji nije usmjeren na postizanje ideala kršćanskoga života. Pastoral protivan istini koju Crkva vjeruje

njezinih službenika, u ovim trenucima razlučivanja očituje se kroz ispravnu formaciju i odgoj savjesti, ali nikako ne kroz nametanje ili zamjenu iste.³⁹⁴ Papa Franjo traži da crkveno razlučivanje prema pojedincima i onim zajednicama koje se nalaze u neredovitim situacijama bude provedeno u duhu milosrđa na liturgijskom, pastoralnom, obrazovnom i institucionalnom području kako bi se vidjelo na koji način Crkva može iste integrirati bolje u svoju zajednicu.³⁹⁵ Treći korak i posljednji korak je integracija neredovityh zajednica unutar Crkve. Ovaj posljednji korak ne znači prihvaćanje objektivnog grijeha³⁹⁶, već uvažavanje konkretne osobe i iskazivanje milosrđa unatoč njezinoj/njegovoj životnoj situaciji nasljeđujući pritom Kristov evanđeoski primjer.³⁹⁷ Također, ponovna integracija u svakodnevni život Crkve ne mora završiti isključivo primanjem sakramenata. Na prvoj generalnoj kongregaciji redovite sinode o obitelji kardinal Peter Erdő ističe sljedeće: „Pokornički put u tradicionalnoj praksi Crkve može se odnositi i na slušanje onih koji nisu voljni promijeniti svoj život, ali svejedno imaju želje za obraćenjem. Ispovjednici ih mogu saslušati, dati im dobre savjete, pripremiti ih i voditi prema obraćenju, ali ne mogu im dati odrješenje, jer je ono moguće samo za osobe koje su odlučile promijeniti život (...) Uključivanje razvedenih osoba koje su u drugom, civilnom braku, može biti ostvareno i na druge načine, a ne isključivo pripuštanjem euharistiji“³⁹⁸. Na sličnom tragu promišlja i Benedikt XVI. kada govori o pripuštanju onih koji žive neredovityh zajednica sakramentu euharistije.³⁹⁹ Njegov nasljednik papa Franjo, ostajući vjeran katoličkom nauku⁴⁰⁰

i živi, koji ne bi ukazivao na kršćansko savršenstvo, na poštivanje crkvenih zakona, lako bi se pretvorio u samovoljnost koja šteti samomu kršćanskom životu.” Velasio DE PAOLIS, Rastavljeni i civilno ponovno vjenčani i sakramenti euharistije i pokore, u: Robert DODARO, *Ostati u Kristovoj istini. Ženidba i pričest u Katoličkoj crkvi*, Split, 2015., 168

³⁹⁴ Usp. AL, br. 37.

³⁹⁵ Usp. AL, 299.

³⁹⁶ Usp. Matteo OMETTO, *Divorziati che vivono una nuova unione nella Chiesa cattolica. Da Familiaris consortio ad Amoris laetitia*, Canterano, 257.

³⁹⁷ Usp. AL, 296.

³⁹⁸ IKA, „Uključenje osoba u neregularnim unijama u život Crkve može biti ostvareno i bez pristupa euharistiji“ [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ukljucenje-osoba-u-neregularnim-unijama-u-zivot-crkve-moze-biti-ostvareno-i-bez-pristupa-euharistiji/> (30.07.2022.).

³⁹⁹ „Rastavljeni i ponovno vjenčani, usprkos svojoj situaciji, nastavljaju pripadati Crkvi koja ih prati posebnom skrbi u želji da njeguju, koliko god je to moguće, kršćanski stil života sudjelovanjem na svetoj misi, iako bez primanja pričesti, slušanjem Božje riječi, euharistijskim klanjanjem, molitvom, sudjelovanjem u životu zajednice, povjerljivim razgovorima sa svećenikom ili učiteljem duhovnoga života, vršenjem djela ljubavi, djelima pokore i kršćanskim odgojem djece.“ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis. Apostolska pobudnica. o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve* [12.01.2018.], Zagreb, 2018., 29.

⁴⁰⁰ Interpretirajući misli pape Franje o pristupanju sakramentima onih koji se nalaze u neredovitom zajednica, autor Josip Grbac se poziva na tumačenja brojnih kardinala i pravnika (Ludwig Müller, Walter Brandmüller, Edward Peters, Francesco Coccopalmerio itd.) koji spornu 351 bilješku tumače u prilog nepromijenjenog crkvenog nauka, discipline i prakse od strane pape Franje. Navedeni kardinali i pravnici, kao i sam autor, ističu kako papa Franjo ni u jednom trenutku direktno ne dovodi u pitanje argumente svojih prethodnika, kao i postojeće crkvene zakone prema kojim bi se mijenjao generalni stav i praksu Crkve prema pripuštanju rastavljenih pričesti. Moguće je govoriti o pojedinačnom, ne generalnom pripuštanju sakramentima. No ti iznimni slučajevi ovise o razlučivanju konkretne situacije, objektivnim i subjektivnim okolnostima te procjeni crkvenog autoriteta u procesu razlučivanja.

daje prostora za daljnji dijalog o ovoj temi na općoj i nacionalnoj razini⁴⁰¹, ma koliko god neki iskrivljeno pokušali tumačiti njegove riječi prema kojima apostolska pobudnica predstavlja otvorena vrata za generalni pristup sakramentima svima onima koji se nalaze u neredovitim zajednicama.⁴⁰²

Papa Franjo apostolskom pobudnicom *Radost ljubavi* želi izići ususret svakoj ranjenoj osobi i zajednici. On na poslanje Crkve u svijetu gleda kroz prizmu posredništva djelatnog Božanskog milosrđa, a ne kroz osuđivanje pojedinaca poradi počinjenih grijeha.⁴⁰³ Pastoralne smjernice okrenute prema skrbi za zajednice u neredovitim situacijama, a očitovane kroz apostolsku pobudnicu i korake: pratiti, razlučiti i integrirati, predstavljaju tek „startnu poziciju“ te je o istima potrebno raspravljati na lokalnoj razini.⁴⁰⁴ Izlaskom ove pobudnice nije dokinut prethodno postavljeni crkveni nauk, već je pružena nova milosrdna pastoralna perspektiva koja

Papa Franjo stoji čvrsto na liniji svojih prethodnika što se očituje u pozivanju na *Familiaris consortio* i riječima izrečene u broju 300 apostolske pobudnice *Radost ljubavi*: „Budući da u zakonu kao takvom nema postupnosti (FC 34), to razabiranje nikad ne smije djelovati mimo zahtjeva evanđeoske istine i milosrđa što Crkva izlaže (...) To su stavovi od temeljne važnosti za izbjegavanje velike opasnosti od nesporazuma, kao što je shvaćanje prema kojem svaki svećenik može začas „srediti iznimke“, ili da postoje osobe koje mogu ishoditi sakramentalne povlastice u zamjenu za usluge. Kad se odgovorna i diskretna osoba, koja ne teži stavljati svoje vlastite želje iznad općeg dobra Crkve, nađe s pastirima koji zna prepoznati ozbiljnost pitanja koji mu postavi, izbjegava se opasnost da određeno razlučivanje dovede ljude do toga da misle kako Crkva podržava dvostruki moral.“ Usp. Josip GRBAC, Milosrđe i istina u odnosu na rastavljene i ponovno vjenčane u pobudnici pape Franje „Amoris laetitia“, u: *Riječki teološki časopis*, 25 (2017.) 1, 13-15., AL, br. 300.

⁴⁰¹ Odgovarajući na smjernice argentinskih biskupa crkvene pokrajine Buenos Aires 2016. godine, papa Franjo potvrđuje postupnost u pristupu, praćenju i integraciji neredovitim obiteljskih zajednica u krilo Crkve. Pri tome ističe kako je poslani tekst „napisan jako dobro i u potpunosti objašnjava značenje VIII. poglavlja Amoris laetitia“ te kako „ne postoje druge interpretacije“. Oba su pisma ušla u službeno glasilo Svete Stolice i kao takva su klasificirana kao „autentično naučavanje“. Ako pažljivo iščitamo smjernice argentinskih biskupa, koje potvrđuje i preuzima papa Franjo, vidjet ćemo kako pobudnica i njezino VIII. poglavlje ne predstavlja „dozvolu“ za pristupanje sakramentima onima koji se nalaze u neredovitim zajednicama, već poziv na „proces razlučivanja u pratnji pastira“. Nadalje, ističe se kako „put ljubavi“ tj. pastoralno praćenje svećenika, „ne vodi neophodno prema sakramentima, nego može biti usmjeren i na druge oblike integracije“. Smjernice argentinskih biskupa jasno daju do znanja, što potvrđuje i sam papa, kako treba „izbjegavati razumijevanje ove mogućnosti kao jednostavnog „proširenog“ pristupa sakramentima ili kao da bilo koja situacija opravdava taj pristup“. Argentinski biskupi predlažu da se bilo kakvo primanje sakramenata, ako se kroz proces razlučivanja ustvrdi mogućim odvija „na povjerljiv način, osobito ako se mogu pretpostaviti situacije neslaganja“ tj. javna sablazan. Pri radu s neredovitim zajednicama potrebno je „pomoći (zajednici) da raste u duhu razumijevanja i prihvaćanja, pazeći da ne stvaramo zabunu u pogledu crkvenog učenja o nerazrješivosti braka“. Usp. IKA, Amoris Laetitia. Papino pismo kojim potvrđuje ispravno tumačenje VIII. poglavlja [12.01.2018.], u: <https://ika.hkm.hr/dokumenti/amoris-laetitia-papino-pismo-kojim-potvrđuje-ispravno-tumacenje-viii-poglavlja/> (30.07.2022.).

⁴⁰² Stanislav Šota, govoreći o mogućnostima pristupanju sakramentima onih koji pripadaju zajednicama koje se nalaze neredovitim situacijama, ističe kako „konzervativni“ teolozi tumače apostolsku pobudnicu *Radost ljubavi* vodeći se činjenicom kako ništa novo nije doneseno jer se nigdje izrijeком ne spominje primanje pričesti. Dok se na drugu stranu „progresivni“ teolozi pozivaju na spominjanje pastoralne praske *foro interno* kao „otvorenih vrata“ za mogućnost generalnog pristupanja rastavljenih sakramentima i njihovo uključivanje u puno zajedništvo s Crkvom. Usp. Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici Amoris laetitia, 293.

⁴⁰³ Usp. Pero ARAČIĆ, Uočiti, pratiti i liječiti najslabije u zajednici prema *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia*, 28 (2020.) 2, 403.

⁴⁰⁴ Usp. Jadranka GARMAZ – Antun VOLENIK, Pastoralni i odgojno katehetski naglasci sedmog i osmog poglavlja posinodalne pobudnice *Amoris laetitia*, u: *Obnovljeni život*, 72 (2017.) 1, 105.

se direktno nastoji suprotstaviti negativnim društvenim utjecajima prema svakoj kršćanskoj obitelji i zajednici.

Jedna od glavnih poruka apostolske pobudnice *Radost ljubavi* i pape Franje je slika milosrdne i inkluzivne Crkve koja će uvijek imati trajno otvorena vrata za sve one koji se nalaze u neredovitim zajednicama. Pobudnica potvrđuje svima, posebno pastirima Crkve, vrijednost i osjetljivost sakramenta braka i obitelji, te bi bilo bi pogrešno i/li fragmentirano tumačiti istu isključivo kroz prizmu VIII. poglavlja tj. pitanje pričesti za one koji žive u neredovitim zajednicama. Govoreći o neredovitim zajednicama papa Franjo naglašava kako je potrebno „da se sve uklopi, (i kako) svakome treba pomoći da nađe vlastiti način sudjelovanja u crkvenoj zajednici i tako iskusi da mu je ukazano „nezasluženo, bezuvjetno i besplatno“ milosrđe“⁴⁰⁵. Papa ovom pobudnicom želi osnažiti čitavu Crkvu, polazeći od pojedinačnih zajednica (obitelj, župa, biskupija), kako bi kroz odbacivanje „lažne savršenosti“ i nadilaženje vlastitih ograničenja mogli tražiti zajednički put prema Kraljevstvu Božjem.⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ AL, br. 297.

⁴⁰⁶ Usp. AL, br. 325.

3. INTERNETSKI PORTAL BITNO.NET

U teološko-pastoralnom vrednovanju interneta kao novog sredstva društvene komunikacije, postalo je razvidno da Crkva od samih početaka prati, vrednuje i u konačnici potiče sve kršćane na korištenje ovog sredstava komunikacije.⁴⁰⁷ Razlozi poticanja uporabe interneta su njezino evangelizacijsko poslanje koje s ovim sredstvom intenzivira formativni i dijaloški aspekt njezina misijskog i evangelizacijskog poslanja.⁴⁰⁸ Tako ona izlazi u susret novim teološko-pastoralnim izazovima te u isto vrijeme nastoji pronaći vlastito mjesto u ovom digitalnom svijetu.⁴⁰⁹ Preko udruge koja se deklarira kršćanskom, osnovan je portal Bitno.net. O istom će u narednom poglavlju biti riječ. Istražit ćemo i prikazati kako je došlo do pokretanja ovog portala, koja je misija i vizija portala, kako je sam portal strukturiran, kako je postavljena uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala Bitno.net. Na kraju ovog poglavlja analizirat ćemo podatke o posjećenosti, objavama i čitanosti portala Bitno.net

Pri pisanju ovog poglavlja poslužit ćemo se kvalitativnim istraživanjem⁴¹⁰ u obliku intervjua, koje smo proveli u dva navrata, kao i službenim dokumentima te aplikacijama portala na različite natječaje. Prvi intervjui su obavljani između 1. i 17. studenog 2017. godine, a drugi između 1. i 15. svibnja 2022. godine. Razlog obavljanja dvaju intervjua je promjena interne strukture portala i dolazak novih novinara na Bitno.net. Cilj ovog kvalitativnog istraživanja jest dobiti uvid u formiranje i funkcioniranje portala u odnosu na profesionalne izazove s kojima se

⁴⁰⁷ Usp. Ivan DEVČIĆ, Crkva i svijet medija: put od nepovjerenja do poziva na dijalog, 5-25., Jerko VALKOVIĆ, Crkva i mediji - izazov za teološko-pastoralno promišljanje i djelovanje, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3, 417-433.

⁴⁰⁸ Razvoj misijske teologije nakon Drugog vatikanskog koncila ukazuje na nužnost angažman čitavog Božjeg naroda u misijskom poslanju Crkve. Ovaj angažman očituje se kroz aktivnu prisutnost i živo svjedočanstvo u svim prostornim i životnim situacijama nastojeći u njih unijeti radosnu vijest o Isusu Kristu. Usp. Ladislav NEMET, Glavni pravci razvoja misijske teologije poslije Drugog vatikanskog sabora, u: *Obnovljeni životu*, 57 (2002.) 1, 71-73.

⁴⁰⁹ O teološko-pastoralnim izazovima s kojima se Crkva, kao i druge religijske zajednice, suočava s pojavom interneta kao novog sredstva društvene komunikacije vidi: Heidi CAMPBELL, *Exploring Religious Community Online: We are One in the Network*, Bern, 2005., Heidi CAMPBELL, *When Religion Meets New Media*, London i New York, 2010., Heidi CAMPBELL - Stephen GARNER, *Networked Theology: Negotiating Faith in Digital Culture*, Grand Rapids, 2016., Meridith GOULD, *The Social Media Gospel*, Colledgeville, 2015., Antonio SPADARO, *Cybertheology: Thinking Christianity in the Era of the Internet*, Antonio SPADARO, *Friending God: Social Media, Spirituality and Community*, New York, 2016., Jure STRUJIĆ, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, Jerko VALKOVIĆ, *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*, Daniella ZSUPAN-JEROME, *Connected toward Communion. The Church and Social Communication in the Digital Age*.

⁴¹⁰ Kvalitativno istraživanje kao takvo najprimjerenije je kada se istraživačka tema nalazi unutar područja društveno - humanističke znanosti. Primjena spomenutog istraživanja unutar ovog poglavlja omogućava nam uočavanje, prikupljanje te opisivanje karakteristika i dinamika unutar zadanog tematskog područja istraživanja. Za razliku kvantitativnih istraživanja kvalitativno istraživanje se ne fokusira na utvrđivanje zakonitosti prema njihovoj statističkoj valjanosti, nego je usmjereno prema razumijevanju određenog slučaja. Mali broj ispitanika omogućava nam dublju analizu teme koju istražujemo te ispitanicima otvara veću slobodu unutar samog procesa. Usp. Ratko ZELENKA, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Rijeka, 2000., 151-152., Aleksandar HALMI, Kvalitativna istraživanja u obrazovanju, u: *Pedagogijska istraživanja*, 10 (2013.) 2, 203-217.

svakodnevno susreću i perspektive koje se otvaraju na prostoru Republike Hrvatske. Temeljem definiranog cilja oblikovana su pitanja koja pokrivaju četiri tematska područja:

1. Analiza promišljanja o nastanku, formaciji i doprinosu portala Bitno.net.
2. Analiza usporedbe portala s drugih medija, suradnja s Crkvom i povratne informacije čitatelja o portalu Bitno.net.
3. Analiza promišljanja o teološko-pastoralnim potencijalima portala Bitno.net.
4. Analiza razmišljanja o prošlosti i budućim perspektivama portala Bitno.net.

Samo istraživanje provedeno je „metodom intervjua”⁴¹¹. Prednost ove metode počiva na tome što ispitivač može dublje ući u problematiku koju istražuje. Nadalje, prilikom intervjua ostavljena je određena sloboda samom ispitaniku da naglasi određene aspekte što u konačnici dovodi do kvalitetnijih odgovora nego kod standardiziranih anketa ili standardiziranih intervjua. Nedostatak ove metode vidljiv je u vremenu koje iziskuje, nemogućnosti postavljanja i kontroliranja uvjeta samog intervjua te zahtjevnosti u odabiru i pripremi samih ispitivača.⁴¹²

Služeći se „metodom intervjua” svaki je ispitanik zasebno intervjuiran. U intervjuima je sudjelovalo sedmero osoba koji su angažirani na portalu Bitno.net. Prema spolu šest intervjuiranih osoba su muškarci, a jedna osoba je žena. Prema angažmanu na portalu dvojica ispitanika aktivni su od samog početka, a ostali su se priključuju naknadno. Iako se upitnik sastoji od 15 pitanja otvorenog tipa, pojedina pitanja su djelomično prilagođena poradi uloge ili vremena kada se ispitanika angažirao na portalu.⁴¹³ Prilikom provođenja intervjua nisu davane nikakve upute, sugestivna pitanja ili vrijednosne izjave o odgovorima

⁴¹¹ Intervju kao metoda istraživanja koristi se onda kada želimo saznati što drugi misle, osjećaju i kakvo je njihovo osobno iskustvo. Ova metoda širi naše razumijevanje socijalnog koncepta, traži iznimke od pravila i doprinosi dubljem razumijevanju i bogatijem znanju o odabranoj temi. Usp. Andrea FAJDETIĆ - Lelija KIŠ-GLAVAŠ - Natalija LISAK, Percepcija visokoškolske nastave pristupačne studentima s invaliditetom, u: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49 (2014.) 2, 31. Metodu intervjua također možemo promatrati kao „znanstveni razgovor”. Ona tada podrazumijeva prikupljanje podataka i informacija razgovorom s ciljem uporabe dobivenih spoznaja u znanstvene svrhe. Konačni cilj ove vrste razgovora leži u dobivanju znanstveno korisnih i upotrebljivih podataka i informacija po čemu se i razlikuje od drugih oblika svakodnevne komunikacije. Usp. Vojin MILIĆ, *Sociološki metod*, Beograd, 1965., 387. U konačnici razlika između intervjua kao „znanstvenog razgovora” i svakodnevne komunikacije ili „običnog razgovora” očituje se kroz tri točke. Za razliku od „običnog razgovora” intervju se vodi s točno određenim ciljem, svrhom i unaprijed pripremljenim pitanjima. Druga razlika vidljiva je u psihološkoj neravnopravnosti ispitivača i ispitanika tj. ispitivač se uvijek nalazi u određenoj psihološkoj prednosti pred ispitanikom. Posljednja razlika temelji se na samom raspoloženju koje za vrijeme intervjua može biti rezervirano, suzdržano i ispunjeno određenom sumnjom ili nelagodnom. Usp. Mladen ZVONAREVIĆ, *Socijalna psihologija*, Zagreb, 1989., 130.

⁴¹² Usp. Ratko ZELENKA, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, 378.

⁴¹³ PRILOG 1, Obrazac pitanja za intervju s osobama angažiranim na portalu Bitno.net.

Sam intervju sniman je audio zapisom, podaci su transkribirani, autorizirani i analizirani „metodom okvira”⁴¹⁴. „Metoda okvira” koristi se onda kad istraživači žele, u kontekstu dosadašnjih spoznaja, unaprijed formirati teme koje će predstavljati „okvir” prikupljanja i analize kvalitativne građe. Ovaj proces uključuje više faza: proces upoznavanja s građom, postavljanje tematskih okvira, indeksiranje, unošenje u tablice, povezivanje i interpretaciju.⁴¹⁵ Zagovornici ove metode kao prednost ističu to što „metoda okvira” zahvaća šire od drugih metoda čime se izbjegava parcijalan ili selektivan pristup podacima. Oni smatraju kako postavljena matrica ne ograničava istraživača u procesu već dinamika same metode ostavlja mogućnost stvaranja novih „okvira” unutar istraživanja. Kao konačna prednost „metode okvira” ističe se lakši pristup traženim podacima poradi indeksiranja unutar postavljenih tematskih okvira. Nedostatci ove metode leže u tome što iziskuje više vremena i napora nego istraživanja kvantitativne naravi, nosi opasnost od „guranja” dobivenih podataka u unaprijed postavljene tematske cjeline ili izvlačenja pojedinih podataka iz konteksta cjeline.⁴¹⁶

Temeljem kvalitativne analize podataka (intervjua) u ovom poglavlju prikazat ćemo prvo i drugo tematsko područje, dok ćemo preostala dva tematska područja korelirati s rezultatima anketa provedenih među čitateljima na portalu i sadržajnom analizom članaka o papi Franji u posljednjem poglavlju.

⁴¹⁴ Jane Ritchie i Liz Spencer razvijaju „metodu okvira” kao znanstvenu kvalitativna metoda. U odnosu na druge kvalitativne metode prikupljanja i analize kvalitativnih podataka, ova metoda već unaprijed sadrži definirana tematska područja na koja u svom istraživanju nastojimo dobiti odgovor. Usp. Marina AJDUKOVIĆ - Kristina URBANC, Kvalitativna analiza iskustva stručnih djelatnika kao doprinos evaluaciji procesa uvođenja novog modela rada u centre za socijalnu skrb, u: *Ljetopis socijalnog rada*, 17 (2010.) 3, 330.

⁴¹⁵ Usp. Jelena KRANJČEC-MLINARIĆ - Anamarija ŽIC-RALIĆ, Natalija LISAK, Promišljanje učitelja o izazovima i barijerama inkluzije učenika s poteškoćama u razvoju, u: *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 65 (2016.) tematski broj, 237.

⁴¹⁶ Usp. Aashish SRIVASTAVA - Bruce THOMSON, Framework Analysis: A Qualitative Methodology for Applied Policy Research, u: *Journal of Administration and Governance*, 72 (2009.) 4, 75-77., Nicole GALE - Gemma HEATH - Elaine CAMERON - Sabina RASHID - Sabi REDWOOD, Using the framework method for the analysis of qualitative data in multidisciplinary health research, u: *BMC Medical Research Methodology*, 113 (2013.) 17, 5-7.

Tablica 2. Analiza promišljanja o nastanku, formaciji i doprinosu portalu Bitno.net.

<p>Tematsko područje:</p> <p>PROMIŠLJANJE O NASTANKU, FORMACIJI I DOPRINOSU PORTALU BITNO.NET</p>	
Teme	Kategorije
Nastanak portala Bitno.net	<ul style="list-style-type: none"> ● Internet preuzima središnje mjesto kao novo sredstvo društvene komunikacije za mlade ● Suzdržan ili negativan stav o vjeri u hrvatskom medijskom prostoru ● Nedovoljno vjerskog sadržaja na internetu u Hrvatskoj ● Postojeći sadržaji na internetu ne odgovaraju zahtjevima čitatelja ● Javlja se potreba za formiranjem centralnog vjerskog portala u Hrvatskoj
Formiranje misije i vizije portala Bitno.net	<ul style="list-style-type: none"> ● Formiranje autentično crkvenog portala ● Ostvarivanje evangelizacijskog poslanja ● Unošenje kršćanskih vrijednosti unutar hrvatskog medijskog prostora ● Formiranje platforme za informiranje i formiranje mladih katolika ● Izbjegavanje ideološke podijeljenosti unutar medijskog prostora
Struktura portala Bitno.net	<ul style="list-style-type: none"> ● Udruga „Centar za cjelovit razvoj“ kao nositelj projekta ● Uloga redakcije ● Doprinos vanjskih suradnika (novinari, prevoditelji i kolumnisti)
Uređivačka koncepcija i zadani standardi portala Bitno.net	<ul style="list-style-type: none"> ● Pri obradi važnih, osjetljivih i aktualnih tema održava se sastanak redakcije i dogovor oko teme ● Na portalu vlada načelo supsidijarnosti ● Pri objavljivanju se izbjegava bilo kakvo ideologiziranje ili senzacionalizam

Tablica 3. Analiza usporedbe portala s drugim medija, suradnja s Crkvom i povratne informacije čitatelja o portalu Bitno.net.

Tematsko područje:	
USPOREDBA PORTALA S DRUGIM MEDIJIMA, SURADNJA S CRKVOM I POVROTNE INFORMACIJE ČITATELJA O PORTALU BITNO.NET	
Teme	Kategorije
Usporedba portala Bitno.net s drugim medijima	<ul style="list-style-type: none"> ● Bitno.net kao nišni portal ● Relevantan po broju čitatelja u hrvatskom medijskom prostoru ● U odnosu na sekularne medije Bitno.net: <ul style="list-style-type: none"> -pridonosi boljem informiranju čitatelja o vjerskim temama -potiče otvaranje vjerskih tema i kategorija u drugim sekularnim medijima -pri obradi tema pristupa se ideološki neobojeno -neopterećen financijskom konstrukcijom s obzirom na to da se radi o neprofitnom portalu ● U odnosu na vjerske medije Bitno.net: <ul style="list-style-type: none"> -daleko najčitaniji vjerski medij -profesionalni pristup temama i njihovoj obradi -izbjegava se ideološka obojenost tj. svrstavanje u konzervativne ili progresivne smjerove
Ostvarenje suradnje s Crkvom na prostoru Republike Hrvatske	<ul style="list-style-type: none"> ● Bitno.net funkcionira kao neovisni portal ● Vrijednost portala prepoznata od strane institucionalne Crkve ● Svećenici, redovnici, teolozi i laici koriste portal u svakodnevnom radu
Povratne informacije čitatelja	<ul style="list-style-type: none"> ● Otvoreni komunikacijski kanal za čitatelje preko e-mail-a i društvenih mreža ● Objave prilagođene demografskim i sociološkim skupinama

Tablica 4. Analiza promišljanja o teološko-pastoralnim potencijalima portala Bitno.net.

Tematsko područje:	
PROMIŠLJANJA O TEOLOŠKO-PASTORALNIM POTENCIJALIMA PORTALA BITNO.NET	
Teme	Kategorije
Utjecaj portala Bitno.net na evangelizacijsko poslanje Crkve	<ul style="list-style-type: none"> ● Pružanje odgovora o vjeri onima koji nisu vjernici ● (Re)evangelizacija onih kojima nedostaje vjerska formacija ● Pozitivna suradnja s onima koji su sami evangelizatori ● Članci evangelizacijske naravi koji pokrivaju različite demografske i sociološke skupine čitatelja
Utjecaj portala Bitno.net na formaciju čitatelja	<ul style="list-style-type: none"> ● Izrazito kršćanski svjetonazor u odnosu na sekularne medije ● Potiče razvoj medijske pismenosti i kritičkog stava kod čitatelja ● Informacijska sekcija pruža istinite i provjerene članke koji informiraju i formiraju čitatelje donoseći širi kontekst ● Nedostatak zaposlenih onemogućuje ostvarenju punog potencijala pri obradi aktualnih tema a samim time i formaciji čitatelja
Utjecaj portala na otvaranje dijaloškog prostora u društvu	<ul style="list-style-type: none"> ● Otvaranje i obrada aktualnih sekularnih i vjerskih tema s više stajališta ● Tema pokrenute od portala Bitno.net preuzete su od drugih sekularnih i vjerskim medija ● Formiranje pozitivnog dijaloga u komentarima ispod članaka i na društvenim mrežama ● Otvaranje ekumenske suradnje na medijskom prostoru
Doprinos portala Bitno.net medijskom prostoru u Hrvatskoj	<ul style="list-style-type: none"> ● Obogaćivanje medijskog prostora portalom koji izbjegava senzacionalizam, žutilo i ideologiju ● Reagiranje u slučaju lažnih vijesti ● Pozitivne reakcije čitatelja koji se javljaju sa svojim svjedočanstvima

Tablica 5. Analiza razmišljanja o prošlosti i budućim perspektivama portala Bitno.net.

Tematsko područje:	
RAZMIŠLJANJA O PROŠLIM I BUDUĆIM PERSPEKTIVAMA PORTALA BITNO.NET	
Teme	Kategorije
Refleksija o prošlim pozitivnim i negativnim aspektima portala Bitno.net	<ul style="list-style-type: none"> ● Pozitivni aspekti portala Bitno.net: <ul style="list-style-type: none"> - izgradnja profesionalnog vjerskog portala - izgradnja povjerenja od strane čitatelja ● Negativni aspekti portala Bitno.net: <ul style="list-style-type: none"> - nedostatak financijskih sredstava - nedostatak profesionalnog kadra kako bi se kvalitetno i brzo pokrilo te obradilo još više tema
Razmišljanja o budućnosti	<ul style="list-style-type: none"> ● Očekuje se rast u broju čitatelja i širenju utjecaja portala na hrvatskom medijskom prostoru ● Povećanje u broju zaposlenih na portalu ● Pokretanje novih projekata kroz udrugu „Centar za cjelovit razvoj“

3.1. Nastanak portala Bitno.net

Portal Bitno.net započinje s radom 20. studenog 2011. godine kao kulturno-vjerski portal.⁴¹⁷ U trenutku njegova nastanka unutar hrvatskog medijskog prostora govor o vjeri, vjerskim temama ili Crkvi često iza sebe nosi ideološki obojenu pozadinu, negativno je nastrojen ili marginaliziran na same rubove dnevno društvenih tema.⁴¹⁸ Uz to, unutar digitalnog medijskog prostora u Hrvatskoj postoji tek nekoliko vjerskih portala koji pridonose pozitivnoj medijskoj slici Crkve. Ti isti nastoje pružiti aktualne informacije o Crkvi u svijetu i Crkvi u

⁴¹⁷ Iako se portal Bitno.net unutar hrvatskog digitalnog prostora definira kao „kulturno-vjerski” portal on po svome sadržaju i angažmanu ne isključuje katolički svjetonazor što je vidljivo iz pristupa temama i načinu njihove obrade. „Kulturno-vjerski portal bitno.net jedinstveni je portal na hrvatskom jeziku, širi i raznolikiji od klasičnih vjerskih i kulturnih portala i dublji i fokusiraniji od općih news portala. Pokrenut je s ciljem da bude svakodnevno internetsko izvorište aktualnih informacija, značajnih tema i zanimljivih priloga za sve one koji žele svratiti pogled na bitno i obogatiti sebe.”, BITNO.NET, *O nama* [20.11.2011.], u: www.bitno.net (30.07.2022.).

⁴¹⁸ Usp. Božo SKOKO, Imidž Katoličke Crkve u hrvatskoj javnosti i mogućnosti upravljanja njime, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3., 449-451., Ivica ŠOLA, Slika vjere i Crkve u hrvatskim medijima, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3., 464-474.

Hrvatskoj, doprinijeti evangelizacijskoj misiji Crkve i ostvariti formativnu uloga na savjest vjernika.⁴¹⁹ Kako bi dali odgovor na izazove koji se pojavljuju unutar hrvatskog medijskog prostora udruga „Centar za cjelovit razvoj”⁴²⁰ na čelu s Petrom Baltom, predsjednikom udruge, pokreće portal Bitno.net. Portal je zamišljen kao *mainstream* kulturno vjerski portal koji će na profesionalan način obrađivati aktualne teme iz Crkve u svijetu i Crkve u Hrvatskoj. Navedeno je vidljivo iz izjave: „Postojalo je u to vrijeme na internetu nekoliko portala tzv. katoličkih ili vjerskih no bili su usko specijalizirani za usko područje poput duhovnosti ili su bili isključivo volonterski, vođeni na prilično neprofesionalan način i ispod svih standarda te nisu mogli odgovoriti zahtjevima publike koja je bila sve brojnija na internetu. Stoga sam se počeo baviti mišlju o pokretanju portala koji bi bio neprofitan, ali ne i neprofesionalan, nego visoko stručan i kvalitetan”⁴²¹. Prije samog nastanka uspostavljeni su kontakti s nekolicinom ljudi koji su zaslužni za izradu, formaciju i pokretanje portala Bitno.net-a: Zdravko Čurić (administrator portala), Goran Andrijanić (novinar i bivši glavni urednik), Petar Nodilo (teološki urednik), Irena Vukčević (lektor, urednik multimedije i rubrika duhovne priče i svjedočanstva) i Dino Mišetić (marketing). S vremenom se portalu priključuju: Anto Mikić (glavni urednik), Rašeljka Zemunović (izvršna urednica i novinarka), Tino Krvavica (novinar), Ivo Džeba (novinar), Matija Štahan (novinar), Miodrag Vojvodić (teolog, član redakcije i koordinator suradnika i voditelj Kluba prijatelja portala), Hrvoje Juko (vanjski suradnik), kao i brojni drugi suradnici.⁴²²

3.2. Misija i vizija portala Bitno.net

Prema riječima osnivača Petra Balte sam naziv portala odražava njegov programski karakter: „Htjeli smo omogućiti ljudima da na jednom mjestu nađu nešto što će im biti

⁴¹⁹ Više o ulozi, doseg i doprinosu katoličkih internetskih stranica na nacionalnoj, biskupijskoj, lokalnoj razini moguće je pronaći u: Neven DUVNJAK, Načini prezentacije vjerskih zajednica u Hrvatskoj na Internetu: analiza kvalitete mrežnih mjesta, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 1., 57-82., Božo SKOKO - Valentina GUSIĆ, Novi mediji u službi evangelizacije - primjena u župama Zagrebačke nadbiskupije, 193-213., Antun ŠULJIĆ, Medijsko (samo)predstavljanje Crkve u hrvatskoj javnosti, u: *Riječki teološki časopis*, 36 (2011.) 2., 495-510., Damir ŠUMEČKI, *Društveno-ekonomska opravdanost uporabe internetske tehnologije u radu Katoličke Crkve*, 53-135.

⁴²⁰ Udruga „Centar za cjelovit razvoj” osnova je s ciljem i svrhom: promicanja cjelovitog razvoja čovjeka i društva, promicanja i očuvanja kulturnih i društvenih vrijednosti, promicanja obiteljskih vrijednosti, promicanja religijske kulture, promicanja izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja djece i mladih, promicanja i potpore cjeloživotnog učenja i izvaninstitucionalnog obrazovanja, promicanja međunarodne suradnje i suradnje s različitim kulturnim i vjerskim udrugama. Uz pokretanje raznih projekata kroz javnih predavanja i tribina zasigurno najznačajniji projekt udruge jest stvaranje portala Bitno.net. Usp. CENTAR ZA CJELOVIT RAZVOJ, *Statut udruge* (18.03.2015.), čl. 6-9.

⁴²¹ PRILOG 2, Intervju s Petrom Baltom – osnivač portala Bitno.net, pitanje br. 1. (dalje Intervju P. Balta).

⁴²² Za detaljnije informacije o ulozi pojedinaca u izradi, formaciji i pokretanju portala Bitno.net vidi: Intervju P. Balta, pitanja br. 1. i 3., PRILOG 2, Intervju s Goranom Andrijanićem – bivšim glavnim urednikom i novinarom na portalu Bitno.net, pitanje br. 1. (dalje Intervju G. Andrijanićem), Intervju s Antom Mikićem – glavni urednik portala Bitno.net, pitanje br. 3 i 13., (dalje Intervju A. Mikić), Intervju s Rašeljkom Zemunović – izvršnom urednicom na portalu Bitno.net, pitanje br. 3. (dalje Intervju R. Zemunović).

zanimljivo, korisno i obogaćujuće za ono što je bitno i najvažnije u njihovom životu, a to je njihov odnos s Bogom, njihov odnos prema vlastitoj obitelji i prema samom sebi i da na tim područjima mogu sebe kontinuirano izgrađivati kroz članke i sadržaj koji im nudimo⁴²³. Ispitanici s kojima smo radili intervjuje ističu dva važna usmjerenja ili misije prema kojima portal Bitno.net teži u svome radu: evangelizacijski i odgojni.

Na evangelizacijskom planu redakcija portal Bitno.net⁴²⁴ nastoji u potpunosti iskoristiti sve one prednosti koje internet kao novo sredstvo društvene komunikacije ima, poglavito u odnosu na mlađe generacije u Hrvatskoj.⁴²⁵ Pri objavi sadržaja redakcija vodi računa o tome da se pruži kvalitetan materijal koji će zadovoljiti „one koje treba evangelizirati, one koje treba učvrstiti u vjeri i one kojima treba pružiti alat za evangelizaciju tj. evangelizatore“⁴²⁶. Uloga portala Bitno.net usmjerena prema „opremanju“ za evangelizacijsko poslanje onih koji rade u i oko Crkve očituje se također u riječima trenutnog glavnog urednika Ante Mikića⁴²⁷ i izvršne urednice Rašeljke Zemunović⁴²⁸. Uz navedeno na portalu se, u kontekstu njegove misije i vizije, nastoji pružiti tematska i sadržajna raznolikost unutar koje će svaka sociodemografska skupina čitatelja moći pronaći nešto za sebe.⁴²⁹ Navedeno se najbolje očitava u riječima Ive Džebe, novinara na portalu Bitno.net: „(želimo) da svaki vjernik koji dođe na naš portal, bilo da je zainteresiran za novosti, duhovnost, intelektualne teme, pronađe nešto za sebe – duhovnu hranu za svakodnevni život“.⁴³⁰ O ovoj „prilagodljivosti“ portala raznolikoj publici progovara i glavni urednik Anto Mikić: „članci su prilagođeni različitoj publici, od one koji se zadovoljavaju kraćim formama i manje zahtjevnim tekstovima, pa sve do povremenih teoloških nizova za one koji „žele znati više“.“⁴³¹

⁴²³ Intervju P. Balta, pitanje br. 2.

⁴²⁴ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 1.

⁴²⁵ O utjecaju interneta kao novog sredstva društvene komunikacije na mlade u Hrvatskoj u: Vatroslav ŠKARE, Internet kao novi kanal komunikacije, prodaje i distribucije za segment mladih potrošača, u: *Market-Tržište*, 18 (2006.) 1-2., 29-40., Valentina MANDARIĆ, Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 1., 131-149.

⁴²⁶ PRILOG 2, Intervju s Tinom Krvavicom - novinar na portalu Bitno.net, pitanje br. 2. (dalje Intervju T. Krvavica).

⁴²⁷ „Naši sadržaji koriste službenim tijelima Crkve i pojedincima u pastoralnom djelovanju na terenu. Ali i bez toga, jasno je da mnogi naši tekstovi u sebi imaju vrijednost evangelizacijskog poslanja, jer što je drugo evangelizacija nego poučavanje ljudi ispravnom življenju katoličke antropologije, u duhu kršćanske antropologije.“, Intervju A. Mikić, pitanje br. 8.

⁴²⁸ „Moram naglasiti da imamo dobru suradnju sa svećenicima i redovničkim zajednicama koji naš portal koriste kao platformu za oglašavanje svoj aktivnosti i događaja. Brojni svećenici i vjeroučitelji koriste naše tekstove u pripremi propovijedi, nastavnog sadržaja i pastoralnom radu općenito.“, Intervju R. Zemunović, pitanje br. 8.

⁴²⁹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 2.

⁴³⁰ Intervju I. Džebe, pitanje br. 2.

⁴³¹ Intervju A. Mikić, pitanje br. 5.

Portal Bitno.net, uz evangelizacijski aspekt, nastoji djelovati odgojno unutar hrvatskog medijskog prostora. Unutar postavljene vizije i misije Bitno.net nastoji unijeti kršćanski diskurs u medijski prostor kako bi u konačnici stvorio jednu autentičnu kršćansku platformu koja bi zastupala glas mlade katoličke generacije.⁴³² Cilj redakcije portala je formirati platformu koja će biti autentično crkvena bez ikakve ideološke pristranosti ili obojenosti.⁴³³ Navedeno se može najbolje potkrijepiti riječima: „Jako je važno da smo u svom radu odmaknuli od svake ideologije, da portal Bitno.net ne služi nijednoj ideologiji, ni političkoj ni ekonomskoj, ni ikakvoj drugoj svrsi osim naviještanja evanđelja (...) U svom djelovanju ne želimo dopustiti da nas ikad zatvore u ideološke blokove, da nas određuju etikete lijevih ili desnih, progresivnih ili tradicionalističkih itd. Pozvani smo biti iznad toga, biti široki koliko je široka Crkva, biti katolički, sveopći, široki koliko je širok život“⁴³⁴. Rašeljka Zemunović, izvršna urednica na portalu, ukazuje na to kako Bitno.net unosi svježinu i novost unutar hrvatskog digitalnog medijskog prostora i tako u određenoj mjeri „preuzima nasljeđe i ulogu“ koje je glas Glasa Koncila imao u 60-im godina prošlog stoljeća.⁴³⁵

3.3. Struktura portala Bitno.net

Premda se struktura portala Bitno.net tijekom godina mijenjala, primarno poradi preseljenja bivšeg glavnog urednika Gorana Andrijanića, dolaska novog glavnog urednika Ante Mikića⁴³⁶, kao i novih novinara⁴³⁷, ona i dalje ostaje formirana u obliku koncentričnih krugova. U središtu se, po svojoj ulozi, nalazi troje urednika (glavni urednik Anto Mikić, izvršna urednica Rašeljka Zemunović, zamjenik izvršne urednice Tino Krvavica) koji formiraju smjernice i osiguravaju provođenje misije i vizije portala Bitno.net.⁴³⁸ Sljedeći krug operativnog upravljanja predstavlja ostatak redakcije. Unutar ovog kruga potpadaju svi oni koji su zaposleni, na pola ili punog radnog vremena (novinar Ivo Džeba, novinar Matija Štahan,

⁴³² Usp. Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 3.

⁴³³ Usp. PRILOG 2, Intervju s Miodragom Vojvodićem - novinar, koordinator suradnika, voditelj marketinga i Kluba prijatelja portala Bitno.net, pitanje br. 2. (dalje Intervju M. Vojvodić), Intervju A. Mikić, pitanje 5 i 8., Intervju I. Džeba, pitanje br. 5 i 11.

⁴³⁴ Intervju P. Balta, pitanje br. 1.

⁴³⁵ „Želim vjerovati da je Bitno.net na području elektroničkih medija postao ili je barem na putu da postane ono što je u tisku bio Glas Koncila 1960. godina za Crkvu u Hrvata. Znam da zvuči pretenciozno, ali brojke koje među našim čitateljima imamo idu u prilog ovoj mojoj tvrdnji.“, Intervju R. Zemunović, pitanje br. 11.

⁴³⁶ Udruga Centar za cjelovit razvoj, koja je ujedno nakladnik portala Bitno.net, uz prethodno pozitivno mišljenje uredništva, imenovala je dr. sc. Antu Mikića za novog urednika na portalu Bitno.net 01. siječnja 2019. godine. Za više informacija o ovoj odluci, kao i tranziciji na portalu Bitno.net vidi: BITNO.NET, Anto Mikić imenovan novim glavnim urednikom na portalu Bitno.net [22.11.2012.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/anto-mikic-imenovan-novim-glavnim-urednikom-portala-bitno-net/> (30.07.2022.).

⁴³⁷ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 1 i 3., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

⁴³⁸ Usp. Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 4., Intervju A. Mikić, pitanje br. 1 i 3., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

lektorica Irena Vukičević), ili kontinuirano na aktivniji način sudjeluju u radu portala kao nositelji određenih kategorija ili funkcija povezanih sa svakodnevnim funkcioniranjem portala Bitno.net (voditelj vanjskih suradnika i voditelj Kluba prijatelja portala Bitno.net Miodrag Vojvodić)⁴³⁹ Posljednji krug sačinjavaju vanjski suradnici na portalu. Oni su ti koji prema svojim sposobnostima, mogućnostima i slobodnom vremenu pridonose stvaranju sadržaja bilo da se radi o kolumnistima, novinarima, prevoditeljima ili voditeljima sadržaja na društvenim mrežama itd.⁴⁴⁰

Na portalu Bitno.net trenutno je zaposleno troje novinara i jedna lektorica/urednica u punom radnom vremenu, jedan novinar na pola radnog vremena, dok glavni urednik Anto Mikić djeluje kao vanjski honorarni suradnik.⁴⁴¹ Rad redakcije portala Bitno.net za vrijeme pandemijskih godina (2020. i 2021.) odvijao se pretežno *online*. Nakon smirivanja epidemiološke situacije redakcija se ponovno okuplja u iznajmljenom prostoru Poslovnog centra Zavrtnica u Zagrebu odakle u ovom trenutku djeluje.⁴⁴² S dolaskom novog glavnog urednika Ante Mikića nisu se ostvarile značajnije strukturalne ili uređivačke promjene. Uveden je jedino smjenski rad kako bi se ažurnije moglo reagirati na aktualne događaje iz Crkve u svijetu i Hrvatskoj.⁴⁴³ Smjenski rad na portalu organiziran je tako da radno vrijeme započinje u šest ujutro. U jutarnjoj smjeni radi dvoje ili troje novinara, dok popodnevenu smjenu, koja započinje u tri sata, pokriva jedan novinar. Ulogu izvršnog urednika obnaša Rašeljka Zemunović, a u njezinom odsustvu istu preuzima novinar Tin Krvavica.⁴⁴⁴

Osim jasne uredničke strukture usmjerene prema stvaranju profesionalnog i kvalitetnog sadržaja koji se preklapa s misijom i vizijom portala, redakcija također teži prema ostvarenju tehničke naprednosti i razvoju korisničkog iskustva kako bi portal Bitno.net mogao pratiti trendove na tržištu. Ovo podrazumijeva neprestano tehničko usavršavanje i unaprjeđivanje portala dok se istovremeno zadržava jednostavnost, preglednost i vizualna privlačnost portala

⁴³⁹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 3.

⁴⁴⁰ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 3., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 5., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 4., Intervju A. Mikić, pitanje br. 1 i 3., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

⁴⁴¹ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 1.

⁴⁴² Usp. Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

⁴⁴³ „Što se tiče unutarnje organizacije ja jesam unio neke manje promjene na način da smo uveli smjenski rad i tako produžili dnevno vrijeme djelovanja redakcije. Znamo kako za novinare nema radnog vremena pa smo ponekad prisiljeni reagirati kasno navečer i izvan radnog vremena, kako već događaji diktiraju, no s mojim dolaskom uveli smo smjenski rad tako da smo na portalu prisutni od ranih jutarnjih sve do večernjih sati. Sve ostalo je, manje ili više, „naslijeđeno“ i nije bilo prekida u strukturi, temama koje portal pokriva, postojećem kadru i sl.“, Intervju A. Mikić, pitanje br. 3.

⁴⁴⁴ Usp. Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

Bitno.net.⁴⁴⁵ Postizanje ravnoteže između kvalitetnog sadržaja, grafičke, tehnološke i korisničke privlačnosti prepoznato je od strane najpoznatijeg i najautoritativnijeg hrvatskog natječaja za internetske stranice VIDI WEB Top 100. Na ovom natječaju portal Bitno.net uvršten je među prvih 100 najboljih hrvatskih internetskih stranica i 10 najboljih stranica u kategoriji „mediji, novosti, oglasnici“.⁴⁴⁶ Uz navedeno, važno je istaknuti kako je portal Bitno.net 2019. godine dobio nagradu Hrvatskog novinarskog katoličkog društva kao najbolja mrežna stranica s katoličkim sadržajem.⁴⁴⁷

Kako bi se čitateljima omogućilo lakše snalaženje na portalu sam portal podijeljen je na devet kategorija unutar kojih se sadržaj raspoređuje prema daljnjim tematskim potkategorijama. Raspored na kategorije i potkategorije omogućava lakše pozicioniranje, snalaženje i samo pretraživanja određenih tema.

Tablica 6. Podjela portala Bitno.net prema glavnim kategorijama i potkategorijama, izvor: portal Bitno.net (30.07.2022.)

KATEGORIJA	OPIS	POTKATEGORIJE
Vijesti	Kategorija informativnog karaktera, donosi novosti, izvještaje, reportaže iz Crkve u Hrvatskoj i svijetu. U ovoj kategoriji možemo pronaći, kako papine poruke, propovijedi, izvještaje s njegovih putovanja, tako i zanimljive događaje povezane s raznim događajima u Crkvi širom svijeta. Ova kategorija također izvještava o raznim novostima, događanjima i inicijativama koje se ostvaruju na nacionalnoj razini.	<ul style="list-style-type: none"> ● Hrvatska ● Vatikan ● Svijet
Vjera	Kategorija evangelizacijsko formativnog karaktera. Osim osnovnih vjerskih obrazaca kao što temeljne vjerske istine, razne molitve i ispit savjesti u ovoj kategoriji može se pronaći	<ul style="list-style-type: none"> ● Duhovnost ● Aktualnosti

⁴⁴⁵ U današnje vrijeme internetske stranice nisu samo puke „oglasne ploče“ ili jednosmjerni komunikacijski kanali (*web 1.0*). Pri korištenju bilo kojeg novog sredstva društvene komunikacije, napose internetske stranice, potrebno je od početka voditi računa kako se radi o dvosmjernom komunikacijskom kanalu otvorenom korisnicima (*web 2.0*). Otvorena dvosmjerna komunikacija nije jedini kriterij koji je potrebno ostvariti kako bi se dosegla visoka posjećenost stranice. Vođenje uspješne internetske stranice zahtjeva implementiranje modernih vizualnih i sadržajnih rješenja, kontinuirano i profesionalno objavljivanje sadržaja te promoviranje istih na društvenim mrežama. Usp. Božo SKOKO - Valentina GUSIĆ, Novi mediji u službi evangelizacije - primjena u župama Zagrebačke nadbiskupije, 57-82., Jure STRUJIĆ, Internet i evangelizacija - izazovi i mogućnosti, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3, 479-483.

⁴⁴⁶ Usp. BITNO.NET, Vjerski portal Bitno.net uvršten među 100 najprestižnijih hrvatskih web-stranica i među prvih 10 u kategoriji medija! [22.11.2012.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/vjerski-portal-bitno-net-uvrsten-medu-100-najprestižnijih-hrvatskih-web-stranica/#.Wggy2FvWzIU> (30.07.2022.).

⁴⁴⁷ Usp. BITNO.NET, Bitno.net proglašen najboljom stranicom kršćanskog sadržaja u izboru Hrvatskog društva katoličkih novinara [22.11.2012.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bitno-net-proglašen-najboljom-stranicom-krscanskog-sadrzaja-u-izboru-hrvatskog-drustva-katolickih-novinara/> (30.07.2022.).

	sve ono što je potrebno za vjersku (in)formaciju čitatelja. U ovoj kategoriji tako možemo pronaći pojašnjenja raznih crkvenih stavova i učenja, savjeta za duhovni i osobni razvoj, poučnih duhovnih priča, osobnih svjedočanstva itd.	<ul style="list-style-type: none"> ● Formacija ● Duhovne priče ● Svjedočanstva ● Pitajte svećenika ● Svetac dana ● Molitve ● Devetnice
Obitelj	Kategorija formativnog karaktera posvećena osobnom i zajedničkom razvoju na područjima hodanja, veza, braka i roditeljstva. U ovoj kategoriji obrađuju se sve one teme koje na bilo koji način dotiču navedene procese kao što su: predbračna čistoća, zajednički život prije braka, kontracepcija, potpomognuta oplodnja, ispravno življenje ljudske spolnosti itd.	<ul style="list-style-type: none"> ● Obitelj ● Brak i partnerstvo ● Roditeljstvo ● Mladi, samci, veze
Kultura	Kategorija posvećena praćenju svijeta kulture. Osim informiranja o kulturi u ovoj se kategoriji nastoji afirmirati svi oni projekti i događanja koji se preklapaju s misijom i vizijom portala a okrenuti su prema obogaćivanju ljudskog duha bilo da se radi o filmu, kazalištu, glazbi ili umjetnosti.	<ul style="list-style-type: none"> ● Film i TV ● Glazba ● Kazalište ● Likovna umjetnost ● Knjige
Academicus	Kategorija u kojoj čitatelji mogu pronaći zahtjevniji sadržaj koji obrađuje otvorena pitanjima iz raznih znanstvenih područja. Po veličini ovi članci su duži nego standardni članci na portalu. Razlog tome leži u stručnijem pristupu pri obradi odabrane teme. Premda se radi o stručnijim člancima pokušava se zadržati jasnoća i čitkost članaka. U ovoj kategoriji tako možemo naći rasprave o: sekularnosti, rodnoj ideologiji, socijalnom nauku crkve, slavljenju liturgije itd. U posljednje dvije godine ova kategorije uključuje i <i>podcast</i> ⁴⁴⁸ koji se u suradnji s <i>Laudato.tv</i> provodi i objavljuje dva puta mjesečno.	<ul style="list-style-type: none"> ● Teologija ● Filozofija ● Znanost ● Podcast

⁴⁴⁸ *Podcast* je kao forma proizašla iz osobnih audioblogova te su s razvojem modernih mobilnih uređaja postali dio svakodnevnice milijuna ljudi širom svijeta. Danas su na različitim platformama prisutne tisuće *podcast*-ova koji obrađuju širok spektar tema: povijest, vjera, poduzetništvo, psihologija, osobni razvoj itd. Za više informacija

Video	Kategorija u kojoj se donosi multimedijalan sadržaj formativnog karaktera u obliku raznih video uradaka, filmova, dokumentaraca, glazbenih spotova i sl.	
Kolumne	Kategorija u kojoj kolumnisti kao vanjski suradnici portala Bitno.net prema svojim mogućnostima i vremenu obrađuju teme iz društvenog i crkvenog života. Kao kolumnisti na portalu Bitno.net aktivni su: Nikolina Nakić, p. Marko Glogović, don Ivan Bodrožić, fra Željko Barbarić, Sanja Nikčević, Robin Harris itd.	<ul style="list-style-type: none"> ● Ogdalo duše ● Kristom nadahnuti ● Pretežno vedro ● Makrobiotika ● Život pod reflektorima vjere ● Albion u Hrvatskoj ● #NoFilter ● Riječ i post ● Recenzije Tonija Matošina
Misna čitanja	Kategorija u kojoj čitatelji mogu pronaći svakodnevno ažurirana misna čitanja preuzeta s Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral.	
Velike teme	Kategorija „Velike teme“ obuhvaća određene tematske cjeline koje se sistematski obrađuju na portalu poput: Analiza suvremenog islama, Aktualni intelektualni i kulturni prijevori u svijetu, Priče iz života hrvatskih svetaca i uzornih vjernika, Ključni prijevori u Katoličkoj Crkvi 20. stoljeća itd.	

o razvoju i doseg *podcast*-ova vidi: Honoe H. CUFFE, Lend me your ears: the rise of history podcast in Australia, u: *History Australia*, 16 (2019.) 3, 553-569., Robert D. CASARES, Embracing the Podcast Era: Trends, Opportunities & Implications for Counselors, u: *Journal of Creativity in Mental Health*, 17 (2022.) 1, 123-138.

Grafička slika 2. Shematski prikaz portala Bitno.net na kategorije i potkategorije, izvor: portal Bitno.net⁴⁴⁹

⁴⁴⁹ Od svog nastanka portal Bitno.net doživio je nekoliko promjena u tehnološkom i organizacijskom smislu. Posljednja promjena dogodila se u 2020. godini kada je čitateljima predstavljeno najnovije izdanje portala Bitno.net. Portal je unaprijeđen u grafičkom i programerskom smislu. Uz to unaprijeđena je optimizacija za one

3.4. Uređivačka koncepcija i zadani standardi portala Bitno.net

U svom radu portal Bitno.net ima jasno definiranu uređivačku koncepciju kojom se vodi i koja je vidljiva u službenim dokumenata.⁴⁵⁰ Smisao i cilj uređivačke koncepcije na portalu izgrađen je oko tri ključna momenta:

- Informiranje čitatelja o vjeri, vjerskim temama i sadržajima koji su marginalizirani ili namjerno izostavljeni u *mainstream* medijima.
- Cjelovita ljudska, duhovna, psihološka i etička formacija čitatelja utemeljena na kršćanskom vrijednosnom sustavu usmjerena prema izgradnji boljeg pojedinca, obitelji i društva u cjelini.
- Otvaranje dijaloškog prostora unutar medijskog prostora utemeljenog na nepristranosti i izbjegavanju bilo kakve ideološke obojenosti te podjela.

Redakcija portala Bitno.net u svome svakodnevnom radu, a napose kada su u pitanju osjetljive i zahtjevne teme, komunicira preko različitih digitalnih i komunikacijskih kanala.⁴⁵¹ Uz navedeni oblik komunikacije, redakcija portala ima redovite tjedne sastanke srijedom „gdje se svi okupljamo i razgovaramo o tjednu iza nas, planiramo što ćemo raditi u budućnosti, raspravljamo o aktualnostima u Crkvi u Hrvatskoj...“⁴⁵² Ovakav tip susreta omogućuje redakciji da kroz konstruktivan dijalog i raspravu odabere način na koji će određena tema biti prezentirana na portalu.⁴⁵³ Iako sazivanje sastanka redakcije može donekle usporiti proces objavljivanja, ispitanici su više puta naglasili kako aktualnost samog događaja ne smije ići nauštrb vjerodostojnosti i kvalitete objave.⁴⁵⁴ Navedeno je vidljivo u izjavi: „Uvijek nastojimo

korisnike koji koriste mobilne uređaje za pristupanje portalu. Sam sadržaj raspoređen je na sistematični način kako bi se čitateljima omogućilo lakše snalaženje i pretraživanje tema. Zdravko ČURIĆ, Novi dizajn portala Bitno.net je tu! [29.06.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/novi-dizajn-portala-bitno-net/#.WggewVvWzIU>, BITNO.NET, Osvježili smo dizajn kako bismo vam omogućili najbrže „surfanje“ na najčitanijem vjerskom mediju u Hrvatskoj [29.04.2020.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/osvjezili-smo-dizajn-kako-bi-vam-omogucili-najbrze-surfanje-na-najcitanije-vjerskom-mediju-u-hrvatskoj/> (30.07.2022.).

⁴⁵⁰ Usp. BITNO.NET, Urednička koncepcija portala Bitno.net., Program za dodjelu bespovratnih sredstava neprofitnim medijima Ministarstva kulture Republike Hrvatske 2014., str. 4., BITNO.NET, Urednička koncepcija portala Bitno.net., Program za dodjelu bespovratnih sredstava neprofitnim medijima Ministarstva kulture Republike Hrvatske 2015., str. 4.

⁴⁵¹ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje. br. 1., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 1., Intervju I. Džeba, pitanje br. 3.

⁴⁵² Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3

⁴⁵³ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 4.

⁴⁵⁴ Povećanje u broju informacijskih kanala i izvora sadržaja u proteklih nekoliko desetljeća dovodi do povećanog tržišnog natjecanja među medijima. U ovom natjecanju kvaliteta, provjerenost i istinitost sadržaja, poradi imperativa aktualnosti, počesto pada u drugi plan. Usp. Anton ŠULJIĆ, Profesionalne vrijednosti agencijskog novinarstva i odgovornosti za javnu informaciju, u: *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 12 (2006.) 1, 76-79.

reagirati, no ne na prvu već mirne glave. Za razliku od *news* portala Bitno.net pokušava pričekati i stati na loptu, vidjeti kakav pristup zahtijeva tema, skupiti što više informacija i tek onda donijeti vijesti i priču o onome što se događa. Ovo posebno vrijedi kada su u pitanju osjetljive teme”.⁴⁵⁵ Na sličnom tragu progovara i Ivo Džeba: „ako se pojavi neka kontroverzna tema radije pričekamo potpunu informaciju umjesto da spekuliramo oko nekih stvari“⁴⁵⁶.

Premda portal funkcionira prema jasno definiranoj hijerarhijskoj uredničkoj strukturi, što je vidljivo iz intervjua i statuta portala⁴⁵⁷, uređivačka koncepcija počiva na načelu supsidijarnosti. Slijedeći ovo načelo svaki član redakcije, kao i vanjski suradnici koji sudjeluju u radu portala, ima stvaralačku slobodu i odgovornost za svoj dio angažmana na portalu. Ovo je posebno vidljivo u riječima bivšeg glavnog urednika: „Od početka sam inzistirao da ljudi shvate da imaju unutar uredništva slobodu, da preuzmu odgovornost i inicijativu za ono što im je povjereno, da ne trebaju unutar svog uređivačkog segmenta kontinuirano pitati za odobrenje, nego da mogu samostalno donositi odluke i provoditi ih u djelo na portalu. Tako se vježbaju u vlastitoj odgovornosti za opće dobro i drago mi je vidjeti da većina toga funkcionira doista kroz supsidijarnost, automatizam, kreativnost ljudi“⁴⁵⁸. Isti trend supsidijarnosti na portalu nastavljen i nakon odlaska bivšeg glavnog urednika Gorana Andrijanića, o čemu svjedoče riječi izvršne urednice Rašeljke Zemunović.⁴⁵⁹ Primjenjivanje načela supsidijarnosti u radu portala Bitno.net ne isključuje preuzimanje odgovornosti i traženje savjeta ili smjernica oko obrade tema koje su zahtjevnije ili osjetljive naravi kao što i sami ispitanici navode.⁴⁶⁰

Prilikom provedbe intervjua članovi redakcije se, kada je riječ o uređivačkoj koncepciji te obradi samih tema, više puta ograđuju od bilo kakve ideološke pristranosti kako političke tako i crkvene. O tome svjedoče riječi bivšeg glavnog urednika: „Na portalu izbjegavamo bilo kakvu ideološku obojenost ili svrstavanje među konzervativne ili progresivne. (...) Udaljeni smo od bilo kakvih ideoloških podjela u Crkvi pa i u samome društvu. (...) Nama se vrlo često događa u nekim situacijama da nas kritiziraju ili s krajnje ljevice ili krajnje desnice unutar Crkve, prigovara nam se da smo prekonzervativni ili preliberalni. Upravo nam ta situacija

⁴⁵⁵ Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 3.

⁴⁵⁶ Intervju I. Džeba, pitanje br. 3.

⁴⁵⁷ BITNO.NET, *Statut portala Bitno.net* (17.07.2013.), čl. 3-25.

⁴⁵⁸ Intervju P. Balta, pitanje br. 4.

⁴⁵⁹ „Unatoč svim našim funkcijama i zaduženjima na portalu svi smo mi suurednici na portalu. Svi imamo jednako pravo i odgovornost pri uređivanju portala. Ovo je dinamika i atmosfera koju sam ja naslijedila i nije moje otkriće, već nešto na čemu se od osnivanja portala inzistirao. Premda u našoj redakciji sjede laici koji prakticiraju različite oblike katoličke duhovnosti: tradicionalnu, karizmatsku, franjevačku itd., u zajedničkim sastancima pozvani smo izraziti svoje stavove. Mislim da nas upravo ta naša različitost ujedinjena prema zajedničkom cilju – evangelizaciji – i u konačnici daje kvalitetu portalu te privlači publiku svih profila.“, Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

⁴⁶⁰ Usp. Intervju T. Krvavica, pitanje br. 3., Intervju I. Džeba, pitanje br. 3.

govori da smo na nekom dobrom putu. Imamo dimenziju koja izmiče svim ideološkim podjelama ili trpanjima u ladicu konzervatizma ili progresivizma”⁴⁶¹. Na sličnom tragu progovaraju glavni urednik Anto Mikić⁴⁶², izvršna urednica Rašeljka Zemunović⁴⁶³ kao i novinar Ivo Džeba⁴⁶⁴. Uz prethodno istaknuto uređivačka koncepcija podrazumijeva i pridržavanje određenih standarda kojima se redakcije i osobe angažirane na portalu vode.⁴⁶⁵ Te smjernice u sebi uključuju profesionalni pristup temi, izbjegavanje senzacionalizma, odbacivanje bilo kakvog oblika netolerancije te inkluzivni stav prema čitateljima.⁴⁶⁶

Potrebno je ovdje naglasiti kako je prilikom intervju uočeno da portal Bitno.net karakterizira unutarnja raznolikost njegovih članova tj. pluralizam različitih oblika duhovnosti. Navedeno se jasno da iščitati iz riječi glavnog urednika: „(novinari) ne njeguju isti tip duhovnosti u svom osobnom životu: neki su skloniji karizmatskim oblicima, a drugi tradicionalnim oblicima duhovnosti, neki obnovljenoj duhovnosti na temeljima II. Vatikanskog koncila... dakle postoji unutarnji pluralizam unutar redakcije (kao što postoji i velika pluralnost unutar Katoličke Crkve) koji se onda očituje i u pluralnosti njegovih sadržaja. Portal, dakle, nije usko „sektaški“ usmjeren, već ima široku lepezu sadržaja koji nudi“.⁴⁶⁷ Na sličnom tragu promišlja i izvršna urednica kada govori o vjerničkoj duhovnoj pluralnosti na portalu: „premda

⁴⁶¹ Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 5.

⁴⁶² „Uredništvo je fokusirano na racionalan i zdrav pristup, a izbjegavaju se štetni, fatalistički, pesimistični ili naivno optimistični pogledi na svijet. Bitno.net se drži svojeg puta kad je u pitanju pristup obradi konkretnih tema, ne svrstava se u tabore ili neke „sekte“. Nije nam teško promovirati različite oblike duhovnosti unutar Katoličke crkve. Nisu nam neprijatelji niti tradicionalisti, liberali, niti prošli ni pretprošli papa, ne idemo „za“ jedne, a „protiv“ drugih ni u svijetu ni unutar Katoličke crkve.“, Intervju A. Mikić, pitanje br. 13.

⁴⁶³ „Nastojimo da portal pokrije sve vijesti ili inicijative bez obzira iz kojih krugova Crkve dolazili – progresivniji ili tradicionalni. Jedni naš kriterij jest da je vijest dobronamjerna, pa čak i kada se na prvu činilo da nije takva; da je izrađujuća od koristi našem društvu, zajednici i Crkvi i sve te vijesti objavljujemo iz iskrene ljubavi prema Crkvi. Trudimo se biti autentično crkveni u svome poslanju.“, Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4.

⁴⁶⁴ „Što se tiče medijskog pluralizma unutar Crkve ključno nam je da pišemo – o bilo kojoj temi – vodeći računa o tome što je dobro za Crkvu i onoga što je u skladu s crkvenim naukom. Ja znam da se pojedine skupine mogu osjećati isključeno iz onoga što Bitno.net piše ili radi. No ako je netko agresivan prema papi, prema onome što papa radi ili želi dovesti u pitanje neke službene odluke Crkve mi ne možemo biti platforma za širenje takvih ideja. To sigurno ne predstavlja manjak pluralizma s naše strane već interna politika portala i želja da prenosimo samo ono što je u skladu s naukom Crkve i usmjereno prema njezinoj izgradnji. Unutar toga okvira pojavljuju se rasprave na Bitno.net-u, kao rasprava između dekana Parlova i nadbiskupa Uznića o relevantnosti teologije u Hrvatskoj, unutar kojih mi nastojimo izvijestiti s obje strane. Također, pri izvještavanju o pandemiji dali smo prostora za obje strane iako smo se držali mišljenja i preporuka struke kao i službenog stava Crkve.“, Intervju I. Džeba, pitanje br. 10.

⁴⁶⁵ Od osamostaljenja države hrvatski medijski prostor nalazi se u svojevrsnoj „krizi vrednota“. Ova kriza uzrokuje duboku polarizaciju unutar samog medijskog prostora između onoga što je istina i onoga što se prodaje. Kako bi se suprotstavilo ovom problemu potrebna aktivnija uključenost Crkve unutar medijskog svijeta. Ova uključenost zahtjeva: jasnu komunikacijsku strategiju, plan djelovanja i profesionalno osposobljen kadar koji je spreman i sposoban proaktivno djelovati unutar medijskog prostora. Usp. Božo SKOKO, Imidž Katoličke Crkve u hrvatskoj javnosti i mogućnosti upravljanja njime, 450., 455-458.

⁴⁶⁶ Usp. BITNO.NET, Obrazac za dostavu ponuda na javni natječaj broj 1/2015., Fond za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije 2015., str. 7., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2, 6, 7 i 16., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5.

⁴⁶⁷ Intervju A. Mikić, pitanje br. 2.

u našoj redakciji sjede laici koji prakticiraju različite oblike katoličke duhovnost: tradicionalnu, karizmatiku, franjevačku itd., u zajedničkim sastancima pozvani smo izraziti svoje stavove. Mislim da nas upravo ta naša različitost ujedinjena prema zajedničkom cilju – evangelizaciji – i u konačnici daje kvalitetu portalu te privlači publiku svih profila“.⁴⁶⁸

3.5. Analiza posjećenosti, objava i čitanosti portala Bitno.net

Nakon što smo istražili okolnosti povezane s nastankom portal Bitno.net, njegovu misiju, viziju, strukturu i uređivačku koncepciju u posljednjem potpoglavlju ovog rada posvetit ćemo se analizi posjećenosti, objavama i čitanosti portala. U tome će nam pomoći platforma *Google Analytics* koji generira detaljnu statistiku o prometu koji se odvija na određenoj internetskoj stranici. Ovaj program registrira one korisnike koji pristupaju portalu, analizira njihovo ponašanje, navike i vrijeme provedeno na istoj u cilju poboljšanja budućeg korisničkog iskustva. Poslužili smo se onim podacima koje su nam ustupljeni od strane redakcije portala Bitno.net poštujući njihovo pravo na zadržavanje u tajnosti određenih podataka. Uz to, dobivene statističke rezultate korelirat ćemo s drugim tematskim područjem iz intervjua provedenih s osobama angažiranim na portalu Bitno.net.

3.5.1. Analiza posjećenosti portala Bitno.net

Portal Bitno.net afirmira se unutar hrvatskog medijskog prostora kao „nišni portal“⁴⁶⁹ što je vidljivo iz samog razgovora s ispitanicima koji su angažirani u njegovom radu.⁴⁷⁰ U tom smislu na portalu se pokrivaju one teme koje su u skladu s njegovom misijom i vizijom što u konačnici direktno utječe na njegovu posjećenost. Iako se nastoje obraditi aktualne teme iz Hrvatske i svijeta, za razliku od sekularnih portala, Bitno.net ne cilja na opću publiku niti obrađuje one teme koje su van njegova misijskog područja. Navedeno se najbolje vidi iz

⁴⁶⁸ Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

⁴⁶⁹ Promatrajući izraz „portal“ možemo uočiti različite definicije koje u ovise o vremenu, kontekstu i izvorima u kojima se isti koristi. Izraz „portal“ u hrvatskom jeziku preuzet je iz engleskog jezika tj. riječi „portal“ (ulaz, vrata). On označava internetsku stranicu koja omogućava pristup drugim internetskim stranicama. Njegova primarna funkcija jest biti centralno mjesto za pretraživanje željenog sadržaja na internetu te u sebi sadrži karakteristike internetske tražilice. Danas možemo razlikovati nekoliko vrsta „portal“ prema sadržaju koji stvaraju i korisnicima kojima su usmjereni: opći, vertikalni, horizontalni, portali zajednice, korporativni portali, portali e-tržišta, mobilni, informativni, specijalizirani. U kontekstu navedene podjele portal Bitno.net promatramo kao informativni portal koji je specijaliziran za kulturno vjersku tematiku u Crkvi u svijetu i Crkvi u Hrvatskoj. Usp. Arthur TANTALL, *Portals, Portals Everywhere*, u: Arthur TANTALL (ur.), *Web Portals: The New Gateways to Internet Information and Services*, Hershey, 2005., 1-14., Joe ZHOU, *A History of Web Portals and Their Development in Libraries*. *Information Technology and Libraries*, u: *Information Technology and Libraries*, 22 (2003.) 3, 119-128.

⁴⁷⁰ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 6., Intervju G. Andrianić, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 6., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5., Intervju I. Džeba, pitanje br. 2.

sljedeće izjave: „Bitno.net kao nišni vjerski portal specijaliziran je za teme vjere, onog što je vezano za vjerski život i život vjernika, te automatski ne može i ne želi ciljati na širu publiku i široke teme”⁴⁷¹. Kao dodatan doprinos portala Bitno.net sekularnoj medijskoj sceni osnivač portala Petar Balta ističe povećanje svijesti o važnosti vjerskih tema u društvu: „Posjećenost portala Bitno.net ukazuje sekularnim medijima da su vjerske teme značajne i da mogu biti popularne i čitane. Sada tako i mnogi liberalni portali znaju imati pozitivno intonirane članke na vjerske teme, a konzervativni portali imaju i posebne rubrike vjera, što se nije događalo prije pojave i uspjeha Bitno.net-a”⁴⁷².

U odnosu na druge vjerske portale većina ispitanika naglašava kako je portal Bitno.net zapravo pionirski projekt u svome području i daleko najposjećeniji vjerski portal u Hrvatskoj.⁴⁷³ Iako su prije i nakon njegova nastanka postojali drugi vjerski portali nijedan nije imao toliko veliku posjećenost unutar hrvatskog medijskog prostora kao Bitno.net.⁴⁷⁴ Utemeljenje posjećenosti i u konačnici utjecaj portala, ispitanici vide u profesionalnom pristupu i obradi tema. Navedeno se najbolje može potkrijepiti izjavom: „Što se tiče vjerskih internetskih portala nas izdvaja najprije to što imamo najprofesionalniji novinarski kadar, ugledne kolumniste i velik broj kvalitetnih suradnika što rezultira značajnim brojem obrađenih tema. (...) Sve to u konačnici rezultira i povjerenjem čitatelja tako da je portal Bitno.net višestruko čitaniji od drugih vjerskih portala”⁴⁷⁵.

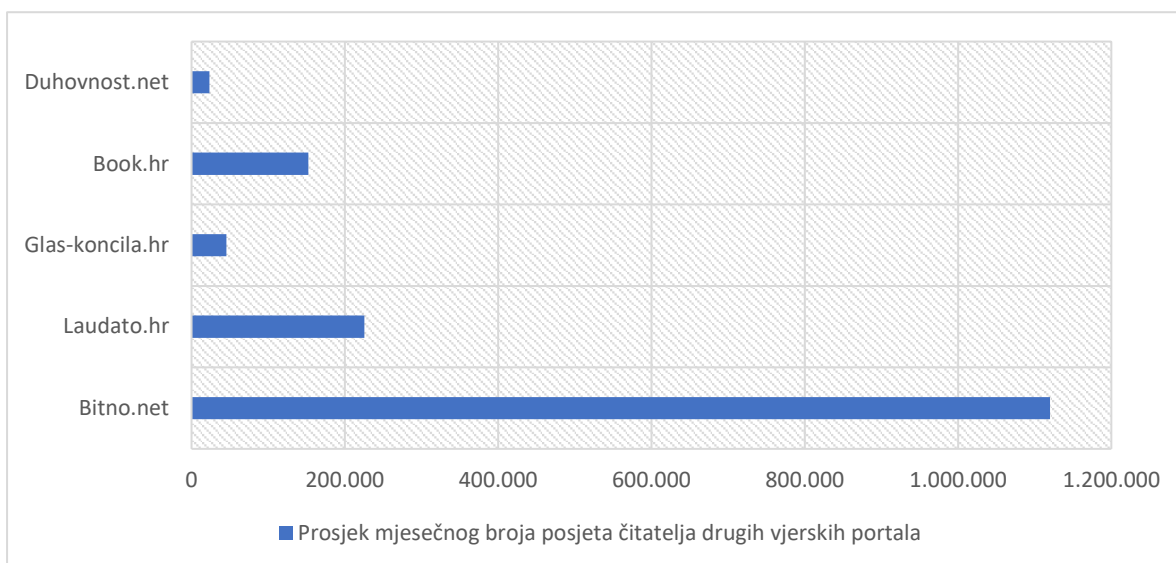
⁴⁷¹ Intervju P. Balta, pitanje br. 6.

⁴⁷² Intervju P. Balta, pitanje br. 6.

⁴⁷³ Usp. Intervju G. Andrijanić, pitanje 6., Intervju P. Baltra, pitanje br. 6., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 4.

⁴⁷⁴ Grafička slika 3.

⁴⁷⁵ Intervju P. Balta, pitanje br. 6.

Grafička slika 3. Prosjek mjesečnog broja posjeta čitatelja drugih vjerskih portala (01. svibanj. – 30. lipnja 2022.), izvor: *Similarweb.com*⁴⁷⁶

Podatci dobiveni preko *Google Analytics-a* i *Similarweba* potvrđuju veliku posjećenost portala unutar svih kategorija prema kojima se posjećenost određene internetske stranice mjeri. Prema broju ostvarenih sesija⁴⁷⁷ portal Bitno.net bilježi kontinuirani rast od samih početaka, no u posljednje dvije godine zabilježen je manji pad u broju sesija.⁴⁷⁸ Ispitanici koji su angažirani na portalu Bitno.net ovakav negativni trend pripisuju neslaganju djela čitatelja s njihovim pristupom obradi teme pandemije⁴⁷⁹ pri kojem redakcija zauzima stav „koji odgovara porukama i uputama crkvene vlasti, ne samo zbog toga što je to bio službeni stav, već zbog toga što je to bilo većinsko uvjerenje članova redakcije. Pandemiji je trebalo pristupiti otvoreno, poštujući razlike, medicinsku struku, ali i s oprezom s obzirom na sve što je o toj bolesti, mjerama i cjepivima... dolazilo putem različitih kanala“⁴⁸⁰. U prvoj godini postojanja portala Bitno.net dosegnut je broj od preko 4 milijuna sesija. Ovakav trend rasta nastavlja se do rekordne 2019.

⁴⁷⁶ Prilikom iznošenja podataka o posjećenosti drugih relevantnih vjerskih portala koristili smo internetsku platformom www.similarweb.com (30.07.2022.). Pri mjerenju posjećenosti na navedenoj platformi uočili smo postojanje manjih odstupanja u odnosu na druge slične platforme. U usporedbi podataka dobivenih preko platforme *Google analytics* i platforme *similarweb*, u vremenu između 01. svibnja i 30. lipnja 2022. godine, došli smo do brojke od 1 010 608 mjesečnih korisnika što se značajno podudara s podacima o broju korisnika dobivenim preko platforme *similarweb* koji iznose 1 120 100 korisnika. U tom smislu, podaci dobiveni sa stranice *similarweb* mogu nam poslužiti kao dobar pokazatelj i generalni orijentir prilikom opće usporedbe čitanosti portala Bitno.net u odnosu na druge relevantne vjerske portale.

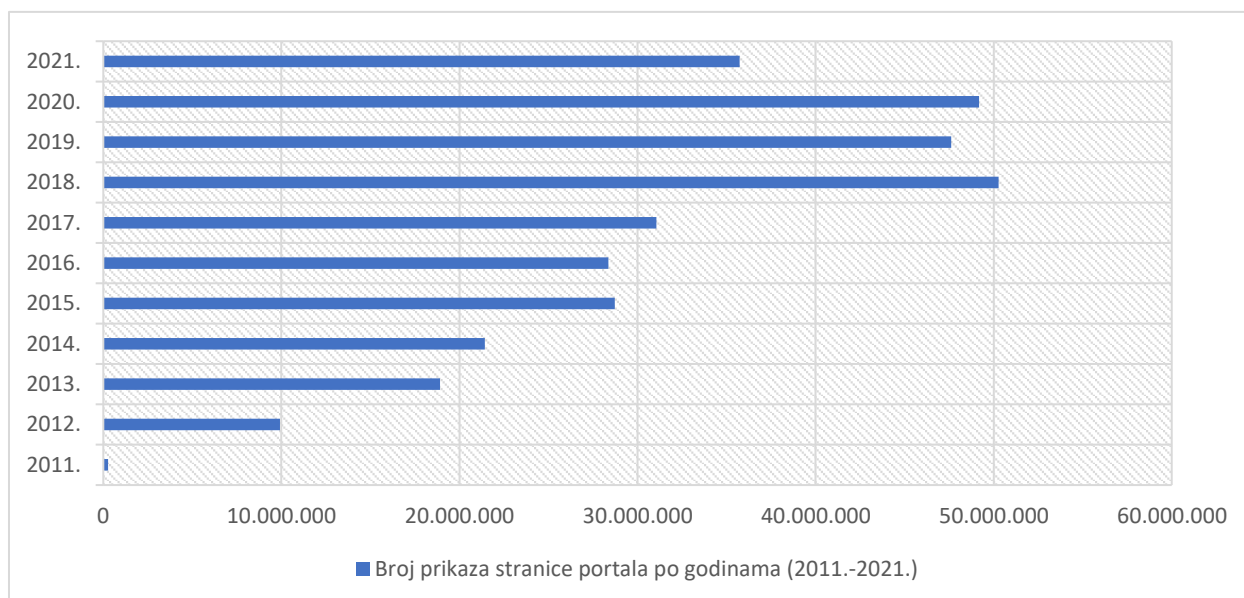
⁴⁷⁷ Sesija je skup korisničkih interakcija s internetskom stranicom u određenom vremenskom periodu. Ovaj proces u sebi uključuje posjete drugim internetskim stranicama. Određena sesija završava nakon 30 minuta neaktivnosti, nastupanjem ponoći ili izmjenom određene kampanje. Usp. *GOOGLE ANALYTICS*, Kako se definira web-sesija u *Analyticsu?*, u: <https://support.google.com/analytics/answer/2731565?hl=hr> (30.07.2022.).

⁴⁷⁸ Grafička slika 4.

⁴⁷⁹ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 7., 13., Intervju I. Džeba, pitanje br. 10.

⁴⁸⁰ Intervju A. Mikić, pitanje br. 7.

godina kada je portal dosegao gotovo 25 milijuna sesija. Nakon te godine primjećuje se manji pad, vjerojatno zbog već navedenih stavova redakcije prema pandemiji uzrokovanj virusom COVID-19. Sličan trend možemo vidjeti i prilikom analize broja ostvarenih prikaza⁴⁸¹ internetske stranice Bitno.net.⁴⁸² Na portalu, u prvoj godini njegova postojanja, ostvareno je nešto više od 10 milijuna prikaza, dok je u 2018. godini taj broj premašio 50 milijuna prikaza stranice. U 2021. godini broj prikaza stranice pao je na gotovo 36 milijuna prikaza. Usprkos tome padu portal Bitno.net i dalje uživa velik broj posjetitelja što se očituje i kroz broj korisnika⁴⁸³ koji ga posjećuju.⁴⁸⁴ Taj broj narastao je s nešto više od milijun posjeta u prvoj punoj godini rada do preko 5 i pol milijuna posjeta korisnika u 2020. godini. Anto Mikić, glavni urednik na portalu Bitno.net, vjeruje kako trenutno stanje predstavlja određeni „plato“ koji portal može ostvariti s obzirom na postojeće kapacitete i ograničenost na hrvatsko govorno područje.⁴⁸⁵

Grafička slika 5. Broj prikaza stranice portala Bitno.net po godinama (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

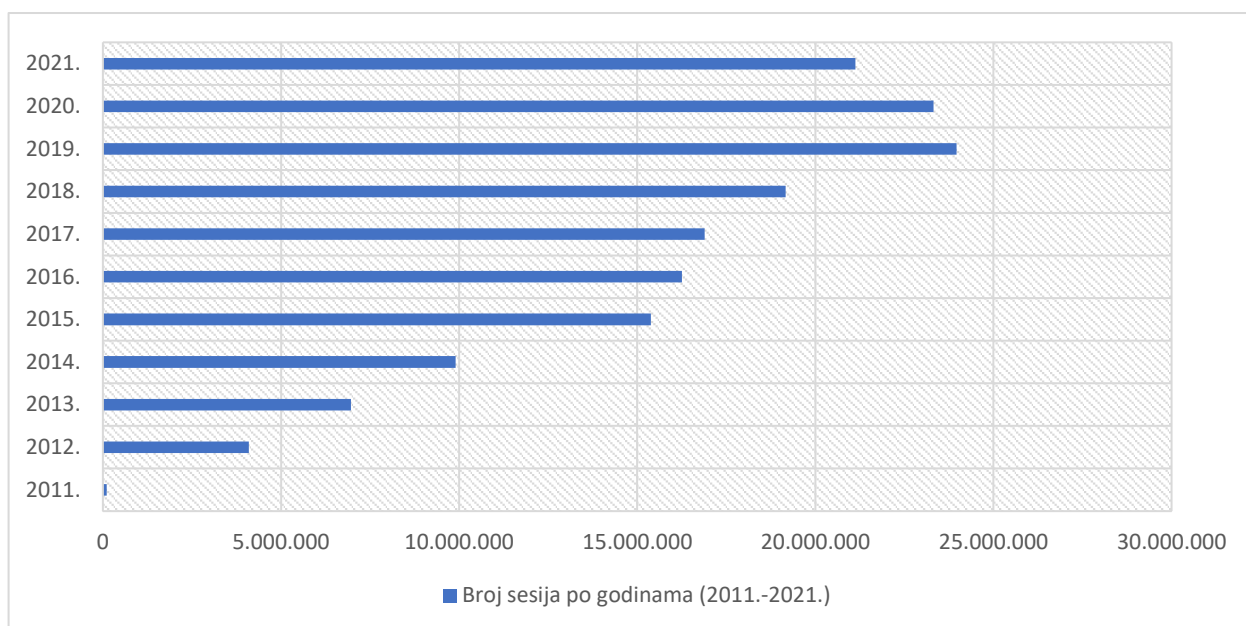
⁴⁸¹ Prikaz stranice označava učitavanje odabrane internetske stranice na pojedinoj web lokaciji. U ovu se statistiku bilježi ponovljeni prikaz iste stranice. Usp. GOOGLE ANALYTICS, Prikazi stranice u odnosu na jedinstvene prikaze stranice, u: https://support.google.com/analytics/answer/1257084#pageviews_vs_unique_views (30.07.2022.).

⁴⁸² Grafička slika 5.

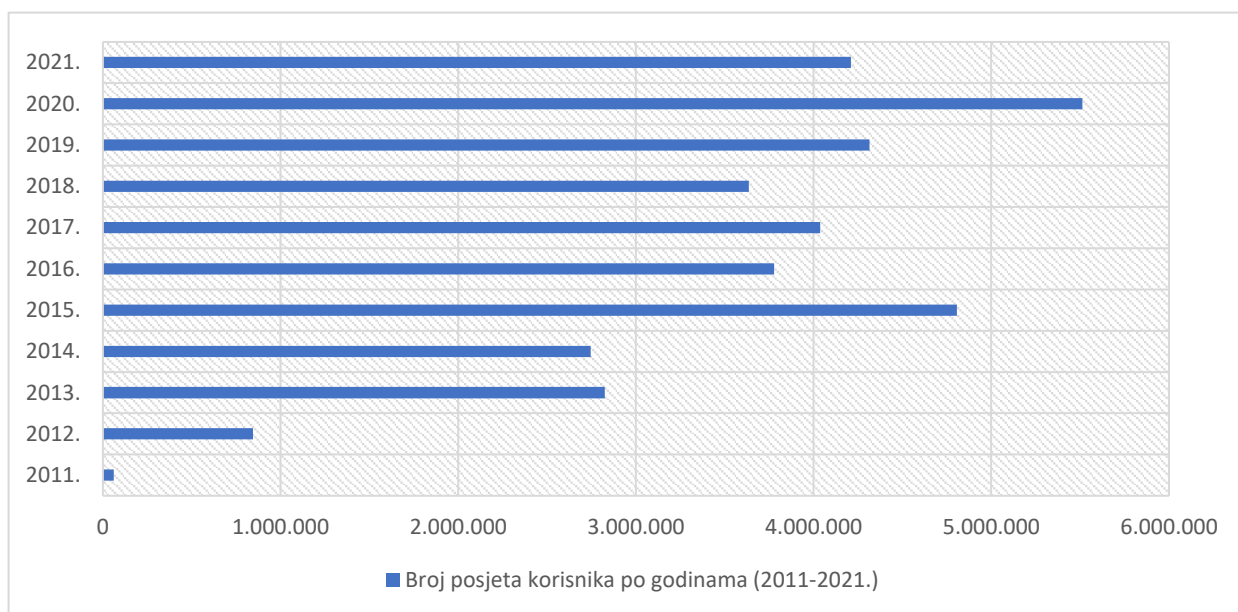
⁴⁸³ Korisnik je osoba koja ostvari bar jednu sesiju na određenoj internetskoj stranici u određenom vremenskom periodu. Usp. Aleksandar TANASKOVIĆ, 5 najbitnijih metrika u guglovoj analitici [09.02.2017.], u: <http://www.digitalnimarketing.in.rs/5-najbitnijih-metrika-u-guglovoj-analitici/> (30.07.2022.).

⁴⁸⁴ Grafička slika 6.

⁴⁸⁵ Intervju A. Mikić, pitanje br. 13.

Grafička slika 4. Broj sesija na portalu Bitno.net po godinama (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

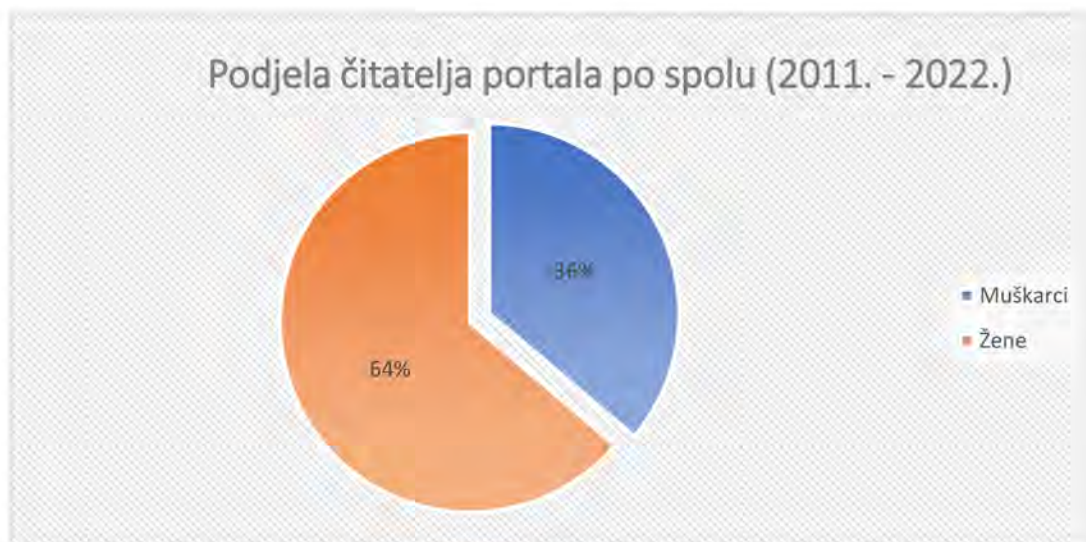

Grafička slika 6. Broj posjeta korisnika na portalu Bitno.net po godinama (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

Jedna od prednosti platforme *Google Analytics* je mogućnost dobivanja određenih socio-demografskih podataka o čitateljima koji posjećuju portala Bitno.net. Većinu pratitelja portala Bitno.net⁴⁸⁶ sačinjavaju žene (65,45%) dok su muškarci nešto manje zastupljeni

⁴⁸⁶ Grafička slika 7.

(34,55%) kao čitatelji. U raspodjeli čitatelja prema dobi možemo uočiti tri dominantne dobne skupine koje se među ostalima ističu na portalu.⁴⁸⁷ Skupine čitatelja između 25 i 34 (25%), 35 i 44 (20%) te 45 i 54 (17%) godine starosti predstavljaju najveće kategorije čitatelja na portalu Bitno.net. Dobna skupina 65+ godina (11%) najmanje posjećuje portal Bitno.net što je razumljivo imajući u vidu nedostatak snalaženja na internetu. Prema geografskoj lokaciji⁴⁸⁸ većina čitatelja portala Bitno.net dolazi iz Hrvatske (71,01%). Osim hrvatskih čitatelja portal Bitno.net posjećuju čitatelji iz Bosne i Hercegovine (12,22%), Njemačke (5,17%), Austrije (2,21%), Srbije (1,99%), Švicarske (1,03%). Prema geografskoj lokaciji unutar Republike Hrvatske⁴⁸⁹ najveći broj čitatelja dolazi iz Zagreba (64,96%). Osim zagrebačkih čitatelja portal Bitno.net posjećuju i čitatelji iz Splita (11,39%), Osijeka (4,68%), Rijeke (3,96%), Zadra (3,33%), Slavonskog Broda (2,88%), Dubrovnika (2,50%).

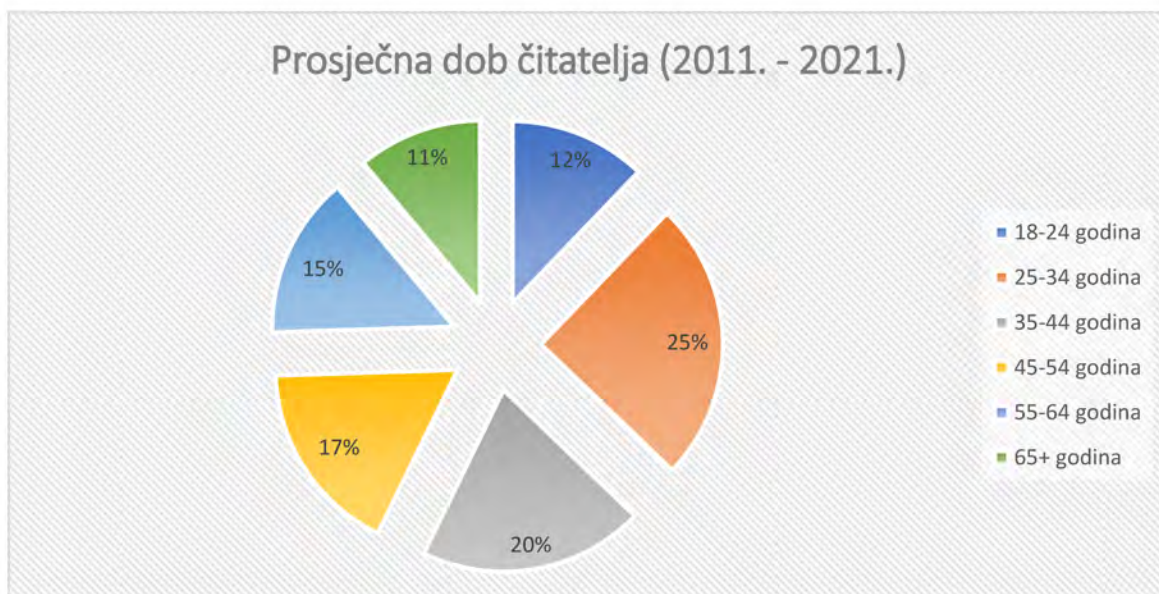

Grafička slika 7. Podjela čitatelja portala Bitno.net po spolu (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

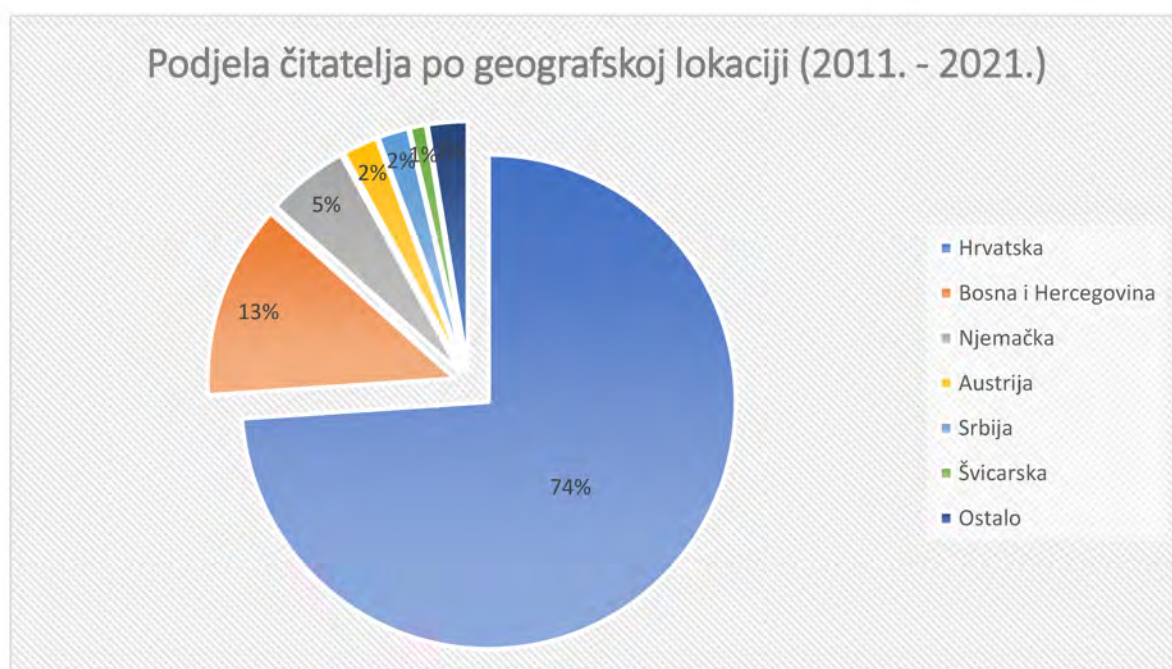
⁴⁸⁷ Grafička slika 8.

⁴⁸⁸ Grafička slika 9.

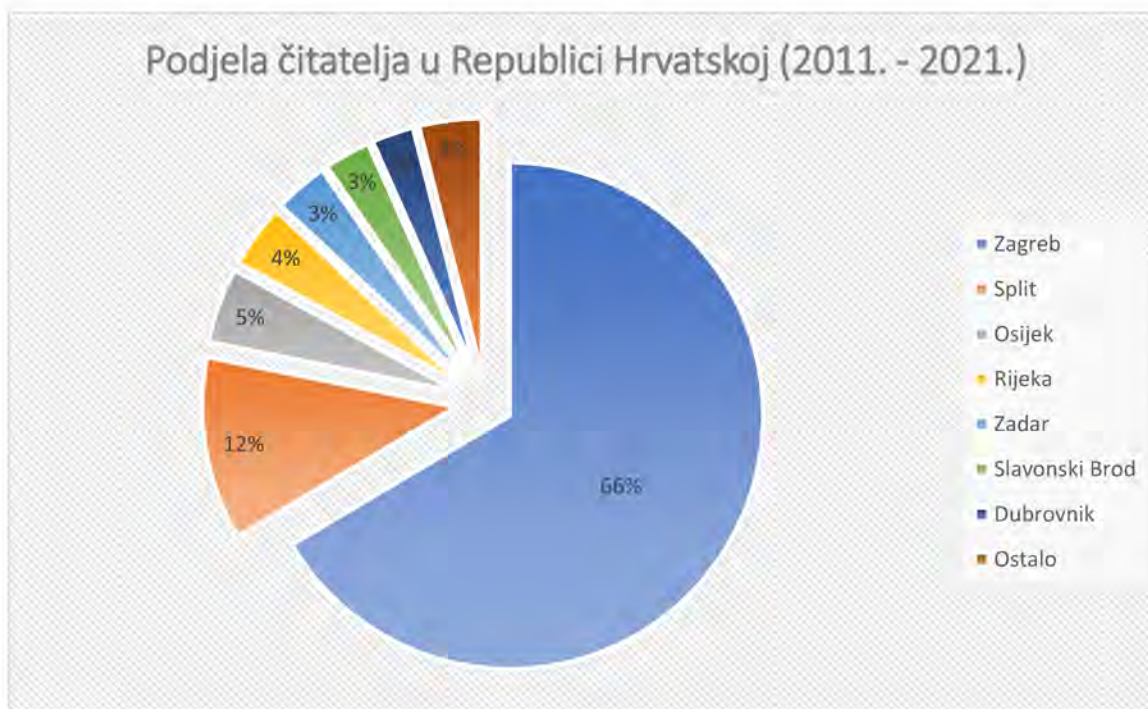
⁴⁸⁹ Grafička slika 10.

Grafička slika 8. Prosječna dob čitatelja portala Bitno.net (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

Grafička slika 9. Podjela čitatelja portala Bitno.net po geografskoj lokaciji (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

Grafička slika 10. Podjela čitatelja portala Bitno.net po većim gradovima u Republici Hrvatskoj (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

3.5.2. Analiza objava portala Bitno.net

Od nastanka pa do kraja 2021. godine na portalu Bitno.net plasirana je gotovo 31 tisuća članaka ili otprilike 2800 članaka godišnje.⁴⁹⁰ Svojim člancima portal Bitno.net je zasigurno doprinio obogaćivanju hrvatskog medijskog prostora, pogotovo kada se radi o informiranju čitatelja o vjeri i vjerskim temama. Za razliku od sekularnih portala koji spomenutim temama pristupaju senzacionalistički i ideološki obojeno na portalu Bitno.net se čitateljima nastoji pružiti cjelovita i nepristrana informacija koja će pridonijeti njihovoj (in)formiranosti o određenim temama ili događajima s autentičnog crkvenog aspekta.⁴⁹¹ U jedanaest godina svog postojanja redakcija portala Bitno.net ističe kako je više puta reagirao na objavljivanje krivih interpretacije ili iznošenje neistine u drugim hrvatskim medijima.⁴⁹² Oni također naglašavaju

⁴⁹⁰ Grafička slika 11.

⁴⁹¹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 6, 11 i 12., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4 i 11..., Intervju I. Džeba, pitanje br. 11 i 12.

⁴⁹² Ovdje donosimo nekoliko primjera kada je redakcija portala Bitno.net reagiralo na neistine ili krive interpretacije koje su objavljene u pojedinim hrvatskim medijima. Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Papa nema tumor na mozgu i neodgovorno je širiti takve dezinformacije [21.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-nema-tumor-na-mozgu-i-neodgovorno-je-siriti-takve-dezinformacije/#.Wg8FQFXibIU>, Goran ANDRIJANIĆ, Index.hr opet objavljuje neistine: „Svećenik koji je silovao 30 djevojčica” izmišljena je vijest [05.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/svecenik-pedofil-meksiko-silovao-30-djevojčica/#.Wg8Jv1XibIU>, Goran ANDRIJANIĆ, Zašto hrvatski mediji o

kako je utjecaj portala Bitno.net unutar hrvatskog medijskog prostora vidljiv kroz sadržaj ili teme koje su primarno obrađene na portalu a zatim preuzete od strane drugih portala⁴⁹³ - bilo da navode ili ne navode portal kao primarni izvor sadržaja.⁴⁹⁴

Bitno.net je od samih početaka zamišljen kao neovisni portal pokrenut od strane laika koji će imati samostalnost pri praćenju, pokrivanju i objavljivanju vjerskog sadržaja o Crkvi u svijetu i Crkvi u Hrvatskoj.⁴⁹⁵ Ispitanici naglašavaju kako se portal Bitno.net unutar Crkve u Hrvatskoj afirmirao kao hvalevrijedan, pozitivan i nadasve autentičan projekt. Navedeno može biti potkrijepljeno izjavom: „Upravo zahvaljujući plodovima, rezultatima svoga rada Bitno.net je stekao svoj status i ugled u Crkvi, na svim razinama. Tako znamo, i to nas raduje, da rad portala Bitno.net cijene i prate biskupi, da ga mnogi svećenici ne samo čitaju nego i koriste u svom pastoralnom radu – bilo da se radi o pripremanju propovijedi ili vjeronaučnih tema, da ga mnoge katehete koriste u svom radu, da se mnogi teolozi informiraju o događanjima u Crkvi preko njega, a velik broj vjernika na Bitno.net-u pronalazi mnoge odgovore na pitanja koja si postavljaju...”⁴⁹⁶ Na sličnom tragu progovara i glavni urednik Anto Mikić kada ističe: „Mi smo laički portal. Do sada nismo tražili, niti dobili, institucionalnu materijalnu potporu crkvenih tijela ili institucija (...) Ono u čemu postoji velika razina suradnje Bitno.net-a i službene Katoličke Crkve jest u tome što naše sadržaje mnoge institucije unutar Crkve koriste u svom pastoralnom djelovanju. Nerijetko dobijemo molbu ili odobrenje da neki naš tekst bude uvršten

vandalskom činu uništavanja plakata Prolife.hr pišu kao o „maloj noćnoj akciji” [16.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/prolife-plakati-vandalizam-isarani/#.Wg8FTFXibiU>, Goran ANDRIJANIĆ, Jesu li Bitno.net i biskup Uzinić „umjereni”, a Vigilare i u Ime obitelji „ekstemni” katolici? [30.10.2017.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/bitno-net-biskup-uzinic-umjereni-vigilare-komentar/#.Wg8JF1XibiU> (30.07.2022.).

⁴⁹³ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 6, 7 i 15., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5 i 12., Intervju i Džeba, pitanje br. 10.

⁴⁹⁴ Kao primjere preuzimanja tema i sadržaja portala Bitno.net od strane drugim sekularnih i vjerskih portala ovdje navodimo tekst Miodrag VOJVODIĆ, Bizarna odluka trgovačkog lanca: Lidl uklonio križeve sa svojih proizvoda [02.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/bizarna-odluka-trgovackog-lanca-lidl-uklonio-krizeve-sa-svojih-proizvoda/#.Wg8Ny1XibiU> (30.07.2022.). Nakon što je priča inicijalno objavljena na portalu Bitno.net spomenutu temu preuzimaju i sljedeći mediji: Book.hr, Gabrijela JURKOVIĆ, Poštivanje „raznolikosti”: Lidl izbrisao križeve sa slika na proizvodima [02.09.2017.], u: <http://book.hr/2017/09/02/iznenadujuca-odluka-postivanje-raznolikosti-lidl-izbrisao-krizeve-slika-proizvodima/>, Dnevno.hr, HINA, Poštivanje različitosti? Lidl briše križeve s proizvoda [04.09.2017.], u: <http://www.dnevno.hr/vjera/iz-zivota-crkve/postivanje-razlicitosti-lidl-brise-krizeve-s-proizvoda-1058724/>, Index.hr, HINA, Lidl maknuo križeve s fotografija crkva na proizvodima, desničari pozvali na bojkot [05.09.2017.], u: <http://www.index.hr/black/clanak/lidl-maknuo-krizeve-s-fotografija-crkava-na-proizvodima-desnicari-pozvali-na-bojkot/992555.aspx>, 24 sata, HINA, Lidl se ispričao zbog uklanjanja križeva: Izmijenit ćemo dizajn [06.09.2017.], u: <https://www.24sata.hr/news/lidl-se-ispricao-zbog-uklanjanja-krizeva-promijenit-emo-dizajn-538911>, Večernji list, Nino RASPUDIĆ, Lidl na Santoriniju ili što će križ na crkvi? [15.09.2017.], u: <https://www.vecernji.hr/premium/lidl-na-santoriniju-ili-sto-ce-kriz-na-crkvi-1194524> (30.07.2022.).

⁴⁹⁵ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2, 6 i 8., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 8., Intervju i Džeba, pitanje br. 8.

⁴⁹⁶ Intervju P. Balta, pitanje br. 9.

u vjeronaučne materijale, priručnike, digitalne platforme i sl. Vidim da nas dosta često prenose neke župe, redovničke zajednice. Znam da mnogi mole za nas i na tome smo zahvalni“⁴⁹⁷.

Neovisnost portala Bitno.net u sadržajima i objavama najviše se očituje u financijskoj neovisnosti naspram službenih crkvenih institucija. Za razliku od drugih sekularnih portala redakcija Bitno.net-a nije prisiljena gledati na komercijalnu isplativost objavljenog sadržaja. U provedenim razgovorima oni više puta naglašavaju kako djeluju kao neprofitni portal koji opstaje zahvaljujući, u najvećoj mjeri, donacijama čitatelja čime se u konačnici osigurava i njihova nepristranost te neovisnost pri objavi sadržaja na portalu.⁴⁹⁸ Iako cijene neovisnost, naši ispitanici ističu potrebu za boljom i češćom suradnjom s pripadnicima službene Crkve te otvoreno pozivaju na dijalog, poglavito kada su u pitanju teške i zahtjevne teme.⁴⁹⁹ Prema sugovornicima portal Bitno.net može poslužiti kao izvrstan „komunikacijski kanal kojeg (biskupi) mogu koristiti da hrvatsku javnost informiraju što misle o pojedinim pitanjima“⁵⁰⁰. No kako bi se to ostvarilo potrebno je pronaći voljne sugovornike s druge (crkvene) strane o čemu više progovaraju glavni urednik Anto Mikić⁵⁰¹ i novinar na portalu Ivo Džeba⁵⁰².

⁴⁹⁷ Intervju A. Mikić, pitanje br. 8.

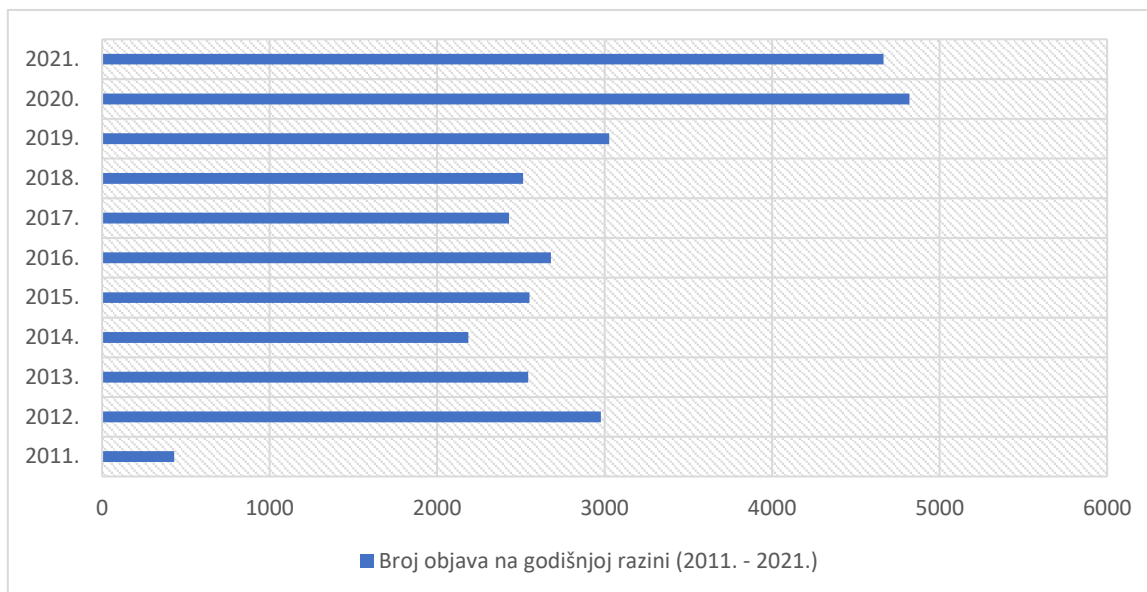
⁴⁹⁸ Usp. Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 6. i 9., Intervju P. Balta, pitanje br. 9., Intervju A. Mikić, pitanje br. 8.,

⁴⁹⁹ Usp. A. Mikić, pitanje br. 8 i 11., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 8.

⁵⁰⁰ Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 9.

⁵⁰¹ „Mi svakako nastojimo otvarati prostor za dijalog, međutim moram primijetiti da sadašnja vremena nisu sklona dijalogu. Čak i unutar Katoličke crkve pomalo gasne taj interes, ako je ikad i bio znatno izražen, za otvaranjem unutarcrkvenog dijaloga u najširem shvaćanju ove riječi. Velika je šteta da je tako i meni je osobno žao jer znam kolika je vrijednost crkvenog dijaloga za njezini unutarnji rast. (...) Rijetko tko danas više ne uočava potrebu za dijalogom kao prilikom za osobni rast i preispitivanje vlastitih stavova suočenih s drugim. Mi bismo željeli puno više dijaloške forme i tekstova na našem portalu i često nudimo nekim pojedincima da napišu tekstove o temama u kojima su stručnjaci te pokrenu dijalog o unutarcrkvenim i vjerskim temama. Međutim, često pritom ne uspijevamo te i mi sami osjećamo nedostatak takve vrste tekstova na portalu. Ako taj nedostatak uočavaju i čitatelji, volio bih da znaju da to nije plod neke naše zatvorenosti, već objektivne poteškoće u kojoj sve teže pronalazimo sudionike za dijalošku formu razgovora i otvaranje aktualnih unutarcrkvenih tema. Rado bismo da se to promijeni i dajemo sve od sebe.“, Intervju A. Mikić, pitanje br. 8.

⁵⁰² „Ja vodim jednu emisiju mjesečno kroz koju pokušavam donijeti nešto o čemu ljudi još nisu čuli – novo lice Crkve. U pozivanju gostiju često smo ograničeni na Zagreb, a moram priznati i da je izazovno pronaći sugovornika koji još uvijek nije bio medijski eksponiran, koji je zanimljiv i koji može otvoriti neko područje ili temu koja nije dovoljno medijski obrađena. Također, kako živimo u državi gdje nas nema puno, vrlo se brzo iscrpi bazen ljudi koji u posljednjih šest mjeseci nisu bili prisutni na drugim katoličkim medijima.“, Intervju I. Džeba, pitanje br. 6.

Grafička slika 11. Broj objava na portalu Bitno.net po godinama (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *WordPress*

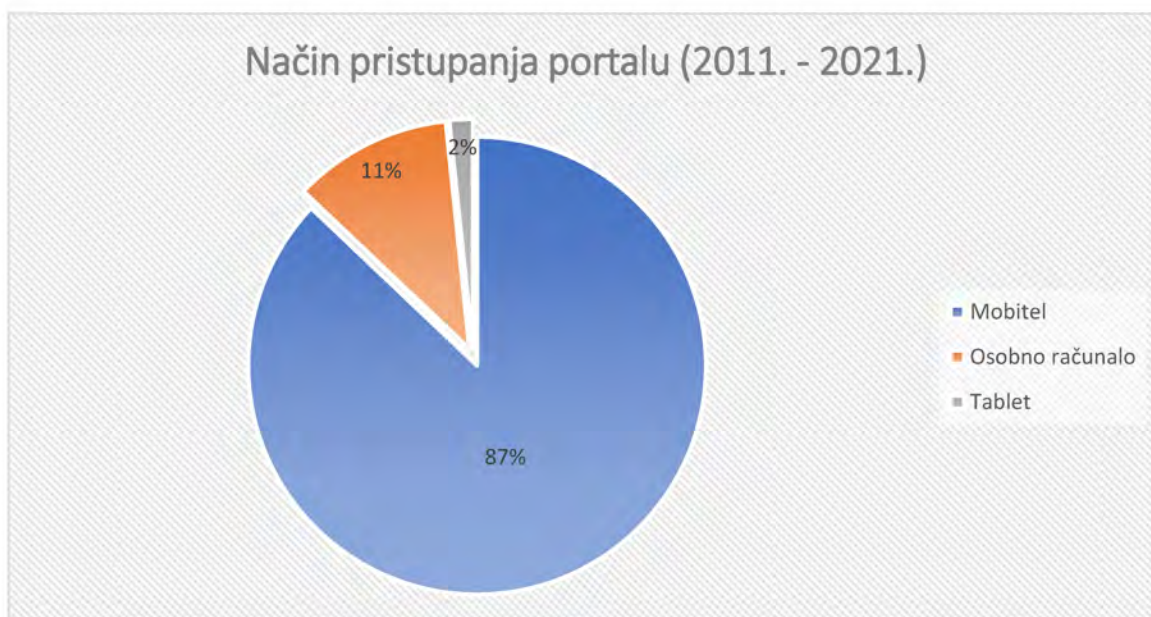
3.5.3. Analiza čitanosti portala Bitno.net

U razgovorima ispitanici više puta naglašavaju čitanost Bitno.net-a kao jednu značajnu karakteristiku s obzirom na to da se radi o „nišnom portalu”. Interes za vjeru i vjerske teme na prostoru Republike Hrvatske je znatno vidljiv što možemo iščitati iz samih statistika o posjećenosti portala Bitno.net. Pri pristupanju portalu većina čitatelja Bitno.net-a koristi mobilne uređaje (87%), dok manji broj čitatelja računalo (11%), a neznatan broj (2%) tablet.⁵⁰³ Prosječno vrijeme zadržavanja čitatelja na portalu u 2021. godini iznosi 02:02 minute.⁵⁰⁴ Značajnu većinu čitatelja sačinjavaju stari čitatelji (70,20%), dok novi čitatelji predstavljaju manjinu (29,80%) prema omjeru novih i starih čitatelja portala Bitno.net.⁵⁰⁵

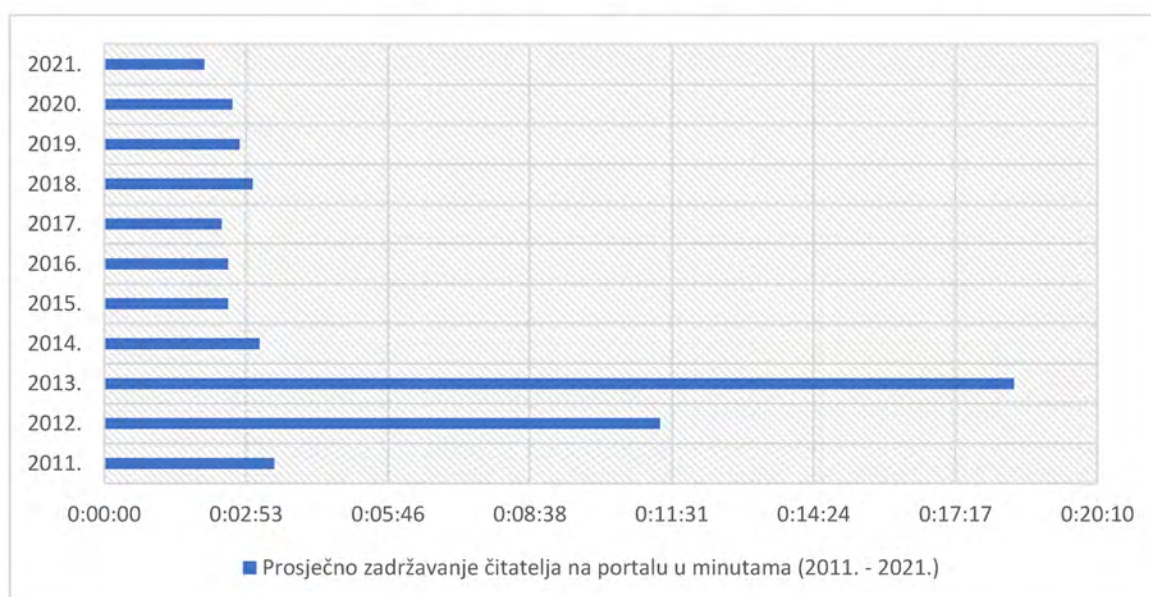
⁵⁰³ Grafička slika 12.

⁵⁰⁴ Grafička slika 13.

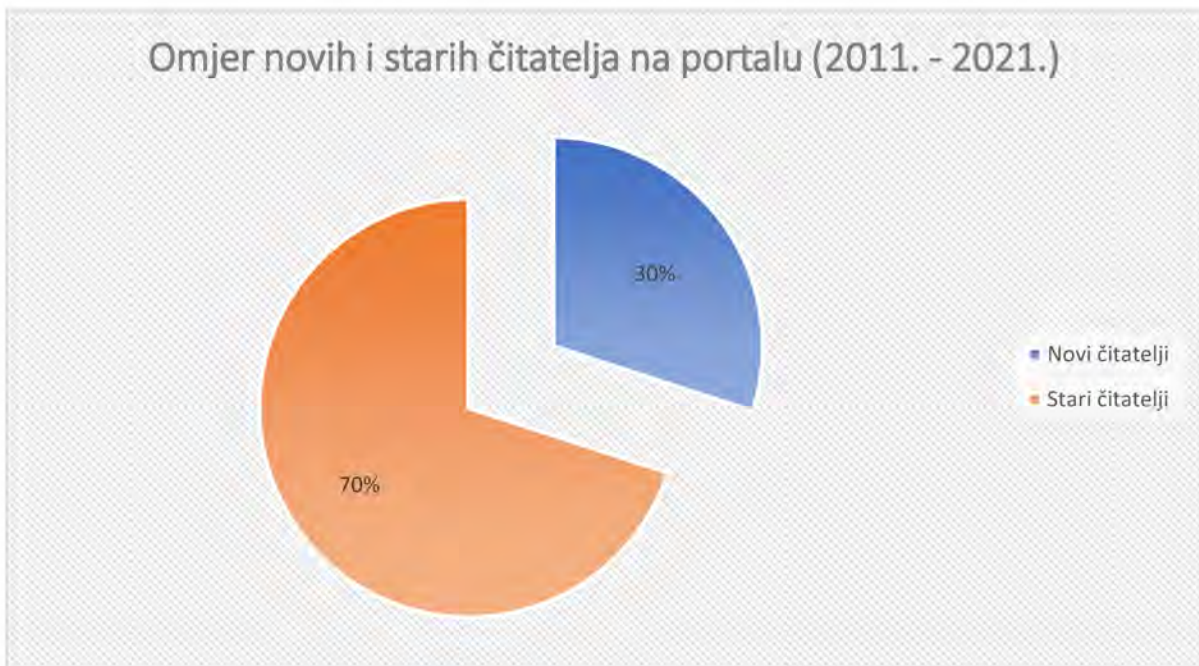
⁵⁰⁵ Grafička slika 14.

Grafička slika 12. Način pristupanja portalu Bitno.net (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

Grafička slika 13. Zadržavanje čitatelja na portalu Bitno.net (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

Grafička slika 14. Omjer novih i starih čitatelja na portal Bitno. net (20. studenog 2011. - 31. prosinca 2021.), izvor: *Google Analytics*

Čitatelji portala, prema riječima ispitanika, u Bitno.net-u prepoznaju autentični crkveni portal na kojem mogu dobiti cjelovitu, ideološki nepristranu i provjerenu informaciju. Navedeno se najbolje vidi iz sljedeće izjave: „Kada govorimo ili pišemo o stvarima koje mogu biti na stanovit način kontroverzne, sporne ili diskutabilne ljudi vjeruju našoj prosudbi, vjeruju u ono što je napisano na portalu – u našu crkvenost. Ono što mi objavimo na portalu poistovjećuju sa stavom Crkve. Mislim da je to dosta velik kompliment i mislim da smo uspjeli postići svojim radom da ljudi prepoznaju taj ekleziološki moment na portalu”⁵⁰⁶. Na sličnom tragu progovara i izvršna urednica Rašeljka Zemunović: „Uvijek mi padne na pamet papa Franjo i njegovi tekstovi koji su u svjetovnim medijima često krivo protumačeni pa se onda katolici zgražaju kada iziđe ova ili ona vijest o tome što je rekao papa Franjo. Mi uvijek objavljujemo cijeli sadržaj i nastojimo čitateljima približiti kontekst u kojem su njegove riječi izrečene. Ne želimo docirati čitateljima, nametati naše stavove ili biti agresivni već svima koji dolaze na naš portal ponuditi informaciju iz koje će oni sami donijeti zaključak i formirati vlastito mišljenje.”⁵⁰⁷

⁵⁰⁶ Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 8.

⁵⁰⁷ Intervju R. Zemunović, pitanje br. 10.

Kako bi osigurali otvorene komunikacijske kanale redakcija prima prijedloge, sugestije, pohvale i kritike čitatelja preko elektroničke pošte, društvenih mreža ili preko komentara ispod samih članaka. Ispitanici ističu kako s vremena na vrijeme u redakciji zaprimaju negativne komentare i zamjerke na „senzacionalizam naslova” ili „ispravnost sadržaja”.⁵⁰⁸ Prema riječima ispitanika kritika na „senzacionalizam naslova” je neopravdana zbog toga što „svrha takvog naslova nije dovesti čitatelje u zabludu”⁵⁰⁹ niti se „iza takvog naslova krije površan tekst”⁵¹⁰. Glavni urednik Anto Mikić ističe kako je u „senzacionalističkim naslovima” na portalu Bitno.net nemoguće pronaći senzacionalizam „u pravom smislu te riječi”⁵¹¹. Kada su u pitanju komentari na „ispravnost sadržaja” jedan od ispitanika naglašava kako većina takvih komentara proizlazi iz nepotpunog i površnog čitanja objavljenog teksta.⁵¹² Ovdje valja napomenuti kako se na portalu Bitno.net prije objave svakog teksta vrši lektura i provjera sadržaja kako bi se spriječilo iznošenje neprovjerenih i neistinitih informacija.⁵¹³ Novinar Ivo Džeba ovaj proces opisuje na sljedeći način: „(Kada sam došao na portal) pojasnili su mi kako Bitno.net pristupa temi ili određenoj vijesti, kako dolazi do informacija, kako provjeravamo istinitost informacija prije same objave itd. Pri objavi bilo kojeg sadržaja važno nam je da imamo potvrdu službenih vjerskih izvora o istinitosti iste. Ne zalijećemo se u trci da budemo prvi. Dosta smo puta znali sačekati s objavom vijesti jer nismo htjeli krivo informirati ili uznemiriti naše čitatelje bez da prethodno više puta provjerimo istinitost sadržaja.”⁵¹⁴

U slučaju krivo iznesene informacije⁵¹⁵ redakcija portala nastoji odmah reagirati, ispričati se čitateljima i ispraviti učinjenu pogrešku. Potvrdu ovakve prakse pronalazimo u

⁵⁰⁸ Usp. Intervju T. Krvavica, pitanje br. 4., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 7, 10 i 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4 i 7., Intervju I. Džeba, pitanje br. 7, 10 i 11.

⁵⁰⁹ Intervju P. Balta, pitanje br. 14.

⁵¹⁰ Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 6.

⁵¹¹ „U našim naslovima nećete pronaći senzacionalizma, u pravome smislu te riječi – neetičkih naslova ili tekstova, koji nisu utemeljeni na činjenicama ili se bave nevažnim temama, koji vrijeđaju, zadiru u privatni život, prenose uznemirujuće tvrdnje ili fotografije Nećete naći da nešto tvrdimo, a u stvarnosti nije tako tj. da u naslovu „pumpamo” neke brojke ili očekivanja, a u tekstu toga nema. Naši tekstovi nisu lažni, oni su istiniti, ali naši naslovi često nisu klasičnog, tradicionalnog tipa, kao naslovi Vjesnika ili Večernjeg lista iz 1971. godine. Bliži su naslovima suvremenih digitalnih medija i *news portala*. Uostalom, zašto katolički mediji ne bi učili od uspješnih svjetovnih medija? U tome ne mora biti ništa nemoralno, neprofesionalno ili protivno etičkim standardima novinarske struke. Ne govorim ovdje samo o katoličkim, vjerničkim, humanim načelima, već i profesionalnim etičkim standardima novinarske struke. Ponekad se, dakako, može dogoditi da pritom prijeđemo granicu nečijeg ukusa ali, kako se ono od antike tvrdi, „o ukusima se ne raspravlja”. Zaključno, naši naslovi ponekad znaju biti „vrckasti”, no nikad nisu senzacionalistički.”, Intervju A. Mikić, pitanje br. 16.

⁵¹² Usp. Intervju T. Krvavica, pitanje br. 4.

⁵¹³ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 2., Intervju G. Andrijić, pitanje br. 5., Intervju A. Mikić, pitanje br. 5, 12 i 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

⁵¹⁴ Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

⁵¹⁵ Za vrijeme trajanja korona krize, poglavito u prvoj godini njezina izbijanja, dolazi do značajnog porasta u broju negativnih ili krivih izvještavanja o istoj. Pri tome se kroz medije često plasiraju poluprovjerene ili krive informacije, kao i one ispunjene predrasudama. Za više informacija o ovoj temi vidi: Usp. Tetyana ANDRIIVNA-

članku koji je objavljen za vrijeme korona krize i prenesen je od strane vodećih i provjerenih katoličkih medija, a preuzet od portala Bitno.net.⁵¹⁶ Kada je redakcija portala Bitno.net uočila pogrešku objavila je naknadni članak u kojem se ispričava svojim čitateljima te objašnjava kako je do pogreške došlo.⁵¹⁷ Izvršna urednica Rašeljka Zemunović o ovom slučaju navodi sljedeće: „Prije godinu dana Tino je prenio jednu vijest o talijanskom svećeniku, koju su također objavili svi vodeći katolički mediji u koje mi ne sumnjamo, koja se pokazala krivom (*fake news*) dan poslije. Mi smo se ispričali čitateljima i objasnili kako je do toga došlo. Kasnije je jedna profesorica s komunikologije u Zagrebu to pohvalila kao primjer ispravljanja nenamjerne pogreške u novinarstvu i preuzimanja odgovornosti“.⁵¹⁸ Na ovaj način stvara se „ozračje povjerenja” između portala i čitatelja te sprječava bilo kakvo širenje lažnih informacija i vijesti koje je prisutno u novim sredstvima društvene komunikacije.⁵¹⁹

Osim negativnih komentara ispitanici u razgovorima svjedoče kako u redakciju portala Bitno.net često pristižu zahvale i svjedočanstva čitatelja.⁵²⁰ Pozitivan stav čitatelja prema portalu Bitno.net najbolje se može vidjeti iz riječi jednog od ispitanika: „Ljudi ne osjećaju agresiju niti da im netko „popuje“, niti da im netko želi „prodati svoju ideologiju“, nego se osjećaju kao dio tog portala te čitajući ga malo po malo dolaze do novih spoznaja, mijenjaju svoj život na bolje – ne zato što ih je netko pobijedio u svađi i nadmudrivanju, nego zato jer im se „malo po malo“ promijenilo i oplemenilo srce, koje sada teži i želi biti bliže istini, bliže

CHAIUK – Olha VALERIIVNA-DUNAIEVSKA, Fear Culture in Media: An Examination of Coronavirus Discourse, u: *Journal of History Culture and Art Research*, 9 (2020.) 2, 184-194., Sean DARLING-HAMMOND – Eli K. MICHAELS, After „The China Virus“ Went Viral: Racially Charged Coronavirus Coverage and Trends in Bias Against Asian American, u: *Health Education & Behavior*, 47 (2020.) 6, 1-9., Jun WEN – Joshua ASTON – Xinyi LIU – Tianyu YING, Effects of misleading media coverage on public health crisis: a case of the 2019. novel coronavirus outbreak in China, u: *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 31 (2020.) 2, 331-336.

⁵¹⁶ Usp. Tino KRVAVICA, Talijanski svećenik odrekao se svojega respiratora u korist mlade osobe – preminuo od koronavirusa [24.03.2020.], u: https://www.bitno.net/vijesti/svijet/talijanski-svecenik-odrekao-se-svog-respiratora-u-korist-mlade-osobe-preminuo-je-od-koronavirusa/?fbclid=IwAR29D-53CkAi_9bUapTT91WdFZc4yCoX8HR43ggbDiKAc6tPp_-XKtB0wsQ (30.07.2022.).

⁵¹⁷ Usp. Tino KRVAVICA, ISPRIKA, Vijest da se talijanski svećenik odrekao svojega respiratora u korist drugoga, čini se nije točna [25.03.2020.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/isprika-vijest-o-sveceniku-koji-se-odrekao-svog-respiratora-u-korist-drugoga-cini-se-nije-tocna/?fbclid=IwAR12y2u3jtxIzUr-VBArFhWVwgh9KSBuX-siDjW92NV2nZAGskKlaWV0ttY> (30.07.2022.).

⁵¹⁸ Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4.

⁵¹⁹ Ideološki pristrano ili (polu)istinito izvještavanje, posebno na internetu, u posljednje vrijeme postaje razlog sve veće zabrinutosti kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Zbog širenja „lažnih vijesti” (*fake news*) ili poluistinitih informacija unutar medijskog prostora javlja se sve veća potreba jasnijeg definiranja moralnih i etičkih standarda u novinarstvu te transparentnijeg izvještavanja o načinima financiranja pojedinih medijskih grupacija koji stoje iza istih. Usp. Iva NENADIĆ, Kako su *mainstream* mediji otvorili vrata alternativnim činjenicama?, u: *Političke analize*, 30 (2017.) 7, 15-21., Dina VOZAB, Pristrani i neprijateljski mediji te polarizacija u novom medijskom okolišu, u: *Političke analize*, 30 (2017.) 7, 3-9.

⁵²⁰ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 8., Intervju G. Andrijančić, pitanje br. 8., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 5., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 5.

iskonskoj radosti, da bi njihov brak, njihova obitelj i duhovni život bolje funkcionirao. Raduje nas što primamo dosta takvih svjedočanstava, to iznimno cijenimo i daje nam poticaj za daljnji rad”⁵²¹. Kada je u pitanju odnos pozitivnih i negativnih komentara na portalu Bitno.net novinar Ivo Džeba ističe sljedeće: „Povremeno se jave ljudi s pozitivnim reakcijama, u manjoj mjeri ljudi s negativnim reakcijama. Društvene mreže su takve da onaj tko želi pohvaliti tekst stisne *lajk* i to je to, a onaj tko želi kritizirati komentira ispod članka – zbog toga su možda „vidljiviji“ negativni komentari općenito nego ovi pozitivni pa se može steći dojam da je više kritika negoli odobravanja“⁵²².

Redakcija portala Bitno.net je do kraja 2019. godine donosila popis deset najčitanijih članaka u protekloj godini. Kroz tablični prikaz ispod nastojat ćemo prikazati po tri primjera najčitanijih članaka u periodu između 2015. i 2019. godine kako bi ukazali kakav sadržaj i teme čitatelji najviše traže na portalu Bitno.net unutar tog vremena.⁵²³

Tablica 7. Najčitaniji članci na portalu Bitno.net od 2017. do 2019. godine, izvor: Bitno.net.

Čitanost/ godina	Naziv članka	Potkategorija
1./2015.	„Ja sam musliman, imam, i znam da si naš istinski prijatelj – bujrum, papa Franjo!“ ⁵²⁴	Vijesti - Svijet
2./2015.	Egzorcizam nad egzorcizmima – primjenjuj ga svakodnevno i paklene sile otići će od tebe zauvijek ⁵²⁵	Vjera - Duhovnost
3./2015.	Fra Zvezdan Linić: Evo što je post i kako trebaš postiti! ⁵²⁶	Vjera - Duhovnost
1./2016.	Brak NIJE skladan život dvoje mladih koji se razumiju i slažu – evo i zašto! ⁵²⁷	Obitelj – Brak i partnerstvo

⁵²¹ Intervju P. Balta, pitanje br. 8.

⁵²² Intervju I. Džeba, pitanje br. 7.

⁵²³ Tablica 7.

⁵²⁴ Admir MUHIĆ, „Ja sam musliman, imam, i znam da si naš istinski prijatelj – bujrum, papa Franjo!“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ja-sam-musliman-imam-i-znam-da-si-nas-istinski-prijatelj-bujrum-papa-franjo/> (30.07.2022.).

⁵²⁵ Šimun DOLJANIN, Egzorcizam nad egzorcizmima – primjenjuj ga svakodnevno i paklene sile otići će od tebe zauvijek [14.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vjera/duhovnost/egzorcizam-nad-egzorcizmima-primjenjuj-ga-svakodnevno-i-paklene-sile-otici-ce-od-tebe-zauvijek/> (30.07.2022.).

⁵²⁶ Zvezdan LINIĆ, Fra Zvezdan Linić: Evo što je post i kako trebaš postiti! [17.02.2015.], u: <http://www.bitno.net/vjera/fra-zvezdan-linic-evo-sto-je-post-kako-trebas-postiti/> (30.07.2022.).

⁵²⁷ Ike MANDURIĆ, Brak NIJE skladan život dvoje mladih koji se razumiju i slažu – evo i zašto! [23.01.2016.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/brak-nije-skladan-zivot-dvoje-mladih-koji-se-razumiju-i-slazu-evo-i-zasto/> (30.07.2022.).

2./2016.	Molitva za supruga – mog partnera i najboljeg prijatelja ⁵²⁸	Obitelj – Brak i partnerstvo
3./2016	Starac Pasije Svetogorac: Ako hoćeš dobro odgajati dijete, slijedi ova pravila ⁵²⁹	Obitelj - Roditeljstvo
1./2017.	Ovo je 12 prekrasnih biblijskih imena koja možete dati djevojčicama ⁵³⁰	Vjera - Aktualnosti
2./2017.	Danas počinje velika devetnica sv. Josipu – molimo za zagovor Marijina zaručnika i zaštitnika Hrvatske ⁵³¹	Vjera - Devetnice
3./2017.	Blagoslivljate li svoju djecu? Evo zašto i kako biste to trebali raditi... ⁵³²	Obitelj - Roditeljstvo
1./2018.	8 molitvi koji će vas nositi kroz dan, ma koliko naporan bio ⁵³³	Vjera – Molitve
2./2018.	Gloria Polo bila je „prosječna katolkinja“, a onda ju je udario grom: Stajala sam pred vratima raja i pakla... ⁵³⁴	Vjera - Svjedočanstva
3./2018.	Razgovor s Editom Majić o obraćenju, pozivu i životu u samostanu: Potrebno je slijepo vjerovati Bogu i Bog će dati prevladati strah, svakome na svoj način ⁵³⁵	Vjera - Aktualnosti
1./2019.	Tina Beattie i Kolinda Grabar Kitarović: Kako nedosljedna teologija rađa nedosljednu politiku ⁵³⁶	Vjera - Aktualnosti
2./2019.	Velika priča o volonterima u palijativnoj skrbi La Verna: „Sve ljude zanima što ih čeka nakon smrti“ ⁵³⁷	Vjera - Svjedočanstva

⁵²⁸ ALETEIA, Molitva za supruga – mog partnera i najboljeg prijatelja [27.01.2016.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/molitva-za-supruga/> (30.07.2022.).

⁵²⁹ Pasije SVETOGORAC, Starac Pasije Svetogorac: Ako hoćeš dobro odgajati dijete, slijedi ova pravila [08.01.2016.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/starac-pasije-svetogorac-ako-hoces-dobro-odgojiti-dijete-slijedi-ova-pravila/> (30.07.2022.).

⁵³⁰ Miodrag VOJVODIĆ, Ovo je 12 prekrasnih biblijskih imena koje možete dati djevojčicama [29.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/najcitaniji-tekstovi-bitno-neta-2017/> (30.07.2022.).

⁵³¹ BITNO.NET, Danas počinje velika devetnica sv. Josipu – molimo za zagovor Marijina zaručnika i zaštitnika Hrvatske [19.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/vjera/devetnice/velika-devetnica-svetom-josipu/> (30.07.2022.).

⁵³² Joanne MCPORLAND, Blagoslivljate li svoju djecu? Evo zašto i kako biste to trebali raditi... [16.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/roditeljstvo/blagoslov-djece/> (30.07.2022.).

⁵³³ STPETERSLIST, 8 molitvi koji će vas nositi kroz dan, ma koliko naporan bio... [12.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/8-molitvi-koje-ce-vas-nositi-kroz-dan/> (30.07.2022.).

⁵³⁴ Gloria POLO, Gloria Polo bila je „prosječna katolkinja“, a onda ju je udario grom: Stajala sam pred vratima raja i pakla... [03.12.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/svjedocanstva/svjedocanstvo-gloria-polo/> (30.07.2022.).

⁵³⁵ Dražen M. VARGAŠEVIĆ, Razgovor s Editom Majić o obraćenju, pozivu i životu u samostanu: Potrebno je slijepo vjerovati Bogu i Bog će dati prevladati strah, svakome na svoj način [14.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/edita-marija-od-kriza/> (30.07.2022.).

⁵³⁶ Goran ANDRIJANIĆ, Tina Beattie i Kolinda Grabar Kitarović: Kako nedosljedna teologija rađa nedosljednu politiku [10.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/tina-beattie-i-kolinda-grabar-kitarovic-kako-nedosljedna-teologija-rada-nedosljednu-politiku/> (30.07.2022.).

⁵³⁷ Rašeljka Zemunović, Velika priča o volonterima u palijativnoj skrbi La Verna: „Sve ljude zanima što ih čeka nakon smrti“ [02.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vjera/svjedocanstva/velika-prica-o-volonterima-u-palijativnoj-skrbi-la-verna-sve-ljude-zanima-sto-ih-ceka-poslije-smrti/> (30.07.2022.).

3./2019.	Hrvatska primalja: „Svjedočila sam pobačajima do 16. tjedna, borila se za priziv savjesti i tješila majke“	Vjera - Svjedočanstva
----------	--	-----------------------

Ako promotrimo najčitanije članke na portalu Bitno.net između 2015. i 2019. godine, možemo uočiti kako su zastupljene dvije kategorije: „vjera“ i „obitelj“. Između dvije navedene tematske kategorije dominira kategorija „vjera“. Razvidno je kako čitatelji na portalu Bitno.net dominantno traže odgovore na svoje vjerska pitanja, kao i molitve koje bi im mogle pomoći u konkretnim životnim prilikama kao što je brak, posao ili teški životni trenuci. Također možemo uočiti kako je s protekom godina, ako slijedimo indikatore o najčitanijim člancima na portalu, fokus čitateljske pozornosti prebačen s traženja određenih molitava, devetnica ili blagoslova, na konkretna životna svjedočanstva koja im mogu pomoći ojačati vjeru. Čitanost pojedinih kategorija i potkategorija na portalu ne govori samo o temama koje redakcija portala Bitno.net pokriva, već o potražnji čitatelja koja se formira oko određenih pitanja koja su za njih od posebne važnosti. Redakcija portala Bitno.net, prema izjavama više intervjuiranih pojedinaca, nastoji uvijek pružiti širok sadržaj u kojem će svaki čitatelj pronaći nešto za svoju osobnu duhovnu izgradnju.⁵³⁸

⁵³⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 3 i 10., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 8., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 8., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 5., Intervju Mikić, pitanje br. 5 i 6., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 10., Intervju I. Džeba, pitanje br. 2 i 5.

4. METODOLOŠKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

4.1. Obrazloženje predmeta, ciljeva i hipoteza istraživanja

Predmet kojim se bavimo u ovom istraživanju su teološko-pastoralne perspektive portala Bitno.net. Pri tome se fokusiramo na utjecaj portala Bitno.net na čitatelja koji ga iz dana u dan posjećuju, kao i na analizu sadržaja o papi Franji na istom.

Unutar ovog istraživanja imamo dva cilja. Prvi se odnosi na proučavanje i istraživanje utjecaja portala Bitno.net na čitatelje koji ga izabiru kao mjesto na kojem će se (in)formirati. Unutar ovoga cilja provodimo kvantitativno istraživanje⁵³⁹ kako bi što bolje razumjeli čitateljske navike, stavove, angažman kao i njihove prijedloge koji mogu pridonijeti daljnjem razvoju portala. Namjera ovog istraživanja je pokazati kako Bitno.net nije samo jedan u nizu katoličkih internetskih portala, već portal koji se formirao kao *mainstream* vjerski portal u Crkvi u Hrvatskoj te kao takav utječe na one koji ga posjećuju. Podatke dobivene iz kvantitativnog istraživanja (anketa) kombinirat ćemo s podacima dobivenim unutar kvalitativnog istraživanja (intervjui) kako bi dobili jasniju sliku o naravi, funkcioniranju i doseg u internetskog portala Bitno.net. Drugi je cilj usmjeren prema analizi sadržaja članaka o papi Franji koji se objavljuju na portalu Bitno.net. Analizirajući iste, na kvantitativnoj i kvalitativnoj razini želimo utvrditi na koji način redakcija portala progovara o papi Franji, slijedi li pri tome njegovu misiju i viziju Crkve i kako ga u konačnici predstavlja svojim čitateljima. U kombiniranju svih kvantitativnih i kvalitativnih rezultata kroz mješovit metodološki pristup omogućuje nam se bolje razumijevanje predmeta kojeg istražujemo i jasnije definiranje teološko-pastoralnih perspektiva portala Bitno.net.⁵⁴⁰

⁵³⁹ „Kvantitativno istraživanje odnosi se na proučavanje, ispitivanje, određivanje (...) kolikoća, količina, vrijednosti, veličina nekih pojava, predmeta, odnosa (...). Svrha takvog istraživanja jest pružiti odgovor na pitanje: koliko?“, u: Ratko ZELENKA, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, 152.

Prednost kvantitativnog istraživanja pred kvalitativnim leži u njegovoj u pouzdanosti. U kvantitativnom istraživanju dva različita istraživača mogu ponoviti isti postupak kako bi provjerili dobiveni rezultat što nije moguće u kvalitativnom istraživanju zbog nesustavnog prikupljanja podataka i načina njihove kvantifikacije. Usp. Michael HARALAMBOS - Martin HOLBORN, *Sociologija. Teme i perspektive*, Zagreb, 2002., 993. Ograničenje ove vrste istraživanja leži u njegovu pristupu predmetu istraživanja. Nedostatnost ove metodologije očituje se u nedovoljnom obuhvaćanju konteksta predmeta istraživanja tj. „dubini“ razumijevanja samih socijalnih interakcija. Kvantitativno istraživanje zahtjeva dodatno kombiniranje s drugim vrstama istraživanja, posebice kvalitativnim, kako bi u konačnici mogli pružiti potpuniji odgovor na postavljena pitanja. Usp. Milko MEJOVŠEK, *Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*, Jastrebarsko, 2013.

⁵⁴⁰ John W. Creswell ukazuje na porast u korištenju mješovitih istraživačkih metoda kod društvenih istraživanja u proteklih nekoliko desetljeća. Do ispreplitanja kvalitativne i kvantitativne metode unutar društvenih istraživanja dolazi zbog tri razloga. Prvi razlog proizlazi iz kompleksnosti društvenih istraživanja unutar kojih više nije dovoljan samo kvalitativan ili samo kvantitativan metodološki pristup. Drugi razlog počiva na interdisciplinarnoj naravi današnjih društvenih istraživanja unutar kojih sudjeluju različiti istraživački timovi koji imaju različite metodološke pristupe što u konačnici dovodi do korištenja mješovitog metodološkog pristupa. Treći razlog temelji

U ovom istraživanju formulirane su dvije glavne hipoteze:

1. Internetski portal Bitno.net pozitivno utječe na informiranost čitatelja o vjeri, vjerskim pitanjima i vjerskim temama, doprinosi čitateljskoj vjerskoj formaciji i aktivnijem življenju vjerničkog života prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni.
2. Pri govoru o papi Franji portal Bitno.net se primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublje teološko-pastoralne analize.

Uz navedene glavne hipoteze želimo potvrditi ili opovrgnuti četiri radne hipoteze koje su povezane s člancima koji nose oznaku #papaFranjo na portalu Bitno.net:

1. Evangelizacijski sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net predstavlja papu kao evangelizatora koji poziva na aktivnije življenje vjerničkog života i svjedočenje kršćanstva.
2. Odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net okrenut je prema aktivnom suočavanju s kriznim događajima unutar Crkve i društva.
3. Dijaloški sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren je prema stvaranju kulture dijaloga između sukobljenih strana.
4. Teološko-pastoralni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren je prema otvaranju aktualnih teoloških tema.

4.2. Istraživačke metode

Prvi dio istraživanja proveden je „metodom ankete”⁵⁴¹. Prednost „metode ankete” najviše se očituje kroz njezinu efikasnost i ekonomičnost tj. u kratkom vremenu možemo doći

se na sve većem zasebnom razvoju kvalitativne i kvantitativne metode što u konačnici legitimira njihovo ispreplitanje. Usp. John W. CRESWELL, *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, Los Angeles, 2014., 40-53. Danas je moguće razaznati četiri vrste mješovitog istraživanja s obzirom na njihov nacrt: konvergentno-paralelni, eksplanatorni-sekvencijalni, eksplorativni-sekvencijalni i ugrađeni mješoviti. Tip mješovitog istraživanja ovisi o tome: kojem ćemo modelu u istraživanju dati prednost (kvantitativni/kvalitativni), kojim ćemo redosljedom implementirati dobivene podatke (sekvencija/paralelno) i načinu na koji iste integriramo u istraživanje. Usp. Ivan SEKOL - Ivana MAUROVIĆ, Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima - miješanje metoda ili metodologija, u: *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2017.) 1., 12-14. Korištenjem mješovitog metodološkog pristupa dolazimo do boljeg razumijevanja odgovora na postavljena istraživačka pitanja. Komplementarnost kvalitativne i kvantitativne metodologije omogućuje istraživačima dublji i bolji uvid nego oslanjanje na samo jednu metodologiju. Usp. David ESTE - Kathleen SITTE - Bruce MACLAURIN, *Using mix methods to understand youth resilience* u: Linda LIEBENBERG - Michael UNGAR (ur.), *Researching resilience*, Toronto, 2009., 201-224.

⁵⁴¹ „Metoda anketiranja” je postupak u kojem na temelju anketnog obrasca istražujemo i prikupljamo informacije, mišljenja i podatke o predmetu istraživanja. Pouzdanost ove metode ovisi o pouzdanosti samih informacija koje prikupimo od ispitanika. Usp. Ratko ZELENKA, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, 366. Ova metoda može se također definirati kao istraživački projekt unutar kojeg skupljamo standardizirane podatke u statističkom obliku o velikom broju ljudi. Usp. Michael HARALAMBOS - Martin HOLBORN, *Sociologija. Teme i perspektive*, 998. Istraživači prepoznaju dva različita oblika ankete: anketa u širem smislu i

do podataka o predmetu našeg istraživanja na širokom spektru ispitanika.⁵⁴² Nedostatak ove metode vidljiv je u tome što dobiveni podatci ovise o iskrenosti i mogućnostima samih ispitanika. Poteškoće i nedostaci pri anketiranju mogu se svrstati u tri skupine: epistemološke, psihološke i društvene poteškoće. Epistemološke poteškoće nastaju kada se kod ispitanika u anketi suočavamo s nejednakošću u razini obrazovanja što uzrokuje nejednaku vrijednost dobivenih rezultata. Psihološke poteškoće očituju se kroz nemogućnost ispitanika da prilagodi anketu svim ispitanicima. Društvene poteškoće vidljive su u tendenciji ispitanika da pružaju odgovore koji su u skladu s općim društvenim vrijednostima što može dovesti do neobjektivnih i pogrešnih podataka.⁵⁴³

Anketa je provedena među čitateljima portala Bitno.net u dva navrata.⁵⁴⁴ Čitatelji su mogli pristupiti anketi prvi put u periodu između 02.03.2018. i 07.03.2018. godine, a drugi put u periodu između 22.04.2022. i 30.04.2022. godine preko članka na portalu Bitno.net.⁵⁴⁵ Obrazac ankete postavljen je u obliku *Google formsa*, programa koji omogućava stvaranje internetskih anketa. Prikupljeni podatci dostupni su u autoru obliku konačnog grafičkog i tabličnog zbroja svih anketa. Program *Google forms* također omogućava pristup svakoj individualnoj riješenoj anketi. Anketa se sastoji od 33 pitanja zatvorenog tipa. Ispitanici su na kraju ankete pozvani ostaviti svoju elektroničku adresu ako žele sudjelovati u daljnjem istraživanju.

U drugom dijelu istraživanja koristili smo se „metodom analize sadržaja“. Ova se metoda često primjenjuje prilikom analize sadržaja u medijima. Ona ima za cilj utvrditi kakva se poruka nalazi u tekstu ili objavi te kakav utjecaj ista ima na primatelja poruke.⁵⁴⁶ Početak

anketa u užem smislu. Prvi ili širi vid ankete označava svaki istraživački postupak u kojem se neposredno prikupljaju podatci (ekonomski, sociološki, demografski, psihološki...) o osobinama skupine ljudi ili društvene zajednice. Drugi ili uži vid ankete označava samo onaj postupak unutar kojeg usmeno ili pismeno prikupljamo podatke koje kasnije podvrgavamo različitim vrstama analize. Usp. Mladen ZVONAREVIĆ, *Socijalna psihologija*, 117., Miroslav VUJEVIĆ, *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*, Zagreb, 1988., 90-108.

⁵⁴² Usp. Ratko ZELENKA, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, 368.

⁵⁴³ Usp. Vojin MILIĆ, *Sociološki metod*, 391-395.

⁵⁴⁴ PRILOG 3, Anketa na portalu Bitno.net.

⁵⁴⁵ Na portalu Bitno.net iskorišten je i objavljen isti članak i poveznica prilikom ispitivanja iz 2018. i 2022. godine: BITNO.NET, Dragi čitatelji, pozivamo vas da ispunite anketu u svrhu istraživanja o teološko pastoralnom djelovanju našeg portala! [02.03.2018./22.04.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/dragi-citatelji-pozivamo-vas-da-ispunite-anketu-svrhu-istrazivanja-teolosko-pastoralnom-djelovanju-nasega-portala/>, (30.07.2022.).

⁵⁴⁶ Usp. Ratko ZELENKA, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog rada*, Ekonomski fakultet, Rijeka, 2011., 83. Sociolog i filozof Đuro Šušnjić na sličan način definira navedenu metodu: „Analiza sadržaja je istraživačka metoda pomoću koje na sistematičan, kvantitativan i objektivan način dolazimo do podataka o sadržaju poruke, o odašiljaču poruke i o efektu poruke.“, u: Đuro ŠUŠNJIĆ, *Kritika sociološke metode*, Niš, 1967., 247.

učestalije primjene ove metode možemo pronaći u američkom novinarstvu 1920-ih godina prilikom ispitivanja kvalitete vijesti⁵⁴⁷, ali i šire prilikom ispitivanja internacionalnih vijesti⁵⁴⁸ ili izostanku neutralnosti pri izvještavanju u medijima⁵⁴⁹. Primjenu ove metode moguće je uočiti i unutar hrvatskog istraživačkog okvira prilikom analize našeg medijskog prostora tj. njegovih različitih aspekata: razvoj *online* novinarstva i utjecaj na čitatelje⁵⁵⁰, analiza novinskih naslovnica⁵⁵¹, izvještavanju o izborima⁵⁵² itd. Metoda analize sadržaja pomaže nam shvatiti na koji način sadržaj poruke može utjecati na sve sudionike uključene u njezinu proizvodnju i primanje.⁵⁵³ Prednost ove metode počiva u njezinoj efektivnosti tj. možemo u kratkom vremenu doći do velikog broja podataka koristeći se kodiranim mjerilima i standardima što zauzvrat povećava preciznost i pouzdanost istraživanja.⁵⁵⁴ Poteškoće koje se mogu pojaviti pri primjeni ove metode u kvantitativnom istraživanju povezane su s ograničavajućom naravi postavljenih kriterija. Pri analizi medijskog sadržaja istraživač dolazi u opasnost „svođenja“ ili „ograničavanja“ sadržaja na određenu kategoriju iako isti „nadilazi samo snimanje sadržaja“.⁵⁵⁵ U konačnici, odabir metode analize sadržaja, uz svoje prednosti i mane, omogućuje nam stvaranje šire slike na temelju koje možemo dobiti konkretne odgovore na pitanja postavljena u drugoj glavnoj hipotezi kao i kroz četiri radne hipoteze.

4.3. Određivanje uzoraka

Uzorak prvog djela istraživanja ili ankete određen je prema prosječnom broju individualnih dnevnih posjeta korisnika portalu Bitno.net u studenom 2017. godine. Od ukupnog prosječnog broja individualnih dnevnih posjetitelja, 35 803 korisnika, uzeto je 5% što nam na kraju daje ukupan broj od 1791 ispitanika. U želji da ostanemo vjerni prvom istraživanju

⁵⁴⁷ Usp. Kimberly NEUENDORF, *The Content Analysis Guidebook*, Thousand Oaks, 2002., 5.

⁵⁴⁸ Usp. Johan GALTUNG – Mari H. RUGE, *The Structure of Foreign News*, u: *Journal of Peace Research*, 2 (1965.) 1, 64-91.

⁵⁴⁹ THE GLASGOW MEDIA GROUP, *Bad News*, u: *Theory and Society*, 3 (1976.) 3, 339-363.

⁵⁵⁰ Siniša KOVAČIĆ, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, doktorska disertacija, Mostar, 2019.

⁵⁵¹ Usp. Almir ELEZOVIĆ, *Analiza sadržaja novinskih naslovnica (siječanj – lipanj 2011.)*, u: *Medijska istraživanja*, 18 (2012.) 1, 61-88., Željana IVANUŠ, *Studija slučaja 24 sata: mjesto edukativnih tema u tabloidnom novinarstvu*, u: *Medijska istraživanja*, 26 (2020.) 1, 109-128.

⁵⁵² Usp. Matej BELUHAN – Silvija KOVAČIĆ, *Izvještavanje hrvatskih dnevnih novina o predsjedničkim kandidatima tijekom predizborne kampanje 2014./2015.*, u: *Medijska istraživanja*, 21 (2015.) 2, 79-107., Daniel ŠIRINIĆ, *Što piše između redaka: predizborna istraživanja u Hrvatskoj*, u: *Političke analize*, 2 (2011.) 8, 16-25, Zrinka PERUŠKO, *(Ne)pristranost u predizbornoj kampanji na hrvatskim televizijama: ravnoteža i raznolikost*, u: *Medijska istraživanja*, 14 (2008.) 2, 5-34.

⁵⁵³ „Analizom sadržaja možemo bolje shvatiti odnose između sadržaja poruke i njegova prihvaćanja, između sadržaja i vrsta samog medija te sadržaja i primatelja poruke.“, u: Gordana VILOVIC, *Etički prijepori u Globusu i Nacionalu, 1999. - 2000.*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2004., 111.

⁵⁵⁴ Usp. Željka MANIĆ, *Analiza sadržaja u sociologiji*, Beograd, 2017., 40.

⁵⁵⁵ Usp. Almir ELEZOVIĆ, *Analiza sadržaja novinskih naslovnica (siječanj – lipanj 2011.)*, 62.

(2018.), odlučili smo zadržati isti broj ispitanika i prilikom ovog istraživanja. U istraživačkom uzorku, ispitano je 713 muškarca i 1078 žena. Istraživanje je provedeno tijekom travnja 2022. godine i primijenjena je anketa kao istraživačka metoda.

Uzorak za drugi dio istraživanja određen je prema glavnom subjektu članaka koje istražujemo – papa Franjo. Papa Franjo, kao subjekt članaka objavljenih na portalu Bitno.net, je u ovom istraživanju odabran iz četiri ključna razloga:

- a) Značajnost – papa Franjo u svojim porukama, propovijedima, knjigama i izjavama nastupa kao vjerski poglavar Katoličke crkve. Njegove riječi i djela redovito su popraćene ne samo na portalu Bitno.net već i kroz brojne svjetske medije s velikim zanimanjem.
- b) Vremenski period – pontifikat pape Franje u značajnoj mjeri preklapa se s postojanjem portala Bitno.net u odnosu na njegove prethodnike.
- c) Sadržajnost – tematski papa Franjo na portalu Bitno.net predstavlja najobrađeniju jedinstvenu temu što nam pruža dovoljno sadržaja za kvantitativnu i kvalitativnu analizu članaka unutar kojih je on glavi subjekt.
- d) Teološko-pastoralna perspektiva – papa Franjo u svojim javnim nastupima koristi različite sintagme i usporedbe poput: „siromašna Crkva“⁵⁵⁶, „izlazak prema periferijama“⁵⁵⁷, „izlazak na digitalne ceste i ulice“⁵⁵⁸. Cilj je uočiti na koji se način papine geste i izrazi tumače kod pojedinih medija.

Temeljna jedinica analize u ovom istraživanju je članak koji nosi oznaku #papaFranjo. Pod pojmom članak podrazumijevamo tematski, sadržajno i grafički odvojenu cjelinu koja predstavlja određeni skup teksta s pripadajućom grafičkom opremom.⁵⁵⁹ Premda u tehničkoj podjeli portala na kategorije i potkategorije⁵⁶⁰ ne postoji zasebna kategorija ili potkategorija koja je isključivo posvećena papi Franji, članke o istoj temi izdvojili smo koristeći se internom tražilicom portala Bitno.net-a. Od 13. ožujka 2013. godine, kada je kardinal Jorge Maria

⁵⁵⁶ U svom prvom obraćanju predstavnicima medija papa Franjo se prisjeća trenutaka neposredno nakon izbora za papu, izbora papinskog imena te izražava želju prema kojoj bi volio svjedočiti „Crkvi koja je siromašna i brine se za siromašne“. Usp. FRANCIS, *Audience to representatives of the communication media* [16.03.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/march/documents/papa-francesco_20130316_rappresentanti-media.html (30.07.2022.).

⁵⁵⁷ Usp. EG, br. 20-23.

⁵⁵⁸ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

⁵⁵⁹ Usp. Daria BARTEKA, *Uloga naslova u tiskovinama i digitalnim medijima na primjeru Jutarnjeg lista*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2017., 22.

⁵⁶⁰ Usp. Tablica 6. i grafička slika 2.

Bergoglio izabran za rimskog prvosvećenika, do 29. prosinca 2019. godine na portalu Bitno.net objavljeno je 2665 članaka koji sadrže oznaku #papaFranjo.

Pri prikupljanju kvantitativnih i kvalitativnih podataka za istraživačku matricu izdvajali smo sljedeće komponente članaka:

1. Naslov članka
2. Nadnaslov – unosila se informacija DA ili NE
3. Podnaslov – unosila se informacija DA ili NE
4. Datum objave
5. URL članka
6. Dan objave u tjednu - brojkama od 1 do 7 označavalo se u kojem je danu članak objavljen (1 – ponedjeljak, 2 – utorak, 3 – srijeda, 4 četvrtak, 5 – petak, 6 – subota, 7 - nedjelja)
7. Mjesec objave članka - brojkama od 1 do 12 označavalo se u kojem je mjesecu članak objavljen (1 – siječnja, 2 – veljača, 3 – ožujak, 4- travanj, 5 – svibanj, 6 – lipanj, 7 – srpanj, 8 – kolovoz, 9 – rujan, 10 – listopad, 11 – studeni, 12 - prosinac)
8. Kategorija pripadnosti članka - oznaka pripadnosti određenoj kategoriji na portalu Bitno.net (Vijesti, Vjera, Obitelj, Kultura, Academicus, Video, Kolumne, Misna čitanja, Velike teme)
9. Potkategorija pripadnosti članka – oznaka pripadnosti određenoj potkategoriji na portalu Bitno.net (Hrvatska, Vatikan, Svijet, Izvori vjere, Aktualnost, Duhovnost, Formacija...)
10. Veličina članka – pri mjerenju veličine članka obuhvaća se cjelokupna oprema članka (nadaslov, naslov i podnaslov) kao i tekstualni sadržaj članka. Komentari čitatelja nisu obuhvaćeni u ovom mjerenju
11. Vrsta naslova – unosila se informacija: nominativni, informativni, reklamni, deskriptivni (citat), manipulativni (senzacionalistički)
12. Izvornost sadržaja – unosila se informacija IZVORAN ili PREUZET
13. Autorstvo izvornog članka – unosila se informacija o autoru izvornog članka bilo da je potpisan inicijalima ili punim imenom i prezimenom. Nepotpisani članci su se označavali s 0

14. Izvor preuzetog članka – unosila se informacija o izvoru iz kojeg je preuzet članak objavljen na portalu Bitno.net. Nenavođenje izvora u članku označavali smo s 0
15. Izvor slike članka – unosila se informacija o izvoru iz kojeg je preuzeta slika objavljena uz članak.
16. Tematsko usmjerenje članka – člancima je pridodano tri do pet tematskih oznaka kako bi ih kasnije, kroz kvalitativnu analizu, mogli lakše rasporediti po tematskim kategorijama (Trojstvo, Crkva, Društvo, Grijeħ, Kršćanski život, Dijalog, Evangelizacija, Rat, Sukobi, Teologija itd.)

Nakon što su svi relevantni podatci prikupljeni te postavljeni unutar istraživačke matrice prvo smo se usredotočili na analizu i prikazivanje kvantitativnog aspekta ovog istraživanja: učestalost objava, kategorizacija i veličina članaka, opremljenost članaka naslovima i fotografijom, izvornost objavljenog sadržaja. Prikupljene podatke prikazali smo kroz tablice i grafičke slike kako bi na vizualan način predočili u kojoj se kvalitativnoj i kvantitativnoj mjeri portal Bitno.net oslanja na druge izvore pri pisanju o papi Franji i pružili odgovor na drugu hipotezu.

Pri drugom koraku, kvalitativnoj analizi sadržaja, fokusirali smo se na analizu različitih aspekata članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net: evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni. U analizi evangelizacijskog aspekta usredotočili smo se na papina apostolska putovanja, a kod odgojnog aspekta na njegove propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uoči *Angelus-a*. Kod dijaloškog aspekta promatramo i analiziramo poruke s papinih općih i privatnih audijencija, a u teološko-pastoralnom aspektu veće teološko-pastoralne prijepore koji se otvaraju za vrijeme njegova pontifikata na portalu Bitno.net. Određena zapažanja i trendove u teološko-pastoralnom djelovanju i govoru pape Franje, popraćenom kroz članke na portalu Bitno.net, prikazujemo tematski kroz tablice koristeći „metodu okvira“ i provodeći analizu pojedinih slučajeva od interesa. Pri kvalitativnoj analizi sadržaja s oznakom #papaFranjo cilj nam nije potvrditi ili opovrgnuti ispravnost pojedinog papina čina ili govora već prikazati na koji način portal Bitno.net kroz praćenje njegova pontifikata progovara o papi Franji te u konačnici pružiti odgovor na postavljene radne hipoteze.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultate našeg istraživanja prikazat ćemo kroz dva djela. U prvom potpoglavlju (5.1.) iznijeti ćemo rezultate dobivene u anketama provedenim na portalu Bitno.net 2018. i 2022. godine. Dobivene rezultate, tamo gdje je to moguće, usporedit ćemo s istraživanjem koje je provela agencija *Hendal* na portalu Bitno.net 2014. godine te drugim relevantnim istraživanjima. Paralelnom usporedbom navedenih istraživanja ukazujemo na određene trendove koje zamjećujemo na portalu Bitno.net i prikazujemo statistički značajnija (+/- 3%) pozitivna ili negativna kretanja na portalu u proteklih osam godina. Cilj ovog potpoglavlja jest potvrditi ili opovrgnuti prvu glavnu hipotezu prema kojoj internetski portal Bitno.net pozitivno utječe na informiranost čitatelja o vjeri, vjerskim pitanjima i vjerskim temama, doprinosi čitateljskoj vjerskoj formaciji te aktivnijem življenju vjerničkog života prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni.

U drugom potpoglavlju (5.2.) prikazat ćemo rezultate kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja provedenog kroz analizu sadržaja članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net. Pri analizi smo vrednovali objavljene članke unutar četiri tematska područja: evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko-pastoralni. Cilj ovog potpoglavlja je dvojak: potvrditi ili opovrgnuti drugu glavnu hipotezu i potvrditi ili opovrgnuti četiri radne hipoteze. Prvi zadatak, u ovom djelu rada, je potvrditi ili opovrgnuti drugu glavnu hipotezu prema kojoj se portal Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublje teološko-pastoralne analize istoga. Kako bi dobili odgovor na ovu hipotezu na portalu provodimo kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja odabranih članaka s oznakom #papaFranjo. Objema analizama želimo utvrditi oslanja li se, i u kojoj mjeri, redakcija portala Bitno.net na izvanjske izvore u svome radu i iznosi li vlastite teološko-pastoralne analize na konkretne situacije o kojima izvještavaju. U posljednjem, jednako važnom koraku, želimo potvrditi ili opovrgnuti četiri radne hipoteze kroz analizu sadržaja prema postavljenim tematskim klasterima koji se učestalo ponavljaju kada su u pitanju članci s oznakom #papaFranjo: apostolska putovanja, papine propovijedi i nagovori, opće te privatne audijencije i Franjin odnos prema izbjeglicama i rastavljenima. Unutar ovog procesa vrednujemo velike i značajne pojedinačne teme koje je redakcija portala Bitno.net, prilikom izvještavanja o papi Franji, u svom radu obradila: apostolsko putovanje u BiH, „slučaj McCarrick – Vigano“, izbjeglička kriza, Sinoda o obitelji itd.

5.1. Rezultati istraživanja iz 2022. godine i usporedba s prethodnim istraživanjima provedenim na portalu Bitno.net.

5.1.1. Socio-demografske značajke ispitanika

Pomoću socio-demografskih varijabli (spol, dob, županija boravka ili stanovanja, bračni status, broj članova kućanstva, vjeroispovijest) i socio-profesionalnih (školska sprema, radni status) uzoraka upoznat ćemo se s osnovnim obilježjima ispitanika koji su ujedno i glavni subjekti ovog djela istraživanja.

Kao što smo prethodno istaknuli, među ispitanicima u oba istraživanja prevladava više ženska populacija 60,7% (2018.) tj. 60,2% (2022.), dok je udio muških ispitanika 39,3% (2018.) tj. 39,8% (2022.).⁵⁶¹ Prikupljeni podatci se u značajnoj mjeri podudaraju s prethodno provedenim istraživanjima agencije *Hendal market research* (2014.)⁵⁶² i podacima prikupljenim preko *Google Analytics-a* (2011. - 2021.)⁵⁶³.

Distribucija prema dobi ispitanika⁵⁶⁴ pokazuje kako se dogodila promjena u najzastupljenijim dobnim skupinama koje posjećuju portal. U istraživanju provedenom 2018. godine najzastupljenije dobne skupine bile su između 26 i 35 godina (33,28%), zatim 36 i 45 godina (26,69%) i na kraju 15 i 25 godina (19,21%). Četiri godine kasnije dogodio se pomak naviše u starosnoj dobi ispitanika. U istraživanju iz 2022. godine najzastupljenije dobne skupine na portalu Bitno.net su između 36 i 45 (29,40%), zatim 26 i 35 (24,60%) te u konačnici 46 i 55 (22,30%). Prethodno prikupljeni podatci agencije *Hendal* (2014.) dodatno potvrđuju trend starenja prisutan među čitateljskom populacijom portala Bitno.net.⁵⁶⁵ Ako usporedimo pojedinačne dobne skupine u svim navedenim istraživanjima uočavamo značajniju fluktuaciju okrenutu prema povećanju starosne dobi čitatelja portala Bitno.net. Tako npr. dobna skupina između 15 i 20 godine u periodu između 2014. i 2022. godine doživljava pad s 10,4% na 3%. Sličan je trend i s dobnom skupinom između 21-25 godina koja je 2014. najzastupljenija skupina na portalu sa 21,7%, a 2022. godine pada na samo 8% zastupljenosti.

⁵⁶¹ Tablica 8 i grafička slika 15.

⁵⁶² Agencija *Hendal market research* provela je na portalu Bitno.net nezavisno istraživanje u vremenu 09.-16.04.2014. Cilj istraživanje je bio utvrditi profil i zadovoljstvo posjetitelja portalom Bitno.net. U istraživanju je sudjelovalo 1970 ispitanika od kojih su 57,7% bile žene, a 42,3% muškarci. HENDAL MARKET RESEARCH, Profil i zadovoljstvo - Bitno.net (dalje HENDAL).

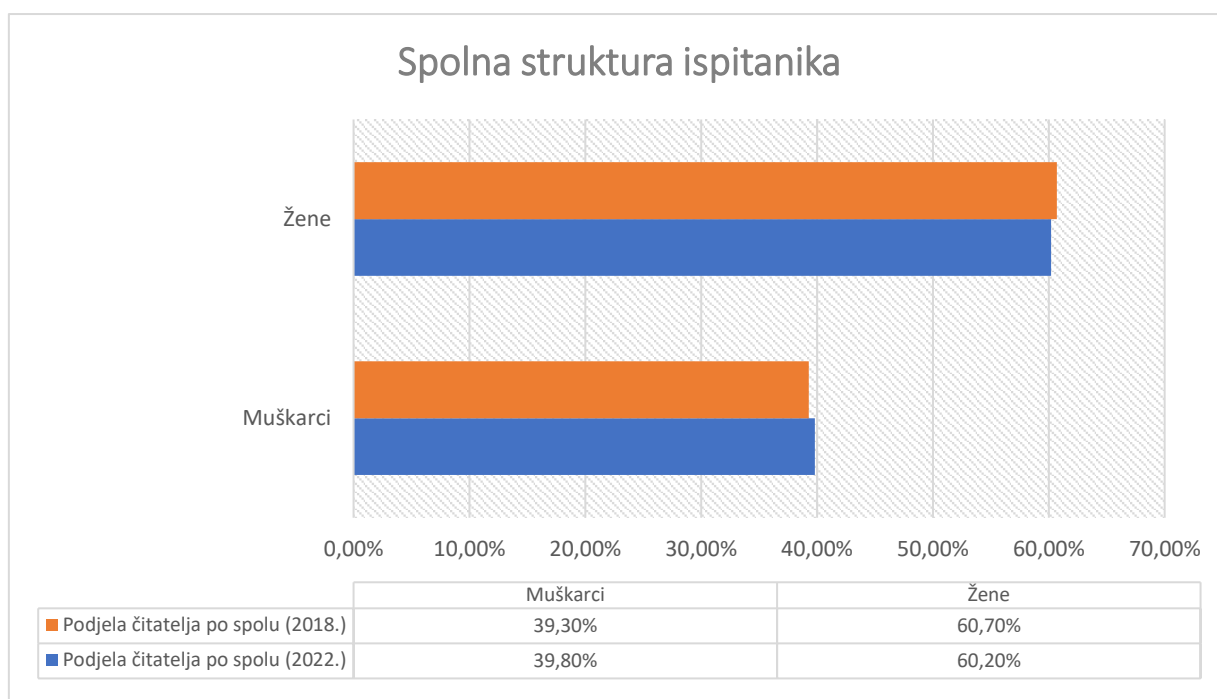
⁵⁶³ Grafička slika 7.

⁵⁶⁴ Tablica 9 i grafička slika 16.

⁵⁶⁵ HENDAL, Demografska raspodjela ispitanika: „manje od 15 godina“ 0,4%, „15-25 godina“ 32,1%, „26-35 godina“ 31,3%, „36-50 godina“ 30,3%, „51-64 godina“ 4,9% i „65+ godina“ 0,7%.

Tablica 8. Spolna struktura ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

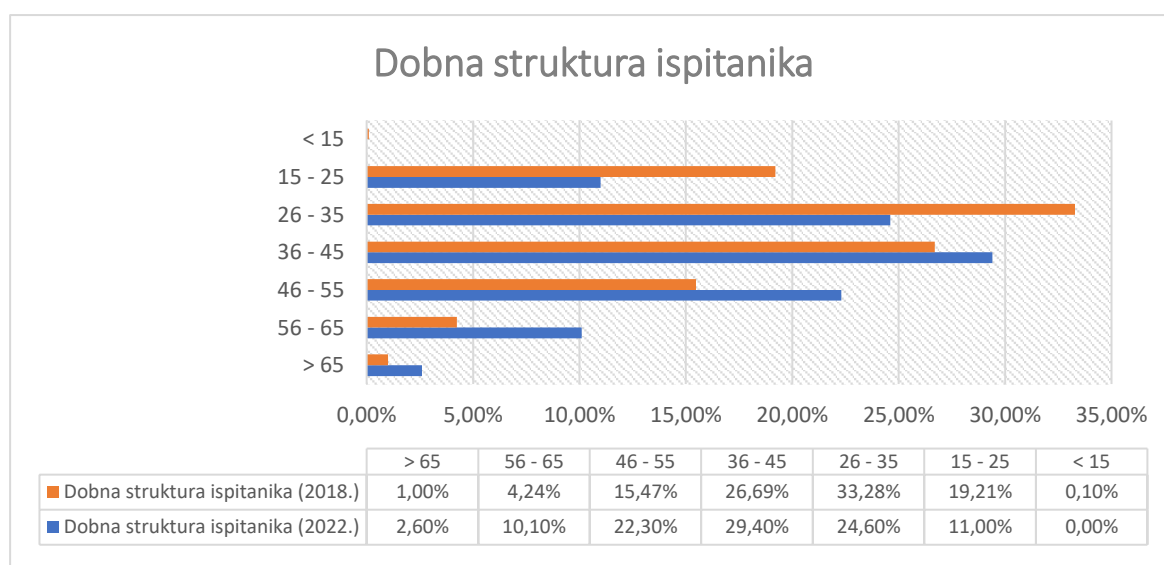
spol	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Muškarci	703	39,3%	713	39,8%	+ 0,5%
Žene	1088	60,7%	1078	60,2%	- 0,5%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 15. Spolna struktura ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 9. Dobna struktura ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

dob	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Manje od 15	2	0,1%	1	0%	- 0,1%
15 - 20	128	7,1%	54	3%	- 4,1%
21 - 25	216	12,1%	142	8%	- 4,1%
26 - 30	313	17,5%	181	10,1%	- 7,4%
31 - 35	283	15,8%	261	14,5%	- 1,3%
36 - 40	275	15,4%	252	14,1%	- 1,3%
41 - 45	203	11,3%	274	15,3%	+ 4%
46 - 50	161	9%	207	11,6%	+ 2,6%
51 - 55	116	6,5%	192	10,7%	+ 4,2%
56 - 60	52	2,9%	125	7%	+ 4,1%
61 - 65	24	1,3%	56	3,1%	+ 1,8%
65 +	18	1%	46	2,6%	+1,6 %
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 16. Dobna struktura ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Kada je u pitanju obrazovni status⁵⁶⁶ najveći broj ispitanika koji posjećuju portal Bitno.net postigao je visoku razinu obrazovanja njih 72,2%. Ovo predstavlja pomak od +2,5% u odnosu na istraživanje iz 2018. godine. Manji broj ispitanika završio je osnovnu i srednju školu (27,6%) dok tek njih troje (0,2%) ima nezavršenu osnovnu školu. Kada navedene brojke usporedimo s istraživanje provedenim od strane agencije *Hendal* možemo uočiti generalni rast u broju ispitanika - između 2014. i 2022. - koji su postigli visoku razinu obrazovanja (+16,1%) u odnosu na one koji su završili osnovnu i srednju školu (-16,1%).⁵⁶⁷

Prema radnom statusu⁵⁶⁸ najveći dio ispitanika izjašnjava se zaposlenima (73,5%), nakon čega slijede oni koji još uče ili studiraju (9,1%), dok manji ispitanika dio otpada na nezaposlene (6,4%), domaćice (5,7%) i umirovljenike (5,3%). Usporedno s ranijim istraživanjima (2018. i *Hendal*), uočavamo značajan pad u broju učenika ili studenata (-19,3%) te nezaposlenih (-4,8%) u korist onih koji su zaposleni (+20,2%), dok broj umirovljenika (+2,6%) i domaćica ostaje podjednak (+1,2%).⁵⁶⁹ Navedeni podatci svjedoče o rastu starosne dobi čitatelja portal Bitno.net. Pomak prema gore u starosnoj dobi te statistički prelazak studentske populacije u skupinu zaposlenih govori u prilog tome kako je u periodu između 2014. i 2022. godine značajan broj čitatelja portala Bitno.net završilo svoje formalno obrazovanje i pristupilo tržištu rada.

Tablica 10. Školska sprema ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Školska sprema	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Nezavršena osnovna škola	2	0,1%	3	0,2%	+ 0,1%
Osnovna škola	10	0,6%	11	0,6%	0%
Srednja škola	531	29,6%	483	27%	- 2,6%
Viša škola	154	8,6%	159	8,9%	+ 0,3%
Preddiplomski studij	174	9,7%	148	8,2%	- 1,5%
Diplomski studij	731	40,8%	792	44,2%	+ 3,4%

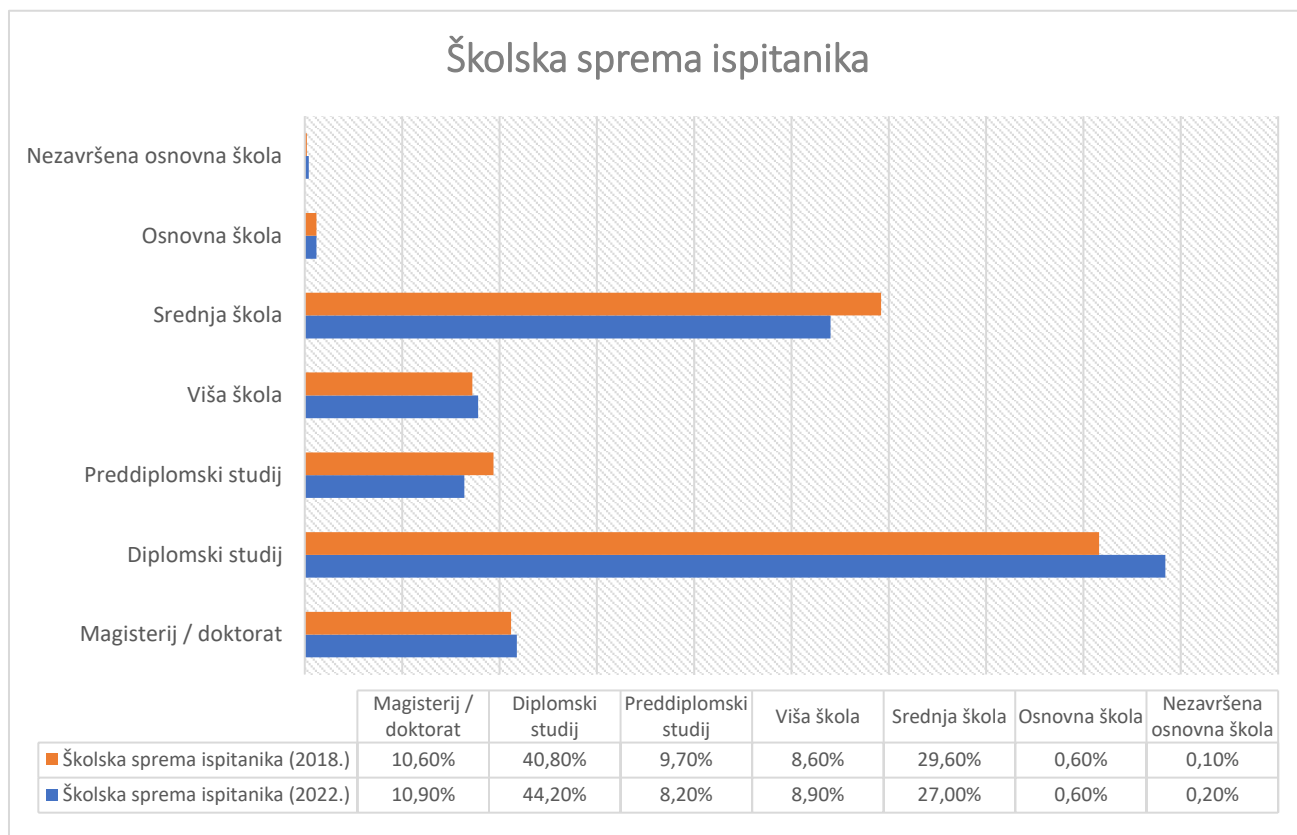
⁵⁶⁶ Tablica 10 i grafička slika 17.

⁵⁶⁷ HENDAL, Školska sprema ispitanika: „bez osnovne škole“ 0,2%, „osnovna škola“ 3,3%, „srednja škola“ 40,4% i viša škola, fakultet, magisterij, doktorat 56,1% .

⁵⁶⁸ Tablica 11 i grafička slika 18.

⁵⁶⁹HENDAL, Radni status ispitanika: „zaposlen“ 53,3%, „nezaposlen“ 11,2%, „učim/studiram“ 28,4%, „domaćica“ 4,5%, „umirovljenik“ 2,7%.

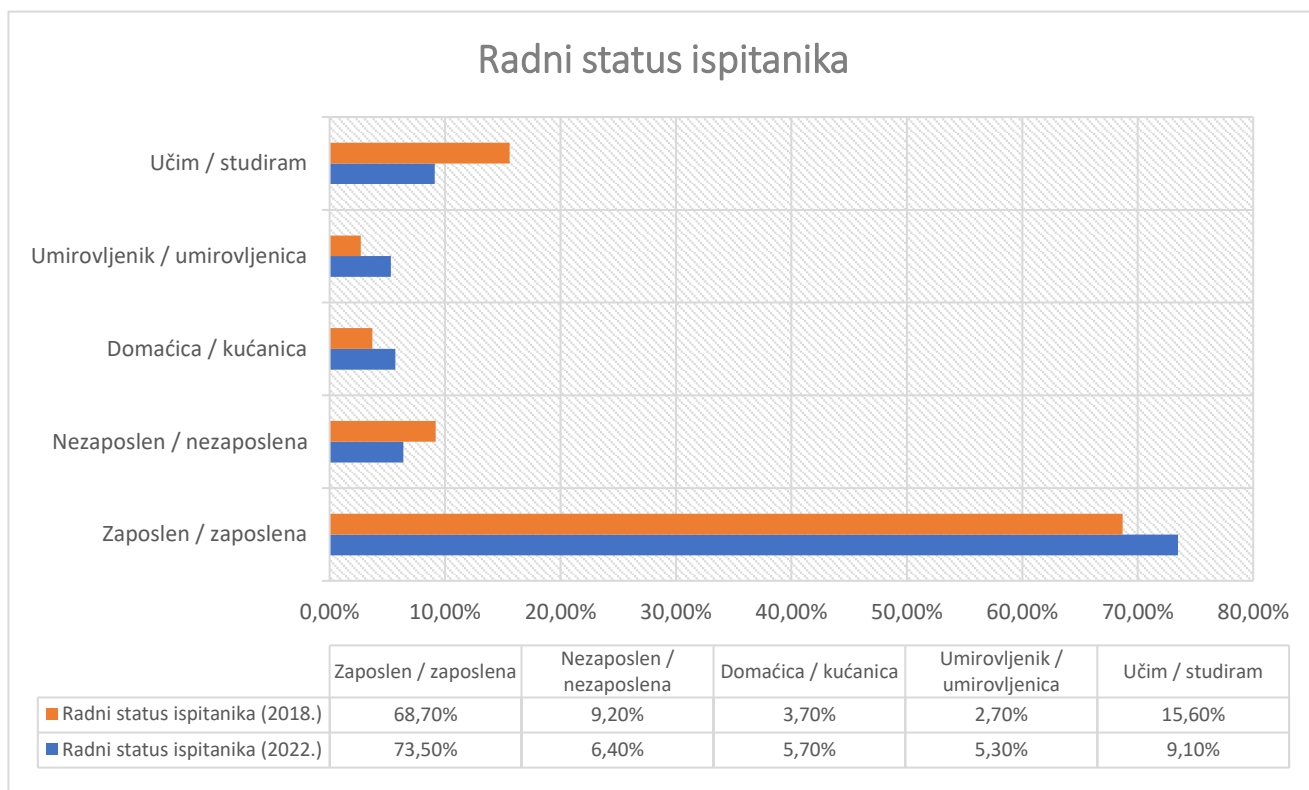
Magisterij / doktorat	189	10,6%	195	10,9%	+ 0,3%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 17. Školska sprema ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 11. Radni status ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Radni status	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Zaposlen / zaposlena	1230	68,8%	1317	73,5%	+ 4,7%
Nezaposlen / nezaposlena	165	9,2%	115	6,4%	- 2,8%
Domaćica / kućanica	67	3,7%	102	5,7%	+ 2%
Umirovljenik / umirovljenica	49	2,7%	94	5,3%	+ 2,6%
Učim / studiram	280	15,6%	163	9,1%	- 6,5%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 18. Radni status ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Prema bračnom statusu⁵⁷⁰ 60,1% ispitanika izjasnilo se kao oženjeno ili udano, dok se njih 34,3% izjašnjava slobodnima. Dobiveni podatci predstavljaju povećanje u broju oženjenih ili udanih (+8,2%) u odnosu na pad u broju slobodnih ispitanika (-9,9%), ako ove podatke usporedimo s istraživanjem provedenim 2018. godine. Navedene brojke dodatno potvrđuju tranziciju čitatelja portala Bitno.net iz studentskog ili slobodnog statusa u obiteljski status nakon završetka formalnog obrazovanja u periodu između 2014. i 2022. godine.

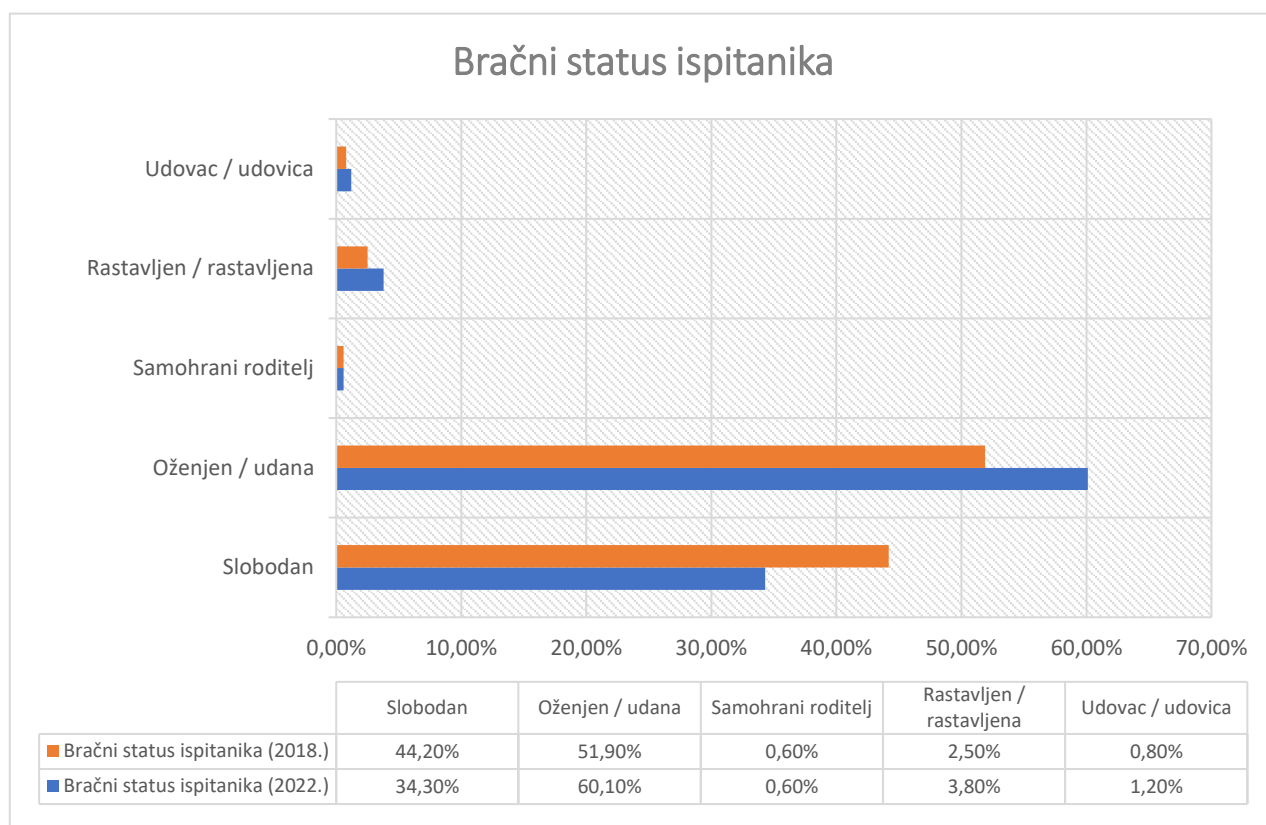
Prema broju članova u kućanstvu⁵⁷¹ najveći broj ispitanika živi u četveročlanom kućanstvu (25,3%). U odnosu na istraživanje iz 2018. primjećujemo promjenu u redoslijedu. Dogodila se inverzija između onih koji žive u peteročlanom kućanstvu (15,7%) a bili su na drugom mjestu, s onima koji žive u tročlanom kućanstvu (18%) a zauzimali su treće mjesto. Četvrto mjesto i dalje zauzimaju oni koji žive u dvočlanom kućanstvu (14,2%).

⁵⁷⁰ Tablica 12 i grafička slika 19.

⁵⁷¹ Tablica 13 i grafička slika 20.

Tablica 12. Bračni status ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

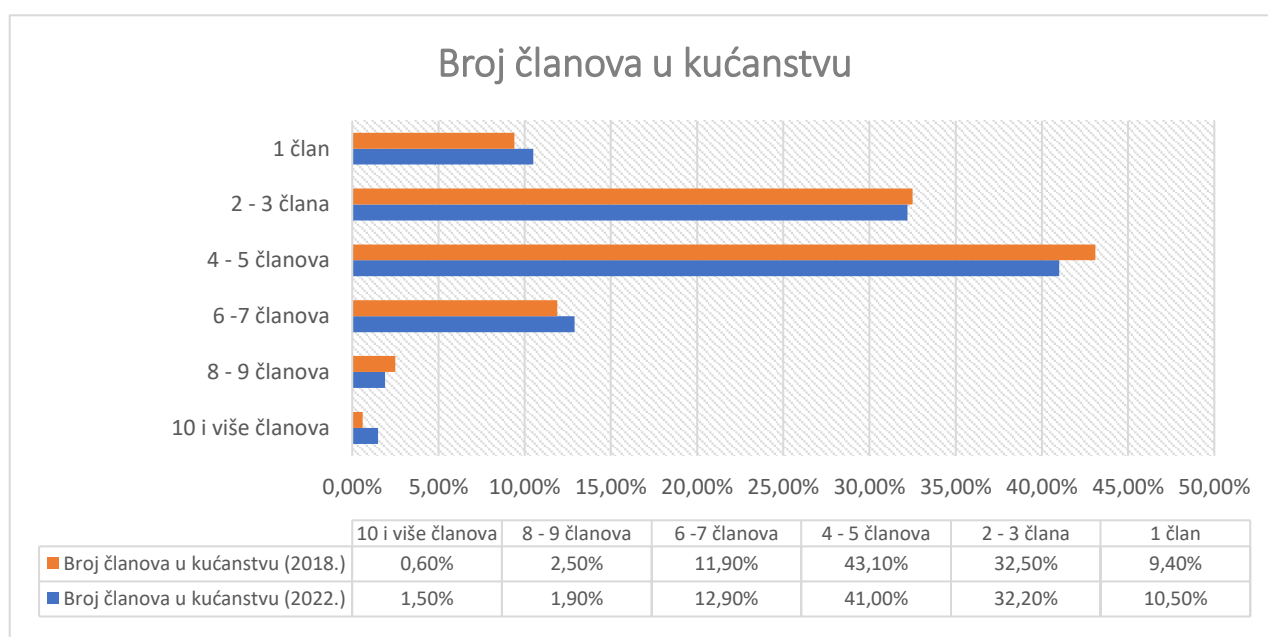
Bračni status	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Slobodan	792	44,2%	615	34,3%	- 9,9%
Oženjen / udana	929	51,9%	1077	60,1%	+ 8,2%
Samohrani roditelj	11	0,6%	11	0,6%	0%
Rastavljen / rastavljena	44	2,5%	67	3,8%	+ 1,3%
Udovac / udovica	15	0,8%	21	1,2%	+ 0,4%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 19. Bračni status ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 13. Broj članova u kućanstvu, izvor: Rezultati istraživanja

Broj članova u kućanstvu	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
1	168	9,4%	188	10,5%	+ 1,1%
2	253	14,1%	254	14,2%	+ 0,1%
3	329	18,4%	322	18%	- 0,4%
4	428	23,9%	454	25,3%	+ 1,4%
5	344	19,2%	281	15,7%	- 3,5%
6	155	8,7%	167	9,3%	+ 0,6%
7	58	3,2%	64	3,6%	+ 0,4%
8	32	1,8%	23	1,3%	- 0,5%
9	13	0,7%	11	0,6%	- 0,1%
10	1	0,0%	7	0,4%	+ 0,4%
10+	10	0,6%	20	1,1%	+ 0,5%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 20. Broj članova u kućanstvu, izvor: Rezultati istraživanja

Iz odgovora na pitanje iz koje županije dolaze⁵⁷² doznali smo kako najveći broj ispitanika dolazi iz Grada Zagreba (26,3%) i Splitsko-dalmatinske županije (15%). Provedeno istraživanje ukazuje i na značajan broj onih ispitanika koji portalu Bitno.net pristupaju iz inozemstva (14,3%). Zastupljenost preostalih županija kod ispitanika u Republici Hrvatskoj je manja od desetine. Dobiveni podaci poklapaju se s podacima dobivenim preko *Google Analytics-a* kada je u pitanju geografska podjela ispitanika unutar Hrvatske⁵⁷³ te potvrđuju značajan broj ispitanika izvan Hrvatske koji redovito posjećuju portal Bitno.net⁵⁷⁴. U odnosu na ranije ispitivanja (2018.) ne uočavamo značajnija statistička odstupanja, osim u slučaju ispitanika s područja grada Zagreba gdje je primijećen manji rast (+2,2%) u odnosu na druge županije koje su pretežno u padu.

Kada je u pitanju vjeroispovijest ispitanika⁵⁷⁵ gotovo se svi ispitanici portala Bitno.net izjašnjavaju kao katolici (99%). Broj ispitanika preostalih vjeroispovijesti je neznatan pa čak i nepostojeći kada su u pitanju ispitanici islamske vjeroispovijesti. Usporedbom dobivenih rezultata s rezultatima Europskog istraživanja vrednota uočavamo porast od preko deset posto u broju ispitanika koji se na pitanje o vjeroispovijesti izjašnjavaju katolicima.⁵⁷⁶ Premda je razlika u postotcima zamjetljiva, treba imati na umu činjenicu da je Bitno.net nišni vjerski portal te se kao takav bavi pretežno kršćanskim temama. Zbog toga je realno očekivati da će većinski privlačiti čitatelje koji su katoličke vjeroispovijesti.

Tablica 14. Podjela ispitanika prema županijama, izvor: Rezultati istraživanja

⁵⁷² Tablica 14 i grafička slika 21.

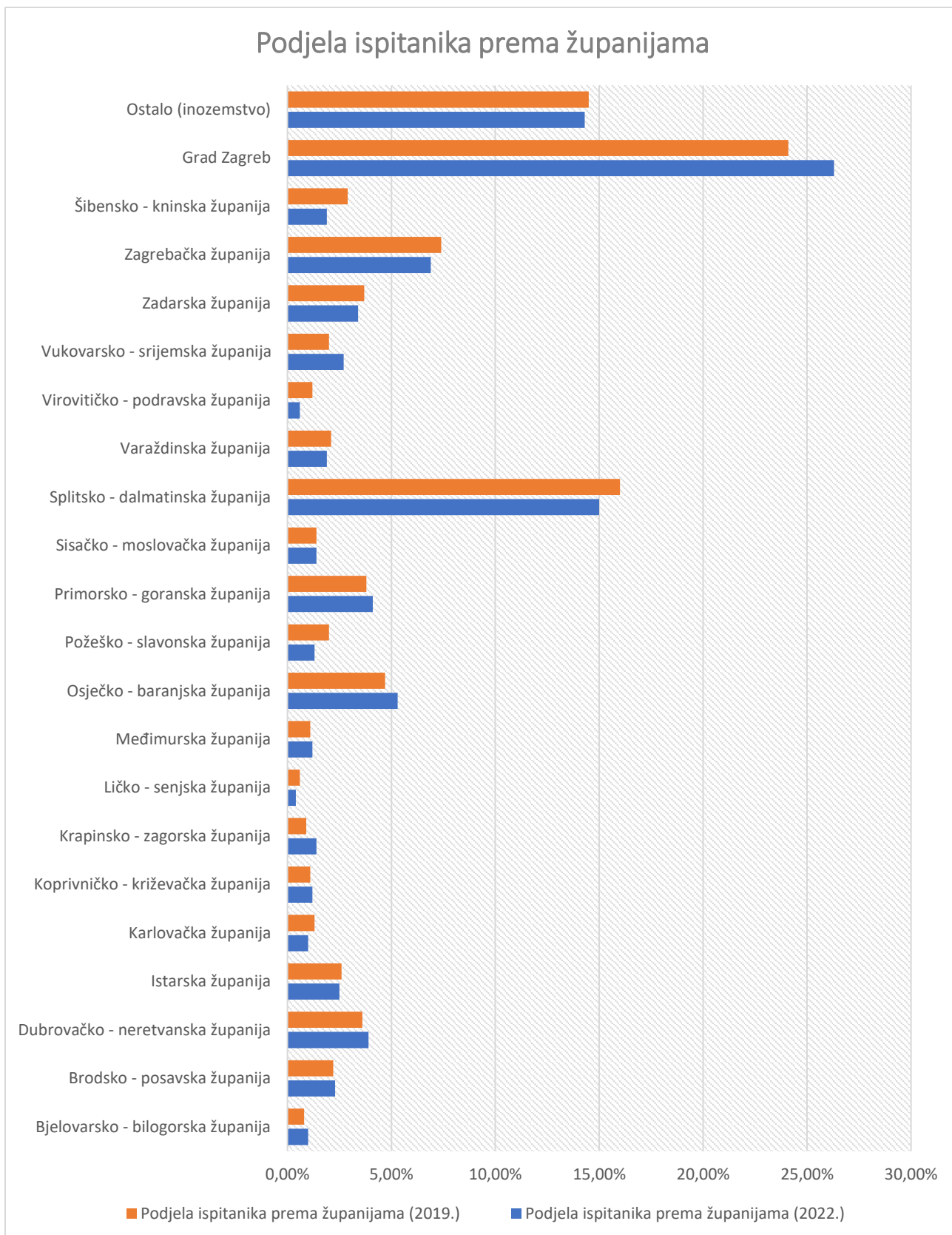
⁵⁷³ Grafička slika 10.

⁵⁷⁴ Grafička slika 9.

⁵⁷⁵ Tablica 15 i grafička slika 22.

⁵⁷⁶ „Europsko istraživanje vrednota” provedeno je u tri navrata u Hrvatskoj 1999., 2008. i 2018. godine. Uzorak ispitanika u prvom istraživanju iznosio je 1003 ispitanika, drugom 1525 ispitanika, a najnovijem iz 2018. godine broj anketiranih ispitanika iznosi 1488. U prvom istraživanju 86,8% ispitanika izjavilo je kako pripada katoličkoj vjeroispovijesti dok je u drugom istraživanju taj broj pao na 80,6% ispitanika. Usp. Goran CRPIĆ, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, u: *Društvena istraživanja*, 19 (2010.) 1-2, 8-9., Josip BALOBAN - Alojzije HOBLAJ - Danijel CRNIĆ, Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja, u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 2, 530. Ivan RIMAC, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 2, 449. Na sličan uzrok konfesionalne samoidentifikacije nailazimo u istraživanju „Društvene i religiozne promjene u Hrvatskoj”: katolici 89,8%, pravoslavci 5,3%, muslimani 0,7%, ostali 0,7%, bez vjeroispovijesti 3,5%. Usp. Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004. između kolektivnog i individualnog, u: *Sociologija i prostor*, 43 (2005.) 2, 306-307.

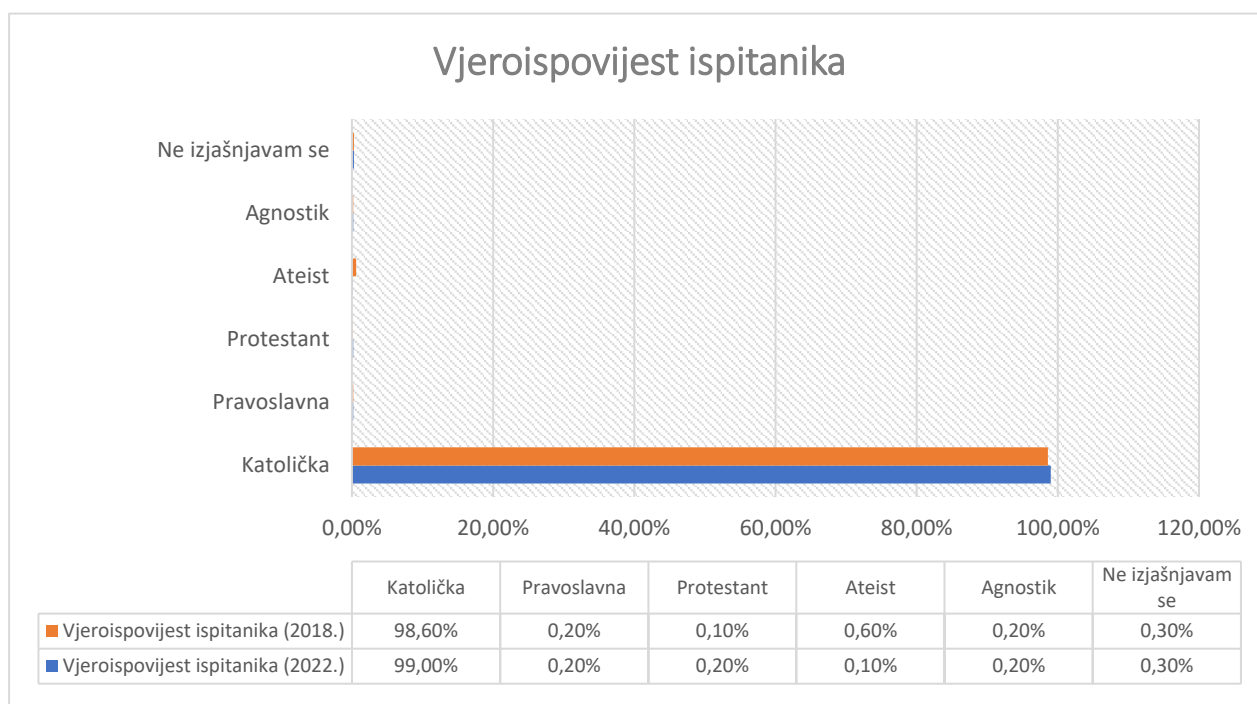
Podjela ispitanika prema županijama	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Bjelovarsko - bilogorska županija	15	0,8%	18	1%	+ 0,2%
Brodsko - posavska županija	39	2,2%	41	2,3%	+ 0,1%
Dubrovačko - neretvanska županija	65	3,6%	70	3,9%	+ 0,3%
Istarska županija	47	2,6%	45	2,5%	- 0,1%
Karlovačka županija	24	1,3%	18	1%	- 0,3%
Koprivničko - križevačka županija	20	1,1%	21	1,2%	+ 0,1%
Krapinsko - zagorska županija	16	0,9%	25	1,4%	+ 0,5%
Ličko - senjska županija	8	0,6%	7	0,4%	- 0,2%
Međimurska županija	19	1,1%	21	1,2%	+ 0,1%
Osječko - baranjska županija	84	4,7%	95	5,3%	+ 0,6%
Požeško - slavonska županija	36	2%	23	1,3%	- 0,7%
Primorsko - goranska županija	68	3,8%	73	4,1%	+ 0,3%
Sisačko - moslavačka županija	25	1,4%	25	1,4%	0%
Splitsko - dalmatinska županija	287	16%	269	15%	- 1%
Varaždinska županija	38	2,1%	34	1,9%	- 0,2%
Virovitičko - podravska županija	21	1,2%	11	0,6%	- 0,6%
Vukovarsko - srijemska županija	36	2%	48	2,7%	+ 0,7%
Zadarska županija	66	3,7%	61	3,4%	- 0,3%
Zagrebačka županija	132	7,4%	124	6,9%	- 0,5%
Šibensko - kninska županija	52	2,9%	34	1,9%	- 1%
Grad Zagreb	432	24,1%	472	26,3%	+ 2,2%
Ostalo (inozemstvo)	261	14,5%	256	14,3%	- 0,2%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 21. Podjela ispitanika prema županijama, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 15. Vjeroispovijest ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Vjeroispovijest ispitanika	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Islamska	0	0,0%	0	0%	0%
Katolička	1766	98,6%	1774	99%	+ 0,4%
Pravoslavna	3	0,2%	3	0,2%	0%
Protestantska	2	0,1%	3	0,2%	+ 0,1%
Agnostik	3	0,2%	2	0,1%	- 0,1%
Ateist	11	0,6%	3	0,2%	- 0,4%
Ne izjašnjavam se	6	0,3%	6	0,3%	0%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 22. Vjeroispovijest ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

5.1.2. Navike ispitanika na portalu Bitno.net

Nakon što smo utvrdili osnovne socio-demografske značajke ispitanika, prelazimo na upoznavanje navika ispitanika kao čitatelja portala Bitno.net. U ovom djelu nastojat ćemo prikazati kako su ispitanici došli do portala Bitno.net, učestalost njihovih posjeta, privrženost portalu, korelaciju s drugim sličnim portalima, zadovoljstvo portalom i preporuke za daljnje poboljšavanje od strane ispitanika. Dobivene rezultate usporedit ćemo, gdje je to moguće, s prethodnim istraživanjima kao i podatcima dobivenima preko *Google Analytics-a*.

Značajna većina ispitanika na pitanje o učestalosti posjeta portalu⁵⁷⁷ izjavljuje kako Bitno.net posjećuje na dnevnoj razini (64,4%), nakon čega slijede oni koji portal posjećuju na tjednoj bazi (28,6%). Broj onih koji posjećuju portal Bitno.net rjeđe od tjedne razine manji je od desetine. Usporedno s prethodnim istraživanjima možemo uočiti kako se u periodu između 2014. do 2018. godine dogodio rast od 5,5% u broju dnevnih čitatelja portala Bitno.net. Nakon toga, između 2018. do 2022. godine, portal Bitno.net doživljava pad od 5,1% u broju dnevnih čitatelja. Tim se donekle vraća dinamika koja je postojala na portalu za vrijeme istraživanja provedenog od strane agencije *Hendal*.⁵⁷⁸ No, inicijalni rast, nakon čega je uslijedio pad u broju dnevnih čitatelja u periodu od osam godina, ne oduzima od postojećih navika čitatelja portala Bitno.net koji mu se većinski vraćaju na dnevnoj ili tjednoj bazi (93%).

Kao izvor prvog kontakta s portalom Bitno.net⁵⁷⁹ kod ispitanika se u ovom istraživanju ističu tri odabira: „slučajna pretraga preko interneta“ (34,4%), „poveznica preko društvenih mreža“ (26,4%) i „usmena preporuka od strane obitelji, prijatelja i kolega“ (24,2%). Podatci dobiveni u posljednjem istraživanju odudaraju od rezultata prethodnih istraživanja. U istraživanjima provedenim od strane agencije *Hendal*⁵⁸⁰ (33,2%) i onom u sklopu licencijatskog rada (37,1%) najdominantniji izvori prvog kontakta s portalom bile su „poveznica na društvenim mrežama“. S vremenom ova kategorija bilježi značajan pad i na prvo mjesto dolazi kategorija „slučajna pretraga preko interneta“ kao glavni izvor prvog kontakta s rastom od +12,1% u odnosu na 2014. godinu. Kategorija „usmena preporuka od strane obitelji, prijatelja i kolega“ u navedenom periodu zadržava treće mjesto.

⁵⁷⁷ Tablica 16 i grafička slika 23.

⁵⁷⁸ HENDAL, Učestalost posjeta portalu: „dnevno“ 64%, „tjedno“ 32,3%, „mjesečno“ 3,3%.

⁵⁷⁹ Tablica 17 i grafička slika 24.

⁵⁸⁰ HENDAL, Izvor prvog kontakta s portalom Bitno.net: „preko poveznica na društvenim mrežama“ 33,2%, „usmena preporuka od člana obitelji, prijatelja i kolega“ 32,4%, „slučajna pretraga preko interneta“ 22,3%, „preko reklame na drugom portalu“ 6,7%, „preko preporuke u crkvi“ 2,5%, „ostalo“ 2,9%.

Navedena statistička kretanja moguća su posljedica smanjenog ulaganja u plaćeno oglašavanje portala Bitno.net na društvenim mrežama ili preusmjerenje napora redakcije na sadržajno pozicioniranje (SEO optimizacija) portala kao dominantnog na internetskim pretraživačima pri pretrazi vjerskih sadržaja.⁵⁸¹ Također, pad u broju ispitanika koji dolaze na portal Bitno.net preko društvenih mreža može biti posljedica izmijenjenih algoritama na društvenim mrežama. Ovim se pojedine teme i sadržaji posredno marginaliziraju što u konačnici vodi prema sveukupnoj smanjenoj vidljivosti portala na društvenim mrežama kao i na internetskim pretraživačima.⁵⁸² Zanimljivo je u konačnici uočiti kako u svim istraživanja najmanji udio ispitanika izjavljuje da je za portal Bitno.net čulo preko preporuke u crkvi, premda redakcija portala dobiva pozitivne povratne informacije od pojedinaca angažiranih u Crkvi.⁵⁸³

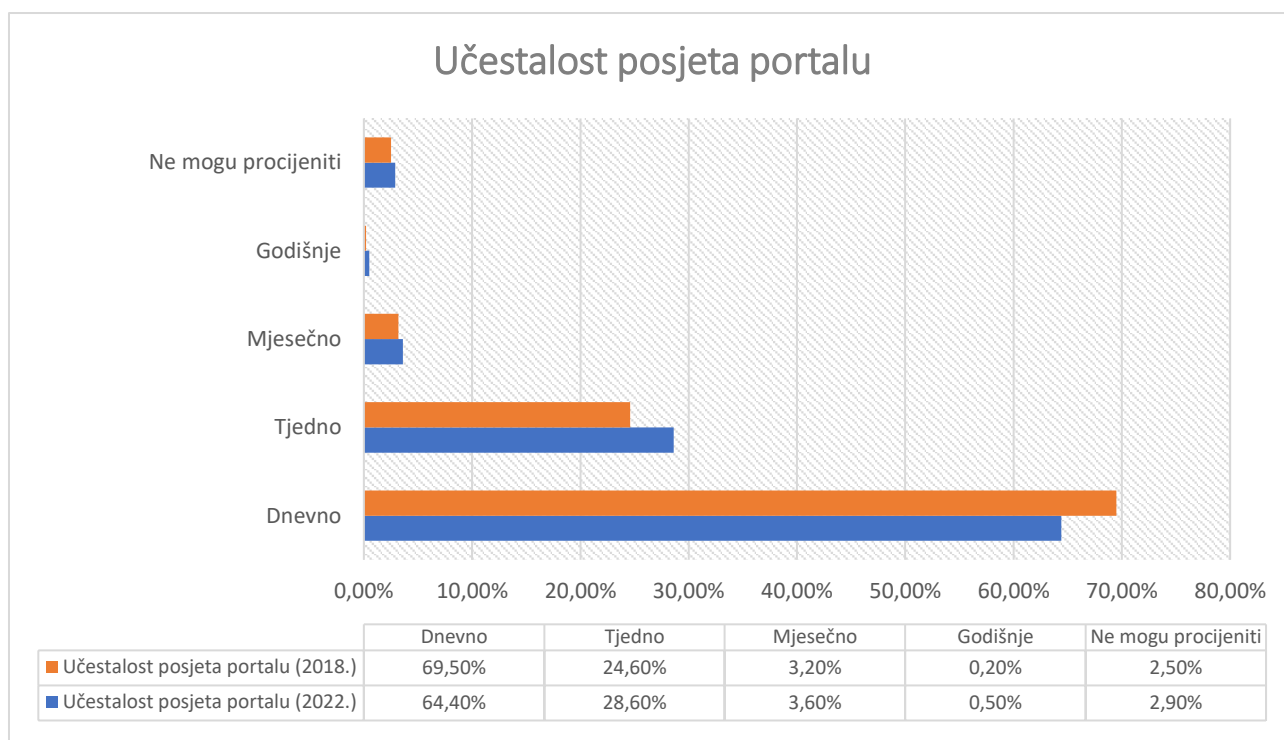
Tablica 16. Učestalost posjeta portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Učestalost posjeta portalu	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Dnevno	1245	69,5%	1153	64,4%	- 5,1%
Tjedno	440	24,6%	513	28,6%	+ 4%
Mjesečno	57	3,2%	64	3,6%	+ 0,4%
Godišnje	4	0,2%	9	0,5%	+ 0,3%
Ne mogu procijeniti	45	2,5%	52	2,9%	+ 0,4%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

⁵⁸¹ Za više informacija o boljem pozicioniranju sadržaja na internetskih pretraživačima ili SEO vidi: Mohammad AHMAD - Mohammad FARIS – Patel SUHEL, Search Engine Optimization (SEO), u: *International Research Journal of Engineering and Technology* 6 (2019.) 4, 4113–4117, Gowtham A. KUMAR - Ravi KUMAR, An Analytical Study of Search Engine Optimization (SEO) Techniques: To Maximize Number of Travelers on an E-Content Material Website, u: *International Journal of Management* 11(2020) 1, 114–119.

⁵⁸² Za više informacija o algoritamskoj marginalizaciji tvoraca sadržaja na internetu vidi: Jack ANDERSEN, Understanding and interpreting algorithms: Toward a hermeneutics of algorithms, u: *Media Culture & Society*, 42 (2020.), 7, 1479–1494., Taina BUCHER, Want to be on the top? Algorithmic power and the threat of invisibility on Facebook, u: *New Media & Society*, 14 (2012.) 7, 1164–1180., Taina BUCHER, The algorithmic imaginary: Exploring the ordinary affects of Facebook algorithms, u: *Information Communication & Society*, 20 (2017.) 1, 30–44.

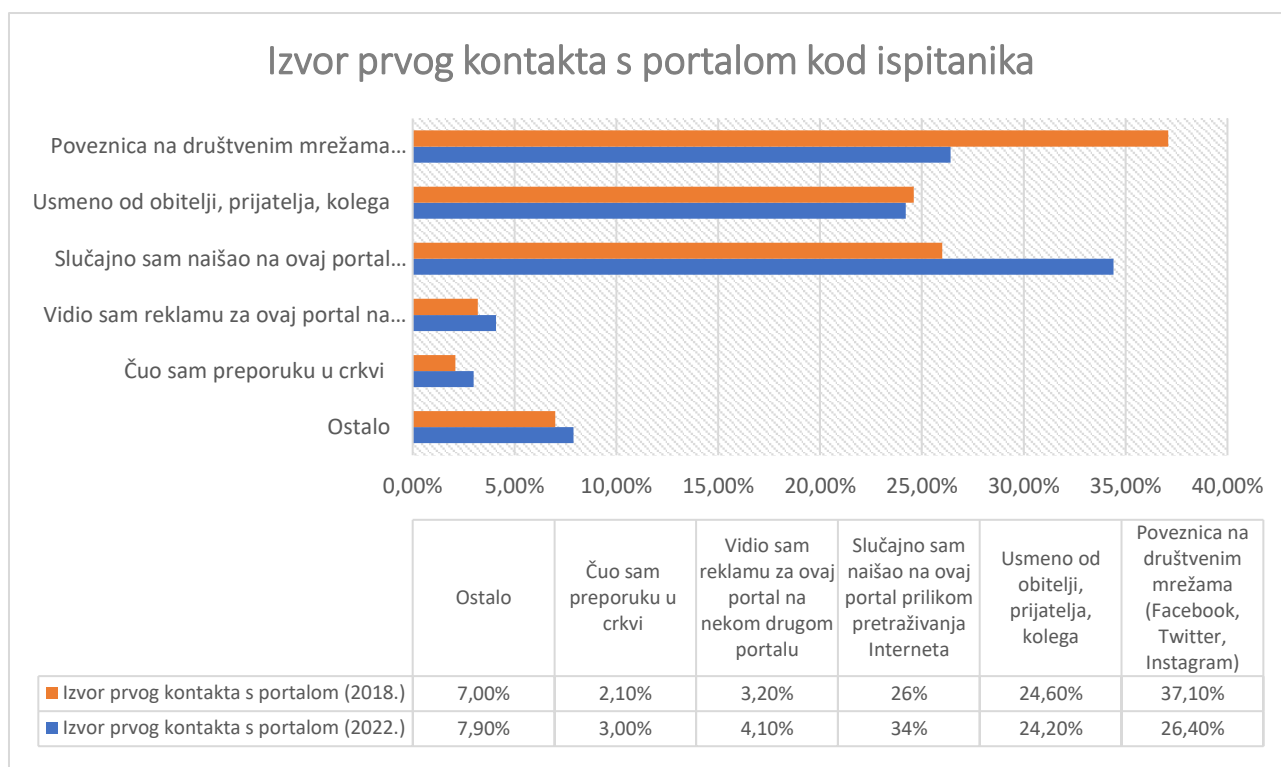
⁵⁸³ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 9., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 9., Intervju A. Mikić, pitanje br. 8., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 8., Intervju I. Džeba, pitanje br. 8.

Grafička slika 23. Učestalost posjeta portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 17. Izvor prvog kontakta s portalom kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Izvor prvog kontakta s portalom	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Poveznica na društvenim mrežama (Facebook, Twitter, Instagram)	665	37,1%	473	26,4%	-10,7%
Usmeno od obitelji, prijatelja, kolega	441	24,6%	434	24,2%	-0,4%
Slučajno sam naišao na ovaj portal prilikom pretraživanja Interneta	466	26%	616	34,4%	+8,4%
Vidio sam reklamu za ovaj portal na nekom drugom portalu	58	3,2%	73	4,1%	+0,9%
Čuo sam preporuku u crkvi	37	2,1%	54	3%	+0,9%
Ostalo	124	7,0%	141	7,9%	+0,9%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 24. Izvor prvog kontakta s portalom kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Kada je u pitanju privrženost portalu⁵⁸⁴ većina ispitanika izjavila je kako Bitno.net spada ili u par najomiljenijih portala (69,3%) ili ga smatraju najomiljenijim portalom (18,4%). Broj onih ispitanika koji portal Bitno.net ne smatraju omiljenim ili se ne mogu opredijeliti manji je od desetine. Usporedno s prethodnim istraživanjima možemo vidjeti određeni pad u privrženosti ispitanika portalu između 2014. i 2022. godine. Ako podatke agencije *Hendal*⁵⁸⁵ usporedimo s onima iz 2022. godine primjećujemo pad u broju onih koji smatraju kako je Bitno.net „najomiljeniji portal“ (-12,6%) u korist onih koji ga drži među „par najomiljenijih portala“ (+3,3%) i onih kojima nije omiljen (+1,3%).

Osim privrženosti Bitno.net-u, ispitanici su zamoljeni da odaberu do tri kategorije koje najviše čitaju na portalu.⁵⁸⁶ Njih 82% je iskoristilo mogućnost odabira sve tri opcije, dok je 2018. godine istu mogućnost iskoristilo 87% ispitanika. Kao najčitanije kategorije na portalu

⁵⁸⁴ Tablica 18 i grafička slika 25.

⁵⁸⁵ HENDAL, Privrženost ispitanika portalu: „spada mi u par najomiljenijih portala koje posjećujem gotovo uvijek kada sam na internetu“ 66%, „od svih portala, ovo je moj najomiljeniji portal“ 31%, „ne spada u moje omiljene portale“ 3%.

⁵⁸⁶ Tablica 19 i grafička slika 26.

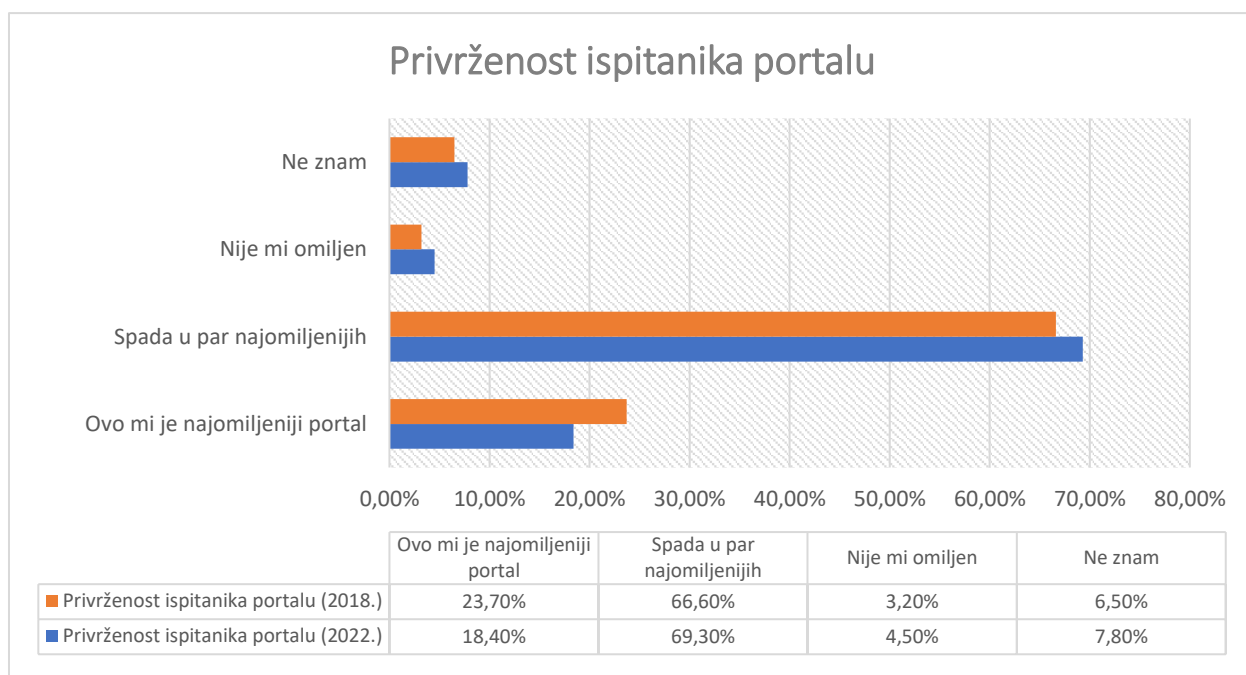
ispitanici su odabrali kategorije: „vjera“ (81,3%), „vijesti“ (57,1%), „obitelj“ (47,1%). Dobiveni podaci poklapaju se s onima iz prethodnih istraživanja⁵⁸⁷, gdje iste kategorije drže prva tri mjesta po čitanosti, kao i s izvještavanjem redakcije o najčitanijim člancima i kategorijama od nastanka portala⁵⁸⁸. Značajan broj ispitanika, uz spomenute kategorije, prati i kategorije: kolumne (27,7%), velike teme (27,3%) i kulturu (14,3%). Usporednom analizom istraživanja iz 2018. i 2022. godine vidimo kako je kategorija „vijesti“ doživjela rast (+7,1%), dok je kategorija „kolumne“ u istom vremenu doživjela pad (-13,3%). Unutar preostalih kategorija nisu uočene statistički relevantne razlike.

Tablica 18. Privrženost ispitanika portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Privrženost ispitanika portalu	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Ovo mi je najomiljeniji portal	425	23,7%	330	18,4%	- 5,3%
Spada u par najomiljenijih	1193	66,6%	1241	69,3%	+ 2,7%
Nije mi omiljen	57	3,2%	80	4,5%	+ 1,3%
Ne znam	116	6,5%	140	7,8%	+ 1,3%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

⁵⁸⁷ HENDAL, Najčešće čitane kategorije na portalu: „vjera“ 68,6%, „vijesti“ 46,9%, „obitelj“ 44,6%.

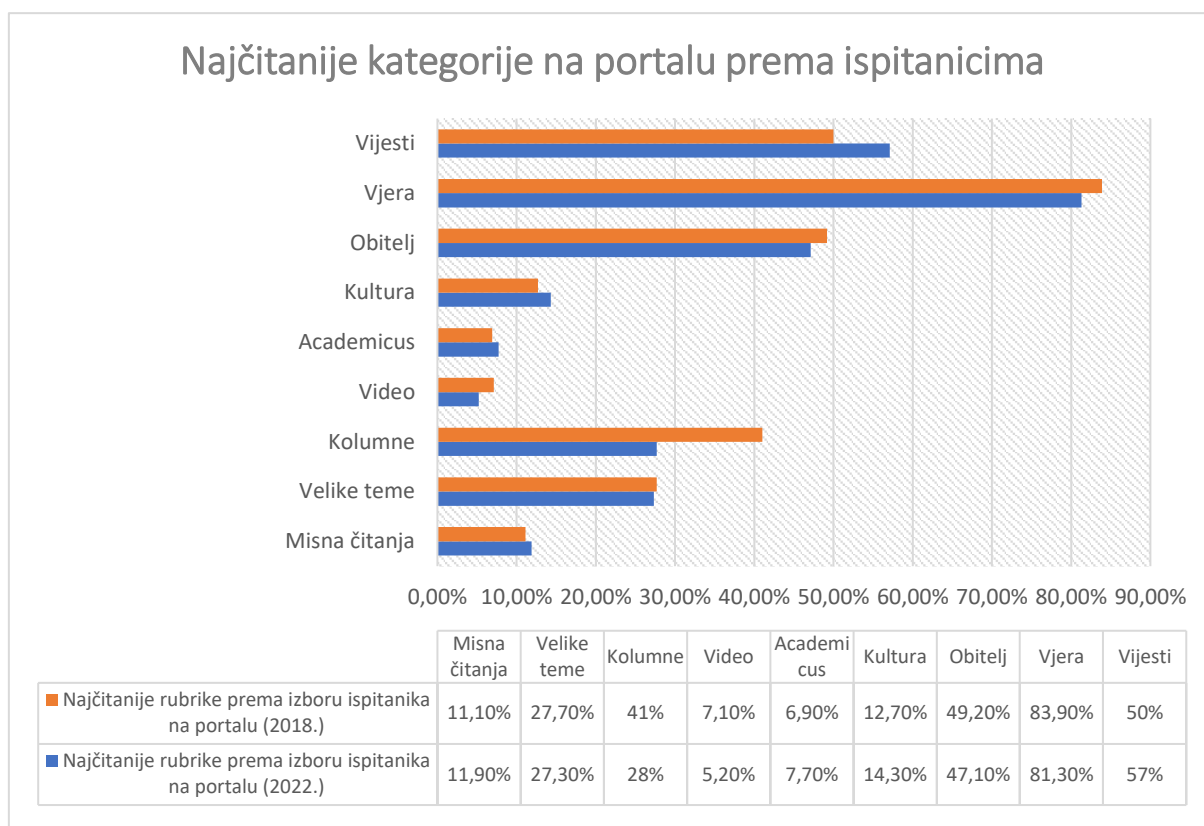
⁵⁸⁸ Tablica 7.

Grafička slika 25. Privrženost ispitanika portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 19. Najčitanije kategorije prema izboru ispitanika na portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Najčitanije kategorije	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Vijesti	896	50%	834	57,1%	+ 7,1%
Vjera	1,502	83,9%	1486	81,3%	- 2,6%
Obitelj	892	49,8%	788	47,1%	- 2,7%
Kultura	228	12,7%	209	14,3%	+ 1,6%
Academicus	124	6,9%	112	7,7%	- 0,8%
Video	128	7,1%	76	5,2%	- 1,9%
Kolumne	734	41%	604	27,7%	- 13,3%
Velike teme	496	27,7%	374	27,3%	- 0,4%
Misna čitanja	199	11,1%	520	11,9%	+ 0,8%
UKUPNO	5199	290,2%	5003	279,6%	-12,2%

Grafička slika 26. Najčitanije kategorije prema izboru ispitanika na portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Pri analizi posjećenosti portala Bitno.net, u odnosu na druge vjerske portale (*Duhovnost.net*, *Book.hr*, *Glas-koncila.hr*, *Laudato.hr*), koristili smo se internetskom stranicom *Similarweb* kako bi došli do podataka da Bitno.net predstavlja daleko najčitaniji vjerski portal na prostoru Hrvatske. Iako su se u međuvremenu pojavili drugi (katolički) portali i internetske stranice, zbog konzistentnosti ovog istraživanja odlučili smo zadržati postojeće parametre.⁵⁸⁹ Prilikom anketiranja ispitanika koristili smo se navedenim portalima kako bi saznali koje od navedenih internetskih stranica čitatelji posjećuju uz Bitno.net.⁵⁹⁰ Nešto više od polovice ispitanika koji posjećuju portal Bitno.net posjećuje i *Laudato.hr* (51,9%). Ispitanici su također izjavili kako posjećuju *Ika.hr* (30,1%) i *Book.hr* (40,3%), dok portale *Glas-koncila.hr* (74,5%) i *Duhovnost.net* (72,2%) ne posjećuje znatan broj naših ispitanika. Istraživanje agencije *Hendal* potvrđuje *Laudato.hr* kao najposjećeniji (i najkonkurentniji) portal uz Bitno.net.⁵⁹¹

⁵⁸⁹ Usp. Grafička slika 3.

⁵⁹⁰ Tablica 20 i grafička slika 27.

⁵⁹¹ HENDAL, Posjećivanje drugih portala: „*Laudato.hr*“ 29,5%, „*Glas-koncila.hr*“ 20,3%, „*Ika.hr*“ 12,4%, „*Raskrižje.hr*“ 6,7%.

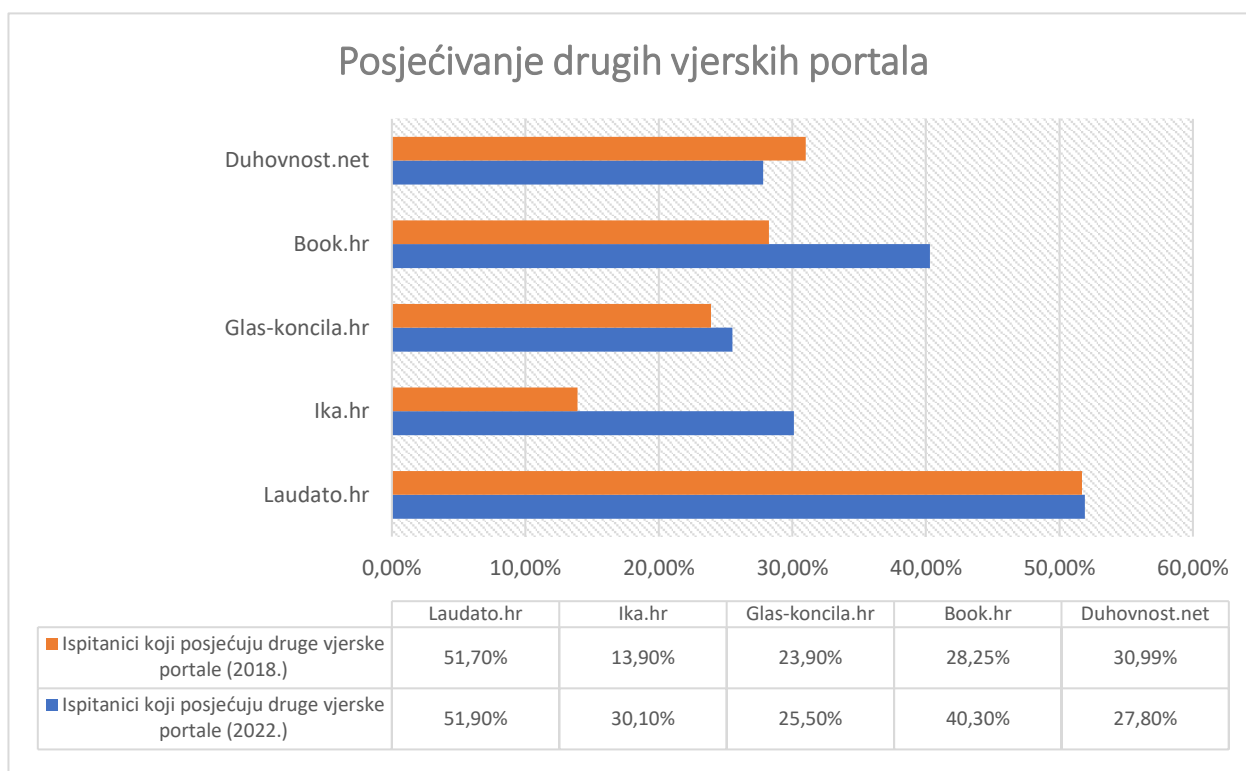
Pri usporedbi Bitno.net s drugim vjerskim portalima⁵⁹² velik dio ispitanika ističe kako je Bitno.net znatno bolji (22,4%) ili bolji (36,6%) u odnosu na spomenute portale. Iako ispitivanje mnijenja ispitanika ukazuje na prednost u kvaliteti u odnosu na spomenute portale, bitno je ukazati na postojanje trećine ispitanika (31,7%) koji su pri ocjeni ovog segmenta ostali neodlučni. Samo je nekolicina ispitanika okarakterizirala Bitno.net kao loš (1%) ili znatno lošiji (0,3%) u odnosu na spomenute vjerske portale. Istraživanje agencije *Hendal* poklapa se u određenoj mjeri s ovim istraživanjem kada je u pitanju kvaliteta u odnosu na konkurentske portale.⁵⁹³ Do sada provedena istraživanja (2014. – 2022.) govore o značajnoj i stabilnoj prednosti koje portal Bitno.net uživa u odnosu na druge portale iste ili slične tematike prema mišljenju ispitanika.

Tablica 20. Posjećivanje drugih vjerskih portala od strane ispitanika uz Bitno.net, izvor:
Rezultati istraživanja

Posjećivanje drugih portala uz Bitno.net	Da				Ne			
	f (2018.)	%	f (2022.)	%	f (2018.)	%	f (2022.)	%
Laudato.hr	926	51,7%	930	51,9%	865	48,3%	861	48,1%
Ika.hr	249	13,9%	540	30,1%	1542	86,1%	1251	69,9%
Glas-koncila.hr	428	23,9%	457	25,5%	1363	76,1%	1334	74,5%
Book.hr	506	28,25%	722	40,3%	1285	71,75%	1069	59,7%
Duhovnost.net	555	30,99%	498	27,8%	1236	69,01%	1293	72,2%

⁵⁹² Tablica 21 i grafička slika 28.

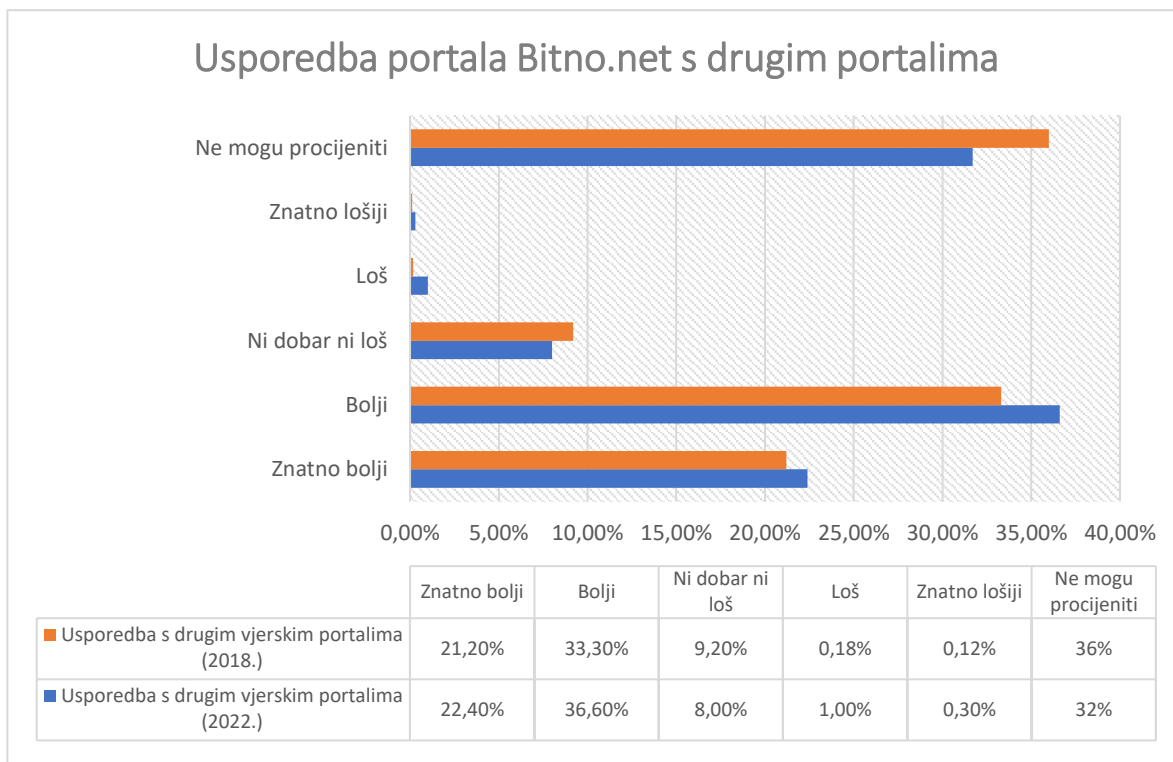
⁵⁹³ HENDAL, Usporedba s drugim portalima: „Bitno.net je znatno bolji u odnosu na gore navedene portale“ 24,2%, „Bitno.net je dosta bolji u odnosu na gore navedene portale“ 38,7%, „Bitno.net je podjednako dobar kao i gore navedeni portali“ 34,8%, „Bitno.net je malo lošiji u odnosu na gore navedene portale“ 2%, „Bitno.net je dosta lošiji u odnosu na gore navedene portale“ 0,2%.

Grafička slika 27. Posjećivanje drugih vjerskih portala od strane ispitanika uz Bitno.net, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 21. Usporedba Bitno.net-a s drugim vjerskim portalima od strane ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Usporedba s drugim vjerskim portalima	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Znatno bolji	379	21,2%	402	22,4%	+ 1,2%
Bolji	597	33,3%	655	36,6%	+ 3,3%
Ni dobar ni loš	165	9,2%	143	8%	- 1,2%
Loš	3	0,18%	18	1%	+ 0,82%
Znatno lošiji	2	0,12%	5	0,3%	+ 0,18%
Ne mogu procijeniti	645	36%	568	31,7%	- 4,3%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 28. Usporedba Bitno.net-a s drugim vjerskim portalima od strane ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Ispitivanje zadovoljstva portalom⁵⁹⁴ omogućilo je ispitanicima da školskim ocjenama ocijene svoje zadovoljstvo portalom u četiri elementa. Ispitanici su predložene elemente ocijenili sljedećim prosječnim ocjenama: sadržaj na portalu 4.17, izgled portala 4.17, snalaženje po portalu 4.20 i sveukupna ocjena 4.22. Najnovije istraživanje potvrđuje trend pada u zadovoljstvu ispitanika portalom Bitno.net u periodu između 2014. i 2022. godine. Usporedno s istraživanjem provedenim od strane agencije *Hendal*⁵⁹⁵ vidimo pad od gotovo odlične ocjene na početku postojanja portala, do ocjene vrlo dobar u svim kategorijama kroz dugi niz godina. Premda se i dalje radi o vrlo dobrim ocjenama potrebno je dodatno istražiti uzroke pada zadovoljstva ispitanika portalom imajući na umu kako je redakcija portala više puta kroz godine pristupilo tehničkoj i kadrovskoj nadogradnji istoga.⁵⁹⁶

⁵⁹⁴ Tablica 22 i grafička slika 29.

⁵⁹⁵ HENDAL, Zadovoljstvo ispitanika portalom: „sadržaj, teme, članci“ 4.4, „izgled, snalaženje na portalu“ 4.2, „sveukupno“ 4.4.

⁵⁹⁶ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 1. i 3., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 1., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9. i 10., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2. i 3., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3. i 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 3. i 4.

Zadovoljstvo ispitanika portalom Bitno.net očituje se također u otvorenosti istih za preporuku portala svojim bližnjima.⁵⁹⁷ Velika većina ispitanika (90,3%) preporučila bi portal Bitno.net svojim bližnjima. Broj onih koji ne mogu procijeniti ili ne bi preporučili portal svojim bližnjima manji je od desetine ukupno ispitanih. Podatci dobiveni u ovom istraživanju govore u prilog manjem padu privrženosti ispitanika portalu Bitno.net u odnosu na istraživanje iz 2018. godine. Od tada je broj onih koji bi preporučili portal Bitno.net svojim bližnjima pao (-4,3%) u korist onih koji isto ne bi učinili (+1%) i onih koji su neodlučni (+3,3%). Ovaj negativan trend predstavlja dodatan element kojim bi se redakcija portala Bitno.net u svom budućem radu treba posvetiti. O važnosti istog svjedoči gotovo četvrtina ispitanika koji su na portal došli preko preporuke bližnjih⁵⁹⁸. Iako je uočen manji pad, kako u zadovoljstvu ispitanika portalom, tako i u spremnosti na preporuku istoga bližnjima, portal Bitno.net i dalje uživa iznimno visoko povjerenje onih koji ga iz dana u dan redovito prate i posjećuju.

Osim ispitivanja zadovoljstva i otvorenosti za preporuku portala Bitno.net bližnjima, u ispitivanju smo nastojali saznati što bi ispitanici poboljšali na samom portalu. Ponuđeno je devet različitih elemenata unutar kojih su ispitanici mogli izraziti svoje mišljenje kada su u pitanju poboljšanja na portalu.⁵⁹⁹ Četiri područja koja se prema ispitanicima najviše ističu i zahtijevaju dodatno poboljšanje su: više sadržaja o duhovnosti i evangelizaciji (69,68%), više sadržaja za obitelji (58,35%), više aktualnih tema (52,95%) i više sadržaja za mlade (51,70%). Navedena područja su također bila istaknuta kao vodeća u zahtjevima za poboljšanje na portalu Bitno.net prilikom istraživanja iz 2018. godine. Potrebno je stoga dodatno istražiti zašto se u proteklih četiri godine nisu učinili značajniji naponi kako bi se smanjio ili u potpunosti dokinuo ovakav trend kada su u pitanju navedena područja. Unutar ovog aspekta uočili smo također još jedan negativan trend, u odnosu na 2018. godinu, a odnosi se na - uključivanje sadržaja nevjerske tematike. Jasno je kako ispitanici dolaze na portal Bitno.net, koji je nišni tj. vjerski portal, tražiti sadržaj vjerske tematike, no činjenica da 71,96% ispitanika ne želi više sadržaja ove vrste na portalu dovodi u pitanje mogućnost stvaranja „komora jeke“⁶⁰⁰.

⁵⁹⁷ Tablica 23 i grafička slika 30.

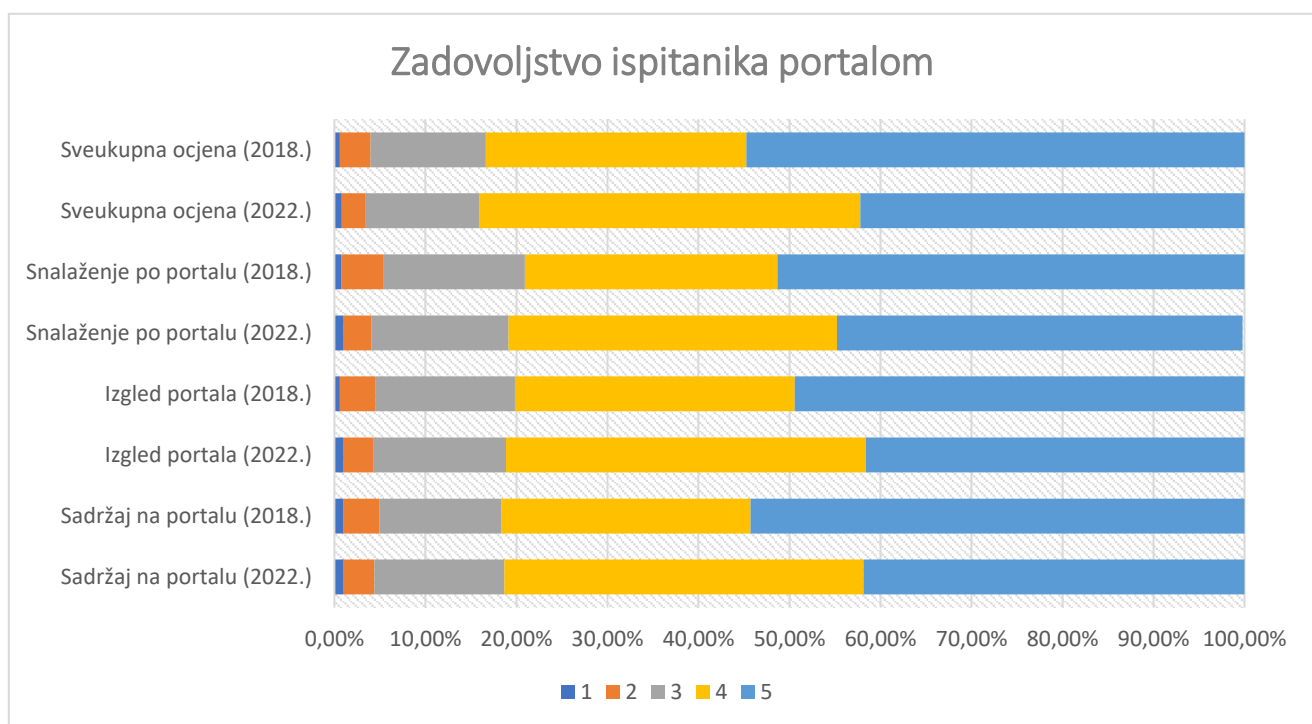
⁵⁹⁸ Tablica 17 i grafička slika 24.

⁵⁹⁹ Tablica 24 i grafička slika 31.

⁶⁰⁰ Za više informacija o komorama jeke (*echochambers*) u digitalnom svijetu te zatvaranjima i podjelama koje nose vidi: Kelly R. GARRETT, Echo chambers Online? Politically Motivated Selective Exposure among Internet News Users, u: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14 (2009.) 2, 265-285., Seth FLAXMAN - Sharad GOEL - Justin M. RAO, Filter Bubbles, Echo Chambers, and Online News Consumption, u: *Public Opinion Quarterly* 80 (2016.) 1, 298-320.

Tablica 22. Zadovoljstvo ispitanika portalom, izvor: Rezultati istraživanja

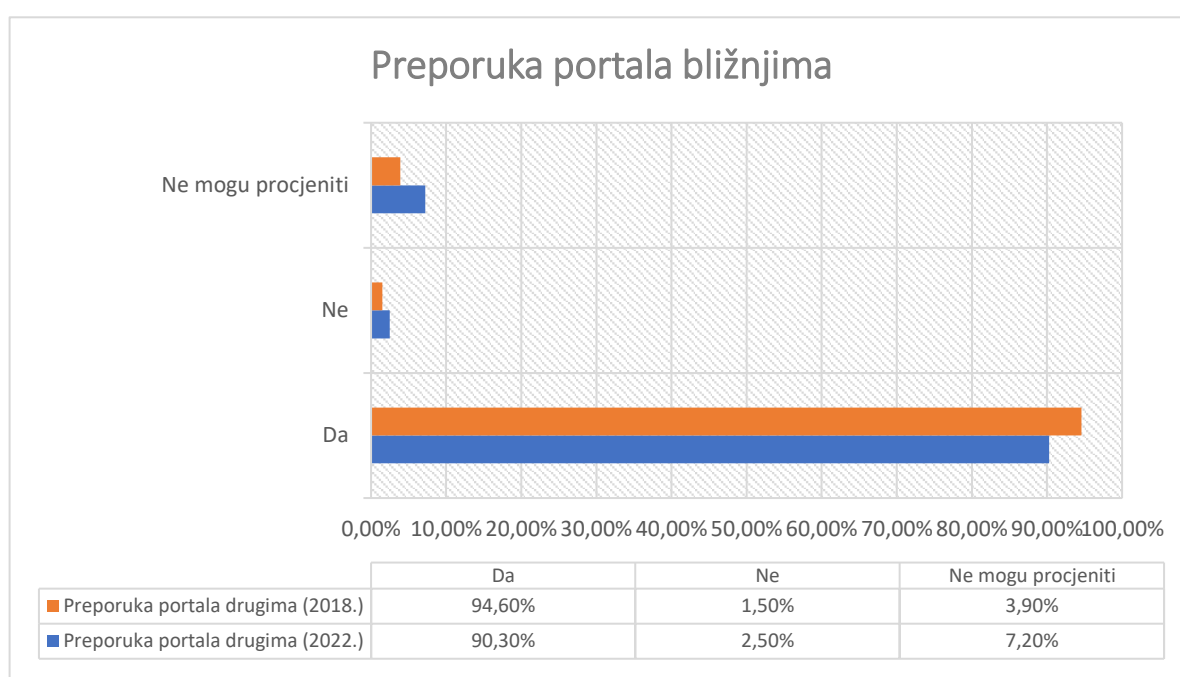
Zadovoljstvo ispitanika portalom (2018./2022.)	1		2		3		4		5	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sadržaj na portalu	17	0,95%	71	3,96%	241	13,46%	490	27,36%	972	54,27%
	18	1,01%	61	3,40%	256	14,27%	707	39,46%	749	41,86%
Izgled portala	11	0,61%	70	3,91%	274	15,30%	551	30,76%	885	49,42%
	18	1,01%	58	3,25%	261	14,58%	708	39,53%	746	41,63%
Snalaženje po portalu	13	0,73%	83	4,63%	279	15,58%	497	27,75%	919	51,31%
	18	1,01%	56	3,05%	270	15,06%	648	36,09%	799	44,57%
Sveukupna ocjena	11	0,61%	60	3,35%	227	12,67%	513	28,64%	980	54,73%
	14	0,81%	47	2,65%	223	12,43%	751	41,89%	756	42,22%

Grafička slika 29. Zadovoljstvo ispitanika portalom, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 23. Preporuka portala bližnjima, izvor: Rezultati istraživanja

Preporuka portala bližnjima	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Da	1694	94,6%	1617	90,3%	- 4,3%
Ne	27	1,5%	45	2,5%	+ 1%
Ne mogu procijeniti	70	3,9%	129	7,2%	+ 3,3%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

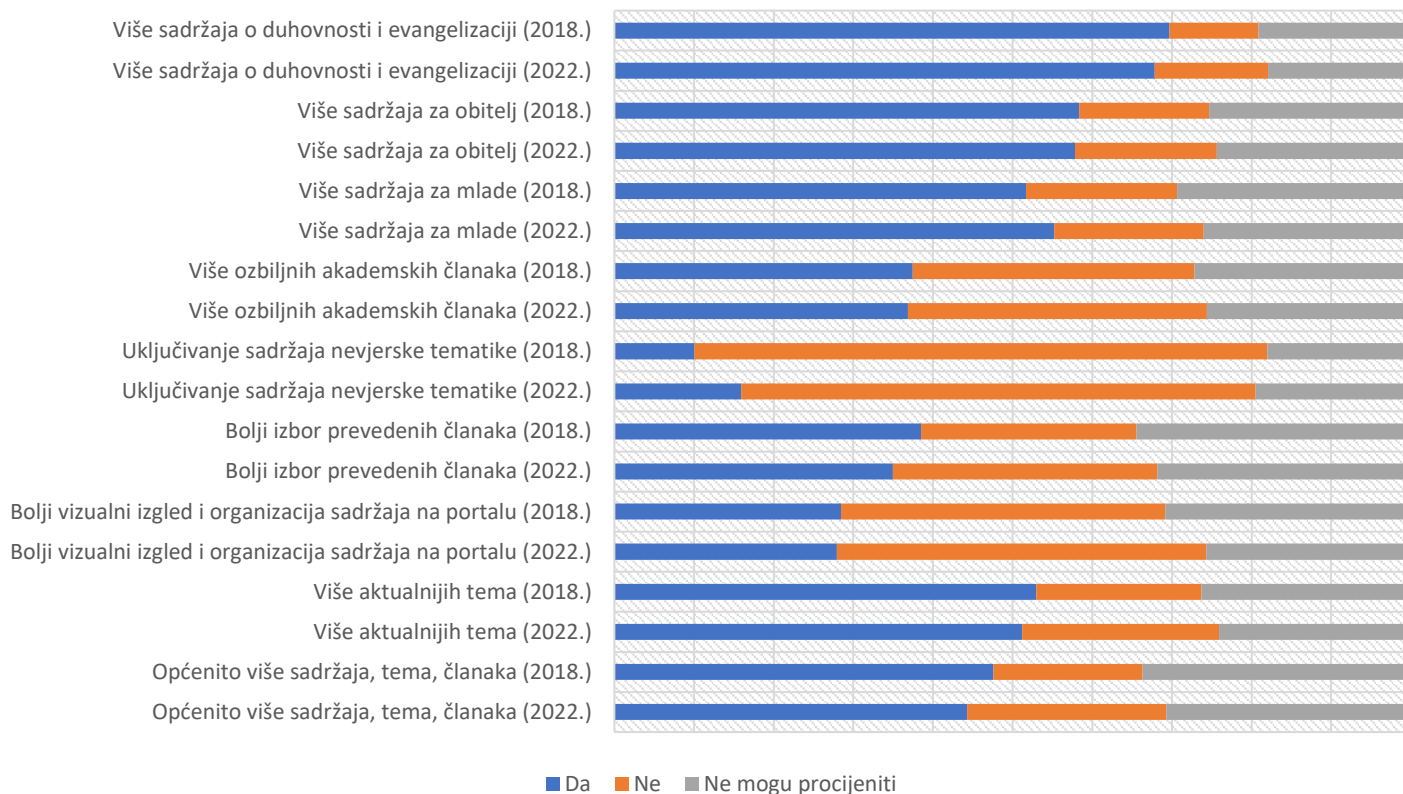

Grafička slika 30. Preporuka portala bližnjima, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 24. Prijedlozi za poboljšanje na portalu od strane ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Poboljšanja na portalu (2018./2022.)	Da		Ne		Ne mogu procijeniti	
	f	%	f	%	f	%
Općenito više sadržaja, tema, članaka	793	44,28%	448	25,01%	550	30,71%
	853	47,59%	335	18,74%	603	33,67%
Više aktualnijih tema	917	51,21%	443	24,73%	431	24,06%
	949	52,95%	371	20,74%	471	26,31%
Bolji vizualni izgled i organizacija sadržaja na portalu	500	27,92%	831	46,40%	460	25,68%
	510	28,45%	729	40,71%	552	30,84%
Bolji izbor prevedenih članaka	626	34,95%	595	33,22%	570	31,83%
	690	38,52%	485	27,04%	616	34,44%
Uključivanje sadržaja nevjerske tematike	285	15,91%	1157	64,60%	349	19,49%
	180	10,04%	1289	71,96%	322	18 %
Više ozbiljnih akademskih članaka	660	36,85%	672	37,52%	459	25,63%
	671	37,44%	634	35,39%	486	27,17%
Više sadržaja za mlade	989	55,22%	336	18,76%	466	26,02%
	926	51,70%	340	18,97%	525	29,33%
Više sadržaja za obitelj	1036	57,85%	319	17,81%	436	24,34%
	1045	58,35%	292	16,30%	454	25,35%
Više sadržaja o duhovnosti i evangelizaciji	1215	67,84%	255	14,24%	321	17,92%
	1247	69,68%	201	11,17%	343	19,14%

Prijedlozi za poboljšanje portala od strane ispitanika

Grafička slika 31. Prijedlozi za poboljšanje na portalu od strane ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Posljednja dva pitanja koja se bave navikama ispitanika na portalu Bitno.net financijske su naravi. Bitno.net, kao što je više puta naglašavamo, od svoga početka funkcionira kao neovisni i neprofitni portal. Veliku ulogu u osiguravanju samostalnosti portala imaju upravo čitatelji koji ga financiraju putem donacija. Ispitanici su u anketi upitani o tome podupiru li novčano portal Bitno.net⁶⁰¹ i jesu li ga spremni poduprijeti novčano u budućnosti⁶⁰². Nešto više od dvije trećine ispitanika (77%) koji su sudjelovali u anketi nisu do sada ni na koji način novčano poduprli Bitno.net. Kada je u pitanju mogućnost novčane potpore portalu u budućnosti, jednak broj ispitanika spreman je novčano poduprijeti portal (36,6%) i ne može procijeniti (44,2%). Iako veliki broj ispitanika svakodnevno Bitno.net⁶⁰³, privrženi su

⁶⁰¹ Tablica 25 i grafička slika 32.

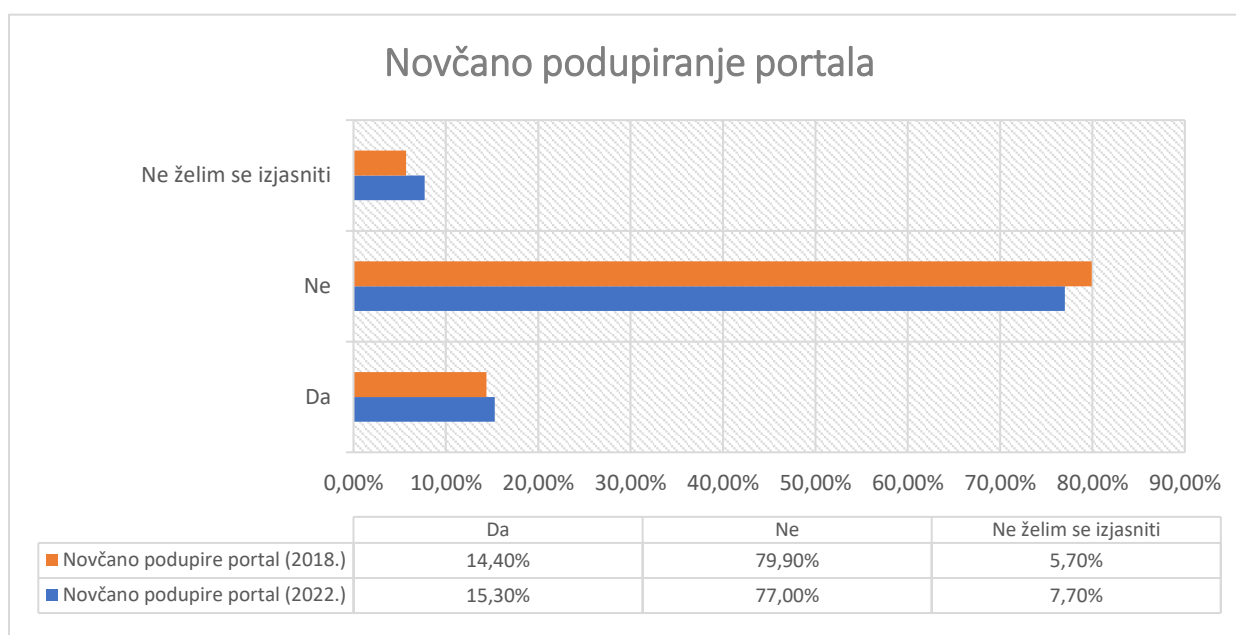
⁶⁰² Tablica 26 i grafička slika 33.

⁶⁰³ Usp. Tablica 16.

portalu⁶⁰⁴, smatraju ga kvalitetnim proizvodom u odnosu na slične projekte⁶⁰⁵ te ga ocjenjuju vrlo dobrom prosječnom ocjenom⁶⁰⁶, tek manji dio ispitanika ga za sada novčano podupire. Ako usporedno postavimo istraživanje iz 2018. i 2022. godine i navedene kategorije, možemo vidjeti kako je broj onih koji su spremni poduprijeti u budućnosti portal neznatno opao (-3,4%) u korist onih koji ne mogu procijeniti isto (+3,8%). Također je zabilježen i neznatan pad (2,9%) u broju onih koji novčano podupiru portal u korist onih koji se ne žele izjasniti (+2%).

Tablica 25. Novčano podupiranje portala, izvor: Rezultati istraživanja

Novčano podupire portal	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Da	258	14,4%	274	15,3%	+0,9%
Ne	1431	79,9%	1379	77%	-2,9%
Ne želim se izjasniti	102	5,7%	138	7,7%	+2%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 32. Novčano podupiranje portala, izvor: Rezultati istraživanja

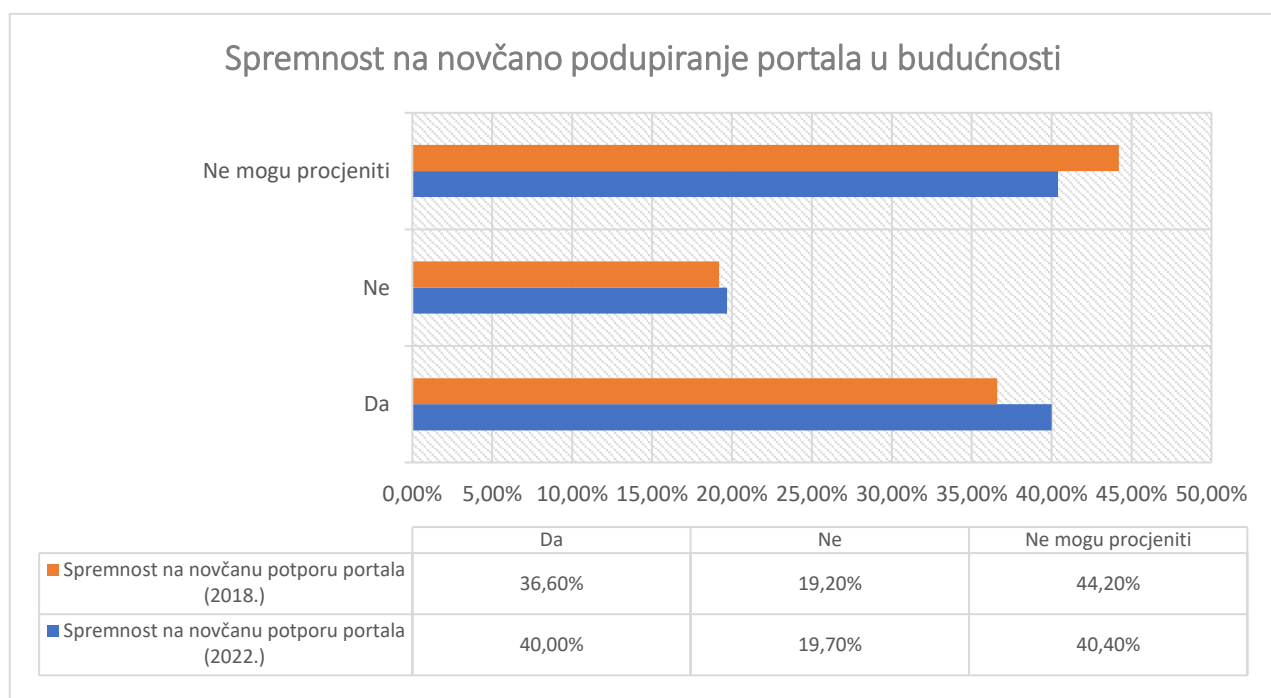
⁶⁰⁴ Usp. Tablica 18.

⁶⁰⁵ Usp. Tablica 21.

⁶⁰⁶ Usp. Tablica 22.

Tablica 26. Spremnost na novčano podupiranje portala u budućnosti, izvor: Rezultati istraživanja

Spremnost na novčano podupiranje portala u budućnosti	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Da	716	40%	656	36,6%	- 3,4%
Ne	356	19,7%	343	19,2%	- 0,5%
Ne mogu procijeniti	723	40,4%	792	44,2%	+ 3,8%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 33. Spremnost na novčano podupiranje portala u budućnosti, izvor: Rezultati istraživanja

5.1.3. Utjecaj portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjerskim temama

Hrvatski biskupi, govoreći o medijskom prostoru u Hrvatskoj, upozoravaju na brojna „manipulativna djelovanja”⁶⁰⁷ koja se odvijaju u istom s ciljem prikrivanja istine. Kako bi se suprotstavili ovom manipulativnom djelovanju koje vjeru i vjerske teme marginalizira, redakcija portala Bitno.net nastoji o istima pisati provjereno i cjelovito, bez ikakve ideološke obojenosti.⁶⁰⁸

U ovom istraživanju nastojali smo utvrditi u kojoj mjeri naši ispitanici, kao čitatelji portala Bitno.net, imaju povjerenje u istinitost sadržaja koji se objavljuje na portalu.⁶⁰⁹ Gotovo dvije trećine ispitanika (63,5%) u potpunosti vjeruje u istinitost sadržaja objavljenog na portalu, dok njih 31,5% donekle vjeruje u istinitost sadržaja. Tek je neznatan dio ispitanika iskazao opće nepovjerenje u istinitost objavljenog sadržaja (1,9%). Spomenuti podatci potvrđuju kako internetski portal Bitno.net uživa veliko povjerenje od strane ispitanika. Pri usporedbi dvaju istraživanja vidimo kako je portal Bitno.net u posljednjih četiri godine doživio neznatni pad od „u potpunosti vjerujem“ prema „donekle vjerujem“ (-3,4%).

Kako bi specificirali u kojim je područjima portal Bitno.net najviše pomogao u informiranju ispitanika o vjerskim temama odabrali smo osam elemenata informiranja.⁶¹⁰ Ispitanicima je ponuđena skala na kojoj su mogli odabrati onu tvrdnju koja im najviše odgovara - od „uopće se ne slažem” do u „potpunosti se slažem”. Promatrajući ponuđene elemente možemo učiti kako je Bitno.net, prema iskazima ispitanika, značajno pridonio informiranosti čitatelja o vjerskim temama. U prvih pet elemenata koji se odnose na informiranja i razumijevanja događaja unutar Crkve, crkvenog nauka i duhovnosti uočavamo dvotrećinsku potvrdu o pozitivnom utjecaju portala na informiranost ispitanika. Elementi s dvotrećinskim pozitivnim utjecajem na ispitanike su: informiranje o Crkvi u svijetu (80,17%), informiranje o Crkvi u Hrvata (79,08%), razumijevanje Crkvenog naučavanja (77,76%), upoznavanje kršćanske duhovnosti (79,07%), upoznavanje s kršćanskim naukom (76,49%). Dvije trećine ispitanika (77,36%) također smatra kako je Bitno.net za njih bitan izvor informacija o Crkvi na internetu. Prema iskazima ispitanika, portal ima značajno manji utjecaj u elementima informiranja o drugim kršćanskim zajednicama (48,04%) i informiranja o drugim religijama

⁶⁰⁷ Usp. CM, br. 34.

⁶⁰⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 2. i 5., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 5. i 11., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 6., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 9. i 10., Intervju A. Mikić, pitanje br. 10. i 12., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 10., Intervju I. Džeba, pitanje br. 10. i 12.

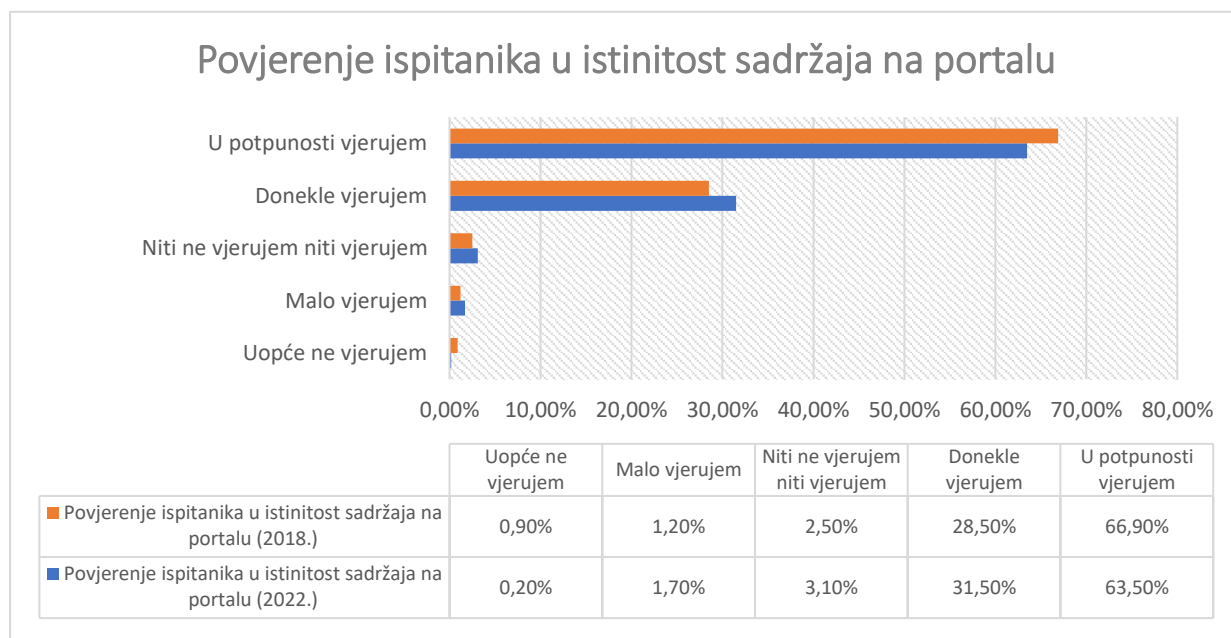
⁶⁰⁹ Tablica 27 i grafička slika 34.

⁶¹⁰ Tablica 28.

(38,95%). U svim kategorijama zabilježen je neznatan pad (> 3%) doprinosa portala vjerskom informiranju u odnosu na 2018. godinu. Ovaj pad se poglavito očituje u većem broju neodlučnih pojedinaca koji se ne mogu odlučiti o konkretnom doprinosu portala Bitno.net za njihovo informiranje kada su u pitanju vjerske teme. Usprkos tome, sve do sada navedeno potvrđuje prvi dio glavne hipoteze prema kojoj Bitno.net pozitivno utječe na informiranost čitatelja o vjeri i vjerskim temama prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni.

Tablica 27. Povjerenje ispitanika u istinitost sadržaja na portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Povjerenje ispitanika u istinitost sadržaja na portalu	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Uopće ne vjerujem	16	0,9%	3	0,2%	- 0,7%
Malo vjerujem	21	1,2%	31	1,7%	+ 0,5%
Niti ne vjerujem niti vjerujem	44	2,5%	55	3,1%	+ 0,6%
Donekle vjerujem	511	28,5%	564	31,5%	+ 3%
U potpunosti vjerujem	1199	66,9%	1138	63,5%	- 3,4%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 34. Povjerenje ispitanika u istinitost sadržaja na portalu, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 28. Utjecaj portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjerskim temama, izvor:

Rezultati istraživanja -

Utjecaj portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjerskim temama (2018./2022.) (izraženo u postocima)	uopće se ne slažem	ne slažem se	niti se slažem niti se ne slažem	slažem se	potpuno se slažem	UKUPNO
Pomogao mi je da se bolje upoznam s događanjima u Crkvi u svijetu (npr. sinoda o obitelji, papa Franjo, papina putovanja, misijsko djelovanje Crkve)	2,62%	2,51%	12,62%	46,85%	35,40%	100%
	2,98%	3,59%	13,26%	44,85%	35,32%	
Pomogao mi je da se bolje upoznam s događajima u Crkvi u Hrvatskoj (npr. poruke biskupa HBK, akcije 72h bez kompromisa, 40 dana za život, papin posjet Hrvatskoj, referendum o braku)	2,23%	1,95%	13,34%	46,96%	35,52%	100%
	2,50%	3,77%	14,65%	45,88%	33,20%	
Pomogao mi je da bolje razumijem ono što Crkva naučava (npr. crkveni nauk o moralu, obitelji, spolnosti, Svetom pismu, duhovnosti, ekumenizmu i međureligijskom dijalogu)	3,69%	3,41%	12,90%	40,09%	39,91%	100%
	3,38%	4,53%	14,33%	39,28%	38,48%	
Pomogao mi je da bolje upoznam kršćansku duhovnost	3,35%	3,57%	14,01%	41,76%	37,31%	100%
	3,86%	4,82%	14,74%	40,82%	35,67%	
Pomogao mi je da bolje upoznam kršćanski nauk	3,12%	4,13%	14,80%	42,27%	35,68%	100%
	4,14%	4,29%	16,04%	40,24%	35,29%	
Za mene je važan izvor informacija o Crkvi i crkvenom nauku na Internetu	2,90%	3,74%	11,28%	37,24%	44,84%	100%
	5,38%	4,35%	12,91%	36,50%	40,86%	
Pomogao mi je da bolje upoznam druge kršćanske zajednice i	6,25%	11,22%	32,94%	29,98%	19,61%	100%

denominacije (pravoslavci, protestanti, anglikanci itd.)	5,57%	12,79%	33,60%	29,38%	18,66%	
Pomogao mi je da bolje upoznam druge religije i njihovo naučavanje (muslimani, budisti, hinduisti itd.)	9,10%	15,75%	33,56%	25,40%	16,19%	100%
	8,18%	16,77%	36,10%	23,32%	15,63%	

5.1.4. Utjecaj portala Bitno.net na formaciju vjerskih stavova ispitanika

Sredstva društvene komunikacije formativno utječu na one koji ih koriste. Taj formativni element prepoznaje i Crkva kada govori o tome kako sredstva društvene komunikacije „mogu obogatiti ili izopačiti ljudskog pojedinca“⁶¹¹. Govoreći o utjecaju Bitno.net-a na formaciju vjerskih stavova ispitanika nastojimo procijeniti u kojoj je mjeri spomenuti portal utjecao na „ispravan odgoj savjesti“⁶¹².

Na početku ovog djela rada analiziramo i interpretiramo empirijske rezultate dobivene ispitivanjem čitatelja portala Bitno.net koji se odnose na njihov sustav vrijednosti.⁶¹³ Sam sustav vrijednosti možemo definirati kao: „poželjne ciljeve koji služe kao vodeća načela u životu, pri čemu se razlikuju po važnosti“⁶¹⁴. Ispitanicima je ponuđena skala slaganja na kojoj su mogli izabrati onu tvrdnju s kojom se najviše slažu među ponuđenima - od „uopće mi nije važno“ (1) do „vrlo mi je važno“ (5). Kao najvažnije vrijednosti ispitanici odabiru „tradicionalne“ vrijednosti, dok su one „novije“ zauzele dno ljestvice. Na ljestvici prednjače vrijednosti poput: obitelji (4.85), religije (4.75), poštenja (4.73), rada (4.62) i prijateljstva (4.43). Začelje ljestvice ili najmanje vrednovanje od strane ispitanika dobile su vrijednosti poput: demokratske participacije (3.21), novca (3.03) i moći (2.10).

Nakon ljestvice vrijednosti u upitniku je slijedila tablica koja je imala za cilj procijeniti u kojoj se mjeri ispitanici slažu s određenim vjerskim tvrdnjama koje su prisutne unutar nauka Katoličke Crkve.⁶¹⁵ Ispitanici su na ponuđene elemente mogli odgovoriti potvrdno, negativno ili ostati neopredijeljeni. U svih deset područja ispitanici su većinski potvrdili svoje slaganje s tvrdnjama koje su prisutne u učenju Katoličke Crkve. Velika većina tvrdnji, njih sedam od deset, postigla je preko 95% potvrđenosti od strane ispitanika. Određeni elementi koji ukazuju

⁶¹¹ CP, br. 15.

⁶¹² Usp. CI, br. 7.

⁶¹³ Tablica 29.

⁶¹⁴ Renata FRANC - Ines SUČIĆ - Vlado. ŠAKIĆ, Vrijednosti kao rizični i zaštitni čimbenici socijalizacije mladih, u: *Diacovensia*, 16 (2008.) 1-2, 136.

⁶¹⁵ Tablica 30 i grafička slika 35.

na slaganje s naukom Crkve te su potvrđeni od strane ispitanika dvotrećinskom većinom, ali donekle ukazuju na manju devijaciju u prosjeku uzorka su pitanja: ne podržavanja abortusa (91,87%), ne podržavanja eutanazije (91,81%) i vrednovanja predbračne čistoće (78,55%).⁶¹⁶ Usporedbom određenih elemenata iz ovog pitanja s onima sličnim u drugim istraživanjima, možemo uočiti pad u slaganju ispitanika s određenim vjerskim tvrdnjama.⁶¹⁷ Treba imati na umu činjenicu kako je uzorak naših ispitanika ograničen na čitatelje portala Bitno.net.

Tablica 29. Hijerarhija vrijednosti kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

⁶¹⁶ Prema „Europskom istraživanju vrednota“ iz 2018. godine broj onih koji se protive eutanaziji (67%), pobačaju (71%) i homoseksualnosti (80%) je otprilike 20% manji u odnosu na istraživanje provedeno među čitateljima portala Bitno.net. Usp. Josip BALOBAN – Gordan CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Zagreb, 2018., 78-87., 90, 91.

⁶¹⁷ U „Europskom istraživanju vrednota“ iz 1999. godine ispitanici su odgovorili potvrdno na sljedeće tvrdnje: vjerujem da Bog postoji 91%, vjerujem da grijeh postoji 69%, vjerujem u postojanje života poslije smrti 60%, vjerujem u postojanje raja 56%, vjerujem u postojanje pakla 49%. U istom istraživanju provedenom u 2008. godini kod ispitanika se očituje manji pad u istim vjerskim tvrdnjama: vjerujem da Bog postoji 87%, vjerujem da grijeh postoji 61%, vjerujem u postojanje života poslije smrti 53%, vjerujem u postojanje raja 53%, vjerujem u postojanje pakla 40%. Najnovije istraživanje iz 2018. potvrđuje postojanje kontinuiranog pada prilikom očitovanja o već spomenutim vjerskim tvrdnjama: vjerujem da Bog postoji 86%, vjerujem u postojanje život poslije smrti 60%, vjerujem u postojanje raja 56%, vjerujem u postojanje pakla 47%. Usp. Goran CRPIĆ, *Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine*, 14., Josip BALOBAN - Alojzije HOBLAJ - Danijel CRNIĆ, *Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja*, 532., Ivan RIMAC, *Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008.*, 452-453. Josip BALOBAN – Gordan CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Zagreb, 2018., 90-91. U istraživanju „Društvene i religiozne promjene u Hrvatskoj“ primjećuje se također značajni pad u slaganju s vjerskim tvrdnjama u odnosu na naše istraživanje i „Europsko istraživanje vrednota“. Ispitanici su potvrdno odgovorili na sljedeće vjerske tvrdnje: vjerujem da Bog postoji 82%, vjerujem da je Isus uskrsnuo 77%, Bog je izvor morala 70%, postoji raj i pakao 53%, postoji život poslije smrti 52%. Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, *Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004: između kolektivnog i individualnog*, 313-314.

**Hijerarhija
vrijednosti kod
ispitanika
(2018./2022.)**

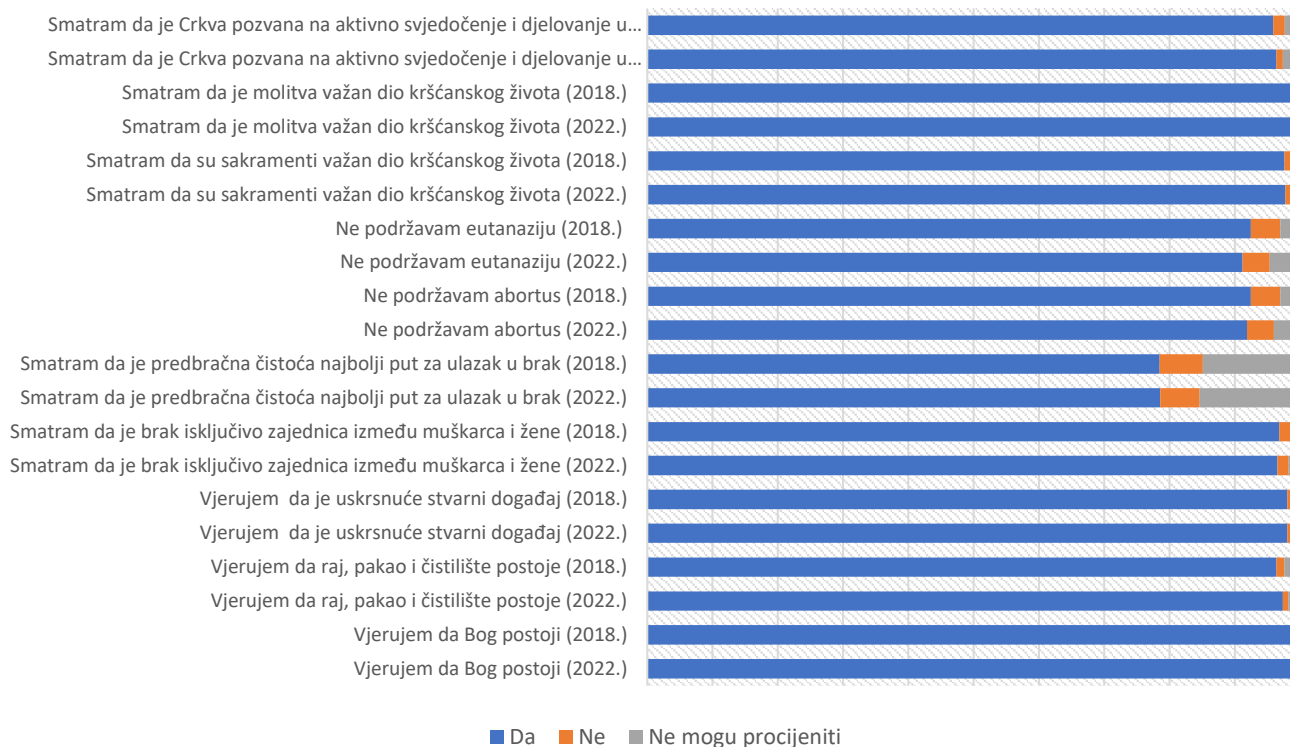
**(izraženo u
postotcima)**

		Uopće mi nije važno	Nije mi važno	Niti mi je važno niti mi nije važno	Važno mi je	Vrlo mi je važno	UKUPNO
vrijednosti	obitelj	0,10%	0,35%	1,28%	8,10%	90,17%	100%
		0%	0,02%	0,95%	13,05%	85,98%	
	domoljublje	2,40%	2,62%	12,67%	35,46%	46,85%	100%
		2,13%	3,56%	13,17%	38,72%	42,42%	
	rad	0,33%	1,01%	6,14%	47,35%	45,17%	100%
		0,10%	1,00%	8,38%	48,94%	41,58%	
	religija	1,06%	0,28%	2,01%	16,75%	79,90%	100%
		0,88%	0,50%	2,26%	20,08%	76,28%	
	obrazovanje	2,62%	3,52%	24,68%	45,62%	23,56%	100%
		3,65%	5,41%	30,33%	40,83%	19,78%	
	demokracija	5,81%	11,22%	38,83%	33,15%	10,99%	100%
		8,38%	10,08%	42,21%	30,25%	8,99%	
	prijateljstvo	0,28%	1,00%	4,97%	36,63%	57,12%	100%
		0%	1,02%	7,36%	38,58%	53,04%	
	karijera	7,54%	12,11%	39,70%	33,45%	7,20%	100%
		7,65%	15,30%	43,06%	28,97%	5,02%	
	novac	6,42%	12,62%	44,61%	33,00%	3,35%	100%
		8,53%	14,97%	43,29%	29,96%	3,25%	
	poštenje	0,10%	0,68%	2,57%	16,42%	80,23%	100%
		0,31%	0,33%	3,17%	20,43%	75,76%	
moć	23,51%	23,34%	36,07%	14,07%	3,01%	100%	
	25,26%	25,26%	34,62	12,35%	2,51%		

Tablica 30. Slaganje ispitanika s vjerskim tvrdnjama, izvor: Rezultati istraživanja

Slaganje s vjerskim tvrdnjama (2018./2022.)	Da		Ne		Ne mogu procijeniti	
	f	%	f	%	f	%
Vjerujem da Bog postoji	1769	98,78%	11	0,61%	11	0,61%
	1779	99,31%	0	0%	12	0,69%
Vjerujem da raj, pakao i čistilište postoje	1726	96,37%	22	1,23%	43	2,40%
	1743	97,33%	15	0,82%	33	1,85%
Vjerujem da je uskrsnuće stvarni događaj	1756	98,05%	13	0,74%	22	1,25%
	1756	98,05%	11	0,56%	24	1,39%
Smatram da je brak isključivo zajednica između muškarca i žene	1734	96,82%	38	2,12%	19	1,06%
	1729	96,51%	30	1,70%	32	1,77%
Smatram da je predbračna čistoća najbolji put za ulazak u brak	1405	78,45%	119	6,64%	267	14,91%
	1407	78,55%	108	6,05%	276	15,38%
Ne podržavam abortus	1656	92,46%	80	4,47%	55	3,07%
	1646	91,87%	73	4,10%	72	4,03%
Ne podržavam eutanaziju	1609	89,84%	87	4,86%	95	5,30%
	1633	91,18%	75	4,17%	83	4,65%
Smatram da su sakramenti važan dio kršćanskog života	1748	97,60%	17	0,95%	26	1,45%
	1751	97,75%	14	0,82%	26	1,43%
Smatram da je molitva važan dio kršćanskog života	1771	98,88%	10	0,56%	10	0,56%
	1776	99,11%	7	0,41%	8	0,48%
Smatram da je Crkva pozvana na aktivno svjedočenje i djelovanje u društvu	1717	95,87%	32	1,78%	42	2,35%
	1726	96,38%	17	0,95%	48	2,67%

Slaganje ispitanika s vjerskim tvrdnjama

Grafička slika 35. Slaganje ispitanika s vjerskim tvrdnjama, izvor: Rezultati istraživanja

Posljednji dio pitanja u ovom djelu istraživanja veže se uz subjektivnu procjenu ispitanika o direktnom utjecaju portala Bitno.net-a na formaciju osobnih vjerskih stavova. Više od dvije trećine ispitanika potvrdilo je pozitivan doprinos portala Bitno.net njihovoj vjerskoj formaciji.⁶¹⁸ Značajan dio ispitanika smatra kako je Bitno.net imao velik (28,3%) ili srednji (40,2%) formativni utjecaj na njih osobno. Broj onih koji smatraju da portal nije utjecao na njihovu vjersku formaciju nešto je veći od desetine (11,8%). Paralelna usporedba istraživanja iz 2018. i 2022. godine ukazuje na određeni pad u potvrdi formativnog utjecaja portala Bitno.net na formaciju ispitanika. Usprkos ovom manjem padu, formativni utjecaj portala Bitno.net na čitatelje ostaje i dalje na visokoj razini (68,5%) ako je suditi prema samoprocjeni ispitanika.

Premda portal Bitno.net, prema mišljenju ispitanika, djeluje formativno na one koji ga posjećuju, potrebno je promotriti u kojoj su mjeri sami čitatelji mijenjali prethodno stečene vjerske stavove.⁶¹⁹ Otprilike četvrtina ispitanika smatra kako je portal Bitno.net utjecao na

⁶¹⁸ Tablica 31 i grafička slika 36.

⁶¹⁹ Tablica 32 i grafička slika 37.

promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova (24,8%), dok polovica njih vjeruje (49,9%) kako portal nije imao nikakav utjecaj na promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova. Preostala četvrtina ispitanika (25,3%) nije u stanju procijeniti koliki utjecaj portal Bitno.net ima na njih. Polovica ispitanika koja smatra kako Bitno.net nije utjecao na promjenu vjerskih stavova i četvrtina ispitanika koja je neodlučna može se promatrati kroz određenu prizmu „eklezijalne kohezije” uzmemo li u obzir dodatne elemente iz istraživanja. Gotovo stopostotno slaganje ispitanika u vjeroispovijesti⁶²⁰, visoka razina slaganja s vjerskim tvrdnjama koje se poklapaju s crkvenim naukom⁶²¹ i „autentično eklezijološko usmjerenje”⁶²² kojim se redakcija nastoji voditi ostavlja „ograničen” prostor za promjenu prethodno stečenih stavova. Prethodno spomenuto ne poništava činjenicu da portal Bitno.net, prema mišljenju ispitanika, pozitivno doprinosi vjerskoj formaciji ispitanika prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni. Ovim je potvrđen drugi dio prve hipoteze ovog istraživanja.

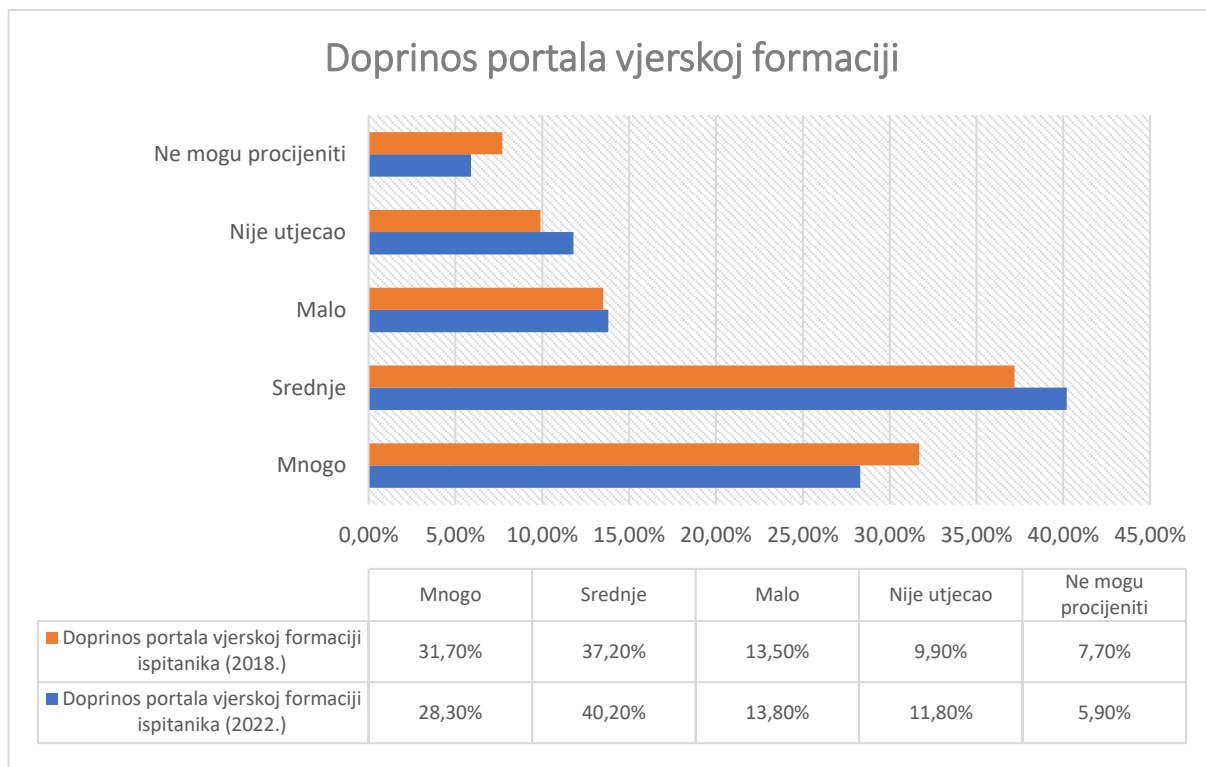
Tablica 31. Doprinos portala vjerskoj formaciji ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Doprinos portala vjerskoj formaciji ispitanika	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Mnogo	567	31,7%	507	28,3%	- 3,4%
Srednje	667	37,2%	720	40,2%	+ 3%
Malo	242	13,5%	247	13,8%	+ 0,3%
Nije utjecao	177	9,9%	211	11,8%	+ 1,9%
Ne mogu procijeniti	138	7,7%	106	5,9%	- 1,8%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

⁶²⁰ Usp. Tablica 15 i grafički prikaz 22.

⁶²¹ Usp. Tablica 30 i grafička slika 35.

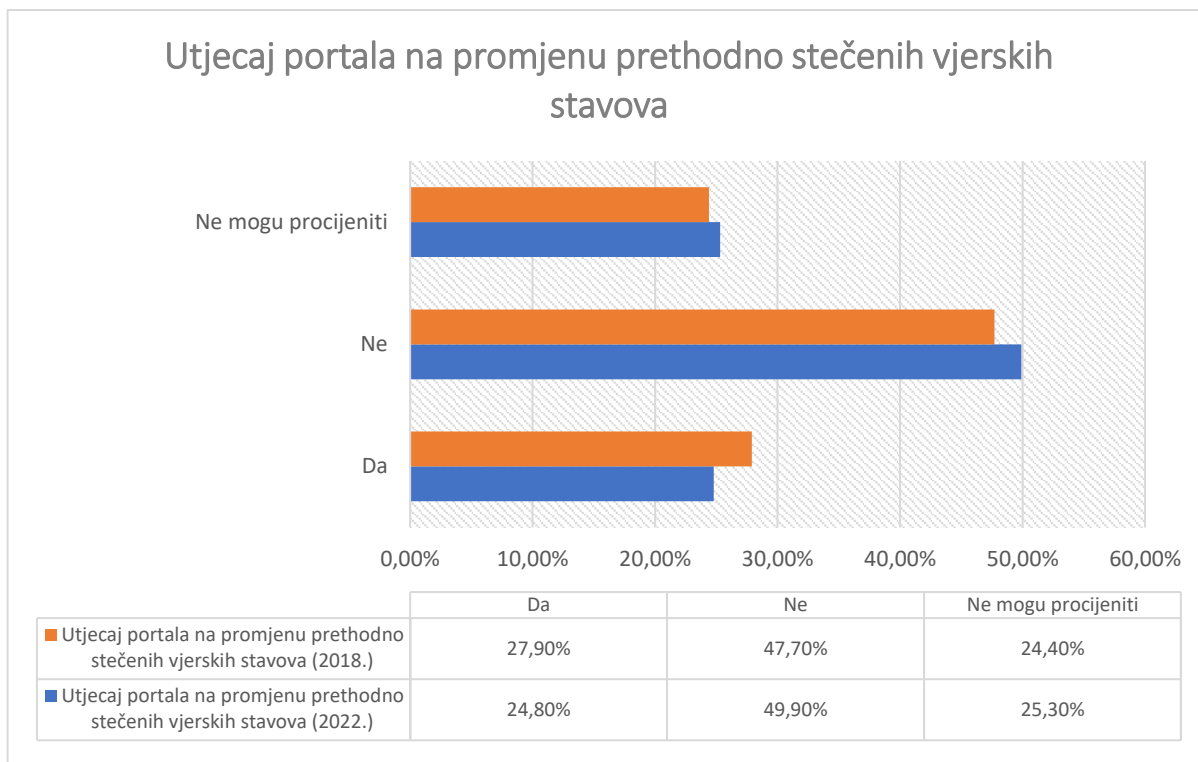
⁶²² Intervju P. Balta, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2., Intervju I. Džeba, pitanje br. 2.

Grafička slika 36. Doprinos portala vjerskoj formaciji ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 32. Utjecaj portala na promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Utjecaj portala na promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Da	499	27,9%	444	24,8%	-3,1%
Ne	854	47,7%	894	49,9%	+2,2%
Ne mogu procijeniti	438	24,4%	453	25,3%	+0,9%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 37. Utjecaj portala na promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

5.1.5. Utjecaj portala Bitno.net na aktivnije življenje vjerničkog života kod ispitanika

Iako se velik broj ispitanika na pitanje o vjeroispovijesti izjašnjava katolicima⁶²³, kada je u pitanju religijska samoidentifikacija taj postotak pada za deset posto (88,3%). Religijska samoidentifikacija je „jedan od elemenata kojima se nastoji definirati prisniji odnos s religijom za razliku od konfesionalne identifikacije ili prisustvovanja vjerskim obredima”⁶²⁴. Usporedbom s Europskim istraživanjem vrednota broj ispitanika koji se smatraju religioznim gotovo je identičan broju onih do kojih smo došli u ovom istraživanju.⁶²⁵

⁶²³ Usp. Tablica 33 i grafička slika 38.

⁶²⁴ Goran CRPIĆ, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, 9.

⁶²⁵ U Europskom istraživanju vrednota iz 1999. godine 80% ispitanika izjasnilo se religioznima, 11% ispitanika nereligioznim, 3% uvjerenim ateistima i 6% nije moglo procijeniti. U Europskom istraživanju vrednota iz 2008. godine 79% ispitanika izjasnilo se religioznim, 10% ispitanika nereligioznim, 4% uvjerenim ateistima i 6% nije moglo procijeniti. U Europskom istraživanju vrednota iz 2018. godine 84% ispitanika izjasnilo se religioznim, 10% ispitanika nereligioznim, 6% uvjerenim ateistima. Usp. Goran CRPIĆ, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, 10., Ivan RIMAC, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., 451., Josip BALOBAN – Goran CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, 88-89. Visok postotak religijske samoidentifikacije možemo vidjeti i u istraživanju „Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj”. Ispitanici su se na pitanje o religijskoj samoidentifikaciji opredijelili na sljedeći način: uvjereni vjernici 40,5%, religiozni 37,6%, nesigurni

U narednom pitanju ispitanici su se očitovali o svojoj povezanosti s Crkvom. Ponuđeno im je sedam različitih tvrdnji u kojima su kroz opisne ocjene - od „uopće se ne slažem” do „u potpunosti se slažem” - mogli očitovati stav o svojoj povezanosti s Crkvom.⁶²⁶ Samoidentificiranje ispitanika s Crkvom kroz pripadnost istoj i prihvaćanje njezina nauka prihvaća 96,31% ispitanika. Prema ostalim elementima ispitanici su iskazali visoku razinu neslaganja kada se radi o: davanju prednosti humanizmu pred vjerom (98%), općoj nesigurnosti pred vjerskim pitanjima (96,99%), deklarativnom kršćanstvu koje ne prihvaća institucije Crkve (94,53%), vlastitom vrijednosnom sustavu neovisno o Crkvi (90,29%) itd. Pri usporedbi rezultata istraživanja iz 2018. i 2022. godine nisu zamijećena statistički značajnija (+/- 3%) kretanja u pojedinim kategorijama.

Aktivno ostvarivanje vjerske prakse kroz prakticiranje sakramenata euharistije i ispovjedi te osobne molitve sljedeće je pitanje koje smo stavili pred ispitanike.⁶²⁷ Osobna molitva svakodnevna ja praksa za veliku većinu ispitanika (89,97%). Usporedbom sa sličnim istraživanjima, u kojima se vidi blagi pad u učestalosti molitve, uočavamo kako ispitanici u ovom istraživanju značajno češće mole na svakodnevnoj razini.⁶²⁸ Sakramentu ispovjedi najveći broj ispitanika pristupa na mjesečnoj razini (61,04%), dok nešto manje od petine (18,11%) to čini jednom godišnje. Kao što je slučaj kod osobne molitve, ispitanici u ovom istraživanju učestalije prakticiraju sakrament ispovjedi.⁶²⁹ Kada je u pitanju odlazak na misu

7,1%, ravnodušni 6,3%, nereligiozni 7,8%, protivnici religije 0,7%. Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnog i individualnog, 308.

⁶²⁶ Tablica 34.

⁶²⁷ Tablica 35.

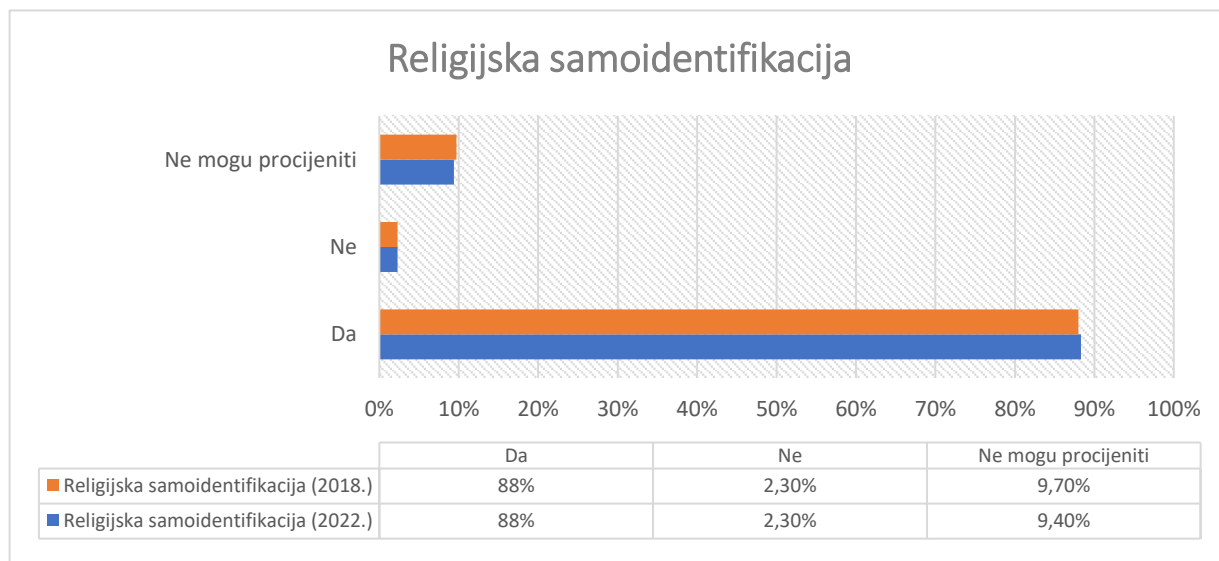
⁶²⁸ U „Europskom istraživanju vrednota” iz 1999. uočavamo sljedeću dinamiku osobne molitve: 37% svaki dan, 14% više od jednom tjedno, 9% jednom tjedno, 7% barem jednom mjesečno, 5% nekoliko puta godišnje, 8% rjeđe i 19% nikad ne moli. Prema istom istraživanju iz 2008. godine uočava se blagi pad u dinamici osobne molitve: 33% svaki dan, 13% više od jednom tjedno, 10% jednom tjedno, 10% barem jednom mjesečno, 6% nekoliko puta godišnje, 12% rjeđe i 15% nikad ne moli. Najnovije istraživanje iz 2018. godine potvrđuje značajno nižu dinamiku molitve u odnosu na ispitanika na portalu Bitno.net: 57% ispitanika moli na tjednoj bazi, 8% mjesečno, 17% povremeno i 19% nikad. Usp. Goran CRPIĆ, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, 13. Josip BALOBAN - Alojzije HOBLAJ - Danijel CRNIĆ, Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja, 550-553, Ivan RIMAC, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., 456., Josip BALOBAN – Gordan CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Zagreb, 2018., 99-100. U istraživanju „Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj” kod pitanja osobne molitve možemo uočiti određene sličnosti kada je u pitanju dinamika molitve usporedno s prethodno navedenim istraživanjima: dnevno 35%, tjedno 17%, mjesečno 11%, samo za blagdane 18%, nikad 18%. Broj onih koji redovito mole (svakodnevno i tjedno) opada u odnosu na broj onih koji rjeđe osobno moli. Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnog i individualnog, 323.

⁶²⁹ Učestalost pristupanja ispitanika sakramentu ispovjedi u istraživanju „Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj” znatno se razlikuje od prakse ispitanika na portalu Bitno.net. U navedenom istraživanju sakramentu ispovjedi ispitanici pristupaj: svakodnevno 0%, tjedno 4%, mjesečno 12%, samo za blagdane 46%, nikad 37%. Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnog i individualnog, 323.

više od dvije trećine ispitanika (70,19%) čini to tjedno, a jedan dio svakodnevno (21,14%). Usporedno sa sličnim istraživanjima možemo uočiti kako ispitanici u ovom istraživanju u značajno većoj mjeri odlaze redovito na svetu misu.⁶³⁰ Usporedbom rezultata istraživanja iz 2018. i 2022. godine zamjećujemo jedino blagi porast (+3,78%) u broju ispitanika koji idu svakodnevno na svetu misu te pad (-4,63%) u broju onih ispitanika koji idu na svetu misu na tjednoj bazi.

Tablica 33. Religijska samoidentifikacija ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Religijska samoidentifikacija ispitanika	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Da	1576	88%	1581	88,3%	+ 0,3%
Ne	42	2,3%	41	2,3%	0%
Ne mogu procijeniti	173	9,7%	169	9,4%	- 0,3%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

⁶³⁰ Prema „Europskom istraživanju vrednota” iz 1999. na pitanje o učestalosti odlaska na nedjelju misu ispitanici su se očitivali na sljedeći način: tjedno 31%, mjesečno 21%, povremeno 37%, nikad 10%. Kod istog pitanja u istraživanju iz 2008. godine možemo primjetiti određeni pad u broju onih koji odlaze na nedjelju misu na tjednoj i mjesečnoj razini: tjedno 26%, mjesečno 16%, povremeno 37%, nikad 10%. Najnovije istraživanje iz 2018. godine pokazuje trend opadanja u pohađanju svete mise i drugih vjerskih obreda. Tako 23% ispitanika odlazi na misu na tjednoj bazi, 12% na mjesečnoj, 45% povremeno i 20% nikada. Usp. Josip BALOBAN - Alojzije HOBLAJ - Danijel CRNIĆ, *Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja*, 539., Josip BALOBAN – Gordan CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Zagreb, 2018., 94-96. Ispitanici u istraživanju „Društvene i religijske promjene u Hrvatskoj” na pitanje o učestalosti odlaska na misu izjasnili su se na sljedeći način: dnevno 2%, tjedno 27%, mjesečno 17%, samo za blagdane 37%, nikad 17%. Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, *Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnog i individualnog*, 323.

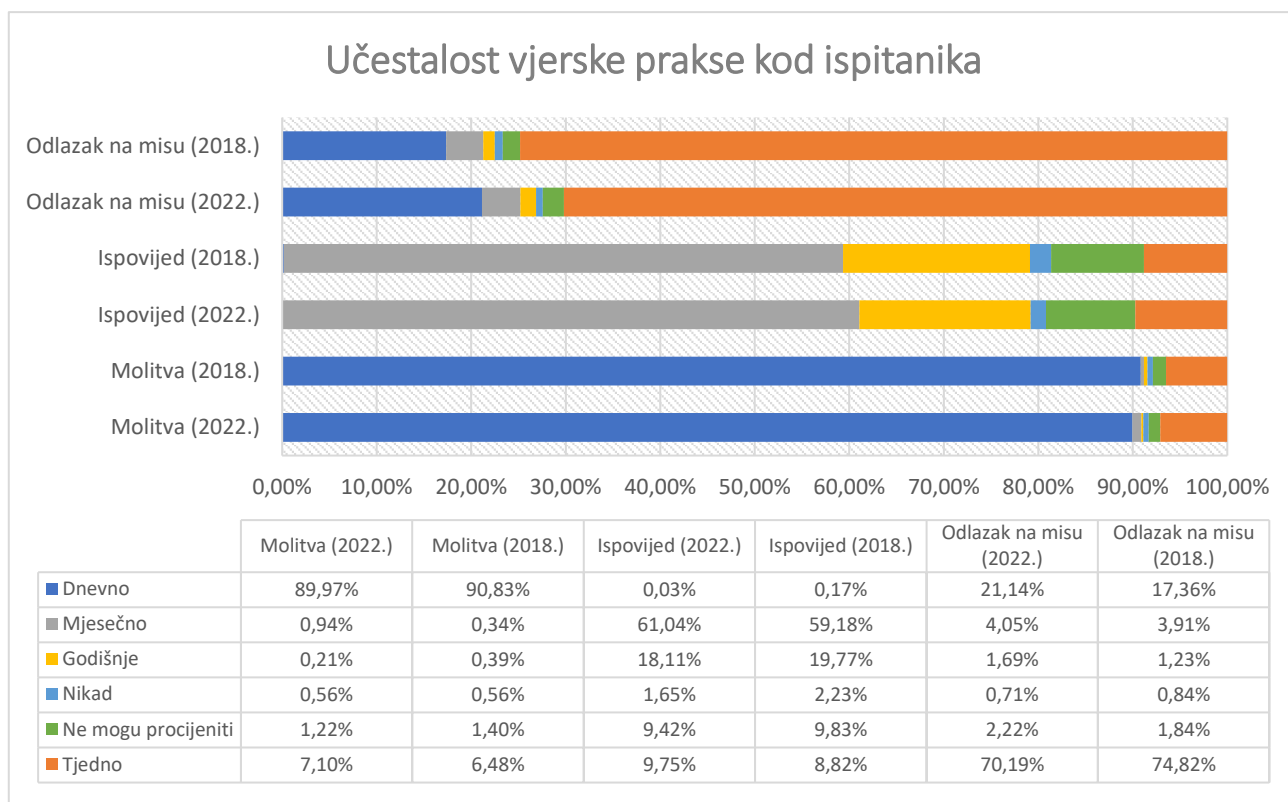
Grafička slika 38. Religijska samoidentifikacija ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 34. Povezanost ispitanika s Crkvom, izvor: Rezultati istraživanja

Povezanost ispitanika s Crkvom (2018./2022.) (izraženo u postotcima)	uopće se ne slažem	ne slažem se	niči se slažem niči se ne slažem	slažem se	potpuno se slažem	ukupno
Član sam Crkve i prihvaćam njeno učenje	3,02%	0,42%	1,59%	14,29%	80,68%	100%
	1,77%	0,00%	1,92%	16,29%	80,02%	
Osjećam se kršćaninom, ali mi Crkva ništa ne znači	79,68%	15,85%	2,26%	0,81%	1,40%	100%
	80,45%	14,08%	2,62%	1,10%	1,75%	
Rado bih vjerovao, ali sam nesiguran	72,98%	19,71%	3,91%	2,68%	0,72%	100%
	74,87%	18,62%	3,80%	1,83%	0,88%	
Imam vlastite nazore o vjeri, svijetu i životu sasvim neovisne o Crkvi	72,64%	17,92%	5,58%	2,07%	1,79%	100%
	73,56%	16,73%	5,78%	2,85%	1,08%	
Živim i radim – ostalo se odvija samo od sebe, zato mi vjera nije potrebna	85,90%	11,28%	1,17%	1,15%	0,50%	100%
	87,15%	10,58%	1,77%	0,34%	0,16%	
Vjera mi ne znači ništa – umjesto nje zalažem se za humano rješavanje problema u svijetu	85,82%	11,78%	1,28%	0,28%	0,84%	100%
	87,87%	10,13%	1,43%	0,27%	0,30%	
Zapravo ni ne znam u što bih vjerovao zato ovakva pitanja ostavljam otvorenima	86,88%	10,44%	1,51%	1,01%	0,16%	100%
	87,38%	9,61%	1,90%	0,71%	0,40%	

Tablica 35. Učestalost vjerske prakse kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Učestalost vjerske prakse kod ispitanika (2018./2022.)	Dnevno		Tjedno		Mjesečno		Godišnje		Nikad		Ne mogu procijeniti	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Molitva	1627	90,83%	116	6,48%	6	0,34%	7	0,39%	10	0,56%	25	1,40%
	1612	89,97%	127	7,10%	17	0,94%	3	0,21%	10	0,56%	22	1,22%
Ispovijed	3	0,17%	158	8,82%	1060	59,18%	354	19,77%	40	2,23%	176	9,83%
	1	0,03%	174	9,75%	1094	61,04%	325	18,11%	29	1,65%	168	9,42%
Odlazak na misu	311	17,36%	1340	74,82%	70	3,91%	22	1,23%	15	0,84%	33	1,84%
	380	21,14%	1257	70,19%	72	4,05%	30	1,69%	12	0,71%	40	2,22%

Grafička slika 39. Učestalost vjerske prakse kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

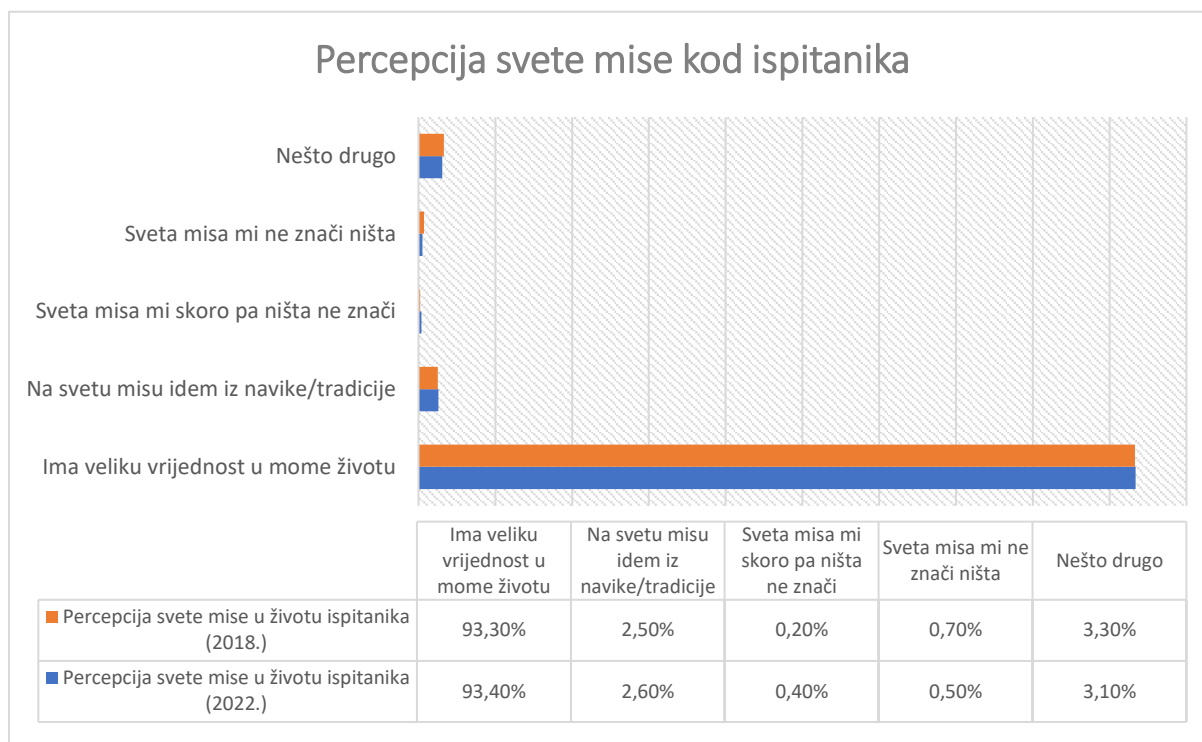
Osim aktivnog življenja vjerničkog života, nastojali smo utvrditi kakvu percepciju imaju ispitanici prema sakramentu euharistije⁶³¹ i svetoj pričesti⁶³². U oba slučaja ispitanicima smo ponudili pet tvrdnji među kojima su mogli odabrati onu s kojom se najviše slažu. Kada je u pitanju percepcija euharistije velika većina ispitanika (93,4%) smatra kako sveta misa ima veliku vrijednost u njihovim životima. Pričest natpolovičnoj većini ispitanika (57,6%) predstavlja ispunjenje čežnji za Bogom, dok trećina ispitanika (34,7%) pričest shvaća kao veliku pomoć u vlastitu životu. Usporedba rezultata iz istraživanja iz 2018. i 2022. godine ne svjedoči o značajnijim statističkim odstupanjima (+/- 3%)

Tablica 36. Percepcija svete mise u životu ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Percepcija svete mise u životu ispitanika	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Ima veliku vrijednost u mome životu	1672	93,3%	1673	93,4%	+ 0,1%
Na svetu misu idem iz navike/tradicije	44	2,5%	47	2,6%	+ 0,1%
Sвета misa mi skoro pa ništa ne znači	4	0,2%	7	0,4%	+ 0,2%
Sвета misa mi ne znači ništa	12	0,7%	9	0,5%	- 0,2%
Nešto drugo	59	3,3%	55	3,1%	- 0,2%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

⁶³¹ Tablica 36 i grafička slika 40.

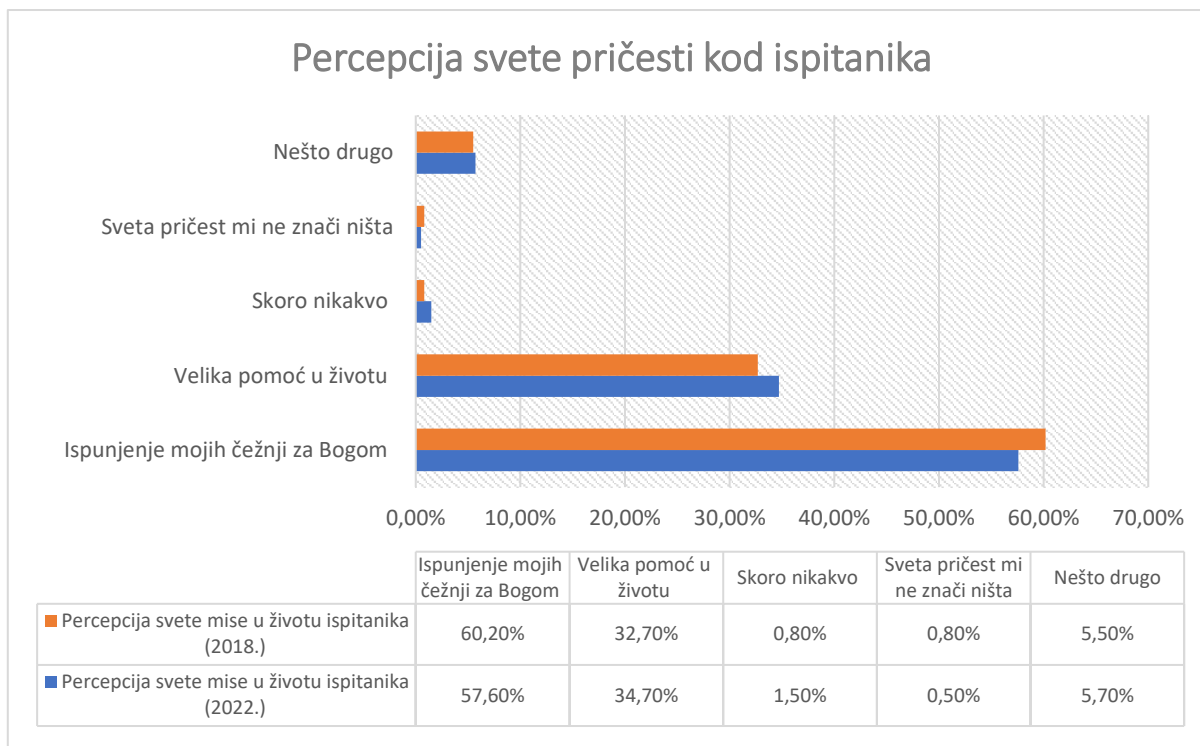
⁶³² Tablica 37 i grafička slika 41.

Grafička slika 40. Percepcija svete mise u životu ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 37. Percepcija svete pričesti u životu ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Percepcija svete pričesti u životu ispitanika	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Ispunjenje mojih čežnji za Bogom	1078	60,2%	1032	57,6%	- 2,6%
Velika pomoć u životu	585	32,7%	621	34,7%	+ 2%
Skoro nikakvo	15	0,8%	27	1,5%	+ 0,7%
Sveta pričest mi ne znači ništa	14	0,8%	9	0,5%	- 0,3%
Nešto drugo	99	5,5%	102	5,7%	+ 0,2%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 41. Percepcija svete pričesti u životu ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Osim sakramentalnog i molitvenog života zanimalo nas je u kojoj su mjeri subjekti ovog istraživanja aktivni u osobnom volonterskom angažmanu.⁶³³ Najveći broj ispitanika aktivan je u vlastitim župama (35,83%). U svim predloženim elementima može se primijetiti polovična ili natpolovična neaktivnost ispitanika pri volonterskom angažmanu. Ovo u određenoj mjeri govori o postojanju određene pasivnosti ispitanika kada je u pitanju navedena kategorija. Značajna neaktivnost kod ispitanika vidljiva je i kod ispitanika u „Europskom istraživanju vrednota”⁶³⁴. Premda se ne može govoriti o značajnom volonterskom angažmanu ispitanika, dvije trećine (66%) ispitanika nastoji aktivno svjedočiti kršćanske vrijednosti na radnom mjestu, u društvu i u obitelji.⁶³⁵ Usporedba rezultata iz istraživanja iz 2018. i 2022. godine ne svjedoči o značajnijim statističkim odstupanjima (+/- 3%)

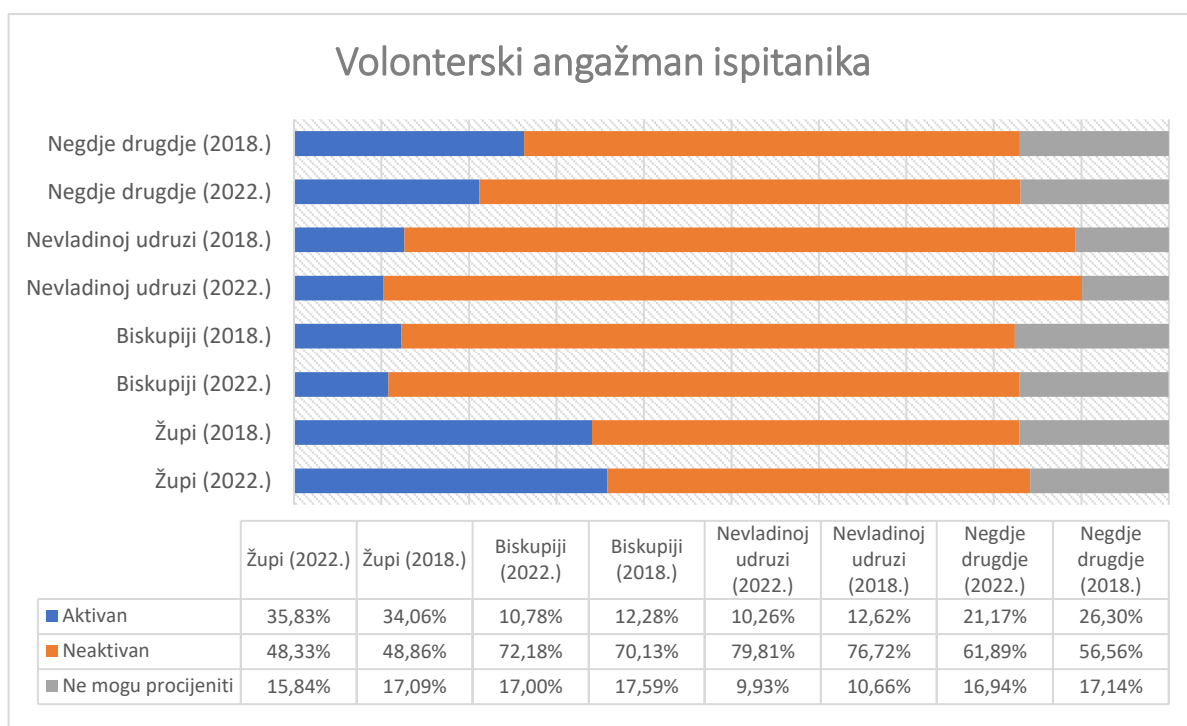
⁶³³ Tablica 38 i grafička slika 42.

⁶³⁴ U „Europskom istraživanju vrednota” provedenom 1999. i 2008. godine ispitanici su pitani o pripadnosti i angažmanu u petnaest određenih dobrovoljnih organizacija i aktivnosti. Dvije trećine ispitanika ne pripada niti je volonterski aktivno u bilo kojoj od navedenih informacija. Usp. Ivan RIMAC, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., 427-434.

⁶³⁵ Tablica 39 i grafička slika 43.

Tablica 38. Volonterski angažman ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

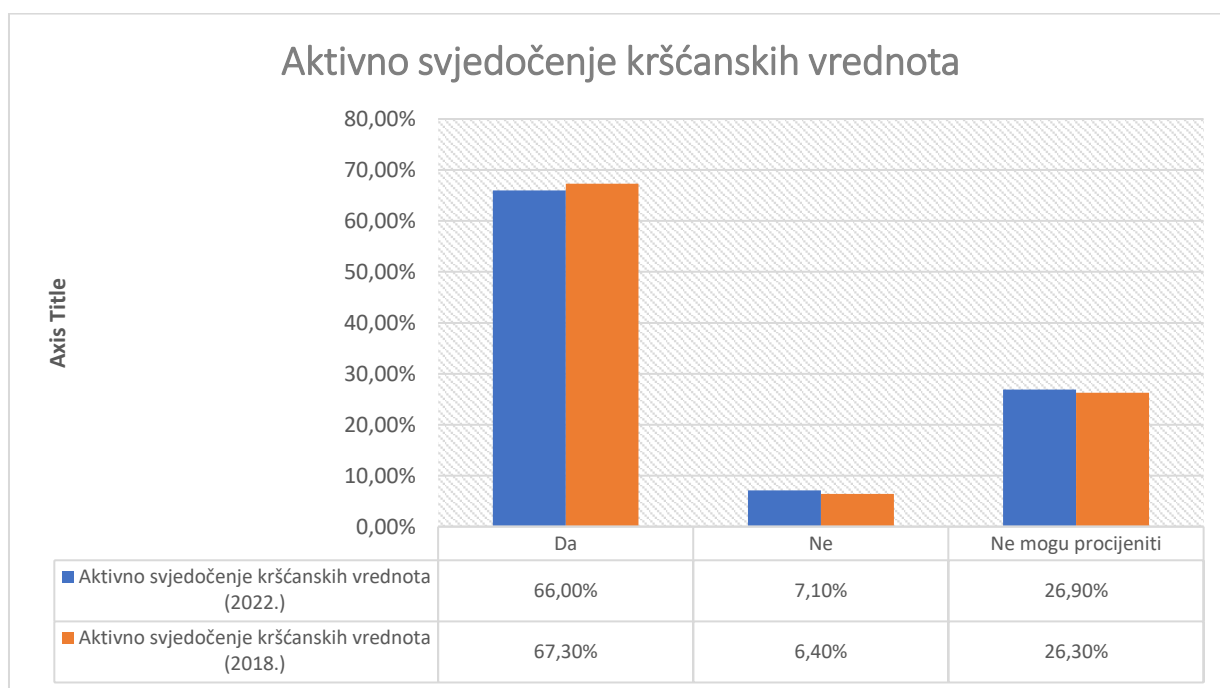
Volonterski angažman ispitanika u (2018./2022.)	Aktivan		Neaktivan		Ne mogu procijeniti	
	f	%	f	%	f	%
Župi	610	34,06%	875	48,86%	306	17,08%
	642	35,83%	865	48,33%	284	15,84%
Biskupiji	220	12,28%	1256	70,13%	315	17,59%
	193	10,78%	1293	72,18%	305	17,04%
Nevladinoj udruzi	226	12,62%	1374	76,72%	191	10,66%
	184	10,26%	1429	79,81%	178	9,93%
Negdje drugdje	471	26,30%	1013	56,56%	307	17,14%
	380	21,17%	1108	61,89%	303	16,94%

Grafička slika 42. Volonterski angažman ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Tablica 39. Aktivno svjedočenje kršćanskih vrednota kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Aktivno svjedočenje kršćanskih vrednota	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Da	1203	67,3%	1182	66%	- 1,3%
Ne	113	6,4%	128	7,1%	+ 0,7%
Ne mogu procijeniti	475	26,3%	481	26,9%	+ 0,6%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 43. Aktivno svjedočenje kršćanskih vrednota kod ispitanika, izvor: Rezultati

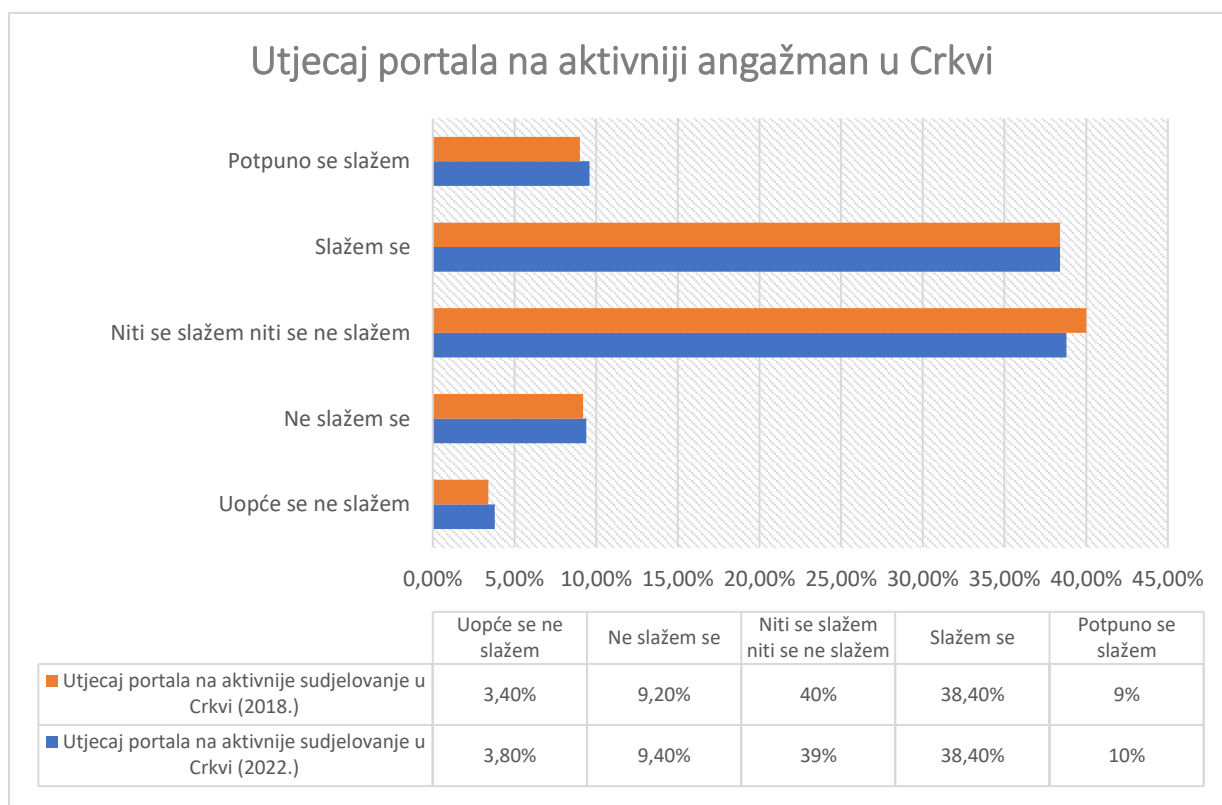
Posljednjim pitanjem ovog istraživanja nastojali smo utvrditi u kojoj mjeri portal Bitno.net ima utjecaja na ispitanike kada je u pitanju aktivnije sudjelovanje u životu Crkve.⁶³⁶ Ispitanici su na pitanje mogli odgovoriti opisnim ocjenama - od „uopće se ne slažem” do u „potpunosti se slažem”. Gotovo polovica ispitanika (48%) smatra kako je portal Bitno.net, u većoj ili manjoj mjeri, pomogao njihovom aktivnijem sudjelovanju u životu Crkve, dok statistički značajan dio ispitanika (38,8%%) ne može dati pozitivan ili negativan odgovor na

⁶³⁶ Tablica 40 i grafička slika 44.

postavljeno pitanje. Usporedbom dobivenih podataka sa sličnim istraživanjem, posebno kada je u pitanju vjerska praksa, percepcija sakramenata i osobno svjedočenje, potvrđujemo treći dio prve hipoteze prema kojoj portal Bitno.net doprinosi aktivnijem vjerničkom angažmanu čitatelja prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni.

Tablica 40. Utjecaj portala na aktivniji angažman u Crkvi kod ispitanika, izvor: Rezultati istraživanja

Utjecaj portala na aktivnije sudjelovanje u Crkvi	f (2018.)	%	f (2022.)	%	razlika u %
Uopće se ne slažem	61	3,4%	68	3,8%	+ 0,4%
Ne slažem se	164	9,2%	168	9,4%	+ 0,2%
Niti se slažem niti se ne slažem	716	40%	695	38,8%	- 1,2%
Slažem se	689	38,4%	688	38,4%	0%
Potpuno se slažem	161	9%	172	9,6%	+ 0,6%
UKUPNO	1791	100%	1791	100%	0%

Grafička slika 44. Utjecaj portala na aktivniji angažman u Crkvi kod ispitanika, izvor:

Rezultati istraživanja

Rezultati dobiveni kroz anketiranje naših ispitanika, u ovom i svim prethodno provedenim istraživanjima na portalu (2018. i *Hendal*), pomažu nam oblikovati sliku o čitateljima koji svaki dan posjećuju portal Bitno.net.

Socio-demografske značajke ispitanika ukazuju na to kako su većina ispitanika prema spolnoj pripadnosti⁶³⁷ žene (60,2%) te se nalaze u dobnoj skupini⁶³⁸ između 26 i 45 godina (59,97%). U proteklih osam godina nije se ostvario gotovo nikakav statistički pomak prema spolnoj raspodjeli, ali je u istom vremenu zamijećeno starenje ispitanika tj. čitateljske populacije portala Bitno.net.⁶³⁹ Ovakav trend dodatno potkrepljuje prelazak ispitanika, prema svim prethodno provedenim istraživanjima, iz studentske populacije (-19,3%) u populaciju koja se trenutno nalazi na tržištu rada (+20,2%).⁶⁴⁰ Sudeći prema razini obrazovanja⁶⁴¹ vidimo kako je većina ispitanika postigla visoku razinu obrazovanje (72,2%) te je prema bračnom statusu⁶⁴² oženjena ili udana (60,1%).⁶⁴³ Svi do sada navedeni socio-demografski podatci svjedoče u prilog postojanja određenog kontinuiteta u praćenju i vjernosti ispitanika portalu Bitno.net kroz dugi niz godina. Prema broju članova u kućanstvu⁶⁴⁴ ispitanici pretežno žive u četveročlanim (25,3%) ili tročlanim kućanstvima (18%), na području grada Zagreba (26,3%) i Zagrebačke županije (6,9%)⁶⁴⁵. Gotovo se svi ispitanici (99%), prema svojoj vjeroispovijesti⁶⁴⁶, izjašnjavaju kao katolici.

Pri promatranju navika ispitanika na portalu Bitno.net, ako uzmemo u obzir sva prethodna istraživanja, uočavamo neke zanimljive trendove. Broj ispitanika koji se izjašnjava

⁶³⁷ Usp. Tablica 8 i grafička slika 15.

⁶³⁸ Usp. Tablica 9 i grafička slika 16.

⁶³⁹ Ako usporedimo rezultate istraživanja *Hendal* s onima dobivenima u posljednjem istraživanju možemo vidjeti kako je kategorija između 15 i 25 godine doživjela pad sa 32,1% 2014. godine na 11% 2022. godine. U istom vremenskom razdoblju sve ostale kategorije dobnih skupina iznad 26 godina bilježe rast određeni rast.

⁶⁴⁰ Tablica 11 i grafička slika 18.

⁶⁴¹ Usp. Tablica 10 i grafička slika 17.

⁶⁴² Usp. Tablica 12 i grafička slika 19.

⁶⁴³ Ako usporedimo rezultate istraživanja agencije *Hendal* s onima dobivenima u posljednjem istraživanju možemo vidjeti kako pada broj onih koji studiraju (-19,3%) u korist broju onih koji se nalaze na tržištu rada (+20,2%) u proteklih osam godina.

⁶⁴⁴ Usp. Tablica 13 i grafička slika 20.

⁶⁴⁵ Usp. Tablica 14 i grafička slika 21.

⁶⁴⁶ Usp. Tablica 15 i grafička slika 22.

kako posjećuje portal Bitno.net na dnevnoj bazi⁶⁴⁷ porastao je između 2014. i 2018. godine za 5,5%, ali je u periodu nakon toga, između 2018. i 2022. godine, pao za 5,1% čime se gotovo vratio na poziciju iz 2014. godine. Unatoč tome, značajna većina ispitanika (93%) i dalje posjećuje portal Bitno.net na dnevnoj ili tjednoj bazi. U promatranju prvog izvora kontakta s portalom Bitno.net⁶⁴⁸ uočavamo također određene statističke promjene. Dok je prije osam godina glavni izvor prvog kontakta s portalom bila „poveznica na društvenim mrežama“ (33,2%), 2022. godine to mjesto preuzima kategorija „slučajno sam naišao na ovaj portal prilikom pretraživanja interneta“ (34,4%). Nemoguće je odrediti točne razloge ove promjene i možemo samo spekulirati kako se radi o drugačijem pristupu SEO optimizaciji sadržaja, promjeni u algoritmima na društvenim mrežama ili smanjenom ulaganju u marketinško oglašavanje portala. Najčitanije rubrike na portalu⁶⁴⁹, prema mišljenju ispitanika, ostale su konzistentne u protekla dva istraživanja: „vjera“ (57,1%), „vijesti“ (81,3%) i „obitelj“ (47,1%), dok kategorija „kolumne“ doživljava statistički značajan pad u čitanosti (-13,3%).

Kada je u pitanju privrženost ispitanika portalu⁶⁵⁰ uočavamo kako se u posljednjih osam godina dogodio pad (-12,6%) u broju onih koji smatraju da im je Bitno.net „najomiljeniji portal“. Ovaj pad ne oduzima generalnoj privrženosti ispitanika prema portalu (87,3%) jer nije zabilježen pretjerano značajan rast u broju onih kojima se portal ne sviđa (+4,8%). Treba također uzeti u obzir kako se u proteklih osam godina pojavio i značajan broj novih vjerskih portala koji su postali konkurencija Bitno.net-u. Unatoč tome Bitno.net i dalje zadržava visoke brojke sesija, pregleda i posjeta korisnika⁶⁵¹, kao i generalnu privrženost ispitanika portalu u svim provedenim istraživanjima. Pri usporedbi portala Bitno.net s drugim vjerskim portalima⁶⁵² u proteklih osam godina ne vidimo značajnija statistička odstupanja. Značajna većina ispitanika prema najnovijem istraživanju smatra kako je Bitno.net „znatno bolji“ (22,4%) ili „bolji“ (36,6%) u odnosu na druge navedene portale slične tematike. Nužno je ovdje spomenuti kako trećina ispitanika (31,7%) ostaje neutralna pri određivanju o ovom pitanju. U ispitivanju zadovoljstva ispitanika portalom⁶⁵³ možemo vidjeti kako je Bitno.net dobio sveopću ocjenu vrlo dobar (4.22), dok je 2014. godine, prilikom istraživanja agencije *Hendal*, ta ocjena bila gotovo odlična (4.4). Manji pad (-4,3%) zamijećen je također pri istraživanju mogućnosti

⁶⁴⁷ Usp. Tablica 16 i grafička slika 23.

⁶⁴⁸ Usp. Tablica 17 i grafička slika 24.

⁶⁴⁹ Usp. Tablica 19 i grafička slika 26.

⁶⁵⁰ Usp. Tablica 18 i grafička slika 25.

⁶⁵¹ Usp. Grafička slika 4-6.

⁶⁵² Usp. Tablica 21 i grafička slika 28.

⁶⁵³ Usp. Tablica 22 i grafička slika 29.

preporuke portala Bitno.net bližnjima⁶⁵⁴ - premda pretežno u korist onih koji su neodlučni (+3,3%). Bez obzira na ove manje padove portal Bitno.net i dalje uživa visoku ocjenu od strane naših ispitanika i kao takvog preporučili bi ga svojim bližnjima 90,3% ispitanika. Broj onih koji novčano podupire⁶⁵⁵ (15,3%) ili su spremni novčano poduprijeti portal⁶⁵⁶ (36,6%) ostao je podjednak u posljednja dva istraživanja. Prijedlozi za poboljšanje na portalu⁶⁵⁷ također su ostali isti ako usporedimo istraživanje iz 2018. i 2022. godine: „više sadržaja o duhovnosti i evangelizaciji“ (69,68%), „više sadržaja za obitelji“ (58,35%), „više aktualnih tema“ (52,95%) i „više sadržaja za mlade“ (51,70%).

U istraživanju utjecaja portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjerskim temama prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni dolazimo do sljedećih podataka. Gotovo svi ispitanici vjeruju, u potpunosti ili donekle, u istinitost sadržaja (95%)⁶⁵⁸ koji se objavljuje na portalu. Pri tome naglašavaju kako im je portal Bitno.net pomogao da se upoznaju: s događajima u Crkvi i svijetu (80,17%), događajima u Crkvi u Hrvatskoj (79,08%), bolje razumiju ono što Crkva naučava (77,76%), upoznaju kršćansku duhovnost (79,07%) i kršćanski nauk (76,49%).⁶⁵⁹ Generalni stav ispitanika, koji se nije statistički značajnije mijenjao u protekla dva istraživanja, je taj da Bitno.net predstavlja bitan izvor informiranja o Crkvi i crkvenom nauku na internetu (77,36%). Pad u slaganju, kada je u pitanju utjecaj portala Bitno.net na informiranost čitatelja o vjerskim temama, zamijećena je u kategorijama koje se tiču drugih kršćanskih crkava i zajednica te drugih nekršćanskih religija. Unutar tog aspekta, ispitanici smatraju kako portal Bitno.net nešto manje doprinosi njihovom informiranju o kršćanskim crkvama i zajednicama (48,084) te drugim religijama (38,95%) te ostaju neodlučni. Sve do sada navedeno potvrđuje prvi dio glavne hipoteze prema kojoj Bitno.net pozitivno utječe na informiranost čitatelja o vjeri i vjerskim temama prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni.

Nakon istraživanja utjecaja portala Bitno.net na informiranost ispitanika nastojali smo vrednovati u kojoj mjeri portal utječe na njihovu vjersku formaciju. Pri analizi hijerarhije vrijednosti⁶⁶⁰ kod ispitanika nisu uočena statistički značajna odstupanja u odnosu na prethodna istraživanja, te se i dalje u vrhu nalaze vrijednosti poput: obitelji (4.85), religije (4.75), poštenja (4.73), rada (4.62) i prijateljstva (4.43). Na dnu hijerarhijske ljestvice vrijednosti su vrijednosti

⁶⁵⁴ Usp. Tablica 23 i grafička slika 30.

⁶⁵⁵ Usp. Tablica 25 i grafička slika 32.

⁶⁵⁶ Usp. Tablica 26 i grafička slika 33.

⁶⁵⁷ Usp. Tablica 24 i grafička slika 31.

⁶⁵⁸ Usp. Tablica 27 i grafička slika 34.

⁶⁵⁹ Usp. Tablica 28.

⁶⁶⁰ Usp. Tablica 29.

poput: demokratske participacije (3.21), novca (3.03) i moći (2.10). Uz procjenu ljestvica vrijednosti za koje se zalažu ispitanici, nastojali smo procijeniti u kojoj se mjeri isti slažu s određenim tvrdnjama koje su zastupljene u nauku Katoličke Crkve⁶⁶¹. U sedam od deset tvrdnji uočeno je potvrdno slaganje jednako ili veće od 95%, dok je u preostala tri slučaja i dalje prisutno slaganje ispitanika, ali u nešto manjoj mjeri. Radi se o kategorijama: „smatram da je predbračna čistoća najbolji put za ulazak u brak“ (78,55%), „ne podržavam eutanaziju“ (91,87%), „ne podržavam abortus“ (91,87%). Dobiveni podatci, kao i njihovo ne mijenjanje od posljednjeg istraživanja, svjedoče u prilog tome kako čitatelji portala Bitno.net - prema dobivenim odgovorima - ostaju vjerni nauku koji zastupa Katolička Crkva. Također, smatramo kako Bitno.net pridonosi očuvanju toga vjerničkog aspekta jer sami ispitanici potvrdno odgovaraju kako je portal, u većoj ili srednjoj, mjeri osobno pridonio njihovoj vjerskoj formaciji (68,5%).⁶⁶² Pri tome je 24,8% ispitanika mijenjalo prethodno stečene vjerske stavove, 49,9% ih nije mijenjalo, a 25,3% je ostalo neodlučno pri odgovoru na ovo pitanje.⁶⁶³ Svi do sada prikupljeni i analizirani podatci unutar ovog formativnog aspekta potvrđuju drugi dio prve glavne hipoteze prema kojoj portal Bitno.net, prema mišljenju ispitanika, pozitivno doprinosi vjerskoj formaciji ispitanika.

Posljednji aspekt ovog dijela istraživanja posvećen je analizi utjecaja portala Bitno.net na aktivnije življenje vjerničkog života kod ispitanika obuhvaćenih ovim istraživanjem. Značajna većina ispitanika (88,3%) koji posjećuju portal Bitno.net smatra se religioznom⁶⁶⁴ tj. ima „prisniji odnos s religijom za razliku od konfesionalne identifikacije ili prisustvovanju vjerskim obredima“⁶⁶⁵. U procjeni razine povezanosti s Crkvom⁶⁶⁶ gotovo svi (96,31%) ispitanici odabiru izjavu „član sam Crkve i prihvaćam njezino učenje“. Pri tome ispitanici odbacuju čisto humanistički pristup životu (98%), nesigurnost pred vjerskim pitanjima (96,99%), deklarativno kršćanstvo (94,53%) ili kreiranje vrijednosnog sustava neovisnog o Crkvi (90,29%). Usporedbom s prethodnim istraživanjima na portalu u navedenim kategorijama nisu uočena statistički značajna odstupanja. Prema učestalosti vjerske prakse⁶⁶⁷ možemo vidjeti kako ispitanici koji posjećuju portal Bitno.net najčešće odlaze na ispovijed na mjesečnoj razini (61,04%), na misu na tjednoj razini (70,19%), a molitvu prakticiraju

⁶⁶¹ Usp. Tablica 30 i grafička slika 35.

⁶⁶² Usp. Tablica 31 i grafička slika 36.

⁶⁶³ Usp. Tablica 32 i grafička slika 37.

⁶⁶⁴ Usp. Tablica 33 i grafička slika 38.

⁶⁶⁵ Goran CRPIĆ, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, 9.

⁶⁶⁶ Usp. Tablica 34 i grafička slika 39.

⁶⁶⁷ Usp. Tablica 35 i grafička slika 39.

svakodnevno (89,97%). U odnosu na prethodna istraživanja uočen je blagi porast (+3,78%) u broju onih ispitanika koji idu svakodnevno na svetu misu, dok su ostale kategorije ostale gotovo statistički jednake. Usporedno s drugim, vanjskim istraživanjima, možemo vidjeti kako naši ispitanici – čitatelji portala Bitno.net – značajnije pristupaju molitvi, ispovijedi i svetoj misi nego što je to slučaj kod ispitanika u drugim sličnim istraživanjima.⁶⁶⁸ Uz do sada navedeno, nastojali smo utvrditi kakvu percepciju imaju ispitanici kada je u pitanju sakrament euharistije⁶⁶⁹ i pristup svetoj pričesti⁶⁷⁰. Unutar ovog aspekta također nisu zamijećena statistička odstupanja u odnosu na prethodna istraživanja i gotovo svi ispitanici smatraju kako euharistija ima „veliku vrijednost u mom životu“ (93,4%) te pristupanje svetoj pričesti za njih predstavlja „ispunjenje mojih čežnji za Bogom“ (57,6%) ili „veliku pomoć u životu“ (34,7%). Kod ispitanika na portalu Bitno.net ne očituje se značajnije veći volonterski angažman⁶⁷¹ u odnosu na druga istraživanja koja se bave ovim pitanjem.⁶⁷² Najveći broj ispitanika volontira na razini vlastite župe (35,83%), dok manji broj volontira na razini biskupije (10,78%), nevladine udruge (10,26%) ili negdje drugdje (21,17). Natpolovična većina naših ispitanika tj. čitatelja portala Bitno.net (67,30%) vjeruje kako nastoji aktivno svjedočiti kršćanske vrijednosti na poslu, u školi/fakultetu i sredini u kojoj žive⁶⁷³ i pri tome smatra kako je portal Bitno.net pozitivno utjecao na njihov aktivniji vjernički angažman u Crkvi (48%), dok se manji dio s ovom tvrdnjom ne slaže (13,2%).⁶⁷⁴ Pri analizi volonterskog angažmana, svjedočenja kršćanskih vrijednosti i utjecaja portala Bitno.net na aktivnije sudjelovanje u životu Crkve nisu uočena statistički relevantna odstupanja u odnosu na prethodno provedena istraživanja na portalu. Svi do sada navedeni faktori (veća religiozna samoidentifikacija, značajna privrženost Crkvi, učestalija vjerska praksa, kontinuirana spremnost na svjedočenje kršćanskih vrijednosti, očitovanje ispitanika o pozitivnom utjecaju portala na aktivnije sudjelovanje u životu Crkve) potvrđuju posljednji dio prve glavne hipoteze prema kojoj portal Bitno.net pozitivno doprinosi aktivnijem vjerničkom angažmanu čitatelja prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni.

⁶⁶⁸ Usp. Goran CRPIĆ, *Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine*. Josip BALOBAN - Alojzije HOBLAJ - Danijel CRNIĆ, *Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja*, Ivan RIMAC, *Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrijednosti 1999. i 2008.*, Josip BALOBAN – Goran CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, *Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnog i individualnog*.

⁶⁶⁹ Tablica 36 i grafička slika 40.

⁶⁷⁰ Tablica 37 i grafička slika 41.

⁶⁷¹ Tablica 38 i grafička slika 42.

⁶⁷² Usp. Ivan RIMAC, *Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrijednosti 1999. i 2008.*, 427-434.

⁶⁷³ Tablica 39 i grafička slika 43.

⁶⁷⁴ Tablica 40 i grafička slika 44.

5.2. Rezultati kvantitativne i kvalitativne analize sadržaja o papi Franji na portalu Bitno.net

5.2.1. Učestalost objava članaka s oznakom #papaFranjo na godišnjoj, mjesečnoj i tjednoj razini

Unutar perioda u kojem promatramo članke s oznakom #papaFranjo, prosječan broj ukupno objavljenih članaka na portalu kreće se oko 2600 članaka na godišnjoj razini. Najmanje članaka na godišnjoj razini objavljeno je 2014. godine (2187), dok je najviše članaka objavljeno 2019. godine (3332) unutar postavljenog vremenskog okvira.⁶⁷⁵ Usporedno s brojem ukupno objavljenih članaka nastojali smo usporediti učestalost objava članaka s oznakom #papaFranjo.

Iako je papa izabran na konklavama tek u ožujku 2013. godine, prva godina njegova pontifikata ostaje najplodonosnija po broju članaka koji nose oznaku #papaFranjo (553).⁶⁷⁶ Omjer članaka o papi Franji u odnosu na sveukupan broj članaka objavljenih te godine iznosi 21,74%. Nakon 2013. godine broj članaka s oznakom #papaFranjo nastavlja rasti i padati, no do kraja 2019. godine nikada nije dosegao inicijalni broj ni udio u ukupnom broju objavljenih članaka u odnosu na početnu godinu papina pontifikata. Ukupan prosječan godišnji udio članaka s oznakom #papaFranjo u ukupnom broju objavljenih članaka na portalu iznosi 14,50%. Ove brojke govore u prilog značajnosti same teme kao i njezinoj pokrivenosti na portalu Bitno.net.

Rekordan broj članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net u inicijalnoj godini pontifikata moguće je povezati s globalnom medijskom znatiželjom prisutnoj prije, za vrijeme i nakon konklava održanih u 2013. godini.⁶⁷⁷ Umirovljenje Benedikta XVI., interni pastoralni izazovi u Crkvi, izbor prvog pape neeuroljanina, Franjine riječi i geste u prvoj godini pontifikata samo su neke od teme koje su redovito praćene od strane globalnih medija i korisnika društvenih mreža.⁶⁷⁸ Unutar ovakve globalne medijske znatiželje, kojom se gotovo

⁶⁷⁵ Najviše članaka objavljeno je 2020. godine (4820) na portalu Bitno.net, no ta godina i članci ne ulaze u vremenski okvir našeg istraživanja. Usp. Grafička slika 11.

⁶⁷⁶ Tablica 41. i grafička slika 45.

⁶⁷⁷ Brojne ankete i znanstvena istraživanja govore o važnosti prvog utiska, ne samo u svakodnevnom životu, već i u područjima koje se bave marketingom i komunikacijama. U tom smislu inicijalna zainteresiranost za *brand* pape Franju nije neobična. Ona se može gledati kao posljedica Franjinih odstupanja od medijskih stereotipa kakav bi papa „trebao“ biti. Više o ovoj temi inicijalnog utiska i vjerskog *brendiranja* u: Kai LIM – Izak BENBASAT – Lawrence WARD, The Role of Multimedia in Changing First Impression Bias, u: *Information Systems Research*, 11 (2000.) 2, 115-136., Dawn EDMISTON, Developing the Perfect Pitch: Creating a Positive First Impression Through Social Media, u: *Marketing Education Review*, 26 (2016.) 1, 3-7., Mara INSTEIN, *Brands of Faith: Marketing Religion in Commercial Age*, New York, 2008.

⁶⁷⁸ Usp. Daniela KOLLAROVA – Magdalena UNGEROVA, Media image of pope Francis I, u: *European Journal of Science and Theology*, 15 (2019.) 2,1-8.

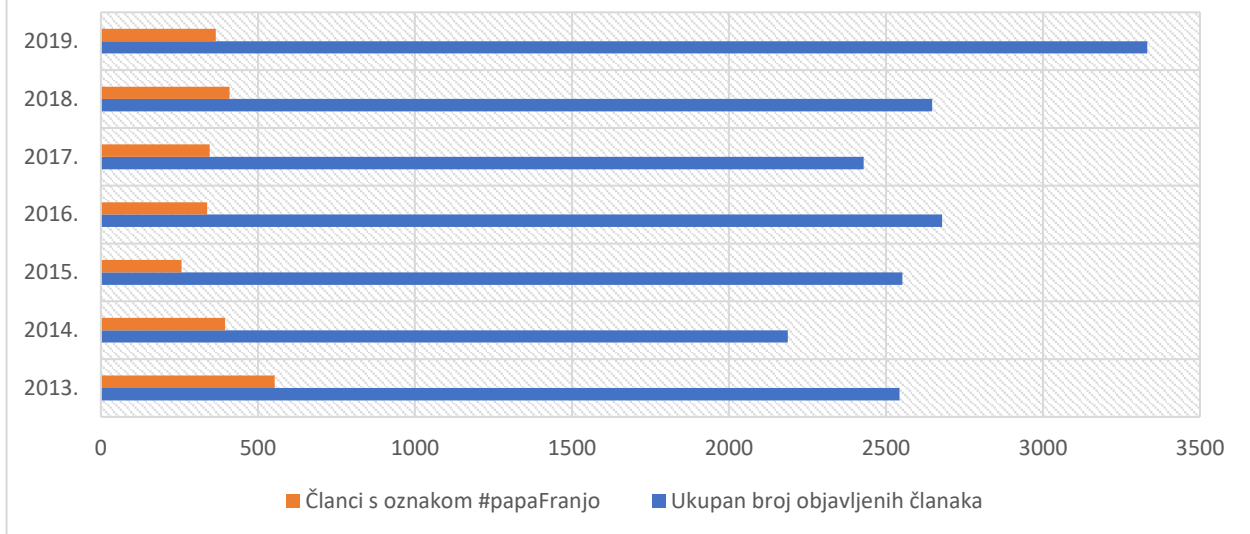
na dnevnoj bazi prati pojavljivanja pape Franje⁶⁷⁹, moguće je razumjeti značajno veći broj objava o ovoj temi u prvoj godini pontifikata pape Franje.

Tablica 41. Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj objavljenih članaka (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina	Ukupan broj objavljenih članaka	Članci s oznakom #papaFranjo	Udio članaka s oznakom #papaFranja
2013.	2543	553	21,74%
2014.	2187	395	18,06%
2015.	2552	257	10,07%
2016.	2679	338	12,61%
2017.	2429	346	14,24%
2018.	2647	410	15,48%
2019.	3332	366	10,98%
UKUPNO	18 369	2665	14,50%

⁶⁷⁹ Više o medijskoj percepciji pape Franje, njegove poruke i globalnog medijskog dosega u: Laurenes DE ROOIJ, Papal Narratives: The Discourse of Pope Francis, and His Media Representation, u: *Problemi dell informazione*, 3 (2019.), 515-544.

Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj objavljenih članaka

Grafička slika 45. Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj objavljenih članaka (01. siječnja 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

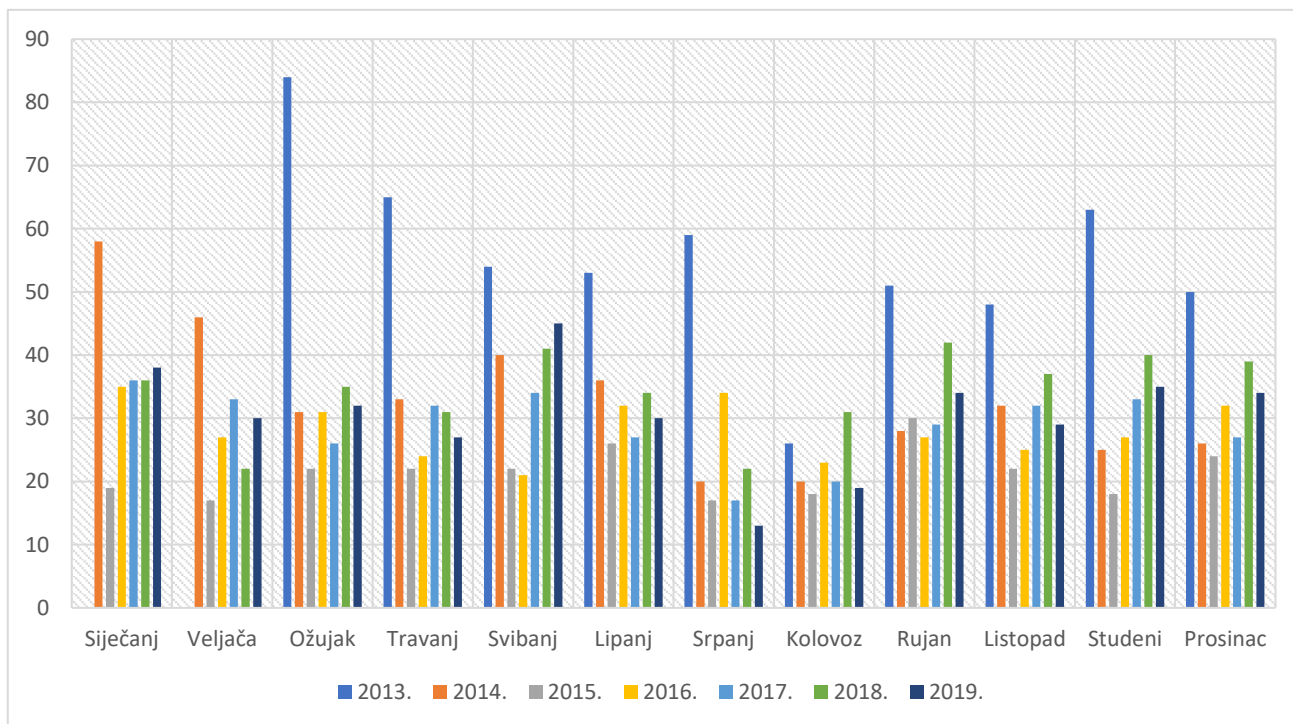
Ako članke s oznakom #papaFranjo promatramo prema mjesecima možemo uočiti neka zanimljiva statistička kretanja.⁶⁸⁰ Prosječan broj članaka s oznakom #papaFranjo objavljen na mjesečnoj razini varira po pojedinim godinama. U tom smislu, najproduktivnija je bila 2013. godina kad prosječan broj mjesečnih članaka iznosi 46,08. Premda je papa Franjo izabran na konklavama tek u ožujku te godine, ovaj broj opetovano svjedoči o inicijalnoj zainteresiranosti čitatelja i medijskoj pokrivenosti odabrane teme.⁶⁸¹ Najmanje produktivna godina na individualnoj mjesečnoj razini je zasigurno 2015. godina s prosjekom od 21,41 objavljenih članaka na portalu. Ukupan prosječan broj članaka o ovoj temi objavljenih na mjesečnoj razini iznosi 31,72 članka. Ovo u konačnici predstavlja nešto više od jednog objavljenog članka po danu s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net.

⁶⁸⁰ Usp. Tablica 42 i grafička slika 46.

⁶⁸¹ Moguće je, u određenoj mjeri, govoriti o dobroj inicijalnoj promidžbi medijskog *brenda* pape Franje. Jasno je kako vjerske organizacije, u prošlosti i danas, prepoznaju važnost medija. One u svrhu boljeg promicanja vrijednosti i stjecanja veće vidljivosti koriste određene marketinške taktike kako bi se jasnije pozicionirali unutar medijskog prostora. Ključna razlika u medijskoj promociji i marketingu vjerskog autoritete - u ovom slučaju pape Franje - počiva u naglašavanju karizmatičnosti osobno namjesto umjesto pravnog ili božanskog autoriteta. Usp. Steward HOOVER, Religious Authority in the Media Age, u: Steward HOOVER (ur.), *The Media and Religious Authority*, Pennsylvania, 2016., 5-36.

Tablica 42. Broj objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo po mjesecima (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina Mjesec	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Siječanj	/	58	19	35	36	36	38
Veljača	/	46	17	27	33	22	30
Ožujak	84	31	22	31	26	35	32
Travanj	65	33	22	24	32	31	27
Svibanj	54	40	22	21	34	41	45
Lipanj	53	36	26	32	27	34	30
Srpanj	59	20	17	34	17	22	13
Kolovoz	26	20	18	23	20	31	19
Rujan	51	28	30	27	29	42	34
Listopad	48	32	22	25	32	37	29
Studeni	63	25	18	27	33	40	35
Prosinac	50	26	24	32	27	39	34
UKUPNO	553	395	257	338	346	410	366

Grafička slika 46. Broj objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo po mjesecima (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

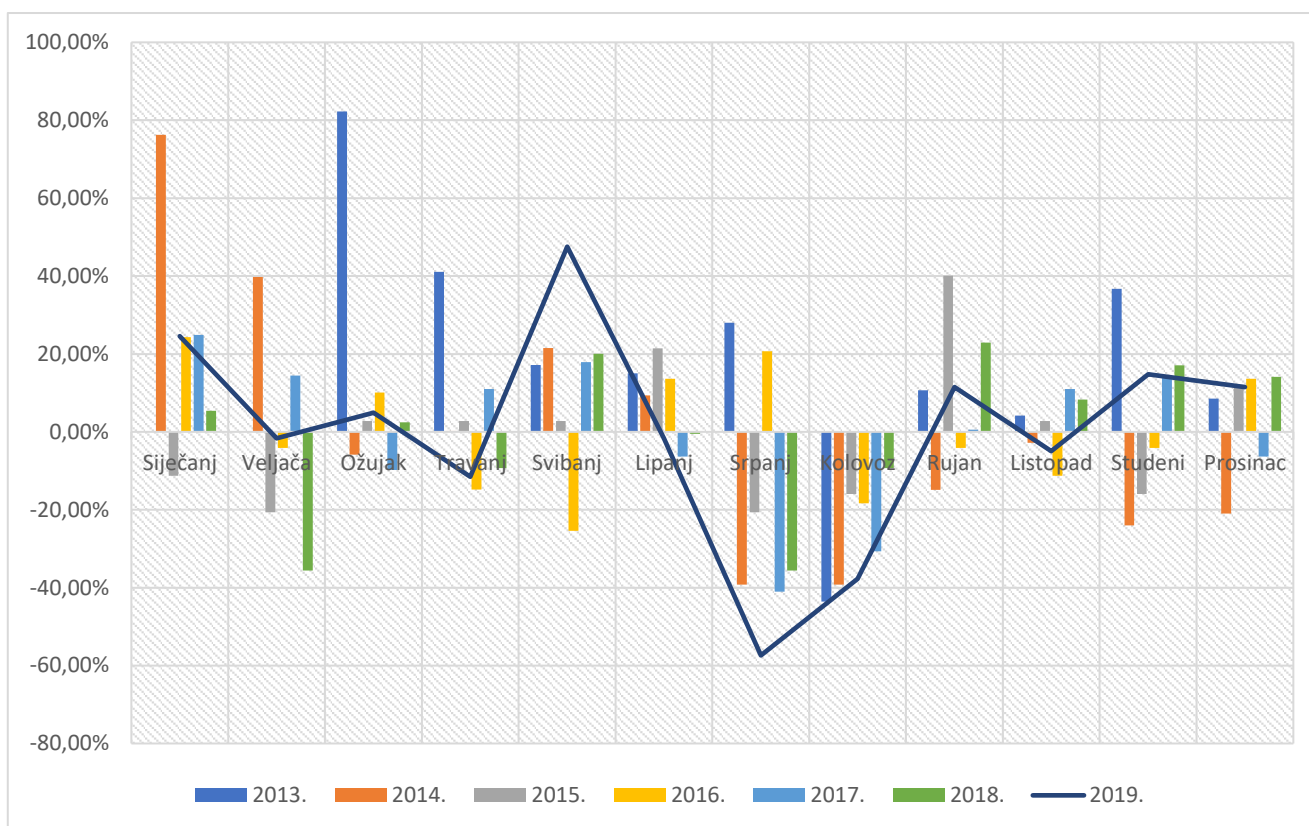
Premda možemo govoriti o dinamici objave jednog članka dnevno s oznakom #papaFranjo, postoje određeni mjeseci u godini kada na portalu Bitno.net raste ili pada broj objava članaka na odabranu temu. U tom kontekstu nastojali smo promotriti mjesečni rast i pad broja članaka s oznakom #papaFranjo prema prosječnom broju objavljenih članaka s navedenom oznakom u toj godini.⁶⁸² Kada promotrimo sve godine i mjesece zajedno uočavamo kako izostaje generalni rast objava za određeni mjesec u promatranom periodu tj. ni u jednom mjesecu između 2013. - 2019. godine nije u potpunosti održana pozitivna krivulja objava. Iako izostaje generalni mjesečni rast objava možemo uočiti kako je kolovoz kontinuirano obilježen ispodprosječnim brojem objava članaka s oznakom #papaFranjo (-27,8%). U tom kontekstu ovaj mjesec generalno predstavlja najmanje produktivan period u objavama članaka s oznakom #papaFranjo. Na pojedinačnoj godišnjoj razini uzlazna dinamika objavljivanja u odnosu na prosječan broj objavljenih članaka za tu godinu, govori kako je najveći rast zabilježen u siječnju 2014. (+76,3%) i ožujku 2013. godine (+82,3%). Na isti način zabilježen je značajan pad u

⁶⁸² Usp. Tablica 43 i grafička slika 47.

srpnju 2019. godine (-57,4%) i kolovozu 2013. godine (-43,6%) što pridodaje sveukupnoj silaznoj dinamici pokrivenosti ove teme za vrijeme ljetnih mjeseci na portalu Bitno.net.

Tablica 43. Mjesečna dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo prema prosječnom pojedinačnom godišnjem broju objavljenih članaka s istom oznakom (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina Mjesec	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Siječanj	/	+76,23%	-11,26%	+24,28%	+24,86%	+5,38%	+24,59%
Veljača	/	+39,77%	-20,6%	-4,12%	+14,46%	-35,60%	-1,64%
Ožujak	+82,29%	-5,81%	+2,75%	+10,08%	-9,82%	+2,45%	+4,91%
Travanj	+41,05%	+0,27%	+2,75%	-14,78%	+10,99%	-9,26%	-11,48%
Svibanj	+17,18%	+21,54%	+2,75%	-25,43%	+17,93%	+20,02%	+47,54%
Lipanj	+15,01%	+9,38%	+21,43%	+13,63%	-6,35%	-0,47%	-1,64%
Srpanj	+28,03%	-39,23%	-20,6%	+20,73%	-41,04%	-35,60%	-57,38%
Kolovoz	-43,58%	-39,23%	-15,93%	-18,33%	-30,63%	-9,26%	-37,71%
Rujan	+10,67%	-14,92%	+40,12%	-4,12%	+0,58%	+22,95%	+11,47%
Listopad	+4,16%	-2,77%	+2,75%	-11,23%	+10,99%	+8,31%	-4,92%
Studeni	+36,71%	-24,04%	-15,93%	-4,12%	+14,46%	+17,09%	+14,75 %
Prosinac	+8,50%	-21%	+12,09%	+13,63%	-6,35%	+14,16%	+11,47%

Grafička slika 47. Mjesečna dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo prema prosječnom pojedinačnom godišnjem broju objavljenih članaka s istom oznakom (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Važno je također promotriti i tjednu dinamiku objava članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net u odnosu na pojedine godine.⁶⁸³ S porastom i razvojem digitalnih medija te generalnom tranzicijom čitatelja prema istima mijenjaju se i čitateljske navike. Novi digitalni alati poput *Google Analytics*-a omogućuju redakciji da na dnevnoj, tjednoj, mjesečnoj i godišnjoj razini prate čitanost određenih tema i članaka te prema čitateljskim navikama prilagode daljnje objave.⁶⁸⁴ Praćenje čitateljskih navika nije ograničeno samo na redakcije tradicionalnih ili digitalnih medija. Brojne (vjerske) organizacije prepoznaju važnost redovitog i pozitivnog *brendiranja* svojih predstavnika u medijima. Ne radi se ovdje isključivo o promociji i prodaji određenih usluga ili vrijednosti, već stvaranju osjećaja zajednice i

⁶⁸³ Usp. Tablica 44. i grafička slika 48.

⁶⁸⁴ Usp. Le Tan P. NGHIEM – Sarah K. PAPWORTH – Felix K. LIM – Luis R. CARRASCO, Analysis of the Capacity of Google Trends to Measure Interest in Conservation Topics and Role of Online News, u: *PLOS ONE*, 11 (2016.) 3, 1-2.

zajedništva među onima koji ih kroz društvene mreže i medije prate.⁶⁸⁵ Pri analizi broja objava članaka na portalu Bitno.net unutar tjedne dinamike uočavamo kako nije moguće govoriti o generalnom rastu broja objava za određeni dan u tjednu.⁶⁸⁶ Iako su pojedini dani u tjednu većinom pozitivni, nailazimo na godine gdje je broj objava za taj specifični dan ispod godišnjeg prosjeka objava te zbog toga nije moguće govoriti o općem rastu. Generalni pad u broju objava na tjednoj razini zabilježen je ponedjeljkom (-27,93%) kroz sve godine u zadanom vremenskom okviru. Na razini pojedinačne godine najveći pad u tjednoj dinamici objava članaka zabilježen je ponedjeljkom kroz 2019. (-52,06%) i 2017. (-43,32%) godinu. Najveći rast u broju objava na pojedinačnoj godišnjoj razini, zabilježen je četvrtkom u 2019. (+36,17%) i nedjeljom 2016. godini (+31,73%).

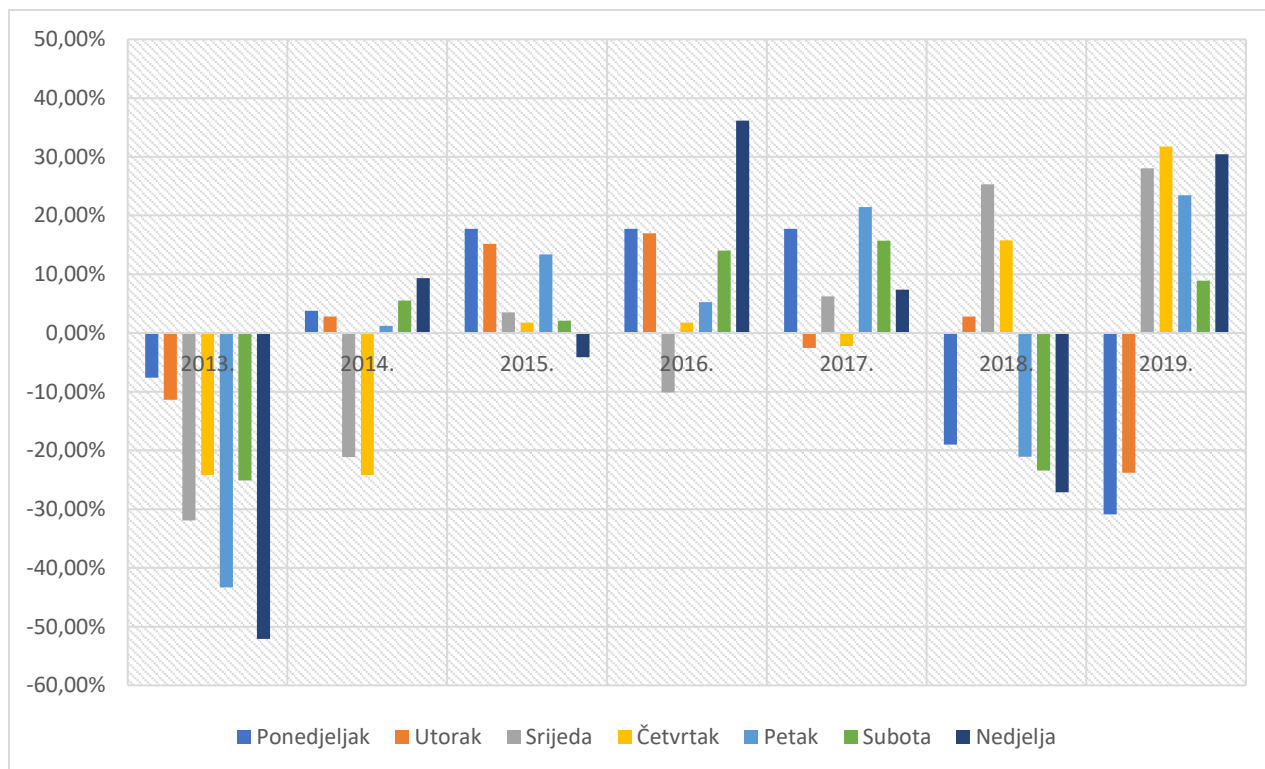
Tablica 44. Dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo po danima u tjednu prema pojedinim godinama na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor:

Bitno.net

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Ponedjeljak	-7,60%	-11,38%	-31,90%	-24,16%	-43,32%	-25,11%	-52,06%
Utorak	+3,79%	+2,80%	-21,11%	-24,16%	+1,21%	+5,53%	+9,32%
Srijeda	+17,72%	+15,20%	+3,51%	+1,79%	+13,36%	+2,12%	-4,11%
Četvrtak	+17,72%	+16,97%	-10,11%	+1,79%	+5,26%	+14,04%	+36,17%
Petak	+17,72%	-2,52%	+6,23%	-2,20%	+21,45%	+15,74%	+7,40%
Subota	-18,99%	+2,80%	+25,30%	+15,76%	-21,06%	-23,41%	-27,12%
Nedjelja	-30,88%	-23,80%	+28,03%	+31,73%	+23,48%	+8,91%	+30,41%

⁶⁸⁵ Usp. Katja RAKOW, Religious Branding and the Quest to Meet Consumer Needs: Joel Osteen's „Message of Hope“, u: Jan STIEVERMANN – Philip GOFF – Detlef JUNKER (ur.), *Religion and the Marketplace in the United States*, New York, 2015., 218.

⁶⁸⁶ Usp. Tablica 44 i grafička slika 48.

Grafička slika 48. Dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo po danima u tjednu prema pojedinim godinama na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.),
izvor: Bitno.net

5.2.2. Kategorizacija i veličina članaka s oznakom #papa Franjo na portalu Bitno.net

Kada promatramo raspodjelu članaka s oznakom #papaFranjo prema glavnim kategorijama i potkategorijama na portalu⁶⁸⁷ uočavamo kako se gotovo svi članci (97,44%) nalaze u glavnoj kategoriji *Vijesti*⁶⁸⁸. Unutar te kategorije, koja spada među najčitanije rubrike prema izboru ispitanika na portalu⁶⁸⁹, ukupan udio članaka s oznakom #papaFranjo u postavljenom periodu iznosi nešto više od četvrtine (25,97%)⁶⁹⁰. Gotovo stopostotno pozicioniranje članaka s oznakom #papaFranjo unutar ove kategorije na portalu upućuje više na informativni pristup pri objavljivanju članaka o navedenoj temi. Iako pojedine teme poput papinih putovanja, izvještaja s audijencija ili prijenosi pojedinih događaja vezanih za papu Franju s pravom spadaju u kategoriju *Vijesti*, potrebno je razmisliti o izmještanju u zasebne tematske klustere. Velike tematske klustere koji se na portalu kontinuirano ponavljaju poput

⁶⁸⁷ Usp. Tablica 6. i grafička slika 2.

⁶⁸⁸ Usp. Tablica 45.

⁶⁸⁹ Usp. Tablica 19. i grafička slika 26.

⁶⁹⁰ Usp. Tablica 46 i grafička slika 49.

propovijedi iz doma sv. Marte ili nagovori s nedjeljnog *Angelus-a* potrebno je premjestiti u neku od postojećih kategorija poput *Duhovnosti* ili postaviti u novu, zasebnu (pot)kategoriju koja će biti posvećena isključivo papi (Franji).

Kada promotrimo preostale članke s oznakom #papaFranjo u kategoriji *Vjera* (1,27%) uočavamo kako se kroz iste nastoji potaknuti čitatelje na prakticiranje određene pobožnosti koju preporučuje papa⁶⁹¹ ili pruža „pristupačnija slika“ pape od strane onih koji ga osobno poznaju⁶⁹². Na isti se način u kategoriji *Kultura* (0,78%) člankom na portalu nastoji popratiti izlazak službenih dokumenata te papinih knjiga kao i knjiga koje govore o samom papi.⁶⁹³

Tablica 45. Raspodjela članaka s oznakom #papaFranjo prema kategorijama i potkategorijama na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

KATEGORIJA (potkategorija)	f	%
VIJESTI	2597	97,44%
VIJESTI (Vatikan)	2332	87,50%
VIJESTI (Svijet)	224	8,40%
VIJESTI (Hrvatska)	41	1,53%
VJERA	34	1,27%
VJERA (Aktualnosti)	21	0,78%
VJERA (Formacija)	6	0,22%
VJERA (Duhovnost)	4	0,15%

⁶⁹¹ Kao primjer članaka u kojima papa Franjo preporučuje određene pobožnosti u kategoriji *Vjera* izdvajamo članak preuzet s hrvatske stranice Radio Vatikana: RADIO VATIKAN - BITNO.NET, Papina pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji [26.04.2013.], u: <https://www.bitno.net/vjera/papina-poboznost-prema-blazenoj-djevici-mariji/> (30.07.2022.).

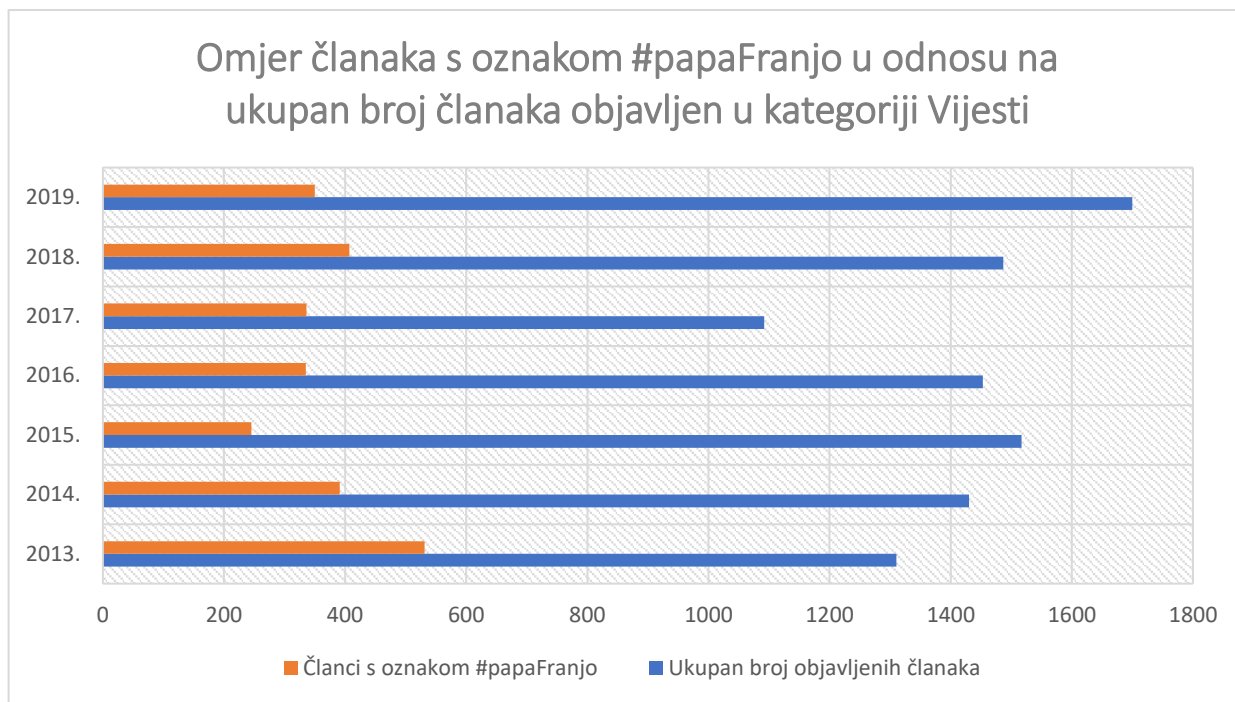
⁶⁹² Kako bi čitateljima pružili „pristupačniju sliku“ pape Franje, pogotovo u prvim danima njegova pontifikata, redakcija portala Bitno.net u kategoriji *Vjera* objavljuje pismo fra Berislava Ostojića. Ovaj hrvatski franjevac je za vrijeme svoje službe u Buenos Airesu bio osobni Papin ispovjednik: Berislav OSTOJIĆ, Ekskluzivno: Hrvatski franjevac i bivši Papin ispovjednik svjedoči o papi Franji [21.05.2013.], u: <https://www.bitno.net/vjera/ekskluzivno-hrvatski-franjevac-i-bivsi-papin-ispovjednik-svjedoci-o-papi-franji/> (30.07.2022.).

⁶⁹³ Na portalu Bitno.net se nastoji redovito poprati izlazak knjiga o samom papi kao i službenih crkvenih dokumenata proizašlih iz njegova pontifikata. Praktične primjere ovakve promocije možemo vidjeti na sljedećim poveznicama: VERBUM - BITNO.NET, Papa Franjo. Život, ideje i poruke – prva knjiga o novom papi u hrvatskim knjižarama [03.04.2013.], u: <https://www.bitno.net/kultura/papa-franjo-zivot-ideje-i-poruke-prva-knjiga-o-novom-papi-u-hrvatskim-knjizarama/>, IKA - BITNO.NET, Objavljena enciklika pape Franje – Svjetlo vjere [05.07.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/objavljena-enciklika-pape-franje-svjetlo-vjere/> (30.07.2022.).

VJERA (Osobni razvoj)	2	0,07%
VJERA (Svjedočanstva)	1	0,03%
KULTURA	21	0,78%
KULTURA (Knjige)	16	0,60%
KULTURA (Film i TV)	5	0,18%
MULTIMEDIJA (Video)	9	0,33%
OBITELJ (Brak i partnerstvo)	3	0,11%
KOLUMNE (Ogledalo duše)	1	0,03%
UKUPNO	2665	100%

Tablica 46. Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj članaka objavljen u kategoriji *Vijesti* (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina	Broj objavljenih članaka u kategoriji <i>Vijesti</i>	Članci s oznakom #papaFranjo	Udio članaka #papaFranja
2013.	1310	531	40,53%
2014.	1430	391	27,34%
2015.	1517	245	16,15%
2016.	1453	335	23,05%
2017.	1092	336	30,76%
2018.	1487	407	27,37%
2019.	1700	350	20,58%
UKUPNO	9989	2595	25,97%

Grafička slika 49. Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj članaka objavljen u kategoriji *Vijesti* (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Objavljivanje u digitalnim izdanjima razlikuje se po određenim aspektima od objavljivanja za tisak⁶⁹⁴. Veličina teksta koji se objavljuje u digitalnom formatu trebala bi biti u pravilu kraća od onoga koji se prezentira u tiskanom formatu. Stoga je potrebno, pri objavi članka u digitalnom formatu, voditi računa o tome da rečenice i odlomci budu kraći. Preporučena veličina digitalnog članka iznosi između 250 do 300 riječi ili jedne kartice teksta od 1800 znakova. Kada se radi o istaknutijoj ili važnijoj temi preporučeni broj riječi u tekstu se kreće između 400 do 500. Poželjno je također izbjegavati duge rečenice ili riječi koje imaju kompleksno značenje, no ako nema alternative iste je moguće u samom tekstu pojasniti.⁶⁹⁵

⁶⁹⁴ Značajan broj autora kao glavne razlike između objavljivanja na internetu i tradicionalnim medijima ističe kroz pojmove: „interaktivnost, multimedijalnosti, nelinearnosti, povezanosti i arhiviranosti“. Usp. Judee BRUGOON i dr., Testing the Interactivity Principle: Effects of Mediation, Proximity and Verbal and Nonverbal Modalities in Interpersonal Interaction, u: *Journal of Communication*, 52 (3), 657., Alan R. DENNIS – Susan T. KINNEY, Testing Media Richness Theory in the New Media: The Effects of Cues, Feedback and Task Equivocality, u: *Information System Research*, 9 (1998.) 3, 256-274., James C. FOUST, *Journalism Online: Principles and Practices of News for the Web*, Scottsdale, 2005., 9-13., Spiro KIOUSIS, Interactivity: A Concept Explicatio, u: *New Media & Society*, 4 (2002.) 3, 355-383.

⁶⁹⁵ Usp. Mato BRAUTOVIĆ, *Online novinarstvo*, Zagreb, 2011., 65-66.

Analizirajući veličinu članaka⁶⁹⁶ s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net⁶⁹⁷ uočavamo kako nešto manje od petine članaka (18,04%) spada u preporučenu kategoriju. Gotovo polovica članaka (47,76%) kreće se između jedne do dvije kartice teksta. Članci s oznakom #papaFranjo između dvije i tri kartice teksta sačinjavaju četvrtinu (25,92%) ukupno objavljenih članaka. Preostale objave ili članci veći od tri kartice teksta sačinjavaju manje od desetine (8,39%) ukupno objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo. Navedene statistike potvrđuju generalni trend prema kojem digitalni članci sadrže daleko manji broj znakova i riječi nego što je to slučaj kod tiskanih medija.⁶⁹⁸

Tablica 47. Podjela članaka s oznakom #papaFranjo po broju kartica (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

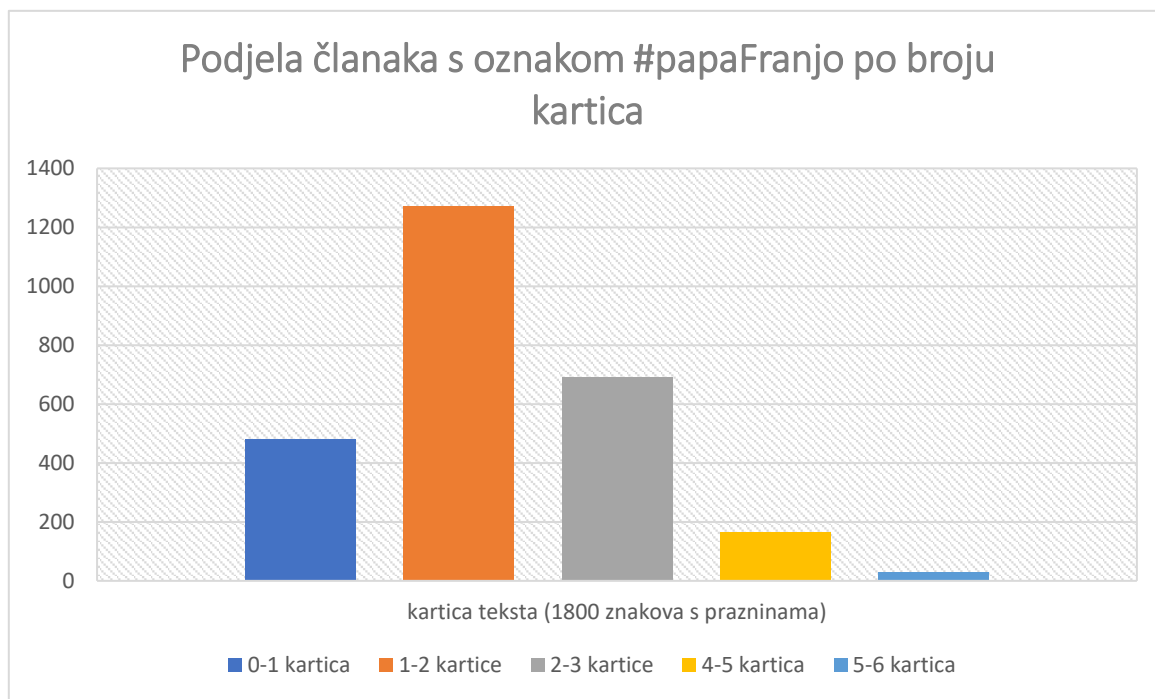
Veličina kartice	f	%
0 – 1 kartica teksta	481	18,04%
1 – 2 kartice teksta	1273	47,76%
2 – 3 kartice teksta	691	25,92%
3 – 4 kartice teksta	163	6,11%
4 – 5 kartica teksta	28	1,05%
5 – 6 kartica teksta	7	0,26%
7 – 8 kartica teksta	4	0,15%
8 – 9 kartica teksta	6	0,22%
9 – 10 kartica teksta	1	0,03%

⁶⁹⁶ Pri mjerenju veličine članka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net obuhvatili smo cjelokupnu opremu članka (nadnaslov, naslov i podnaslov) kao i tekstualni sadržaj članka. Komentari na objavljeni članak nisu obuhvaćeni u ovom mjerenju. Obuhvaćeni sadržaj prenesen je u Microsoft Word koji ima automatsku funkciju brojanja znakova i riječi. Broj znakova, uključujući praznine, podijelili smo s 1800 čime smo dobili broj kartica teksta koji članak sadržava.

⁶⁹⁷ Usp. Tablica 47. i grafička slika 50.

⁶⁹⁸ Prema istraživanju provedenom na 18 različitih medijskih izvora i preko 13 000 članaka uočeno je kako prosječna veličina članka u tiskanim novinama iznosi 1288 riječi. Kod sadržaja u digitalnom izdanju prosječna veličina iznosi 664 riječi po članku. Tiskani mediji za istraživače predstavljaju: širi i dublji izvor informiranja čitatelja nego što je to slučaj kod digitalnih medija, pokrivaju širi spektar tema i manje su podložne senzacionalizmu. Usp. Scott MAIER, Newspapers Offer More News Than Do Major Online Sites, u: *Newspaper Research Journal*, 31 (2010.) 1., 6-19.

10 + kartica teksta	11	0,41%
UKUPNO	2665	100%

Grafička slika 50. Podjela članaka s oznakom #papaFranjo po broju kartica (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

5.2.3. Opremljenost nadnaslovom, naslovom, podnaslovom članka s oznakom #papaFranjo

Osim o veličini teksta redakcija treba voditi računa i o ostalim elementima opremljenosti članka. Pri tome posebnu važnost ima odabir kvalitetnog naslova koji će privući pozornost čitatelja.⁶⁹⁹ Odabir naslova, nadnaslova, podnaslova itd. ne promatramo samo kroz prizmu grafičkog i tehničkog privlačenja pažnje, već kao instrument uvećanja semantičkog potencijala poruke i uvjerljivosti.⁷⁰⁰ Samo naslov predstavlja svojevrsni „mamac za čitatelja“. On najavljuje te upozorava čitatelja na ono što slijedi u samom tekstu. Zbog svoje kratkoće i uočljivosti ima brojniju publiku nego sam tekst i kao takav ima za cilj usmjeravanje čitatelja

⁶⁹⁹ „Sve je rečeno u opremi. Naslovi su postali vijest – tekst ne treba čitati, pogotovo kad ima nekoliko kartica, ako se pročita naslov i oprema.“, u: Stjepan MALOVIĆ, *Medijski prijepori*, Zagreb, 2004., 101.

⁷⁰⁰ Najil KURTIĆ, Bosna i Hercegovina: između profesionalnih standarda i očekivanja čitatelja, u: Stjepan MALOVIĆ (ur.), *Vjerodostojnost novina*, Zagreb, 2007., 133.

prema tekstu.⁷⁰¹ Profesor Mato Brautović, govoreći o digitalnom novinarstvu, ističe dvije naravi naslova: marketinška i tehnička. Naslove možemo promatrati kao svojevrsna „virtualna vrata“ koja imaju za cilj potaknuti potencijalne čitatelje na dublji ulazak prema određenom sadržaju te kao tehničko ili vizualno sredstvo koje se ističe od ostatka sadržaja.⁷⁰²

Naslovi u digitalnim medijima se razlikuju od onih u tiskanim medijima po svojoj neposrednosti i nelinearnosti.⁷⁰³ Neposrednost naslova u digitalnim medijima vidljiva je kroz izravno ili direktno obraćanje samim čitateljima u naslovu. Napredak interneta kao sredstva društvene komunikacije, a s njime i digitalnih medija, omogućilo je čitateljima gotovo istovremeno uključivanje te praćenje razvoja određenog događaja. Neposrednost u digitalnom naslovu stoga je usmjerena prema uspostavljanju osjećaja neposrednosti kod čitatelja. Ovo ponekad ima negativan utjecaj na sadržaj koji se donosi s obzirom na to da je naglasak većinski usmjeren prema uključivanju čitatelja nego na kvaliteti iznesenoga.⁷⁰⁴ Nelinearnost naslova u digitalnim medijima očituje se kroz višeslojnost prezentacije naslova i sadržaja na digitalnim platformama. Dok se tradicionalnim medijima prati određena linearnost u iznošenja naslova, sadržaja, slika itd., u digitalnim medijima čitatelj je taj koji aktivno odabire sadržaj kojemu će pristupiti i tako sudjeluje u interaktivnom procesu čitanja.⁷⁰⁵

Ako promatramo naslove prema sadržaju i načinu na koji se taj sadržaj ostvaruje iste možemo, prema profesoru Josipu Siliću, podijeliti na: nominativne, informativne i reklamne.⁷⁰⁶ Uz ovu bazičnu podjelu naslova, u stručnoj literaturi možemo pronaći i podjelu naslova na: naslove praznog značenja, deskriptivne naslove i naslove asocijativnog značenja.⁷⁰⁷

⁷⁰¹ Usp. Josip JEŽOVITA – Vanesa VARGA, Izborne kampanje 2015. i 2016. godine: analiza obilježja naslova i toniranje vijesti na dnevnoinformativnim portalima, u: *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 27 (2018.) 3, 410.

⁷⁰² Usp. Mato BRAUTOVIĆ, *Online novinarstvo*, 70.

⁷⁰³ Prema Mike Wardu *neposrednost i nelinearnost* samo su neke od karakteristika koje kvalitetno digitalno novinarstvo mora zadovoljiti kako bi čitatelji mogli jednostavno i brzo doći do sadržaja kojeg pretražuju. Uz već spomenute karakteristike on navodi i sljedeće: *multimedijalnost* – omogućena integracija grafike i zvuka u sadržaj, *arhiviranost* – mogućnost pretraživanja arhive preko tražilice, *interaktivnost* – mogućnost stvaranje i izmjene sadržaja u realnom vremenu i *povezivanje poveznica* – raspoređivanje određenog tematskog sadržaja na više poveznica kako bi se izbjeglo gomilanje teksta na jednoj poveznici. Usp. Mike WARD, *Journalism Online*, New York i London, 2002., 21-28.

⁷⁰⁴ Usp. Justin LEWIS – Stephen CUSHION – James THOMAS, Immediacy, Convenience or Engagement? An analysis of 24 hour news channels in the UK, u: *Journalism Studies*, 6 (2005.) 4., 468-469.

⁷⁰⁵ Usp. Brian MASSEY, Examination of 38 Web Newspapers Shows Nonlinear Storytelling Rare, u: *Newspaper Research Journal*, 25 (2004.) 3, 96.

⁷⁰⁶ Usp. Josip SILIĆ, *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika*, Zagreb, 2006. 89-91.

⁷⁰⁷ Naslovi praznog značenja ne informiraju jasno čitatelja u odnosu na sami tekst tj. karakterizira ih labava povezanost u odnosu na sadržaj teksta. Naslovi deskriptivnog značenja referiraju se na dio teksta te su u čvrstoj vezi s člankom jer izražavaju njegov sadržaj. Često su prikazani kao komentar autora na određeni težišni dio članka na koji se pokušava naglasiti. Naslov asocijativnog značenja se javlja kao asocijativna veza između imena i

Prihvaćajući dosadašnje znanstvene spoznaje, kao i bliska istraživanja⁷⁰⁸, u ovom istraživanju analizirali smo pet vrsta naslova:

1. Nominativni naslovi „imenuju sadržaj, pa u njima glavnu ulogu imaju imenske riječi: imenice i pridjevi. Glagolske su riječi i glagolski oblici obezglagoljeni, tj. lišeni svega onoga što nose u sebi: i radnje i vremena. Učinjeno je to tako da su ili isključeni iz strukture ili pretvoreni u glagolske pridjeve (bilo radne bilo trpne) i odnosne rečenice.“⁷⁰⁹

2. Informativni naslovi „usmjereni su prema prenošenju sadržaja te je u njima naglasak na glagolima, glagolskim oblicima, glagolskim vremenima, upitnim riječima i načinu prijenosa vijesti o sadržaju (prvenstvo) rečeničnim znakovima (često i bez njih)“⁷¹⁰.

3. Reklamni naslovi „nude sadržaj, pa u njima glavnu ulogu imaju poticajne (sugestivne) riječi, poticajna (sugestivna) sredstva (različita karaktera) i načini iskazivanja poticajnosti (sugestivnosti) (imperativi, upitnici, uskličnici, crtice itd.)“⁷¹¹

4. Deskriptivni naslovi / citati su sugestivne naravi jer se autor izravno referira na dio iz teksta i tako može unaprijed, pozitivno ili negativno, usmjeriti čitatelja od samog početka. „Autori naslova biraju težišne točke iz intervjua koje donose, i tako privlače pažnju na sam tekst, ali i utječu na dimenzioniranje problema o kojem je riječ, s tim da ni ovakvi naslovi nisu lišeni manipulativnih strategija, zato što se postupkom izdvajanja naslova koji u sebi imaju najčešće fraze, postiže maksimum u usmjeravanju interpretacije cijelog teksta.“⁷¹²

5. Manipulativni / senzacionalistički naslovi „potiču različite emocije, od sreće, ljutnje, provokacije do znatiželje. Najviše interesa izazivaju naslovi i sadržaji koji su ekstremni, pozitivni ili negativni, a nakon kojih čitatelj postane svjestan potrošenog vremena. Vrlo često završavaju upitnikom ili uskličnikom i sadržavaju vrijednosne sudove ili

sadržaja; labavije je vezan za sam tekst ili je njegova veza posredna. Usp. Ivan JOZIĆ – Alisa MAHMUTOVIĆ, Novinski naslov – informacija, manipulacija ili senzacija?, u: *Književni jezik*, 24 (2013.) 1-2., 125-128.

⁷⁰⁸ Usp. Siniša KOVAČIĆ, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, 72-73.

⁷⁰⁹ Usp. Josip SILIĆ, *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika*, 89.

⁷¹⁰ Usp. Josip SILIĆ, *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika*, 89.

⁷¹¹ *Isto*, 90.

⁷¹² Usp. Ivan JOZIĆ – Alisa MAHMUTOVIĆ, Novinski naslov – informacija, manipulacija ili senzacija?, 127-128.

pretpostavke⁷¹³. Ovakva vrsta naslova često se može okarakterizirati kao *clickbait* naslov. Ove naslove obilježava specifičan stil pisanja u kojem se u naslovu koristi pitanje, lista, referenciranje na nešto unaprijed, spektakularizacija i negativnost koja je usmjerena prema čitateljevoj znatiželji i/li lakovjernosti.⁷¹⁴

Prilikom promatranja članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net vodili smo računa o opremanju samog teksta tj. sadrži li svaki tekst naslov, nadnaslov, podnaslov i fotografiju.⁷¹⁵ Opremljenost članaka s naslovom i fotografijom iznosi 100% tj. u nijednoj objavi nije uočeno da izostaje naslov ili slika. Ukupna opremljenost članaka s nadnaslovom na portalu iznosi 69,05%. Redakcija portala Bitno.net počinje redovito pridruživati nadnaslove glavnim naslovima iza 08. veljače 2014. godine kada su u pitanju članci s oznakom #papaFranjo. Ukupna opremljenost članaka s podnaslovom na portalu iznosi 89,10% te unošenje istih postaje redovita praksa nakon 17. studenog 2013. godine.

Tablica 48. Opremljenost članaka s oznakom #papaFranjo s naslovom, nadnaslovom, podnaslovom i slikom (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
NASLOV	553	395	257	338	346	410	366
NADNASLOV	5	313	257	338	346	410	366
PODNASLOV	330	391	255	338	346	410	366
FOTOGRAFIJA	553	395	257	338	346	410	366

Pri analizi naslova članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net, prema pet zadanih tipova naslova⁷¹⁶, uočili smo kako se najveći dio naslova može okarakterizirati kao deskriptivni naslovi ili citati (66,56%). Redakcija portala, pri opremanju članaka s oznakom #papaFranjo naslovom, često poseže za isticanjem određenog citata iz samog teksta kako bi na samom početku ponudili središnju misao članka. Na ovaj način redakcija prezentira čitateljima pozitivnu papinu misao, poziv ili poruku nastojeći probuditi određen interes za dubljim

⁷¹³ Usp. Siniša KOVAČIĆ, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, 73.

⁷¹⁴ Usp. Bob FRANKLIN – Lily CANTER, *Digital Journalism Studies: The Key Concepts*, London, 2019., 50.

⁷¹⁵ Usp. Tablica 48.

⁷¹⁶ Usp. Tablica 49. i grafička slika 51.

istraživanjem objavljenog sadržaja. Informativni tip naslova obuhvaćaju manje od petine (18,38%) naslova. Radi se o dinamičnim naslovima koji ukazuju na određenu radnju i događaj koji se ostvario ili će se ostvariti. Redakcija portala Bitno.net ovim tipom naslova nastoji prenijeti vijest o određenom događaju u Vatikanu, papinoj audijenciji ili nagovijestiti pastoralni posjet pape nekoj zemlji. Naslovi koji se mogu karakterizirati kao nominativni čine 5,74% ukupnih naslova. Ovakav tip naslova u digitalnim medijima spada među one vrste naslova koji se rjeđe samostalno pojavljuju te su često korišteni kao dodatak glavnom naslovu u obliku nadnaslova ili podnaslova.⁷¹⁷ Slična praksa primijećena je i na portalu Bitno.net, gdje se deskriptivnim naslovima ili citatima kao glavnom naslovu pridružuje nominativni u funkciji nadnaslova.⁷¹⁸ Pri analizi naslova članaka s oznakom #papaFranjo uočili smo određen broj naslova koji se mogu okarakterizirati kao manipulativni ili senzacionalistički naslovi (5,89%). Bitno je istaknuti kako ni u jednom slučaju nije primijećeno zavaravanje čitatelja krivo usmjerenim naslovom na pogrešan sadržaj koji nije u skladu s navedenim. Sama redakcija portala isključuje postojanje ikakve manipulacije ili dovođenja u zabludu čitatelja na Bitno.net-u.⁷¹⁹ Primarno se radi o korištenju određenih marketinških tehnika tj. nedovršenim naslovima, pitanjima, sugestijama, listama i sl. koje kod čitatelja bude osjećaj znatiželje i rezultiraju češćim odabirom takve vrste sadržaja.⁷²⁰ Reklamni naslovi na portalu Bitno.net pojavljuju se najmanje (3,41%). Većinom se radi o prenošenju informacija o izlasku određene papine knjige i

⁷¹⁷ Usp. Angela BAZACO – Marta REDONDO – Pilar SANCHEZ-GARCIA, Clickbait as a strategy of virtual journalism: conceptualisation and methods, u: *Revista Latina de Comunicacion Social*, 74 (2019.), 94-115.

⁷¹⁸ Primjer pridruživanja nominativnog nadnaslova deskriptivnom naslovu možemo vidjeti u sljedećem članku: RV - BITNO.NET: *Papa katoličkim liječnicima (nadaslov)*. *Odbijte lažno „suosjećanje“ koje nudi abortus, eutanaziju i umjetnu oplodnju kao rješenje – ostanite vjerni svetosti života (naslov)* [15.11.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/odbijte-lazno-milosrde-abortusa-eutanazije-umjetne-oplodnje-ostanite-vjerni-svetosti-zivota/> (30.07.2022.). Na ovom primjeru možemo vidjeti kako nominativni nadnaslov služi kao svojevrsni uvod i pojašnjenje samog deskriptivnog naslova ili citata. On rasvjetljuje čitateljima izvor samog citata te otkriva publiku kojoj je poruka prvenstveno upućena.

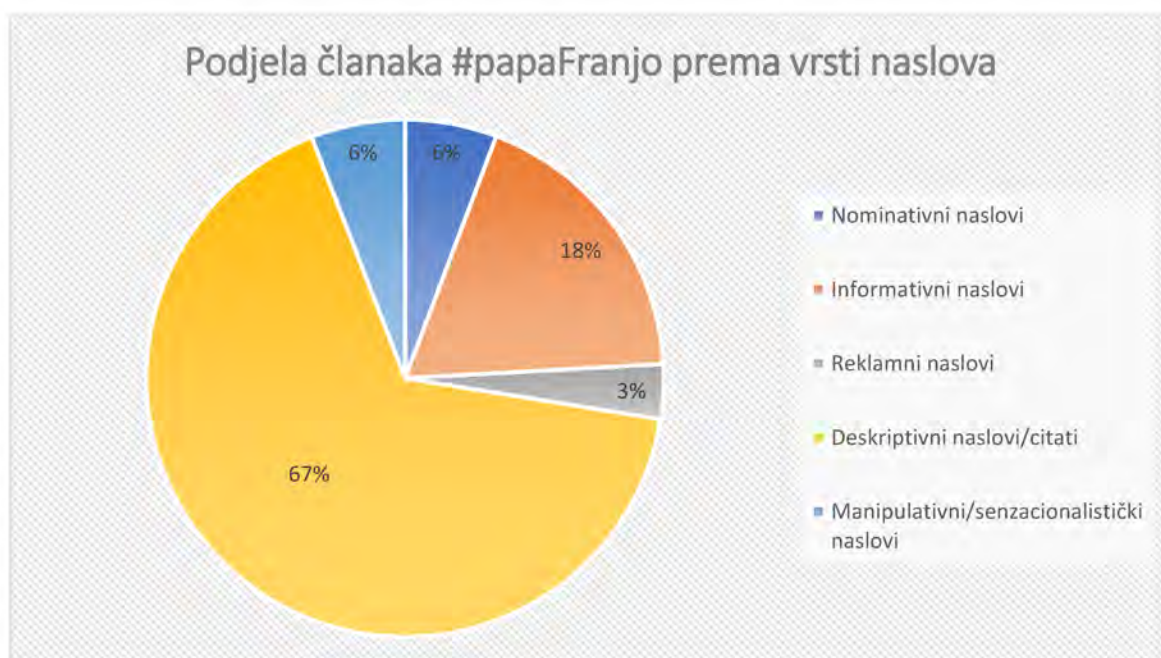
⁷¹⁹ Osnivač portala Petar Balta u provedenom intervjuu, u sklopu razgovora s osobama angažiranim na portalu Bitno.net, ističe sljedeće: „naši naslovi kao i oprema članaka nikad nemaju za cilj dovesti čitatelja u zabludu kao što se događa kod nekih medija gdje vas varaju da kliknete na njihov članak. Želimo da naši naslovi budu atraktivni, zanimljivi i privlačni, ali ne bih rekao da su senzacionalistički. Držim da nema ništa sporno u tome da naš članak ima atraktivan naslov. Smatram da sve ono što katolici rade ne bi trebalo biti sterilno, sumorno i da privuče samo one ljude koji već imaju određene stavove“. Glavni urednik Anto Mikić na isto pitanje odgovara na sljedeći način: „(U našim naslovima) nećete naći da nešto tvrdimo, a u stvarnosti nije tako tj. da u naslovu „pumpamo“ neke brojke ili očekivanja, a u tekstu toga nema. Naši tekstovi nisu lažni, oni su istiniti, ali naši naslovi često nisu klasični, tradicionalnog tipa, kao naslovi Vjesnika ili Večernjeg lista iz 1971. godine. Bliži su naslovima suvremenih digitalnih medija i *news portala*. Uostalom, zašto katolički mediji ne bi učili od uspješnih svjetovnih medija? U tome ne mora biti ništa nemoralno, neprofesionalno ili protivno etičkim standardima novinarske struke.“, Intervju P. Balta, pitanje br. 14., Intervju A. Mikić, pitanje br. 16.

⁷²⁰ Usp. Angela BAZACO – Marta REDONDO – Pilar SANCHEZ-GARCIA, Clickbait as a strategy of virtual journalism: conceptualisation and methods, 94-115.

enciklike. Pojedinačni primjeri različitih tipova naslova članka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net moguće je pronaći u tablici 50.

Tablica 49. Podjela članaka s oznakom #papaFranjo prema vrsti naslova na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Vrsta naslova	f	%
Deskriptivni / citati	1774	66,56 %
Informativni	490	18,38%
Nominativni	153	5,74%
Manipulativni / senzacionalistički	157	5,89%
Reklamni	91	3,41%
UKUPNO	2665	100%

Grafička slika 51. Podjela članaka s oznakom #papaFranjo prema vrsti naslova na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tablica 50. Primjeri različitih tipova naslova članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net. (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Nominativni naslovi		
Autor	Naslov	Vrijeme objave
D.M.	Skromnost i duhovitost pape Franje	14. ožujka 2013.
Radio Vatikan	Papin apel za mir u Siriji	23. siječnja 2014.
IKA – Bitno.net	Papin Fiat, bicikli i panamski šešir za dobrotvornu lutriju	19. studenog 2014.
Rašeljka Zemunović	Zaboravljena jela pokore koje su pape činili na blagdan Pepelnice	06. ožujka 2019.
Informativni naslovi		
Autor	Naslov	Vrijeme objave
D.M.	Papa Franjo oprat će noge zatvorenima	28. ožujka 2013.
Radio Vatikan – Bitno.net	Papa s izbjeglicama osvjetlio božićno drveće i jaslice	07. prosinca 2015.
Radio Vatikan – Bitno.net	Kardinalsko vijeće izrazilo punu potporu Papi i Učiteljstvu	14. veljače 2017.
IKA – Bitno.net	Papa Franjo imenovao apostolskog delegata za svetište u Lurdu	07. lipnja 2019.
Deskriptivni naslovi / citati		
Autor	Naslov	Vrijeme objave
IKA – Bitno.net	Ovo su prve riječi pape Franje: „Molimo uvijek za nas, jedni za drugoga, za cijeli svijet“	13. ožujka 2013.
IKA	Papa mladima: Imajte hrabrosti plivati protiv struje! Imajte hrabrosti za pravu sreću	07. veljače 2014.
IKA – Bitno.net	Papa o obitelji: Sve je više „stručnjaka“ koji žele zamijeniti roditelje u odgoju djece i ušutkati ih	21. svibnja 2015.
Vatican News – Bitno.net	Papa Franjo: „Biti evangelizator poziv je koji dolazi od Boga, ako ga nisi primio, ostani kod kuće“	21. svibnja 2019.

Reklamni naslovi		
Autor	Naslov	Vrijeme objave
Z.Č.	Prvi put u Hrvatskoj izravni prijenos Angelusa i Papinih općih audijencija	02. ožujka 2014.
IKA – Bitno.net	Nova besplatna aplikacija koja donosi sve vijesti o papi Franji	09. srpnja 2014.
IKA – Bitno.net	„Laudato si“ – nova enciklika pape Franje	10. lipnja 2015.
Bitno.net	Hrvatsko izdanje knjige „Zdravo Marijo“, u kojoj Papa tumači redak po redak poznate molitve, predstavljeno u Vatikanu	08. listopada 2018.
Manipulativni / senzacionalistički naslovi		
Autor	Naslov	Vrijeme objave
Petar Nodilo	Bitno.net ekskluzivno saznaje: Portir odbrusio papi Franji na telefon: „Ja sam Napoleon...“	15. ožujka 2013.
Quo vadis Croatia	Papin poljubac u ruku svećenika gay aktivista je sablazan ili...?	03. lipnja 2014.
Radio Vatikan – Bitno.net	Nakon ovog Papina govora o Svetom pismu više se neće odvajati od Biblije	04. prosinca 2015.
Radio Vatikan – Bitno.net	„Narod može puno oprostiti svećenicima, ali ove dvije stvari nikada...“	16. studenog 2016.

Usporedno s drugim istraživanjima, koja se bave analizom naslova digitalnih i tiskanih izdanja novina, uočavamo određene razlike u odnosu na portal Bitno.net. Dok na portalu Bitno.net naslovi informativnog karaktera zauzimaju drugo mjesto u sekularnim medijima generalno prevladavaju naslovi informativne naravi⁷²¹. Bilo da se radi o pojedinim političkim temama⁷²², pitanjima položaja manjina u društvu⁷²³ ili izvještavanju o humanitarnim akcijama⁷²⁴ - informativni naslovi zauzimaju najveći udio unutar kategorizacije naslova. Sličan

⁷²¹ Igor KANIŽAJ, Opća politiziranost hrvatskih dnevnih listova, u: *Vjerodostojnost novina*, 109.

⁷²² Sanja DRAGOJEVIĆ – Igor KANIŽAJ – Ivana ŽEBEC, Europska Unija u hrvatskim dnevnim novinama: *avis* – odgoda pregovora, u: *Politička misao*, 43 (2006.) 3, 133-163.

⁷²³ Usp. Igor KANIŽAJ, *Manjine – između javnosti i stvarnosti. Nacionalne manjine u dnevnim novinama 2001-2005.*, Zagreb, 2006., 59-72.

⁷²⁴ Usp. Lidija DUJIĆ, Medijsko praćenje humanitarnih akcija – između senzibiliziranja javnosti i kršenja dječjih prava, u: *AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU, Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, Zbornik

trend možemo vidjeti i kod analize tipova naslova prema statusima na društvenim mrežama kada je u pitanju deset najčitanijih hrvatskih informativnih portala.⁷²⁵

Premda u drugim istraživanjima prevladavaju informativni tipovi naslova nije moguće izbjeći ili zanemariti prisutnost naslova senzacionalističke ili manipulativne naravi. Ovakav tip naslova privlači više pažnje kod čitatelja nego što je to slučaj kod informativnih ili nominativnih tipova naslova. Na portalu Bitno.net broj naslova koji se može okarakterizirati kao senzacionalistički ili manipulativan zauzima nešto više od 5%.⁷²⁶ Ni u jednom slučaju nije utvrđena praksa zavaravanja čitatelja usmjeravanjem na pogrešan sadržaj ili iznošenje neistinitih informacija. U drugim istraživanjima koji analiziraju prisutnost elemenata senzacionalizma i manipulacije u naslovima, uočavamo različite podatke ovisno o temi i vrsti objavljenog sadržaja. Korištenje senzacionalizma u naslovu članka prisutno je u značajnoj mjeri (51%) kod kolumnista na pojedinim internetskim portalima. Ovakvim tipom naslova redakcija nastoji privući pozornost čitatelja, zadržati nakladu kao i izazvati određenu dozu interakcije između kolumnista/novina i čitatelja. Senzacionalistički tipovi naslova uvlače čitatelja u tekst nudeći mu odgovor u nastavku.⁷²⁷ Sličan trend uređivačke politike uočen je kod pojedinih tiskovina u Hrvatskoj kada je u pitanju pristup temama koje se bave određenim aspektima poduzetništva. Pri analizi osnovnih obilježja naslova vidljivo je kako većina naslova u odabranim tiskovinama sadrži neko obilježje senzacionalizma. Na poseban način to je istaknuto u tiskovinama poput *Globusa* (100%), *Banke* (88,9%) i *Večernjeg lista* (69,2%).⁷²⁸ Nešto manju

radova 3. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 4. i 5. svibnja 2017.), Osijek, 2019., 267-278.

⁷²⁵ Autor istražuje naslove deset najčitanijih informativnih portala (*24sata.hr*, *DNEVNIK.hr*, *dnevno.hr*, *HRT Vijesti*, *Indeks.hr*, *Jutarnji.hr*, *Net.hr*, *Tportal.hr*, *Večernji list*, *VIJESTI.hr*) kroz rujan i kolovoz 2019. godine. U analizi naslova on ukazuje na primat informativnih (47%) naslova nad onima manipulativnog (20%), deskriptivnog (20%), nominativnog (12%) i reklamnog tipa (1%). Usp. Siniša KOVAČIĆ, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, 112-113.

⁷²⁶ Usp. Tablica 49. i grafička slika 51.

⁷²⁷ U navedenom istraživanju autori su analizirane kolumne stalnih kolumnista objavljene na internetskom portalu Jutarnjeg lista (*Jutarnji.hr*) u razdoblju od 01. studenog 2016. do 01. siječnja 2017. godine. Naslovi kolumni odabranih autora okarakterizirani su kao: senzacionalističke (51%), metaforične (27%), informativne (13%) i uvredljive (9%). Većinsko senzacionalističko usmjerenje kolumni potvrđeno je i u nastavku istraživanja ako promotrimo funkciju teksta u odnosu na čitatelje. Kolumne analizirane na portalu Jutarnji.hr imaju za cilj kritizirati (46%), informirati (22%), obrazovati (14%), zabaviti (11%), agitirati (5%) čitatelje. Ova dinamika ukazuje na postojanje određenog stupnja provokacije od strane kolumnista kako bi potaknuli određeni spektar emocija kod čitatelja. Usp. Marina ĐUKIĆ – Mirta BIJUKOVIĆ-MARŠIĆ, *Medijsko istraživanje kolumni književnika u Jutarnjem listu*, u: *AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU, Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, 65-88.

⁷²⁸ Autori analiziraju četiri specijalizirane tiskovine (*Banka*, *Poslovni tjednik*, *Privredni vjesnik* i *Večernji list*) kao i jednu tiskovinu usmjerenu prema širem čitateljstvu (*Globus*). Predmet istraživanja je medijska prezentacija poslovanje stranih poduzetnika u Hrvatskoj. U istraživanju je utvrđena prisutnost senzacionalističkih naslova u svim tiskovina i to na značajnoj razini: *Globus* (100%), *Banka* (88,9%), *Večernji list* (69,2%), *Poslovni tjednik*

prisutnost karakteristika senzacionalizma, u odnosu na druge tipove naslova, možemo vidjeti u istraživanjima koja se bave prezentacijom tema poput: migranta, azilanata i tražitelja azila⁷²⁹, ovisnika i ovisnosti⁷³⁰ ili poduzetništva⁷³¹.

5.2.4. Opremljenost fotografijom članaka s oznakom #papaFranjo

Multimedijalnost predstavlja jednu od osnovnih karakteristika digitalnog novinarstva.⁷³² Ovdje se ne radi samo o pukom nadopunjavanju tekstualnog sadržaja fotografijom, video uratkom ili poveznicom na drugi sadržaj, već pokretanju dublje interakcije s čitateljem. Ispravno shvaćena i iskorištena multimedijalnost omogućava uključivanje više osjeta kod čitatelja te bolju percepciju ponuđenog sadržaja.⁷³³ Prelazak s tradicionalnog (papira) na digitalni (ekran) medij, potaknuo je brojne redakcije na dodatni iskorak prema grafičkom isticanju naslova i fotografija u cilju privlačenja pozornosti kod čitatelja među sve brojnijom konkurencijom.⁷³⁴ Osnovna zadaća fotografije u medijima prema Stjepanu Maloviću je „istinito, točno, pošteno, nepristrano i uravnoteženo obavijestiti javnost o zbivanju“⁷³⁵.

Premda se u većini slučajeva radi o pozitivnim pomacima prema naprijed, pojedini mediji koriste manipulativne tehnike pri objavljivanju fotografija kako bi uvećali čitanost i prodaju. Globalizacija tako nije zaobišla ni medije koji „sve više postaju dijelovi globalnih konglomerata s čvršće postavljenim odnosima u cilju postizanja profita“⁷³⁶. U tom smislu

(44,4%), *Privredni vjesnik* (29%). Usp. Sanjin DRAGOJEVIĆ – Igor KANIŽAJ – Ivana ŽEBEC, Medijska analiza odabranih tiskovina na temu stranih poduzetnika u Hrvatskoj, u: *Društvena istraživanja*, 13 (2004.) 1-2, 97-122.

⁷²⁹ Ured pučke pravobraniteljice pokrenuo je 2013. godine istraživanje medijskog izvještavanja o migrantima, tražiteljima azila i azilantima. Kroz analizu osam različitih internetskih portala (*24sata*, *indeks.hr*, *jutarnji.hr*, *T-portal.hr*, *Večernji.hr*, *Dnevnik.hr*, *Slobodnadalmacija.hr*, *Dnevno.hr*) utvrđeno je kako 37,1% naslova o ovoj temi sadrži određeni stupanj senzacionalizma. Usp. URED PUČKE PRAVOBRANITELJICE, *Analiza sadržaja: Pisanje internetskih portala o temi migranata, tražitelja azila i azilanata u 2013. godini* [kolovoz 2014.], u: https://ombudsman.hr/images/Analiza_izvjestavanja_UPP.pdf (30.07.2022.).

⁷³⁰ Autori u istraživanju analiziraju medijsku reprezentaciju ovisnika kroz tri dnevne nacionalne tiskovine u 2015. godini. Broj naslova koji se može okarakterizirati kao senzacionalistički varira, no prisutan je u značajnoj mjeri: *Večernji list* (54,29%), *24sata* (50%), *Jutarnji list* (40,82%). Ljiljana KORDIĆ – Hajrudin HROMANDŽIĆ – Jurica KARLIĆ, Medijska reprezentacija ovisnika i ovisnosti o psihoaktivnim tvarima u dnevnom tisku u Hrvatskoj, u: *Medijske studije*, 8 (2017.) 16, 23-40.

⁷³¹ Autorica kroz 2015. godinu analizira šezdeset novinskih izdanja (*Jutarnji list* i *Večernji list*) s fokusom na priloge koji govore o poduzetništvu. Kroz analizu naslova u istraživanju zabilježeno je 24% naslova koji se mogu okarakterizirati kao senzacionalistički. Usp. Doris VUKŠIĆ, Analiza prikaza poduzetničkih priloga u hrvatskim tiskanim medijima, u: AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU, *Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, 234-244.

⁷³² Usp. Mike WARD, *Journalism Online*, 21-28.

⁷³³ Usp. Amy ZERBA, Redefining Multimedia Toward a More Packaged Journalism Online, 16-17. u: <https://isoj.org/wp-content/uploads/2018/01/zerbamultimedia.pdf> (30.07.2022.).

⁷³⁴ Usp. Jungae YANG – Maria E. GRABE, Knowledge acquisition gaps: A comparison of print versus online news sources, u: *New Media & Society*, 13 (2011.) 8, 1214.

⁷³⁵ Stjepan MALOVIĆ, *Osnove novinarstva*, Zagreb, 2005., 340.

⁷³⁶ Ralph TECH – Liz YEOMANS, *Otkrivanje odnosa s javnošću*, Zagreb, 2009., 82.

mediji imaju moć „manipulirati korisnicima, trivijalizirati i komercijalizirati elemente (...) kulture te promicati konzumerizam, lak način stjecanja materijalnih dobara, egoizam, omalovažavanje konkurencije i sl.“⁷³⁷ Unutar ove skupine mogu se uračunati fotografije i sadržaji koji sadrže elemente prikrivenog oglašavanja. U njima se ističu društveno poželjne karakteristike kako bi privukle pozornost javnosti na neki proizvod ili uslugu.⁷³⁸ Potrebno je stoga pri objavi fotografija i sadržaja razlučiti novinarske od trgovačkih interesa.⁷³⁹ Političke, reklamne i demagoške ciljeve u konačnici treba zanemariti te na prvo mjesto staviti istinitost objavljenog sadržaja kako se isti ne bi zloupotrijebio.⁷⁴⁰

Pri analizi fotografija koje prate članke s oznakom #papaFranjo uočili smo da su se na portalu Bitno.net dogodile određene grafičke promjene u izboru fotografija prilikom opremanja članaka. Nakon 16. studenog 2020. godine redakcija portala Bitno.net, zbog tehničkih poteškoća, odabire šest stalnih fotografija s internetske platforme *Shutterstock* kojima će opremiti članke s oznakom #papaFranjo. Premda su i dalje svi analizirani članci na portalu popraćeni fotografijom nestala je određena „raznolikost“ pri izboru izvora fotografija koja je prethodno postojala.⁷⁴¹ U ovoj analizi osvrnut ćemo se na fotografije prije spomenutog datuma, kao i fotografije izabrane nakon 16. studenog 2020. godine.

Prije spomenute tehničke i grafičke promjene na portalu fotografije kojima je popraćen članak: prikazuju lik pape Franje, odnose se na događaje koji se spominju u tekstu, tematski su povezane s odabranom temom i sl. Nakon izbora šest stalnih fotografija s internetske platforme *Shutterstock* sve fotografije sadrže lik pape Franje, no ne pružaju dublji uvid u događaj koji se opisuje u tekstu.⁷⁴² Premda ni u jednom slučaju prije promjene nije uočen pokušaj namjerne manipulacije fotografijom, nakon promjene može se pojaviti određena zbunjenost kod čitatelja ako promotrimo odnos same fotografije i teksta. Ova konfuzija može nastati kao posljedica

⁷³⁷ Jasna ŠEGO, *Obrazovanje za medije – doprinos medijskoj kompetentnosti i kulturi odgovornosti*, u: Danijel LABAŠ (ur.), *Novi mediji – nove tehnologije – novi moral*, Zagreb, 2009., 61.

⁷³⁸ Usp. Danijel LABAŠ – Kristina KOŠEVIĆ, *Etička pitanja i manipulacija u oglašavanju*, u: *Mostariensis: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 18 (2014.) 1-2, 208.

⁷³⁹ Kodeks časti hrvatskih novinara u članku 24 ističe kako „novinar ne smije biti autorom oglasa i drugih propagandnih priloga, jer to dovodi u sumnju njegovu profesionalnu pristranost“. Na sličan način Kodeks ukazuje na problematičnost prikrivenog oglašavanja u članku 31 kada govori kako se svi „plaćeni ili besplatni, oglasi, kao i sve plaćene informacije, moraju jasno i nedvojbeno razlikovati od novinarskih priloga“. *Kodeks časti hrvatskih novinara*, u: HND, u: <https://www.hnd.hr/dokumenti> (30.07.2022.).

⁷⁴⁰ Usp. Claud J. BERTRAND, *Deontologija medija*, Zagreb, 2007., 51.

⁷⁴¹ Usp. Tablica 51 i grafička slika 54.

⁷⁴² Usp. Grafička slika 52.

neodgovarajuće, ili u ovom slučaju nasumično odabrane fotografije, koja ne odgovara u potpunosti naslovu i tekstu koji se dalje predstavlja.⁷⁴³

Ako promotrimo izvore objavljenih fotografija uz članke s oznakom #papaFranjo prije promjene, uočiti ćemo kako petina objavljenih fotografija (20,64%) ne sadrži jasno označen izvor ili je isti nepoznat.⁷⁴⁴ Fotografije koje su preuzete iz jasno označenog izvora nadilaze dvotrećinsku većinu (79,32%) i mogu se podijeliti u dvije veće grupacije: fotografije preuzete iz komercijalnih baza fotografija i fotografije preuzete sa službenih katoličkih ili vatikanskih glasila. U skupinu fotografija preuzetih iz komercijalnih baza fotografija⁷⁴⁵ uračunate su sve fotografije preuzete sa *Shutterstock.com* (20,41%) i *Flickr.com* (6,9%). Pod skupinu fotografija preuzetih sa službenih vatikanskih glasila potpadaju sve fotografije preuzete s internetskih stranica dnevnih novina poput *Vaticannews.va* (19,24%), *L'Osservatore Romano* (15,53%), portala *News.va* (3,93%), *Romereports.com* (1,01%) i dr.⁷⁴⁶

Pri izboru fotografija za opremanje članaka s oznakom #papaFranjo redakcija portala Bitno.net se u potpunosti oslanja na druge izvore. Ovakvo usmjerenje ne predstavlja novost, već je svojevrsan trend prisutan kod većine digitalnih medija u Hrvatskoj i svijetu.⁷⁴⁷ S obzirom na to da redakcija portala Bitno.net nema kadrovske i financijske kapacitete⁷⁴⁸ za popratiti vlastitim fotografijama događaje povezane s papom Franjom, razumljivo je da će se osloniti na

⁷⁴³ Usp. Grafička slika 53.

⁷⁴⁴ Usp. Tablica 51 i grafička slika 54.

⁷⁴⁵ Fotografije preuzete iz komercijalnih baza odnose se na tzv. *stock* fotografije ili fotografije ponuđene za prodaju na internetu od strane različitih agencije i servisa. Neki od najpoznatijih internetskih servisa koji se bave ovom djelatnošću su: *Shutterstock.com*, *Stockadobe.com*, *Flickr.com*, *Megapixl.com* itd. Na hrvatskom medijskom tržištu jedna od najpoznatijih foto i video agencije je zasigurno *Pixsell.hr* čiji fotografi prate dnevna društvena događanja te nude svoj grafički sadržaj brojnim redakcijama na prodaju. Postojanje spomenutih servisa, kao i brojnih drugih, govori u prilog promijenjenoj dinamici rada novinara u medijima. Novinar više ne mora biti prisutan na mjestu događaja, dovoljno je da iz sekundarnih izvora preuzme sadržaj i kao „upravitelj“ preuzetih informacija objavi određenu vijest. Usp. Tena PERIŠIN – Gordana ŠKALJAC, Uloga deska u organizaciji informativnog programa televizijskih kuća, u: *MediAnali*, 3 (2009) 5, 203-227.

⁷⁴⁶ Papa Franjo apostolskim pismom 27. lipnja 2015. godine ustanovljuje Tajništvo za komunikaciju koje je kasnije preimenovano u Dikasterij za komunikacije. Ovo tijelo postaje nadležno za upravljanje svim komunikacijskim kanalima Svete Stolice, kao i službenim *Twitter* profilom rimskog prvosvećenika (@pontifex). Uslijed medijskog restrukturiranja posljedično dolazi do preimenovanja i redizajna određenih medijskih kanala, tako *news.va* nakon tranzicije postoje *vaticannews.va*. Zbog navedenih strukturalnih promjena dolazi do diskrepancije pri označavanju izvora na portalu Bitno.net. Više o medijskoj reformi u Vatikanu u: Leszek GESIAK, Reformo of the Vatican media, a difficult search for a new path, u: *The Person and the Challenges*, 7 (2017.) 2, 5-22., FRANCIS, *Apostolic letter issued motu proprio by the supreme pontiff Francis for establishment of Secretariat for Comunication* [27.06.2015.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150627_segreteria-comunicazione.html (30.07.2022.).

⁷⁴⁷ Usp. Siniša KOVAČIĆ, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, 90-91.

⁷⁴⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12., Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

druge izvore za prikupljanje istih kao što je to slučaj i kod drugih medija⁷⁴⁹. Grafičko-tehnička promjena u opremanju fotografijom članaka s oznakom #papaFranjo nakon 16. studenog 2020. dodatno sužava ili ograničava izvornost samih fotografija na njih šest. Sve navedeno govori u prilog postojanja ovisnosti portala Bitno.net o preuzimanju postojećeg sadržaja povezanog s papom Franjom.

Tablica 51. Izvori fotografija objavljenih uz članke s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net. (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.) prije 16. studenog 2020. godine, izvor: Bitno.net

Izvor fotografije	f	%
nepoznat ili nedefiniran izvor	550	20,63%
Shutterstock.com	544	20,41%
Vaticannews.va	513	19,24%
L'Osservatore Romano	414	15,53%
Flickr.com	184	6,90%
Vatican Media	105	3,93%
News.va	102	3,82%
CTV	78	2,92%
Romereports.com	27	1,01%
Ostali izvori ⁷⁵⁰	148	5,55%
UKUPNO	2665	100%

⁷⁴⁹ Usp. Lijo THOMAS, *News coverage on Pope Francis by Indian Media*, master thesis, Bengaluru, 2015., 25-31.

⁷⁵⁰ U kategoriju „Ostali izvori“ uračunati su svi preostali nenavedeni izvori fotografija uz članke s oznakom #papaFranjo. Radi se o 23 različita izvora iz kojih je preuzeto 148 fotografija. Pojedinačni udio svakog izvora iznosi manje od 1%.

Grafička slika 52. Grafički prikaz šest fiksnih slika koje prate članke s oznakom #papaFranjo nakon grafičko-tehničke promjene nakon 16. studenog 2020. godine, izvor: Bitno.net

POSJET KOLUMBIJI 2017?

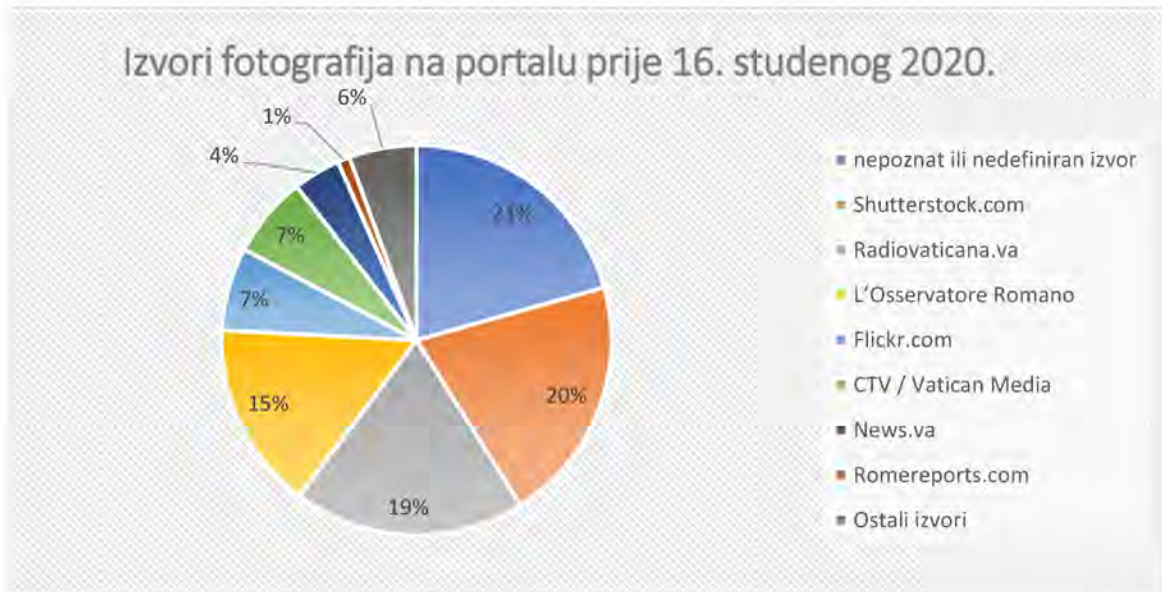
Papa Franjo u Meksiku – slavljenička atmosfera na dočeku

Kako **pišu vatikanski mediji** čini se da je neslužbeni doček imao pravu “feštarsku” atmosferu. Papu je dočekala “stadionska publika, marijači, lokalni plesači u šarenim narodnim nošnjama i pjevači svih godina, uključujući djecu”.

	Danas ima više mučenika nego u prvim stoljećima VATIKAN 21. siječnja 2017.
	FERIZIZAM U KANADI: Sućut pape Franje povodom atentata u Quebecu VATIKAN 30. siječnja 2017.
	NASLOVOR PAPA FRANJE: Što znači biti 'siromašan duhom'? VATIKAN 29. siječnja 2017.
	OSI KALJEHU PORUČENI ŽIVOT: Zašto se redovništvo nalazi u krizi? Evo što kaže papa Franjo VATIKAN 19. siječnja 2017.
	RECPOVLJE: Sveti Otac želi od nas da se prestanemo boriti i počnemo riskirati VATIKAN 28. siječnja 2017.

Grafička slika 53. Primjer članka s oznakom #papaFranjo u kojem odabrana fotografija ne odgovara naslovu i sadržaju teksta (preuzeto 4. srpnja 2022.), izvor: Bitno.net

Grafička slika 54. Izvori fotografija objavljenih uz članke s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net. (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.) prije 16. studenog 2020. godine, izvor: Bitno.net

5.2.5. Izvornost članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net

Preuzimanje sadržaja, tiskanog ili grafičkog, od strane redakcija i novinara na portalima iz drugih izvora nije neka novost. Brojni mediji se u kreiranju sadržaja oslanjaju na informativne agencije koji služe kao svojevrsni posrednici između događaja, redakcije i čitatelja. Temelj ove suradnje, u većini slučajeva, počiva na kadrovskoj i financijskoj nemogućnosti lokalne ili nacionalne redakcije za pokrivanjem konkretne teme međunarodnog karaktera.⁷⁵¹ Zbog toga se isti često koriste posredništvom novinskih agencija poput *Reuters*, *Associated Press* (AP), *Agence France Press* (AFP)⁷⁵² ili u slučaju preuzimanja informacija o Crkvi u svijetu *Vatican Newsa* (VN), *Catholic News Agency* (CNA) ili *Informativne katoličke agencije* (IKA). Osnovna funkcija informativnih agencija je „danonoćno prikupljanje, obrada i odašiljanje informacije pretplatnicima u obliku vijesti“ vodeći računa o „vjerodostojnosti,,

⁷⁵¹ Usp. Ali RAFEEQ – Shujun JIANG, From the Big Three to elite news sources: a shift in international news flow in three online newspapers TheNational.ae, Nst.com.my and Nzherald.co.nz, u: *The Journal of International Communication*, 24 (2018.) 1, 96-97.

⁷⁵² *Reuters* (1851.), *Associated Press* (1848.) i *Agence France Press* (1835.) se smatraju trima najdominantnijima globalnim informativnim agencijama. Možemo slobodno reći kako na njima počiva globalni informacijsko-komunikacijski sustav te su kao takve prvi su izvor informacija i sadržaja za brojne redakcije diljem svijeta. Više o ovoj temi u: Oliver BOYD – BARRETT, *News Agency, Their Structure and Operation*, New York, 1969., 35-62.

moralnosti i poštenom odnosu prema izboru i izvoru informacija⁷⁵³. Suradnja redakcija s informativnim agencijama ima svoje prednosti kao i nedostatke koje je nužno promotriti prije osvrta na izvornost sadržaja s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net.

Prednost suradnje lokalnih ili nacionalnih redakcija s informativnim agencijama počiva u dobroj pokrivenosti sadržajem ključnih i aktualnih tema te brzini prijenosa informacija izravno s mjesta događaja. *Reuters* kao informativna agencija angažira preko dvije i pol tisuće novinara koji pokrivaju dvjesto lokacija diljem svijeta. Oni na godišnjoj razini proizvedu preko dva milijuna različitih sadržaja koje preuzima dvije tisuće različitih medija iz sto i dvadeset zemalja.⁷⁵⁴ Ova suradnja omogućava lokalnim ili nacionalnim redakcijama da budu prisutne gotovo istovremeno na licu mjesta kao i velike medijske kompanije samo na ekonomski isplativiji način u odnosu na sebe i krajnje korisnike tj. čitatelje. Generalni razvoj tehnologije, napose pokretanje i rast društvenih mreža, doprinosi dodatnom razbijanju ovisnosti o velikih medijskim magnatima koji su postojali prije 90-ih godina.⁷⁵⁵ Trošak prenošenja informacija i sadržaja danas je minimalan, gotovo zanemariv, kada se uspoređi s vremenom kada su satelitske veze bile jedina opcija. U konačnici novi modeli komuniciranja pozitivno utječu na stvaranje decentraliziranog informacijskog sustava.⁷⁵⁶ Digitalno doba duboko je zahvatilo u komunikacijsku paradigmu te nisu više potrebni sati i sati rada, velik i trom produkcijski lanac koji zahtjeva uključivanje velikog broja ljudi kako bi se neki sadržaj formirao i prenio.⁷⁵⁷

Nedostaci potpunog oslanjanja na informativne agencije počivaju primarno u centralizaciji informativne moći i selektivnom ili jednostranom obrađivanju određene teme ili sadržaja. Nakon završetka Drugog svjetskog rata četiri velike informativne agencije (*Reuters*, AP, AFP i *United Press International*) našle su se pod povećalom UNESCO-a zbog zloupotrijebe informacijske moći koju su posjedovali. Prema mišljenju UNESCO-a navedene informativne agencije su promovirale agende razvijenih zapadnih zemalja poput SAD-a, Velike Britanije, Njemačke i Francuske - dok se o zemljama u razvoju nije izvještavalo ili se o njima pisalo negativno.⁷⁵⁸ Slijedom tog negativnog procesa UNESCO 1953. godine predlaže

⁷⁵³ Branko HEBRANG, Pokušaji stvaranja Hrvatske nacionalne informacijske agencije, u: *Hum*, (2007.) 2, 258-259.

⁷⁵⁴ Usp. REUTERS, about us, u: <https://www.reutersagency.com/en/about/about-us/> (30.07.2022.).

⁷⁵⁵ Usp. John PAVLIK, Advancing Engaged Scholarship in the Media Field, u: *Media and Communication*, 7 (2019.) 1, 114-115.

⁷⁵⁶ Usp. John Vernon PAVLIK, *Journalism and New Media*, New York, 2001., 61-81.

⁷⁵⁷ Usp. Slađana STAMENKOVIĆ, Novinarstvo i mediji budućnosti – kreiranje identiteta i stvarnosti, u: *In Media Res*, 4 (2015.) 6, 843.

⁷⁵⁸ Usp. Jonathan SILBERSTEIN – LOEB, *The International Distribution of News: The Associated Press, Press Association and Reuters, 1848-1947.*, New York, 2014., 196-225.

osnivanje novog tijela pri UN-u koje će biti neovisna informativna agencija. Osnivanje ove nove neovisne informativne agencije kretalo bi se u jednom od dva moguća smjera: okupljanje izvjestitelja iz svih zemalja članica pod jedno neovisno tijelo ili pokretanjem informativne agencije koja bi se zasnivala na suradnji postojećih agencija.⁷⁵⁹ Pokrenuta inicijativa nije naišla na plodno tlo sve do osnivanja *New World Information and Communication Order* (NWICO) sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća. Izlaskom MacBrideov-a izvješća⁷⁶⁰ 1980. godine ideje informacijske jednakosti i decentralizacije informacijskih centara moći dobivaju novih zamah, no to su tek jedne u nizu povijesnih i teoretskih pokušaja da se iste ostvare na praktičnoj razini⁷⁶¹. Unatoč MacBrideov-om izvješću, pozitivnima naporima učinjenima od strane pojedinaca te institucija i danas također nailazimo na informacijsku nejednakost poradi različitih političkih ili ekonomskih čimbenika⁷⁶². Količina informacija i sadržaja koje dolaze iz zemalja u razvoju prema *mainstream* medijima je povećana, no i dalje se može govoriti o postojanju određenog „informativnog kartela“ kojeg predvode zapadne razvijene zemlje poput SAD-a i Velike Britanije.⁷⁶³ Na to upozorava i Papinsko vijeće za sredstva društvene komunikacije u svojim dokumentima kada govori o postojanju „digitalnog jaza“ između onih koji su „informativno bogati“ i onih koji su „informativno siromašni“.⁷⁶⁴

U konačnici, informativne agencije su te koje prve donose odluku hoće li se i kako pisati o međunarodnim događajima. Ovo se najbolje očituje kroz izvještavanja o onim dijelovima svijeta koji se nalaze na marginama razvijenog društva.⁷⁶⁵ Uloga koju agencije imaju u

⁷⁵⁹ Usp. UNESCO, *New Agencies. Their Structure and Operations*, Paris, 1953., 201.

⁷⁶⁰ Na temelju poziva glavnog ravnatelja Ahmadou Mahtar M'Bow 1977. godine osniva se *Internacionalna komisija za istraživanje komunikacijskih problema* pri UNESCO-u. Komisija se sastojala od petnaest članova predstavnika, iz različitih zemalja, koji se u svom profesionalnom radu bave medijima. Na čelu komisije se nalazi Sean MacBride. U konačnom izvješću predloženo je pet ključnih točaka koje je potrebno ostvariti kako bi se napravio korak naprijed prema informacijskoj ravnopravnosti: 1. Uključiti komunikaciju kao temeljno ljudsko pravo; 2. Smanjiti nejednakost u strukturi vijesti; 3. Jačati globalnu komunikacijsku strukturu uz poštivanje kulturnih identiteta i individualnih prava; 4. Promocija stvaranja nacionalnih komunikacijskih politika kako bi bile koherentne i trajne u razvojnim procesima; 5. Proučiti kako bi NWICO mogao pridonijeti Novom internacionalnom ekonomskom poretku (NIEO). Usp. INTERNATIONAL COMMISSION FOR THE STUDY OF COMMUNICATION PROBLEMS, *Many voices, one world: towards a new more just and more efficient world information and communication order*, London, 1980., 253-254.

⁷⁶¹ Više presjeku globalne medijske debati i njezinoj podijeli na pet povijesnih faza u: George GERBNER – Hamid MOWLANA – Kaarle NORDENSTRENG, *The Global Media Debate: Its Rise, Fall, and Renewal*, Norwood, 1994. i Claudio PADOVANI – Kaarle NORDENSTRENG, *From NWICO to WSIS: another world information and communication order?* u: *Global Media and Communication*, 1 (2005.) 3, 264-272.

⁷⁶² Usp. Robin MANSELL – Kaarle NORDENSTRENG, *Great media and Communication Debates: WSIS and the MacBride Report*, u: *Information Technologies and International Development*, 3 (2006.) 4, 15-36.

⁷⁶³ Usp. Terhi RANTANEN, *The Struggle for Control of Domestic News Market* (1), u: Oliver BOYD – BARRETT – Terhi RANTANEN (ur.), *The Globalization of News*, London, 1998., 36-38.

⁷⁶⁴ Usp. EI, br. 10.

⁷⁶⁵ Usp. Chris PATERSON, *Global Battlefields*, u: Oliver BOYD – BARRETT – Terhi RANTANEN (ur.), *The Globalization of News*, 82.

produkciji i diseminaciji informacija među onima koji ih njihovim posredstvom primaju je iznimna, iako prečesto zanemarena u čitateljevoj podsvijesti.⁷⁶⁶ Konkretni primjer možemo pronaći u agencijskom izvještavanju o dva teroristička napada koja su se dogodila u studenom 2015. godine u Parizu i Beirutu. Premda se kod oba događaja radi o iznimnoj tragediji, veća pozornost posvećena je terorističkom napadu u Parizu. Ovo se ne očituje samo kroz količinu informacija i slika koja je proizvedena te diseminirana, već načinu na koji se o istima izvještavalo. U izvještavanju o napadima u Parizu isticani su osjećaji tuge, žalosti, solidarnosti i sigurnosti dok se pri izvještavanju o napadima iz Beiruta u ističu osjećaji ljutnje, neizvjesnosti i kaosa.⁷⁶⁷ Preuzimanje i prenošenje ovakvog sadržaja predstavlja opasnost za sve redakcije koje koriste informativne agencije. Ako se pri preuzimanju agencijskog sadržaja ne vodi računa o drugim izvorima informiranja te se isti nekritički preuzima i prenosi, može doći do dodatne diseminacije iskrivljenih informacija ili (polu)informacija od strane redakcije. Ovo u konačnici dovodi kod čitatelja do stvaranja pogrešne ili iskrivljene slike o određenom događaju ili osobi.

Kada je u pitanju izvornost sadržaja s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net, uočavamo kako je više od dvije trećine sadržaja na ovu temu preuzeto iz drugih izvora (83,67%), dok se 16,32% sadržaja na ovu temu može okarakterizirati kao izvorni članci.⁷⁶⁸ Ovo je zasigurno velik postotak preuzimanja sadržaja iz agencijskog izvora, no kao takav ne odudara od drugih redakcija kada su u pitanju međunarodne vijesti. Na iste ili slične postotke nailazimo kada promatramo trendove kod drugih redakcija. U istraživanju provedenom 2002. godine, na uzorku od pet velikih novozelandskih novina, možemo uočiti kako je gotovo dvije trećine (70%) međunarodnih sadržaja preuzeto od informativnih agencija poput *Reuters*, *AP*, *AFP* i *Australian Associated Press*. Od ukupnog postotka preuzimanja informacija 35,7% otpada na informativnu agenciju *Reuters* kao najznačajniji izvor međunarodnog sadržaja.⁷⁶⁹ Sličnu dinamiku preuzimanja sadržaja možemo vidjeti i kod izvještavanja za vrijeme rata u Iraku (2003. - 2010.). Gotovo cjelokupan sadržaj (90%) *New York Times*-a o ovoj temi pisan je od strane novinara koji nisu bili prisutni na terenu. U drugim novinama, *The Middle East Times* (88%) i *The Arab News* (57%), sadržaj o navedenoj temi preuziman je od strane informativnih

⁷⁶⁶ Usp. Oliver BOYD – BARRETT – Terhi RANTANEN (ur.), *The Globalization of News*, 1-2.

⁷⁶⁷ Usp. Dokyum KIM, Are all lives valued? Worthy „us“, unworthy „others“ u: Bart CAMMAERTS – Nick ANSTEAD – Richard STUPART, MEDIA@LSE MS Dissertation Serise, <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/msc-dissertations/2016/Dissertation-Dokyum-Kim.pdf> (30.07.2022.)

⁷⁶⁸ Usp. Tablica 52 i grafička slika 55.

⁷⁶⁹ Usp. Eliana TAIRA, *Foreign news in New Zealand's metropolitan press*, PhD Thesis, University of Canterbury, Canterbury, 2003., 220-225.

agencija poput *Reuters*, *AFP*, *Saudi Press Agency* i dr.⁷⁷⁰ Na sličnu situaciju – sadržajnu ovisnost i izostanak agencijske konkurencije - nailazimo u hrvatskom medijskom prostoru gdje se prema procjeni pojedinih autora 50% sadržaja u tiskovnim medijima preuzima od strane *Hrvatske izvještajne novinske agencije* (HINA).⁷⁷¹ Temelj ovakvih trendova, u kojima se redakcije oslanjaju na informativne agencije kada su u pitanju međunarodne vijesti, možemo pronaći u jednom od dva razloga: izostanak kvalificiranog kadra na terenu ili ekonomska isplativost preuzimanja sadržaja od posrednika.⁷⁷² Kadrovska i financijska ograničenja su, prema riječima voditelja portala Bitno.net, glavni uzrok zbog kojeg se isti u tolikoj mjeri oslanjaju na agencijske izvore pri preuzimanju sadržaja međunarodnog karaktera.⁷⁷³

Tablica 52. Omjer izvornih i preuzetih članaka na portalu Bitno.net s oznakom #papaFranjo (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Vrsta članka	f	%
Izvorni članci	435	16,32%
Preuzeti članci	2230	83,67%
UKUPNO	2665	100%

⁷⁷⁰ Usp. Chang-Ho LEE, News Coverage of the U.S. War with Iraq: A Comparison of *The New York Times*, *Arab News*, and *The Middle East Times*, PhD Thesis, University of Texas, Austin, 2004., 81-82.

⁷⁷¹ Usp. Stojan OBRADOVIĆ, Alternativne agencije i nekomercijalne medijske potrebe, u: *Medijska istraživanja*, 12 (2006.) 1, 83-88, Ante GAVRANOVIĆ, Utjecaji komercijalizacije na javne medije, u: *Medijska istraživanja*, 12 (2006.) 1, 111-115.

⁷⁷² Usp. Terhi RANTANEN, European News Agencies and Their Sources in the Iraq War Coverage, u: Stuart ALLAN – Barbie ZELIZER (ur.), *Reporting War. Journalism in wartime*, London, 2004., 301-314.

⁷⁷³ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15. i pitanje br. 17., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12, Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

Grafička slika 55. Omjer izvornih i preuzetih članaka na portalu Bitno.net s oznakom #papaFranjo (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Kada promotrimo izvore sadržaja s oznakom #papaFranjo na portal Bitno.net dolazimo do sljedećih podataka: 73,22% preuzetih članaka otpada na izvor *radiovaticana.va/vaticannews.va*⁷⁷⁴, 24,84% na IKA-u, a 1,92% na ostale statistički manje relevantne izvore.⁷⁷⁵ Navedeni podatci pokazuju nam na koje se izvore tj. informativne agencije redakcija portala Bitno.net najviše oslanja u svom radu. Premda se radi o praksi koja zasigurno nije neuobičajena i usporediva je s drugim (digitalnim) medijima, postavlja se pitanje u kojoj mjeri ovakav tip izvještavanja doprinosi razvoju *churnalism-a*⁷⁷⁶. U istraživanju provedenom na sedam nizozemskih (digitalnih) medijskih publikacija (*De Volkskrant, De Telegraaf, Metro, Volkskrant.nl, Telegraaf.nl, Metronieuw.nl, Nu.nl*) skupina istraživača ističe kako je 75%

⁷⁷⁴ Posljedično nakon objave apostolskog pisma papa Franje 27. lipnja 2015. i ustanovljenja Tajništva za komunikaciju dolazi do spajanja određenih komunikacijskih kanala. Internetska stranica *radiovaticana.va* prestaje s radom te njezino mjesto i ulogu preuzima web stranica *vaticannews.va*. U istraživanju članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net, spojili smo članke preuzete sa stranice *radiovaticana.va* (1326 članka) i one sa aktualne stranice *vaticannews.va* (307 članka) u jednu jedinstvenu kategoriju radi lakše preglednosti. Više o medijskoj reformi u Vatikanu u: Leszek GESIAK, Reformo of the Vatican media, a difficult search for a new path, u: *The Person and the Challenges*, 7 (2017.) 2, 5-22.

⁷⁷⁵ Tablica 53 i grafička slika 56.

⁷⁷⁶ Pojam *churnalism* je pejorativan naziv za određeni tip novinarstva koji pri stvaranju sadržaja slijedi liniju manjeg otpora. Ovakav tip izvještavanja primarno se oslanja na već gotove materijale te ih samo interpretira i/li prenosi. Internet kao novi digitalni medij dodatno pospješuje rast ovakvog tipa novinarstva jer omogućava lakše pronalaženje i (ponovno) plasiranje sadržaja. Više o ovoj temi u: Nick DAVIES, *Flat Earth News*, London, 2008., Daniel JACKSON – Kevin MOLONEY, Inside Churnalism. PR, journalism and power relationship in flux, u: *Journalism Studies*, 17 (2006.) 6, 763-780., Nete NORGAARD-KRISTENSEN, Churnalism, Cultural (Inter)Mediation and Sourcing in Cultural Journalism, u: *Journalism Studies*, 19 (2018.) 14, 2168-2186.

objavljenog sadržaja u određenoj mjeri utemeljeno na agencijskim izvorima. Pri analizi medijske ovisnosti kod istih uočena je veća razina oslanjanja na agencijski sadržaj u slučaju digitalnih medija nego kod tiskanih medija. U procjeni količine *churnalism*-a u odabranim digitalnim medijima vidljivo je kako se ne radi samo o pukom preuzimanju dijelova agencijskog sadržaja već gotovo cjelokupnom prepisivanju sadržaja uz manje izmjene kako bi isti više odgovarao digitalnom formatu.⁷⁷⁷ Premda se u slučaju portala Bitno.net radi o legitimnim i provjerenim agencijskim izvorima koji iz prve ruke donose informacije o papi Franji, vidljivo je kako se redakcija gotovo u potpunosti odabire osloniti na preuzimanje sadržaja iz agencijskih izvora (83,67%) u odnosu na stvaranje vlastitog sadržaja (16,32%).⁷⁷⁸ Odabirući spomenute agencijske izvore redakcija Bitno.net-a zasigurno donosi pravovremenu i provjerenu informaciju do konačnog korisnika, no istovremeno ne iskorištavaju puni potencijal bez da - u većini slučajeva - iznese autorski osvrt ili kritiku na sadržaj koji im je dostupan. Samo kroz korištenje više izvora, verifikaciju iznesenih činjenica i autorski osvrt, konačni sadržaj postaje relevantniji za sve uključene strane. Ovakav način pristupa agencijskom sadržaju na kraju vodi prema sveukupnom zadovoljstvu kako kod redakcije, tako i kod čitatelja.⁷⁷⁹

Tablica 53. Najčešći izvori preuzetih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

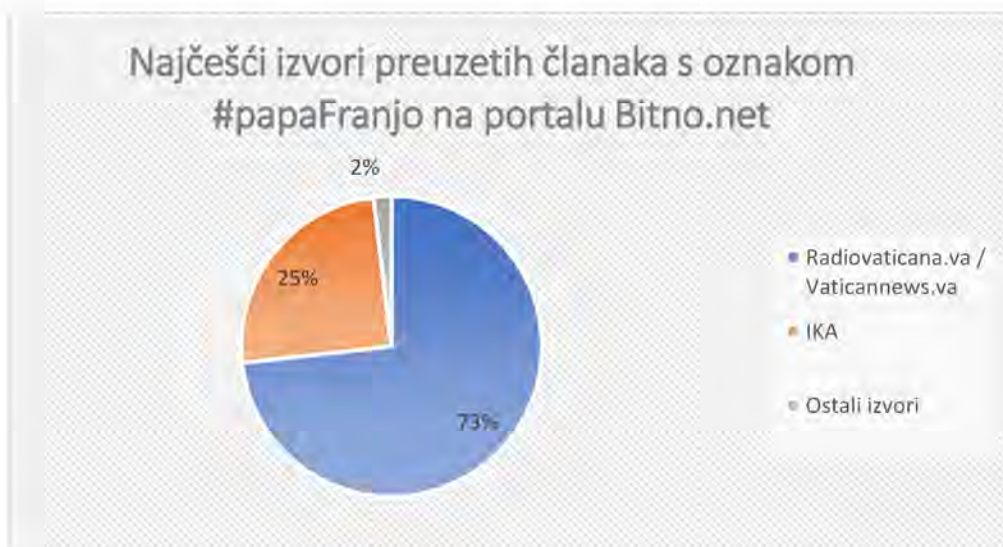
Izvor preuzetog članka	Broj članaka	Udio u ukupnom broju preuzetih članaka
Radiovaticana.va / Vaticannews.va	1633	73,22%
IKA	554	24,84%
Ostali izvori⁷⁸⁰	43	1,92%
UKUPNO	2230	100%

⁷⁷⁷ Usp. Jelle BOUMANS – Damian TRILLING – Rens VLIEGENTHART – Hajo BOOMGAARDEN, The Agency Makes the (Online) News World Go Round: The Impact of News Agency Content on Print and Online News, u: *Internationa Journal of Communication*, (2018.) 12, 1768-1789.

⁷⁷⁸ Usp. Tablica 52 i grafička slika 55.

⁷⁷⁹ Usp. Maja ŽITINSKI, Novinarstvo kao industrija nasuprot novinarstvu kao profesiji, u: *MediAnali*, 4 (2010.) 7, 32-33.

⁷⁸⁰ U kategoriju „Ostali izvori“ uračunati su svi preostali navedeni izvori članaka na portalu Bitno.net s oznakom #papaFranjo. Radi se o 22 različita izvora iz kojih redakcija portala preuzima ili prevodi 43 članka o papi Franji. Izvori svih preuzetih i prevedenih članaka jasno su navedeni na kraju teksta osim u jednom slučaju: N.N. Papa Franjo: „Neka Djevice Žalosna bude potpora onima koji proživljavaju teške situacije“ [24.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-neka-djevice-zalosna-bude-potpورا-onima-koji-prozivljavaju-teske-situacije/> (30.07.2022.).

Grafička slika 56. Najčešći izvori preuzetih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Kada je u pitanju izvorni sadržaj s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net uočavamo kako najveći dio istog ostaje nepotpisan imenom i prezimenom autora tj. kao autor se navodi Bitno.net (37,7%). Ostali autori izvornih članaka prema učestalosti objavljivanja na portalu su: Tino Krvavica (20,91%), Rašeljka Zemunović (11,03%), Ivo Džeba (8,73%), Goran Andrijanić (6,20%), Miodrag Vojvodić (4,59%) i ostali (10,80%).⁷⁸¹ Ako promotrimo dinamiku objavljivanja izvornih članaka s oznakom #papaFranjo vidimo kako je prosječan broj istih iznosio 62,7 članka po godini od 2013. do 2019. godine. Značajni rast u dinamici objavljivanja – u odnosu na prosječan broj objavljenih članaka - uočen je 2016. (+70,65%) i 2018. (+69,05%) godine, dok je značajni pad primijećen 2015. (-79,3%) kada je broj izvornih članaka s oznakom #papaFranjo pao na samo 13 članaka.⁷⁸² Pozitivan trend, koji je ovdje potrebno naglasiti, jest pad u broju članaka bez jasno izraženog autorstva tj. članaka gdje se kao autor navodi Bitno.net. Tako je 2013. godine broj neoznačenih članaka – u ukupnom broju izvornih članaka - iznosio 87,5%, dok 2019. godine taj postotak pada na 38,70%.⁷⁸³ Ovo može zasigurno posvjedočiti pozitivnom trendu prepoznavanja važnosti potpune transparentnosti prilikom objavljivanja sadržaja na portalu. Za razliku od pojedinih medija⁷⁸⁴, redakcija portala Bitno.net svakako vodi

⁷⁸¹ Usp. Tablica 54. i grafička slika 57.

⁷⁸² Usp. Tablica 55.

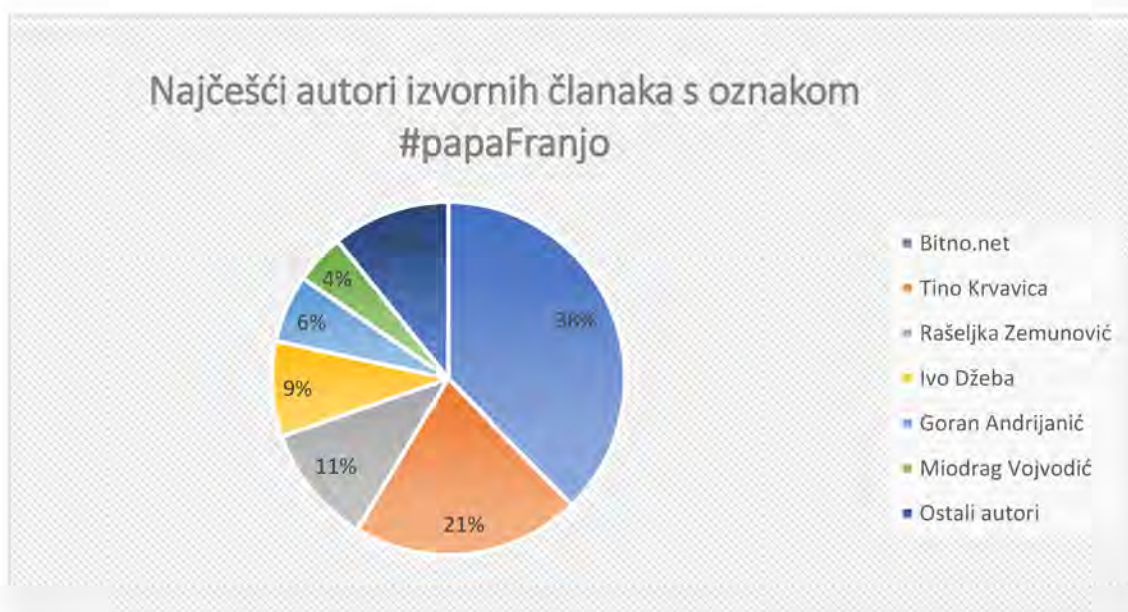
⁷⁸³ Usp. Tablica 55.

⁷⁸⁴ Neki čimbenici koji negativno utječu na medijsku transparentnost u Hrvatskoj su: korporativni utjecaj na redakcije, tabloidizacija javnog prostora, potpuno oslanjanje na agencijske izvore informiranja, izostanak istraživačkog novinarstva i dr. Posljedice ovih negativnih trendova ne ostaju zatvoreni samo unutar medijske sfere. Oni na direktan način utječu na građane koji se svakodnevno moraju nositi s posljedicama netočnih

računa o transparentnosti izvora. Unutar okvira našeg istraživanja pronašli smo samo jedan članak čije autorstvo nije jasno navedeno.⁷⁸⁵

Tablica 54. Najčešći autori izvornih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Autor izvornog članka	f	%
Bitno.net	164	37,70%
Tino Krvavica	91	20,91%
Rašeljka Zemunović	48	11,03%
Ivo Džeba	38	8,73%
Goran Andrijačić	27	6,20%
Miodrag Vojvodić	20	4,59%
Ostali autori⁷⁸⁶	47	10,80%
UKUPNO	435	100%

(polu)informacija na koje nailaze u medijima. Usp. Božo NOVAK, Pokoravano, ali nikad pokoreno. Hrvatsko novinarstvo 2008. godine, u: *MediAnali*, 3 (2009.) 5, 198-202.

⁷⁸⁵ Usp. N.N. Papa Franjo: „Neka Djeвица Žalosna bude potpora onima koji proživljavaju teške situacije“ [24.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-neka-djevetica-zalosna-bude-potpورا-onima-koji-prozivljavaju-teske-situacije/> (30.07.2022.). U ovom slučaju radi se o nagovoru pape Franje uz nedjeljni *angelus* na blagdan Cvjetnice 24.ožujka 2013. godine. Isti sadržaj objavljen je na službenim vatikanskim stranicama na hrvatskom jeziku (https://www.vatican.va/content/francesco/hr/angelus/2013/documents/papa-francesco_angelus_20130324_domenica-palme.html) kao i na službenim stranicama Zagrebačke nadbiskupije (<https://www.zg-nadbiskupija.hr/mobile.aspx?id=6581>) (30.07.2022.).

⁷⁸⁶ U kategoriju „Ostali autori“ uračunati su svi preostali navedeni autori izvornih članaka na portalu Bitno.net s oznakom #papaFranjo. Radi se o 22 autora – potpisana punim imenom i prezimenom ili inicijalima – koji su objavili ukupno 47 izvornih članaka na portalu Bitno.net. Pojedinačni udio svakog autora iznosi manje od 1%.

Grafička slika 57. Najčešći autori izvornih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tablica 55. Dinamika objava izvornih članaka s oznakom #papaFranjo po najčešćim autorima na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Autor izvornog članka	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Bitno.net	49	32	3	31	7	18	24
Tino Krvavica	0	0	2	25	27	22	15
Rašeljka Zemunović	0	0	0	0	0	33	15
Ivo Džeba	0	0	0	0	3	28	7
Goran Andrijanić	0	14	2	2	5	3	1
Miodrag Vojvodić	7	1	6	2	2	2	0
UKUPNO	56	47	13	107	44	106	62

Uz do sada navedene parametre, nastojali smo promotriti koje su teme pokrivena u izvornim tj. autorskim člancima objavljenim na portalu Bitno.net. Pri tematskoj analizi obuhvatili smo članke najčešćih tj. najrelevantnijih autora na portalu. Članci koji potpadaju pod skupinu „ostali autori“ prema pojedinačnom udjelu autora nalaze se ispod 1% ukupnog udjela izvornih članaka te kao takvi nisu relevantni u odnosu na one novinare koji su značajnije zastupljeni.⁷⁸⁷ Ako promotrimo sadržajnu podjelu izvornih članaka s oznakom #papaFranjo, prema najčešće zastupljenim autorima na portalu, nailazimo na sljedeću grupaciju tema: informativni izvještaji (36,23%), osvrti o papi (17,68%), papine poruke (15,36%), papina putovanja (14,20%), promotivni sadržaj (10,43%), razno (6,08%).⁷⁸⁸

Navedeni podatci nam govore kako na portalu Bitno.net prevladavaju teme informativnog karaktera. Prvenstveno se radi o izvještajima iz Vatikana i svijeta vezanim za papu Franju i prijenosima njegovih poruka.⁷⁸⁹ Pri izvještavanju o ovakvim temama autori članaka ne donose informacije izravno s mjesta događaja. Oni se najčešće koriste provjerenim (agencijskim) izvorima informiranja koje dodatno nadograđuju kako bi čitateljima prenijeli širu sliku o istom.⁷⁹⁰ Ovakav način djelovanja u skladu je s uređivačkom politikom koja prepoznaje

⁷⁸⁷ Usp. Tablica 56 i grafička slika 58.

⁷⁸⁸ Usp. Tablica 56 i grafička slika 58.

⁷⁸⁹ Za prikaz različitih informativnih sadržaja na portalu Bitno.net vidi: grafička slika 59.

⁷⁹⁰ Grafička slika 60.

kadrovska i financijska ograničenja Bitno.net-a kao nišnog vjerskog portala.⁷⁹¹ Praksa korištenja informativnih agencija, kao što smo prethodno vidjeli, nije nepoznata u brojnim redakcijama - posebno kada su u pitanju teme međunarodnog karaktera. Oslanjanje na agencijske izvore učestalije je u onim zemljama i redakcijama kojima nije moguće financirati međunarodne dopisnike.⁷⁹² Na jasan primjer izostanka međunarodnih dopisnika, koji bi tematski pokrili izvještavanje o papi Franji, nailazimo na primjeru četiri značajne indijske dnevne tiskovine. Prilikom praćenja konklava na kojima je papa Franjo izabran za rimskog prvosvećenika spomenute se tiskovine - koje po svojim prihodima i čitateljstvu višestruko nadmašuju portal Bitno.net – u potpunosti oslanjaju na agencijske izvore.⁷⁹³

Tablica 56. Tematska podjela izvornih članaka s oznakom #papaFranjo prema najzastupljenijim autorima na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor:

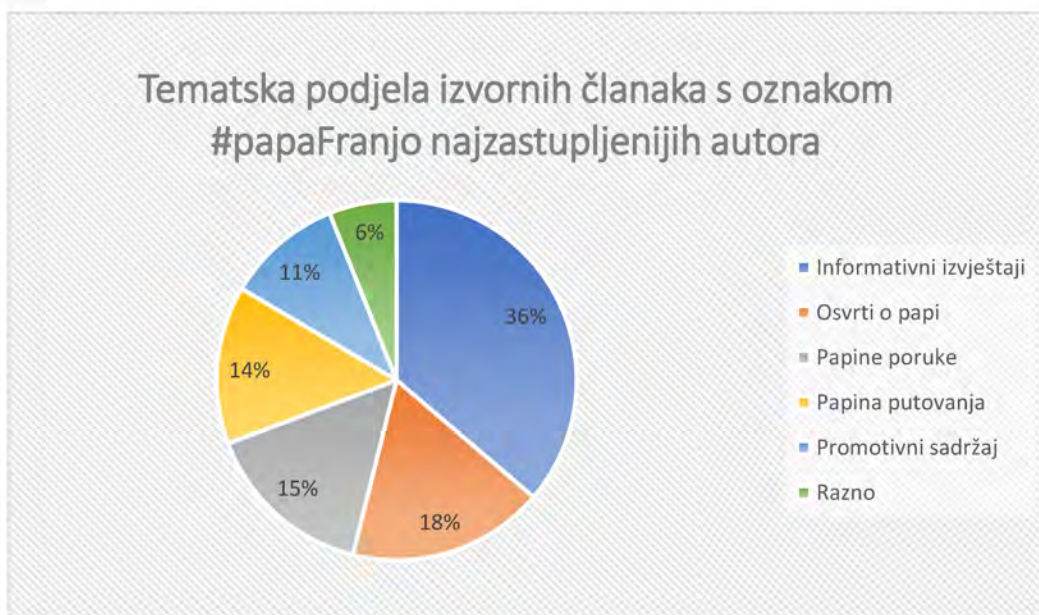
Bitno.net

Tema članka	f	%
Informativni izvještaji	125	36,23%
Osvrti o papi	61	17,68%
Papine poruke	53	15,36%
Papina putovanja	49	14,20%
Promotivni sadržaj	36	10,43%
Razno	21	6,08%
UKUPNO	345	100%

⁷⁹¹ Usp. Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15. i 17., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12, Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12, Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

⁷⁹² Ovisnost i oslanjanje redakcija na informativne agencijama pri prenošenju sadržaja međunarodnog karaktera više je zastupljeno u onim zemljama koje se nalaze u razvoju. Pri analizi 14 novina u 14 afričkih i 14 azijskih zemlja istraživači uočavaju kako se redakcije, pri izvještavanju o temama povezanim sa znanošću, gotovo slijepo drže agencijskih izvora koji su u nekim slučajevima pod kontrolom države. Usp. Tapati BASU – Ratul DATTA, Study of Dependency of Newspapers on News Agency Sources Regarding Science News and all Other News in Asia and Africa in Last Decade: A Comparative Study, u: *International Journal of Media, Journalism and Mass Communication*, 3 (2017.) 1, 1-10.

⁷⁹³ Autor u svom istraživanju analizira novinarsko izvještavanje o konklavama 2013. godine od strane četiri značajne dnevne tiskovine: *Deccan Herald* (458 000 dnevnik čitatelja), *Daily News* (1 506 000 dnevnik čitatelja), *The Hindu* (2 200 000 dnevnik čitatelja), *Times of India* (7 643 000 dnevnik čitatelja). Pri izvještavanju o konklavama i izboru pape Franje sve četiri dnevne tiskovine nemaju vlastite izvjestitelje na terenu već se u potpunosti koriste posredništvom informativnih agencija poput *Ruetersa*, *AFP* i *AP*. Većinski se radi o neosobnim i neutralnim izvještajima jer je fokus redakcija na čistom prijenosu sadržaja i informacija. Usp. Lijo THOMAS, *News coverage on Pope Francis by Indian Media*, master thesis, Bengaluru, 2015., 25-31.

Grafička slika 58. Tematska podjela izvornih članaka s oznakom #papaFranjo prema najzastupljenijim autorima na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

bitno.NET Vjesti Vjera Obitelj Kultura Academicus **bitno.NET** Vjesti Vjera Obitelj Kultura Academicus

Cijeli svijet sat vremena u molitvi s papom Franjom

Ser klanjanja pred Presvetim Oltarskim Sakramentom održat će se 2. lipnja u 17 sati, istovremeno u svim župama i biskupijama diljem svijeta

Foto: Lipidate Images/Shutterstock

Kako javlja **Romereports**, u nedjelju 2. lipnja papa Franjo predvodi će euharistijsko klanjanje u bazilici sv. Petra, a pridružit će mu se vjernici okupljeni u katedralama diljem svijeta.

Papa zaredio 10 svećenika među kojima i Hrvata Ivana Mladinea

Foto: Shutterstock.com

– Imajte uvijek pred očima primjer Dobrog Pastira koji nije došao da bude služeri, već da služi i pokuša spasiti što je već bilo izgubljeno – poručio je papa Franjo tijekom jučerašnje svečane mise u bazilici sv. Petra na kojoj je zaredio deseteroricu svećenika među kojima i Hrvata Ivana Mladinea.

bitno.NET Vjesti Vjera Obitelj Kultura Academicus **bitno.NET** Vjesti Vjera Obitelj Kultura Academicus

Više od milijun vjernika dočekalo Papu na Copacabani

Foto: Shutterstock.com

Papa Franjo posjetio je u četvrtak navečer plažu Copacabana u Rio de Janeiro gdje se u sklopu proslave Svjetskog dana mladih okupilo više od milijun vjernika, javlja **Romereports**.

Stigavši helikopterom, Papa se proveo četiri kilometara dužom plažom, zastajući više puta da bi pozdravilo gomilu.

Vjernicima je Papa poručio da prihvate Krista i u svoje živote unesu vjeru, nadu i ljubav.

BRAK - ČIN LJUBAVI IZMEĐU MUŠKARCA I ŽENE

Papa Franjo i Karekin II. potpisali zajedničku Deklaraciju o braku, jedinstvu i solidarnosti

"Armenska apostolska Crkva i Katolička Crkva dijele istu viziju obitelji, temeljenu na braku, činu slobodne i vjerne ljubavi između muškarca i žene."

Foto: Shutterstock.com

Papa Franjo i Karekin II. zajednička deklaracija o braku

Papa Franjo jučer je u oostiljepodnevnim satima napustio Armeniju nakon trodnevnog pohoda "prvoć kršćanskoj zemlji".

Grafička slika 59. Primjer izvornih članaka informativnog karaktera s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net, izvor: Bitno.net

PAPIN POHOD TAJLANDU I JAPANU

Papa Franjo bi se u Japanu trebao susresti sa zatvorenikom koji je 48 godina čekao smrtnu kaznu

Izvori tvrde kako su odvjetnici zatvorenika Hakamade papi Franji prošle godine poslali pismo u kojem su ga zamolili da se susretne s Hakamadom, koji je u međuvremenu kršten, odnosno postao katolik. Bivši zatvorenik bi se s papom Franjom trebao susresti na misi koja je planirana za 25. studenoga u Tokiju

Foto: Shutterstock.com

Sedmo inozemno putovanje pape Franje ove godine u studenom ga vodi u Tajland i Japan. U sklopu 32. inozemnoga putovanja u pontifikatu papa Franjo posjetit će od 20. do 23. studenoga Tajland i zatim od 23. do 26. studenoga Japan, gdje su predviđeni posjeti Tokiju, Nagasakiju i Hirošimi. Papa dolazi na poziv Vlada i mjesnih Crkava. Putovanje u Japan održava se pod geslom „Štitite sav život“ iz Papine enciklike Laudato si'. Kraljevinu Tajland Papa pohodi u povodu 350. obljetnice prve katoličke misije u tadašnjem Sijamu. I u Japanu i Tajlandu katolici predstavljaju manjinu, 0,5 posto stanovništva. Većinska je religija budizam. U Japanu mnogi su i šintoisti a u Tajlandu značajna je hinduistička i muslimanska manjina. Jedini papa koji je posjetio Japan bio je sv. Ivan Pavao II. u sklopu putovanja u istočnu Aziju godine 1981. On je i jedini papa koji je posjetio Tajland – u svibnju 1984.

Tijekom boravka u Japanu papa Franjo bi se trebao susresti s bivšim zatvorenikom Iwaom Hakamadom, 83-godišnjakom koji je desetljećima služio u zatvoru i čekivao smrtnu kaznu, ali je cijelo vrijeme tvrdio da je nevin. Hakamada je bio profesionalni boksač, a osuđen je zbog ubojstva četveročlane obitelji tijekom pljačke njihove kuće 1966. godine. Vrhovni sud ga je još 1980. godine osudio na smrtnu kaznu.

Međutim, njegovi odvjetnici su 2014. godine dostavili nove dokaze koji su rezultirali time da je Okružni sud odobrio ponovno suđenje i pustio ga na slobodu nakon gotovo pola stoljeća iza rešetaka. Visoki sud u Tokiju je 2018. godine je poništio ovu odluku, pa su Hakamadovi odvjetnici su podnijeli žalbu Vrhovnom sudu. Ovu vijest je donio *The Asahi Shimbun*, odnosno jedan od vodećih dnevnih listova u Japanu.

Izvori tvrde kako su Hakamadini odvjetnici prošle godine papi Franji poslali pismo u kojem su ga zamolili da se susretne s Hakamadom, koji je u međuvremenu kršten, odnosno postao katolik. Bivši zatvorenik bi se s papom Franjom trebao susresti na misi koja je planirana za 25. studenoga u Tokiju.

Rašeljka Zemunović | Bitno.net

NOVOSTI

ISRS

Sveta Stolica potvrdila Papino putovanje u Japan i Tajland

PAPA FRANJO (PIXELI/REUTERS/VADA NABDI)

Sedmo inozemno putovanje pape Franje ove godine vodi ga u studenome u Aziju – Japan i Tajland, priopćio je u petak 13. rujna Tiskovni ured Svete Stolice.

U sklopu 32. inozemnoga putovanja u pontifikatu papa Franjo posjetit će od 20. do 23. studenoga Tajland i zatim od 23. do 26. studenoga Japan, gdje su predviđeni posjeti Tokiju, Nagasakiju i Hirošimi. Papa dolazi na poziv Vlada i mjesnih Crkava. Putovanje u Japan održava se pod geslom „Štitite sav život“ iz Papine enciklike Laudato si'. Kraljevinu Tajland Papa pohodi u povodu 350. obljetnice prve katoličke misije u tadašnjem Sijamu.

Papa je još u rujnu protekle godine najavio posjet Japanu, ali do sada nije bilo službene potvrde posjeta većinski budističkom Tajlandu. Papi je posebno stalo do posjeta Japanu jer je mladi Jorge Mario Bergoglio pristupio Društvu Isusovoj s ciljem postati misionar u Japanu, no poglavari su drukčije odlučili. Japan ima dugu misijsku povijest koja je počela dolaskom Isusovca sv. Franje Ksaverskoga 1549. godine na jugozapad zemlje.

I u Japanu i Tajlandu katolici predstavljaju manjinu, 0,5 posto stanovništva. Većinska je religija budizam. U Japanu mnogi su i šintoisti a u Tajlandu značajna je hinduistička i muslimanska manjina. Jedini papa koji je posjetio Japan bio je sv. Ivan Pavao II. u sklopu putovanja u istočnu Aziju godine 1981. On je i jedini papa koji je posjetio Tajland – u svibnju 1984.

The Asahi Shimbun

HOME What's New National Report Politics Business Asia & World Sci & Tech Cult Sports

The Asahi Shimbun - National Report - article

Pope might meet with ex-death row inmate while visiting Japan

THE ASAHI SHIMBUN September 14, 2019 at 05:30 JST

Like Follow +1 Tweet +1 Print

Pope Francis during a visit to Myanmar in 2017.

Japan may unwittingly find itself under international scrutiny over its use of the death penalty when Pope Francis makes his first visit to Japan this autumn.

Francis has called for abolishing capital punishment, and sources in the Vatican said that discussions were under way with officials in Japan to bring about a meeting between the pontiff and Iwao Hakamada, 83, who spent decades on death row and has long insisted on his innocence.

Hakamada, a former professional boxer, was convicted of murdering a family of four during a robbery and setting fire to their home in Shirooka Prefecture in 1966.

Although Hakamada's death sentence was finalized in 1980 by the Supreme Court, his lawyers and supporters provided evidence that led the Shirooka District Court in 2014 to grant him a retrial and his release after nearly half a century behind bars.

The Tokyo High Court in 2018 overturned the retrial order and Hakamada's lawyers have appealed the decision to the Supreme Court. Hakamada continues to live in Hamamatsu, Shirooka Prefecture, even though the retrial order has been rescinded.

According to sources, Hakamada's lawyers sent Francis a letter last year asking that he meet with Hakamada, who was baptized while in prison.

Talks center on the possibility of Hakamada meeting the pope around the time of a Mass planned for Nov. 25 at Tokyo Dome, if his health is up to it.

His mental and physical condition deteriorated sharply during his lengthy incarceration.

The Vatican and the government on Sept. 13 announced the pope's itinerary for his Japan visit. He will arrive in Tokyo on Nov. 23 and visit Nagasaki and Hiroshima the following day. Francis will meet Emperor Naruhito and Prime Minister Shinzo Abe on Nov. 25 and depart Japan on Nov. 26.

Grafička slika 60. Primjer formiranja članka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net na temeljima agencijskih izvora, izvor: Bitno.net, IKA i *The Asahi Shimbun*.⁷⁹⁴

⁷⁹⁴ Na grafičkoj slici 60. možemo vidjeti primjer izvornog sadržaja s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net. Ovaj članak formiran je iz dva različita izvora IKA-e i *The Asahi Shimbun*-a (dnevne novine s dosegom od 6 170 000 dnevnih čitatelja). U konkretnom slučaju sadržaj je preuzet, preveden i oblikovan u izvorni članak od strane novinarke Rašeljke Zemunović. Izvori su jasno navedeni i označeni poveznicom u samom tekstu te se istima može pristupiti klikom na poveznicu. Usp. Rašeljka ZEMUNOVIĆ, Papa Franjo bi se u Japanu trebao susresti sa zatvorenikom koji je 48 godina čekao smrtnu kaznu [16.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/papa-franjo-bi-se-u-japanu-trebao-susresti-sa-zatvorenikom-koji-je-48-godina-cekao-smrtnu-kaznu/>, THE ASAHI SHIMBUN, Pope might meet with ex-death row inmate while visiting Japan [14.09.2019.], u: <https://www.asahi.com/ajw/articles/13058777>, IKA, Sveta Stolica potvrdila Papino putovanje u Japan i Tajland

Druga najzastupljenija skupina tema - kada su u pitanju članci koji su označeni kao izvorni - veže se za osobne osvrte o papi Franji na portalu Bitno.net (17,68%).⁷⁹⁵ Ovdje je potrebno razlikovati dvije skupine ovih tematskih članaka: članci koji prenose osvrte novinara angažiranih na portalu o papi Franji i izvorni članci novinara na portalu formirani na temeljima osvrta drugih teologa, svećenika, biskupa o papi Franji. U većini slučajeva na portalu Bitno.net ne radi se o osobnim osvrtima novinara angažiranih na portalu, već osvrtima preuzetim i nanovo oblikovanim iz drugih izvora.⁷⁹⁶

Prva skupina ili izvorni članci koji donose osvrte autora angažiranih na portalu Bitno.net nastoji određenu temu promotriti iz šireg i otvorenijeg aspekta slijedeći uređivačku politiku nesvrstavanja u ideološke rovove.⁷⁹⁷ Konkretni primjer možemo vidjeti u slučaju članka koji se osvrće na papinu pobudnicu „Radujte se i kličite“ novinara Tina Krvavice: „Zanemarite politička iščitavanja nove Papine pobudnice – pažljivo je pročitajte jer je ona poziv na svetost svima nama“⁷⁹⁸. Dok je u pojedinim medijima⁷⁹⁹ ova pobudnica dočekana kao papin odgovor njegovim kritičarima ili korak prema promjeni crkvene doktrine – redakcija portala Bitno.net

[13.09.2019.], u: <https://ika.hkm.hr/novosti/sveta-stolica-potvrdila-papino-putovanje-u-japan-i-tajland/> (30.07.2022.).

⁷⁹⁵ Usp. Tablica 56. i grafička slika 58.

⁷⁹⁶ Na portalu Bitno.net postoji 71 sadržaj označen kao autorski članak koji se po svojoj tematskoj podjeli može svrstati u kategoriju „osvrta o papi“. Između ove baze, njih 23 formirani su kao osobna i izvorna mišljenja autora iznesena na portalu Bitno.net. Kod preostalih 48 sadržaja radi se o autorskim člancima formiranim kroz prenošenje i oblikovanje različitih razmišljanja, osvrta i komentara preuzetih iz drugih izvora. Pri formaciji druge skupine članaka, autor iznosi osvrta ili više strana o papi Franji te u konačnici svoje razmišljanje kako bi čitatelju pružio što širu informaciju o konkretnoj temi. Kao primjer ovakve formacije članaka vidi: grafička slika 60 i grafička slika 61.

⁷⁹⁷ „Jako je važno da smo u svom radu odmaknuli od svake ideologije, da portal Bitno.net ne služi nijednoj ideologiji, ni političkoj ni ekonomskoj, ni ikakvoj drugoj svrsi osim naviještanja Evanđelja (...) U svom djelovanju ne želimo dopustiti da nas ikad zatvore u ideološke blokove, da nas određuju etikete lijevih ili desnih, progresivnih ili tradicionalističkih itd. Pozvani smo biti iznad toga, biti široki koliko je široka Crkva, biti katolički, sveopći, široki koliko je širok život“, u: Intervju P. Balta, pitanje br. 1.

⁷⁹⁸ Usp. Tino KRVAVICA, „Zanemarite politička iščitavanja nove Papine pobudnice – pažljivo je pročitajte jer je ona poziv na svetost svima nama“ [24.01.2019.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/gaudete-et-exsultate-papina-pobudnica-komentar-tino-krvavica/> (30.07.2022.).

⁷⁹⁹ Novine *New York Times* i *Wall Street Journal* te medijske kuće *Reuters* i *CNN* pobudnici pristupaju senzacionalistički naglašavajući borbu pape Franje s konzervativcima (*prolife* pokretom) unutar Katoličke Crkve. Novinari u navedenim medijskim kućama tvrde kako su br. 101 i 102. pobudnice direktan prigovor konzervativnim strujama unutar Crkve koji smatraju da je život nerođenog djeteta važniji od života siromaha, izbjeglica i drugih marginaliziranih skupina. Na papu Franju gledaju kao na progresivnog papu koji se vraća korijenima kršćanstva te se hrabro suočava s gorućim socijalnim pitanjima unutar svog pontifikata. Usp. Jason HOROWITZ, „Pope Francis Puts Caring for Migrants and Opposing Abortion on Equal Footing“ [09.04.2018.], u: <https://www.nytimes.com/2018/04/09/world/europe/pope-francis-migrants-abortion.html>, Francis ROCCA, „Pope Says Fighting Poverty Is as Essential as Opposing Abortion“ [09.04.2018.], u: <https://www.wsj.com/articles/pope-says-fighting-abortion-and-poverty-are-equally-sacred-causes-1523268012?mod=e2fb>, Delia GALLAGHER, „Pope Francis says helping the poor and migrants is as important as opposing abortion“ [09.04.2018.], u: <https://edition.cnn.com/2018/04/09/world/pope-abortion-holiness/index.html>, Philip PULLELLA, „Fighting social injustice as important as fighting abortion: pope“ [09.04.2018.], u: <https://www.reuters.com/article/us-pope-document-holiness/fighting-social-injustice-as-important-as-fighting-abortion-pope-idUSKBN1HG1BE> (30.07.2022.).

se odbija svrstati u bilo kakve ideološke rovove. Članak tj. komentar papine pobudnice novinara Tina Krvavice može se podijeliti na tri cjeline od kojih svaka nosi jasnu poruku.

U prvom dijelu članka, počevši od samog naslova, autor postavlja okvir svoga komentara. Ograđuje se od bilo kakve politizacije papine pobudnice i odbacuje ideju ideološkog svrstavanja naglašavajući kako je pobudnica sveopći poziv na svakodnevnu svetost upućen cjelokupnoj Crkvi.⁸⁰⁰ Na temelju osobnog i profesionalnog iskustva autor nastoji detektirati uzroke koji su doveli do pojedinačnih negativnih medijskih odjeka nakon izlaska ove pobudnice. Glavne krivce negativnog medijskog osvrta na papinu pobudnicu Krvavica vidi u: „nedostatku pravih pojmova zbog čega novinari nerijetko (pre)uzimaju pojmove iz područja politike“ i „gubitku osjećaja za katoličko novinarstvo zbog njegove snažne sekularizacije, objektivizacije i, u današnjem vremenu degradacije“.⁸⁰¹ Spomenuti čimbenici su po mišljenju autora doveli do stvaranja ideoloških tabora ili podijele na: „ljevicu, desnicu i centar (ili ako baš hoćete „liberala“, „tradicionalista“ i „neokonzervativaca“).“⁸⁰² Kao primjer postajanja spomenutih ideoloških tabora on uzima u obzir činjenicu kako se slična situacija dogodila prilikom izlaska prethodne papine pobudnice *Radost ljubavi*. Pri tome nudi poveznicu na prethodno objavljene članke o toj temi na portalu Bitno.net označene oznakom #Amorislaetitia⁸⁰³.

Na početku drugog dijela komentara papine pobudnice autor priznaje vlastita ograničenja i propuste navodeći kako je i „sam tijekom rada na ovom portalu znao upasti u tu ljepljivu mrežu pisanja o „liberalima“ i „konzervativcima“, „pravovjernima“ i „hereticima“.“⁸⁰⁴

⁸⁰⁰ Usp. GE, br. 7.

⁸⁰¹ Autor u članku dobro detektira uzroke koji dovode do negativnog medijskog narativa kada je u pitanju Katolička Crkva, no važno je uzeti u obzir i treći čimbenik – ograničen broj ne samo religioznih već deklariranih katoličkih novinara unutar medijskog prostora. Robert LICHTER – Daniel AMUNDSON – Linda LICHTER, *Media Coverage of the Catholic Church*, u: Patrick RILEY – Russell SHAW (ur.), *Anti-Catholicism in the Media: An Examination of Whether Elite News Organizations Are Biased Against the Church*, Huntington, 1993., 5.

⁸⁰² Pojmovi poput „progresivan, ljevica, liberal“ i njihove suprotnosti „konzervativan, desnica, tradicionalist“ kada je u pitanju Katolička Crkva drastično se razlikuju od istih prilikom njihove primjene u medijima kada su u pitanju sekularne teme. Dok se unutar sekularnog medijskog prostora ovi termini koriste za opisivanje određenog seta vrijednosti isti se ne smije unaprijed pretpostavljati za pripadnike Katoličke Crkve. Termin liberalan u sekularnim medijima može označavati osobu koja podržava abortus i istospolne brakove, no kada se isti termin odnosi na pripadnika Katoličke Crkve on može označavati osobu koja podržava ženske ministrante ili veću participaciju laika unutar Crkve. Upravo zbog toga nužna je jasna distinkcija unutar medijskog prostora kako bi se spriječilo širenje iskrivljenih informacija i pretpostavki kod čitatelja. Usp. Joelle SANTOLLA, *Confusing the Faithful: Catholicisms Struggle With Mass Media*, Master Thesis, Washington, 2006., 64.

⁸⁰³ Usp. BITNO.NET, <https://www.bitno.net/teme/amoris-laetitia/> (30.07.2022.).

⁸⁰⁴ Opasnost od upadanja u ideološke tabore, kada je u pitanju Katolička Crkva, je realna i prisutna unutar medijskog prostora. U istraživanju provedenom na uzorku od osam značajnih sekularnih medijskih izvora (*The New York Times*, *Washington Post*, *Time*, *The Newsweek*, *U.S. News & World Report*, *ABC*, *CBS* i *NBC*) autori su došli do zaključka kako se o Crkvi u 79% sadržaja piše i izvještava u konzervativnim terminima, a u 21% sadržaja u progresivnim terminima. Usp. Robert LICHTER – Daniel AMUNDSON – Linda LICHTER, *Media Coverage*

Prema autoru, izlazak iz ovakvog selektivnog pristupa temi ili tekstu moguće je pronaći samo u cjelovitom iščitavanju pobudnice umjesto fokusiranja na „fusnote i privatna pisma biskupskim konferencijama“. Čitatelji danas obraćaju manje pozornosti na cjelovitost samog teksta te čitaju samo naslove⁸⁰⁵, a novinari u takvom okruženju biraju samo one naslove koji vode prema većoj monetizaciji objavljenog sadržaja⁸⁰⁶. U ovakvoj situaciji redakcija portala Bitno.net mora biti odgovorna i izbjegavati korištenje onih marketinških tehnika koji se u određenoj mjeri mogu tumačiti kao manipulacija čitatelja.⁸⁰⁷

U trećem dijelu članka autor pokušava nadići kritike koje su upućene papi, a povezane su s modernim herezama „neognosticizma i neopelagijanizma“⁸⁰⁸. Krvavica ovdje ne uzlazi u teološku analizu istih - imajući u vidu kako je portal Bitno.net namijenjen širokom čitateljstvu⁸⁰⁹ - već pokušava upozoriti na opasnost koje navedene nose svakodnevnom životu.

of the Catholic Church, 205. Korištenje političkih termina za opisivanja vrijednosnih stavova vezanih za Katoličku Crkvu prisutno je također u katoličkim medijima samo u značajno manjoj mjeri nego što je to slučaj sa sekularnim medijima. U istraživanju provedenom na uzorku od 263 članka iz dva sekularna i tri vjerska medijska izvora (*The Washington Post*, *Arlington Catholic Herald*, *Newsweek*, *The National Catholic Register*, *St. Anthony Messenger*) autor dolazi do rezultata koji ukazuju da se termini „konzervativan“ i „liberalan“ u analiziranim izvorima koriste u 69 puta. Od navedenog broja samo su u četiri slučaja isti termini korišteni u katoličkim medijima. Usp. Joelle SANTOLLA, *Confusing the Faithful: Catholicisms Struggle With Mass Media*, 64.

⁸⁰⁵ S razvojem tehnologije i svakodnevnim oslanjanjem na ekrane kao primarne izvore informacija i sadržaja razvio se termin „hiper čitanje“ (eng. *hyper reading*). Hiper čitanje uključuje prelistavanje, skeniranje, fragmentiranje i suprotstavljanje različitih tekstova kao strateški odgovor na informacijski bogato okruženje. Svrha ovakve vrste čitanje je brza identifikacija relevantnih informacija što dovodi do toga da su samo pojedini dijelovi teksta pročitani. Pojedina istraživanja ukazuju na to da se u prosjeku pročita samo 20-28% teksta te da gotovo 50% čitatelja provede nešto manje od 12 sekundi po internetskoj stranici. Ovakva vrsta (ne)pozornosti govori u prilog tome kako je za prosječnog čitatelja najvažnija stavka pri pretraživanju i čitanju sadržaja samo opremanje članka (nadnaslov, naslov, slika, podnaslov, uvodni tekst itd.). Upravo zbog toga opremanja članka predstavlja ključni faktor - svojevrsna „vrata“ - kroz koja će čitatelj odlučiti ući u sadržaj koji se nudi ili nastaviti dalje s pretraživanjem. Usp. Katherine HAYLES, *How we think: Digital media and contemporary techogenesis*, Chicago, 2021., 12., Naomi BARON, *Words Onscreen: The fate of reading in a digital world*, New York, 2016., 42.

⁸⁰⁶ Neke od strategija koje se primjenjuju prilikom formacije uočljivog naslova su: korištenje senzacionalizma; naglašavanje „važnosti“ ili „osjetljivosti“ situacije; nedorečenost naslova te nagovještaj potencijalnog odgovora u tekstu; poistovjećivanje s čitateljskom; stiliziranje naslova u obliku popisa. Pri analizi 600 najviralnijih naslova na Facebook-u u 2017. godini autori su došli do zaključka kako među sedam različitih medijskih izvora (*The New York Times*, *The Guardian*, *CNN*, *FOX*, *BBC*, *The Huffington Post*, *BuzzFeed*) oni s dužom i jačom digitalnom prisutnošću više posežu za navedenim strategijama. Tako na primjer tradicionalni tipovi medija (1.5%) gotovo i ne koriste naslove stilizirane u obliku popisa (138 naslova) za razliku od onih koji su usredotočeniji na digitalnu prisutnost (59,4%). Usp. Danielle KILGO – Vinicio SINTA, *Six Things You Didnt Know About Headline Writing: Sensationalistic Form in Viral News Content From Traditional and Digitally Native News Organizations*, u: *International Symposium on Online Journalism*, 6 (2016.) 1, 111-130.

⁸⁰⁷ Korištenje naslova koji se u određenoj mjeri mogu okarakterizirati kao „manipulativni naslovi“ prisutno je i na portalu Bitno.net (5,89%). Glavni urednik portala ističe kako ovakav tip naslova nije usmjeren prema varanju čitatelja već povećanju „atraktivnosti, zanimljivost i privlačnosti, ali nikako senzacionalizmu“. Analizirani naslovi u ni jednom slučaju ne odudaraju, niti su u suprotnosti, od onoga što se može pronaći u članku. Korištenje ovakve vrste naslova legitimna marketinška taktika, no zasigurno bi bilo mudrije izbjegavati istu u budućnosti. Usp. Tablica 47., grafička slika 49. i intervju P. Balta, pitanje br. 14.

⁸⁰⁸ Usp. GE, br. 36 - 62.

⁸⁰⁹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 3. i 6., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 8., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 4., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 7., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 7 i pitanje br. 8, Intervju I. Džeba, pitanje br. 7.

Za njega istaknute hereze, kao i medijska prašina koja se oko njih digla, ne predstavljaju dva ideološka bloka koji postoje unutar Crkve već „svakodnevnu opasnost koja prijete svakom od nas“.⁸¹⁰ Krvavica se u prikazu ove opasnosti služi osobnim primjerom: „čitajući pobudnicu, uvidio (sam) kako su obje hereze suptilno prisutne u meni samome. S jedne strane traženje „skrivenog znanja“ koje drugi nemaju, a koje dolazi od Đavla naspram mudrosti koju Otac daje kao dar; s druge strane gledanje drugih isključivo kroz prizmu zakona, a pronalaženje svakojakih opravdanja u vlastitu životu za nevršenje istog“.⁸¹¹ Autor završava treći dio iznošenjem zaključka kako pri govoru o papinoj pobudnici „Radujte se i kličite“ ne možemo ili trebamo pretpostaviti postojanje „papinih kritičara“ ako dokument čitamo u ispravnom svjetlu – sveopćem pozivu na svetost. Na kraju članka se poveznica koja donosi najzanimljivije citate iz papine pobudnice kao i oznaka #GaudeteetExsultate pomoću koje je moguće pristupiti svim člancima na portalu Bitno.net koji se dotiču navedene teme.

Druga skupina ili autorski članci formirani na drugim izvorima obuhvaća one članke koji su nastali na temeljima osvrta pojedinih teologa, svećenika, biskupa o papi Franji. Po svojoj naravi ovakav tip članaka sličan je onima informativnog karaktera. Takva vrsta članka predstavlja kompilaciju različitih jasno navedenih izvora te osvrta samog novinara o temi koja se u konkretnom slučaju obrađuje.⁸¹² Kao primjer ovakve vrste članka možemo izdvojiti tekst: „Nakon objave optužbi protiv pape Franje koji su podržali i „lažni potpisi“, kardinal Müller i Parolini pozvali na „dijalog“ suprotstavljenih strana“⁸¹³. U članku autor nastoji razložiti

⁸¹⁰ Pojedini vjerski portali poput *Catholicculture.com*, čije je članak kasnije preuzeo i preveo portal *Quovadis Croatia.com*, u svom osvrtu na pobudnicu špekuliraju o postojanju papina obračun s neistomišljenicima kroz brojeve posvećene neognosticizmu („kardinali koji su predstavili *dubiu* o pobudnici *Radost ljubavi*“) i neopelagijanizmu („kardinali opsjednuti brigom o zakonu, liturgiji, nauku ili prestižu Crkve“). Premda u tekstu Krvavica direktno ne spominje ili navodi konkretne članke, on u daljnjem pisanju jasno odbacuje mogućnost postojanja kritike te se nastoji odmaknuti od pitanja ideoloških tabora upućujući na glavnu poruku pobudnice. Usp. CATHOLIC CULTURE, „New papal document is more than a response to critics“ [09.04.2018.], u: <https://www.catholicculture.org/news/headlines/index.cfm?storyid=36397>, QUOVADISCROATIA, „Je li Gaudete et Exsultate Papin odgovor kritičarima?“ [10.04.2018.], u: <https://www.catholicculture.org/news/headlines/index.cfm?storyid=36397> (30.07.2022.).

⁸¹¹ Na slično promišljanje o pošasti neognosticizma i neopelagijanizma u svagdašnjem vjerničkom životu moguće je pronaći u članku profesora Martinjaka. U analizi papine pobudnice „Radujte se i kličite“ on ističe konkretne opasnosti s kojima se vjernik danas suočava, a povezane su s ovim modernim herezama. Prema njemu praksa neognosticizmu se danas očituje kroz kompulzivno prikupljanje spasonosnih informacija i znanja, prakticiranje opskurnih vjerskih praksa te egocentrično zatvaranje prema zajednici u brizi za osobno spasenje. Negativan utjecaj neopelagijanizma u današnjoj Crkvi vidljiv očituje se kroz oslanjanje na vlastite snage prema putu spasenja, odbacivanje utjecaja Božje milosti i promatranje drugih vjernika unutar zajednice kao manje vrijednih. Usp. Mikolaj MARTINJAK, Gnosticizam i neopelagijanizam – zapreka svetosti ili izvor konfuzije, u: *Nova prisutnost*, 17 (2019.) 3, 496 -501.

⁸¹² Usp. Grafička slika br. 61.

⁸¹³ Usp. Tino KRVAVICA, „Nakon objave optužbi protiv pape Franje koji su podržali i „lažni potpisi“, kardinal Müller i Parolini pozvali na „dijalog“ suprotstavljenih strana“ [28.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/correctio-filialis-muller-o-sinovskom-ispravku-lazni-potpisi-sinovski-ispravak/> (30.07.2022.).

cjelokupnu situaciju i medijsku pompu⁸¹⁴ koja se povezuje s izlaskom papine pobudnice *Radost ljubavi* i „Correctio Filialis De Haeresibus Propagatis“⁸¹⁵ (dalje „sinovski ispravak“).

U uvodnom dijelu članka autor podsjeća na događaje i reakcije koje su uslijedile nakon objave papine pobudnice. Pri tome donosi jasno označene poveznice u članku na tekstove koji se bave temama koje su uzročno-posljedično dovele do situacije „sinovskog ispravka“.⁸¹⁶ Koristeći se označenim poveznicama redakcija ostavlja mogućnost čitateljima da se bolje upoznaju s konkretnim situacijama koje su prethodile ovom slučaju. U nastavku *Krvavica* prenosi pomirljivo razmišljanje kardinala Gerharda Müllera objavljeno u *National Catholic Register*-u. Kardinalovo razmišljanje usmjereno je prema otvaranju puta dijaloga u kojem: „Petrov nasljednik zaslužuje puno poštovanje, ali da, s druge strane njegovi iskreni kritičari zaslužuju uvjerljiv odgovor“.⁸¹⁷ Autor članka na sličan način izdvaja razmišljanje kardinala Pietra Parolinija koji u razgovoru za *Catholic Herald*⁸¹⁸ zagovara dijaloški pristup u rješavanju poteškoća nastalih objavom „sinovskog ispravka“. Članak se ne zaustavlja samo na pozivu na dijalog. *Krvavica* kroz riječi kardinala Marc-a Oullett-a, izrečene pred Kanadskom biskupskom konferencijom⁸¹⁹, ukazuju na važnost iščitavanja cjelokupnog dokumenta. Bilo kakva „alarmistička i permisivna“ interpretacija osmog poglavlja prema kardinalu ne može biti interpretativni ključ za tumačenje cjelokupne pobudnice niti predstavlja iskrene papine namjere. U posljednjem dijelu ovog članka autor se usredotočuje na jednu od potencijalnih

⁸¹⁴ Javna objava dokumenta „Correctio Filialis De Haeresibus Propagatis“ u medijima je tumačena kao direktan udarac na ispravnost i pravovjernost pontifikata pape Franje. Brojni sekularni i katolički mediji o ovom slučaju izvještavaju senzacionalistički. U njihovim pisanjima navode se tzv. papine hereze, zvučna imena potpisnika te se u oba tabora poziva na Isusov nauk. S prolaskom vremena i izostankom službenog papina odgovara medijski pritisak posustaje, a papini prigovaratelji postaju sve tiši. Usp. Joseph BLANEY (ur.), *Understanding Pope Francis: message, media, and audience*, London, 2021., 15-16.

⁸¹⁵ Službeni dokument predstavljen je Svetom Ocu 11. kolovoza 2017. godine u Domu svete Marte. Njime se nastoji upozoriti papu Franju na sedam „krivovjerna mišljenja“ koja se nalaze u pobudnici „Radost ljubavi“, a vezani su za izrečene stavove o braku, moralnom životu i primanju sakramenata. Ovim se dokumentom ne želi optužiti papu za formalnu herezu, već upozoriti na postojanje izjava koje nisu u skladu s kršćanskom vjerom i moralom, a nalaze se u pobudnici. Kako potpisnici nisu primili nikakav odgovor od pape Franje oni objavljuju dokument od 25 stranica 24. rujna 2017. godine. Inicijalno je dokument potpisalo 40 teologa, svećenika i vjernika laika, no taj je broj do danas narastao na 250 supotpisnika. Usp. CORRECTIOFILIALIS, „Correctio Filialis De Haeresibus Propagatis“ [24.09.2017.], u: <http://www.correctiofilialis.org/> (30.07.2022.).

⁸¹⁶ Usp. BITNO.NET, <https://www.bitno.net teme/amoris-laetitia/>, Goran ANDRIJANIĆ, „Skupina teologa i svećenika optužila papu Franju da potiče herezu“ [25.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-hereza-correctio-filialis/>, Tino KRVAVICA, „Pismo četiriju kardinala Papi: Sveti Oče, pojasnite neke dvojbe u tumačenju pobudnice Amoris Laetitia“ [14.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-hereza-correctio-filialis/> (30.07.2022.).

⁸¹⁷ Usp. Edward PENTIN, „Cardinal Müller Suggests Pope Francis Appoints Group of Cardinals to Debate His Critics“ [26.09.2017.], u: <https://www.ncregister.com/blog/cardinal-mueller-suggests-pope-francis-appoint-group-of-cardinals-to-debate-his-critics> (30.07.2022.).

⁸¹⁸ Usp. STAFF REPORT, „Cardinal Parolin calls for „dialogue“ after correction“ [28.09.2017.], u: <https://catholicherald.co.uk/cardinal-parolin-calls-for-dialogue-after-filial-correction/> (30.07.2022.).

⁸¹⁹ Usp. CNS, „Cardinal Ouellet denounces „alarmist“ interpretation of Amoris Laetitia“ [27.09.2017.], u: <https://catholicherald.co.uk/cardinal-parolin-calls-for-dialogue-after-filial-correction/> (30.07.2022.).

opasnosti koje su se pojavile s izlaskom „sinovskog ispravka“. Za njega osobno izostanak autentičnosti samih potpisnika predstavlja velik problem na što ukazuje u tekstu prenoseći riječi izvršnog direktora CNA i dr. Joseph Shaw-a koji komentiraju „višak potpisa“. ⁸²⁰

Krvavica temi „sinovskog ispravka“ nastoji pristupiti dijaloški i pomirljivo. Pri tome ukazuje na poteškoće koje su prethodile ovom događaju, donosi komentare suprotnih strana iz provjerenih izvora te ostavlja dovoljno prostora čitatelju da sam donese konačni sud. ⁸²¹ Premda članak nije direktan osvrt na papu Franju već na njegovu pobudnicu, on prenosi razmišljanja značajnih subjekata koji su uključeni u ovaj događaj čime (ne)posredno kod čitatelja gradi sliku o papi Franji. ⁸²² Pri pisanju autor izbjegava senzacionalizam koji je prisutan u drugim medijima te gradi sadržaj u informativnom i dijaloškom tonu. ⁸²³ U konačnici, svojim osvrtom na „sinovski ispravak“ Krvavica čitateljima želi ukazati na važnost ispravnog informiranja, kritičkog promišljanja i razvoja dijaloške komponente unutar Crkve ⁸²⁴ – no izostaje osobna teološko-pastoralna refleksija autora. On u navedenom članku izvrsno pokriva i obrađuje navedenu temu donoseći relevantne izvore, no pri teološko-pastoralnoj obradi istog oslanja se na izjave drugih. Nerealno bi bilo očekivati od redakcije portala Bitno.net, s obzirom na

⁸²⁰ Usp. CNA, „A note from CNA’s Executive Director on the „filial correction“ [27.09.2017.], u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/36885/a-note-from-cnas-executive-director-on-the-filial-correction>, Steve SKOJEC, "Forged Filial Correction Signature Raises Questions of Fraud, Attempt to Discredit Effort" [27.09.2017.], u: <https://onepeterfive.com/forged-filial-correction-signature-raises-questions-of-fraud-attempt-to-discredit-effort/> (30.07.2022.).

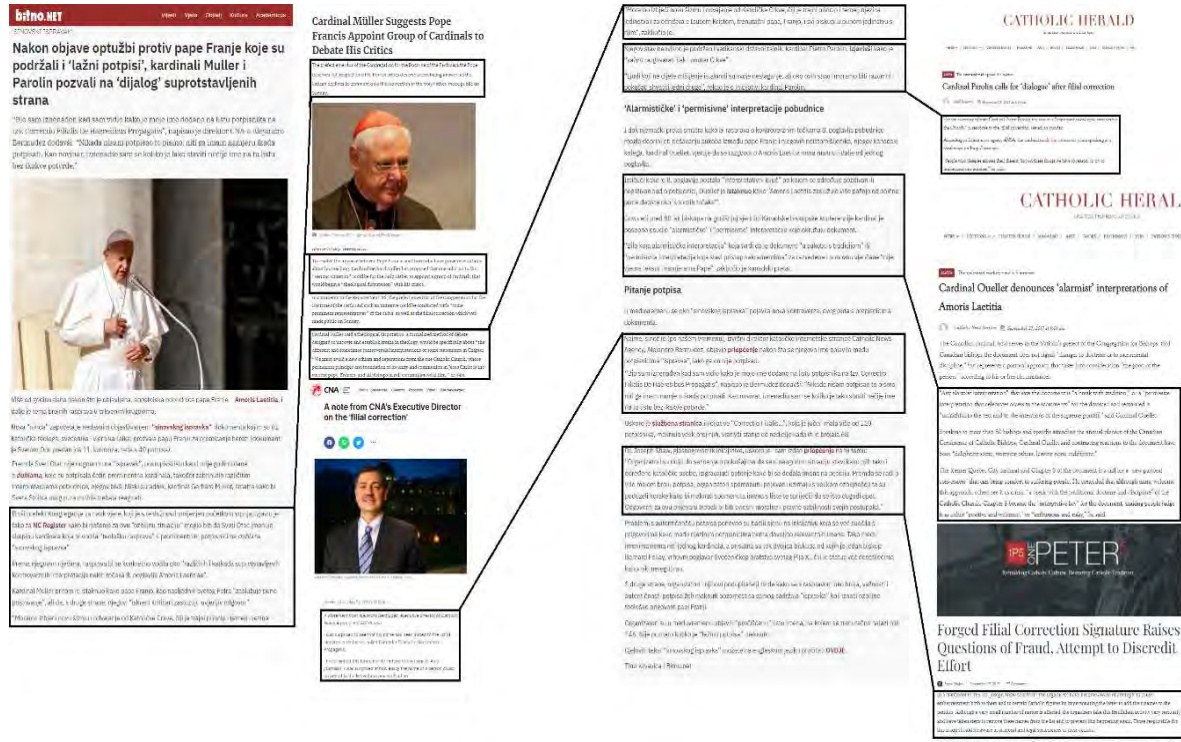
⁸²¹ Pri oslanjanju na agencijski i drugi sadržaj ključno je istražiti vijesti iz više različitih izvora kako bi čitatelj mogao dobiti najprovjerenu i najtočniju informaciju. U konstantnoj bitci za što većim brojem čitatelja dužnost je (katoličkog) novinara da stavi točnost i istinitost sadržaja ispred vremena same objave. Usp. Anton ŠULJIĆ, Profesionalne vrijednosti agencijskog novinarstva i odgovornosti za javnu informaciju, u: *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 78.

⁸²² Bitno.net kao nišni vjerski portal uživa visoko povjerenje svojih čitatelja kada su u pitanju teme koje se dotiču vjere, vjerskog nauka i događaja u Crkvi (tablice 25. i 26.) te mu se njegovi čitatelji gotovo svakodnevno vraćaju (tablica 16.) Ove dvije točke predstavljaju važno uporište prilikom formaciju osobnih stavova o određenoj temi. Što se više medij povezuje sa svojim pratiteljima (objektivno i provjereno izvještavanje) i redakcija odgovara na njihove zahtjeve (uvažavanje komentara i zahtjeva čitatelja) to će oslonjenost pratitelja pri formaciji osobnog u odnosu na taj medij biti veća. Usp. Kenneth FLEMING - Brian STEFFENS, Understanding readers of local newspapers and editorial journalism in small communities, u: *Research paper presented at the Mass Communication Division of the 2009 Conference of International Communication Association in Chicago*, 18-19.

⁸²³ Uloga novinara unutar medijskog prostora je biti „neutralan komunikator važnih novosti i pogleda prema javnosti i nepristranih pogleda same javnosti, koristeći odgovorne i precizne metode pribavljanja vijesti za dobrobit stanovništva.“ Oni su dužni „informirati javnost o važnim događajima da im budu razumljivi, djelovati poput psa čuvara u pitanjima narušavanja prava, privatno i javno; predstavljati otvoreni forum za izražavanje i kritičku raspravu o predmetima, pogledima i vrijednostima“. Usp. Danijel LABAŠ – Luka BRAJNOVIĆ, od vjernosti sebi do vjerodostojnosti profesije, u: *Medijske studije*, 1 (2010.) 1-2, 171-182.

⁸²⁴ „Crkvi su potrebne teološke rasprave koje bi trebale imale za cilj bistrenje i osvjetljavanje još nedovoljno jasnog nauka ili nedovoljno jasno uočene i teološki istražene vjerske istine. Suprotstavljena mišljenja tada su poželjna jer pomažu da se vjersku istinu koju se propitkuje bolje osvijetli i dublje spozna“, u: Mladen PARLOV, Ljubiti Crkvu, *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 4, 528.

kadrovska ograničenja⁸²⁵, da svaki članak ima osobnu teološko-pastoralnu analizu novinara koji u njemu piše. No to je zasigurno je nešto na čemu bi redakcija portala Bitno.net u daljnjem radu mogla dodatno poraditi.

Grafička slika 61. Primjer formiranja osvrta na papu Franju utemeljenog na drugim izvorima, izvor: *Bitno.net*, *CNA*, *NC Register*, *Catholic Herald*, *IP5*.⁸²⁶

⁸²⁵ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrižanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12, Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

⁸²⁶ Na grafičkoj slici 61. možemo vidjeti primjer formiranja izvornog sadržaja s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net na temelju drugih vanjskih izvora. Članak je formiran iz četiri različita izvora *CNA*, *NC Register*, *Catholic Herald* i *IP5*. Sadržaj je preuzet, preveden i oblikovan u izvorni članak od strane novinara Tina Krvavice. Izvori su jasno navedeni i označeni poveznicom u samom tekstu te se istima može pristupiti klikom na poveznicu. Usp. Edward PENTIN, Cardinal Muller Suggests Pope Francis Appoints Group of Cardinals to Debate His Critics, *CATHOLIC HERALD*, Cardinal Ouellet Denounces Interpretations of Amoris Laetitia, *CNA*, A note from CNA's Executive Director on the „filial correction“, Steve SKOJEC, Forged Filia Corrections Signatures Raises Questions of Fraud, Attempt to Discredit Effort.

U ovom dijelu rada proveli smo kvantitativnu analizu sadržaja članaka označenih oznakom #papaFranjo od početka Franjina pontifikata u ožujku 2013. godine do kraja 2019. godine. Ova tema sačinjava prosječno 14,5% ukupnog broja objavljenih članaka⁸²⁷ na portalu Bitno.net što je čini značajnom ne samo tematski već i sadržajno. Prosječna dinamika objavljivanja članaka s oznakom #papaFranjo je jedan članak mjesečno; premda sama brojka varira ovisno o mjesecu u godini⁸²⁸ ili danu u tjednu⁸²⁹. Najveća zainteresiranost za ovu temu na portalu je svakako u inicijalnoj godini papina pontifikata⁸³⁰ što je vidljivo i kod drugih istraživanja koja se bave ovom temom.⁸³¹ Redakcija portala Bitno.net shematski kategorizira gotovo sve članke o ovoj temi u (pot)kategoriju *Vijesti*⁸³² te joj pristupa prvenstveno informativno. Pri tome se redakcija u najvećoj mjeri pridržava generalnih smjernica za prenošenje sadržaja i vijesti prilagođenih za objavu u digitalnom formatu⁸³³, a među njima i rasponu od 1-2 kartice teksta.⁸³⁴

Svi analizirani članci na portalu Bitno.net opremljeni su naslovom i slikom, dok nadnaslovi i podnaslovi tek kasnije postaju standardna oprema članaka.⁸³⁵ Iako kod drugih sekularnih medija prevladaju naslovi informativne naravi⁸³⁶, na portalu Bitno.net prevladavaju naslovi deskriptivne naravi/citati (66,54%)⁸³⁷. Na ovaj način redakcija portala odabire u prvi plan staviti središnju poruku ili papin citat kako bi privukao pažnju čitatelja. Manji broj naslova

⁸²⁷ Usp. Tablica 41 i grafička slika 45.

⁸²⁸ Usp. Tablica 42 i grafička slika 46.

⁸²⁹ Usp. Tablica 44 i grafička slika 48.

⁸³⁰ Usp. Tablica 41 i grafička slika 45.

⁸³¹ Usp. Lijo THOMAS, *News coverage on Pope Francis by Indian Media*, Daniela KOLLAROVA – Magdalena UNGEROVA, *Media image of pope Francis I.*, Cassandra HARDER, *Our Father, you who art on Twitter. A multimodal analysis of the representation of Catholic belonging and identity through the official social media accounts of Pope Francis and Vatican News*, masters thesis, Aalborg, 2018., Adam TURNER, *Framing a Pope: Analyzing Media Frames in New York Times Coverage of Pope Francis*, masters thesis, Blacksburg, 2019.

⁸³² Usp. Tablica 43.

⁸³³ Pri pisanju teksta za digitalna izdanja novinar mora voditi računa o dodatnim elementima koji će pratiti taj isti tekst, a specifični su za digitalno okruženje: audio ili videozapis, dodatni zapisi ili poveznice, interaktivni grafikoni ili mape, kratke ankete ili kvizovi, fotogalerije, objave na društvenim mrežama itd. Usp. Matija KATALENIĆ, *Online novinarstvo*, završni rad, Varaždin, 2015., 20-32.

⁸³⁴ Usp. Tablica 47. i grafička slika 50.

⁸³⁵ Usp. Tablica 48.

⁸³⁶ Usp. Igor KANIŽAJ, *Opća politiziranost hrvatskih dnevnih listova*, 109., Sanja DRAGOJEVIĆ – Igor KANIŽAJ – Ivana ŽEBEC, *Europska Unija u hrvatskim dnevnim novinama*, 133-163., Igor KANIŽAJ, *Manjine – između javnosti i stvarnosti. Nacionalne manjine u dnevnim novinama 2001-2005.*, 59-72., Lidija DUJIĆ, *Medijsko praćenje humanitarnih akcija – između senzibiliziranja javnosti i kršenja dječjih prava*, Siniša KOVAČIĆ, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, 112-113.

⁸³⁷ Usp. Tablica 49. i grafička slika 51.

na portalu može se okarakterizirati kao manipulativni ili senzacionalistički naslovi (5,89%), no ni u jednom slučaju nije uočena namjera krivog informiranja ili dovođenja u zabludu čitatelja. Redakcija portala Bitno.net isključuje postojanje ikakve manipulacije kroz naslove ili sadržaj⁸³⁸, te opravdava isto korištenjem određenih marketinških tehnika koje kod čitatelja bude osjećaj znatizelje i rezultiraju češćim odabirom takve vrste sadržaja. Uslijed grafičkih i tehničkih promjena na portalu Bitno.net (16. studenog 2020.) dolazi do vizualne redukcije slika koje prate članke s oznakom #papaFranjo. Redakcija je odabrala šest stalnih fotografija s internetske platforme *Shutterstock* kojima oprema članke s oznakom #papaFranjo. I prije ove grafičko-tehničke promjene redakcija se u potpunosti oslanjala na vanjske izvore prilikom opremanja članaka fotografijama⁸³⁹ što govori u prilog ili potvrđuje drugu hipotezu prema kojoj se portal Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora.

Danas se brojni mediji u kreiranju sadržaja oslanjaju na informativne agencije koji služe kao svojevrsni posrednici između događaja, redakcija i čitatelja. Temelj ove suradnje, u većini slučajeva, počiva na kadrovskoj i financijskoj nemogućnosti lokalne ili nacionalne redakcije za pokrivanjem konkretne teme međunarodnog karaktera⁸⁴⁰ kao što je i slučaj s portalom Bitno.net⁸⁴¹. Kada je u pitanju izvornost sadržaja s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net, u analizi uočavamo kako je više od dvije trećine sadržaja na ovu temu preuzeto iz drugih izvora (83,67%), dok se 16,32% sadržaja može okarakterizirati kao izvorni članci.⁸⁴² Ovo je zasigurno velik postotak preuzimanja sadržaja iz agencijskog izvora, no kao takav ne odudara od drugih redakcija u Hrvatskoj⁸⁴³. Ovaj faktor dodatno potvrđuje postojanje informacijske i sadržajne ovisnosti portala Bitno.net o drugim izvorima.

Izvorni članci, objavljeni od strane pojedinaca angažiranih na portalu Bitno.net, se u značajnoj mjeri oslanjaju na druge izvore. Na primjeru dva članka na portalu Bitno.net

⁸³⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 14., Intervju A. Mikić, pitanje br. 16.

⁸³⁹ Usp. Tablica 51. i grafička slika 54.

⁸⁴⁰ Usp. Ali RAFEEQ – Shujun JIANG, From the Big Three to elite news sources: a shift in international news flow in three online newspapers TheNational.ae, Nst.com.my and Nzherald.co.nz, 96-97., Eliana TAIRA, *Foreign news in New Zealand's metropolitan press*, 220-225., Chang-Ho LEE, News Coverage of the U.S. War with Iraq: A Comparison of *The New York Times*, *Arab News*, and *The Middle East Times*, 81-82., Terhi RANTANEN, European News Agencies and Their Sources in the Iraq War Coverage, 301-314.

⁸⁴¹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15. i pitanje br. 17., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12, Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

⁸⁴² Usp. Tablica 52. i grafička slika 55.

⁸⁴³ Stojan OBRADOVIĆ, Alternativne agencije i nekomercijalne medijske potrebe, 83-88., Ante GAVRANOVIĆ, Utjecaji komercijalizacije na javne medije, 111-115.

označene oznakom #papaFranjo moguće je jasno vidjeti na kakav se način gradi sadržaj članka o papi i u kojoj se mjeri autori oslanjaju na vanjski sadržaj.⁸⁴⁴ Premda se u člancima nastoji iznijeti šira slika o događajima, prenijeti više razmišljanja iz različitih izvora, graditi sadržaj u dijaloškom tonu i izbjeći svrstavanje u ideološke rovove izostaje osobni teološko-pastoralni osvrt autora o temi koja se obrađuje. Većina članaka s oznakom #papaFranjo informativnog je karaktera⁸⁴⁵ (izvještaji iz Vatikana, papine poruke itd.) te po svojoj naravi ne ostavljaju dovoljno prostora za teološko-pastoralni osvrt autora. U onim slučajevima gdje za isti ima prostora autori se prvenstveno pozivaju na druge (relevantne) izvore za teološko-pastoralnu analizu konkretnih situacija i ne iznose u tolikoj mjeri vlastita razmišljanja.

Svi analizirani faktori u konačnici potvrđuju drugu hipotezu prema kojoj se portal Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublja teološko-pastoralne analize istog. Ovo je u najvećoj mjeri vidljivo kroz redakcijsko preuzimanje slika i sadržaja iz agencijskih izvora, kao i većinski informativni pristup obradi tema vezanih za papu Franju. U onim manjinskim slučajevima kada se radi o izvornim člancima na portalu i moguća je dublja analiza teme izostaje osobni doprinos autora jer se isti pri teološko-pastoralnoj analizi primarno oslanjaju na druge relevantne izvore.

5.2.6. Kvalitativna analiza evangelizacijskog aspekta članaka o papi Franji na portalu Bitno.net

Pri kvalitativnoj analizi evangelizacijskog sadržaja o papi Franji na portalu Bitno.net usredotočili smo se na članke koji se vežu za papina apostolska putovanja. Apostolska putovanja izvan granica Italije ne možemo promatrati isključivo kroz njihovu sekularnu diplomatsku funkciju usmjerenu prema održavanju dobrih odnosa i sklapanju diplomatskih saveza. Posjet pape određenoj državi, kao vjerskog autoriteta i poglavara, nosi sa sobom dublju dimenziju koja uključuje ali i nadilazi okvire sekularne diplomacije.⁸⁴⁶ Za vrijeme apostolskih putovanja pape istovremeno predstavljaju vjerske poglavare Katoličke Crkve i državne poglavare Svete Stolice. Kroz putovanja i diplomatske susrete oni u konačnici zastupaju interese Katoličke Crkve i njezinih vjernika po cijelom svijetu.⁸⁴⁷ Premda ne postoji univerzalna definicija apostolskih putovanja, njihova primarna svrha da se iščitati iz dogmatske konstitucije

⁸⁴⁴ Grafička slika 60. i 61.

⁸⁴⁵ Usp. Tablica 56. i grafička slika 58.

⁸⁴⁶ Usp. MaryAnne BORRELLI, To Show Concern: Early Coverage of John Paul II, Benedict XVI, and Francis in the American National News Media, u: Alynna LYON – Christine GUSTAFSON – Paul C. MANUEL (ur.), *Pope Francis as a Global Actor. Where Politics and Theology Meet*, 99.

⁸⁴⁷ Usp. Angeli Francis S. RIVERA, The Practical Implications of Pope Francis' Culture of Encounter and its Objectives of Establishing and Maintaining Peace in East Asia, u: *MST Review*, 23 (2021.) 1, 94.

o Crkvi *Lumen Gentium* ako istu promatramo kroz prizmu izgradnje jedinstva među vjernicima.⁸⁴⁸ Na putovanjima su pape često - od strane sekularnih i vjerskih medija - percipirani kao: navjestitelji kršćanske vjere, donositelji mira, graditelji bratstva, glasnici nade itd.⁸⁴⁹ U tom smislu i mi ćemo u ovom dijelu rada nastojati promotriti članke o apostolskim putovanja pape Franje na portalu Bitno.net kroz njihov evangelizacijski aspekt naviještanja i svjedočenja Radosne vijesti te poticanje vjernika na aktivnije življenje evanđeoskih vrednota.

Počevši od pape Pavla VI. apostolska putovanja van Italije postaju uobičajena praksa. Njegovu inicijativu kasnije preuzimaju i nastavljaju svi njegovi nasljednici. Pavao VI. postaje prvi papa koji napušta granice Italije nakon 1809. godine te tako 1964. godine odlazi na dva putovanja: Bliski istok⁸⁵⁰ i Indiju⁸⁵¹. Za vrijeme svoga pontifikata (1963. – 1978.) papa Pavao VI. uputio se na devet apostolskih putovanja van Italije te posjetio dvadeset različitih zemalja.⁸⁵² Njegovi nasljednici, ako izuzmemo Ivana Pavla I. zbog kratkoće njegova pontifikata, ostvarili su značajan broj apostolskih putovanja u države van Italije. Tako će papa Ivan Pavao II. u povijesti ostati zapamćen kao „papa putnik“. Ovaj naziv nije samo posljedica broja apostolskih pohoda koje je za vrijeme svoga pontifikata učinio već i zbog količine kilometara koje je pri tome prešao.⁸⁵³ Kao papa nastojao je doći do svih kutaka svijeta bilo na

⁸⁴⁸ „Rimski je prvosvećenik, kao Petrov nasljednik, trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika. Pojedinačni su, pak, biskupi vidljivo počelo i temelj jedinstva u svojim partikularnim Crkvama oblikovanima na sliku sveopće Crkve; u njima i iz njih postoji jedna i jedina katolička Crkva. Stoga pojedinačni biskupi predstavljaju svoju Crkvu, a svi zajedno s papom cijelu Crkvu u povezanosti mira, ljubavi i jedinstva.“ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen Gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 23.

⁸⁴⁹ Usp. Mario AGUILAR, *Pope Francis. Journeys of Pacemaker*, New York, 2022., 3-4.

⁸⁵⁰ Na svom prvom apostolskom putovanju (04. – 06.01.1964.) papa Pavao VI. posjećuje Jordan i Izrael. Samo se putovanje odvija u jeku Drugog vatikanskog sabora te u određenoj mjeri svjedoči o novom - otvorenijem duhu - koji se pojavljuje unutar Crkve kao posljedica koncilskih strujanja. Pavao VI. se u Amanu susreće s kraljem Huseinom te kasnije s patrijarhom Atenagorom u Maslinskom vrtu i Jeruzalemu. Ciljevi ovog prvog putovanja bili su usmjereni prema izgradnja dijaloških (mir na Bliskom istoku) i ekumenskih (prevladavanje crkvenog raskola iz 1054. godine) mostova između strana koje su do tada u očima javnosti bili gotovo nespojivi pa čak i u oštroj suprotnosti. Usp. Christopher HRYNKOW, *If You Want Peace, Work For Justice: Assessing Pope Paul VI as a Peacebuilder on the Levels of Insight and Action*, u: *Peace and Conflict Studies*, 24 (2017.) 2, 12-13.

⁸⁵¹ Drugo putovanje pape Pavla VI. povezano je s otvaranjem 38. Međunarodnog euharistijskog kongresa u Bombaju (12.-15.11.1964.). Ovo je prvi međunarodni euharistijski kongres održan u zemlji koja nema značajnu kršćansku populaciju. Cilj kongresa usmjeren je prema obnavljanju i osnaživanju kršćanske doktrine u očitovanju stvarne Kristovu prisutnost u euharistiji. Papa Pavao VI. se u ovom putovanju nije zadržao samo na ovoj temi. U njegovim se riječima i gestama očituje njegovo usmjerenje prema otvaranju nove stranice u dijalogu s pripadnicima drugih religija unatoč teškoj političkoj i vjerskoj situaciji koja se u to vrijeme odvijala u Indiji. Usp. Peter GONSALVES, *Paul VI and Gandhi Kinderd Maha – Spirits*, u: *Gandi Marq Quartely*, 40 (2018.) 1-2, 91-96., TIME, *Roman Catholics: Bombays Spiritual Spectaculare* [04.12.1964.], u: <https://web.archive.org/web/20100715154629/http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,830910,00.html> (30.07.2022.).

⁸⁵² Usp. Peter HEBBLETHWAITE, *Paul VI. The First Modern Pope*, New York, 1993., 370.

⁸⁵³ Papa Ivan Pavao II. je za vrijeme svoga pontifikata (1978. – 2005.) ostvario 104 apostolska putovanja te je prešao više od 1 167 000 km. Usp. Edward RENEHAN, *Pope John Paul II*, New York, 2007, 67.

fizički način - kroz apostolska putovanja - ili posredstvom sredstava društvene komunikacije koja u vremenu njegova pontifikata doživljavaju snažan razvojni zamah.⁸⁵⁴

Njegov nasljednik Benedikt XVI. ostvario je značajno manje apostolskih putovanja u odnosu na svoga prethodnika. Posljedica je to ne samo kraćeg trajanja njegova pontifikata već i starosne dobi u kojoj preuzima papinsku službu. Ako usporedno postavimo starosnu dob ove dvojice papa, možemo uočiti kako je Benedikt XVI. ostvario više apostolskih putovanja u svojoj starijoj dobi nego što je to slučaj kod pape Ivana Pavla II.⁸⁵⁵ Pri medijskom praćenju Benediktovih apostolskih putovanja razvidno je kako se u sekularnim medijima količinski manje izvještava o istima u odnosu na njegova prethodnika. Također se u istima Benedikta XVI. generalno ocrtava kao „konzervativnijeg“ papu u odnosu na Ivana Pavla II., te ga se promatra kao papu koji se primarno zalaže za očuvanje ispravne vjerske doktrine.⁸⁵⁶

Pri analizi evangelizacijskog aspekta članaka o papi Franji objavljenih na portalu Bitno.net usredotočit ćemo se na njegova apostolska putovanja i način na koji redakcija portala Bitno.net progovara o istima. Cilj ovoga dijela jest potvrditi ili opovrgnuti radnu hipotezu prema kojoj evangelizacijski sadržaj o papi Franji na portalu Bitno predstavlja papu kao evangelizatora koji poziva na aktivnije življenje i svjedočenje kršćanstva.

U kvalitativnoj sadržajnoj analizi članaka vezanih za apostolska putovanja pape Franje išli smo šire od oznake #papaFranjo. U pretraživanju smo obuhvatili 394 članka⁸⁵⁷ na portalu koja direktno govore o apostolskim pohodima pape Franje izvan granica Italije. Premda je kod većine članaka na portalu prisutna navedena oznaka u svom istraživanju naišli smo na određene

⁸⁵⁴ Više o komunikacijskim dosezima evangelizacijske poruke Ivana Pavla II. u: Iko SKOKO, Ivan Pavao II. – veliki komunikolog, u: *Hum*, 1 (2006.) 1, 312-333.

⁸⁵⁵ Papa Benedikt XVI. je za vrijeme svoga pontifikata (2005. – 2013.) ostvario 25 apostolskih putovanja u 28 različitih zemalja. On je prosječno odlazio na tri putovanja na godišnjoj razini, no pred kraj svoga pontifikata povećava broj putovanja na godišnjoj razini. Usp. Mario AGUILAR, *Pope Francis. Journeys of Pacemaker*, 9.

⁸⁵⁶ U svom istraživanju MaryAnna Borelli analizira naslovnice jednih od najznačajnijih američkih dnevnih tiskovina *The New York Times* i *The Los Angeles Times* kroz prve četiri godine njihova pontifikata. Pape Ivana Pavla II., Benedikta XVI. i Franjo za nju ne predstavljaju samo vjerske poglavare i poglavare jedne države, već i predvodnike u međunarodnoj diplomaciji. U svom radu dolazi do tri generalna zaključka. Nakon pontifikata Ivana Pavla II., a za vrijeme pontifikata Benedikta XVI., dolazi do naglog opadanja u broju pojavljivanja papa na naslovnicama navedenih tiskovinama. Tek se s početkom pontifikata pape Franje broj istih ponovno kreće uzlaznom putanjom. Drugi zaključak ovog istraživanja veže se za medijsko pokrivanje papinskih apostolskih putovanja. Koristeći ista papa postižu pojačanu i jasniju vidljivost njihove poruke u odnosu na uobičajene izvještaje iz Vatikana. U trećem zaključku autorica iznosi kako je medijsko praćenje papa kroz navedene novine generalno istovjetno s porukom koju oni prenose. Premda se mediji prema ovoj trojici trojice papa uvijek ne odnose najpozitivnije, autorica ističe kako iskazuju barem određenu dozu poštovanja prema poruci koju isti donose. Usp. MaryAnne BORRELLI, To Show Concern: Early Coverage of John Paul II, Benedict XVI, and Francis in the American National News Media, 97-116., Boris VUKIČEVIĆ, Pope Francis and the Challenges of the Inter-civilization Diplomacy, u: *Revista Brasileira de Política Internacional*, 58 (2015.) 2, 67-68.

⁸⁵⁷ Usp. Tablica 57.

slučajeve gdje ista (#) izostaje ili se koristi zamjena poput: #apostolskoputovanje, #papin pohod Središnjoj Africi, #papa Franjo Sarajevu itd. Neuvažavanjem članaka u ovom istraživanju kod kojih se izričito ne navodi oznaka #papa Franjo - već zamjena za istu - pružila bi se necjelovita slika o pojedinom apostolskom putovanju, narušena slika pape kao evangelizatora te učinila nepravda prema redakciji portala koji je popratilo sam događaj.

Tablica 57. Članci o apostolskim putovanjima pape Franje objavljeni na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina i zemlja putovanja	Broj članaka na portalu
2013.	
Brazil (22.-29.07.)	23
2014.	
Izrael, Jordan i Palestina (24.-26.05.)	8
Južna Korea (14.-18.08.)	10
Albanija (21.09)	3
Francuska (25.11)	1
Turska (28.-30.11.)	6
2015.	
Šri Lanka i Filipini (13.-19.01.)	13
Bosna i Hercegovina (06.06.)	35
Bolivija, Ekvador i Paragvaj (05.-13.07.)	12
Kuba i SAD (19.-27.09.)	22
Kenija, Uganda i Centralna Afrička Republika (25.-30.11.)	17
2016.	
Kuba i Meksiko (12.-18.02.)	17
Grčka (16.04.)	6
Armenija (24.-26.06.)	12
Poljska (27.-31.07.)	29
Gruzija i Azerbajdžan (30.09.)	9

Švedska (31.10.-1.11.)	7
2017.	
Egipat (28.-29.04.)	16
Portugal (12.-13.05.)	7
Kolumbija (06.-10.09.)	10
Mianmar i Bangladeš (27.11. – 02.12.)	5
2018.	
Čile i Peru (15.-21.01.)	11
Švicarska (21.06.)	2
Irska (25.-26.06.)	15
Estonija, Latvija i Litva (22.-25.09.)	9
2019.	
Panama (23.-27.01.)	20
Ujedinjeni Arapski Emirati (03.-05.02.)	6
Maroko (30.-31.03.)	8
Bugarska i Makedonija (05.-07.05.)	16
Rumunjska (31.05.-02.06.)	9
Mozambik, Madagaskar i Mauricijus (04.-10.09.)	13
Tajland i Japan (20.-26.11.)	17
UKUPNO:	394

Grafička slika 62. Prikaz apostolskih putovanja pape Franje 2013. do 2019. godine (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.)

U vremenskom okviru između ožujka 2013. i kraja 2019. godine papa Franjo ostvario je 32 internacionalna apostolska putovanja i posjetio 49 različitih zemalja.⁸⁵⁸ Redakcija portala Bitno.net popratila je sva papina apostolska putovanja te ni jedno nije izostavljeno bez obzira na njegovu narav ili kratkoću. Najmanje i najslabije praćena papina apostolska putovanja na portalu Bitno.net bila su ona u Francuskoj 2014. godine (1 članak) i Švicarskoj 2018. godine (2 članka). U izvještavanju o apostolskim putovanjima pape Franje redakcija portala Bitno.net se gotovo u potpunosti oslanja na izvanjske izvore – poglavito *Radio Vatikan* i IKA-u.⁸⁵⁹

Papin apostolski posjet Francuskoj ne predstavlja „standardno“ apostolsko putovanje nekoj zemlji jer je fokusirano samo na jedan događaj tj. obraćanje Europskom parlamentu. Na

⁸⁵⁸ Usp. Tablica 57 i grafička slika 62.

⁸⁵⁹ Usp. Tablica 58 i grafička slika 63.

poziv tadašnjeg predsjednika Europskog parlamenta Martina Schultz-a⁸⁶⁰ papa Franjo 25. studenog 2014. godine odlazi na četverosatno putovanje u Straßburg kako bi se obratio članovima Europskog parlamenta.⁸⁶¹ U svom govoru on poziva europarlamentarce na odmak od postojeće birokratizacije te povratak idealima koje Europa u svojim tekovinama zastupa. Papa Franjo se nadalje u svom obraćanju zalaže za obranu dostojanstva ljudske osobe kao i zaštitu ljudskih prava s fokusom na izazove izbjegličke krize koja u tom vremenu doživljava svoj vrhunac u Europi.⁸⁶² Naslanjajući se na svog prethodnika, Ivana Pavla II. koji se s istog mjesta obratio europarlamentarcima četvrt stoljeća ranije, papa Franjo naglašava kako obrana dostojanstva ljudske osobe u ovom trenutku u Europi i svijetu nije moguća bez kršćanstva i kršćana. Za obojicu papa kršćanstvo predstavlja kompleksan i neodjeljiv identitet Europe na kojem se može i mora graditi njezina budućnost usmjerena prema očuvanju dostojanstva svakog ljudskog bića bez obzira na njegovo porijeklo.⁸⁶³ Redakcija portala Bitno.net o cijelom tom događaju izvještava samo kroz članak Gorana Andrijanića⁸⁶⁴ u kojem autor ukratko prenosi najvažnije isječke s avionske tiskovne konferencije pri papinu povratku u Vatikan. Dok drugi mediji⁸⁶⁵ o ovom apostolskom putovanju izvještavaju nešto šire, na portalu Bitno.net izostaje

⁸⁶⁰ Usp. Andrea GALIARDUCCI, Pope to be invited to address European Parliament, [24.09.2013.] u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/28112/pope-to-be-invited-to-address-european-parliament> (30.07.2022.).

⁸⁶¹ Posjet pape Franje Europskom parlamentu dogodio se dvadeset i šest godina nakon posjeta njegova prethodnika Ivana Pavla II. Papa Ivan Pavao II. prvi je papa koji je posjetio Europski parlament i održao u njemu govori generalnoj skupštini 10. studenog 1988. godine. U svom govoru papa se osvrnuo na ulogu Europe kao „svjetionika civilizacije“ pri očuvanju stvorenog svijeta, prevladavanju barijera između razvijenih i nerazvijenih zemlja te potrebu za izgradnjom cjelovita čovjeka koji ne isključuje Boga. Usp. JOHN PAUL II., *Discorso di Giovanni Paolo II Durante la Visita Al Parlamento Europeo* [11.10.1988.], u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1988/october/documents/hf_jp-ii_spe_19881011_european-parliament.html (30.07.2022.).

⁸⁶² Usp. FRANCIS, *Address of Pope Francis to the European Parliament* [25.11.2014.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141125_strasburgo-parlamento-europeo.html (30.07.2022.).

⁸⁶³ Usp. Daniel J. MAHONEY, The Quandry of the Two Pope Francises, u: *VoegelinView* (26.10.2017.), 7.

⁸⁶⁴ Usp. Goran ANDRIJANIĆ, „Zbog novinarskih pitanja osjećam se kao neki insekt iz kolekcije koju promatraju“ [26.11.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/zbog-novinarskih-pitanja-osjecam-se-kao-neki-insekt-iz-kolekcije-koju-promatraju/> (30.07.2022.).

⁸⁶⁵ Strani mediji poput *BBC*, *Deutsche Welle* i *The New York Times* prijenosu papina govora pred Europskim parlamentom pristupaju selektivno. Navedeni mediji u tekstu posebno izdvajaju i ističu negativnije ili dramatične točke iz papina govora poput: „*Europa se čini nekako starija i iscrpljenija...Europa koja je sada baka*“ ili „*ne možemo dopustiti da Mediteran postane groblje...*“ stavljajući tako naglasak na papine primjedbe i upozorenja umjesto na predložena rješenja i sugestije koja se u govoru nude. Domaći mediji poput *Dnevnik.hr* i *Jutarnji list* pri izboru naslova pribjegavaju sličnim metodama. Oni se također priklanjaju negativnim ili dramatičnim papinim izjavama stavljajući naglasak na smrt izbjeglica u Mediteranu i ostarjelost Europe. U svim navedenim slučajevima novinari prenose dijelove papina govora ne mijenjajući izrečeno, no istovremeno stavljajući naglasak na negativnije ili dramatičnije aspekte Franjina obraćanja Europskom parlamentu. Usp. BBC, Pope Francis complains of „haggard“ Europe in Strasbourg, [25.11.2014.] u: <https://www.bbc.com/news/world-europe-30180667>, DW, Pope Francis addresses EU Parliament in Strasbourg, [25.11.2014.] u: <https://www.dw.com/en/pope-francis-addresses-eu-parliament-in-strasbourg/a-18084577>, Andrew HIGGINS, At European Parliament, Pope Bluntly Critiques a Continent's Malaise, [25.11.2014.] u: <https://www.nytimes.com/2014/11/26/world/europe/pope-francis-strasbourg-european-parliament.html>, I.D., Zapaženi govor Pape: Na Europu se gleda kao na baku koja više nije plodna!, [25.11.2014.] u: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/papa-franjo-u-ep-u-pozvao-da-se-ljudsko->

prijenos papina govora pred Europskim parlamentom ili osvrt novinara na isti. Pri izvještavanju o avionskoj tiskovnoj konferenciji Andrijanić se zadržava na zvučnijim novinarskim pitanjima i papinim odgovorima na ista poput: politička orijentacija pape Franje, opasnost multinacionalnih kompanija za suverenost države, geopolitički izazovi na Bliskom istoku itd. Pri prikazu, odabiru odgovora i naglascima u samom članku Andrijanić prezentira papu Franju kao pojedinca koji svoje poslanje čvrsto temelji na riječima Evanđelja i kršćanskoj tradiciji. Nadalje u navedenom članku možemo vidjeti kako se pristup pape Franje, pri rješavanju ideoloških, vjerskih i političkih poteškoća spomenutih u avionskoj tiskovnoj konferenciji, temelji na otvaranju dijaloškog puta među suprotnim stranama s naglaskom na prevladavanje sukoba i mirno rješenje. Ono što je također prisutno i naglašeno ne samo u ovom članku već i kroz cijeli papin pontifikat je Franjin radostan, ponekad i humorističan, pristup raznim situacijama. Na poseban način to se očituje kroz njegove susrete i interakcije s vjernicima, novinarima ili predstavnicima vjerskih ili političkih vlasti.⁸⁶⁶ Propust redakcije u ovakvom načinu izvještavanja je taj što je izvještaj o papinu putovanju ograničen samo na avionsku tiskovnu konferenciju. Čineći to, redakcija portala Bitno.net propustila je izvijestiti šire o navedenom apostolskom putovanju, premda je na službenim stranicama katoličkih novinskih agencija bilo dovoljno informacija za preuzeti, obraditi i izvijestiti čitatelje.⁸⁶⁷

Na sličan ograničen način izvještavanja nailazimo također prilikom analize papina apostolskog putovanja u Švicarsku 21. lipnja 2018. godine. Primarni cilj ovog apostolskog putovanja je papin susret s predstavnicima drugih kršćanskih zajednica koji su prisutni i aktivni unutar Svjetskog vijeća crkava (WCC)⁸⁶⁸. Papa Franjo od prvog dana svog pontifikata pokazuje izrazito ekumensko usmjerenje što je vidljivo kroz njegovu interakciju s predstavnicima pravoslavnih i protestantskih zajednica u Rimu i svijetu.⁸⁶⁹ Stoga ne čudi njegova odluka o

dostojanstvo-stavi-u-srediste-politike---362266.html, HINA, Papa u posjetu parlamentu „Sredozemlje se ne smije pretvoriti u grobnicu“, [25.11.2014.] u: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/papa-u-eu-parlamentu-sredozemlje-se-ne-smije-pretvoriti-u-groblje-583462> (30.07.2022.).

⁸⁶⁶ Usp. John L. ALLEN, *The Francis Miracle. Inside the Transformation of the Pope and the Church*, New York, 2015., 255-256.

⁸⁶⁷ Na službenim stranicama IKA-e, koristeći internu tražilicu, o papinu putovanju u Strazburg možemo pronaći pet članaka objavljenih u periodu između 25. i 26. studenog 2014. godine. Njima je obuhvaćen papin odlazak na apostolski pohod, govor i vrijeme provedeno u Strazburgu te povratak tj. izvještaj s tiskovne konferencija za novinare u avionu. Redakcija portala Bitno.net preuzelo je i obradilo sljedeći članak: IKA, Papin razgovor s novinarima na povratku iz Strazburga, [26.11.2014.] u: <https://ika.hkm.hr/novosti/papin-razgovor-s-novinarima-na-povratku-iz-strasbourg/> (30.07.2022.).

⁸⁶⁸ O povijesnoj razvoju, širenju i djelovanju Svjetskog vijeća crkava: usp. Peter LODBERG, World Council of Churches, u: *Kirchliche Zeitgeschichte*, 12 (1999.) 2, 527-536., Bert B. BEACH, *Ekumenizam - napredak ili nazadak?*, Zagreb, 1999., 77-109.

⁸⁶⁹ O ekumenskom nastojanju pape Franje u prvoj godini njegova pontifikata u: Ivan Macut, Ekumenizam pape Franje, u: *Služba Božja*, 54 (2014.) 1., 52-67., Hector SCERRI, The Ecumenical Attitudes of Pope Francis, u:

apostolskom putovanju u Švicarsku prigodom obilježavanja 70. obljetnice osnutka Svjetskog vijeća crkava. Pretražujući portal Bitno.net o tome apostolskom putovanju možemo pronaći dva članka potpisana s Bitno.net: izvještaj o papinu obraćanju skupu prigodom 70. obljetnice osnutka⁸⁷⁰ i izvještaj s avionske tiskovne konferencije prilikom njegova povratka u Vatikan⁸⁷¹. U oba članka redakcija se većim djelom svoga teksta oslanja na (i preuzima) izvorni sadržaj objavljen na internetskim stranicama IKA-e.⁸⁷² Prilikom izvještavanja o avionskoj tiskovnoj konferenciji redakcija unutar teksta donosi dodatne poveznice na članke koji su prethodno objavljeni na portalu Bitno.net. Navedene poveznice odnose se na temu koja se otvara za vrijeme tiskovne konferencije – pristupanja pričesti u mješovitom braku. Označeni članci omogućuju čitateljima portala Bitno.net da se bolje upoznaju s poteškoćama i izazovima na koje nailaze mješovite bračne zajednice protestanata i katolika. Premda same poveznice nemaju direktnu vezu s apostolskim putovanjem u Švicarsku - produkt su novinarskih pitanja za vrijeme avionske tiskovne konferencije - one omogućuju čitateljima praćenje i upoznavanje s aktualnim izazovima unutar Katoličke Crkve.⁸⁷³ Kod oba članka primijećeno je značajno sadržajno

Roczniki Teologiczne, 65 (2018.) 7, 25-42., Martin BRAUER, Pope Francis and Ecumenism, u: *The Ecumenical Review*, 69 (2017.) 1, 4-14.

⁸⁷⁰ IKA, Papa Franjo u Ženevi: Ekumenizam je put što ga je zacrtao Isus [21.06.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/papa-franjo-u-zenevi-ekumenizam-je-put-sto-ga-je-zacrtao-isus/> (30.07.2022.).

⁸⁷¹ IKA, Papa Franjo o novom intervjuu o ekumenizmu, pričesti za protestante i mješovitim brakovima, ratovima i fundamentalizmu [22.06.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-u-novom-intervjuu-o-ekumenizmu-pricesti-za-protestante-u-mjesovitim-brakovima-ratovima-i-fundamentalizmu/> (30.07.2022.).

⁸⁷² Na službenim stranicama IKA-e, koristeći internu tražilicu, o papinu putovanju u Švicarsku možemo pronaći pet članaka objavljenih u periodu između 20. i 22. lipnja 2018. godine. Njima su obuhvaćene pripreme za apostolsko putovanje, papin dolazak u Ženevu, govor i molitva pred ekumenskim skupom, papin intervju s novinarom Reutersa, avionska tiskovna konferencija. Redakcija portala Bitno.net preuzelo je i obradilo sljedeće članke: IKA, Ekumenska molitva u Ženevi, [21.06.2018.] u: <https://ika.hkm.hr/novosti/ekumenska-molitva-u-zenevi/>, IKA, Papin razgovor s novinarima na povratku iz Ženeve [22.06.2018.], u: <https://ika.hkm.hr/novosti/papin-razgovor-s-novinarima-na-povratku-iz-zeneve/> (30.07.2022.).

⁸⁷³ U vremenu koje je prethodilo papinu putovanju u Švicarsku unutar medijskog prostora odvija se rasprava povodom objavljivanja njemačkog pastoralnog vodiča pod nazivom „Hod s Kristom – tragom jedinstva“. Nakon što je tekst dokumenta odobren s tri četvrtine glasova Njemačke biskupijske konferencija manjina biskupa, točnije njih sedam, odbija dati svoj pristanak predloženom tekstu. Posljedično dolazi do njihova obraćanja Kongregaciji za nauk vjere, Papinskom vijeću za promicanje jedinstva kršćana i Papinskom vijeću za zakonodavne tekstove. Točka prijepora u ovom dokumentu jest pripuštanja protestantskog vjernika koji je u braku s katoličkom stranom pričesti - nakon što je isti prošao kroz „ozbiljno ispitivanje svoje savjesti“, „prihvata vjeru Katoličke Crkve“, „želi stati na kraj ozbiljnoj duhovnoj uznemirenosti“ i čezne za „utaženjem svoje gladi za euharistijom“. Cilj ovih pastoralnih smjernica, prema mišljenju Njemačke biskupske konferencije, nije promjena doktrine na nacionalnoj ili općoj razini već pružanje pastoralnih smjernica koje će na kraju ovisiti o odluci pojedinačnih biskupa. Nakon sastanka održanog 03. svibnja 2018. godine u Vatikanu potiče se sve uključene sudionike da u duhu ekumenizma i crkvena zajedništva pronađu jednoglasno rješenje. Epilog cijele situacije dolazi o obliku odbijenice nadbiskupa Luisa Ladaria, prefekta Kongregacije za nauk vjere, u kojem se ističe kako dokument nije spreman za objavljivanje jer se oko istog podiglo previše spornih pitanja. Više o ovoj temi u: Ruth REARDON, German Bishop's Proposed Guidelines on Eucharistic Sharing in Interchurch Families, u: *One in Christ*, 52 (2018.) 1, 149-157., Ruth REARDON, German Bishop's Guidelines on Eucharistic Sharing in Interchurch Families 2018: what's new?, u: *One in Christ*, 52 (2018.) 2, 339-358., James S. CASSIDY, The German Bishops and the Development of Understanding of Intercommunion, u: *One in Christ*, 53 (2019.) 1, 31-45.

oslanjanje na agencijske izvore. Premda se navođenjem poveznica na druge aktualne teme unutar Katoličke Crkve nastoji pružiti čitateljima šira slika o istima, izostaje dublji izvještaj, osvrt i komentar samog apostolskog putovanja u Švicarskoj od strane redakcije portala. Papa Franjo je u navedenim člancima od strane redakcije Bitno.net-a predstavljen kao vjerski poglavar koji se zalaže za dodatno otvaranje ekumenskog dijaloga. Njegov poziv primarno je usmjeren prema zajedničkom hodu sudionika susreta te naglasku kako njihova snaga počiva na međusobnim sličnostima, a ne na razlikama.⁸⁷⁴ Življenje ove vrste „kulture susreta“⁸⁷⁵ za papu kreće od osobne introspekcije te ispravljanja vlastitih nedostataka kako bi se u konačnici kroz suradnju i dijalog⁸⁷⁶ moglo ostvariti euharistijsko zajedništvo.⁸⁷⁷ Papina otvorenost za dijalog i nadilaženje prepreka u člancima nikako ne ide na uštrb očuvanja pravovjerja. Analizirajući navedene članke možemo uočiti kako redakcija portala Bitno.net jasno navodi negativne stavove pape Franje povezane s prijedlogom Njemačke biskupske konferencije. Isti su za Franju problematični zbog njihove neusklađenosti s Kanonskim zakonom te dugoročnih posljedica dopuštanja generalnih iznimki namjesto fokusiranja na pojedinačne slučajeve.

Kod oba izvještaja o apostolskim putovanjima nailazimo na slične nedostatke. Prvi je da se redakcija u značajnoj mjeri pri izvještavanju o ovim putovanjima sadržajno oslanja na agencijske izvore – što po sebi nije loše, ali propušta se prilika za (pri)dodavanje osobne refleksije novinara ili redakcija. Te drugi, da se u potpunosti ne iskorištava puni potencijal materijala koji dolazi posredstvom informativnih agencija već se zadržava na onim osnovnim (hrvatskim) izvorima informiranja. Ovi nedostaci se u značajnoj mjeri, prema riječima onih koji rade na portalu, mogu opravdati financijskim i kadrovskim ograničenjima portala⁸⁷⁸ kao i

⁸⁷⁴ Usp. John D. CROSSAN, *The Justice of God and Peace on Earth*, u: Donald W. MUSSER – Dixon D. SUTHERLAND – James DOMINIC (ur.), *War or Words? Interreligious Dialogue as an Instrument of Peace*, Cleveland, 2005., 204-219.

⁸⁷⁵ EG, br. 220

⁸⁷⁶ Usp. Christopher HRYNKOW – Maria POWER, *Transforming the Center: Inter-Religious Dialogue, Contemporary Popes, and Faith-Inspired Path for Peacebuilding*, u: *International Journal of Peace Studies*, 23 (2018.) 2, 40-41.

⁸⁷⁷ O konkretnim nastojanjima Svjetskog vijeća Crkava usmjerenih prema postizanju ekumenskog i euharistijskog zajedništva više u: Niko IKIĆ, *Ostvareni konsenzusi među pojedinim crkvama u kontekstu međureligijske teologije*, u *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, 651-666., Bogdan DOLENC, *Glavne zadaće i glavne poteškoće na koje danas nailazi ekumensko vijeće crkava*, *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, 667-684., Tomo VUKŠIĆ, *Svjetsko vijeće Crkava i pitanje euharistije za sjedinjenje kršćane*, u: *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, 685-726.

⁸⁷⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12., Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

generalnim trendovima novinarske struke usmjerene prema preuzimanju agencijskog sadržaja⁸⁷⁹.

Navedeni slučajevi, kao i ostali analizirani članci o papinim apostolskim putovanjima, dodatno potvrđuju postojanje određene ovisnosti redakcije o agencijskim izvorima informiranja. Od 394 objavljena članka o apostolskim putovanjima pape Franje u naznačenom periodu, njih 66,73% je preuzeto iz različitih agencijskih izvora dok 32,27% čine članci označeni kao izvorni sadržaj portala Bitno.net. Ovo predstavlja nešto manji postotak (17,30%) oslanjanja na vanjske izvore nego što je to slučaj na općoj razini kada analiziramo sve članke s oznakom #papaFranjo.⁸⁸⁰ Ovo donekle može govoriti u prilog tome kako redakcija portala Bitno.net pri izvještavanju o papinim apostolskim putovanjima nastoji pružiti nešto osobniji pristup namjesto oslanjanja striktno na agencijske izvore.

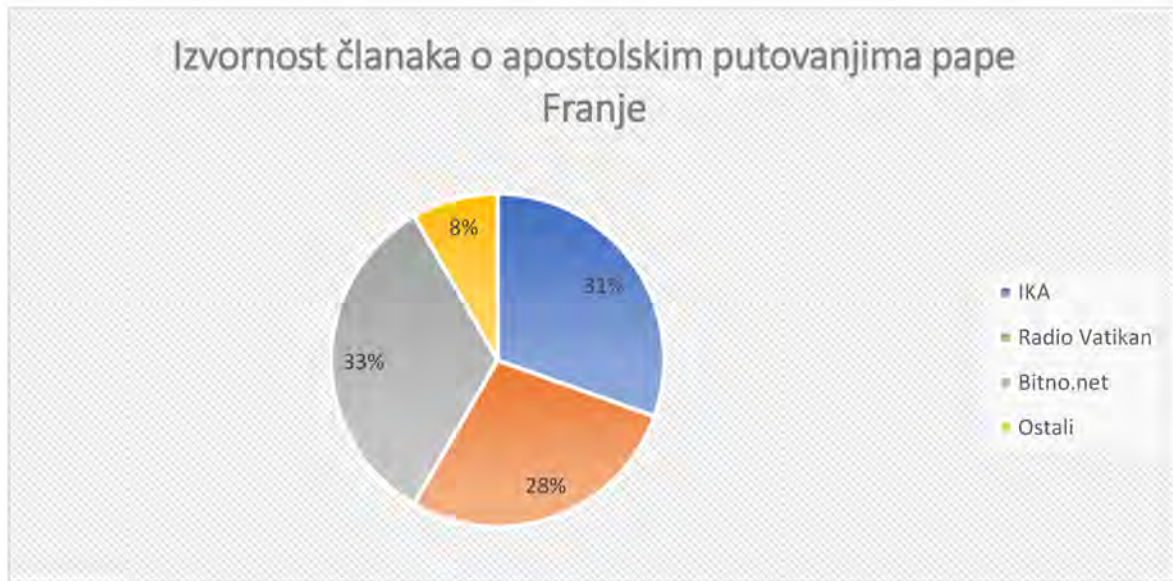
Tablica 58. Članci o apostolskim putovanjima pape Franje na portalu Bitno.net prema izvornosti (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Autor članka	Broj članaka na portalu
IKA	120
Radio Vatikan	110
Tino Krvavica	38
Bitno.net	34
Vatican Media	25
Goran Andrijanić	15
Miodrag Vojvodić	9
Rašeljka Zemunović	6
Ivo Džeba	5
Laudato	5
KTA	5
Ostali izvori ⁸⁸¹	22

⁸⁷⁹ Usp. Jelle BOUMANS – Damian TRILLING – Rens Vliegenthart – Hajo Boomgaarden, *The Agency Makes the (Online) News World Go Round: The Impact of News Agency Content on Print and Online News*, 1768-1789.

⁸⁸⁰ Usp. Tablice 52, 53 i 58 te grafičke slika 55,56 i 63.

⁸⁸¹ U kategoriju „Ostali izvori“ uračunati su svi preostali navedeni izvori preuzetih i izvornih članaka koji su povezani s apostolskim putovanjima pape Franje. Radi se 23 članke čiji pojedinačni udio iznosi manje od 1%.

UKUPNO:**394**

Grafička slika 63. Članci o apostolskim putovanjima pape Franje na portalu Bitno.net prema izvornosti (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Prilikom kvalitativne sadržajne analize članaka apostolskih putovanja pape Franje detektirali smo određene uzorke u objavljivanju koje redakcija portala Bitno.net slijedi pri izvještavanju o istima.⁸⁸² Taj uzorak izvještavanja moguće je primijetiti kod onih apostolskih putovanjima o kojima se sadržajno više izvještavalo na portalu. Isti nije moguće primijeniti kod onih putovanja gdje je ograničen broj članaka kao npr. već navedena papina apostolska putovanja u Švicarsku i Francusku. Do pojave interneta tradicionalno izvještavanje o nekom događaju ili situaciji ostvarivalo se na linearan način. Novine, radio ili televizija bi o događaju izvještavali tako da krajnji korisnik nije imao nikakav upliv te nije mogao odabrati što ili kojim redom želi pratiti.⁸⁸³ S pojavom interneta brojni mediji prolaze kroz digitalnu tranziciju u kojoj se fokusiraju na razvoj multimedijalnosti.⁸⁸⁴ Danas brojne redakcije nastoje pružiti više perspektiva o samom događaju, dati osobniji pristup pri izvještavanju o situaciji, koriste se različitim multimedijalnim alatima, traže povratne informacije od pratitelja itd.⁸⁸⁵ Konačni cilj ove tranzicije nije samo modernizacija (postojećih) medija, nego zadržavanje praćenosti u

⁸⁸² Usp. Grafička slika 64.

⁸⁸³ Usp. Stephan QUINN – Stephan LAMB, *Online Newsgathering. Research and Reporting for Journalism*, Oxford, 2008., 74.

⁸⁸⁴ Usp. Neil THURMAN, Journalism in a non-linear screen-based environment, u: Richard Keeble (ur.), *Print Journalism. A critical introduction*, New York, 2005., 235-237.

⁸⁸⁵ Jim HALL, *Online Journalism. A Critical Primer*, London, 2001., 41-63.

svijetu i grani koja je izrazito kompetitivna.⁸⁸⁶ Premda većina medija u svom radu danas uključuje ovakve načine izvještavanja postoje pojedine redakcije koja zadržavaju standardne cikluse objavljivanja. Isti u određenoj mjeri „robuju“ tradicionalnom (preddigitalnim) načinu objavljivanja i praćenja događaja te zbog toga zaostaju za konkurencijom.⁸⁸⁷ Redakcija portala Bitno.net-a od samih početaka nastoji stvoriti kvalitetan i moderan portal koji će pridonijeti vjerskoj (in)formiranosti šire hrvatske javnosti. Pri izvještavanju o događajima, pa tako i o apostolskim putovanjima papa Franje, redakcija nastoji pružiti širu sliku i kontekst.⁸⁸⁸ Oni se ne zadržavaju – u većini slučajeva – samo na prijenosu papina govora prilikom njegova putovanja već nastoje upoznati čitatelje s pozadinom papina posjeta, osobnim doživljajima uključenih pojedinaca te političkim, dijaloškim, pa i teološkim prijedporima koji se vežu za isti. To čine ne samo kroz jednostavni tekst već posredstvom različitih multimedijalnih sadržaja dostupnih od strane katoličkih informativnih agencija i drugih medija s obzirom na vlastite ograničene financijske i kadrovske resurse.

NAJAVA APOSTOLSKOG PUTOVANJA

- Prva najava apostolskog putovanja na portalu
- Prezentacija plana putovanja, himne i loga

PRIPREME UOČI APOSTOLSKOG PUTOVANJA

- Praćenje procesa priprema za papin dolazak
- Osobna svjedočanstva pojedinaca uključenih u događaj
- Objava zanimljivosti o zemlji domaćinu
- Prezentacija povijesnih ili aktualnih poteškoća o zemlji domaćinu

APOSTOLSKO PUTOVANJE

- Avionska tskovna konferencija pri dolasku
- Papin susret s vjerskim i državnim poglavarima
- Izvještaji s misa i susreta s vjernicima
- Izvanredne i/li zanimljive situacije za vrijeme putovanja

OSVRT NA APOSTOLSKO PUTOVANJE

- Avionska tskovna konferencija na odlasku
- Papin osvrt na putovanje prigodom nedjeljnog angelusa ili prve audijencije
- Osobna svjedočanstva pojedinaca iz zemlje domaćina nakon završetka putovanja

Grafička slika 64. Forma praćenja i objavljivanja članaka o apostolskim putovanjima papa Franje na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.)

⁸⁸⁶ Shayne BOWMAN – Chris WILLIS, The Future is Here, but do News Media Companies See It, u: *Nieman Reports*, Winter 2005., 5-9.

⁸⁸⁷ Usp. Rosental C. ALVES – Amy S. WEISS, Many Newspaper Sites Still Cling to Once-a-Day Publish Cycle, u: *Online Journalism Review*, <http://ojr.org/ojr/workplace/1090395903.php> (30.07.2022.).

⁸⁸⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanja br. 8 i 11., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 11., Miodrag Vojvodić, pitanje br. 3., Intervju A. Mikić, pitanje br. 5., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

Spomenuti uzorak izvještavanja o apostolskim putovanjima pape Franje na portalu Bitno.net moguće je podijeliti u četiri faze:

a) Najava apostolskog putovanja – Prije samog apostolskog putovanja postoji inicijalna faza u kojoj crkvena ili svjetovna vlast poziva papu na posjet određenoj državi. Nakon papina prihvaćanja, službene objave te najave apostolskog putovanja na portalu slijedi više članaka u kojima se prenose konkretnije informacije o vremenu u kojem će se ostvariti posjet te raspored samog putovanja. Ovu fazu prate izjave nacionalnih biskupskih konferencija u kojima se donose preciznije informacije o samom putu, objavljuje himna i logo apostolskog posjeta.

b) Pripreme uoči apostolskog putovanja – S protekom vremena od inicijalne objave i približavanju datuma održavanja apostolskog putovanja, redakcija portala kroz objavljene članke nastoji konkretizirati sam događaj i zemlju domaćina za čitatelje.⁸⁸⁹ Ovo čini kroz praćenje procesa priprema, objavu zanimljivosti o zemlji domaćinu i prezentaciju povijesnih ili aktualnih poteškoća. Uz navedeno redakcija nastoji objavljivati članke koji daju „ljudsko lice“⁸⁹⁰ priči tj. donose konkretne priče o ljudima koji su na osoban način uključeni u pripremu apostolskog putovanja.

c) Apostolsko putovanje – Redakcija prati papino apostolsko putovanje od njegova polijetanja iz Italije (avionske tiskovne konferencije⁸⁹¹) do slijetanja u zemlju domaćina.

⁸⁸⁹ Možemo donekle ustvrditi kako putovanje pape Franje kao „medijske zvijezde“ određenoj zemlji ili lokaciji generalno pridonosi njezinoj vidljivosti na globalnoj razini zbog količine medijskog praćenja apostolskog putovanja. Premda pojedini autoru govore u prilog postojanja korelacije između posjeta poznatih ličnosti određenim lokacijama i posljedično povećanja u broja posjetitelja drugi autori tu teoriju opovrgavaju. Analizirajući papino putovanje u Sjevernoj Koreji i posjet Solomonskom svetištu autori zamjećuju skok u broju posjetitelja nakon 2014. godine. Rezultati samog istraživanja donekle su ograničeni jer se radi samo o analizi jednog posjeta i jednog lokaliteta pa nije moguće sa znanstvenom sigurnošću ustvrditi generalni trend. Usp. Tulin ERDEM – Joffre SWAIT – Jordan LOUVIERE, The impact of brand credibility on consumer price sensitivity, u: *International Journal of Research in Marketing*, 19 (2002.) 1, 1-19., Sou VEASNA – Wann WU – Chu-Hsin HUANG, The impact of destination source credibility on destination satisfaction: The mediating effects of destination attachment and destination image, u: *Tourism Management*, 36 (2013.), 511-526.

Bona KIM – Yong CHEN, Effects of religious celebrity on destination experience: The case of Pope Francis's visit to Solmoe Shrine, u: *International Journal of Tourism Research*, 22 (2020.) 1, 1-14.

⁸⁹⁰ Kroz dodavanje ljudskog ili osobnog efekta priči, novinar i redakcije postiže bolju čitanosti određene teme ili članka. Odmakom od čisto informativnog izvještavanja te približavanjem konkretnim situacijama pojedinca ili skupine kod čitatelja se ostvaruje buđenje određenih emocije poput empatije, sažaljenje, divljenja ili dr. ovisno o kontekstu same priče. Usp. Herbert J. GRANT, *Deciding What's News. A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time*, Evanston, 2004, 156., Jack LULE, *Daily News, Eternal Stories: The Mythological Role of Journalism*, New York, 2001., 119-120

⁸⁹¹ Avionske tiskovne konferencije postale su gotovo zaštitni znak apostolskih putovanja pape Franje. One pružaju jedinstvenu priliku novinarima za gotovo privatnu intervju s papom. Premda papa Franjo avionskim tiskovnim konferencijama pristupa ozbiljno i profesionalno u pojedinim trenucima vidljiva je značajna doza prisnosti i humora između njega i novinara. Za vrijeme svoga pontifikata papa Franjo trajno nastoji graditi odnos povjerenja s predstavnicima medija u cilju postizanja otvorenog razgovara i suradnje na rješavanju pitanjima koja su interesu

Praćenje uključuje susrete pape s vjerskim i državnim poglavarima, izvještaje s misa i susreta s vjernicima, zanimljivosti koje su se dogodile za vrijeme putovanja itd. Ova faza za redakciju predstavlja sadržajno i vremenski najzahtjevniji dio izvještavanja jer unutar jednog ili više dana treba pokriti, obraditi i objaviti najveći dio sadržaja.⁸⁹² Redakcija portala u ovom slučaju to čini primarno se oslanjajući na druge relevantne poput IKA-e i *Radio Vatikan-a*.⁸⁹³

d) Osvrt na apostolsko putovanje – Po završetku apostolskog putovanja obično se na portalu objavljuje novi izvještaj s avionske tiskovne konferencije u povratku. Za vrijeme iste papa Franjo daje osvrt na samo putovanje te odgovara na aktualna novinarska pitanja povezana sa stanjem u Crkvi ili svijetu. Premda je ovim činom službeno završeno apostolsko putovanje, na portalu je također moguće pronaći članke u kojima se papa Franjo kroz nedjeljni *Angelus* djelomično osvrće na proteklo putovanje. Redakcija portala Bitno.net ponekad donosi osvrte pojedinaca iz zemlje domaćina te njihove utiske na proteklo apostolsko putovanje. Osvrti, kao i većina sadržaja povezanih s ovom temom, preuzeti su iz drugih izvora te ne predstavljaju izvorni sadržaj redakcije portala.

Kao ogledni primjera ovog uzorka iskoristiti ćemo izvještavanje redakcije portala Bitno.net o papinom apostolskom putovanju u Bosnu i Hercegovinu 6. lipnja 2015. godine. Navedeno putovanje je zbog geografske blizine te povijesno-vjerske povezanosti dvaju država najviše i najkvalitetnije pokriveno na portalu među svim navedenim apostolskim putovanjima. S 35 objavljenih članaka na portalu ono se smjestilo na prvom mjesto prestigavši tako apostolsko putovanje u Poljsku (29) 2016. godine i prvo papinsko apostolsko putovanje pape Franje u Brazil (23) 2013. godine.⁸⁹⁴ Radi se o trećem posjetu jednog pape Bosni i

Crkve. Usp. Thomas F. DAILY, *The Church at 30 000 Feet: Appreciating Pope Francis's Intervju with Journalist, Conference on Pope Francis, A Voice Crying Out in the World: Mercy, Justice, Love and Care for the Earth*, u: <https://www.scs.edu/files/files/Dailey%20-%20Villanova%20Presentation%202018.pdf> (24.05.2022.).

⁸⁹² Prilikom izvještavanja o događajima koji su sadržajno prepunjeni i vremenski ograničeni novinari se često suočavaju s kratkim rokovima za objavom sadržaja. Sami su često zarobljeni između čitateljskih zahtjeva za što novijim vijestima i uredničke potrebe za što većom čitanošću. Od njih se zahtjeva što ranija objava sadržaja što ponekad može ići na uštrb kvalitete sadržaja i istinitosti same informacije. S dolaskom interneta i tranzicijom iz klasičnih u digitalne medije ova napetost u novinarstvu dolazi dodatno do izražaja jer više ne postoji „radno vrijeme“. Redakcije i novinari, više nego ikad prije, moraju biti neprestano spremni za izići na teren, obraditi događaj i pružiti čitateljima pravovremenu i provjerenu informaciju. Usp. Richard M. PERLOFF, *The Dynamics of News. Journalism in the 21st Century Media Milieu*, New York, 2020., 245-248., Nikki USHER, *Making News at The New York Times*, Ann Arbor, 2014., 138-139

⁸⁹³ Usp. Tablica 58 i grafička slika 63.

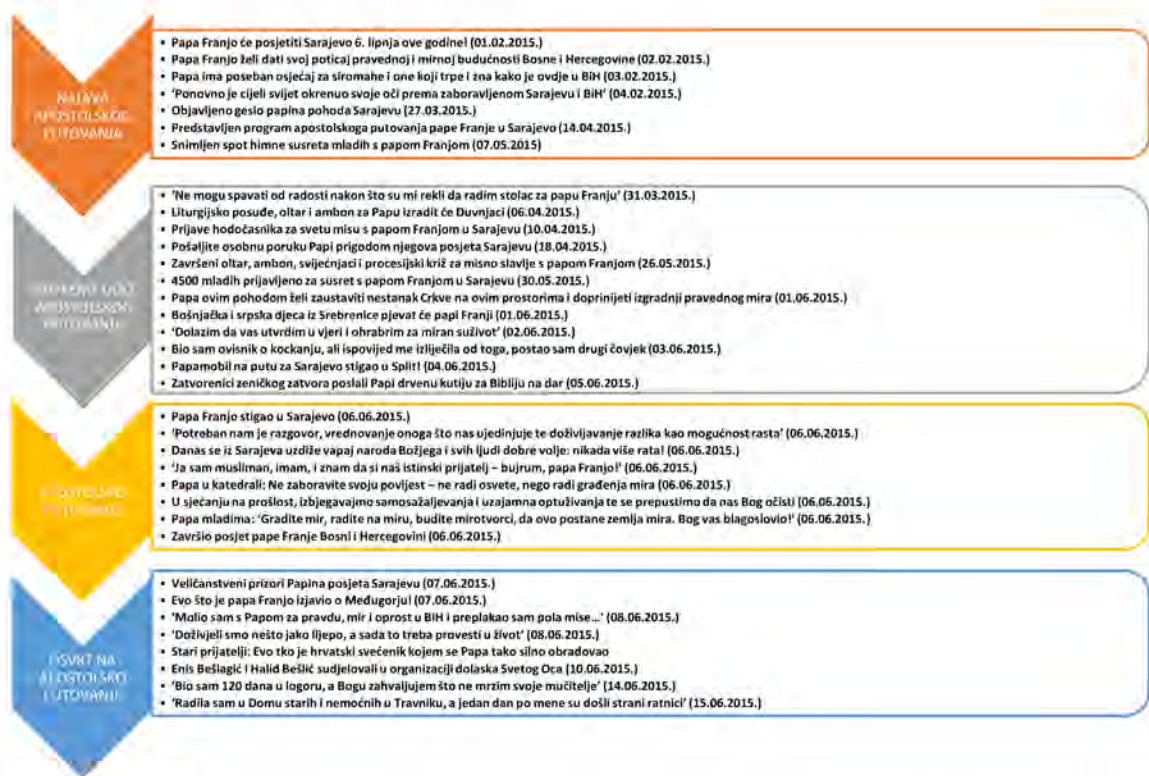
⁸⁹⁴ Tablica 57.

Hercegovini⁸⁹⁵ i prvom posjetu od strane pape Franje⁸⁹⁶. Redakcija portala Bitno.net pri praćenju događaja slijedi gore navedeni uzorak izvještavanja. Zbog količine prenesenog sadržaja moguće je objavljene članke smjestiti unutar postavljenih faza izvještavanja o apostolskom putovanju.⁸⁹⁷ Nešto više od jedne trećine članaka objavljenih na portalu označeni su kao izvorni članci dok su ostali preuzeti iz drugih izvora – primarno IKA-e. Bez obzira na blizinu održavanja samog događaja, mogućnost lakšeg praćenja i prenošenja istog redakcija se ipak odabire većinski osloniti na vanjske izvore. Čineći to oni propuštaju priliku poslati vlastite novinara na teren kako bi samoj temi pružiti izvorniji pristup.

⁸⁹⁵ Papa Ivan Pavao II. je prvi papa koji je otišao na apostolsko putovanje u Bosnu i Hercegovinu. Premda je blagopokojni papa imao želju posjetiti ratom zahvaćeno Sarajevo 1994. godine isto se nije ostvarilo. Prvi papin posjet zbio se 12. i 13. travnja 1997. godine kada je posjetio Sarajevo, a drugi 22. lipnja 2003. godine kada je posjetio Banja Luku s ciljem beatifikacije Ivana Merza blaženim. Više o konkretnim događajima i porukama sa ovih posjeta u: Božidar NAGY (ur.), *Papa Ivan Pavao II. govori Hrvatima: Pozdravi, govori, poruke 1978. - 2005.*, Zagreb, 2011.

⁸⁹⁶ Prve medijske informacije o posjetu pape Franje Bosni i Hercegovini pojavile su se u siječnju 2014. godine. U tom trenutku pojedine redakcije tvrde kako je Predsjedništvo BIH uputilo službeni poziv papi Franji te se njegov posjet Sarajevu očekuje 21. lipnja iste godine povodom obilježavanja stote godišnjice početka Prvog svjetskog rata. Navedena informacija opovrgnuta je od strane tajnika biskupske konferencije BIH mons. Ive Tomaševića. Prva provjerena i službena informacija o apostolskom putovanju pape Franje i posjetu Sarajevu dogodila se za vrijeme nedjeljom *angelusa* 01. veljače 2015. godine. Na kraju nedjeljnog *angelusa* papa Franjo navodi sljedeće: „Želim objaviti da ću u subotu 6. lipnja, ako Bog da, ići u Sarajevo, glavni grad Bosne i Hercegovine. Već od sada vas molim da molite da moj pohod tim dragim ljudima bude ohrabrenje za vjernike katolike, da probudi kvasce dobra i pridonese učvršćenju bratstva i mira, međureligijskog dijaloga i prijateljstva.“ FRANJO, *Papin nagovor uz molitvu Anđeo Gospodnji* [01.02.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/angelus/2015/documents/papa-francesco_angelus_20150201.html (30.07.2022.).

⁸⁹⁷ Grafička slika 65.

Grafička slika 65. Članci o apostolskom putovanju pape Franje u Bosnu i Hercegovinu objavljeni na portalu Bitno.net prema fazama izvještavanja (01. veljače 2015. – 15. svibnja 2015.)

Apostolski posjet BiH predstavlja sedmo međunarodno putovanje pape Franje od početka njegova pontifikata.⁸⁹⁸ Jednodnevni papin posjet obilježen je geslom „Mir vama“ kao središnjim znakom susreta te predstavlja svojevrstni tematski nastavak prethodnih apostolskih putovanja u Bosnu i Hercegovinu.⁸⁹⁹ U prvoj fazi – najava apostolskog putovanja - redakcija portala Bitno.net izvještava o nadolazećem posjetu pape Franje kroz sedam članaka u kojima: najavljuje njegov dolazak⁹⁰⁰, prenosi izjave crkvenih institucija u RH⁹⁰¹, izvještava s tiskovne

⁸⁹⁸ Tablica 57.

⁸⁹⁹ Središnje geslo prvog putovanja pape Ivana Pavla II. 1997. godine u Bosnu i Hercegovinu bilo je „Niste napušteni, s vama smo“. Nakon tog inicijalnog putovanja slijedi ono 2003. godine koje je obilježeno beatifikacijom bl. Ivana Merza te je zbog toga ponijelo geslo „Blaženi čista srca“. Iščitavajući govore pape Ivana Pavla II. uočavamo kako je kod oba putovanja naglasak počivao na prekidu sukoba, uspostavi mira te razvoju dijaloga usmjerenog prema izgradnji pravednog društva u kojem će se poštovati međusobne različitosti. Usp. Božidar NAGY (ur.), *Papa Ivan Pavao II. govori Hrvatima: Pozdravi, govori, poruke 1978. - 2005.*

⁹⁰⁰ IKA, Papa Franjo će posjetiti Sarajevo 6. lipnja ove godine! [01.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-ce-posjetiti-sarajevo-6-lipnja-ove-godine/> (30.07.2022.).

⁹⁰¹ IKA, Papa Franjo želi dati poticaj pravednoj i mirnoj budućnosti Bosne i Hercegovine [02.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/papa-franjo-zeli-dati-svoj-poticaj-pravednoj-mirnoj-buducnosti-bosne-hercegovine/> (30.07.2022.).

konferencije BKBIH⁹⁰², donosi osobni osvrt kardinala Vinka Puljića domaćina susreta⁹⁰³ te predstavlja službeni program putovanja⁹⁰⁴, geslo⁹⁰⁵ i himnu susreta⁹⁰⁶.

Navedeni članci čine svojevrsnu uvertiru u samo apostolsko putovanje za čitatelja portala. Premda je većina članaka po svojoj naravi informativnog karaktera tj. prenosi konkretne informacije o održavanju apostolskog putovanja, uočavamo kako redakcija nastoji personalizirati cijelu priču. Personalizacijom događaja kao i glavnog aktera (pape Franje), stvara se kod čitatelja osjećaj bliže povezanosti s istima nego što bi to bio slučaj kod pukog prenošenja informacija.⁹⁰⁷ Redakcija portala Bitno.net nastoji to učini poglavito kroz prijenos osvrta predsjednika HBK nadbiskupa Želimira Puljića i predsjednika BKBIH kardinala Vinka Puljića. U prvom članku nadbiskup Želimir Puljić prisjeća se svih apostolskih putovanja koje je Ivan Pavao II. učinio na ovim prostorima. Nadbiskup naglašava kako je želja Ivana Pavla II. za posjetom BIH, posebno za vrijeme rata kada je bio odbijen⁹⁰⁸, bila neizmjerena o čemu svjedoče kontinuirani apeli za uspostavu mira na tom prostoru. Prema nadbiskupu Puljiću narod BIH nosio je „povlašteno mjesto u papinu srcu“, a nadolazeći posjet njegova nasljednika predstavlja kontinuitet te brige. Nadbiskup nadalje ističe kako apostolsko putovanje pape Franje, u grad koji je obilježio početak stradanja brojnih žrtava Prvog svjetskog rata, predstavlja priliku za „izgradnju budućnosti utemeljene na putevima mira, pravde i suradnje“. Na sličnom tragu spajanja prošlosti i sadašnjosti nastavlja kardinal Želimir Puljić domaćin susreta. U izjavi danoj ekskluzivno za portal Bitno.net, kardinal Puljić vidi dolazak pape kao „ponovno okretanje očiju cijelog svijeta prema zaboravljenom Sarajevu i Bosni i Hercegovini“, a papu naziva „hodočasnikom mira“⁹⁰⁹. Kod obojice biskupa iščitava se golema radost i značajna očekivanja

⁹⁰² IKA, Papa ima poseban osjećaj za siromahe i one koji trpe i zna kako je ovdje u BIH [03.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/papa-ima-poseban-osjecaj-za-siromahe-one-koji-trpe-zna-kako-je-ovdje-u-bih/> (30.07.2022.).

⁹⁰³ Goran ANDRIJANIĆ, „Ponovno je cijeli svijet okrenuo oči prema zaboravljenom Sarajevu i BIH“ [04.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ponovno-je-cijeli-svijet-okrenuo-svoje-oci-prema-zaboravljenom-sarajevu-bih/> (30.07.2022.).

⁹⁰⁴ KTA, Predstavljen program apostolskog putovanja pape Franje u Sarajevo [14.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/objavljeno-geslo-papina-pohoda-sarajevu/> (30.07.2022.).

⁹⁰⁵ Radio Vatikan, Objavljeno geslo Papina pohoda Sarajevu [27.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/predstavljen-program-apostolskoga-putovanja-pape-franje-u-sarajevu/> (30.07.2022.).

⁹⁰⁶ IKA, Snimljen spot himne susreta mladih s papom Franjom [07.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-snimljen-spot-himne-susreta-mladih-s-papom-franjom/> (30.07.2022.).

⁹⁰⁷ Usp. Peter GOLDING – Philip ELLIOTT, *Making the News*, London, 1979., 122., Winfried F. SCHULZ, News Structure and People's Awareness of Political Events, u: *International Communication Gazette*, 30 (1982.) 3, 152.

⁹⁰⁸ Usp. GIOVANNI PAOLO II, Santa messa celebrata a Castel Gandolfo in Collegamento radiotelevisivo con Sarajevo [08.09.1994.], u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1994/documents/hf_jp-ii_hom_19940908_sarajevo.html (30.07.2022.).

⁹⁰⁹ Naziv „hodočasnik mira“ kardinal Puljić ponavlja više puta uoči i za vrijeme apostolskog posjeta pape Franju BIH čime tematski naglašava svrhu njegova posjeta. Govoreći o nadolazećem posjetu na tiskovnoj konferenciji kardinal Puljić ističe: „Papa Franjo je najavio, na svoj način, da dolazi kao hodočasnik mira, da podupre izgradnju

naspram nadolazećeg papina apostolskog putovanja. Očekivanja su primarno usmjerena prema izgradnji trajnog mira i dijaloga na ovom prostoru u prilog čega dodatno svjedoči izbor samo geslo „Mir vama“ i himne susreta „Stopama mira“. Kao nužnu pripravu na ovaj događaj kardinal Puljić ukazuje na potrebu „molitve kao prvog koraka ... kako bi se pripremila i srca i javnost za taj događaj.“

Pri analizi članaka prve faze - najava apostolskog putovanja - uočavamo kako redakcija portala Bitno.net, koristeći sadržaje informativnih agencija i riječi mjerodavnih crkvenih vlasti, stavlja naglasak na dvije stvari. Prvi naglasak odnosi se na isticanje povijesnog kontinuiteta potpore Svete Stolice živjoj Crkvi u BIH bez obzira na zahtjevnost same situacije. Dok drugi naglasak počiva na poticanju novog dijaloškog zamaha u Crkvi i državi koji se očekuje s apostolskim posjetom pape Franje BIH na svim razinama. Pri tome se papu Franju u objavljenim tekstovima percipira kao onoga koji svojim dolaskom (u)nosi evanđeoske vrijednosti u zemlju koju posjećuje te istovremeno potiče druge na aktivnije življenje riječi i vrednota evanđelja.⁹¹⁰ Naglasci redakcije portala Bitno.net pri najavi papina posjeta u značajnoj su mjeri slični s izvještajima drugih vjerskih i sekularnih medija koji također ističu potrebu uspostave pravednog društva utemeljenog na prevladavanju razlika kroz uspostavu snažnog dijaloga kako bi se prevladale aktualne poteškoće.⁹¹¹

U drugoj fazi izvještavanja obuhvaćene su pripreme uoči apostolskog putovanja pape Franje u BIH. Pri izvještavanju o pripremama redakcija portala Bitno.net donosi dvanaest

mira u ovoj zemlji. To nas posebno raduje jer svi želimo sudjelovati u izgradnji mira. Zato je potrebna i molitva da bi to njegovo dolaženje i prisutnost i govor istinski poduprli sve ove pozitivne energije koje su nam tako potrebne na ovim prostorima“, u: IKA, Papa ima poseban osjećaj za siromahe i one koji trpe i zna kako je ovdje u BIH.

⁹¹⁰ Izgradnja mira i uspostava dijaloga je jedna od središnjih tema značajnog djela apostolskih posjeta pape Franje te po tome samo putovanje u BIH ne odudara. O apostolskim putovanjima pape Franje, promociji mira i dijaloga više u: Angeli Francis S. RIVERA, The Practical Implications of Pope Francis' Culture of Encounter and its Objectives of Establishing and Maintaining Peace in East Asia, 90-135., Daniel H. LEVINE, What Pope Francis Brings to Latin America, u: *Center for Latin America & Latino Studies*, Class Working Paper Series no. 11, (25.03.2020.), 1-16., Petra KUIVALA, Policy of Empowerment: Pope Francis in Cuba, u: *International Journal of Cuban Studies*, 9 (2017.) 1, 19-36., Alejandro C. REID, Broadcasting live the visit of Pope Francis to Chile, u: *Church, Communication and Culture*, 4 (2019.) 1, 79-95.

⁹¹¹ Većina stranih medijskih kuća i agencija pri najavi papina posjeta podsjeća na prethodni posjet Ivana Pavla II. Sarajevu i (neriješeno) pitanje administrativnog jedinstva između vjerski i etnički razjedinjenih strana u državi koja se još oporavlja od ratnih razaranja. Naglasak u tekstovima je stavljen na teškoj prošlosti i nadi u izgradnju stabilnijeg mira u društvu nakon papina dolaska usp: REUTERS, Pope Francis to visit Sarajevo [01.02.2015.], u: <https://www.reuters.com/article/idUSKBN0L51HD20150201>, Jack LINISH, Pope Francis to Visit Sarajevo to Promote „Brotherhood and Peace“, [01.02.2015.] u: <https://time.com/3691255/pope-francis-sarajevo-bosnia/>, Ines San MARTIN, Pope Francis will visit Sarajevo in June [01.02.2015.], u: <https://cruxnow.com/church/2015/02/pope-will-visit-sarajevo-in-june> (26.05.2022.), Elise HARRIS, Pope Francis announces June visit to Bosnia-Herzegovina [01.02.2015.], u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/31423/pope-francis-announces-june-visit-to-bosnia-herzegovina> (30.07.2022.).

članaka koje možemo mogu podijeliti u dvije podskupine. Prva podskupina obuhvaća članke koji su informativne naravi i govore o: načinima prijave hodočasnika⁹¹², mogućnosti slanja osobnih poruka papi⁹¹³, broju prijavljenih mladih hodočasnika⁹¹⁴, papinoj video poruci sudionicima susreta⁹¹⁵, tehničkim detaljima uoči samog dolaska⁹¹⁶. Pod drugu podskupinu spadaju svi oni članci koji prenose osobna svjedočanstva pojedinaca ili skupina koji na aktivan način sudjeluju u pripremama apostolskog putovanja pape Franje u BIH. To su svjedočanstva i iskustva Selama Hajdarevića⁹¹⁷, župljana župe sv. Franje Asiškog - Šikara⁹¹⁸, kardinala Želimira Puljića⁹¹⁹, mješovitog dječjeg zbora „Superar“⁹²⁰, Roberta Tomića⁹²¹ i zatvorenika KPZ „Zenica“⁹²². Pri analizi ove faze izvještavanja usredotočit ćemo se na drugu podskupinu članaka tj. svjedočanstva i iskustva pojedinaca direktno uključenih u papin apostolski posjet BIH. Namjera nam je dodatno ukazati na korelaciju između apostolskog posjeta pape Franje i ostvarivanja aktivnijeg vjerničkog angažmana koji proizlazi kao posljedica njegova dolaska. Pri izvještavanju o tome portal Bitno.net nastavlja prikazivati papu Franju kao evangelizatora

⁹¹² BITNO.NET, Prijave hodočasnika za svetu misu s papom Franjom u Sarajevu [10.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/prijave-hodocasnika-za-svetu-misu-s-papom-franjom-u-sarajevu/> (30.07.2022.).

⁹¹³ CITIZENGO, Pošaljite osobnu poruku Papi prigodom njegova posjeta Sarajevu [18.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/posaljite-osobnu-poruku-papi-prigodom-njegova-posjeta-sarajevu/> (30.07.2022.).

⁹¹⁴ IKA, 4500 mladih prijavljeno za susret s papom Franjom u Sarajevu [30.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/4500-mladih-prijavljeno-za-susret-s-papom-franjom-u-sarajevu/> (30.07.2022.).

⁹¹⁵ BITNO.NET, „Dolazim da vas utvrdim u vjeri i ohrabrim za miran suživot“ [02.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/dolazim-da-vas-utvrdim-u-vjeri-i-ohrabrim-za-miran-suzivot/> (30.07.2022.).

⁹¹⁶ IKA, Papamobil na putu za Sarajevo stigao u Split! [04.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/papamobil-na-putu-za-sarajevo-stigao-u-split/> (30.07.2022.).

⁹¹⁷ Miodrag VOJVODIĆ, „Ne mogu spavati od radosti nakon što su mi rekli da radim stolac za papu Franju“ [31.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ne-mogu-spavati-od-radosti-nakon-sto-su-mi-rekli-da-radim-stolac-za-papu-franju/> (30.07.2022.).

⁹¹⁸ Vjernici župe Šikara na čelu sa svojim župnikom fra Mariom Lovrićem odlučili su financirati i izraditi liturgijsko posuđe, oltar i ambon za papin apostolski posjet. Redakcije o ovome izvještava kroz dva članka: Zora STANIĆ, Liturgijsko posuđe, oltar i ambon za Papu izraditi će Duvnjaci, [06.04.2015.] u: <https://www.bitno.net/kultura/liturgijsko-posude-oltar-i-ambon-za-papu-izradit-ce-duvnjaci/>, IKA, Završen oltar, ambon, svjećnjaci i procesijski križ za misno slavlje s papom Franjom [26.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-završeni-oltar-ambon-svijecnjaci-i-procesijski-kriz-za-misno-slavlje-s-papom-franjom/> (30.07.2022.).

⁹¹⁹ Goran ANDRIJANIĆ, Papa ovim pohodom želi zaustaviti nestanak Crkve na ovim prostorima i doprinijeti izgradnji pravednog mira [01.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ovim-pohodom-zeli-zaustaviti-nestanak-crkve-na-ovim-prostorima-i-doprinijeti-izgradnji-pravednog-mira/> (30.07.2022.).

⁹²⁰ Miodrag VOJVODIĆ, Bošnjačka i srpska djeca iz Srebrenice pjevati će papi Franji [01.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bosnjaacka-i-srpska-djeca-iz-srebrenice-pjevati-ce-papi-franji/> (30.07.2022.).

⁹²¹ GLAS KONCILA, Bio sam ovisnik o kockanju, ali ispovijed me izliječila od toga, postao sam drugi čovjek [05.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vjera/svjedocanstva/bio-sam-ovisnik-o-kockanju-ali-ispovijed-me-izlijecila-od-toga-postao-sam-drugi-covjek/> (30.07.2022.).

⁹²² KTA, Zatvorenici zeničkog zatvora poslali papi drvenu kutiju za Bibliju na dar [05.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zatvorenici-zenickog-zatvora-poslali-papi-drvenu-kutiju-za-bibliju-na-dar/> (30.07.2022.).

čije osobno svjedočanstvo potiče druge na aktivnije življenje pozitivnih kršćanskih vrednota premda oni sami ne pripadali Crkvi.

Kod sadržajne analize članaka koja opisuju svjedočanstava i iskustva pojedinaca angažiranih u ostvarenju papina posjeta BIH uočavamo kako se pretežno radi o laicima koji ne pripadaju službenim crkvenim institucijama. Samo jedan članak, intervju Gorana Andrijanića s kardinalom Puljićem, predstavlja iznimku u ovom slučaju. Fokus na konkretne pojedince (Selam Hajdarević, Ilija Skočibušić, Robert Tomić) i skupine (župljani župe sv. Franje Asiškog – Šikara, mješoviti dječji zbor „Superar“, zatvorenici KPD Zenica), koji ne pripadaju službenim institucijama, omogućava dodatnu konkretizaciju procesa, približavanje i poistovjećivanje čitatelja portala Bitno.net s onima koji su direktno uključeni u pripreme.⁹²³ Personalizacijom objavljenog sadržaja - navođenje konkretnih imena, situacija i sudbina – pruža se čitateljima jasnija slika, ostvaruje snažnija emotivna povezanost i budi veća želja za nastavkom praćenja istog.⁹²⁴ Redakcija portala Bitno.net pri izvještavanju o pripremama uoči papina apostolskog putovanja ne oslanja se samo na svjedočanstva katolika s tih prostora. Oni nastoje ići šire te uključiti sve etničke i vjerske skupine pri izvještavanju vodeći računa o kompleksnoj situaciji u BIH.⁹²⁵ Pri tome je značajno svjedočanstvo Selema Hajdarevića, muslimana čija se obitelj više od pedeset godina bavi stolarstvom i duborezom. Na nagovor svojih ukućana, a u suradnji s mjesnim župnikom Mirom Bešlićem, on se prijavljuje za projekt izrade stolca koji će biti korištena za vrijeme Franjina apostolskog posjeta BIH. Autor nadolazeći projekt smatra „projektom vlastita života“, ističe kako predstojeći posao „zahtjeva da se unese duša u njega“, a u papi prepoznaje „prvog čovjeka svijeta“⁹²⁶. U prijavi i pripremi projekta autor sudjeluje s mjesnim župnikom koji ističe ovaj čin kao primjer dobre prakse međuetničke i međuvjerske suradnje na prostoru BIH. U razgovoru s Miodragom Vojvodićem za Bitno.net župnik ukazuje na to kako „ljudi žele biti povezani, a ovo je jedinstvena prilika da svi budemo povezani s papom kroz dobro djelo.“⁹²⁷ Članci koji pokrivaju izradu papinskog stolca, uključivanje

⁹²³ Posjetitelji portala Bitno.net, prema riječima pojedinaca angažiranih oko njegova rada, iskazuju značajnu privrženost jednostavnijim člancima koji prenose osobna svjedočanstva pojedinaca i načina na koji vjera utječe na njihov svakodnevni život. Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 8 i 10., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 8., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 4., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 6 i 7., Intervju A. Mikić, pitanje br. 9.

⁹²⁴ Usp. Karen S. JOHNSON-CARTEE, *News Narratives and News Framing*, Lanham, 2005., 127.

⁹²⁵ Više o konkretnoj društvenoj, političkoj i vjerskoj situaciji u Bosni i Hercegovini uoči i nakon papina dolaska u: Vesna IVANOVIĆ, Postizborna Bosna i Hercegovina, u: *Međunarodne studije*, 15 (2015.) 2, 45-59., Damirka MIHALJEVIĆ, Ima li Bosna i Hercegovina priliku izgraditi zajednički sustav vrijednosti?, u: *National security and future*, 11 (2010.) 1, 45-59. Zdenko SPAJIC, Analiza društvenog stanja u Bosni i Hercegovini kao osnovna za pastoralno planiranje, u: *Vrhbosnensia*, 16 (2012.) 2, 267-290., Ivan MARKEŠIĆ (ur.), *Hrvati u BIH: ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet*, Zagreb, 2010.

⁹²⁶ Miodrag VOJVODIĆ, „Ne mogu spavati od radosti nakon što su mi rekli da radim stolac za papu Franju“.

⁹²⁷ Miodrag VOJVODIĆ, „Ne mogu spavati od radosti nakon što su mi rekli da radim stolac za papu Franju“.

mješovitog dječjeg zbora „Superar“, poklon zatvorenika KPZ Zenica moguće je promatrati kao pozitivan primjer nadilaženja vjerske i etničke različitosti usmjerene prema izgradnji dijaloga i kulture susreta.⁹²⁸ O tome najbolje svjedoče riječi voditelja zbora Ismara Porića: „Znam često kazati kako je ovo poput znanstvene fantastike, da bošnjačka i pravoslavna djeca pjevaju katoličkom poglavaru. No, ponosni smo i sretni zbog svega, jer želimo poslati jednu priču u svijet, drukčiju od one kako nas vide... „Superar“ ima misiju okupiti što veći broj djece na jedno sigurno mjesto gdje će moći razviti svoje ključne životne vještine, a to je samopouzdanje, poštovanje prema drugom, želja za učenjem... da budu bolji u svakom pogledu“⁹²⁹. Sličan primjer međuetničke i međuvjerske suradnje vidimo kroz riječi i djela zatvorenika KPZ Zenica u članku koji je također objavljen na portalu Bitno.net.⁹³⁰ Sam domaćin susreta kardinal Puljić potvrđuje općeprisutne pozitivne reakcije od strane predstavnika drugih vjerskih zajednica ukazujući kako oni u papi Franji vide „svjetskog moralnog autoriteta“ te ističe kako „svi odobravaju Papine stavove u borbi za čovjeka, za mir, za zaštitu izbjeglica i sirotinje, za jednaka prava“.

Članci koji pokrivaju ovu fazu na portalu Bitno.net svjedoče o značajnoj količini pozitivne energije i entuzijazma koja je vidljiva kroz angažman pojedinaca oko pripreme putovanja te se očituje u cjelokupnom narodu BIH. Koristeći osobna svjedočanstva pojedinaca, s kojim se čitatelji mogu lako poistovjetiti, redakcija portala Bino.net nastoji prenijeti pozitivnu sliku i kršćanske vrijednosti koje zastupa papa Franjo, a po sebi nadilaze etničke i vjerske barijere. Pri analizi članaka vidljivo je kako se kod svih sudionika očituju dvije stvarnosti: „želja za“ i „spremnost na“ promjene u BIH. Pojedinci su svjesni kako dolazak pape Franje neće promijeniti zahtjevnju ekonomsku, političku, duhovnu situaciju, ali su spremni istu prihvatiti kao pozitivan katalizator za buduće promjene.⁹³¹ Njihove želje ne ostaju samo na izrečenim riječima već se očituju kroz pojedinačni i zajednički angažman često etnički i vjerski miješanih skupina o čemu svjedoče analizirani članci objavljeni na portalu Bitno.net. Promjena

⁹²⁸ EG, br. 220

⁹²⁹ Miodrag VOJVODIĆ, Bošnjačka i srpska djeca iz Srebrenice pjevat će papi Franji.

⁹³⁰ Zatvorenici KPD Zenica izradili su drvenu kutiju za Bibliju kao dar za nadolazeći posjet pape Franje BIH. Unutar kutije stoji zapisano: „Dragom papi Franji želimo dug život, da nam bude zdrav i da i dalje sa sobom nosi mir, ljubav i toplinu Božje riječi gdje god dođe. Svojim dolaskom u Bosnu i Hercegovinu ispunili ste i naša srca srećom i ljubavlju, kao i još jačom vjerom u Boga bez obzira na vjeroispovijest i nacionalnost. Želimo Vam sretan boravak u našoj napaćenoj ali ponosnoj zemlji. Osuđenici KPZ Zenica“, u: KTA, Zatvorenici zeničkog zatvora poslali papi drvenu kutiju za Bibliju na dar.

⁹³¹ „Sadašnji pohod pape Franje je silna poruka da se zaustavi nestanak Crkve na ovim prostorima i da se izgrađuje mir na jednakim pravima i putem dijaloga. Različitost ne smije biti izvor isključivanja, nego uvažavajući jedni druge u različitosti putem dijaloga, pozvani smo izgrađivati zajedničku budućnost“, u: Goran ANDRIJANIĆ, Papa ovim pohodom želi zaustaviti nestanak Crkve na ovim prostorima i doprinijeti izgradnji pravednog mira.

na najnižoj razini je ono čemu stremi i što potiče papa Franjo kada govori o potrebi izlaženja na putove, traženja i susretanja Boga s drugima kroz dijalog.⁹³²

Treća faza izvještavanja o apostolskom posjetu pape Franje BIH usredotočena je na i obuhvaća sam(o) dan posjeta. U tom periodu redakcija se također većinski oslanja na sadržaj IKA-e i nema vlastite novinare koji bi izvijestili s mjesta događaja. Osim što ovo dodatno potvrđuje značajnu ovisnost Bitno.net-a o agencijskim izvorima – čak i kad se radi o geografski bliskim događajima – neizlaskom na teren⁹³³ redakcija gubi na mogućnosti autentičnijeg izvještavanja bližeg misiji i viziji portala⁹³⁴ jer ovisi o posrednicima. U ovoj fazi redakcija portala Bitno.net prenosi osam članaka informativnog karaktera: izvještaj o papinu dolasku u Sarajevo⁹³⁵, susret s predstavnicima političke vlasti⁹³⁶ i vjerskih zajednica⁹³⁷, susret sa svećenicima i redovnicima u sarajevskoj katedrali⁹³⁸, susret s mladima u nadbiskupijskom centru⁹³⁹, propovijed pape Franje na sv. misi⁹⁴⁰, pismo dobrodošlice imama ef. Admiru Muhića⁹⁴¹, izvještaj sa službenog završetka apostolskog posjeta⁹⁴². U prethodnim fazama analizirali smo članke koji primarno izvještavaju o sudionicima koji aktivno doprinose

⁹³² Jorge Mario BERGOGLIO - Abraham SKORKA, *On Heaven and Earth. Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*, 1-2.

⁹³³ O prednostima i nedostacima izvještavanja s terena više u: Gregory PERRAULT – Kellie STANFIELD, *Mobile Journalism as Lifestyl Journalism?*, u: *Journalism Practice*, 13 (2019.) 3, 331-348., Matthew N. BUI – Rachel E. MORAN, *Making the 21st Century Mobile Journalist: Examining Definitions and Conceptualization of Mobility and Mobile Journalism within Journalism Education*, u: *Digital Journalism*, 8 (2020.) 1, 145-163., John HUXFORD, *The proximity paradox. Live reporting, virtual proximity and the concept of place in the news*, u: *Journalism*, 8 (2007.) 6, 657-674, Charlie A. TUGGLE – Suzzane HUFFMAN, *Live news reporting: Professional judgment or technological pressure? A national survey of television news directors and senior reporters*, u: *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43 (1999.) 4, 492-505.

⁹³⁴ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 1 i pitanje br. 2., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 3., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 3., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 2., Intervju I. Džeba, pitanje br. 2.

⁹³⁵ IKA, *Papa Franjo stigao u Sarajevo* [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-stigao-u-sarajevo/> (30.07.2022.).

⁹³⁶ IKA, „Potreban nam je razgovor, vrednovanje onoga to nas ujedinjuje te doživljavanje razlika kao mogućnosti rasta“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/potreban-nam-je-razgovor-vrednovanje-onoga-sto-nas-ujedinjuje-te-doživljavanje-razlika-kao-mogućnost-rasta/> (30.07.2022.).

⁹³⁷ IKA, „U sjećanje na prošlost, izbjegavajmo samosažaljenje i uzajamna optuživanja te se prepustimo da nas Bog očisti“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-sjecanju-na-proslost-izbjegavajmo-samosazaljevanja-i-uzajamna-optuživanja-te-se-prepustimo-da-nas-bog-ocisti/> (30.07.2022.).

⁹³⁸ IKA, *Papa Franjo u katedrali: Ne zaboravite svoju povijest – ne radi osvete, nego radi građenja mira* [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-u-katedrali-ne-zaboravite-svoju-povijest-ne-radi-osvete-nego-radi-građenja-mira/> (30.07.2022.).

⁹³⁹ IKA, *Papa mladima: „Gradite mir, radite na miru, budite mirotvorci, da ovo postane zemlja mira. Bog vas blagoslovio“* [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-mladima-gradite-mir-radite-na-miru-budite-mirotvorci-da-ovo-postane-zemlja-mira-bog-vas-blagoslovio/> (30.07.2022.).

⁹⁴⁰ IKA, „Danas se iz Sarajeva uzdiže vapaj naroda Božjega i svih ljudi dobre volje: nikad više rata!“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/danas-se-iz-sarajeva-uzdize-vapaj-naroda-bozjega-i-svih-ljudi-dobre-volje-nikada-vise-rata/> (30.07.2022.).

⁹⁴¹ Admir MUHIĆ, „Ja sam musliman, imam, i znam da si naš istinski prijatelj – bujrum papa Franjo“.

⁹⁴² BITNO.NET, *Završio posjet pape Franje Bosni i Hercegovini* [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/završio-posjet-pape-franje-bosni-i-hercegovini/> (30.07.2022.).

pripremanama apostolskog pohoda, no u ovom dijelu usredotočit ćemo se isključivo na papu Franju. Kroz članke objavljene na portalu Bitno.net sadržajno analiziramo centralne poruke Franjina apostolskog pohoda BIH i načina na koji navedene, neposredno (hodočasnici) i posredno (čitatelji portala), utječu na primatelje.

Papa Franjo sletio je u Sarajevo 6. lipnja 2015. godine. Na aerodromu je dočekan od strane predstavnika crkvenih i državnih vlasti, kao i lokalnog stanovništva odjevenog u narodne nošnje.⁹⁴³ Slijedeći prethodno dogovoreni protokol papa prvo odlazi na susret s članovima Predsjedništva BIH.⁹⁴⁴ U svom govoru on podsjeća na kompleksnu i tešku prošlost Sarajeva (i BIH), grada kojeg naziva „europskim Jeruzalemom“, te ukazuje na „bogatstvo u posebnosti“ kao temelj „izlječenja čak i najdubljih rana kroz zajednički hod koji pročišćava sjećanje i daje nadu za budućnost“.⁹⁴⁵ U homiliji, za vrijeme sv. mise održane na nogometnom stadionu Koševo, papa Franjo nastavlja graditi na postojećoj „temi“ apostolskog posjeta: izgradnja mira kroz prihvaćanje različitosti i međusobni dijalog. Obraćajući se sudionicima na sv. misi on koristi blaženstvo „blago mirotvorcima“ (Mt 5,9) kako bi ukazao na činjenicu da je izgradnja mira „svakodnevni posao koji se neumorno ostvaruje svakog dana, korak po korak“.⁹⁴⁶ Izniman potencijal pri ostvarenju ovog zadatka leži u mladima⁹⁴⁷ što papa Franjo ističe pri susretu s

⁹⁴³ Apostolski posjetu pape određenoj državi predstavlja iznimno zahtjevan i složen posao koji uključuje suradnju brojnih domaćih i stranih, crkvenih i sekularnih institucija. Ovo se ne odnosi samo na suradnju između diplomatskih tijela već i onu između pripadnika različitih sigurnosnih i hitnih službi, medija, volontera itd. koji nastoje osigurati da na terenu sve prođe onako kako su organizatori prethodno dogovorili. Više o procesu priprema na konkretnim slučajevima u: Jane H. FEDERMAN – Lorraine M. GIORDANO, How to Cope with a Visit from the Pope, u: *Prehospital and Disaster Medicine*, 12 (1997.) 2, 86-91., Alejandro C. REID, Broadcasting live the visit of Pope Francis to Chile, 79-95., Ram A. CNAAN – Daniel HEIST – Melissa H. STORTI, Episodic Volunteering at Religious Megaevent. Pope Francis's Visit to Philadelphia, u: *Nonprofit Management & Leadership*, 28 (2017.) 2, 1-20.

⁹⁴⁴ Uloga pape, kao vjerskog i sekularnog poglavara, za vrijeme apostolskog posjeta ne može biti usredotočena isključivo na vjernike. Kao poglavar on je pozvan susretati se sa predstavnicima sekularne vlasti, razmjenjivati zajedničke interese, predlagati ideje i produbljivati diplomatske odnose kako bi se zauzeo za povjereno mu stado. Usp. Mariano BARBATO, Legionen des Papstes: Pilgermobilisierung als Machtgrundlage des Heiligen Stuhls in der Moderne, u: *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 26 (2016.) 4, 375–396.

⁹⁴⁵ Obraćajući se Predsjedništvu BIH papa Franjo formira svoj govor na povijesnoj refleksiji o Sarajevu ističući pozitivan doprinos svih entiteta i vjeroispovijesti u gradnji mostova usmjerenih prema europskom puta BIH. Upravo je tema „izgradnje mostova“ dominantna u njegovu govoru kad polazeći od temelja – naroda – naglašava sljedeće: „(Sarajevo) predstavlja jedno veliko raskrižje kultura, naroda i vjera; takva uloga zahtjeva da se uvijek iznova grade novi mostovi te da se postojeći istovremeno obnavljaju i čuvaju, kako bi se osigurali učinkoviti, sigurni i civilizirani odnosi. Potreban nam je razgovor, otkrivanje bogatstva svakoga od nas, vrednovanje onoga što nas ujedinjuje te doživljavanje razlika kao mogućnost rasta, pritom poštujući svakog pojedinca. Prijeko je potreban strpljiv dijalog, pun povjerenja, tako da pojedinci, obitelji i zajednice mogu prenositi vrijednosti vlastite kulture i prihvaćati sve ono dobro u tuđim iskustvima“, u: IKA, „Potreban nam je razgovor, vrednovanje onoga to nas ujedinjuje te doživljavanje razlika kao mogućnosti rasta“.

⁹⁴⁶ Poziv na izgradnju mira je za papu Franju uvijek potreban i aktualan. U propovijedi on ističe kako se ne radi o pasivnom nastojanju već aktivnom čini koji zahtjeva „strast, strpljivost, iskustvo i postojanost... svakodnevnim rad, geste služenja, bratstva, dijaloga i milosrđa“, u: IKA, „Danas se iz Sarajeva uzdiže vapaj naroda Božjega i svih ljudi dobre volje: nikad više rata!“.

⁹⁴⁷ Usp. CV, br. 36.

njima u nadbiskupijskom centru Ivan Pavao II. Ondje papa odgovara na tri pitanja pri čemu se, među ostalim, iznova ponavlja tema potrebe izgradnje mira (i mostova) kroz dijalog. Na kraju druženja papa Franjo poziva sudionike da „grade mir, rade na miru, budu mirotvorci, kako bi ova zemlja postala zemlja mira“.⁹⁴⁸ Konačni poziv na izgradnju mira i dijaloga upućen je predstavnicima vjerskih zajednica na ekumenskom i međureligijskom skupu održanom u studentskom centru. Papa u predstavnicima vidi svojevrstne čuvare mira, a na pothvat osnivanja Međureligijskog vijeća u BiH 1997. godine gleda kao na preduvjet⁹⁴⁹ te trajni zalog ostvarenja mira na ovim prostorima. Zadaća promicanja dijaloga prema papi Franji vodi prema ostvarenja duhovnog zajedništva unutar kojeg se razvijaju pozitivne moralne vrijednosti koje zauzvrat obogaćuju čitavo društvo.⁹⁵⁰

Treća faza izvještavanja portala Bitno.net o apostolskom posjetu pape Franje BiH može se sažeti u rečenici koju je papa uputio okupljenima u Sarajevskoj katedrali: „ne zaboravite svoju povijest, ne radi osvete već zato da budete mirotvorci“⁹⁵¹. Papa Franjo prilikom posjeta BiH jasno prepoznaje tešku prošlost ovih prostora⁹⁵² no u člancima objavljenim na portalu jasno je vidljivo da se ne zadržava na istoj. U svojim obraćanjima okupljenima, bez obzira na njihovu vjersku ili etničku pripadnost, papa ukazuje prema nadi u bolju budućnost koja treba biti građena na trima temeljima: osnaživanje vlastita identiteta⁹⁵³, uvažavanju tuđe različitosti⁹⁵⁴ i

⁹⁴⁸ Papa Franjo u mladima vidi temelje budućeg mira u BiH. On ih naziva „cvjetovima proljeća“ aludirajući na činjenicu kako pripadaju generacijama rođenima neposredno nakon završetka rata. Želja za izgradnjom trajnog mira na ovim prostorima posebno je vidljiva kroz njegove riječi upućene mladima: „Ali vi imate jednu posebnost. Vi ste prvi naraštaj nakon rata. Vi ste cvjetovi proljeća koji žele ići naprijed i ne žele se vratiti razaranju, ne žele biti neprijatelji jedni drugima. I to je novo za mene (...) Imate veliki poziv. Nikad ne gradite zidove, gradite samo mostove. To je radost koju nalazim u vama“, u: IKA, Papa mladima: „Gradite mir, radite na miru, budite mirotvorci, da ovo postane zemlja mira. Bog vas blagoslovio“.

⁹⁴⁹ Usp. EG, br. 250.

⁹⁵⁰ Na ekumenskom i međureligijskom susretu u studentskom centru sudjelovali su papa Franjo, nadbiskup metropolit vrhbosanske nadbiskupije kardinal Vinko Puljić, reisu-l-ulema Husein ef. Kavazović, episkop zahumsko-hercegovački i primorski Grigorije te predsjednik židovske zajednica u BiH Jakob Finci. U svom obraćanju predstavnicima vjerskih zajednica papa Franjo posebno želi istaknuti potrebu življenja međureligijskog dijaloga na svakodnevnoj razini, namjesto teorizacije o istome. Za njega međureligijski dijalog predstavlja „životnu svakodnevnicu u konkretnosti, s radostima i žalostima, naporima i nadama“. Papa Franjo ukazuje kako se kroz dijalog „razvija određeno duhovno zajedništvo koje ujedinjuje i pomaže promicati moralne vrijednosti, pravdu, velike moralne vrijednosti, slobodu i mir“. Za njega je „dijalog je škola čovječnosti i čimbenik jedinstva koji pomaže graditi društvo utemeljeno na toleranciji i uzajamnom poštivanju“, u: IKA, „U sjećanje na prošlost, izbjegavajmo samosažaljenje i uzajamna optuživanja te se prepustimo da nas Bog očisti“.

⁹⁵¹ Pri susretu sa svećenicima, redovnicima i vjernim pukom u sarajevskoj katedrali papa Franjo poziva na očuvanje kršćanskog identiteta kao temelja izgradnje bolje budućnosti. Papa ističe: „U vama, u vašem pozivu stoji krv, stoji svjedočanstvo tih mučenika (...) Ne zaboravite svojih predaka (...) Moramo primiti to svjedočanstvo kako bismo postali mirotvorci (...) Čovjek koji se posvetio Gospodinu mora znati oprostiti.“ IKA, Papa Franjo u katedrali: Ne zaboravite svoju povijest – ne radi osvete, nego radi građenja mira.

⁹⁵² Za analizu ekumenskog i dijaloškog aspekta posjeta pape Franje Bosni i Hercegovini vidi: Anto ORLOVAC, Ekumenski i dijaloški znakovi primata i sinodalnosti u papinim porukama tijekom posjeta Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, u: *Vrhbosniensia*, 20 (2016.) 2, 345-371.

⁹⁵³ Usp. EG, br. 102. i 251., GE, br. 63.,

⁹⁵⁴ Usp. EG, br. 236.

zajednički napor za trajno očuvanje mira⁹⁵⁵. Nagovori, misli i poruke pape Franje izrečene za vrijeme apostolskog posjeta BIH, kao i percepcija prisutnih sudionika, opravdavaju epitet „hodočasnik mira“⁹⁵⁶ koji kardinala Puljić pridjeva Petrovu nasljedniku uoči njegova dolaska. Naglasci pri izvještavanju portala Bitno.net o apostolskom posjetu u glavnim crtama slažu se s drugim medijima.⁹⁵⁷ Ono po čemu se redakcija portala Bitno.net pri izvještavanju o ovom događaju razlikuje od drugih medija je u tome što daje širi okvir apostolskog putovanja (najava, priprema, održavanje, osvrt) te nastoji svojim čitateljima pružiti izvještaj utemeljen na kršćanskom sustavu vrijednosti.⁹⁵⁸ Pri tome im se prezentira pozitivna slika o papi Franji, te ih se kroz njegove riječi i dijela nastoji potaknuti na aktivno življenje kršćanske vjere i djelovanje u vlastitim sredinama.⁹⁵⁹

Posljednja faza izvještavanja redakcije portala Bitno.net obuhvaća osvrt na apostolsko putovanje. U ovoj fazi većina članaka je svjedočanske naravi tj. uključuje osvrt pojedinaца uključenih u protokol papina apostolskog posjeta. Iznimka od ovog je video uradak o papinom posjetu Sarajevu⁹⁶⁰ i izvještaj s avionske tiskovne konferencije u povratku⁹⁶¹. Članci objavljeni u ovoj fazi izvještavanja uključuju svjedočanstva: kardinala Vinka Puljića⁹⁶², fra Željka

⁹⁵⁵ Usp. GE, br. 88., 89.,

⁹⁵⁶ Usp. IKA, Papa ima poseban osjećaj za siromahe i one koji trpe i zna kako je ovdje u BIH.

⁹⁵⁷ Medijske kuće *CNN*, *Time* i *AlJazeera* izvještavaju pozitivno o papinu apostolskom posjetu BIH. Svi autori ističu papin poziv na liječenje svježih ratnih rana kroz prevladavanje duboke etničke i vjerske podjele. Naslanjajući se na papu autori naglašavaju kako je prevladavanje istih moguće je samo kroz opraštanje i kontinuirani dijalog koji će u konačnici stvoriti zdravo društvo i državu. Usp. Laura SMITH-SPARK – Nic ROBERTSON – Faith KARIMI, Pope Francis urges peace on visit to Sarajevo, „Jerusalem of Europe“ [06.06.2015.], u: <https://edition.cnn.com/2015/06/06/europe/bosnia-pope-francis-visit/index.html>, James COWLING, Pope calls for harmony in Bosnia anniversary mass [06.06.2015.] u: <https://www.thetimes.co.uk/article/pope-calls-for-harmony-in-bosnia-anniversary-mass-x3mh3dztr76>, ALJAZEERA, Pope urges reconciliation during Sarajevo trip, [06.06.2015.], u: <https://www.aljazeera.com/news/2015/6/6/pope-urges-reconciliation-during-sarajevo-trip> (30.07.2022.).

⁹⁵⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 1. i 11, Intervju T. Krvavica, pitanje br. 5. i 6., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 4., Intervju A. Mikić, pitanje br. 6., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5., Intervju I. Džeba, pitanje br. 5.

⁹⁵⁹ Usp. Tablica 35, 39, 40 i grafička slika 39, 43, 44.

⁹⁶⁰ LAUDATO.TV, Veličanstveni prizori Papina posjeta Sarajevu [07.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/multimedija/video-velicanstveni-prizori-papina-posjeta-sarajevu/> (30.07.2022.).

⁹⁶¹ Miodrag VOJVODIĆ, Evo što je papa izjavio o Međugorju [07.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/evo-sto-je-papa-franjo-izjavio-o-medugorju/> (30.07.2022.).

⁹⁶² KTA, „Doživjeli smo nešto lijepo, a sada to treba provesti u život“ [08.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/dozivjeli-smo-nesto-jako-lijepo-a-sada-to-treba-provesti-u-zivot/> (30.07.2022.).

Barbarića⁹⁶³, fra Jozu Puškarića⁹⁶⁴ p. Petra Galaunera⁹⁶⁵, s. Ljubicu Škerija⁹⁶⁶ te glumca Enisa Bešlagića i pjevača Halida Bešlića⁹⁶⁷. Prethodno smo pri raščlanjivanju druge faze izvještavanja analizirali svjedočanstava pojedinaca uključenih u pripremu apostolskog putovanja. U ovoj završnoj fazi zadržava se ista forma izvještavanja na portalu, samo su svjedočanstva vremenski objavljena na portalu nakon završetka papina posjeta. Redakcija portala Bitno.net ovim člancima i dalje nastoji personalizirati temu. Žele dati konkretno ime i prenijeti osobni doživljaj sudionika susreta i načina na koji su on ili ona bili dotaknuti papinim riječima i gestama.⁹⁶⁸ Fokus pri ovoj fazi izvještavanja redakcije portala Bitno.net bio je na osobnom prevladavanju postojećih poteškoća i aktivnom djelovanju usmjerenom prema izgradnji boljeg, ravnopravnijeg i pravednijeg društva⁹⁶⁹ na poticaj pape Franje.

Svjedočanstva uključena u ovu fazu, a objavljena na portalu Bitno.net, većinski govore o postojanju određenog tereta iz prošlosti kojeg su pojedinac ili skupina trebali nadvladati.⁹⁷⁰ Stoga na apostolski posjet pape Franje BIH možemo gledati kao na svojevrsni katalizator za prevladavanje rana u društvu koje je duboko podijeljeno. Sama sadržajna analiza svjedočanstva govori u prilog tome da su pojedinci već oprostili te pronašli mir u vlastitom životu. Tako fra Jozo Puškarić pred papom naglašava svoju zahvalnost za vrijeme provedeno u logoru⁹⁷¹, a s.

⁹⁶³ Željko BARBARIĆ, „Molio sam s Papom za pravdu, mir i oprost u BIH i preplakao sam pola mise...“, [08.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/molio-sam-s-papom-za-pravdu-mir-i-oprost-u-bih-i-preplakao-sam-pola-mise/> (30.07.2022.).

⁹⁶⁴ IKA, „Bio sam 120 dana u logoru, a Bogu zahvaljujem što ne mrzim svoje mučitelje“ [14.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-bio-sam-120-dana-u-logoru-a-bogu-zahvaljujem-sto-ne-mrzim-svoje-mucitelje/> (30.07.2022.).

⁹⁶⁵ Petar NODILO, Stari prijatelji: Evo tko je hrvatski svećenik kojem se Papa tako silno obradovao [08.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/stari-prijatelji-evo-tko-je-hrvatski-svecenik-kojem-se-papa-tako-silno-obradovao/> (30.07.2022.).

⁹⁶⁶ KTA, „Radila sam u Domu starih i nemoćnih u Travniku, a jedan dan po mene su došli strani ratnici“ [15.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/radila-sam-u-domu-starih-i-nemocnih-u-travniku-a-jedan-dan-po-mene-su-dosli-strani-ratnici/> (30.07.2022.).

⁹⁶⁷ Goran ANDRIJANIĆ, Enis Bešlagić i Halid Bešlić sudjelovali u organizaciji dolaska Svetog Oca [14.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/enis-beslagic-i-halid-beslic-sudjelovali-u-organizaciji-dolaska-svetog-oca/> (30.07.2022.).

⁹⁶⁸ Usp. Peter GOLDING – Philip ELLIOTT, *Making the News*, London, 1979., 122

⁹⁶⁹ Usp. EG, br. 233.

⁹⁷⁰ Rane iz prošlosti moguće je nadvladati samo kroz direktno suočavanje s njima. Ovo je dugotrajan i nelinearan proces koji zahtjeva sudjelovanje svih zahvaćenih strana. Premda postoji mogućnost da se sukobljene strane neće složiti oko „zajedničke istine“ kao početnog temelja, ključno je da su spremni odustati od zle namjera prema onome tko ih je povrijedio, isključiti osvetničke motive i biti spremni uložiti pozitivne napore prema obnavljanju mira. Usp. Masi NOOR – Nyla R. BRANSCOMBE – Miles HEWSTON, When group members forgive: Antecedents and consequences, u: *Group Processes & Intergroup Relations*, 18 (2015.) 5, 1-12., Robert D. ENRIGHT – Suzzane FREEDMAN – Julio RIQUE, The psychology of interpersonal forgiveness, u: Robert D. ENRIGHT – Joana NORTH (ur.), *Exploring forgiveness*, Madison, 1998., 46-62., Michael E. MCCOLLUGH – Everett WORTHINGTON – Kenneth C. RACHAL, Interpersonal Forgiving in Close Relationship, u: *Journal of Personality and Social Psychology*, 73 (1997) 2, 321-336.

⁹⁷¹ „Zahvalan sam Bogu posebno za ovaj „višak“ života nakon logora. Osobito sam zahvalan Gospodinu što me nijednog trenutka nije zahvatila mržnja prema mojim mučiteljima“, u: IKA, „Bio sam 120 dana u logoru, a Bogu zahvaljujem što ne mrzim svoje mučitelje“.

Ljubica Škerija činjenicu da je svojim tamničarima oprostila⁹⁷². Javno iznošenje ne samo teških povijesnih činjenica već i izricanje oprosta za učinjenu nepravdu – posebno pri ovako značajnom i vidljivom događaju - pridonosi kolektivnom prevladavanju još svježih i otvorenih rana u društvu.⁹⁷³ Opredjeljenje sudionika apostolskog posjeta za izgradnju bolje i pravednije budućnosti unutar BIH vidljivo je kroz više svjedočanstava objavljenih na portalu Bitno.net. Fra Željko Barbarić u papinu posjetu vidi priliku za kolektivno nadvladavanje višestrukih povijesnih rana među narodima prisutnima u BIH.⁹⁷⁴ Pjevač Halid Bešlić i glumac Enis Bešlić, koji su islamske vjeroispovijesti, također tumače papinu posjetu kao priliku za izgradnju mira kroz prevladavanje komplicirane političke situacije.⁹⁷⁵ U konačnici sam kardinal Puljić potvrđuje pozitivan osvrt građana BIH na apostolski posjet pape Franje. Kardinal poziva, bez obzira na etničku ili vjersku pripadnost, na aktivno življenje vrijednosti o kojima je papa govorio za vrijeme ovog putovanja kako bi se ostvarilo mirno i pravedno društvo.⁹⁷⁶

Evangelizacijski aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net u ovom dijelu rada analizirali smo i prikazali kroz njegove apostolske posjete. Premda smo se zadržali na tri konkretna primjera (Francuska, Švicarska te BIH), u analizi izvještavanja redakcija kod

⁹⁷² „Hvala Vam za Vaš dolazak da nas sve ohrabrite i učvrstite u vjeri i u našem zvanju i poslanju. Ovo je bilo moje svjedočenje, ali ima još redovnica iz drugih družbi koje su tijekom minulog rata na bosanskohercegovačkim prostorima doživjele isto. Svima sam sve oprostila. Koliko god su mučitelji bili grubi, Božja snaga i milost bili su na mojoj strani“, u: KTA, „Radila sam u Domu starih i nemoćnih u Travniku, a jedan dan po mene su došli strani ratnici“.

⁹⁷³ O procesu praštanja, pomirenja i nadvladavanja dubokih rana na nacionalnoj razini dosta se toga pisalo i istraživalo. Najsnažnija slika traženja oprosta za zločine počinjene nad židovima za vrijeme Drugog svjetskog rata je bila ona njemačkog kancelara Willy Brandta u Varšavi. Kancelar Brandt 1970. godine prilikom posjeta Spomeniku herojima geta pada na koljena i moli za oprost zločina počinjenih za vrijeme nacističkog režima. Više o procesu pomirenja na nacionalnim razinama u: Lily G. FELDMAN, *The Principle and Practice of „Reconciliation“ in German Foreign Policy: Relationship with France, Israel, Poland and Czech Republic*, u: *International Affairs*, 75 (1999.) 2, 333-356., Nurit SHNABEL – Arie NADLER – Johannes ULLRICH -John DOVIDIO – Dganit CARMI, *Promoting Reconciliation Through the Satisfaction of the Emotional Needs of Victimized and Perpetrating Group Members: The Needs – Based Model of Reconciliation*, u: *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35 (2009.) 8, 1021 - 1030., Jie-Hyun LYM, *Victimhood Nationalism and History Reconciliation in East Asia*, u: *History Compass*, 8 (2010.) 1, 1-10.

⁹⁷⁴ „Puno je nepravde. Zato i mnogo ljudi odlazi odavde. Idu tražiti negdje drugo neko pravednije društvo (...) Ostalo nam je puno naslijeđa iz vremena komunizma i vremena rata. Nedostatak pravednosti, razumijevanja te različito poimanje istine nisu baš ugodno mjesto za život (...) Papa je pozvao na oprost. Pa, nije on nešto novo donio u ovu zemlju, ali je to rekao s velikim autoritetom. I opraštanje nisu prazne riječi (...) Također – istina oslobađa čovjeka. To dvoje povezati u ovoj državi je prilično komplicirano zato što postoje tri verzije istine, srpska, bošnjačka i hrvatska. I tako ukруг. I tako to traje već dvadeset godina. Oprost i ljubav su ponekad baš izlizane riječi koje trebaju konkretna djela, konkretne korake kako bi dokazali da nisu mrtvo slovo na papiru“, u: Željko BARBARIĆ, „Molio sam s Papom za pravdu, mir i oprost u BIH i preplakao sam pola mise...“.

⁹⁷⁵ Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Enis Bešlić i Halid Bešlić sudjelovali u organizaciji dolaska Svetog Oca.

⁹⁷⁶ „Oдавno grad Sarajevo nije zračio ovakvom ljepotom i pozitivnošću. Zato vjerujem da sam ne samo ja kao pastir u ovoj zemlji i katolici u njoj, nego svi građani ovog grada i zemlje doživjeli nešto lijepo, a sada to treba zaživjeti (...) Papa je dovoljno jasno rekao svima, pogotovo onima koji su kreatori rata, da ne govore samo o miru nego da kreiraju mir“, u: KTA, „Doživjeli smo nešto lijepo, a sada to treba provesti u život“.

preostalih posjeta, uočavamo kako svako pojedino putovanje nosi specifičnu temu ili naglasak. Sam papa Franjo često za svoje posjete bira duboko ranjene zemlje koji teže za mirom, pravdom i gdje su na poseban način ugrožene (kršćanske) manjinske skupine.⁹⁷⁷ Pri izvještavanju o papinim posjetima redakcija portala Bitno.net čitateljima uvijek nastoji istaknuti specifičnosti istog slijedeći određeni uzorak pri izvještavanju.⁹⁷⁸ Tako kod izvještavanja o papinu apostolskom posjetu Grčkoj fokus počiva na brizi za izbjeglice; u Armeniji na turskom genocidu nad Armencima; u Egiptu na borbi protiv terorizma i zaštiti koptskih kršćana, u Meksiku na zaštiti domorodaca, izbjeglica i borbi protiv kartela itd. Papinska apostolska putovanja, kako u slučaju pape Franje tako i kod njegovih prethodnika, predstavljaju značajan alat pomoću kojeg se može utjecati na promjenu geopolitičkih struktura kao i formaciju novih kršćanskih vrijednosti unutar zemlje i društva kojeg posjećuju.⁹⁷⁹

Pri izvještavanju portala Bitno.net papa Franjo je uvijek prikazan u iznimno pozitivnom svjetlu što ne odudara od generalne medijske slike o njemu kada su u pitanju apostolski posjeti.⁹⁸⁰ U prilog tome najbolje svjedoči izvještavanje o apostolskom posjetu BIH. Na ovom konkretnom primjeru možemo vidjeti kako je papa prije, za vrijeme i nakon završetka istog percipiran kao pozitivni katalizator promjena u društvu koje je uslijed teške povijesti ostalo podijeljeno na etničkoj i vjerskoj razini.

Prilikom izvještavanja o apostolskom posjetu BIH redakcija svojim čitateljima prenosi sliku pape Franje kao onog koji živi i svjedoči evanđeoske vrijednosti. Ta pozitivna redakcijska slika ne očituje se samo kroz njegove govore već i kroz komentare sudionika uključenih u apostolski posjet. Prilikom analize izvještavanja o posjetu BIH uočavamo kako je papa Franjo od strane državnih i crkvenih vlasti, laika i posvećenih osoba, katolika i muslimana, percipiran kao „apostol mira“ te „graditelj mostova“. Nadalje, njegova evangelizacijska nastojanja nisu skućena samo na naviještanje Radosne vijesti i očuvanje manjinskog katoličkog identiteta u BIH. Ona zahvaćaju šire i dublje te su usmjerena prema ostvarivanju pozitivnih kršćanskih vrijednosti u društvu kroz prakticiranje pružanja oprost, prevladavanja rana iz prošlosti,

⁹⁷⁷ Yuichi NITTA, „Pope Francis Clearing New Path in Asia“ [05.12.2017.], u: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Asia-Insight/Pope-Francis-clearing-new-path-for-Christianity-in-Asia2> (30.07.2022.).

⁹⁷⁸ Usp. Grafička slika 64 i 65.

⁹⁷⁹ Usp. Andrew P. LYNCH, A Global Papacy: The International Travels of Pope Francis and Geopolitics, u: *Research in the Social Scientific Study of Religion*, (2019.) 30, 258-373.

⁹⁸⁰ Usp. Daniela KOLLAROVA – Magdalena UNGEROVA, Media image of pope Francis I, 1-8, Angeli Francis S. RIVERA, The Practical Implications of Pope Francis' Culture of Encounter and its Objectives of Establishing and Maintaining Peace in East Asia, 90-134., Daniel H. LEVINE, What Pope Francis Brings to Latin America, 1-28., Theo ZIJDERVELD, Pope Francis in Cario. Authority and branding on Instagram, u: *Heidelberg Journal on Religion on the Internet*, 12 (2017.), 125 – 140.

otvaranje dijaloških putova itd. Pri obraćanju okupljenima on uvažava postojeće povijesne, nacionalne i vjerske okolnosti te nastoji prenijeti Radosnu vijest polazeći od konkretnih ljudskih iskustava. Premda se obraća svima papa Franjo u katoličkoj manjini, kako u BIH tako i u svijetu, vidi aktivne svjedoke Radosne vijesti i predvoditelje pozitivnih društvenih promjena.⁹⁸¹

Sadržajna analiza članaka posvećena apostolskim putovanjima potvrđuje radnu hipotezu prema kojoj evangelizacijski sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net predstavlja papu kao evangelizatora koji poziva na aktivnije življenje i svjedočenje kršćanstva. Redakcija portala Bitno.net ide dalje od puke prezentacije pape Franje kao autentičnog evangelizatora koji osobno živi i svjedoči kršćanske vrijednosti. Pri obradi ove tematske skupine redakcija portala se ne zadržava isključivo na papinim govorima i propovijedi iako isti čine središte svakog apostolskog posjeta. Poseban naglasak u izvještavanju stavljen je na pozitivan utjecaj kojega apostolski posjeti imaju za određenu zemlju, pojedince uključene u pripravi istog i lokalno stanovništvo. Obradujući temu apostolskih putovanja na takav način redakcija portala Bitno.net čini korak više. Oni svojim čitateljima prenose pozitivna iskustva te svjedoče o ostvarivanju kršćanskih vrijednosti „na terenu“. Time posredno – kroz (in)formiranje - potiču svoje čitatelje na adaptaciju istih u vlastitom životu.

Unatoč ovom pozitivnom nastojanju uočavamo kako se redakcija portala Bitno.net u značajnoj mjeri oslanja na vanjske izvore - poglavito strane i domaće katoličke informativne agencije.⁹⁸² Premda se navedeno da donekle opravdati financijskim i kadrovskim ograničenjima⁹⁸³ te globalnim medijskim trendovima⁹⁸⁴, većinsko oslanjanje na agencijske izvore pri izvještavanju o apostolskom posjetu pape Franje BIH predstavlja propuštenu priliku za izvorno izvještavanje s terena. Izvještavanje redakcija kroz druge izvore, čak i onda kada je određena tema geografski blizu te predstavlja značajan događaj za Crkvu u Hrvata, dodatno potvrđuje ovisnost portala o informativnim agencijama za pokrivanje aktualnog sadržaja.

⁹⁸¹ Usp. EG, br. 67 i 183.

⁹⁸² Usp. Tablica 58 i grafička slika 63.

⁹⁸³ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12., Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

⁹⁸⁴ Usp. Jelle BOUMANS – Damian TRILLING – Rens VLIEGENTHART – Hajo BOOMGAARDEN, *The Agency Makes the (Online) News World Go Round: The Impact of News Agency Content on Print and Online News, 1768-1789*

5.2.7. Kvalitativna analiza odgojnog aspekta članaka o papi Franji na portalu Bitno.net

Pri analizi bitnih oznaka teološko-pastoralnog govora pape Franje u prethodnim poglavljima uočavamo kako u slučaju odgojnog aspekta dominira slika Crkve kao majke.⁹⁸⁵ Ova odgojna dimenzija ostvaruje se na tri razine: Crkva kao majka koja trajno formira svoje vjernike, Crkva kao majka koja trajno prati svoje vjernike i Crkva kao majka koja trajno moli za svoje vjernike.⁹⁸⁶ U ovom dijelu rada nastojat ćemo prikazati odgojni aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net kroz dva puta – redoviti i izvanredni – kako bismo utvrdili u kojoj se mjeri ostvaruje Franjina slika Crkve kao majke.

Pri redovitom putu izvještavanja redakcija portala Bitno.net nastoji čitateljima prenijeti (in)formaciju o papi Franji kroz njegove propovijedi iz doma sv. Marte i nagovore uz nedjeljne *Angelus-e*. Kod oba slučaja radi se o učestaloj ili bazičnoj praksi na portalu kojom redakcija preuzima i prenosi sadržaj na dnevnoj tj. tjednoj bazi. Kroz daljnju kvalitativnu analizu sadržaja nastojat ćemo ukazati na neke središnje teme papinih poruka i načina na koji iste formativno utječu na čitatelje portala. U analizi drugog ili izvanrednog odgojnog aspekta članaka o papi Franji na portalu Bitno.net analiziramo one sadržaje koji ne ulaze u redoviti način izvještavanja redakcije. Radi se primarno o kriznim događajima⁹⁸⁷ unutar Crkve koje redakcija portala nastoji redovito popratiti.⁹⁸⁸ Ovakve situacije zahtijevaju znanje te sposobnosti novinara i redakcije u nošenju s kriznim situacijama.⁹⁸⁹ Ne radi se ovdje o pukoj kontroli javnog mijenja unutar

⁹⁸⁵ Usp. Antonio SPADARO, Interview with pope Francis.

⁹⁸⁶ Usp. FRANJO, *Papina kateheza na općoj audijenciji 18. rujna*.

⁹⁸⁷ Premda ne postoji univerzalno prihvaćena definicija krize ili krizne situacije ovdje ćemo iznijeti neke definicije koje su primjenjive unutar našeg istraživanja. Londonska škola za odnose s javnošću definira krizu kao „nepredviđeni događaj koji utječe na sigurnost ljudi, okoliša, proizvodnje ili ugleda pojedine organizacije“. Yago de la Cierva pri analizi kriznih situacija u Crkvi navodi kako krizu obilježava „bitna promjena društvenih okolnosti o kojoj može ovisiti samo postojanje jedne institucije“. Kathleen Fearn – Banks naglašava kako je kriza „pojava s potencijalno negativnim ishodom koji utječe na organizaciju, tvrtke ili industriju, kao i na njezine javnosti, proizvode, usluge ili reputaciju“. Robert Ulmer u krizi vidi „specifičan, neočekivan i ne-rutinski događaj ili seriju događaja koji uzrokuje značajnu razinu neizvjesnosti“, no također predstavlja priliku za prevladavanje nastale situacije i rast pojedinca ili organizacije. Usp. Dennis L. WILCOX – Glen T. CAMERON – Bryan H. REBER, *Public Relationship: Strategies and Tactics*, Boston, 2012., 258., Yago de la CIERVA, *La Chiesa casa di veto: Proposte ed esperienze di comunicazione nel contesto di crisis e controversie mediatiche*, Rome, 2014., 55., Božidar NOVAK, *Krizno komuniciranje i upravljanje opasnostima*, Zagreb, 2001., 28. Robert R. ULMER – Timothy L. SELNOW – Matthew W. SEEGER, *Effective Crisis Communication: Moving From Crisis to Opportunity*, Los Angeles, 2011., 7.

⁹⁸⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 5 i 11., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 7 i 8., Intervju A. Mikić, pitanje br. 7., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

⁹⁸⁹ U kriznim situacijama novinari i redakcije su pozvane na dodatnu razinu odgovornosti prema svojim pratiteljima i društvu u cjelini. Brzina stvaranja sadržaja nikako ne smije nikako ići na uštrb autentičnosti i istinitosti istoga jer u konačnici može doći do neželjenih posljedica poput širenja dezinformacija i masovne panike. Usp. Gregoriana STANESCU, The Importance and Role of the Journalist during COVID-19. Lessons Learned from Home Journalism, u: Dan V. VOINEA – Alexandru STRUNGA (ur.), *Research Terminals in Social Sciences*, Craiova, 2020., 105-108.

Crkve⁹⁹⁰ ili ublažavanju nastale štete⁹⁹¹ od strane redakcije portala Bitno.net, već prezentaciji pape Franje kao aktivnog sudionika u rješavanju nastalih situacija. Pri analizi odgojnog aspekta izvještavanja o papi Franji na portalu Bitno.net u izvanrednim situacijama, fokusirat ćemo se na izvještavanje portala Bitno.net o slučajevima seksualnog zlostavljanja unutar Katoličke Crkve. U kvalitativnoj analizi poseban naglasak stavljamo na „slučaj McCarrick - Vigano“. Cilj nam je analizirati kako redakcija portala Bitno.net progovara o ovoj izvanrednoj temi i načinu na koji prikazuje ulogu i djelovanje pape Franje kao poglavara Katoličke Crkve.

Oba puta - redoviti i izvanredni - promatramo kroz njihovu formativnu dimenziju. Namjera nam je pružiti odgovor na pitanje kakva se odgojna slika prezentira čitateljima na portalu o papi te ispunjava li odgojni aspekt odabranih članaka Franjinu viziju Crkve kao majke. Konačnici cilj ovoga potpoglavlja jest potvrditi ili opovrgnuti radnu hipotezu prema kojoj je odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net okrenut prema aktivnom suočavanju s kriznim događajima unutar Crkve i društva.

Pri pretraživanju portala internom tražilicom koristili smo se oznakama #papaFranjo, #Domsv.Marte, #Angelus kako bi u što većoj mjeri obuhvatili redoviti odgojni sadržaj pape Franje kada su u pitanju njegove propovijedi i nagovori. U pojedinim slučajevima izostaju odgovarajuće oznake (#), ali kroz nadnaslov, naslov ili ostalu opremu teksta jasno vidljivo je kako se radi o sadržaju koji odgovara parametrima naše pretrage. Zbog cjelovitosti sadržajne analize bilo je nužno uključiti iste kako bi mogli dobiti zaokruženu misao o pojedinim temama koje papa Franjo otvara. Pri analizi redovitog tipa sadržaja - propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovori uz nedjeljni *Angelus*⁹⁹² - obuhvatili smo 545 članaka u periodu između 13. ožujka

⁹⁹⁰ Više o istraživanju, analizi i prezentaciji javnog mnijenja unutar Crkve u: Norberto G. GATIANO, Public opinion in the Church. A communicative and ecclesiological reflection, u: *Church, Communication and Culture*, 1 (2016.) 1., 173-205., Norberto G. GATIANO, Public opinion and the Catholic Church, u: *Otazky žurnalistiky*, 26-40., Mirko MATAUŠIĆ, Javno mnijenje i dijalog u Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 83 (2013.) 2, 235-261.

⁹⁹¹ Neposredno nakon kriznog događaja pojedinci i organizacije nastoje izići pred predstavnike medije s unaprijed pripremljenim priopćenjem kako bi umanjili štetu, prenijeli svoje viđenje situacije te pokušali sačuvati osobnu ili organizacijsku reputaciju. Većina ovakvih priopćenja uključuje priznavanje propusta, iskazivanje žaljenja zbog nastale situacije i ispriku javnosti/žrtvi od strane odgovorne osobe. Cijeli ovaj proces je znatno sporiji kada se radi o institucijama u odnosu na pojedince te ponekad gledano izvana ne djeluje autentično. Za primjere medijske analize kontrole štete vidi: Robert A. CONRAD, Media Coverage of Crisis Faced by Higher Education Institutions, doctoral dissertation, Reno, 2011., u: https://scholarworks.unr.edu/bitstream/handle/11714/3805/Conrad_unr_0139D_10660.pdf?sequence=1&isAllo wed=y (01.07.2022.), Kelly J. ASMUSSEN – John W. CRESWELL, Campus Response to a Student Gunman, u: *The Journal of Higher Education*, 66 (1995.) 5, 575-591., Yoonhyeung CHOI – Ying-Hsuan LIN, A content analysis of the newspaper coverage of the tree major hurricanes in 2005., u: *Public Relations Review*, 34 (2008.) 4, 292-296.

⁹⁹² U kontekstu ovog istraživanja koristimo termin *propovijed* za sadržaj koji se odnosi na homilije iz Doma sv. Marte i predstavlja dio je liturgijskog slavlja, a termin *nagovor* za papinu pouku upućenu skupu vjernika uoči molitve Anđeo Gospodnji ili *Angelus*. Premda se formativno radi o sličnom, gotovo jednakom tipu sadržaja, poradi jasnijeg razlučivanja odlučili smo se koristiti zasebne termine. Više o različitim primjenama i shvaćanjima termina

2013. godine i 31. prosinca 2019. godine.⁹⁹³ Od toga 305 članaka spadaju u kategoriju propovijedi iz Doma sv. Marte, a 240 članaka u kategoriju nagovora uz nedjeljni *Angelus*. Ove dvije kategorije članaka sačinjavaju petinu (20,44%) ukupno objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net što ih čini značajnim i redovitim kategorijama koje se kontinuirano pojavljuje na portalu Bitno.net.

Tablica 59. Propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovori s nedjeljnog *Angelus-a* na portalu Bitno.net te njihov udio u člancima #papaFranjo (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina	Propovijedi iz Doma sv. Marte	Udio u člancima #papaFranjo	Nagovor uz nedjeljni <i>Angelus</i>	Udio u člancima #papaFranjo
2013.	19	3,43%	21	3,79%
2014.	47	11,89%	32	8,10%
2015.	35	13,61%	28	10,89%
2016.	38	11,24%	30	8,87%
2017.	67	19,36%	41	11,84%
2018.	64	15,60%	40	9,75%
2019.	35	8,53%	48	13,11%
UKUPNO	305	11,44%	240	9,00%

Prilikom sadržajne analize papirnih propovijedi i nagovora zamjetno je kako se redakcija portala Bitno.net u potpunosti oslanja na agencijske izvore.⁹⁹⁴ Ovdje se primarno radi o platformama IKA-e i *Radio Vatikan-a (Vatican News)*⁹⁹⁵. Uz prijenos propovijedi i nagovora nije pružen nikakav dodatni osvrt i sadržaj je prvenstveno informativne naravi tj. prenosi se sadržaj propovijedi/nagovora. Jedina intervencija redakcije portala prilikom preuzimanja ovakvog tipa sadržaja je kroz izmjenu izvornoga naslova te naglašavanja konkretnog dijela

homilija, propovijed, nagovor u: Karl RAHNER – Herbert VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992., 457., Xavier LEON-DUFORT, *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., 1016-1017., Josip BRATULIĆ, *Hrvatske propovijedi: od svetog Metoda do biskupa Strossmayera*, Zagreb, 1996., 5-6., Jovan SLANKAMENAC, *Homiletika i retorika – Što i kako propovijedati?*, Zagreb, 2002., 5.

⁹⁹³ Usp. Tablica 59.

⁹⁹⁴ Usp. Tablica 60 i grafička slika 66.

⁹⁹⁵ Više o medijskoj reformi u Vatikanu u: Leszek GESIAK, Reformo of the Vatican media, a difficult search for a new path, u: *The Person and the Challenges*, 7 (2017.) 2, 5-22.

propovijedi u obliku sažetka ispod slike. Za vrijeme ljetnih mjeseci, poglavito u srpnju i kolovozu, broj članaka koji spadaju u ovu kategoriju znatno opada i smanjen je u odnosu na generalnu dinamiku kroz ostatak godine. Također je vidljivo kako gotovo svi analizirani članci sadrže deskriptivni tip naslova tj. isti je formiran u obliku papina citata. Ovo potvrđuje generalnu sklonost redakcije portala Bitno.net prema deskriptivnim tipovima naslova pri opremanju članka⁹⁹⁶ kao i nastojanje da u jednoj rečenici istaknu i prezentiraju glavu papinu misao čitateljima.⁹⁹⁷ Premda redakcija portala Bitno.net u intervjuima ukazuje na postojanje određenih financijskih i kadrovskih ograničenja⁹⁹⁸, nužno je uložiti značajnije napore pri praćenju svakodnevnih događanja u Vatikanu. Ovo se ulaganje primarno odnosi na sadržaje koji se dotiču pape Franje i to ne samo na prijenos sadržaja, već pružanje osvrta redakcije ili novinara na iste. Učestalijim prenošenjem papinih propovijedi i nagovora, premda posredno koristeći se informativnim agencijama, te pružanjem osvrta omogućava se čitateljima ne samo bolja (in)formacija već dublje upoznavanje papine teološke misli. Dodatnim ulaganjem u ovaj aspekt od strane redakcije zasigurno bi doprinijelo boljem razvoju odgojnog aspekta kada su u pitanju članci o papi Franji.⁹⁹⁹

Tablica 60. Propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovori s nedjeljnog *Angelus-a* na portalu Bitno.net prema izvornosti (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Izvornost nagovora <i>Angelus-a</i>	Broj članaka na portalu
Radio Vatican	117
IKA	82
Vatican News	41
UKUPNO:	240
Izvornost propovijedi iz Doma sv. Marte	

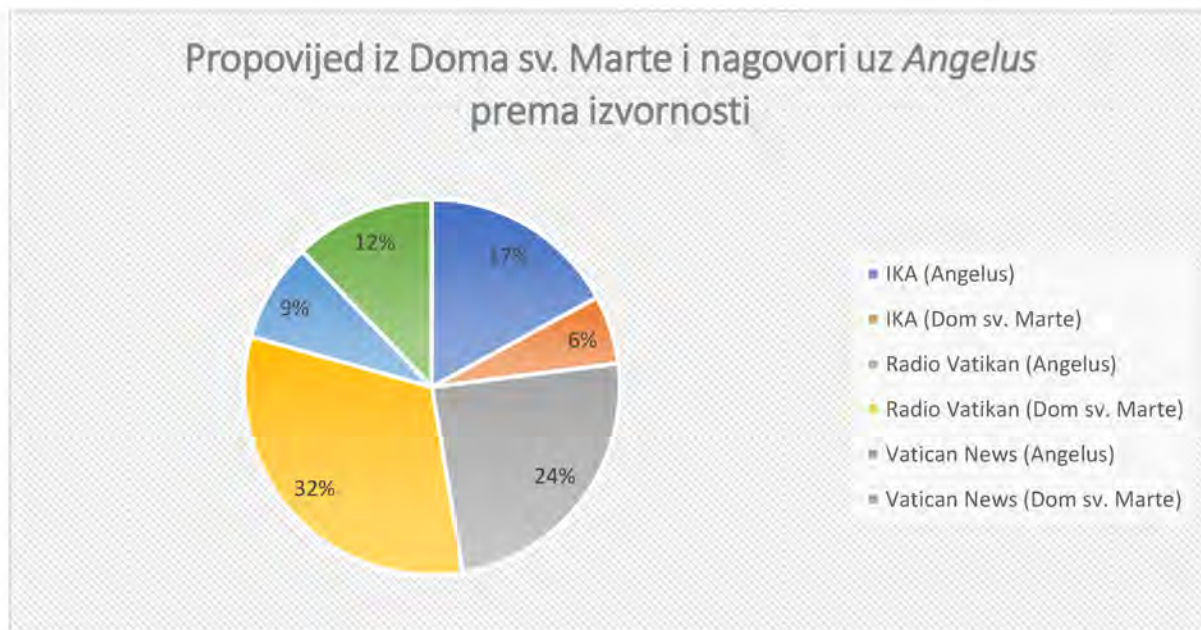
⁹⁹⁶ Usp. Tablica 49 i grafička slika 51.

⁹⁹⁷ Naslovi deskriptivnog značenja referiraju se na dio teksta te su u čvrstoj vezi s člankom jer izražavaju njegov sadržaj. Ističu određeni težišni dio članka koji se pokušava naglasiti. Usp. Ivan JOZIĆ – Alisa MAHMUTOVIĆ, Novinski naslov – informacija, manipulacija ili senzacija?, u: *Književni jezik*, 24 (2013.) 1-2., 125-128.

⁹⁹⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12, Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

⁹⁹⁹ Svakodnevne propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte dio su njegova učiteljskog identiteta. Premda je na njima nazočan manji broj vjernika, posredstvom informativnih agencija i drugih medijskih izvora one postaju dostupne milijunima ljudi oko svijeta. Ovim se papinska učiteljska uloga vraća na izvornu pastoralnu praksu koja teži prema uspostavi direktnog i verbalnog kontakta s ljudima obogaćena sakramentalnom snagom. Usp. Severino DIANICH, Učiteljstvo pape Franje – nove perspektive?, u: *Riječki teološki časopis*, 24 (2016.) 2, 347.

Radio Vatican	195
Vatican News	74
IKA	36
UKUPNO	305

Grafička slika 66. Propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovori s nedjeljnog *Angelus-a* na portalu Bitno.net prema izvornosti (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.),

izvor: Bitno.net

Kroz sadržajnu analizu članaka detektirali smo ponavljanje određene forme i tematskih klastera. U papinim propovijedima u Domu sv. Marte i kod nagovora uoči *Angelus-a* vidljivo je postojanje konzistentne strukture što govori u prilog prethodnoj promišljenoj pripremi. Premda se radi o donekle različitim oblicima javnog nastupa¹⁰⁰⁰ izvanjska forma propovijedi i nagovora, prenesena kroz članke na portalu Bitno.net, u značajnoj mjeri se međusobno podudara.¹⁰⁰¹

¹⁰⁰⁰ Smisao propovijedi i nagovora nije u pukom prijenosu informacija, već naviještaju Božjih spasenjskih djela na takav način da primatelja potakne prema ostvarivanju osobne povezanosti s Gospodinom. U liturgiji (propovijed) to se ostvaruje kroz razvijanje dubljeg osjećaja sakramentalne povezanosti, a izvan liturgije (nagovor) kroz mijenjanje životnih navika u skladu s evanđeoskim vrijednostima. Usp. Rafal KOWALSKI, Using the five – mileston formula in the process of preparing homilies and sermons, u: *Kultura – Media – Theolog*, 41 (2020.), 193-194.

¹⁰⁰¹ Usp. Grafička slika 67.

Grafička slika 67. Struktura članaka propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovora s nedjeljnog *Angelus-a* na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.),
izvor: Bitno.net

Papa Franjo posebnu pozornost pridodaje procesu pripreme za propovijed. Ovaj proces zahtjeva kontemplaciju nad darovanom riječi i povjerenom zajednicom. Za njega pastir mora biti spreman i sposoban aktualizirati biblijski tekst u zajednici povezujući ga s konkretnim ljudskim iskustvima.¹⁰⁰² Od njega se traži izdvajanje vremena za studij, molitvu, refleksiju i pastoralnu kreativnost kako bi u konačnici propovijed bila plodonosna.¹⁰⁰³ Pri tome on mora voditi računa o tri čimbenika: propovjednik, slušatelj i poruka.¹⁰⁰⁴ Premda svaki od navedenih čimbenika igra značajnu ulogu u (ne)uspjehu iste, plodonosnost propovijedi ili nagovora u konačnici ovisi o Milosti, a ne (isključivo) ljudskoj sposobnosti.¹⁰⁰⁵ Analizirajući strukturu članaka koji sadrže propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uoči *Angelus-a* možemo razabrati četiri faze:

- a) Osvrt na čitanja – Papa Franjo propovijedi i nagovore obično započinje s osvrtom na aktualna misna čitanja. Svojim slušateljima nastoji prizvati u sjećanje ključne trenutke i izrečene misle pozicionirajući ih kao sudionike unutar biblijskog

¹⁰⁰² Usp. EG, br. 154.

¹⁰⁰³ Usp. EG, br. 145.

¹⁰⁰⁴ Enoh ŠEBA, Neke novije komunikacijske teorije i njihova primjena na homiletiku, u: *Diacovensia*, 28 (2020.) 1, 107-127.

¹⁰⁰⁵ Eugen L. LOWRY, *The Homiletical Plot: The Sermons as Narrative Art Form*, Louisville, 1980., 38.

dogadaja. Povezivanjem slušnog i misaonog (molitvenog) elementa omogućuje se kod slušatelja veća otvorenost za prihvaćanje svetopisamske poruke.¹⁰⁰⁶

- b) Aktualizacija – Na temelju Svetog Pisma on nastavlja graditi aktualizaciju. Često se koristi zgodama iz vlastita života ili poučnim pričama kako bi bolje približio slušateljima kršćanske vrijednosti prisutne u tekstu. Pri tome se obično usredotočuje na jedan pojam ili temu te nastoji biti što konkretniji povezujući navedene vrijednosti sa životnom svakodnevicom.¹⁰⁰⁷
- c) Zaključci – Nakon aktualizacije papa Franjo ističe pozitivne i negativne aspekte (ne)nasljedovanja kršćanskih vrijednosti proizašlih iz teksta. Na temelju istih on izvlači konkretne zaključke prema kojima nasljedovanje pozitivnih kršćanskih vrijednosti vodi prema ostvarenju veće bliskosti s Bogom i čovjekom, dok odbijanje zatvara pojedinca u vlastitu ograničenost.¹⁰⁰⁸
- d) Završni dio – Na kraju propovijedi iz Doma sv. Marte ili nagovora uoči *Angelus-a* često slijedi papin poziv prisutnima na molitvu za konkretne ugrožene i marginalizirane skupine: bolesni, siromašni, progonjeni, izbjeglice itd. Ovaj dio možemo promatrati kao svojevrsni nastavak posebne privrženosti i otvorenosti pape Franje za one koje žive na rubovima društva.¹⁰⁰⁹ Nakon poziva na molitvu obično slijedi pozdrav akreditiranim skupinama i posvećenje nazočnih Marijinim zagovorom i zaštitom.

Premda je fokus sadržajne analize ovdje ograničen na propovijedi i nagovore objavljene na portalu, nužno je voditi računa kako iste mogu ukazati na određene novosti i izvorna obilježja teološko-pastoralne misli pape Franje. Pri prenošenju naznačenog sadržaja redakcija portala Bitno.net (in)formira čitatelje i posredno pripomaže ostvarivanju učiteljske dimenzije pape Franje¹⁰¹⁰.

¹⁰⁰⁶ Usp. EG, br. 152.

¹⁰⁰⁷ Usp. EG, br. 156.

¹⁰⁰⁸ Usp. GE, br. 19-24.

¹⁰⁰⁹ Usp. Valentina MANDARIĆ, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 714.

¹⁰¹⁰ „Papa evangelizira svaki dan, u najuzvišenijem smislu riječi, poput Krista koji govori onima koji su na marginama i onima koji su izvan Crkve. Ne bi to mogao činiti putem definicija, dekreta, motuproprija, već razgovorom, intervjuima, dijalozirajući i verbalno propovijedajući putem dnevnih homilija, u kojima riječ Božja, preko masmedija, dolazi u srca mnogobrojnih ljudi, uključujući i nevjernika. Papina ljubav prema izravnom kontaktu s ljudima, prema dijalogu i raspravi, kao i praksa svakodnevnih homilija nisu izraz obične pastoralne brige oca Jorgea Bergoglia već su to izraziti znakovi promjene u radu učiteljstva.“, u: Severino DIANICH, Učiteljstvo pape Franje – nove perspektive?, 349.

Sadržajnom analizom članaka nastojali smo odrediti i grupirati značajne tematske klastere vodeći računa o njihovoj odgojnoj dimenziji za čitatelje portala Bitno.net. Svakoj papinoj propovijedi i nagovoru pridodali smo između tri i pet tematskih oznaka pomoću kojih smo ih smjestili u određene kategorije. U onim slučajevima gdje je otvoreno više tema i područja odabrali smo ono područje koje je najdominantnije tj. najistaknutije od strane redakcije portala Bitno.net u opremanju članka (nadslov, naslov, podnaslov). Koristeći se „metodom okvira“, metodom koja je korištena prilikom vrednovanja intervjua pojedinaca angažiranih na portalu Bitno.net, rasporedili smo propovijedi i nagovore pape Franje prema pet najdominantnijih tema: Sveto Trojstvo, Crkva, grijeh, društvo, kršćanski život.

Tematska područja prikazana u okvirima ne obuhvaćaju sve moguće otvorene teme u vremenu našeg istraživanja, no iste predstavljaju svojevrsnu jezgru na kojoj se čitatelji portala Bitno.net (in)formiraju. Članci koji uključuju propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uoči *Angelus-a* mogu se promatrati kao redoviti učiteljski put pape Franje koji posredništvom portala Bitno.net dolazi do značajnog broja čitatelja u Hrvatskoj.¹⁰¹¹ Kontinuiranim prijenosom istih redakcija portala ne pridonosi samo pukom informiranju čitatelja ili ocrtava teološko-pastoralne misli pape Franje unutar medijskog prostora, već direktno utječe na vjersku formaciju onih koji ga posjećuju.¹⁰¹²

Tablica 61. Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o Svetom Trojstvu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.),
izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
SVETO TROJSTVO	
Teme	Naglasci
Bog Otac	<ul style="list-style-type: none"> ▸ Bog kao Otac: • „Božje lice je lice milosrdnog Oca koji uvijek ima strpljenja“¹⁰¹³;

¹⁰¹¹ Grafičke slike 9 i 10.

¹⁰¹² Tablica 26, 29 i 30, grafička slika 34 i 35.

¹⁰¹³ IKA, Prvi Angelus pape Franje: Bezgranična Božja strpljivost [17.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/prvi-angelus-pape-franje-bezgranicna-bozja-strpljivost/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „(Pavao) priopćava Božju želju da ga se naziva Ocem, ili još bolje, „tatom“, s potpunim povjerenjem djeteta koje se predaje u ruke onoga koji mu je darovao život (...) da iskusimo radost bivanja djecom koju ljubi Bog“¹⁰¹⁴; • „Čini se kako nam naš Bog želi otpjevati uspavanku (...) Takva je njegova nježnost; on je otac i majka“¹⁰¹⁵. • Božji milosrde: • „Bog nikoga ne isključuje iz mogućnosti spasenja. On želi pokazati svoju milost prema svima i prihvatiti svakoga u zagrljaj pomirenja i oprosta“¹⁰¹⁶; • „Tvrdoglave duše ne razumiju Božje milosrđe (...) Gospodinova svemoć najviše se očituje u Božjem milosrđu“; „Božje milosrđe, ponuđeno svima, ne poznaje granice“¹⁰¹⁷; • „Božje milosrđe nema mjere (...) Pritom nije riječ o tome da se zaniječe počinjena nepravda, nego da se ide iznad toga: dobrotom i milosrđem“¹⁰¹⁸.
Isus Krist	<ul style="list-style-type: none"> • Isus Krist kao Spasitelj: • „Isus nam govori da postoje samo jedna vrata kroz koja ulazimo u Božju obitelj, u zajedništvo s njim. Ta su vrata sam Isus (...) Ona nisu nikad zatvorena, otvorena su uvijek i svima, bez razlike, bez isključivosti, bez povlastica“¹⁰¹⁹; • „U Isusu Bog nam daje vječni život, daruje ga svima, i svi zahvaljujući njemu imaju nadu u jedan život koji je više istinski od ovoga“¹⁰²⁰; • „Isus ne odustaje i ne prestaje nuditi sebe sama i svoju milost koja spašava! Isus je strpljiv, Isus zna čekati, uvijek nas čeka. To je poruka nade, poruka spasenja, stara i uvijek nova“¹⁰²¹. • Isus Krist kao Učitelj:

¹⁰¹⁴VATICA NNEWS, Papa Franjo: Sveti Pavao uči nas da Boga zovemo „tata“ [27.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-sveti-pavao-uci-nas-da-boga-zovemo-tata/> (30.07.2022.).

¹⁰¹⁵RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Naš Bog nije samo otac, on je „tata“ [15.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-nas-bog-nije-otac-tata/> (30.07.2022.).

¹⁰¹⁶RADIO VATIKAN, Papa: Iz Božjeg spasenja nitko nije isključen [13.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-iz-bozjeg-spasenja-nitko-nije-isključen/> (30.07.2022.).

¹⁰¹⁷RADIO VATIKAN, „Tvrdoglave duše ne razumiju Božje milosrđe“ [11.10.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/tvrdoglave-duse-ne-razumiju-bozje-milosrde/> (30.07.2022.).

¹⁰¹⁸RADIO VATIKAN, Božje praštanje znak je njegove ljubavi [17.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bozje-prastanje-papin-angelus/> (30.07.2022.).

¹⁰¹⁹IKA, Papa Franjo: „Isus te čeka da te zagrlj, da ti oprosti. Trgni se, smogni hrabrost da uđeš kroz njegova vrata“ [25.08.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-isus-te-ceka-da-te-zagrlj-da-ti-oprostiti-trgni-se-smogni-hrabrosti-da-udes-kroz-njegova-vrata/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁰IKA, Papa Franjo: U Isusu Bog nam daje vječni život [25.08.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-u-isusu-bog-nam-daje-vjecni-zivot/> (30.07.2022.).

¹⁰²¹IKA, Papa Franjo: Isus je strpljiv, Isus zna čekati, uvijek nas čeka. To je poruka nade [06.01.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-isus-je-strpljiv-isus-zna-cekati-uvijek-nas-ceka-je-poruka-nade/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „U mnoštvu zakona i propisa Isus otvara prozor kroz koji se mogu gledati dva lica: Božje i bližnjega. On ne daje dvije zapovijedi ili propise nego dva lica (...) stoga kada sretnemo nekoga od braće, trebamo se pitati jesmo li kadri u njemu prepoznati Božje lice“¹⁰²²; • „Isus nije profesor koji govori s katedre, već boravi među narodom i dopušta da ga se dotiču kako bi ih izliječio“¹⁰²³; • „Svi smo pozvani koračati putem svetosti i taj put ima ime i lice: lice Isusa Krista. On nas uči kako postati svet. On nam u Evanđelju pokazuje put a taj put su blaženstva“¹⁰²⁴. <p>▸ Isus Krist i Crkva:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Isus Krist je zaglavni kamen Crkve, te bez njega nema Crkve (...) Ako nema živoga Isusa Krista kao temelja u Crkvi, urušiti će se“¹⁰²⁵; • „Crkva, poput Isusa uvijek treba biti radosna (...) Isus je bio radostan; prožet radošću (...) Crkvu ne možemo zamisliti bez radosti, a radost Crkve je ovo: naviještati Isusovo ime“¹⁰²⁶; • „Isus i s nama danas želi nastaviti izgrađivati Crkvu (...) Zasigurno se osjećamo samo poput malenih kamenčića... ipak nijedan kamenčić nije beskoristan, štoviše, u Isusovim rukama postaje dragocjen“¹⁰²⁷.
Duh Sveti	<p>▸ Duh Sveti kao dar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Istinski Očev dar i ono što se u molitvi ne usuđujemo tražiti ili se tome nadati“¹⁰²⁸; • „Duh Sveti je dar, on nas poučava, podsjeća i daje da govorimo“¹⁰²⁹;

¹⁰²²RADIO VATIKAN, Pronađimo Božje lice koje se odražava u svakom bratu i sestri oko nas! [27.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pronadimo-bozje-lice-koje-se-odrazava-u-svakom-bratu-sestri-oko-nas/> (30.07.2022.).

¹⁰²³RADIO VATIKAN, „Isus nam se ne obraća kao neki profesor s katedre, već onaj koji je među narodom i liječi ga“ [10.09.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-4/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁴IKA, Papa Franjo: Svi u krštenju imamo baštinu da možemo postati sveti. Svetost je poziv za sve! [01.11.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svi-u-krstenju-imamo-bastinu-da-mozemo-postati-sveti-svetost-je-poziv-za-sve/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁵RADIO VATIKAN, „Potrebno je pročistiti Crkvu, počevši od nas samih“ [10.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/potrebno-procistiti-crkvu-pocevsi-nas-samih/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁶IKA, Papa Franjo: Crkva poput Isusa, treba uvijek biti radosna [04.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-poput-isusa-treba-uvijek-biti-radosna/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁷RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Svi smo mi „živo kamenje“ i u Crkvi imamo svoje mjesto i poslanje [27.08.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svi-smo-zivo-kamenje-crkvi-imamo-mjesto-poslanje/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁸RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duh Sveti je najveći Božji dar [10.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-najveci-je-bozji-dar/> (30.07.2022.).

¹⁰²⁹RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duh Sveti nas podsjeća na zapovijed ljubavi i poziva nas da živimo [08.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-nas-podsjeća-na-zapovijed-ljubavi-poziva-nas-da-je-zivimo/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Duh Sveti je Božji dar, Dar Boga, našeg Oca, koji nas uvijek iznenađuje“¹⁰³⁰; ● „Duh Sveti je pratitelj svakom kršćaninu na njegovu putu. On je također pratitelj cijele Crkve – dar koji nam Isus daruje“¹⁰³¹. ▸ Duh Sveti u evangelizaciji: ● „Jedino u sili Duha Svetoga možemo učinkovito ispuniti svoje poslanje: da drugi upoznaju i iskuse uvijek više Isusovu ljubav i vrijednost“¹⁰³²; ● „Ljudi su i danas pozvani slijediti poticaje Duha Svetoga koji ih šalje naviještati nadu i spasenje siromašnima i isključenima“¹⁰³³; ● „Potrebno je primiti Riječ u poučljivosti, poznavati je i tražiti tada od Duha Svetoga milost da je možemo naviještati“¹⁰³⁴. ▸ Duh Sveti i kršćanski život: ● „On nam pomaže hoditi kroz povijest, čvrsto ukorijenjeni u evanđelju i s dinamičnom vjernošću tradiciji i običajima“¹⁰³⁵; ● „Božanska prisutnost koja nam pomaže ići naprijed u našem kršćanskom životu“¹⁰³⁶; ● „Ne mogu se samo „glavom“ razumjeti Božje stvari, nego svoje srce treba otvoriti Duhu Svetom“¹⁰³⁷; ● „Duh će nam pomoći da postanemo svjetlo i sol, to jest Duh će nas dovesti do kršćanskog svjedočenja“¹⁰³⁸.
--	---

¹⁰³⁰ RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Kako prepoznati dolazi li neka stvar od Duha Svetoga? Moramo moliti za dar razlučivanja [09.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-prepoznati-dolazi-li-neka-stvar-duha-svetoga-moramo-moliti-dar-razlucivanja/> (30.07.2022.).

¹⁰³¹ RADIO VATIKAN, Papa Franjo vjernicima dao posebnu molitvu i poručio: To je molitva koju trebamo moliti ovih dana [23.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-vjernicima-dao-posebnu-molitvu-porucio-to-molitva-koju-trebamo-moliti-ovih-dana/> (30.07.2022.).

¹⁰³² RADIO VATIKAN, Crkva postoji radi naviještanja Evanđelja što je njezino glavno i trajno poslanje [28.05.2017.], u: [bitno.net/vijesti/crkva-postoji-radi-navijestanja-evanđelja-sto-glavno-trajno-poslanje/](https://www.bitno.net/vijesti/crkva-postoji-radi-navijestanja-evanđelja-sto-glavno-trajno-poslanje/) (30.07.2022.).

¹⁰³³ RADIO VATIKAN, Crkva postoji radi naviještanja Evanđelja što je njezino glavno i trajno poslanje.

¹⁰³⁴ RADIO VATIKAN, Papa Franjo savjetuje: Evo kako dopustiti Duhu Svetom da nas uči [10.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-savjetuje-evo-dopustiti-duhu-svetom-da-nas-uci/> (30.07.2022.).

¹⁰³⁵ RADIO VATIKAN, Papa: Svetkovina Presvetog Trojstva poziva nas na solidarnost i međusobnu ljubav [22.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-svetkovina-presvetoga-trojstva-solidarnost-i-ljubav/> (30.07.2022.).

¹⁰³⁶ RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duh Sveti je naš prijatelj i suputnik [07.05.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-je-nas-prijatelj-i-suputnik/> (30.07.2022.).

¹⁰³⁷ RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Tko misli da sve zna, ne može razumjeti Boga [14.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-tko-misli-da-sve-zna-ne-moze-razumjeti-boga/> (30.07.2022.).

¹⁰³⁸ RADIO VATIKAN, Papa Franjo u propovijedi poručio što se događa s osobama koje ne prihvaćaju pomazanje Duha Svetoga [14.06.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-propovijedi-porucio-sto-se-dogada-s-osobama-koje-ne-prihvataju-pomazanje-duha-svetoga/> (30.07.2022.).

	<p>► Duh Sveti i Crkva:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Duh Sveti predstavlja živo sjećanje Crkve (...) On je onaj koji povezuje i ujedinjuje različite. Tako je nastala Crkva“¹⁰³⁹; ● „Duh Sveti vodi i potiče Crkvu da prekoračuje granice, da ide naprijed“¹⁰⁴⁰; ● „Ravnoteža se Crkve sastoji upravo u pokretljivosti, u vjernosti Duhu Svetomu“¹⁰⁴¹; ● „Duh Sveti je život Crkve, tvoj život, moj život. Hram smo Duha Svetoga i moramo ga njegovati“¹⁰⁴².
--	--

Tablica 62. Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o Crkvi objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
CRKVA	
Teme	Naglasci
Crkva kao zajednica	<p>► Crkva kao otvorena zajednica:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Crkva nije jednolična; nije tvrda i stroga; Crkva je slobodna! U Crkvi postoje tolike karizme i različitosti osoba i darova Duha Svetoga“¹⁰⁴³; ● „Kršćanski nauk nije zatvoreni sustav u kojem nema mjesta za promišljanje, sumnje i pitanja. Naprotiv živ je i nadahnjuje (...) Crkva se treba prepustiti vodstvu Kristova Duha i biti slobodna i otvorena izazovima sadašnjosti; ne treba se zatvarati u sebe, bojeći se da nešto može izgubiti“¹⁰⁴⁴;

¹⁰³⁹VATICAN NEWS, Proslava Pedesetnice u Vatikanu: „Duh Sveti je dar koji živi darujući se“ [31.05.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/foto-proslava-pedesetnice-u-vatikanu-duh-sveti-je-dar-koji-zivi-darujuci-se/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴⁰RADIO VATIKAN, Papa: Tko smo mi da Duhu Svetom zatvaramo vrata? [13.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-tko-smo-mi-da-duhu-svetom-zatvaramo-vrata/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴¹RADIO VATIKAN, Papa Franjo o razlici između farizeja koji su „robovi ideja“ i apostola „otvorenima Duhu“ [25.04.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-o-razlici-izmedu-farizeja-koji-su-rob-ovi-ideja-i-apostola-otvorenima-duhu/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴²RADIO VATIKAN, „Potrebno je pročistiti Crkvu, počevši od nas samih“.

¹⁰⁴³RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva nije „tvrda“ ili „stroga“, Crkva je slobodna [06.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-nije-tvrda-ili-stroga-crkva-je-slobodna/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴⁴RADIO VATIKAN, Sanjam Crkvu u Italiji koja ne žudi za vlašću i bliska je narodu [11.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sanjam-crkvu-u-italiji-koja-ne-zudi-za-vlascu-i-bliska-je-narodu/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Crkva je po svojoj naravi u pokretu, nije ona koja sjedi na jednom mjestu i ne miruje u svom prostoru. Otvorena je najširem obzoru, poslana je nositi evanđelje po svijetu i doći do ljudskih i egzistencijalnih periferija“¹⁰⁴⁵. ▸ Crkva kao svjedočanska zajednica: ● „Crkva postoji radi naviještanja Evanđelja što je njezino glavno i trajno poslanje koje je primila od Gospodina“¹⁰⁴⁶; ● „Crkva napreduje upravo zbog svjedočanstva. Ono što privlači je svjedočanstvo, a ne riječi. Svjedočanstvo pomaže rastu Crkve“¹⁰⁴⁷; ● „Crkva uvijek mora biti na putu. Crkva koja nije na putu postaje bolesna (...) Ustani i pođi! Tako mora biti djelovanje Crkva u evangelizaciji“¹⁰⁴⁸; ● „Crkva je pozvana činiti ono što je činio Ivan Krstitelj – ljudima ukazivati na Isusa govoreći: „Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeha svijeta“¹⁰⁴⁹. ▸ Crkva kao zajednica pozvana na preispitivanje: ● „Pozvani smo pročišćavati Crkvu, počevši od nas samih (...) Na taj način Crkva može rasti“¹⁰⁵⁰; ● „Crkvu će uvijek napastovati svjetovni duh i moć koju Isus u Crkvi ne želi (...) To je naša borba, svagdanja borba Crkve (...) dobro je razmišljati o njihovu (svetačkom) primjeru i molimo za milost da ne popuštamo svjetovnosti“¹⁰⁵¹; ● „Suočeni s problemom apostoli uzimaju stvar u svoje ruke: sazivaju sastanak na kojem sudjeluju i učenici. Zajednički se raspravlja o problemu. Problemi se naime ne rješavaju pretvaranjem da ih nema! (...) Sučeljavanjem mišljenja, raspravom i molitvom, eto kako se rješavaju sukobi u Crkvi“¹⁰⁵².
--	--

¹⁰⁴⁵ VATICAN MEDIJA, Papa: Biti Isusov učenik znači biti radikalni i u neprestanom pokretu, baš poput njega [30.06.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-biti-isusov-ucenik-znaci-biti-radikalni-i-u-neprestano-u-pokretu-bas-poput-njega/> (30.03.2022.).

¹⁰⁴⁶ RADIO VATIKAN, Crkva postoji radi naviještanja Evanđelja što je njezino glavno i trajno poslanje koje je primila od Gospodina [28.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-postoji-radi-navijestanja-evanđelja-sto-glavno-trajno-poslanje/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴⁷ VATICAN NEWS, Papa Franjo: Ono što privlači je svjedočanstvo, a ne riječi [09.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ono-sto-privlaci-je-svjedocanstvo-a-ne-rijeci/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴⁸ RADIO VATIKAN, Papa Franjo dao tri koraka kako evangelizirati one koji ne poznaju Krista [05.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-dao-tri-koraka-kako-evangelizirati-one-ne-poznaju-krista/> (30.07.2022.).

¹⁰⁴⁹ RADIO VATIKAN, „Crkva je u svim vremenima pozvana činiti ono što je činio Ivan Krstitelj – ljudima ukazivati na Isusa“ [15.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papin-nedjeljni-angelus/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵⁰ RADIO VATIKAN, „Potrebno je pročitati Crkvu, počevši od nas samih“.

¹⁰⁵¹ RADIO VATIKAN, Papa: Crkva ne treba biti navezana na novac i moć [21.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-ne-treba-biti-navezana-na-novac-i-moc/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵² IKA, Papa Franjo: U Crkvi nema mjesta naklapanju, zavisti i ljubomori [20.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-u-crkvi-nema-mjesta-naklapanju-zavisti-ljubomori/> (30.07.2022.).

	<p>► Protiv birokratske Crkve:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Crkvi nisu potrebni birokrati ni marljivi funkcionari, nego strastveni misionari“¹⁰⁵³; ● „Služenje nije ugovor o radu, to ne znači da mi moramo nešto činiti (...) Kad zaboravimo na to, postavljamo se kao vlasnici dara i pretvaramo ga u funkciju“¹⁰⁵⁴; ● „(Pelagijanizam) pod prividom dobra, Crkvu potiče da se uzda u organizacije, u savršeno apstraktno planiranje. Osobe pod utjecajem te napasti često se ponašaju nadzornički, okrutno i legalistički (...) U zakonu nalaze snagu, a ne u poticajima Duha“¹⁰⁵⁵; ● „Postoji duh klerikalizma, klerici se osjećaju superiornima, udaljuju se od naroda, nemaju vremena za poslušati siromašne, trpeće, uznike i bolesnike. Zlo klerikalizma je vrlo ružna stvar. To je novo izdanje tih ljudi, a žrtva je ista: bijedni i ponizni narod, koji čeka u Gospodinu“¹⁰⁵⁶.
<p>Hijerarhija u Crkvi</p>	<p>► O borbi za prva mjesta:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „I u Crkvi ima laktaša i alpinista! Puno ih ima, kojima Crkva služi da se dočepaju vlasti (...) Nemoj se dolaziti u Crkvu propinjati. Isus kori uspinjače koji teže vlasti“¹⁰⁵⁷; ● „Mi kao Kristovi učenici ne smijemo težiti ni za kakvim počasnim naslovima, vlašću ili vrhovništvom. Osobno me žalosti vidjeti ljude koji psihološki žive trčeći za ispraznošću časti“¹⁰⁵⁸; <p>► O biskupima:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Biskup je Božji upravitelj, a ne upravitelj dobara, moći i veza (...) ne smije biti nadut, ohol, nagao (...) već gostoljubiv, ljubitelj dobra, razuman, pravedan, svet, uzdržljiv i priljubljen uz vjerodostojnost riječi nauka“¹⁰⁵⁹;

¹⁰⁵³RADIO VATIKAN, Crkvi nisu potrebni birokrati nego strastveni misionari [14.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkvi-nisu-potrebni-birokrati-strastveni-misionari/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵⁴VATICAN MEDIA, Svećeničko služenje je dar, a ne funkcija ili ugovor o radi [20.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svecenicko-je-sluzenje-dar-a-ne-funkcija-ili-ugovor-o-radu/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵⁵RADIO VATIKAN, Sanjam Crkvu u Italiji koja ne žudi za vlašću i bliska je narodu.

¹⁰⁵⁶RADIO VATIKAN, Papa ponovno upozorio na „zlo klerikalizma“ i podsjetio na Isusove riječi: Grešnici i prostitutke će vas preteći u kraljevstvo nebesko [14.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ponovno-upozorio-zlo-klerekalizma-podsjetio-isusove-rijeci-grijesnici-prostitutke-ce-vas-preteci-u-kraljevstvo-nebesko/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵⁷RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Puno je onih kojima Crkva služi da se dočepaju vlasti [06.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-puno-je-onih-kojima-crkva-sluzi-da-se-docepaju-vlasti/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵⁸RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Mi smo braća i sestre i ne smijemo gledati jedni druge svisoka [05.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-smo-braca-sestre-ne-smijemo-gledati-jedni-druge-svisoka/> (30.07.2022.).

¹⁰⁵⁹VATICAN NEWS, Papa Franjo: Biskup je sluga, a ne princ [13.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-biskup-je-sluga-a-ne-princ/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Bdijte nad stadom; budite biskup za stado, kako biste čuvali stado, a ne da biste neprestano napredovali u crkvenoj karijeri“¹⁰⁶⁰; ● „Biskupi trebaju biti ljudi molitve. Molitva je utjeha koju biskup ima u ružnim trenucima (...) U toj svijesti biskup pronalazi utjehu, snagu kojom potom moli za sebe i Božji narod. To je njegova glavna zadaća“¹⁰⁶¹. ▸ O svećenicima: ● „Svećenici imaju biti posrednici Božje ljubavi, a ne menadžeri koji misle na svoje interese (...) Istinski je svećenik posrednik koji je blizu svojem narodu, dok obavi svoj posao, a poslije uzme drugi i ode, uvijek kao službenik, i ne zna uprljati svoje ruke usred stvarnosti“¹⁰⁶²; ● „Očinstvo je obilježeno u srž čovjekovu, pa svećenik nije iznimka, no njegovo se očinstvo usmjerava i živi na poseban način (...) To je onda pastoralno, duhovno očinstvo, usmjereno prema davanju života“¹⁰⁶³; ● „Ako si svećenik, a ne osjećaš se milosrdan, reci svome biskupu da te stavi u upravu (...) Ako svećenik nije milosrdan, u ispovjedaonici čini zlo“¹⁰⁶⁴; ● „Isus je prikazan kao onaj kojem je stalo do naroda (...) on ne otvara liječničku ordinaciju sa znakom: „bolesnici mogu doći te i te dane i biti će izliječeni (...) To je uzor pastira koji nam daje Isus“¹⁰⁶⁵. ▸ O laicima: ● „Vjernici laici nisu članovi „drugog reda“, u službi hijerarhije ili jednostavni izvršitelji zapovijedi s visoka, nego su pozvani da kao Isusovi učenici svaku sredinu nadahnjuju evanđeoskim duhom“¹⁰⁶⁶;
--	---

¹⁰⁶⁰VATICAN NEWS, Papa Franjo biskupima: Bdijte nad stadom, a ne nad crkvenom karijerom [16.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-biskupima-bdijte-nad-stadom-a-ne-nad-crkvenom-karijerom/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶¹VATICAN NEWS, Papa Franjo: Veliki tužitelj se razvezao i ljut je na biskupe [12.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-veliki-tuzitelj-se-razvezao-i-ljut-je-na-biskupe/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶²RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Kada kruti i svjetovni svećenik postane „službenik“, postaje smiješan [10.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svjetovni-svecenik/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶³RADIO VATIKAN, Papa svećenicima: „Molimo da budemo pastoralni i duhovni očevi“ [27.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-svecenicima-molimo-da-budemo-pastoralni-i-duhovni-ocevi/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶⁴RADIO VATIKAN, Ako svećenik nije milosrdan, u ispovjedaonici čini zlo [11.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ako-svecenik-nije-milosrdan-u-ispovjedaonici-cini-zlo/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶⁵RADIO VATIKAN, Papa svećenicima – evo kako bi trebao izgledati pravi pastir... [31.02.2018.], u: [https://www.bitno.net/vijesti/papa-svecenicima-evo-trebao-izgledati-pravi-pastir/](https://www.bitno.net/vijesti/papa-svecenicima-evo-kako-bi-trebao-izgledati-pravi-pastir/) (30.07.2022.).

¹⁰⁶⁶RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Vjernici laici nisu crkveni članovi „drugog reda“ [14.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-vjernici-laici-nisu-crkveni-clanovi-drugoga-reda/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Molimo da vjernici laici, osobito žene, više sudjeluju u institucionalnim zadaćama Crkve. Jer nitko od nas nije kršten kao svećenik ili biskup: svi smo kršteni kao laici i laikinje. Laici su protagonisti Crkve“¹⁰⁶⁷.
<p>Slike Crkve u svijetu</p>	<p>▸ Slike Crkve kao majke:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Majka Crkva ima širom otvorena vrata i raskriljene ruke, kako bi sve prigrlila. Majka Crkva je također ona koja ostavlja svoj prag kako bi s osmijehom potražila sve udaljenje te ih privela Božjem milosrđu“¹⁰⁶⁸; ● „Ona je naša „Sveta majka Crkva“, koja nas rađa u krštenju, daje da rastemo u zajednici i ima stav majčinstva, krotkosti i dobrohotnosti“¹⁰⁶⁹; ● „(Crkva) je milosrdna mama, koja razumije, koja nastoji uvijek pomoći, ohrabrivati, te ni djeci koja su pogriješila ili koja griješe, nikad ne zatvara vrata svoga doma; ne sudi, već pruža Božje oprostjenje, pruža svoju ljubav koja i onu djecu koja su pala u duboki ponor poziva da ponovno ustanu i vrate se na pravi put“¹⁰⁷⁰. <p>▸ Slika vojujuće Crkve:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● „Crkva bez mučenika ulijeva nepovjerenje; Crkva koja ne riskira ulijeva nepovjerenje“¹⁰⁷¹; ● „Crkva koja se boji naviještati Isusa Krista i otjerivati demone, idole, drugog gospodara koji je novac, nije Isusova crkva“¹⁰⁷²; ● „Tko je u Bogu i od Boga; tko ostaje u ljubavi pobjeđuje svijet, a pobjeđuje ga naša vjera (...) Naša vjera može sve. Ona pobjeđuje. Bilo bi lijepo da si to ponavljamo jer smo često „porażeni kršćani“¹⁰⁷³;

¹⁰⁶⁷IKA, Papa Franjo: Ne smijemo stati na uobičajnim načinima evangelizacije, evanđelje nije samo za nekolicinu [11.10.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-smijemo-stati-na-uobicajenim-nacinima-evangelizacije-evanđelje-nije-samo-za-nekolicinu/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶⁸RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Majka Crkva ima trajno širom otvorena vrata i raskriljene ruke, kako bi sve prigrlila [20.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/majka-crkva-ima-trajno-sirom-otvorena-vrata-i-raskriljene-ruke-kako-bi-sve-prigrlila/> (30.07.2022.).

¹⁰⁶⁹RADIO VATIKAN, Crkva je majka, a ne neka udruga bez ikakve ljudske topline [16.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-je-majka-a-ne-nekva-udruga-bez-ikakve-topline/> (30.07.2022.).

¹⁰⁷⁰IKA, Papa Franjo: „Crkva nas usmjerava u životu, uči nas kročiti putem dobra, jer Crkva je Majka!“ [18.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-nas-usmjerava-u-zivotu-uci-nas-krociti-putem-dobra-je-crkva-je-majka/> (30.07.2022.).

¹⁰⁷¹RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva koja se boji naviještati Isusa Krista te tjerati demone i idole novca nije Isusova Crkva [18.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-koja-se-boji-navijestati-isusa-krista-te-tjerati-demone-idole-novca-nije-isusova-crkva/> (30.07.2022.).

¹⁰⁷²RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva koja se boji naviještati Isusa Krista te tjerati demone i idole novca nije Isusova Crkva.

¹⁰⁷³RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva je puna „porażenih kršćana“ koji ne žive vjeru [11.01.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-je-puna-porazenih-krscana-koji-ne-zive-vjeru/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Biti Isusov učenik znači biti radikalno, odlučan i uvijek u pokretu poput Njega (...) Isusova odluka je radikalna i potpuna, a oni koji ga slijede pozvani su se ogledati u njoj“¹⁰⁷⁴. • Slika radosne Crkve: • „Kršćanska se poruka zove „evanđelje“, to jest „radosna vijest“, naviještaj radosti za čitav narod. Crkva nije utočište za žalosne, već kuća puna radosti“¹⁰⁷⁵; • „Kršćanin koji nije radostan, nešto tome kršćaninu nedostaje, ili nije kršćanin! Radost srca, unutarnja radost koja nas tjera naprijed te nas ohrabruje“¹⁰⁷⁶; • „Crkva nas poziva da budemo radosni kršćani, da uložimo sve napore i pokažemo kako vjerujemo da smo otkupljeni, da nam je Gospodin oprostio i ako smo pali da će nam On opet oprostiti“¹⁰⁷⁷.
--	--

Tablica 63. Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o grijehu objavljena kroz članke portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor:

Bitno.net

Tematsko područje:	
GRIJEH	
Teme	Naglasci
Grijeh (općenito)	<ul style="list-style-type: none"> • „Ne smijemo misliti da možemo činiti ono što hoćemo, vjerujući u beskrajno Božje milosrđe (...) govoriti da je Božje suosjećanje veliko, da će nam grijeh oprostiti, i tako ići dalje čineći ono što hoćete“¹⁰⁷⁸; • „Bog nas ne pribija na naš grijeh, ne poistovjećuje nas sa zlom koje smo počinili. Mi imamo jedno ime i Bog nas poistovjećuje s nazivom grijeha kojeg smo počinili (...) Želi da se naša sloboda odvrti od zla i okrene dobro s njegovom milošću“¹⁰⁷⁹;

¹⁰⁷⁴VATICAN MEDIJA, Papa: Biti Isusov učenik znači biti radikalno i u neprestanom pokretu, baš poput njega.

¹⁰⁷⁵IKA, Papa: Crkva nije utočište za žalosne, već je kuća puna radosti! [16.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-crkva-nije-utociste-za-zalosne-vec-je-kuca-puna-radosti/> (30.07.2022.)

¹⁰⁷⁶RADIO VATIKAN, Papa Franjo: kršćanin koji nije radostan nije pravi kršćanin [11.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/krscanin-radost/> (30.07.2022.)

¹⁰⁷⁷RADIO VATIKAN, „Ako imamo lice kao da smo na sprovodu, kako drugi mogu vjerovati da su naši grijesi oprošteni?“ [22.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/imamo-lica-da-smo-sprovodu-drugi-mogu-vjerovati-da-nasi-grijesi-oprosteni/> (30.07.2022.)

¹⁰⁷⁸VATICAN NEWS, Papa Franjo: Ne smijemo misliti da možemo činiti ono što hoćemo, vjerujući u beskrajno Božje milosrđe [01.03.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-smijemo-misliti-da-mozemo-ciniti-ono-sto-hocemo-vjerujuci-u-beskrajno-bozje-milosrde/> (30.07.2022.)

¹⁰⁷⁹IKA, Papa Franjo: Bog nas ne želi osuditi, već osloboditi od grijeha [13.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-bog-nas-ne-zeli-osuditi-vec-osloboditi-od-grijeha/> (30.07.2022.)

	<ul style="list-style-type: none"> • „Grieh se najprije rađa u našem srcu, a potom konkretizira u našem ponašanju“¹⁰⁸⁰; • „Naše uskrsnuće započinje od toga: kada odlučimo poslušati Isusovu zapovijed i izidemo na svjetlo (...) toliko smo puta skriveni iza „maske“ grijehom, maske trebaju pasti! – te ponovno pronađemo hrabrost našeg izvornog lica, stvorena na sliku i priliku Božju“¹⁰⁸¹.
Licemjerje	<ul style="list-style-type: none"> • „Postoji određeno ponašanje koje Gospodin ne podnosi, a to je licemjerje. To znači tajno misliti drugačije od onoga što prikazujemo. Licemjerno ponašanje dolazi đavla koji je veliki lažljivac i licemjer su njegovi baštinici (...) licemjerje uvijek ubija, prije ili kasnije ubija“¹⁰⁸²; • „Kršćansko licemjerje znači pretvarati se izvana da smo kršćani, a živjeti kao pogani (...) To znači da idemo na misu, ali Ti (Isus) ostani u crkvi, a mi ćemo se kući vratiti sami. Isus se ne vraća s nama u obitelj, u odgoj djece, u škole i naselja“¹⁰⁸³.
Ogovaranje	<ul style="list-style-type: none"> • „Ogovaranje iz zavisti i postavljanje zamki, đavolsko je, a ne Božje djelo“¹⁰⁸⁴; • „Podjele počinju od jezika, koji može „razoriti obitelj, zajednicu, društvo; posijati mržnju i rat (...) ogovara, prlja, uništava dobar glas, razara život i tako često bez motiva protiv istine“¹⁰⁸⁵; • „Ogovarajući nekoga ubijamo ga, jer je u korijenu ista mržnja. Ubijaš ga, ali na jedan drugi način“¹⁰⁸⁶.
Lijenost	<ul style="list-style-type: none"> • „To je duhovna komotnost i bezvoljnost da se ide naprijed, da se nešto učini u životu, znak da se izgubila radost življenja. Taj je čovjek zaboravio što je radost, a to je grijeh. Gadna je bolest kad netko veli da se naviknuo na život“¹⁰⁸⁷;

¹⁰⁸⁰RADIO VATIKAN, Grijeh se najprije rađa u našem srcu, a potom se konkretizira u našem ponašanju [12.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-grieh-se-najprije-rada-u-nasem-srcu-a-potom-se-konkretizira-u-nasem-ponasanju/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸¹IKA, Papa Franjo: Božje milosrđe, ponuđeno svima, ne poznaje granice! [07.04.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-bozje-milosrde-ponudeno-svima-ne-pozna-granica/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸²VATICAN NEWS, Papa Franjo: Licemjerje uvijek ubija, a ovo je lijek za njega [16.10.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-licemjerje-uvijek-ubija-a-ovo-je-lijek-za-njega/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸³VATICAN NEWS, Papa Franjo: „Jao kršćanima licemjerima koji ostavljaju Isusa u Crkvi“ [06.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-jao-krscanima-licemjerima-koji-ostavljaju-isusa-u-crkvi/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸⁴RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Ogovaranje je đavolsko djelo [09.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ogovaranje-je-davolsko-djelo/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸⁵RADIO VATIKAN, Papa: Podjele u Crkvi počinju od jezika koji ogovara i može razoriti zajednicu [12.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-podjele-u-crkvi-pocinju-od-jezika-koji-ogovara-i-moze-razoriti-zajednicu/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸⁶RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Ne ubija se samo oružjem nego i uvredama, klevetom i ogovaranjem [13.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-ubija-se-samo-oruzjem-nego-uvredama-klevetom-ogovaranjem/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸⁷RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duhovna lijenost je gadan grijeh [12.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duhovna-lijenost-gadan-grieh/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Kršćani bez apostolskog žara ne služe Crkvi i ne čine joj dobro. To je grijeh lijenosti, koji se opire apostolskom žaru da se drugima posreduje novost evanđelja, koju smo besplatno primili“¹⁰⁸⁸.
Ravnodušnost	<ul style="list-style-type: none"> • „Postoje oni koji kršćani koji idu nedjeljom misu, na svetu pričest, jednom godišnje na ispovijed te kažu: „učinio sam što sam morao“. To su kršćanski dužnosnici, oni koji nisu otvoreni za Božja iznenađenja, oni koji o Bogu znaju mnogo, ali ga ne susreću“¹⁰⁸⁹; • „Ako je suosjećanje Božji jezik, ravnodušnost je često ljudski jezik. To znači pobrinuti se do određenih granica i ne razmišljati dalje. To je ravnodušnost“¹⁰⁹⁰.

Tablica 64. Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o društvu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor:

Bitno.net

Tematsko područje:	
DRUŠTVO	
Teme	Naglasci
Obitelj	<ul style="list-style-type: none"> • „Poruka koju daje Sveta obitelj je prije svega poruka vjere. U obiteljskom životu Marije i Josipa, Bog je doista u središtu, i to u Isusovoj osobi. Kada roditelji i djeca zajedno dišu to ozračje vjere, posjeduju energiju koja im omogućuje hvatati se u koštac sa svim pa i najtežim situacijama“¹⁰⁹¹; • „Želim potaknuti obitelji da postanu svjesne važnosti koje imaju u društvu i Crkvi. Navještaj evanđelja, naime, proizlazi prije svega kroz obitelj, da bi zatim dopro do različitih ambijenata svakodnevnog života“¹⁰⁹²;

¹⁰⁸⁸RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duhovna lijenost uništava apostolski žar [02.04.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duhovna-lijenost-unistava-apostolski-zar/> (30.07.2022.).

¹⁰⁸⁹VATICAN NEWS, Papa poručio kršćanima: Budite otvoreni iznenađenjima [09.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-porucio-krscanima-budite-otvoreni-iznenadenjima/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁰VATICAN NEWS, Papa Franjo: Otvorite svoje srce za suosjećanja i nemojte se zatvoriti u ravnodušnost [18.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-otvorite-svoje-srce-za-suosjecanje-i-nemojte-se-zatvoriti-u-ravnodusnost/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹¹IKA, U središtu svake obitelji treba biti Isus [28.12.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-sredistu-svake-obitelji-treba-bit-i-isus/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹²IKA, Papa Franjo u podnevnom Angelusu: Odobrenje, zahvala i isprika ključ su mira i radosti u obitelji! [29.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-u-podnevnom-angelusu-odobrenje-zahvala-isprika-kljuc-su-mira-radosti-u-obitelji/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Ako pak obitelj živi radost vjere te je spontano priopćuje, biva sol zemlje i svijetlo svijeta; i kvasac je društva“¹⁰⁹³; • „Predajući se Božjoj vjernosti, supružnici mogu sve prihvatiti odgovorno i bez straha. Unatoč brojnim teškoćama na koje se u današnje vrijeme nailazi, kršćani se ne trebaju plašiti odgovornosti zasnivanja obitelji i donošenja na svijet djece“¹⁰⁹⁴.
Kritika zapadne kulture	<ul style="list-style-type: none"> • „Ima zemalja koje su izabrale put neplodnosti, te zato trpe ružne bolesti, odnosno demografske zime. Zemlje bez djece; to nije blagoslov. Plodnost je Božji blagoslov“¹⁰⁹⁵; • „Danas vlada poganizacija života. Živimo li kao kršćani? Čini se da živimo. No naš je život poganski kada se događaju te stvari, kada Jeruzalem živi kao Babilon (...) doći će kraj civilizaciji koja je u sebi kontradiktorna, koja kaže da je kršćanska, a živi kao poganska“¹⁰⁹⁶; • „Danas nas kultura blagostanja navodi na to da mislimo samo na sebe, čini nas neosjetljivima na vapaj drugih, dovodi do ravnodušnosti prema drugima, štoviše dovodi do globalizacije ravnodušnosti“¹⁰⁹⁷; • „Takozvana kultura odbačenoga, koja danas porobljuje srca i umove mnogih ljudi, ima vrlo visoku cijenu; zahtjeva naime, uklanjanje ljudskih bića, ponajviše ako su duševno ili tjelesno slabija (...) Svatko od nas je pozvan prepoznati u nemoćnom ljudskom biću lice Gospodina“¹⁰⁹⁸.
Briga za margine društva	<p>• Briga za siromašne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Ako prolaziš ulicom i vidiš beskućnika kako leži i prođeš pored njega, zapitaj se je li tvoje srce otvrdnulo, je li postalo led (...) milosrđe prema ljudskom životu u stanju potrebe je pravo lice ljubavi“¹⁰⁹⁹;

¹⁰⁹³RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Zajednička molitva jača obitelj [28.10.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-zajednicka-molitva-jaca-obitelj/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁴IKA, Papa Franjo: Kršćani se ne trebaju plašiti odgovornosti zasnivanja obitelji i donošenja na svijet djece [27.10.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-krscani-se-ne-trebaju-plasiti-odgovornosti-zasnivanja-obitelji-donosnja-na-svijet-djece/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁵RADIO VATIKAN, Sveti Otac: Plodnost je Božji blagoslov [20.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sveti-otac-plodnost-bozji-blagoslov/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁶VATICAN NEWS, Papa Franjo: Civilizaciji koja kaže da je kršćanska, a živi kao poganska, doći će kraj [30.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-civilizaciji-koja-kaze-da-je-krscanska-a-zivi-kaopoganska-doci-ce-kraj/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁷IKA, Papa Franjo: Nitko ne smije biti isključen iz društva [29.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-nitko-ne-smije-biti-isključen-iz-društva/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁸RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Svako dijete osuđeno na pobačaj ima Gospodinovo lice [20.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svako-dijete-osudeno-na-pobacaj-ima-gospodinovo-lice/> (30.07.2022.).

¹⁰⁹⁹IKA, Papa Franjo: Ne dopustimo da nas povuče sebična neosjetljivost! [14.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-dopustimo-da-nas-povuce-sebicna-neosjetljivost/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Mi ponekad mislimo da biti kršćanin znači ne činiti zlo, da ne čini zlo je dobro (...) Moramo činiti dobro, izaći iz sebe samih i pogledati, pogledati one koji su u najvećoj potrebi. Toliko je gladi i mnogo puta ulazimo u logiku ravnodušnosti“¹¹⁰⁰; ● „Isus pokazuje svoju preferenciju za siromaha i isključene, koji su povlašteni u Kraljevstvu Božjem, te odašilje temeljnu poruku evanđelja o služenju bližnjemu iz ljubavi prema Bogu“¹¹⁰¹. ▸ Briga za iskorištavane: ● „Mi smo mislili da više nema robova, ali ima ih. Istina, ne ide se u Afriku da ih se kupi i potom proda u Americi, to ne; robovi su u našim gradovima. Tu su trgovci, oni nemilosrdno iskorištavaju ljude (...) smrtni je grijeh živjeti od krvi naroda“¹¹⁰²; ● „Marijin nas hvalospjev nuka da razmišljamo o mnogim današnjim bolnim situacijama (...) (o) djevojčicama koje su prisiljene raditi u nehumanim uvjetima i ženama koje su prisiljene prodavati tijelo i duh požudi muškaraca (...) Molimo Gospodina da ih on sam povede putem života i oslobodi tih ropstava“¹¹⁰³. ▸ Briga za izbjeglice: ● „Migranti su prije svega ljudske osobe, ne radi se samo o socijalnim ili selilačkim pitanjima. Migranti su danas simbol svih koje globalizirano društvo odbacuje (...) oni su oni koje nas Isus poziva voljeti i pridignuti“¹¹⁰⁴; ● „Svakodnevno nam radio i televizija donose vijesti o izbjeglicama koji bježe od gladi, ratova i drugih velikih opasnosti, u potrazi za sigurnošću i dostojanstvenim životom za sebe i svoje obitelji (...) Sjetimo se u molitvi drame onih selilaca i izbjeglica koji su žrtve odbacivanja i iskorištavanja, koje su žrtve trgovine ljudima i ropškog rada“¹¹⁰⁵; ● „Ne radi se ovdje samo o strancima (...) koji su žrtve kulture odbacivanja. Gospodina nas traži da provodimo u djelo milosrđe, traži od nas da vratimo ljudskost njima a i samima sebi, ne isključujući nikoga, ne ostavljajući nikoga vani“¹¹⁰⁶.
--	--

¹¹⁰⁰IKA, Papa Franjo: „Ne budi sebičan, pruži ruku siromahu“ [15.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-budi-sebican-pruzi-ruku-siromahu/> (30.07.2022.).

¹¹⁰¹RADIO VATIKAN, Papa: Umjesto kalkuliranja, izaberimo besplatnu ljubav prema bližnjemu “ [28.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-umjesto-kalkuliranja-izaberimo-besplatnu-ljubav-prema-bliznjemu/> (30.07.2022.).

¹¹⁰²RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Iskorištavanje radnika je smrtni grijeh! [21.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-iskoristavanje-radnika-je-smrtni-grijeh/> (30.07.2022.).

¹¹⁰³RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Neka Gospodin oslobodi ropstva sve žene [15.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-neka-gospodin-oslobodi-ropstva-zene/> (30.07.2022.).

¹¹⁰⁴VATICAN NEWS, Papa Franjo: Migranti su danas simbol svega onoga što globalizirano društvo odbacuje [09.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-migranti-su-danas-simbol-svih-koje-globalizirano-drustvo-odbacuje/> (30.07.2022.).

¹¹⁰⁵IKA, Papa Franjo u podnevnom Angelusu: Odobrenje, zahvala i isprika ključ su mira i radosti u obitelji!

¹¹⁰⁶IKA, Papa Franjo: Nitko ne smije biti isključen iz društva.

Tablica 65. Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o kršćanskom životu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.),
izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
KRŠĆANSKI ŽIVOT	
Teme	Naglasci
Molitva	<ul style="list-style-type: none"> ● „Molitva nije neka čarobnjačka praksa, čarobni čin. Isus nas uči da mu ne trebamo dolaziti s puno riječi, jer on zna sve. Prva riječ, Oče, ona je ključ molitve“¹¹⁰⁷; ● „Treba imati hrabrosti suočiti se s Gospodinom, hrabrosti ući u igru, ako i ne dobijemo odmah ono što smo tražili, jer u molitvi se snažno igra i ako molitva nije hrabra, nije kršćanska“¹¹⁰⁸; ● „Molitva je posao koji traži volju, ustrajnost, odlučnost, bez srama. Zašto? Zato što kucamo na vrata svog prijatelja. Bog je prijatelj, a s prijateljem to možemo učiniti“¹¹⁰⁹.
Euharistija	<ul style="list-style-type: none"> ● „Euharistija je sinteza čitavog Isusova života, koji je bio jedan čin ljubavi prema Ocu i braći“¹¹¹⁰; ● „Misa se ne „sluša“ (...) Tijekom mise sudjelujemo u Božjem očitovanju; u otajstvu Božje prisutnosti među nama“¹¹¹¹; ● „Svaki put kad slavimo euharistiju (...) otkrivamo novi savez koji u potpunosti ostvaruje zajedništvo između Boga i nas (...) i kao sudionici tog saveza, mi, makar maleni i siromašni, surađujemo u izgradnji povijesti koja je u skladu s Božjim planom“¹¹¹²;

¹¹⁰⁷RADIO VATIKAN, Papa: „Molitva nije čarobnjaštvo, već predanje u Očev zagrljaj“ [21.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-molitva-nije-carobnjastvo-vec-je-predanje-u-oc-ev-zagrljaj/> (30.07.2022.).

¹¹⁰⁸RADIO VATIKAN, Papa Franjo upozorio kršćane: Ne molite kao „papige“ [13.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-upozorio-krscane-ne-molite-papige/> (30.07.2022.).

¹¹⁰⁹VATICAN NEWS, Papa Franjo poručio kako trebamo moliti ako želimo da nam Bog usliši molitvu [12.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-porucio-kako-trebamo-moliti-ako-zelimo-da-bog-uslisi-nasu-molitvu/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁰IKA, Papa Franjo: Ne smijemo se naviknuti na Euharistiju i ići na pričest kao po navici [23.06.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-smijemo-se-naviknuti-na-euharistiju-i-ici-na-pricest-kao-po-navici/> (30.07.2022.).

¹¹¹¹RADIO VATIKAN, Papa: Misa nije predstava nego stvarno odvijanje Gospodinove muke i otkupiteljske smrti [11.02.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-misa-nije-predstava-nego-stvarno-odvijanje-gospodinove-muke-i-otkupiteljske-smrti/> (30.07.2022.).

¹¹¹²RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Euharistija nas čisti od naših sebičnih stavova“ [03.06.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-euharistija-nas-cisti-od-nasih-sebicnih-stavova/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Okolo oltara nalazimo ono što utažuje našu glad i žeđ danas i zauvijek. Svaki put kada sudjelujemo na misi, anticipiramo na neki način nebo na zemlji (...) Euharistija nas oblikuje jer shvaćamo da ne živimo samo za nas, već za Boga i braću“¹¹¹³.
Ispovijed	<ul style="list-style-type: none"> • „Jeste li ikad pomislili kako svaki put kad se približimo ispovjedaonici u nebu zavlada velika radost? (...) To nam ulijeva nadu jer nema toga grijeha iz kojega milošću Božjom ne bi mogli ponovno ustati, nema osobe koja je nepovratno izgubljena“¹¹¹⁴; • „U ispovjedaonicu nisi ušao radi bankarske transakcije, radi uredskog posla. Nisi išao posramljen zbog onoga što si učinio (...) Potreban je dakle sram i svijet o oprost“¹¹¹⁵; • „Kada pristupate sakramentu pokore, nemojte misliti da idete na kemijsko čišćenje, nego da idete u zagrljaj Bogu koji je vjeran i koji nas uvijek čeka“¹¹¹⁶.
Posvećenost Mariji	<ul style="list-style-type: none"> • „Marija se nikad ne udaljava od te ljubavi: čitav njezin život, čitavo njezino biće je „da“ toj ljubavi, da Bogu (...) pustimo da nas ona gleda da naučimo biti ponizniji, pa i hrabriji u nasljedovanju Riječi Božje“¹¹¹⁷; • „Marija nas uči uhvatiti zgodan čas u kojem Isus prolazi našim životom i od nas očekuje spreman i velikodušan odgovor (...) stavlajući se potpuno na raspolaganje Bogu, njegovom milosrđu i njegovoj ljubavi“¹¹¹⁸; • „Štogod vam rekne, učinite. Služiti Gospodinu znači slušati ga i vršiti Njegovu riječ. To je jedinstvena i bitna poruka Isusove Majke; to je program kršćanskog života“¹¹¹⁹.

Izvlačenjem određenih naglasaka, prema dominantnim temama, iz objavljenih članaka nastojali smo prezentirati odgojni aspekt koji redakcija portala pruža čitateljima kada je u pitanju teološko-pastoralna misao pape Franje. Navedeni naglasci u tablicama ne uključuju

¹¹¹³IKA, Papa Franjo: Na oltaru nalazimo ono što utažuje našu glad i žeđ [19.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-na-oltaru-nalazimo-ono-sto-utazuje-nasu-glad-i-zed/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁴RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Nema tog grijeha kojeg Bog ne može oprostiti“ [11.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-nema-toga-grijeha-kojeg-bog-ne-moze-oprostiti/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁵RADIO VATIKAN, Papa upozorio na licemjernu „krađu lažnog oprosta“ u ispovjedaonici [22.03.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-upozorio-licemjernu-kradu-laznoga-oprosta-ispovjedaonici/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁶RADIO VATIKAN, Kada pristupate sakramentu pokore, nemojte misliti da idete na kemijsko čišćenje, nego u zagrljaj Bogu [23.03.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kada-pristupate-sakramentu-pokore-nemojte-misliti-da-idete-na-kemijsko-ciscenje-nego-u-zagrljaj-bogu/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁷IKA, Papa Franjo: Marija nas podupire na našem putu prema Božiću [09.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-marija-nas-podupire-na-nasem-putu-prema-bozicu/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁸RADIO VATIKAN, „Svatko je od nas, poput Marije, pozvan dati odgovor svojim iskrenim DA Bogu“ [21.12.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svatko-je-od-nas-poput-marije-pozvan-odgovoriti-sa-svojim-iskrenim-da-bogu/> (30.07.2022.).

¹¹¹⁹RADIO VATIKAN, Čudo u Kani slika je Isusa kao isčekivanog zaručnika koji započinje radosnu svadbu [08.06.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/cudo-kani-slika-je-isusa-iscekivanog-zarucnika-zapocinje-radosnu-svadbu/> (30.07.2022.).

svako moguće spominjanje određene teme ili podteme. Oni predstavljaju reprezentativno i generalno usmjerenje koje redakcija portala prenosi čitateljima kada je u pitanju osvrt pape Franje o konkretnoj temi. Slijedeći dominantne teme nastojat ćemo sumirati kakvi se odgojni aspekti prezentiraju čitateljima na portalu Bitno.net kada je u pitanju redovito izvještavanje kroz prijenose papinih propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovora uoči *Angelus-a*:

- a) Sveto Trojstvo – Pri govoru o Svetom Trojstvu kod pape Franje prevladavaju slike iz obiteljskog života¹¹²⁰. Bog je percipiran kroz dimenziju milosrdnog Oca, Isus Krist kao Sin/Brat, a Duh Sveti kao milosni Dar koji sve povezuje i pokreće. Ne radi se ovdje o statičnoj slici, već nadasve dinamičnom odnosu koji ostavlja trajni utisak na sve stvoreno.¹¹²¹ Za papu Franju interakcija unutar Presvetog Trojstva predstavlja ideal komunikacije u ljubavi¹¹²² koju je potrebno prenijeti unutar obiteljskog života i međuljudskih odnosa. Slika Boga kao milosrdnog Oca jedna je od središnjih slika koja je obilježila pontifikat pape Franje pa tako i sadržaj (#papaFranjo) objavljen na portalu Bitno.net. Ona je građena na koncilskim temeljima te izjavama, dokumentima i nastupima njegovih prethodnika¹¹²³. Franjo je duboko svjestan Božje svemoći, ali u svojim propovijedima i govorima odabire dati više prostora Božjoj nježnosti.¹¹²⁴ Kroz analizirani sadržaj vidimo kako papa Franjo najčešće povezuje Boga s izrazima poput: otac, tata, strpljenje, povjerenje, nježnost, milosrđe, pomirenje, praštanje itd. Na sličnu dinamiku bliskosti nailazimo prilikom njegova govora o Isusu Kristu. Za papu Franju Isus Krist nije distancirani akter u povijesti spasenja, već milosrdni Učitelj¹¹²⁵ i Spasitelj¹¹²⁶ koji vjernike, svoju braću i sestre¹¹²⁷, usmjerava prema konačnom cilju - Kraljevstvu Božjem otvorenom za sve ljude¹¹²⁸. Premda papa Franjo o Kristu tematski progovara u kategorijama Učitelja i Spasitelja, on to čini koristeći izraze: Božja obitelj, braća i sestre, zajedništvo, strpljivost, otvorenost itd. Jasno je kako tako želi progovoriti o nadasve osobnom i bliskom Kristu koji razumije sva ljudska ograničenja, no ne

¹¹²⁰ Tablica 61.

¹¹²¹ Usp. LS, br. 238.

¹¹²² Usp. FRANJO, „*Udovi smo jedni drugima*” (Ef 4,25). *Od zajednica na internetu do ljudskih zajednica*.

¹¹²³ Usp. Paul FLAMAN, Pope Francis: The Name of God is Mercy: A Conversation with Andrea Tornielli, u: *Journal of Digital and Culture*, 5 (2016.) 2, 50.

¹¹²⁴ Usp. LS, br. 73.

¹¹²⁵ Usp. FRANCIS, *Misericordiae Vultus. Bull of Indiction of Extraordinary Jubilee of Mercy* [11.04.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/bulls/documents/papa-francesco_bolla_20150411_misericordiae-vultus.html (30.07.2022.).

¹¹²⁶ Usp. CV, br. 118-119.

¹¹²⁷ Usp. LF, br. 54.

¹¹²⁸ Usp. EG, br. 180-181.

odustaje od borbe za spasenje svakog pojedinca bez obzira na njegove okolnosti.¹¹²⁹ Pri papinu govoru o Duhu Svetom najviše se ističe njegov dinamizam. Ovo je vidljivo kroz korištenje izraza poput: slijediti, naviještati, hoditi, pokretljivost, pratitelj, ići naprijed, prekoračivati granice itd. Navedeni izrazi govore o papinoj percepciji Duha Svetoga kao pokretačke snage koja se posebno očituje i ostvaruje kroz evangelizacijsko poslanje Crkve.¹¹³⁰ Papa Franjo na Duha Svetoga gleda kao na nezasluženi Dar Božji¹¹³¹ koji trajno obnavlja Crkvu¹¹³² i obogaćuje svakog kršćanina¹¹³³. Ne radi se dakle o nekoj apstraktnoj sili, već božanskoj snazi koja ima konkretan utjecaj na svakodnevni život i evangelizacijsko poslanje Crkve.¹¹³⁴ Analizirajući tematski sadržaj o Trojstvu možemo vidjeti kako papa Franjo, te posredno redakcija portala Bitno.net, nastoji čitateljima prezentirati sliku trojstvenog Boga koji je živ, blizak i aktivan. On to čini kroz korištenje termina, prispodoba, priča koji upućuju na obiteljsku dinamiku unutar Svetog Trojstva¹¹³⁵. Svaka božanska osoba unutar Trojstva nosi određenu ulogu - poput ljudske obitelji - te na svoj unikatan način doprinosi očuvanju, rastu, razvoju Katoličke Crkve i njezinih vjernika.

- b) Crkva – Pri govoru o Crkvi, promatrano kroz propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uz *Angelus*, uočavamo kako papa Franjo ne donosi nikakva revolucionarna rješenja premda se to u naslovima i tekstovima određenih medija kontinuirano naglašava.¹¹³⁶ Slika Crkve pape Franje građena je na koncilskim temeljima i temeljima njegovih prethodnika.¹¹³⁷ Diskrepancija u interpretaciji Franjinih riječi, pogotovo između sekularnih i vjerskih medija, kreće od činjenice da se papa pri svojoj komunikaciji često koristi različitim nekonvencionalnim komunikacijskim formama.¹¹³⁸ Zbog toga pojedini mediji ponekad (ne)namjerno izvlače iz konteksta njegove izjave dok u drugim

¹¹²⁹ Usp. Alessandro ROVATI, Mercy is a Person: Pope Francis and the Christological Turn in Moral Theology, u: *Journal of Moral Theology*, 6 (2017.) 2, 57-61.

¹¹³⁰ Usp. EG, br. 19-21.

¹¹³¹ Usp. EG, br. 246.

¹¹³² Usp. QA, br. 68-69.

¹¹³³ Usp. CV, br. 130-133.

¹¹³⁴ Više evangelizacijskom poslanju Crkve i ulozi Duha Svetoga na temeljima apostolske pobudnice *Evangelii Gaudium* pape Franje vidi: Richard PAVIĆ, Duhom ispunjeni evangelizatoru, u: *Diacovensia*, 27 (2019.) 4., 689-702.

¹¹³⁵ Usp. AL, br. 11

¹¹³⁶ Usp. Sara WUNDERLICK, *Reputation, Image and Identification: How Pope Francis Influences Views of His Church Through Media*, Undergraduate paper, Forth Worth, 2016., 24.

¹¹³⁷ Usp. Richard R. GAILLARDETZ, The „Francis Moment“. A New Kairos for Catholic Ecclesiology, u: *Proceedings of the Catholic Theological Society of America*, 69 (2014.), 63-80.

¹¹³⁸ Više o komunikacijskom stilu pape Franje i mogućnostima krivih interpretacija vidi: Jerko VALKOVIĆ, Papa Franjo i novi oblici komunikacije u naviještanju radosti evanđelja, u: *Riječki teološki časopis*, 23 (2015.) 1, 19-42.

slučajevima to čine zbog nepoznavanja crkvenog nauka, ekonomske zarade ili ideološke pristranosti.¹¹³⁹ Sadržajna analiza pokazuje kako papa Franjo vidi Crkvu primarno kroz njezin aspekt otvorenosti ili kao zajednicu „otvorenih vrata“¹¹⁴⁰. Koncept „dvosmjerna vrata“ omogućuju Crkvi istovremeno izlazak i susret sa svijetom te otvorenost za primanje svih ljudi bez obzira na njihovu nacionalnu ili etničku pripadnost, položaj u društvu ili prethodno životno iskustvo. Nitko u toj crkvenoj otvorenosti, prema papi Franji, ne bi smio biti isključen iz primanja fundamentalne radosti koja dolazi kao odgovor na najdublju čovjeku potrebu - prijateljstvo s Isusom i iskustvo bratske ljubavi.¹¹⁴¹ Kako bi se ovo iskustvo ostvarilo u punini, nužno je ispuniti dva ključna elementa uočena pri sadržajnoj analizi članaka: nutarnja introspekcija te izbjegavanje zastarjelih pastoralnih metoda. Nutarnja introspekcija predstavlja proces, na osobnoj i kolektivnoj razini, koji omogućuje da na autentičan način nadidemo sebe, iskreno pristupimo Božanskom misteriju i izvršimo kršćansko poslanje prema braći i sestrama u svijetu.¹¹⁴² Tek nakon postizanja otvorenosti i duboke introspekcije, Crkva može krenuti naprijed – ususret drugima¹¹⁴³ – na put evangelizacije, kroz aktivno mijenjanje zastarjelih pastoralnih metoda¹¹⁴⁴ i izbjegavanje vjerskog prozelitizma¹¹⁴⁵. Osim mijenjanja pastoralnog pristupa iz pasivnog u aktivni, nužno je suočiti se s institucionalnim/hijerarhijskim problemima unutar Crkve. Iz sadržajne analize jasno je vidljivo kako papa Franjo nastoji aktivno ukazivati na probleme u Crkvi poput: borbe za prva mjesta, neautentično življenje svećeničkog/biskupskog poziva, marginalizaciju laika itd. On pri tome ne nastupa autoritativno i rušilački već u manirama dobrog pastira poziva na suobličavanje svećenika/biskupa s vjernicima¹¹⁴⁶ te povratak na zajedničarsko iskustvo prve kršćanske zajednice¹¹⁴⁷. Sve do sada viđeno svjedoči u prilog tome kako papa Franjo ne nastoji uspostaviti neku novu verziju Crkve. Premda je njegova

¹¹³⁹ Usp. Francesco De PALO, Che cosa non condivido della comunicazione di Papa Francesco. Parla il tradizionalista De Mattei [26.09.2013.], u: <http://www.formiche.net/2013/09/26/papa-francesco-comunicazione-de-mattei> (30.07.2022.).

¹¹⁴⁰ Usp. Eduardo H. GARCIA, La Chiesa e la parrocchia nel pensiero di papa Francesco, u: *Orientamenti pastorali*, 61 (2013.) 11, 32.

¹¹⁴¹ Usp. EG, br. 265.

¹¹⁴² Usp. GE, br. 175.

¹¹⁴³ Usp. EG, br. 24.

¹¹⁴⁴ Radi se o pomaku logike od „pastoralnog očuvanja“ prema evangelizacijskom pastoralu. Usp. Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice Evangelii gaudium pape Franje, 449-450.

¹¹⁴⁵ FRANCIS, *Adress of his Holiness Pope Francis to Employees of the Dicastery for Communication, on the Occasion of the Plenary Assembly* [23.10.2019.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/september/documents/papa-francesco_20190923_dicastero-comunicazione.html (30.07.2022.).

¹¹⁴⁶ Usp. EG, br. 24.

¹¹⁴⁷ Usp. EG, br. 5 i 6.

komunikacija donekle drugačija, osobnija i direktnija on i dalje gradi na temeljima svojih prethodnika. Analizirajući tematski sadržaj o Crkvi¹¹⁴⁸ vidimo da papa Franjo želi otvorenu i dinamičnu Crkvu. Crkvu koja će biti vjerna svojim temeljima, koja se neće bojati riječima naviještati i životom svjedočiti Radosnu vijest te istovremeno biti spremna na hrabro suočavanje s nesavršenostima u vlastitim redovima.

- c) Grijeh – U sadržajnoj analizi Franjinih nagovora i propovijedi uočavamo kako se on često osvrće na i aktualizira¹¹⁴⁹ temu grijeha te konkretne grijehe. Pri tome se koristi primjerima pojedinaca iz svetopisamskih tekstova ističući grijehe poput: licemjerja, ljubomore, ogovaranja, ravnodušnosti, srdžbe itd.¹¹⁵⁰ Negativne posljedice grijeha papa tada prenosi i aktualizira unutar obiteljske, prijateljske, poslovne situacije kako bi na jednostavniji način približio slušateljima ozbiljnost istoga. Premda konkretni grijeh predstavlja središnju temu njegova nagovora/propovijedi papa Franjo svojim slušateljima, i posredno čitateljima portala Bitno.net, nudi „izlaz“. On se obično očituje kroz otvaranje teme Božanskog milosrđa¹¹⁵¹ i poziva okupljenima na pristupanje sakramentu pomirenja¹¹⁵². Na Crkvi je, prema papi Franji, da suvremenom čovjeku, kroz sakrament pomirenja približi, otkrije i omogući iskustvo Boga koji tješi, oprašta i daje nadu.¹¹⁵³ Kada je u pitanju borba protiv grijeha, upravo odgoj službenika Crkve ima središnju ulogu.¹¹⁵⁴ To najviše dolazi do izražaja pri pristupu svećenika pojedincima koji im dolaze na ispovijed. Ispovjednici su pozvani na životno suobličavanje s likom milosrdnog Samarijanca. Njihova uloga je brinuti se za čovjeka, podignuti ga, oprati od grijeha te ga pratiti u njegovim najtežim životnim trenucima.¹¹⁵⁵ Papa Franjo želi Crkvu koja će biti blizu ljudima. Blizu ljudima koji se nalaze na njezinim marginama; a upravo je grijeh taj koji vodi prema najvećim marginama na

¹¹⁴⁸ Tablica 62.

¹¹⁴⁹ Grafička slika 67.

¹¹⁵⁰ Tablica 63.

¹¹⁵¹ Usp. FRANJO, *Misericordi vultus – Lice milosrđa. Bula najave Izvanrednog jubileja milosrđa* [11.04.2015.], Zagreb, 2015., br. 1. (dalje: MV)

¹¹⁵² „Mnogo je onih, a među njima mladih, koji se vraćaju sakramentu pomirenja; s pomoću tog iskustva oni ponovno nalaze put povratka Gospodinu, živeći trenutak snažne molitve i ponovno otkrivajući smisao vlastita života. Stavimo odlučno sakrament pomirenja ponovno u središte, jer omogućuje ljudima izravan doticaj s Božjim milosrđem. To će za svakog vjernika biti izvor pravog duševnog mira.“, u: Mauro COZZOLI, *Etica teologale. Fede. Carita. Speranza*, Milano, 2010., 17.

¹¹⁵³ Više o odnosu vjere i grijeha u kontekstu milosrđa pape Franje u: Mislav KUTLEŠA, Vjera u perspektivi navještanja milosrđa u sakramentu pomirenja, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 649-670.

¹¹⁵⁴ Usp. MV 17., EG, br. 44.

¹¹⁵⁵ Usp. Antonio SPADARO, Interview with pope Francis.

kojima se svaki pojedinac može pronaći.¹¹⁵⁶ Temeljni izbor Crkve, kao i središnja tema pontifikata pape Franje, je milosrđe.¹¹⁵⁷ Govoriti o pobjedi milosrđa nad grijehom predstavlja svojevrsni nastavak papina govora o otvorenoj, dinamičnoj i bliskoj viziji Crkve. U toj viziji Crkva – kao i papa – nije fokusiran na čovjekov grijeh¹¹⁵⁸, već aktivno traži susret s čovjekom unatoč njegovu grijehu.¹¹⁵⁹ Sve do sada navedeno jasno očituje i komunicira čitateljima portala Bitno.net kako grijeh nema konačnu riječ u čovjekovu životu, a Crkvu prikazuje kao brižnu Majku/Oca¹¹⁶⁰ koja spremno čeka povratak svojih sinova i kćeri s margina ovoga svijeta.

- d) Društvo – Kada je u pitanju tematsko područje društva¹¹⁶¹ papa Franjo naglašava neke faktore koji doprinose raslojavanju zapadne (kršćanske) civilizacije kao što su: socijalna nejednakost¹¹⁶², kultura odbacivanja¹¹⁶³, demografska zima¹¹⁶⁴, društvena ravnodušnost¹¹⁶⁵ itd. Sadržajna analiza propovijedi i nagovora objavljenih na portalu Bitno.net pokazuje kako papa Franjo hrabro staje u obranu očinstva i majčinstva¹¹⁶⁶ te njihove odluke o donošenju novoga života na svijet¹¹⁶⁷. Za njega obitelj predstavlja temeljnu jedinicu društva koju je potrebno ispravno formirati i očuvati od negativnih društvenih utjecaja. Kako bi se obiteljska zajednica mogla u potpunosti ostvariti nužno je povesti računa o ranoj formaciji muškaraca i žena, sutrašnjih očeva i majki, prvih učitelja i odgojitelja djece.¹¹⁶⁸ Ovdje se ne radi o jednokratnom tečaju, već procesu koji

¹¹⁵⁶ Usp. Pope FRANCIS – Austen IVEREIGHT, *Let Us Dream: The Path to a Better Future*, New York, 2020., 10-11.

¹¹⁵⁷ Usp. Valentina MANDARIĆ, *Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija*, 728-729.

¹¹⁵⁸ Stavljanjem značajnijeg naglaska na Božansko milosrđe pri govoru o grijehu kod pape Franje ne nastoji se banalizirati tema grijeha, niti umanjiti njegovu ozbiljnost. Papa Franjo svjesno odabire usredotočiti se na govor o milosrđu pri govoru o grijehu kako bi pokazao kako Božanska logika spasenja nadvisuje onu ljudsku te kako Božjem milosrđu nema kraja. Usp. Alessandro ROVATI, *Mercy is a Person: Pope Francis and the Christological Turn in Moral Theology*, 59-60.

¹¹⁵⁹ Usp. Enzo BIANCHI, *Con il vangelo nelle periferie esistenziali* [16.05.2014.], u: https://www.caritas.it/caritasitaliana/allegati/4362/Bianchi_Relazione_ConvegnoCaritas2014.pdf (30.07.2022.).

¹¹⁶⁰ Usp. EG, br. 46-49.

¹¹⁶¹ Tablica 64.

¹¹⁶² Usp. Andrea TORNIELLI – Gicacomo GALEAZZI, *Papa Franjo, ova ekonomija ubija*, Zagreb, 2015., 44-47.

¹¹⁶³ Više o „kulturi odbacivanja“ u svjetlu modernih ekonomskih čimbenika i globalnih klimatskih izazova u: Charles M. CLARK – Helen ALFORD, *The Throwaway Culture in Economy of Exclusion: Pope Francis and Economists on Waste*, u: *The American Journal of Economics and Sociology*, 78 (2019.) 4, 973-1008., Jorge M. BERGOGLIO, *Papa Franjo odgovara, Intervjui i tiskovne konferencije*, Zagreb 2016., 57-59.

¹¹⁶⁴ Usp. Pope FRANCIS – Austen IVEREIGHT, *Let Us Dream: The Path to a Better Future*, 38., AL, br. 42.

¹¹⁶⁵ Usp. MV, br. 15., EG, br. 54, 203., AM, br. 191., LS, br. 25,52. Jorge M. BERGOGLIO, *Papa Franjo odgovara, Intervjui i tiskovne konferencije*,

¹¹⁶⁶ Usp. AL, br. 172-177.

¹¹⁶⁷ Usp. AL, br. 168-171.

¹¹⁶⁸ Usp. Peter TURKSON, *Family and Environment*, u: *Journal of Catholic Social Thought*, 13 (2016.) 2, 172-173., AL, br. 259.

se sastoji od više faza. On uključuje suočavanje s različitim (obiteljskim) životnim situacijama te zahtjeva pastoralnu pratnju bračnog para kroz čitav zajednički život: od zaručничkog tečaja do pripreme za smrt.¹¹⁶⁹ Papa je duboko svjestan izvanjskih i nutarnjih opasnosti na koje nailazi obitelj u današnjem društvu i svijetu.¹¹⁷⁰ Usprkos tim otežavajućim okolnostima, kroz njegove nagovore i propovijedi, vidimo kako on kontinuirano poziva obitelji da postanu: „sol zemlje“, „svjetlo svijeta“, „kvasac u društvu“ te se oblikuju po uzoru na Nazaretsku obitelj¹¹⁷¹. Samo kroz ispravno formirane obitelji moguće je utjecati na izgradnju boljeg društva koje će imati svjetliju budućnost. Papa Franjo u vremenu svoga pontifikata iskazuje posebnu bliskost onima koji se nalaze na marginama društva kao što su: siromašni, izbjeglice, iskorištavani, potlačeni, napušteni itd.¹¹⁷² U objavama na portalu Bitno.net on navedenim kategorijama ljudi često posvećuje centralno mjesto i iskazuje posebnu privrženost. Svoje slušatelje (i čitatelje) redovito poziva da u vlastitim sredinama nastoje aktivno sudjelovati oko njihova zbrinjavanja¹¹⁷³ vježbajući se tako u duhovnim i tjelesnim djelima milosrđa¹¹⁷⁴. Kršćanski poziv i poslanje za njega se u potpunosti ostvaruju samo ako se djela milosrđa redovito i posvećeno prakticiraju, te nisu produkt proizvoljnih i stihijskih intervencija.¹¹⁷⁵ Čineći djela milosrđa vjernici se suobličuju s likom Isusa Krista; njime koji je svoj život u potpunosti posvetio onima koji se nalaze na marginama društva postavši tako trajni znak Očeve ljubavi i milosrđa.¹¹⁷⁶ Redakcija portala Bitno.net kroz ovaj tematski aspekt prezentira papu Franju kao mudrog pastira koji hrabro korača ususret izazovima modernog društva. Pri tome ga prikazuje kao onoga koji se direktno i beskompromisno zauzima za najranjivije i najpogođenije: obitelji, izbjeglice, siromašne, nezaposlene, napuštene itd. Prateći njegove nagovore i propovijedi, redakcija portala posredno otvara medijski prostor za raspravu o temama

¹¹⁶⁹ Više o različitim etapama pastorala braka na temelju apostolske pobudnice *Amoris laetitia* vidi: Nikola VRANJEŠ, Elementi, etape i perspektive pastorala braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia*, 25 (2017.) 2., 267-284.

¹¹⁷⁰ Više o unutarnjim i vanjskim opasnostima koje prijete raspadu braka i obitelji u postmodernom društvu vidi: Ivan KOPREK, Razarajući čimbenici braka i obitelji, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 3, 759-778.

¹¹⁷¹ Usp. AM, br. 30.

¹¹⁷² Više o pontifikatu pape Franje koji je obilježen izlaskom na margine u: Massimo FAGGIOLI, Vatican II and the Church of the Margins, u: *Theological Studies*, 74 (2013.) 4, 808-818, Andrew STARON, Centered Towards Margins, u: *Praxis: An Interdisciplinary Journal of Faith and Justice*, 1 (2018.) 2, 142-155., Valentina MANDARIĆ, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, 705-730, Andrea RICCARDI, *To the Margins. Pope Francis and the Mission of the Church*, New York, 2018.

¹¹⁷³ Usp. FT, br. 71.

¹¹⁷⁴ Usp. MC, br. 16.

¹¹⁷⁵ Usp. EG, br. 188.

¹¹⁷⁶ Usp. MV, br. 8.

koje bez Franjine intervencije ne bi pronašle mjesto u drugim domaćim medijima. Otvaranje teških tema na portalu nije ograničeno samo na izvještavanje o istima, već predstavlja otvoren poziv na kršćanski iskorak usmjeren prema pomoći onima koji se nalaze na marginama.¹¹⁷⁷

- e) Kršćanski život – Posljednje tematsko područje koje smo pri sadržajnoj analizi papinih nagovora i propovijedi obuhvatili je kršćanski život.¹¹⁷⁸ Ovo područje obuhvaća sakramentalni život (euharistija i ispovijed), osobnu molitvu i nasljedovanje primjera Blažene Djevice Marije. Pri govoru o ovim temama papa Franjo komunicira jednostavnim, bliskim rječnikom, kako bi slušateljima te posredno čitateljima portala, mogao jasnije i bolje približiti otajstva kršćanskog života.¹¹⁷⁹ Za papu Franju molitva predstavlja središte kršćanskog života - pogotovo u kombinaciji s euharistijom i čitanjem Svetog Pisma.¹¹⁸⁰ Bez prakticiranja dnevne molitve kršćani se nalaze u opasnosti da njihovi napori ostanu besplodni, a izgovorene riječi šuplje i prazne.¹¹⁸¹ Sadržajnom analizom uočavamo kako papa Franjo vidi molitvu kao dinamičan proces. U njegovim nagovorima i propovijedima prevladavaju slike molitve kao dijaloga između Boga kao Oca i vjernika kao djeteta. Nadalje, papa Franjo naglašava kako molitva s jedne strane zahtjeva otvorenost i zaigranost, dok s druge strane od nas traži odlučnost i predanost. Ona je istovremeno izazov i avantura koja nam omogućava dijeljenje vlastita života s Kristom te participiranje u Njegovom životu i milosrđu.¹¹⁸² Slična dinamika božanske bliskosti očituju se i pri papinu govoru o ispovijedi i euharistiji. Ispovijed bi za kršćanina trebala biti iskustvo radosti posredovano svećenikom kao predstavnikom Božanskog milosrđa¹¹⁸³, a ne komora za mučenje¹¹⁸⁴. Ona je proces povratka u stanje milosti, nastavak njegova puta prema ostvarenju jedinstvu s Bogom i stalni podsjetnik na utjehu koju smo stekli u Božjem milosrdnom

¹¹⁷⁷ Usp. Meghan J. CLARK, Pope Francis and the Christological Dimensions of Solidarity in Catholic Social Teaching, u: *Theological Studies*, 80 (2019.) 1, 108.

¹¹⁷⁸ Tablica 65.

¹¹⁷⁹ Više o bliskom i neporednom komunikacijskom stilu pape Franje vidi: Imrich GAZDA, The Communication Style of Pope Francis, u: *Teorie komunikacji i mediow*, (2017.) 10, 73-84.

¹¹⁸⁰ Usp. AL, 29., 223, 227, 288.

¹¹⁸¹ Usp. EG, br. 259.

¹¹⁸² Usp. CV, br. 155.

¹¹⁸³ Usp. MV, br. 17.

¹¹⁸⁴ Usp. EG, br. 44.

zagrljaju.¹¹⁸⁵ Na sličan način euharistija predstavlja najveći čin Božanskog milosrđa¹¹⁸⁶ koji nadilazi vrijeme i materiju¹¹⁸⁷ te tvori znak kozmičke ljubavi između Boga i čovjeka¹¹⁸⁸. Po sudjelovanju u ovom milosrdnom činu kršćani bivaju preobraženi i osposobljeni za autentično svjedočenje radosti evanđelja u svakodnevnom životu.¹¹⁸⁹ Papa Franjo u svojim nagovorima i propovijedima kontinuirano podsjeća vjernike na održavanje stava pozornosti, aktivne participacije i refleksije pred sakramentalnim misterijima. Taj poziv modelira prema liku Marije koja za njega predstavlja najuzvišeniji primjer autentičnog kršćanskog promišljanja i djelovanja.¹¹⁹⁰ On u njoj vidi „novi kovčeg Saveza između Boga i čovjeka“¹¹⁹¹, „ispunjenje duge povijesti vjere u Starom Zavjetu“¹¹⁹² te „vrhunski uzor Crkvi koja nastoji slijediti Krista s entuzijazmom i poslušnošću“¹¹⁹³. Nasljedujući Marijin primjer kršćani ne smiju ostati statični unutar poznatih i ugodnih struktura. Pozvani su crpiti nutarnju snagu iz sakramenata¹¹⁹⁴ te poput Marije izlaziti iz udobnosti vlastitih domova, crkava i sakristija kako bi na periferijama društva zajedno s drugima gradili mostove i rušili zidove.¹¹⁹⁵ Privrženost pape Franje Mariji također se očituje kroz strukturiranje njegovih propovijedi i nagovora.¹¹⁹⁶ On iste često završava s ukazivanjem na Marijin primjer ili okupljene povjerava njezinu zagovoru. Sadržajnom analizom tematskog klastera koji govori o kršćanskom život uočavamo kako redakcija portala Bitno.net donosi sliku pape Franje koji kontinuirano poziva na aktivno življenje sakramentalnog života ispunjenog molitvom. Kroz njegove nagovore jasno se posreduje čitateljima portala Bitno.net činjenica kako osobna molitva i aktivna participacija u sakramentima sačinjavaju temelje kršćanskog života. Življenjem istih na svakodnevnoj razini ostvaruje se također

¹¹⁸⁵ Usp. FRANCIS, *Pastoral Visit to Roman Parish of „Ognissanti“*. *Homily of His Holiness Pope Francis* [07.05.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2015/documents/papa-francesco_20150307_omelia-parrocchia-ognissanti.html (30.07.2022.).

¹¹⁸⁶ Usp. MV, br. 7.

¹¹⁸⁷ Usp. LF, br. 44.

¹¹⁸⁸ Usp. LS, br. 236.

¹¹⁸⁹ Usp. EG, br. 174.

¹¹⁹⁰ U propovijedi povodom zaključivanja svibanjske pobožnosti 2013. godine papa Franjo okupljenim vjernicima progovara o liku Marije kroz tri dimenzije koje su obilježile njezin život: slušanje, odlučivanje i djelovanje. Na temelju tih karakteristika on predstavlja Mariju kao najuzvišeniji primjer autentičnog kršćanskog života usmjerenog prema solidarnom djelovanju u svijetu. Usp. KTA, Predvođenjem krunice papa zaključio svibanjsku pobožnost [01.06.2013.], u: <https://www.ktabkbih.net/hr/vijesti/predvojenjem-krunice-papa-zakljuio-svibanjsku-poboznost/37931> (30.07.2022.).

¹¹⁹¹ MV, br. 24.

¹¹⁹² LF, br. 58.

¹¹⁹³ CV, br. 43.

¹¹⁹⁴ Usp. GE, br. 15, 110, 162., CV, br. 229.

¹¹⁹⁵ Usp. FT, br. 276.

¹¹⁹⁶ Usp. Grafička slika 67.

sudjelovanje vjernika u milosrdnoj i obiteljskoj dinamici Svetog Trojstva. Nužno je pri tome voditi računa da navedeno ne postane izgovor za izbjegavanje kršćanskog poziva okrenutog prema proaktivnom djelovanju u svijetu.¹¹⁹⁷ Kao model, kojem bi slušatelji nagovora i čitatelji portala trebali težiti, papa Franjo navodi primjer Blažene Djevice Marije kao ideala življenja autentičnog kršćanskog života.

Pri analizi drugog ili izvanrednog odgojnog aspekta članka o papi Franji na portalu Bitno.net usredotočili smo se na izvještavanje o slučajevima seksualnog zlostavljanja unutar Katoličke Crkve. Cilj nam nije obraditi svaki pojedini slučaj otvoren na portalu Bitno.net već prikazati generalnu sliku o tome kako redakcija progovara o istima te na koji način prezentira djelovanje pape Franje pri ovim izvanrednim situacijama. U intervjuima sa zaposlenicima angažiranim na portalu Bitno.net jasno je dano do znanja kako se redakcija portala ne libi otvarati teme koje su bitne za Crkvu premda sadržaj istih bio osjetljiv, težak ili kontroverzan.¹¹⁹⁸

Pri pretraživanju sadržaja na portalu Bitno.net internom tražilicom služili smo se oznakama #papaFranjo, #pedofilija, #seksualnozlostavljanje #zlostavljanjemaloljetnika, #seksualnozlostavljanjeuCrkvi kako bi u što većoj mjeri obuhvatili ovaj izvanredni sadržaj. Kod pojedinih slučajeva izostaju odgovarajuće oznake (#), ali je kroz nadnaslov, naslov ili ostalu opremu teksta jasno vidljivo kako se radi o sadržaju koji odgovara parametrima naše pretrage. Pri analizi ovog izvanrednog tipa sadržaja obuhvatili smo 177 članaka u periodu između 13. ožujka 2013. godine i 31. prosinca 2019. godine.¹¹⁹⁹ Za razliku od članaka koji prenose redoviti sadržaj ili propovijedi iz Doma sv. Marte te nagovora uoči *Angelus*-a gdje se redakcija u potpunosti oslanja na izvanjske izvore¹²⁰⁰, dvije trećine članaka o ovoj temi pokriveno je od strane novinara portala Bitno.net.¹²⁰¹ Razlog tome vjerojatno leži u činjenici kako se radi o teškoj temi kojoj je potrebno pristupiti na delikatan i odmjeren način. Pri stvaranju sadržaja jasno je kako se novinari portala koriste elementima istraživačkog

¹¹⁹⁷ Usp. GA, br. 152-153., EG, br. 262-263.

¹¹⁹⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 12., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 8., Intervju A. Mikić, pitanje br. 9., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

¹¹⁹⁹ Usp. Tablica 66.

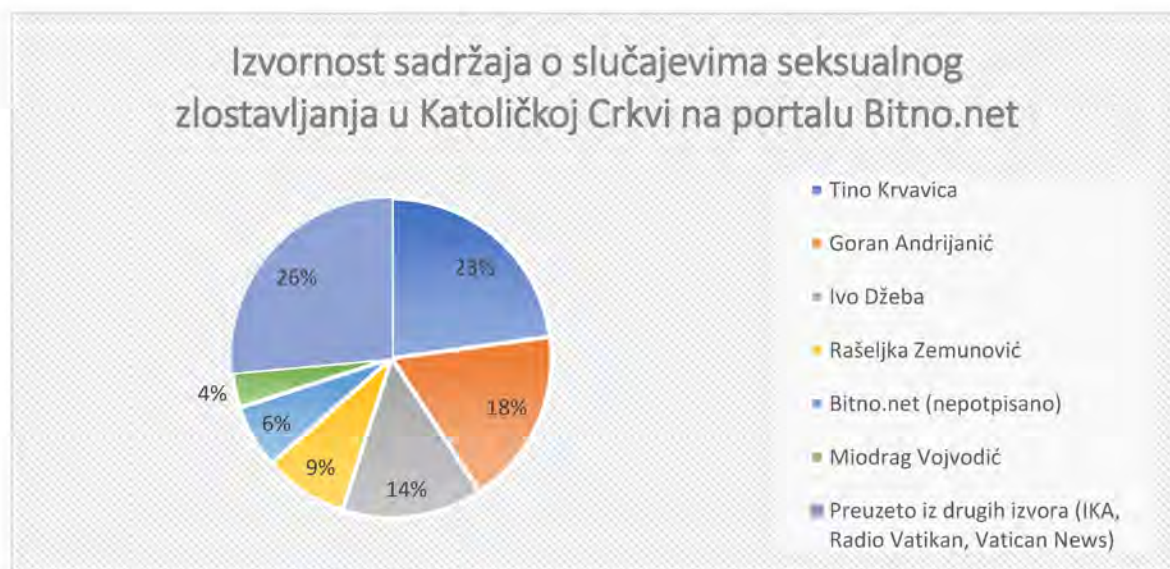
¹²⁰⁰ Usp. Tablica 60. i grafička slika 66.

¹²⁰¹ Usp. Grafička slika 68.

novinarstva¹²⁰² pritom vodeći računa da brzina objave sadržaja nikako ne ide na uštrb istinitosti istoga.¹²⁰³

Tablica 66. Izvještavanje o slučajevima seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina	Izvještavanje o slučajevima seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi
2013.	2
2014.	9
2015.	8
2016.	19
2017.	24
2018.	69
2019.	46
UKUPNO	177

¹²⁰² Više o različitim oblicima i definicijama istraživačkog novinarstva kao i njihovoj zlouporabi vidi: Pauline CANCELA – David GERBER – Annik DUBIED, „To Me Its Normal Journalism“ Professional Perception of Investigative Journalism and Evaluations of Personal Commitment, u: *Journalism Practice*, 15 (2021.) 6, 880-882., Gordana VILOVIĆ, Istraživačko novinarstvo, tabloidizacija i etika, u: *Društvena istraživanja*, 12 (2003.) 6, 957-974, Denis MCQUAIL, *Journalism and Society*, Los Angeles, 2013., 104., Dick VAN EIJK, *Investigative Journalism in Europe*, Amsterdam, 2005., 14.

¹²⁰³ Usp. Anton ŠULJIĆ, Profesionalne vrijednosti agencijskog novinarstva i odgovornosti za javnu informaciju, 78-79.

Grafička slika 68. Izvornost sadržaja o slučajevima seksualnog zlostavljanja u

Katoličkoj Crkvi na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Redakcija portala Bitno.net je od početka pontifikata pape Franje pa do kraja 2019. godine u svom radu pokrila više domaćih i stranih slučajeva seksualnog zlostavljanja unutar Katoličke Crkve¹²⁰⁴. U svim slučajevima primarni osumnjičenici te pravomoćno osuđeni ili oslobođeni pojedinci bili su crkveni službenici poglavito biskupi i svećenici. Najvidljiviji slučajevi obrađeni na portalu Bitno.net su: „slučaj kardinala Pell-a“¹²⁰⁵, „slučaj Čile“¹²⁰⁶,

¹²⁰⁴ Broj počinjenih seksualnih zločina, poglavito protiv maloljetnika, bilježi kontinuirani rast po cijelom svijetu i nije fenomen povezan isključivo s Katoličkom Crkvom i njezinim službenicima kako se često kroz medije nastoji prezentirati. Seksualno zlostavljanje maloljetnika događa se u svim slojevima društva te prisutno je u raznim organizacijama, društvenim strukturama i aktivnostima. Više o slučajevima seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi i van nje vidi: Nediljko A. ANČIĆ, Sinodalni put. Katolička Crkva u Njemačkoj na putu čišćenja i obnove, u: Crkva u svijetu, 55 (2022.) 4, 730-752., Ingunn BJORNSETH – Atila SZABO, Sexual Violence Against Children in Sport and Exercise: A Systematic Literature Review, u: *Journal of Child Sexual Abuse*, 27 (2018.) 4, 365-385., Christa WAGNER – ENNSGRABER, Sexual Abuse in the Family. A Case Study, u: Elisabeth ULLMANN – Werner HILWEG (ur.) *Childhood and Trauma*, Aldersot, 1999., 131-138., Janet MELVILLE – WISEMAN, The Sexual Abuse of Vulnerable People by Registered Social Workers in England: An Analysis of the Health and Care Professional Council Fitness to Practice Cases, u: *British Journal of Social Workers*, 46 (2016.) 8, 2190-2207., Virginia MILLER, *Child sexual Abuse Inquiries and the Catholic Church: Reassessing the Evidence*, Firenze, 2021.

¹²⁰⁵ O „slučaju kardinala Pell-a“ redakcija portala Bitno.net prvi put je izvijestilo 23. veljače 2015. godine, a posljednji put 04. lipnja 2021. godine. U 2015. godini australsko povjerenstvo koje se bavi slučajevima zlostavljanja djece (Kraljevska komisija ili *Royal Commission*) podiže optužnicu protiv kardinala Georga Pell-a. U optužnici ga se tereti kako je bio svjestan svećeničkih zlostavljanja te je pokušao prikriti slučajeve pedofilije i zataškati cijeli slučaj kroz podmićivanje žrtvi. Kasnije se u pojedinim medijima pojavljuju lažne informacije o tome kako je sam kardinal, u vremenu kada je bio sjemeništarac i svećenik, također zlostavljao djecu. Redakcija portala Bitno.net kontinuirao prati cijeli slučaj počevši od podizanja optužnice, preko sudskog procesa, osude, procesa žalbe, pa sve do konačnog poništavanja presude i oslobođanja kardinala odlukom australskog Visokog suda. Osim sudskog i žalbenog procesa redakcija je popratilo: neutemeljenu medijsku hajku koja se odvijala za vrijeme procesa, svjedočanstva pojedinaca koja opovrgavaju umiješanost kardinala u onome za što ga se tereti, osvrte kardinala Pell-a o cijelom iskustvu, reakcije javnosti i vjernika, službene izjave iz Vatikana itd. Izvorni autorski članci objavljeni na portalu o ovoj temi utemeljeni su na provjerenim katoličkim izvorima (*Radio Vatikan*, *CNA*, *Crux*, *Catholic Herald* itd.), donose cjelokupnu kronologiju slučaja kroz poveznice u tekstu i predstavljaju objektivna izvješća bez svrstavanja na jednu ili drugu stranu. O praćenju „slučaja kardinala Pell-a“ na portalu Bitno.net vidi <https://www.bitno.net teme/george-pell/> (30.07.2022.) objave između 23. veljače 2016. i 4. lipnja 2021. godine. Više o ustanovljenju Kraljevske komisije u Australiji, borbi sa slučajevima seksualnog zlostavljanja iz 1970-ih i nadalje u Crkvi te o slučaju kardinala Pell-a u: Virginia MILLER, *Child sexual Abuse Inquiries and the Catholic Church: Reassessing the Evidence*, 85-117.

¹²⁰⁶ „Slučaju Čile“ došao je u fokus brojnih medija, pa tako i redakcije portala Bitno.net, uoči papina posjeta toj zemlji od 15. do 18. siječnja 2018. godine. Kako se vrijeme papina posjeta približavalo, javljalo se sve više žrtava sa svojim svjedočanstvima o seksualnim zlostavljanjima počinjenim od strane raznih službenika Crkve u proteklih 60 godina. Papa Franjo za vrijeme apostolskog posjeta iskazuje žaljenje zbog grijeha pojedinaca unutar Katoličke Crkve, ali i staje u obranu biskupa Juana Barrososa. Kasnije pokrenuta istraga i iskazi svjedoka dokazuju kako je biskup Barrososa znao i prekrivao zločine pedofilije te seksualnog zlostavljanja unutar svoje nadležnosti. Nakon tih novootkrivenih okolnosti papa Franjo priznaje osobnu pogrešku pri procjeni razmjera seksualnog zlostavljanja u Čileu. Papa poziva cjelokupnu čileansku crkvenu hijerarhiju na odgovornost zbog propusta u rješavanju slučajeva i gubitka vjerodostojnosti Katoličke Crkve u toj zemlji. Kulminacija cjelokupnog „slučaja Čile“ ostvaruje se kroz davanje svih manda čileanskih biskupa (34) na raspolaganje papi Franji. Pri izvještavanju o ovom slučaju redakcija portala Bitno.net koristi se provjerenim katoličkim izvorima informiranja poput: *Radio Vatikan*, *CNA*, *Catholic Herald* itd. Izvorni članci novinara na portalu nisu senzacionalistički usmjereni, već kroz stav otvorenosti nastoje istražiti i progovoriti o ovoj zahtjevnoj i delikatnoj temi. Novinari koji izvještavaju o temi seksualnog zlostavljanja u Čileu također ukazuju na institucionalne pogreške i propuste te pri tome nastoje biti nepristrani u informiranju svojih čitatelja. O praćenju „slučaja Čile“ na portalu Bitno.net vidi <https://www.bitno.net teme/cile/> (30.07.2022.)

„slučaj fra Gracijana Gašparova“¹²⁰⁷ i „slučaj McCarrick - Vigano“. U cilju vrednovanja izvještavanja redakcije portala Bitno.net o izvanrednim situacijama u Crkvi, kao i analizi reakcije pape Franje na iste osvrnuti ćemo se na „slučaj McCarrick - Vigano“. O ovom slučaju redakcija portala Bitno.net izvještava neposredno nakon njegova početka tj. od srpnja 2018. godine pa sve do početka suđenja u rujnu 2021. godine.¹²⁰⁸

U srpnju 2018. godine redakcija portala Bitno.net započinje izvještavanje o „slučaju McCarrick – Vigano“. Prvi članak objavljen na portalu o ovoj temi je propovijed Alek-a Schrenk-a, američkog katoličkog svećenika, koji reagira na medijske optužbe pokrenute protiv bivšeg kardinala Theodora McCarrick-a za seksualno zlostavljanje maloljetnika.¹²⁰⁹ Nakon prihvaćanja kardinalove ostavke od strane pape Franje¹²¹⁰ u medijima se pojavljuju pojedinci i

objave između 18. siječnja 2018. i 24. ožujka 2019. godine. Više o slučajevima seksualnog zlostavljanja u Čileu, propustima i pogreškama u: Christian PARKER – Jose P. VALDIVA, *The Failed Visit of Francis to Chile and the Catholic Church Crisis*, u: *Research in the Social Scientific Study of Religion*, 30 (2019.), 394-416.

¹²⁰⁷ „Slučaj fra Gracijana Gašparova“ unutar hrvatskog medijskog prostora pokrenut je od strane portal *Index.hr*. Ovaj portal prvi izvještava o tome kako je Splitsko-makarska nadbiskupija suspendirala jednog, do tada neimenovanog, svećenika nakon obavijesti o mogućem počinjenju kažnjivog djela. Vijest tada preuzimaju drugi lokalni i nacionalni mediji (*Slobodna Dalmacija*, *Jutarnji list*, *Večernji list*, *24 sata* itd.) te se posljedično kroz javljanje svjedoka – žrtava zlostavljanja – i daljnje istraživanje novinara javnosti otkriva ime osumnjičenika. Pri izvještavanju o ovoj temi unutar hrvatskog (sekularnog) medijskog prostora prevladavaju senzacionalistički naslovi i sadržaji. Fokus je na izjavama žrtve, negativnoj percepciji crkvenih službenika i Crkve, što se vidi iz naslova poput: „*Franjevci mu nikad nisu povjerovali... da nema zakona svakome bi metak smjestio u glavu...*“, „*Imao sam samo 15 godina. Nasrnuo je na mene u sakristiji, detalji su pregadljivi...*“ (*Slobodna Dalmacija*), „*Crkva je sve znala još od 2011. godine*“ (*net.hr*), „*Gvardijan prijavio slučaj Crkvi, ali ne i policiji*“ (*Index.hr*) itd. Redakcije portala Bitno.net pratilo je ovu temu od početka (03. travnja 2018.) do okončanja crkvene istrage protiv otkrivenika (04. kolovoza 2018.) kroz šest članaka. U tom periodu prvi objavljuju intervju u provincijalnom Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca fra Josipom Blaževićem. Fokus ovoga članka, kao i drugih objavljenih na portalu, bio je na pružanju pravodobne i provjerene informacije kako bi se spriječio širenje dezinformacija o navodim zataškavanjima na crkvenoj ili civilnoj razini. Nadalje, novinara koji izvještavaju o ovom slučaju preuzimaju informacije iz službenih izvora (Provincija sv. Jeronim, provincijal fra Josip Blažević, Splitsko-makarska nadbiskupija, IKA itd.) te nastoje zaštititi identitet žrtve kao i svećenika koji je u slučaj uključen. Tek nakon donošenja službene crkvene odluke redakcija iznosi ime okrivljen svećenika, ali imena i osobni podatci žrtava ostaju anonimna. Ovaj slučaj predstavlja primjer kako se kroz suradnju katoličkih medija i službenih institucija može javnosti pružiti pravovremeno informirati i (donekle) spriječiti širenje dezinformacija unutar medijskog prostora. Usp. Goran ANDRIJANIĆ, *Fra Josip Blažević o optužbama za pedofiliju protiv splitskog franjevca: Odbacujem sve insinuacije da je naša provincija zataškavala slučaj* [10.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ekskluzivno-fra-josip-blazevic-o-optuzbama-za-pedofiliju-protiv-splitskog-franjevca-odbacujem-sve-insinuacije-da-je-nasa-provincija-zataskala-slucaj/> (30.07.2022.).

¹²⁰⁸ Pri analizi „slučaja McCarrick – Vigano“ izašli smo izvan postavljenog vremenskog okvira istraživanja kako bi cjelokupnu temu mogli cjelovito obraditi s obzirom da svoj konačni epilog doživljava tek u jesen 2021. godine. O „slučaju McCarrick - Vigano“ na portalu Bitno.net vidi objave između 23.07.2018. – 03.09.2021. godine: <https://www.bitno.net teme/carlo-maria-vigano/> i <https://www.bitno.net teme/theodore-mccarrick/> (30.07.2022.).

¹²⁰⁹ U članku objavljenom na portalu Bitno.net prenesena je propovijed o. Aleka Schrenka. U njoj svećenik poziva sve vjernike na očuvanje osobne vjere bez obzira na grijehe počinjene od strane pojedinaca unutar Crkve. Svećenik naglašava važnost transparentnosti unutar Crkve te poziva čitatelje da svoje povjerenje uvijek usmjeravaju prema vrhovnom Pastiru koji sigurno vodi Crkvu kroz povijest. Usp. Alek SCHRENK, *Svećenik u pedofiliji komentirao optužbe za pedofiliju protiv kardinala: Evo zašto moja vjera ostaje jaka* [23.07.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/theodore-mccarrick-alex-schrenk-pedofilija-komentar/> (30.07.2022.).

¹²¹⁰ Usp. VATICAN NEWS, *Papa prihvatio ostavku kardinala McCarrick-a optuženog za zlostavljanje* [29.07.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-prihvatio-ostavku-kardinala-mccarricka-optuzenog-za-zlostavljanje/> (30.07.2022.).

skupine koji otvoreno pozivaju na oduzimanje kleričkog staleža (tada još) kardinalu McCarrick-u¹²¹¹ i dodatno istraživanje mogućih zataškavanja od strane crkvenih institucija u ovom slučaju¹²¹². Neposredno nakon ovih objava unutar medijskog prostora, pa tako i portala Bitno.net, dolazi do dodatnog zaoštavanja teme. Nadbiskup Carlo Maria Vigano, bivši nuncij za Sjedinjene Američke Države, objavljuje „Svjedočanstvo“¹²¹³ u kojem optužuje papu Franju kako osobno snosi suodgovornost pri zataškavanju seksualnih zločina bivšeg kardinala McCarrick-a.¹²¹⁴ Nadbiskup Vigano u „Svjedočanstvu“ ističe kako je od 2006. godine upozoravao papu Benedikta XVI., a kasnije i papu Franju, o „predatorskim ponašanjima“ bivšeg kardinala McCarrick-a no kako njegovi dopisi nisu ozbiljno shvaćeni i prihvaćeni od strane nadređenih. Poslije istupa nadbiskupa Vigano-a u javnost na portalu Bitno.net raste broj objava članaka u kojima redakcija portala prenosi brojna očitovanja raznih katoličkih publicista, svećenika, biskupa, kardinala te ostalih službenih predstavnika raznih katoličkih institucija¹²¹⁵

¹²¹¹ Usp. Ivo DŽEBA, Biskup traži gubitak kleričkog staleža za bivšeg kardinala McCarrick-a osumnjičenog za seksualno zlostavljanje [01.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/biskup-trazi-gubitak-klerickog-staleza-za-bivseg-kardinala-mccarricka-osumnjicenog-za-seksualno-zlostavljanje/> (30.07.2022.).

¹²¹² Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Mladi katolici uputili pismo američkim biskupima: Istražite tko je u crkvenoj hijerarhiji znao o seksualnim zločinima kardinala McCarrick-a [11.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/mladi-katolici-uputili-pismo-americkim-biskupima-istrazite-tko-je-u-crkvenoj-hijerarhiji-znao-o-seksualnim-zlocinima-kardinala-mccarricka/> (30.07.2022.).

¹²¹³ Za konačnu verziju svjedočanstva nadbiskupa Vigano-a o zataškavanjima u slučaju McCarrick vidi: Carlo M. VIGANO, *Testimony* [22.08.2018.], u: https://s3.amazonaws.com/lifefite/TESTIMONYXCMVX-XENGLISH-CORRECTED-FINAL_VERSION_-_G-2.pdf (30.07.2022.) (dalje: Svjedočanstvo).

¹²¹⁴ Usp. Ivo DŽEBA, Bivši nuncij u SAD-u optužio papu Franju za šticeње kardinala optuženog za zlostavljanje: Trebao bi odstupiti od papinske službe [26.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bivsi-nuncij-u-sad-u-optuzio-papu-franju-za-sticenje-kardinala-optuzenog-za-zlostavljanje-trebao-bi-odstupiti-s-papinske-sluzbe/> (30.07.2022.).

¹²¹⁵ Neposredno nakon objavljivanja „Svjedočanstva“ nadbiskupa Vigana na portala Bitno.net objavljena je serija od devet članaka u periodu od tri dana kroz koje se prenose osvrti te razmišljanja crkvenih predstavnika o „slučaju Vigano“. Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Evo kako katolički publicisti i kardinali reagiraju na Viganove optužbe protiv pape Franje, [27.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/evo-kako-katolicki-publicisti-i-kardinali-reagiraju-na-viganove-optuzbe-protiv-pape-franje/>, Tino KRVAVICA, Predsjednik Biskupske konferencije SAD-a: Pismo nadbiskupa Vigana o zataškavanju seksualnog zlostavljanja zaslužuje odgovore, [28.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/daniel-dinardo-vigano/>, Goran ANDRIJANIĆ, Nastavlja se slučaj „svjedočanstva Vigano“ – oglasili se američki biskupi, ali i sam autor optužbi protiv pape [28.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nastavlja-se-slucuj-svjedocanstva-vigano-oglasili-se-americki-biskupi-ali-i-sam-autor-optuzbi-protiv-pape/>, Ivo DŽEBA, Nadbiskup Ganswein: Navodi da je papa emeritus potvrdio Viganovo svjedočanstvo su „fake news“ [29.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/nadbiskup-ganswein-navodi-da-je-papa-emeritus-potvrdio-viganovo-svjedocanstvo-su-fake-news/>, Tino KRVAVICA, Kardinal Cupich o „maloj pobunjenoj skupini“. Papa im se ne sviđa jer je Latinoamerikanac [29.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/blase-cupich/>, Goran ANDRIJANIĆ, Biskup Robert Barron o izvavi Vigana: U ovom trenutku najvažnije je saznati istinu jer će nas ona osloboditi [29.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/biskup-robert-barron-o-izjavi-vigana-u-ovom-trenutku-najvaznije-je-saznati-istinu-je-ona-ce-nas-osloboditi/>, Tino KRVAVICA, Kardinal Cupich nakon kritika zbog izjava: Intervju je montiran na način koji je stvorio lažnu sliku [30.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/kardinal-cupich-nakon-kritika-zbog-izjava-intervju-je-montiran-na-nacin-koji-je-stvorio-laznu-sliku/>, Ivo DŽEBA, Vatikanist Andrea Tornielli analizirao Viganovo pismo: Optužbe protiv Pape ne stoje, riječ je o smišljenom napadu [30.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/vatikanist-andrea-tornielli-analizirao-viganovo-pismo-optuzbe-protiv-pape-ne-stoje-rijec-je-o-smisljenom-napadu/>, Tino KRVAVICA, Vatikanski državni tajnik prvi put komentirao „slučaj Vigano“: Situacija nije zabrinjavajuća [31.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pietro-parolin-vigano-papa-franjo/> (30.07.2022.).

o ovoj temi. Novinari portala Bitno.net se pri izvještavanju koriste različitim provjerenim izvorima informiranja (*CNA, Vatican News, Vatican Insider, Crux, Catholic World Report, stranice Biskupske konferencije SAD-a* itd.) navodeći u tekstu poveznice na mjesta gdje je sadržaj u izvornoj formi objavljen. Pri obradi teme i prijenosu sadržaja oni se ne svrstavaju u ideološke tabore, niti formiraju unaprijed zaključke za svoje čitatelje, već nastoje izvijestiti o različitim, često i međusobno konfliktnim stajalištima. Zajednički konsenzus svih osvrti o ovoj temi objavljenih na portalu Bitno.net jest kako je potrebno istražiti navode nadbiskupa Viganoa bez obzira na potencijalne pozadinske motive.¹²¹⁶ Ovaj nepristran i objektivan pristup, s jasnim ciljem rasvjetljavanja istine, najbolje se očituje u riječima bivšeg zamjenika glavnog urednika Gorana Andrijanića izrečenih u radijskoj emisiji HKR „Aktualno“: „Mi nikad nismo pisali o tome na način na koji to rade neki svjetovni mediji, kao da je ovo stvarnost esencijalne Crkve. Mi o tome pišemo jasno kao o patologiji koju treba osvijetliti svjetlom istine i činjenica, mi tu istinu s punom novinarskom odgovornošću želimo objelodaniti“¹²¹⁷.

Nakon inicijalnog šoka katoličke javnosti koji je nastao s podizanjem optužnice protiv bivšeg kardinala McCarricka i posljedično objavom „Svjedočanstva“ nadbiskupa Viganua - uslijedile su službene reakcije iz Vatikana i od strane pape Franje. Na sjednici Vijeća kardinala izglasana je „puna solidarnost s papom Franjom, u svijetlu događaja koji su se odigrali proteklih tjedana, svjesni da će u aktualnoj raspravi Sveta Stolica uputiti moguća rješenja i potrebna pojašnjenja“¹²¹⁸. Osim izvještavanja o održanoj sjednici kardinala¹²¹⁹, novinari s portala Bitno.net, prenijeli su vijesti o privatnom susretu između pape i američkih biskupa¹²²⁰ kao i pokretanju preliminarne istrage u onim biskupijama u kojima je bivši kardinal McCarrick

¹²¹⁶ Dok pojedini autori na optužbe iz „Svjedočanstva“ gledaju kao na osobni obračun između nadbiskupa i pape Franje te istima ne pridodaju značajnu važnost, drugi autori ostavljaju prostora za uvažavanje pojedinih dijelova Viganovih optužbi. Ovo se primarno odnosi na ideju o desetljetnim zataškavanjima zločina počinjenih od strane bivšeg kardinala McCarricka na institucionalnoj razini. Pri tome se implicira uključenost kako pape Franje tako i njegovih prethodnika. Usp. Ivan MACUT, Ti si Petar – Stijena!, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 4, 494-500., Pawel BORTKIEWICZ, Reflections on the Report on the Holy See's Institutional Knowledge and Decision-Making Related to Former Cardinal Theodore McCarrick. Credits and Doubts, u: *The Person and the Challenges*, 12 (2022.) 1, 75-94., Augustine PANG – Eada HOGAN – Igor ANDRASEVIC, The Catholic Church abuse scandal in Ireland: Two steps forward, one step back by Pope Francis?, u: *Corporate Communication*, 27 (2022.) 1, 15-33.

¹²¹⁷ IKA, Zamjenik glavnog urednika Bitno.net-a Goran Andrijanić sudjelovao u emisiji HKR-a o skandalima koji potresaju Crkvu [04.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zamjenik-glavnog-urednika-bitno-net-a-goran-andrijanic-sudjelovao-u-emisiji-hkr-a-o-skandalima-koji-potresaju-crkvu/> (30.07.2022.).

¹²¹⁸ COUNCIL OF CARDINALS, *Declaration of the Council of Cardinals* [10.09.2018.], u: <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2018/09/10/180910c.html> (30.07.2022.).

¹²¹⁹ Usp. Tino KRVAVICA, Izvješće sa sastanka Vijeća kardinala (C9): Vatikan planira odgovoriti na optužbe kardinala Viganua [11.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izvjesce-sa-sastanka-vijeca-kardinala-c9-vatikan-planira-odgovoriti-na-optuzbe-nadbiskupa-vigana/> (30.07.2022.).

¹²²⁰ Usp. Tino KRVAVICA, Vodstvo američkih biskupa susrelo se s papom Franjom nakon seksualnih skandala koji su potresli tamošnju Crkvu [14.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vodstvo-americkih-biskupa-susrelo-se-s-papom-franjom-nakon-seksualnih-skandala-koji-su-potresli-tamosnju-crkvu/> (30.07.2022.).

djelovao¹²²¹. Prva direktna reakcija pape Franje o ovom slučaju na portalu Bitno.net prenesena je u listopadu 2018. godine. Tada Tiskovni ured Svete Stolice objavljuje, a portal Bitno.net prenosi, kako je papa Franjo naložio temeljitu istragu svih dokumenata u Vatikanu koji se odnose na prijave protiv (tada još) kardinala McCarrick-a.¹²²² Provedena istraga utvrđuje kako je „McCarrick kriv za seksualno zlostavljanje pokornika tijekom ispovijedi, te grijeh protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnicima i odraslim s otežavajućim čimbenikom zlouporabe moći“ te je slijedom toga otpušten iz svećeničkog staleža.¹²²³ Nakon te gotovo povijesne odluke redakcija portala Bitno.net nastavlja pratiti slučaj prenoseći reakcije i američke biskupske konferencije¹²²⁴ i samog optuženika bivšeg kardinala McCarrick-a¹²²⁵.

Posljednji stadij izvještavanja o „slučaju McCarrick - Viganu“ na portalu Bitno.net događa se prije i nakon objavljivanja „Izvješća o institucionalnom znanju i procesu donošenja odluka Svete Stolice povezane s bivšim kardinalom Theodorom Edgarom McCarrick-om (od 1930. do 2017.)“¹²²⁶. Objava „Izvješća“ predstavlja službeni odgovor Vatikana i pape Franje na seksualne zločine počinjene od strane bivšeg kardinala McCarrick-a i optužbe nadbiskupa Viganu-a o zataškavanju cijelog slučaja. Redakcija portala Bitno.net prati proces pripreme i donošenja „Izvješća“¹²²⁷, obavještava čitatelje o njegovu izlasku¹²²⁸ i prenosi ključne točke iz

¹²²¹ Usp. Tino KRVAVICA, Katolički portal Crux: Vatikan neće pokrenuti apostolsku vizitaciju oko slučaja McCarrick, a odgovore na Viganove optužbe priprema kardinal Parolina [27.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/katolicki-portal-crux-vatikan-ence-pokrenuti-apostolsku-vizitaciju-oko-slucaja-mccarrick-a-odgovor-na-viganove-optuzbe-priprema-kardinal-parolin/> (30.07.2022.).

¹²²² Usp. Rašeljka ZEMUNOVIĆ, Papa Franjo naredio temeljitu istragu vatikanskih dokumenata o „slučaju McCarrick“ [06.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-naredio-temeljitu-istragu-vatikanskih-dokumenata-o-slucaju-mccarrick/> (30.07.2022.).

¹²²³ Ivo DŽEBA, Papa Franjo otpustio McCarricka iz kleričkog staleža [16.02.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-otpustio-mccarricka-klerickog-staleza/> (30.07.2022.).

¹²²⁴ Usp. IKA, Američki biskupi o otpuštanju McCarricka iz svećeničkog staleža: „To je jasan signal da se zlostavljanja neće tolerirati!“ [17.02.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/americki-biskupi-o-otpustanju-mccarricka-iz-svecenickog-staleza-to-je-jasan-signal-da-se-zlostavljanje-ence-tolerirati/> (30.07.2022.).

¹²²⁵ Usp. Ivo DŽEBA, McCarrick dao prvi intervju nakon gubitka kleričkog staleža: „Optužbe su mi smjestili neprijatelji“ [04.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/americki-biskupi-o-otpustanju-mccarricka-iz-svecenickog-staleza-to-je-jasan-signal-da-se-zlostavljanje-ence-tolerirati/> (30.07.2022.).

¹²²⁶ SECRETARY OF THE HOLY SEE, Report on the Holy See's Institutional Knowledge and Decision-making Related to Former Cardinal Theodore Edgard McCarrick (1930 to 2017) [10.11.2020.], u: https://www.vatican.va/resources/resources_rapporto-card-mccarrick_20201110_en.pdf (30.07.2022.) (dalje: Izvješće)

¹²²⁷ Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Kardinal O'Malley: Vatikan će uskoro objaviti izvješće o seksualnim zločinima McCarricka [12.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/kardinal-omalley-vatikan-ce-uskoro-objaviti-izvjesce-o-seksualnim-zlocinima-mccarricka/>, Tino KRVAVICA, Izvješće o McCarricku biti će objavljeno idući tjedan? Kardinal Dolan tvrdi: To bi mogla biti nova „šaka u oko“ za Crkvu [06.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izvjesce-o-mccarricku-bit-ce-objavljeno-iduci-tjedan-kardinal-dolan-tvrdi-to-bi-mogla-biti-nova-saka-u-oko-za-crkvu/>, Tino KRVAVICA, Vatikan potvrdio datum objave izvješća o McCarricku [06.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izvjesce-o-mccarricku-vatikan-potvrdio-datum/> (30.07.2022.).

¹²²⁸ Usp. Tino KRVAVICA, Vatikan objavio izvješće o osramoćenom kardinalu Theodoru McCarricku [10.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan-objavio-izvjesce-o-osramocenom-kardinalu-theodoru-mccarricku/> (30.07.2022.).

istog¹²²⁹. Kroz objavu ključnih točaka „Izvjješća“ novinar Tino Krvavica nastoji upoznati domaće čitatelje s McCarrick-ovim biskupskim putem te istovremeno dati odgovore na optužbe nadbiskupa Vigano-a¹²³⁰ usmjerene prema papi Franji.

U posljednjoj fazi izvještavanja o ovoj temi redakcija se nastavlja referirati na službene katoličke izvore (*CNA, Vatican Media, Vatican Insider* itd.) kao i na promišljanja američkih biskupa koja su uslijedila neposredno nakon izlaska „Izvjješća“.¹²³¹ Kroz članke se nastoji prenijeti poruka čitateljima kako su sve crkvene institucije svjesne propusta koji su učinjeni u slučaju bivšeg kardinala te kako je bila nužna bolja i brža reakcija od strane onih koji su bili zaduženi sprječavanje ovakvih slučajeva u Crkvi. Na prvom se mjestu u svim osvrtima na „Izvjješće“ naglašava isprika Crkve i molba za oprost upućena svima onima koji su na direktan i indirektan način pogođeni ovim slučajem. U sličnom tonu i s istim naglascima progovara i papa Franjo na audijenciji 11. studenog 2020. godine. On „ističe svoju blizinu žrtvama seksualnog zlostavljanja i predanost Crkve da istrijebi to zlo“ te poziva na molitvu – „kisik života“ – poglavito u onim trenucima „kada se sve čini uzaludnim“.¹²³² Izvještavanje o „slučaju McCarrick - Vigano“ na portalu Bitno.net završava se s člancima koji obavještavaju čitatelje portala o podizanju službene sudske optužnice protiv bivšeg kardinala McCarrick-a i početku sudskog procesa.¹²³³

¹²²⁹ Usp. Tino KRVAVICA, Theodor McCarrick: Ključne točke bolnog izvješća o zlostavljanjima nekadašnjeg kardinala [10.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/theodore-mccarrick-vatikan-izvjesce-o-zlostavljanjima-vigano/> (30.07.2022.).

¹²³⁰ Nakon objave inicijalnog pisma u medijima uslijedila su dodatna dva pisma nadbiskupa Vigano-a, kao i osvrt na „Izvjješće“ neposredno nakon njegova izlaska. Redakcije portala Bitno.net popratilo je sve javne istupe nadbiskupa kako bi u izvještavanju o „slučaju McCarrick - Vigano“ uključilo sve strane. Pri pokrivanju ove teme novinari ne ulaze u komentiranje istinitosti nadbiskupovi navoda, već daju prostora drugoj strani, poglavito biskupima, za komentiranje ili opovrgavanje Vigano-vih tvrdnji. Usp. Tino KRVAVICA, Nadbiskup Vigano objavio novo pismo: Optužbe protiv Svetog Oca iznio sam nakon dugog promišljanja i molitve, Bog mi je svjedok da je sve istina [28.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/carlo-maria-vigano-novo-pismo/>, Goran ANDRIJANIĆ, Treće pismo Viganoa: Bivši nuncij koji je optužio Papu odgovara kardinalu Ouelletu na kritike [20.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/trece-pismo-viganoa-bivsi-nuncij-koji-je-optuzio-papu-odgovorio-kardinalu-ouelletu-na-kritiku/>, Rašeljka ZEMUNOVIĆ, Oglasio se Vigano: odbacuje sve optužbe Vatikanskog izvješća o McCarricku [13.10.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/oglasio-se-vigano-odbacuje-sve-optuzbe-iz-vatikanskog-izvjesca-o-mccarricku/> (30.07.2022.).

¹²³¹ Usp. Ivo DŽEBA, Biskup Barron o slučaju McCarrick: „Ovo nije vrijeme za napuštanje Crkve nego ostanak i borbu“ [17.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/biskup-barron-o-slucaju-mccarrick-ovo-nije-vrijeme-za-napustanje-crkve-nego-za-ostanak-i-borbu/>, Rašeljka ZEMUNOVIĆ, Američki biskupi o današnjem vatikanskom Izvjješću: Ovdajšnji katolici su šokirani, ražalošćeni, sablažnjeni i ljuti... [10.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/americki-biskupi-o-vatikanskom-izvjescu-o-theodoru-mccarricku-ovo-je-bio-vazan-i-tezak-korak/> (30.07.2022.).

¹²³² LAUDATO/BITNO.NET, Papa Franjo na općoj audijenciji progovorio o molitvi i McCarricku [11.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-na-opcoj-audijenciji-progovorio-o-molitvi-i-mccarricku/> (30.07.2022.).

¹²³³ Usp. Ivo DŽEBA, Podignuta sudska optužnica protiv Theodora McCarricka za seksualno zlostavljanje tinejdžera [30.07.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/podignuta-sudska-optuznica-protiv-theodorea-mccarricka-za-seksualno-zlostavljanje-tinejdzera/>, Tino KRVAVICA, Danas počinje suđenje bivšem kardinalu

Posljedično nakon otvaranja „slučaja McCarrick - Vigano“ u brojnim biskupijama širom svijeta dolazi do pokretanja istraga povezanih sa seksualnim zlostavljanjem unutar Crkve koje često vode laici u suradnji sa službenim crkvenim institucijama – o čemu redakcija portala Bitno.net također izvještava.¹²³⁴

Odgojni aspekt članka o papi Franji na portalu Bitno.net u ovom djelu rada analizirali smo i prikazali kroz njegove dvije dimenzije: redoviti i izvanredni. U redovitom putu izvještavanja usredotočili smo se na propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uoči nedjeljnog *Angelus-a*, dok smo pri izvanrednom putu analizirali slučajeve seksualnog zlostavljanja unutar Katoličke Crkve s naglaskom na „slučaj McCarrick - Vigano“. Cilj nam je bio potvrditi ili opovrgnuti radnu hipotezu prema kojoj je odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net okrenut prema aktivnom suočavanju s kriznim događajima unutar Crkve.

Pri sadržajnoj analizi redovitog puta izvještavanja o papi Franji na portalu Bitno.net detektirali smo pet ključnih tematskih područja: Sveto Trojstvo, Crkva, grijeh, društvo i kršćanski život. U svim tematskim područjima i konkretnim (pod)temama papa Franjo komunicira sa svojim slušateljima/čitateljima polazeći od osobnog iskustva te često koristi slike iz svakodnevnog života. Ovim pristupom želi privući slušatelje, i posredno čitatelje portala Bitno.net, unutar „komunikacijskog događaja“¹²³⁵. Njegova komunikacija nije ograničena samo

McCarricku zbog optužbi za seksualno zlostavljanje [03.09.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/theodore-mccarrick-danas-na-sudu-zbog-optuzbi-za-seksualno-zlostavljanje/> (30.07.2022.).

¹²³⁴ Usp. Rašeljka ZEMUNOVIĆ, U posljednjih 60 godina u Čileu od strane klera zlostavljano 266 vjernika, njih 178 su bili maloljetnici [26.07.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/u-posljednjih-60-godina-u-cileu-od-strane-klera-zlostavljano-266-vjernika-njih-178-su-bili-maloljetnici/>, Ivo DŽEBA, Objavljeni rezultati istrage o seksualnom zlostavljanju šest američkih biskupija, podatci su zastrašujući [15.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/objavljeni-rezultati-istrage-o-seksualnom-zlostavljanju-u-sest-americkih-biskupija-podaci-su-zastrasujuci/>, Matija ŠTAHAN, Sauve: U Crkvi u Francuskoj se od 1950. do danas dogodilo najmanje 10 000 slučajeva seksualnog zlostavljanja [03.03.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/sauve-u-crkvi-u-francuskoj-se-od-1950-do-danas-dogodilo-najmanje-10-000-slucajeva-seksualnog-zlostavljanja/>, Ivo DŽEBA, Crkva u Poljskoj objavila kako je zaprimila stotine novih optužbi za slučajeve zlostavljanja [29.06.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/crkva-u-poljskoj-objavila-kako-je-zaprimila-stotine-novih-optuzbi-za-slucajeve-zlostavljanja/>, BITNO.NET, Nadbiskup iz Vatikana: Desetak utemeljitelja novih zajednica je pod istragom, duhovno zlostavljanje češće je nego što smo mislili [10.10.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nadbiskup-iz-vatikana-desetak-utemeljitelja-novih-zajednica-je-pod-istragom-duhovno-zlostavljanje-cesce-je-nego-sto-se-misli/>, Ivo DŽEBA, Novi Zeland: 14 posto dijecezanskih svećenika koji su služili od 1950. nanovo optuženo za zlostavljanje [02.02.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/novi-zeland-14-dijecezanskih-svecenika-koji-su-sluzili-od-1950-naovamo-optuzeno-za-zlostavljanje/> (30.03.2022).

¹²³⁵ Usp. Massimo E. MILONE, *Pronto? Sono Francesco. Il papa e la rivoluzione comunicativa un anno dopo*, Roma, 2014., 7.

na puko prenošenje, već predstavlja otvoren poziv slušateljima/čitateljima da aktivno, s njime, sudjeluju u promišljanju konkretne teme.

Analizirajući njegov govor o Svetom Trojstvu uočavamo kako papa ovaj misterij kršćanske vjere ne prenosi kroz apstraktne teološke slike, već ga nastoji slušateljima/čitateljima približiti kroz bliske, dinamične i obiteljske slike.¹²³⁶ Ovakva slika Svetog Trojstva neodjeljiva je od Franjine vizije Crkve koja je pozvana svoje djelovanje, napose brigu za one na margini, temeljiti na božanskom Milosrđu koje je blisko čovjeku u potrebi. Papa Franjo nipošto ne želi stvarati „novu Crkvu“. On gradi na koncilskim temeljima i temeljima svojih prethodnika te ukazuje na potrebu preispitivanja i unošenja novog dinamizma u ponekad zastarjele pastoralne prakse Crkve.¹²³⁷ Mijenjanje ovih zastarjelih modela očituje se na poseban se način u papinu govoru o grijehu. Papa Franjo ni u jednom trenutku ne umanjuje stvarnost i težinu grijeha. On poziva službenike Crkve da aktivno iziđu na margine ljudskog društva, koje su često prouzrokovane ljudskim grijehom, kako bi bili blizu onim ljudima koji su grijehom najviše pogođeni.¹²³⁸ Sam je duboko svjestan svih negativnih društvenih okolnosti unutar kojih djeluje Crkva no to ga ne obeshrabruje. Njegov pontifikat obilježen je neprestanim pozivima na djelovanje prema *ad extra*, prema onima koji se nalaze na marginama društva: siromašni, odbačeni, iskorištavani, prezreni...¹²³⁹ Papa Franjo upravo u kršćanima vidi dinamičku snagu koja može i mora mijenjati negativne društvene okolnosti. On svojim slušateljima/čitateljima kontinuirano ukazuje na potrebu aktivne participacije popraćene molitvom po primjeru Blažene Djevice Marije kao modela autentičnog kršćanskog života.¹²⁴⁰

Pri analizi odgojne dimenzije pape Franje u suočavanju s izvanrednim situacijama u Crkvi usredotočili smo se na izvještavanje redakcije portala Bitno.net o slučajevima seksualnog zlostavljanja unutar Katoličke Crkve. Poseban naglasak stavljen je na analizu „slučaja McCarrick - Vigano“. Jasno je vidljivo kako se redakcija portala Bitno.net u svom radu ne libi pokriti domaće i strane slučajeve bez obzira koliko osjetljivi ili visoko profilirani isti bili.¹²⁴¹ Kroz sadržajnu analizu tekstova objavljenih na portalu Bitno.net o „slučaju McCarrick - Vigano“ ne uočavamo da redakcija nastupa provokativno ili senzacionalistički. Izbjegava se

¹²³⁶ Usp. AL, br. 11, LS, br. 73-75., LF, br. 54.

¹²³⁷ Usp. Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice Evangelii gaudium pape Franje, 449-450.

¹²³⁸ Usp. Pope FRANCIS – Austen IVEREIGHT, Let Us Dream: The Path to a Better Future, 10-11.

¹²³⁹ Usp. Andrew STARON, Centered Towards Margins, 142-155.

¹²⁴⁰ Usp. GE, br. 15, 110, 162., CV, br. 229.

¹²⁴¹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 12., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 8., Intervju A. Mikić, pitanje br. 9., R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

svako širenje dezinformacija, ne zauzimaju se ideološki tabori niti se usmjerava čitatelje prema jednoj ili drugoj strani kroz preudicirano iznošenje zaključaka. Premda je dvije trećine objavljenih članaka o ovoj temi izvorne naravi (74,83%)¹²⁴², uloga novinara portala Bitno.net pri izvještavanju o „slučaju McCarrick – Vigano“ je primarno informativne naravi. Oni objektivno i odgovorno progovaraju o ovoj izvanrednoj i delikatnoj temi te se primarno postavljaju u ulogu izvjestitelja tj. kronologa događanja. Ta kronološka dimenzija najviše se očituje kroz neprestano navođenje poveznica u tekstu - kako na druge (ne)katoličke izvore tako i na prethodno objavljene članke na portalu o ovoj temi. Pri tome prenose razmišljanja i stavove svih neposredno ili posredno uključenih strana bilo da se radi o bivšem kardinalu McCarrick-u, nadbiskupu Vigano-u, američkim biskupima, papi Franji, vatikanskim službenicima, katoličkim publicistima itd. Kronološki tip izvještavanja, pri kojem se novinari oslanjaju na druge katoličke izvore, dovodi do izostanka osobnog (originalnog) teološko-pastoralnog osvrtu redakcije portala Bitno.net kada je u pitanju ova konkretna tema.

Analizirajući odgojni aspekt članaka objavljenih o papi Franji, o suočavanju s ovom izvanrednom situacijom, dolazimo do tri zaključka. Premda papa Franjo u objavljenim člancima ne reagira „na prvu“, kako pojedini mediji to zahtijevaju, to nikako ne podrazumijeva zauzimanje stava nebrige ili pasivnosti pri rješavanju ovog izazova.¹²⁴³ U člancima objavljenima na portalu Bitno.net vidi se postepen i sistematičan pristup rješavanju ove zahtjevne i delikatne teme. Papa Franjo nakon pojave medijskih optužbi prihvaća ostavku bivšeg kardinala, sastaje se u privatnoj audijenciji s američkim biskupima, nalaže pokretanje preliminarne, a kasnije i sveopće istrage te u konačnici lišava McCarrick-a kleričkog staleža. Drugi zaključak se očituje kroz pokretanje procesa izrade i objave „Izvješća“. U „Izvješću“ se kronološki nastoji prikazati McCarrick-ovo hijerarhijsko napredovanje, prijestupi i službena crkvena postupanja protiv njega. Premda je u nekim aspektima ovaj „Izvještaj“ manjkav¹²⁴⁴, on predstavlja put prema otkrivanju istine kojom bi se izliječile rane nastale zlostavljanjem onih

¹²⁴² Grafička slika 68.

¹²⁴³ Iako pojedinci preudiciraju kako je odluka o pokretanju istrage i objavi „Izvješća“ isključivo plod unutarcrkvenog i medijskog pritiska na papu Franju nužno je promotriti širu sliku. Otvaranjem „slučaja McCarrick – Vigano“ papa Franjo se direktno nastoji suočiti s grešnom prošlošću Crkve te nastoji promijeniti postojeće pastoralne prakse koja su dovela do slučaja „McCarrick - Vigano“. Usp. Amirah OROZCO, The McCarrick Report as a Step in Reconciliation and Reform, u: *New Horizons*, 5 (2021.) 2, 31-43.

¹²⁴⁴ Svrha „Izvještaja“ je bila procjena procedura koje su dovele do održavanja bivšeg kardinala McCarrick-a na vlasti. Dokument je u nekim svojim aspektima manjkav te ne daje odgovore na pitanja: zašto pojedini (crkveni i sekularni) dokumenti i svjedočanstva nisu uzeta u obzir, zašto se selektivno pristupalo svjedočanstvima žrtava, kome je bilo u interesu održavati McCarrick-a na vlasti itd. Više o propustima u „Izvješću“ i kritičkom pogledu na istih vidi: Pawel BORTKIEWICZ, Reflections on the Report on the Holy See's Institutional Knowledge and Decision-Making Related to Former Cardinal Theodore McCarrick. Credits and Doubts, 75-94.

najranjivijih u društvu o čemu progovara i sam papa Franjo¹²⁴⁵. Treći i posljednji zaključak koji čitatelji portala Bitno.net mogu izvući iz slučaja „McCarrick - Vigano“ je taj da seksualna zlostavljanja ili prekrivanje istih u crkvenim redovima nisu, niti će biti tolerirana. U prilog tome govori objava apostolskog pisma pape Franje *Vi ste svjetlo svijeta*¹²⁴⁶, o čemu izvještava redakcija portala Bitno.net,¹²⁴⁷ kao i papina odluka o skidanju oznaka tajnosti s dokumenata o seksualnim zločinima svećenika.¹²⁴⁸ Ovi proaktivni papini koraci usmjereni su prema suzbijanju te sprječavanju prikrivanja i prijavljivanja zlostavljanja i nasilja u Crkvi te su jasni pokazatelji kako se papa Franjo u svom pontifikatu nastoji aktivno suočiti s ovom temom.

Odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net promatran kroz propovijedi iz Doma sv. Marte, nagovore uoči nedjeljnog *Angelus-a* i analizu postupanja u „slučaju McCarrick - Vigano“ govore u prilog tome kako papa Franjo nastoji djelovati proaktivno na općoj i pojedinačnoj razini. Papa precizno detektira negativne društvene procese, jasno artikulira što je potrebno mijenjati i neprestano poziva na aktivniji vjernički angažman u društvu i Crkvi. On ne skriva grešnost pojedinaca u Crkvi te naglašava potrebu trajnog preispitivanja osobne (vjerničke, redovničke, svećenike, biskupske) i institucionalne odgovornosti kako bi zajedno mogli rasti na putu prema Kristu.¹²⁴⁹ Bez obzira na negativne društvene okolnosti ili pojedinačne unutarcrkvene izazove u Franjinim govorima i dalje prevladava slika brižne Crkve ili Crkve kao majke. Pri suočavanju s osjetljivim i teškim temama, kao što je „slučaj McCarrick - Vigano“, papa Franjo ne bježi od odgovornosti kao poglavar Crkve. U člancima objavljenim

¹²⁴⁵ Prilikom apostolskog posjeta SAD-u i Kubi papa Franjo se susreće i žrtvama seksualnog zlostavljanja i ističe: „Vrlo je uznemiravajuće znati da su u nekim slučajevima biskupi bili zlostavljači. Dajem vam obećanje da ćemo slijediti put istine gdje god on vodio. Svećenici i biskupi snositi će odgovornost ako zlostavljaju dijete ili ga propuste zaštititi od istog.“, FRANCIS, *Meeting With Victims of Sexual Abuse. Address of the Holy Father* [27.09.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/september/documents/papa-francesco_20150927_usa-vittime-abusi.html (30.03.2022).

¹²⁴⁶ Svi se autori slažu oko činjenice kako apostolsko pismo pape Franje *Vox estis lux mundi* predstavlja značajan korak naprijed prema zaštiti pojedinaca od seksualnog zlostavljanja u Crkvi. Kao pozitivne točke ističu se veća transparentnost proceduralnog procesa i strože kazne za sve one koji pokušavaju zataškati slučajeve ove vrste pred crkvenim ili civilnim vlastima. Pojedini autoru iskazuju zabrinutost zbog nepostojanja obveze uključivanja (neovisnih) laika u cijeli proces kako bi se spriječio sukob interesa kao što je to slučaj na civilnim sudovima i nedovoljnu separaciju između dijecezanskih biskupa i biskupskih konferencija pri istraživanju zločina seksualnog iskorištavanja. Usp. FRANCIS, *Vox estis lux mundi* [07.05.2019.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (30.03.2022), George THEKKEKARA, An Overview of the Vos estis lux mundi, u: *Ephram's Theological Journal*, (2019.) 23, 150-174, Helen COSTIGANE, Vos estis lux mundi: Too Far or Not Far Enough?, u: *Ecclesiastical Law Journal*, 22 (2022.) 3, 300-313.

¹²⁴⁷ Usp. VATICANNEWS, Papa donio nove odredbe za sprječavanje zlostavljanja u Crkvi: Promjene kreću već od biskupa [10.05.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-vos-estis-lux-mundi-zlostavljanje/> (30.03.2022).

¹²⁴⁸ Usp. BITNO.NET, Papa skinuo oznake tajnosti s dokumenata o seksualnim zločinima svećenika [17.12.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-skinuo-oznaku-tajnosti-s-dokumenata-o-seksualnim-zločinima-svećenika/> (30.03.2022).

¹²⁴⁹ Usp. Ivan MACUT, Ti si Petar – Stijena!, 497.

na portalu Bitno.net o ovoj temi jasno se naglašava njegova aktivna uloga. Novinari na portalu, uz dokumentiranje cijelog procesa i donošenje izjava svih uključenih strana, prenose jasne i direktne mjere kojima se papa Franjo nastoji suprotstaviti grijesima iz prošlosti i spriječiti ponavljanje istih u budućnost. Sve do sada navedeno potvrđuje radnu hipotezu prema kojoj je odgojni sadržaj koji predstavlja papu Franju na portalu Bitno.net okrenut prema aktivnom suočavanju s kriznim događajima unutar Crkve i društva.

5.2.8. Kvalitativna analiza dijaloškog aspekta članka o papi Franji na portalu Bitno.net

U sadržajnoj analizi dijaloškog aspekta članka o papi Franji na portalu Bitno.net usredotočili smo se na članke koji se vežu za papine audijencije. Audijencije s papom, poglavito opće, predstavljaju priliku da „hodočasnici i posjetitelji vide papu te prime njegov apostolski blagoslov“.¹²⁵⁰ Prethodnici pape Franje, Ivan Pavao II. i Benedikt XVI., su u vremenu svojih pontifikata bili prisutni na tisućama općih i službenih audijencija. Tako je Ivan Pavao II. u periodu od 26 godina papinske službe ostvario 1165 općih audijencija na kojima je bilo nazočno preko 17 milijuna vjernika te 1600 privatnih audijencija koje su uključivale posjete brojnih državnih i vjerskih poglavara kao i osoba iz javnog života.¹²⁵¹ Na slične brojke nailazimo i kod Benedikta XVI. koji je, prema mišljenju novinara CNA, za vrijeme svoga pontifikata neznatno premašio broj hodočasnika s kojima se susreo u odnosu na Ivana Pavla II.¹²⁵² Papa Franjo nastavlja sličnom dinamikom. On se redovito pojavljuje srijedom na općoj audijenciji s vjernicima te se u privatnim audijencijama susreće s predstavnicima svjetovnih i vjerskih vlasti, kao i osobama iz javnog života.¹²⁵³ Za vrijeme pontifikata pape Franje, a poradi specifičnih okolnosti tj. pandemije prouzrokovane virusom COVID-19, opće i privatne audijencije zaustavljene su na neko vrijeme o čemu izvještava i portal Bitno.net.¹²⁵⁴ Jedna od najupečatljivijih slika iz ovog razdoblja je ona pape Franje u kojoj on, na praznom Trgu svetog Petra, hoda po kiši i moli za vjernike širom svijeta.¹²⁵⁵ Papina gesta i poruka, koju su prenijeli

¹²⁵⁰ Usp. PAPALAUDIENCE, Informational Service for Papal Audiences & Masses with Pope Francis, u: <http://www.papalaudience.org/> (30.07.2020.).

¹²⁵¹ Usp. IKA, Brojčani podatci o papinskoj službi Ivana Pavla II. [02.04.2005.], u: <https://ika.hkm.hr/novosti/brojcani-podaci-o-papinskoj-sluzbi-ivana-pavla-ii/> (30.07.2022.).

¹²⁵² Usp. CNA, Benedict XVI's crowd slightly larger than John Paul II's [20.02.2013.], u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/26616/benedict-xvis-crowds-slightly-larger-than-john-paul-iis> (30.07.2022.).

¹²⁵³ Usp. D.T., Papa Franjo – pontifikat u brojkama [16.03.2022.], u: <https://laudato.hr/vijesti/istinito-lijepo-i-dobro/papa-franjo-pontifikat-u-brojkama> (30.07.2022.).

¹²⁵⁴ Miodrag VOJVODIĆ, Papine opće audijencije od idućeg tjedna bez puka [30.10.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papine-opce-audijencije-od-iduceg-tjedna-ponovno-bez-puka/> (30.07.2022.).

¹²⁵⁵ Phillip PULLELLA, Pope holds dramatic solitary service for relief from coronavirus [27.03.2020.], u: <https://www.reuters.com/article/us-health-cornavirus-pope-idUSKBN21E34A> (30.07.2022.).

svi svjetski mediji, predstavlja nastavak njegova bliskog i neposrednog komunikacijskog stila po kojem je postao i ostao prepoznat širom svijeta. Riječi izrečene te večeri u izvanrednoj poruci *Urbi et Orbi*¹²⁵⁶ pokazale su u njemu karizmatični lik vjerskog vođe koji hrabri, potiče i vodi vjernike pri suočavanju s ovom izvanrednom situacijom.¹²⁵⁷

Pri analizi dijaloškog aspekta članaka o papi Franji objavljenih na portalu Bitno.net usredotočili smo se na objave redakcije o njegovim općim i privatnim audijencijama. Fokus sadržajne analize bio je na detektiranju poruka dijaloškog tipa - bilo da se radi porukama sekularnog ili vjerskog tipa. Konačni cilj ovog dijela rada jest potvrditi ili opovrgnuti radnu hipotezu prema kojoj je dijaloški sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema stvaranju kulture dijaloga između sukobljenih strana.

Pri pretraživanju portala internom tražilicom koristili smo se oznakama #papaFranjo, #audijencija, #općaaudijencija, #susret kako bi u što većoj mjeri obuhvatili dijaloški sadržaj o papi Franji. U pojedinim slučajevima izostaju odgovarajuće oznake (#), ali je kroz nadnaslov, naslov ili ostalu opremu teksta jasno vidljivo kako se radi o sadržaju koji odgovara parametrima naše pretrage. Pri sadržajnoj analizi obuhvatili smo 277 članaka u periodu između 13. ožujka 2013. godine i 31. prosinca 2019. godine.¹²⁵⁸ Od toga 217 članaka spada u kategoriju općih audijencija, a 101 članak u kategoriju privatnih audijencija. Ove dvije kategorije sačinjavaju desetinu (10,39%) ukupno objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net što ih čini značajnim i redovitim kategorijama koje se kontinuirano pojavljuju na portalu.

¹²⁵⁶ FRANCIS, *Urbi et Orbi. Extraordinary moment of prayer* [27.03.2020.], [uhttps://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/papa-francesco_20200327_urbi-et-orbi-epidemia.html](https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/papa-francesco_20200327_urbi-et-orbi-epidemia.html) (30.07.2022.).

¹²⁵⁷ O komunikaciji pape Franje za vrijeme pandemije uzrokovane virusom COVID-19 vidi: Rosa SCARDIGNO – Concetta PAPAPICCO – Valentina LUCCARELLI (i dr.), The humble Charisma of a White-Dressed Man in a Desert Place: Pope Francis' Communicative Style in the Covid-19 Pandemic, u: *Frontiers in Psychology*, 12 (2021), 1-8., Arkadiusz GAWEL – Marzena MANDZIUK – Marek ZMUDZINSKI (i dr.), Effects of Pope Francis' Religious Authority and Media Coverage on Twitter User's Attitudes towards COVID-19 Vaccination, u: *Vaccines*, 9 (2021.) 12, 1-25.

¹²⁵⁸ Tablica 67.

Tablica 67. Opće i privatne audijencije pape Franje te njihov udio u člancima #papaFranjo (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina	Opće audijencije	Udio u člancima #papaFranjo	Privatne audijencije	Udio u člancima #papaFranjo
2013.	18	3,25%	10	1,80%
2014.	18	4,55%	16	4,05%
2015.	20	7,78%	14	5,44%
2016.	37	10,94%	13	3,84%
2017.	36	10,40%	14	4,04%
2018.	40	10,97%	14	4,41%
2019.	40	11,74%	20	5,46%
UKUPNO	209	8,14%	101	3,78%

Prilikom sadržajne analize papinih audijencija zamijećeno je kako se redakcija portala Bitno.net u potpunosti oslanja na agencijske izvore.¹²⁵⁹ Primarno se ovdje radi o platformama IKA-e i *Radio Vatikana (Vatican News)*. Ovo predstavlja nastavak postojeće prakse redakcije u kojoj se sadržaj iz Vatikana - poput papinih propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovora uoči nedjeljnog *Angelus-a*¹²⁶⁰ - preuzimaju s drugih katoličkih platformi te objavljuju na portalu Bitno.net uz jasno navedene izvore. Uz prijenos audijencija nije pružen nikakav dodatni osvrt novinara kojim bi se dublje zašlo u obrađenu temu te je članak prvenstveno informativne naravi tj. prenosi sadržaj. Povremeno nailazimo na poveznicu u tekstu na drugi članak na portalu ako je tema ili osoba iz papine audijencije prethodno obrađivana na portalu. Jedina intervencija novinara prilikom preuzimanja ovakvog tipa sadržaja je kroz izmjenu izvornog naslova i/ili naglašavanje konkretnog dijela kateheze u obliku sažetka ispod slike. Kao što je slučaj i kod papinih propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovora uz nedjeljni *Angelus*, gotovo svi analizirani članci sadrže deskriptivni tip naslova. Ovo dodatno potvrđuje sklonost redakcije portala prema deskriptivnim tipovima naslova pri opremanju članaka kao i nastojanju da se u jednoj rečenici

¹²⁵⁹ Usp. Tablica br. 68. i grafička slika 69.

¹²⁶⁰ Usp. Tablica 60 i grafička slika 66.

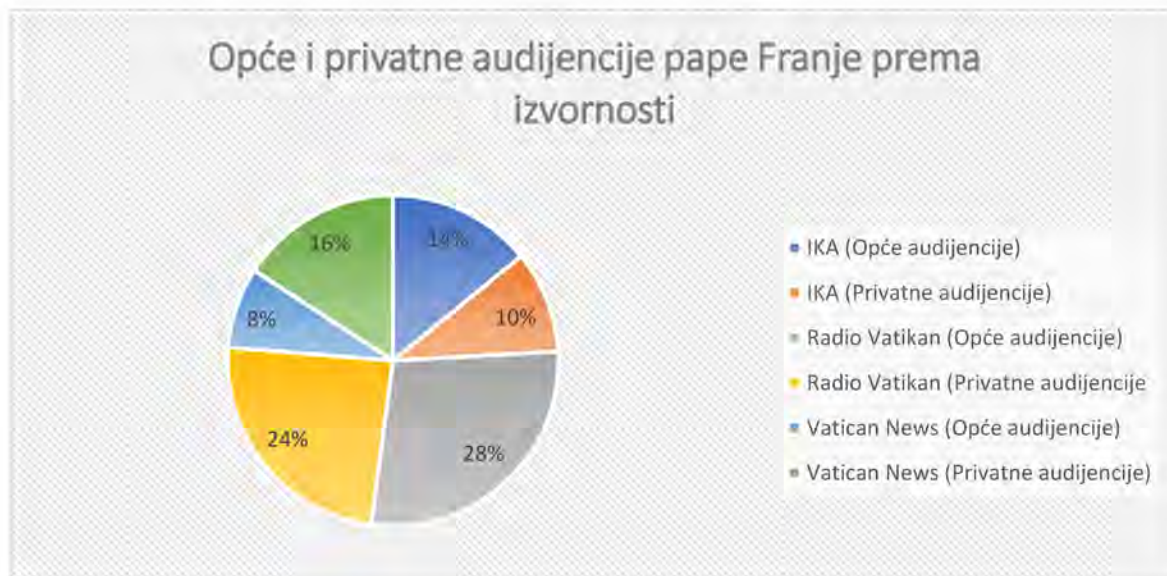
sažme i istakne središnja misao papine kateheze izrečene u audijenciji.¹²⁶¹ Za vrijeme ljetnih mjeseci, poglavito srpnja, objave o audijencijama prestaju jer papa Franjo uzima kratki predah o čemu redakcija portala Bitno.net izvještava.¹²⁶² Kroz analizu sadržaja vidimo kako se papine audijencije, kako opće tako i privatne, redovitije prate od 2016. godine nadalje te su tako u 2018. i 2019. gotovo u potpunosti popraćene od strane redakcije portala Bitno.net.

Tablica 68. Opće i privatne audijencije pape Franje na portalu Bitno.net prema izvornosti (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Izvornost općih audijencija	Broj članaka na portalu
Radio Vatican	117
IKA	59
Vatican News	33
UKUPNO:	209
Izvornost privatnih audijencija	
Radio Vatican	49
Vatican News	31
IKA	21
UKUPNO	101

¹²⁶¹ Usp. Tablica 49 i grafička slika 51

¹²⁶² Usp. VATICAN NEWS, U srpnju neće biti općih audijencija, nastavljaju se u kolovozu [01.07.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-srpnju-neece-biti-opcih-audijencija-nastavljaju-se-u-kolovozu/> (30.03.2022.).

Grafička slika 69. Podjela članaka o općim i privatnim audijencijama pape Franje prema izvornosti na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Opće audijencije održavaju se poglavito¹²⁶³ srijedom ujutro na Trgu svetog Petra te su otvorene za sve ljude bez obzira posjeduju li kartu ili ne. Papine opće audijencije sastoje se od kratke kateheze često povezane s misnim čitanjem toga dana, pozdrava najavljenim skupinama hodočasnika na trgu i molitvom za sve prisutne i/ili molitvom na specifičnu nakanu. Ovakva struktura općih audijencija, kao i njihov prijenos preko portala Bitno.net, u značajnoj se mjeri podudara sa strukturom prijenosa papinih propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovora uoči nedjeljnog *Angelus-a*¹²⁶⁴ te ju zbog toga ovdje nije potrebno iznova razlagati.

Sadržajnom analizom detektirali smo i izdvojili neke dijaloške klustere koji se ponavljaju kroz papine opće i privatne audijencije. Nužno je naglasiti kako dijaloške teme nisu isključivo vezane za ovu vrstu članaka na portalu (papine audijencije) te su prisutne i u drugim kategorijama poput Franjinih propovijedi, nagovora, poruka itd. No, u ovom dijelu rada usredotočit ćemo se na vrednovanje dijaloškog aspekta o papi Franji na portalu Bitno.net kroz članke koji pokrivanje njegove audijencije. Prenošenjem papinih kateheza, izrečenih na općim

¹²⁶³ U vremenu pandemije uzrokovane virusom COVID-19 nisu se održavale opće audijencije kako bi se spriječilo neželjeno širenje virusa. U ožujku 2021. i travnju 2022. Tiskovni ured Svete Stolice obavještava vjernike o ponovnom pokretanju općih audijencija zbog smanjenja broja slučajeva zaraze uz poticaj na daljnje pridržavanje epidemioloških mjera. Usp. VATICAN NEWS, General Audiences with the presence of the faithful to resume on May 12 [04.12.2022.], u: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2021-05/general-audiences-with-the-presence-of-the-faithful-to-resume.html>, ALETEIA, General audiences to resume in St. Peter's Square on April 20 [04.12.2022.], u: <https://aleteia.org/2022/04/12/general-audiences-to-resume-in-st-peters-square-on-april-20/> (30.07.2022.)

¹²⁶⁴ Usp. Grafička slika 67.

ili privatnim audijencijama, portal Bitno.net posredno pripomaže ostvarivanju učiteljske dimenzije pape Franje kao što je to slučaj i kod njegovih propovijedi i nagovora.¹²⁶⁵

Prilikom sadržajne analize članaka nastojali smo odrediti i grupirati značajne tematske klastere vodeći računa o njihovoj dijaloškoj dimenziji za čitatelje portala Bitno.net. Svakoj papinoj audijenciji pridodali smo između tri i pet tematskih oznaka pomoću kojih smo ih smjestili u određene kategorije. U onim slučajevima gdje je otvoreno više tema i područja odabrali smo ono područje koje je najdominantnije tj. najistaknutije od strane redakcije portala Bitno.net u opremanju članka (nadnaslov, naslov, podnaslov). Koristeći se „metodom okvira“ rasporedili smo audijencije pape Frane prema tri najdominantnija područja: promicanje kulture susreta, nadvladavanje sukoba, podjela i izvanrednih događaja te ostvarenje političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga.

Tematska područja prikazana u okvirima ne obuhvaćaju sve moguće otvorene dijaloške teme u vremenu našeg istraživanja, ali ista prenose središnje dijaloške misli pape Franje o pojedinim područjima i temama na kojima se čitatelji portala Bitno.net mogu (in)formirati. Članci koji uključuju audijencije mogu se promatrati kao redoviti učiteljski put pape Franje koji posredništvom portala Bitno.net dolazi do značajnog broja čitatelja u Hrvatskoj.¹²⁶⁶ Kontinuiranim prijenosom istih redakcija portala ne pridonosi samo pukom informiranju čitatelja ili ocrtavanju teološko-pastoralne misli pape Franje unutar medijskog prostora, već direktno utječe na vjersku formaciju¹²⁶⁷ onih koji ga posjećuju. Prateći dijaloški aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net čitatelji mogu, na praktičnoj razini, implementirati papine savjete vezane za vlastite odnose unutar obitelji, posla, Crkve, promijeniti svoj odnos prema onima na marginama ili vjernicima različitih konfesionalnih opredjeljenje.

Tablica 69. Sadržajna analiza poruka s privatnih i općih audijencija pape Franje o promicanju kulture susreta objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

¹²⁶⁵ Usp. Severino DIANICH, Učiteljstvo pape Franje – nove perspektive?, 347-349.

¹²⁶⁶ Usp. Grafičke slike 9 i 10.

¹²⁶⁷ Usp. Tablica 26, 29 i 30, grafička slika 34 i 35.

Tematsko područje:	
PROMICANJE KULTURE SUSRETA	
Teme	Naglasci
S Bogom	<ul style="list-style-type: none"> ● „Bog ne poznaje našu kulturu odbacivanja, ona nije njegovo obilježje. Bog ne odbacuje nikoga; Bog ljubi sve ljude, traži sve. On ne poznaje riječ „odbaciti ljude“, jer je On sama ljubav i milosrđe“¹²⁶⁸; ● „Što smo više u potrebi, to je prema nama (Bog) milosrdniji. I budući da zna naše slabosti, ide nam u susret sa samilosnim suosjećanjem. Poznaje naše grijehе i oprašta nam; on nam uvijek oprašta! Prema tome, draga braćo i sestre, otvorimo se Gospodinu kako bismo primili njegovu milost!“¹²⁶⁹; ● „Ljubav je milost: nije riječ o tome da se na vidjelo iznese ono što jesmo, nego ono što nam Gospodin daruje i što mi slobodno prihvaćamo; i ne može se očitovati u susretu s drugim ako se prvo nije rodila u susretu s blagim i milosrdnim Isusovim licem.“¹²⁷⁰; ● „Naš Bog nije odsutni Bog, zatvoren u najudaljenije nebo; umjesto toga, on je Bog „zaljubljen“ u čovjeka, i tako ga nježno ljubi da se ne može odvojiti od njega. Mi ljudi možemo prekidati veze i rušiti mostove (...) Ako se naše srce ohladi, njegovo uvijek ostaje zaraženo. Naš Bog nas uvijek prati, čak i ako bismo ga zbog nesreće zaboravili“¹²⁷¹; ● „Sveti je Otac naglasio da kršćanstvo nije toliko naše traženje Boga (...) nego je to više Božja potraga za nama. Isus nas je „zgrabio“ kako nas više nikad ne bi pustio. Kršćanstvo je milost, dar, iznenađenje.“¹²⁷².
U obitelji	<ul style="list-style-type: none"> ● „Sposobnost opraštenja sebi i drugima, spada na poziv i poslanje obitelji. Praksa opraštanja ne spašava obitelj samo od podjela, nego ih čini sposobnima pomoći društvu da se umanjí zlo i okrutnost (...) Kršćanske obitelji, zaista mnogo mogu učiniti za današnje društvo i Crkvu.“¹²⁷³;

¹²⁶⁸RADIO VATIKAN, Bog ne odbacuje nikoga, njemu je nepoznata naša kultura odbacivanja [05.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bog-ne-odbacuje-nikoga-njemu-je-nepoznata-nasa-kultura-odbacivanja-u-kojoj-zivimo/> (30.07.2022.).

¹²⁶⁹RADIO VATIKAN, Današnji čovjek živi u iluziji vlastite slobode koju smatra snagom za postizanje svega [10.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/danasnji-covjek-zivi-iluziji-vlastite-slobode-koju-smatra-snagom-postizanje-svega/> (30.07.2022.).

¹²⁷⁰RADIO VATIKAN, Ako ljubimo, to nije naša zasluga već Božja milost [10.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ljubimo-to-nije-nasa-zasluga-vec-bozja-milost/> (30.07.2022.).

¹²⁷¹RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Do kada će se Isus Krist brinuti za nas? Do svršetka svijeta [21.04.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-do-ce-se-isus-krist-brinuti-nas-do-svrsetka-svijeta/> (30.07.2022.).

¹²⁷²RADIO VATIKAN, „Kršćaninu je potrebno srce koje posjeduje sposobnost divljenja“ [20.04.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/krscanima-potrebno-srce-koje-posjeduje-sposobnost-divljenja/> (30.07.2022.).

¹²⁷³RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Sposobnost opraštanja sebi i drugima, spada na poziv i poslanje obitelji [20.04.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-sposobnost-oprastanja-sebi-i-drugima-spada-na-poziv-i-poslanje-obitelji/> (30.03.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Neumjerena potrošnja, s rasipnošću, gadan je virus (...) Neuredno slavljenje blagdana često izaziva žrtve, poglavito među mladima (...) Obitelj ima izvanrednu moć da shvati, usmjeri i podupire istinsku vrijednost odmora. Lijepa su obiteljska slavlja, vrlo lijepa! Poglavito obiteljska nedjelja. Slavlja u kojima sudjeluje cijela obitelj najuspješnija su i najljepša.“¹²⁷⁴; ● „Za rješavanje problema u svojem odnosu, muškarac i žena trebaju više razgovarati jedno s drugim; više slušati; bolje se poznavati i više se boljeti. Trebaju se jedno prema drugom odnositi s poštovanjem i prijateljski surađivati. Na tim ljudskim temeljima, podržana Božjom milošću, moguće je – prema Papinim riječima – zasnovati bračno i obiteljsko zajedništvo za čitav život.“¹²⁷⁵; ● „Trebamo osjećati odgovornost za posjet starijima koji su često sami i prikazati ih Gospodinu svojim molitvama (...) Kada bismo starije osobe, umjesto da ih odbacimo i udaljimo od događaja koji obilježavaju život zajednice, stavili u središte zajedničke pozornosti, bili bi potaknuti obaviti dragocjenu službu zahvalnosti prema Bogu koji nikad ne zaboravlja.“¹²⁷⁶.
Na poslu	<ul style="list-style-type: none"> ● „Iznad svega potičem vas da obavljate svoj posao u kršćanskom stilu, odnoseći se prema klijentima ljubazno i uljudno, imajući uvijek za njih neku lijepu i ohrabrujuću riječ, izbjegavajući da padnete u napast ogovaranja koja se lako uvuče i u vašu radnu sredinu“¹²⁷⁷; ● „Nastava je vrlo lijep posao, jer nije samo prenošenje znanja, nego i odnosa (...) U društvu koje se muči u pronalaženju uporišta, u školi mladi trebaju naći pozitivno uporište - ustvrdio je papa Franjo potičući nastavnike da idu „u periferiju škola“, kako ih se (učenike) ne bi prepustilo „marginaliziranju, neznanju i razvratu.“¹²⁷⁸; ● „Papa je rekao kako je pred sve stavio izazov uzajamne potpore, da dijeljenje iskustva bude prigoda za susretanje i za veću solidarnost među svima. Pred brojnim preprekama nepravdi, samoće, nepovjerenje i sumnje, postavljenima u naše vrijeme, svijet rada, čiji ste protagonisti, pozvan je na hrabre korake da „susret i zajednički rad“ ne bude samo proglas nego program za sadašnjost i budućnost“¹²⁷⁹;

¹²⁷⁴RADIO VATIKAN, Papa o važnosti obiteljskog odmora: Ne dajte da vas pojede ideologija profita i potrošnje [12.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-o-vaznosti-obiljskog-odmora-ne-dajte-da-vas-pojede-ideologija-profita-i-potrosnje/> (30.03.2022.).

¹²⁷⁵RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Rodna teorija izraz je frustracija i korak unatrag [15.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-rodna-teorija-je-izraz-frustracije-i-korak-unatrag/> (30.03.2022.).

¹²⁷⁶VATICAN NEWS, Papa osobama starije životne dobi poručio: Imajte strpljenja s vlastitim tijelom [15.06.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-osobama-starije-zivotne-dobi-porucio-imajte-strpljenja-s-vlastitim-tijelom/> (30.07.2022.).

¹²⁷⁷VATICAN NEWS, Papa Franjo frizerima: Obavljajte svoj posao u kršćanskom stilu [30.04.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-frizerima-obavljajte-svoj-posao-u-krscanskom-stilu/> (30.07.2022.).

¹²⁷⁸RADIO VATIKAN, Tko su „bližnji“ nastavnicima? Učenici koji očekuju da ih oni usmjeravaju [15.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/tko-su-bliznji-nastavnicima-ucenici-koji-ocekuju-da-ih-oni-usmjeravaju/> (30.07.2022.).

¹²⁷⁹RADIO VATIKAN, Tržište nije apsolutno mjerilo, već pravednost i ljudsko dostojanstvo [27.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-poduzenticima-trziste-nije-apsolutno-mjerilo/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> ● „Hvala vam što kao novinari upravljate svoj pogled prema osobama i nazivate nepravdu njezinim pravim imenom. Hvala vam što govorite i o lijepim stvarima koje se možda manje vide na naslovnica, ali koje stavljaju osobe u središte. Hvala vam što svojim kršćanskim stilom pratiti rad Crkve“¹²⁸⁰. ● „Rad je svet i obitelji daje dostojanstvo (...) U kršćanskoj savjesti, rad i društveni život nisu oprečni. Molitva i rad trebaju biti usklađeni (...) Kad se rad udalji od Božjeg Saveza s čovjekom, kad ga se odvoji od njegovih duhovnih kvaliteta i drži ga se robom „logike pukog profita“, onda zagađuje sve; građanski se život kvvari, a okoliš upropaštava.“¹²⁸¹.
U društvu	<ul style="list-style-type: none"> ● „Gospodin ide ususret potrebama ljudi, ali želi svakoga od nas učiniti konkretnim sudionikom svojega suosjećanja (...) Život u zajedništvu s Gospodinom je daleko od pasivnosti i odvojenosti od svakodnevnog života – naprotiv – uvijek nas stavlja sve više u odnos s ljudima našega vremena, kako bismo im pružili konkretan znak milosrđa i Kristove pažnje“¹²⁸²; ● „Kako bismo postali svjedoci milosrđa, nije potrebno činiti izvanredne napore, niti činiti nadljudske geste, jer nam Gospodin pokazuje jednostavniji put, koji se sastoji od malih gesta koje pak u Njegovim očima, imaju veliku vrijednost (...) U svijetu pogođenom „virusom ravnodušnosti“ djela milosrđa su najbolji protuotrov“¹²⁸³; ● „Kultura odbacivanja nameće ideju da su slaba djeca nekompatibilna sa životom, i da su „osuđena na smrt“ (...) Nijedno ljudsko biće ne može nekompatibilno sa životom, ni zbog svoje dobi, ni zbog zdravstvenog stanja, ni zbog kvalitete života. Svako dijete koje se najavljuje u krilu žene dar je koji mijenja život jedno oca, jedne majke, djeda, bake, i braće.“¹²⁸⁴ ● „U našim se društvima susreće tiranska prevlast ekonomske logike, koja isključuje i katkad ubija, čega su danas mnogi žrtve, počevši od staraca, poglavito ako su bolesni i nesposobni. Odatle potiče kultura odbacivanja (...) Isključene su osobe „otpadci, višci“. Premda je zdravlje

¹²⁸⁰IKA, Papina poruka novinarima: katolički novinari ne pristaju na pesimizam i defetizam [10.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-papina-poruka-novinarima-katolicki-novinari-ne-pristaju-na-pesimizam-i-defetizam/> (30.07.2022.).

¹²⁸¹RADIO VATIKAN, „Rastužim se kada vidim da ljudi nemaju posla i ne mogu obitelji donijeti kruh“ [20.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/rastuzim-se-kada-vidim-da-ljudi-nemaju-posla-i-ne-mogu-obitelji-donijeti-kruh/> (30.07.2022.).

¹²⁸²RADIO VATIKAN, „Isus svakog vjernika čini službenikom milosrđa kako bi mogao doprijeti do svih“ [30.04.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/isus-svakog-vjernika-cini-sluzbenikom-milosrda-mogao-doprijeti-do-svih/> (30.07.2022.).

¹²⁸³RADIO VATIKAN, Papa: Nije dovoljno iskusiti Božje milosrđe – treba postati njegovim znakom za druge [12.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-nije-dovoljno-iskusiti-bozje-milosrde-postati-njegovim-znakom-druge/> (30.07.2022.).

¹²⁸⁴VATICAN MEDIA, Papa Franjo: Prenatalna dijagnoza radi pobačaja neprihvatljiva, abortus nikad nije odgovor [26.05.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-prenatalna-dijagnoza-radi-pobacaja-neprihvatljiva-abortus-nikada-nije-odgovor/> (30.07.2022.).

	važna vrijednost ono ipak nije mjerilo vrijednosti neke osobe, niti je po sebi jamstvo sreće, koja se može imati u nazočnosti nestabilnog zdravlja.“ ¹²⁸⁵ .
U Crkvi	<ul style="list-style-type: none"> ● „Svrha zajedničkog susretanja nije sastavljanje programa, nego pronalaženje zajedničkog hoda kako bi se potaknulo zauzimanje mladih naraštaja, i zajedno s njima, obnavljajući zanos otvorenijim i uključujućim odgojem, sposobnim za slušanje, konstruktivni dijalog i uzajamno razumijevanje“¹²⁸⁶, ● „Kršćanska zauzetost u ovoj oblasti je žurna i danas kao i u prošlosti (...) Biskupije, župe, ustanove posvećenog života, udruge i pokreti, kao i pojedinačni kršćani, pozvani smo prihvatiti svoju braću i sestre, koji bježe od rata, gladi, nasilja i nehumanih životnih uvjeta “¹²⁸⁷; ● „Božje stado je uvijek u hodu, ono ne vlada Bogom, ne treba se zanositi time da će ga se zatvoriti u svoje sheme i u svoje strategije. Pastir će biti tamo gdje je izgubljena ovca (...) Morali bismo često razmišljati o ovoj prisposodbi, jer u kršćanskoj zajednici uvijek netko nedostaje, otišao je i ostavio prazno mjesto (...) ne smijemo biti zatvoreni jer ćemo smrdjeti po zatvorenim stvarima (...) to se događa kada nema misionarskog poleta koji nas vodi u susret s drugim.“¹²⁸⁸.

Tablica 70. Sadržajna analiza poruka s privatnih i općih audijencija pape Franje o nadvladavanju sukoba, podjela i izvanrednih događaja objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
NADVLADAVANJE SUKOBIA, PODJELA I IZVANREDNIH DOGAĐAJA	
Teme	Naglasci
Ratni sukobi	● „Tijekom posljednjih tjedana, međunarodni promatrači su izrazili zabrinutost zbog pogoršanja stanja u istočnoj Ukrajini (...) obećavam svoju molitvu za mir i ponovno upućujem apel svim

¹²⁸⁵RADIO VATIKAN, Papa o eutanaziji: Gubitak zdravlja nije razlog za odbacivanje života [20.02.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-o-eutanaziji-gubitak-zdravlja-nije-razlog-za-odbacivanje-zivota/> (30.07.2022.).

¹²⁸⁶RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Odgoj nije djelo samo jedne osobe nego „pokret ekipe“ [20.02.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-odgoj-nije-djelo-samo-jedne-osobe-nego-pokret-ekipe/> (30.07.2022.).

¹²⁸⁷RADIO VATIKAN, Papa ispričao priču o migrantu koji je zaudarao i jednom grubom taksistu [26.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ispricao-pricu-migrantu-zaudarao-grubom-taksistu/> (30.07.2022.).

¹²⁸⁸RADIO VATIKAN, Bog ne odbacuje nikoga, njemu je nepoznata naša kultura odbacivanja.

	<p>uključenim stranama i međunarodnim tijelima da pojačaju inicijative u svrhu rješavanja ratnih sukoba, oslobode zarobljenike i odgovore na humanitarnu krizu¹²⁸⁹;</p> <ul style="list-style-type: none"> • „(Želim) skrenuti pažnju na „ljublenu Siriju“, gdje je u nedavnom terorističkim napadima ubijeno više stotina nenaoružanih civila. Potičem sve na molitvu, da mole milosrdnog Oca, da mole Gospu kako bi udijelila vječni pokoj žrtvama, utjehu obiteljima i obratila srca onih koji siju smrt i razaranje.“¹²⁹⁰; • „Papa Franjo je nakon Angelusa upozorio na trenutne sukobe u pokrajini Kasai-Central u Demokratskoj Republici Kongo. Papa je izrazio suosjećanje sa žrtvama, naročito s mnogom djecom koja su otrgnuta od svojih obitelji i škola kako bi ih se moglo koristiti kao vojnike...Pozvao je kongoanske vlasti i međunarodnu zajednicu da poduzmu odgovarajuće i pravovremen odluke kako bi se pomoglo svim tim ljudima.“¹²⁹¹
<p>Društveni sukobi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Pred složenim situacijama koje su prouzročene sukobima, Crkva je pozvana svjedočiti kršćansku nadu koja ne popušta pred obeshrabrenjem, a ne onu svjetovne koja se oslanja na stvari koje su prolazne i često stvaraju podjele“¹²⁹²; • „U Mozambiku sam pošao širiti sjeme nade, mira i pomirenja u zemlji koja je toliko trpjela u nedavnoj prošlosti zbog dugotrajnog oružanog sukoba i koju su prošlog stoljeća pogodila dva ciklona koja su nanijela vrlo ozbiljnu štetu. Crkva i dalje prati mirovni proces u kojem je također 1. kolovoza učinjen korak naprijed s novim sporazumom među stranama“¹²⁹³; • „Predložio sam model sveobuhvatne formacije koji katolički identitet pretvara u sposobnost sudjelovanja u izgradnji društva koje je ujedinjeno i pluralno, gdje sukobi nisu skriveni, već se vode u dijalogu (...) Ujedinjeni ne u neplodnoj jednakosti, svi isti; to nije jedinstvo; nego u čitavom bogatstvu razlika koje nasljeđujemo iz povijesti i kulture“¹²⁹⁴; • „Iskustvo pomirenja s Bogom daje nam da otkrijemo potrebu drugih oblika pomirenja u osobnim odnosima i društvu – nastavio je Papa. Netko mi je kazao da u svijetu ima više

¹²⁸⁹RADIO VATIKAN, Umjesto kateheze, Papa na audijenciji molio za žrtve potresa u Italiji [24.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/umjesto-kateheze-audijenciji-molitva-zrtve-potresa-italiji/> (30.07.2022.).

¹²⁹⁰RADIO VATIKAN, Papa: Molitva nije magični štapić [26.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-molitva-nije-magican-stapic/> (30.07.2022.).

¹²⁹¹RADIO VATIKAN, Papa u Angelusu: Kristov zakon ljubavi nadilazi zakon osvete [19.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-angelus-zakon-ljubavi-osveta/> (30.07.2022.).

¹²⁹²VATICAN NEWS, Papa ukrajinskim grkokatolicima: Navezanost na različite nacionalne i političke posebnosti protive se katoličkom identitetu [06.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ukrajinskim-grkokatolicima-navezanosti-na-razlicite-nacionalne-i-politicke-posebnosti-protive-se-katolicnom-identitetu/> (30.07.2022.).

¹²⁹³IKA, Papa Franjo o pohodu Jugoistočnoj Africi: Misa je slavljena na kiši, ali svi smo bili sretni [06.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-o-pohodu-jugoistocnoj-africi-misa-je-slavljena-na-kisi-ali-smo-svi-bili-sretni/> (30.07.2022.).

¹²⁹⁴RADIO VATIKAN, Papa ne želi da budemo „svi isti“: To je neplodna jednakost, budimo ujedinjeni u bogatstvu razlika [25.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ne-zeli-da-budemo-svi-isti-to-neplodna-jednakost-budimo-ujedinjeni-bogatstvu-razlika/> (30.07.2022.).

	<p>neprijatelja nego prijatelje, i mislim da je u pravu. Ali na nama je graditi mostove pomirenja među nama počevši od obitelji¹²⁹⁵.</p>
Zatvorenost za margine	<ul style="list-style-type: none"> ● „Zatvaranje nije rješenje, u stvari, u konačnici ono doprinosi kriminalnoj trgovini. Jedino rješenje je solidarnost. Solidarnost s migrantima, solidarnost sa strancima.“¹²⁹⁶; ● „Uvijek čujemo o ljudima koji upadnu u očaj i počine ružne stvari (...) U ovim slučajevima, bliskost i toplina cijele Crkve mora biti još intenzivnija i punija ljubavlju; treba poprimiti fini oblik suosjećanja; suosjećanje nije imati samilosti; suosjećanje je patiti s drugim; trpjeti s njime; približiti se onomu koji pati...“¹²⁹⁷; ● „Kršćanska nada (je) izvanredni dar koji ne isključuje druge, već zbližava ljude. Kao kršćani smo pozvani s poniznošću i jednostavnošću biti njezini „kanali“ kako bi došla do svijeta (...) Otac otvara vrata svog doma svim ljudima, počevši od posljednjih i najudaljenijih.“¹²⁹⁸; ● „Na milijune izbjeglica i prognanika raznih vjerskih pripadnosti sa svojim obiteljima iz raznih zemalja i pokrajina proživljava dramu i bolove, koje je teško zacijeliti. Postanimo njihovi susjedi, podijelimo s njima neizvjesnost i brige kako bismo im konkretno olakšali bol.“¹²⁹⁹.
Izvanredne situacije	<ul style="list-style-type: none"> ● „Čuti da sela više nema i znati da među mrtvima ima djece me doista pogađa. Zbog toga želim svim tim osobama zajamčiti molitvu i reći da ih čitava Crkva grli te da ih u ovom trenutku želi obuhvatiti svojom majčinskom ljubavlju“¹³⁰⁰; ● „Papa Franjo je na kraju jučerašnje opće audijencije uputio apel narodu Južnog Sudana, gdje osim bratoubilačkog sukoba vlada i teška nestašica hrane, koja osuđuje na smrt od gladi milijune ljudi, uključujući i brojnu djecu. Pozvao je sve upletene da se ne zaustave na izjavama, već omogućće konkretnu pomoć u hrani i dopuste da dođe do stanovništva koje trpi.“¹³⁰¹; ● „Pozivam vas na molitvu za žrtve prirodnih nesreća koji su ovih dana pogodile Sjedinjenje Države, Veliku Britaniju, Južnu Ameriku, posebice Paragvaj, a u kojima nažalost, ima žrtava,

¹²⁹⁵RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Dajte pomirite se s Bogom“, [30.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/jubilejska-audijencija-pomirite-se-s-bogom/> (30.07.2022.).

¹²⁹⁶RADIO VATIKAN, Papa ispričao priču o migrantu koji je zaudarao i jednom grubom taksistu.

¹²⁹⁷RADIO VATIKAN, Nadu ne poznaje onaj koji se pouzdaje u zadovoljstvo već onaj koji je svakodnevno na kušnji [09.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nadu-ne-poznaje-onaj-se-pouzduje-zadovoljstvo-vec-onaj-svakodnevno-kusnji/> (30.07.2022.).

¹²⁹⁸RADIO VATIKAN, „Naš je najveći ponos imati Boga Oca koji nema miljenika i nikoga ne isključuje“ [28.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nas-najveci-ponos-imati-boga-oca-nema-miljenika-nikoga-ne-isklucuje/> (30.07.2022.).

¹²⁹⁹IKA, Papa Franjo: Što je čovjek veći grešnik to ga Bog jače ljubi “ [19.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-sto-je-čovjek-veci-gresnik-ga-bog-jace-ljubi/> (30.07.2022.).

¹³⁰⁰RADIO VATIKAN, Umjesto kateheze, Papa na audijenciji molio za žrtve potresa u Italiji.

¹³⁰¹RADIO VATIKAN, Kada čovjek dopusti da ga nadvlada egoizam, onda uništava ono najljepše što mu je darovano [23.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/čovjek-dopusti-da-ga-nadvlada-egoizam-onda-unistava-najljepse-sto-mu-darovano/> (30.07.2022.).

	<p>mного je evakuiranih i štete su velike. Neka Gospodin tim ljudima pruži utjehu, a bratska solidarnost neka im pomogne u njegovim potrebama¹³⁰²;</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Sa strepnjom pratim velike napetosti i nasilje posljednjih dana u Jeruzalemu. Osjećam potrebu uputiti iskreni poziv na suzdržavanje i dijalog. Pozivam vas da mi se pridružite u molitvi da Gospodin potakne u svima naume pomirenja i mira.“¹³⁰³.
--	--

Tablica 71. Sadržajna analiza poruka s privatnih i općih audijencija pape Franje o ostvarenju političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
OSTVARENJE POLITIČKOG, MEĐURELIGIJSKOG I EKUMENSKOG DIJALOGA	
Teme	Naglasci
Politički dijalog	<ul style="list-style-type: none"> • „U Tokiju sam imao priliku posjetiti cara Naruhita (...) Izrazio sam nadu u kulturu susreta i dijaloga, koja karakterizira mudrost i širina horizonta. Ostajući vjeran svojim vjerskim i moralnim vrijednostima i otvoren evanđeoskoj poruci, Japan bi mogao biti zemljom vodiljom prema pravednijem i mirnijem svijetu i skladu čovjeka i okoliša“¹³⁰⁴; • „Ako se izgubi dimenzija služenja, moć se pretvara u bahatost i postaje vladanje i ugnjetavanje (...) Bogatstvo i moć su stvarnosti koje mogu biti dobre i korisne za opće dobro, ako ih se stavi u službu siromašnih i svijetu, s pravdom i milosrđem.“¹³⁰⁵; • „(Diplomatski) je posao misija, kojoj je papa Franjo prije svega povjerio veliku odgovornost, hitnu potrebu, i jasnu dužnost koju treba podijeliti sa šefovima svojih država, a to je bratstvo (...) kako bismo se zajednički zauzimali i zajamčili da pravedan i miran suživot ne bude jednostavno društveno-politička strategija, nego primjer solidarnosti koja ide dublje od uzajamne želje za postizanjem zajedničkog cilja“¹³⁰⁶;

¹³⁰²RADIO VATIKAN, „Dijete Isus želi da ga uzmemo u naručje, želi da ga pazimo te da nas može gledati u oči“ [31.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/dijete-isus-zeli-da-ga-uzmemo-u-narucje-zeli-da-ga-pazimo-te-danas-moze-gledati-u-oci/> (30.07.2022.).

¹³⁰³RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Dobro i zlo tako su isprepleteni da ih je nemoguće razdvojiti u ovom svijetu [23.07.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-dobro-zlo-isprepleteni-da-ih-nemoguće-razdvojiti-ovome-svijetu/> (30.07.2022.).

¹³⁰⁴IKA, Papa Franjo: Danas je ozbiljna prijetnja, razvijenim zemljama, gubitak smisla života [28.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-danas-je-ozbiljna-prijetnja-u-najrazvijenijim-zemljama-gubitak-smisla-zivota/> (30.07.2022.).

¹³⁰⁵RADIO VATIKAN, „Žed za moći postaje pohlepa koja želi posjedovati sve“ [24.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zed-za-moci-postaje-pohlepa-koja-zeli-posjedovati-sve/> (30.07.2022.).

¹³⁰⁶VATICAN NEWS, Papa Franjo novim veleposlasticima: Budite promicatelji bratstva [24.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-novim-veleposlasticima-budite-promicatelji-bratstva/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Prije svega, rekao je, politika je umijeće susreta. Napominjući da se to svakako sastoji od otvorenosti prema drugima i prihvaćanju njihovih različitosti kao dijela dijaloga s poštovanje (...) evanđelje zahtjeva da ljubimo svoje neprijatelje, a to znači da smo pozvani da političke susrete vidimo kao bratske susrete, posebno s ljudima koji se ne slažu s nama“¹³⁰⁷.
Međureligijski dijalog	<ul style="list-style-type: none"> • „Tajland je drevno kraljevstvo koje prolazi kroz snažnu modernizaciju (...) Budistička religija sastavni je dio povijesti i života toga naroda te sam stoga posjetio vrhovnog budističkog poglavara, nastavljajući putem međusobnog poštivanja kojeg su započeli moji predšasnici, kako bi u svijetu porasli suosjećanje i bratstvo“¹³⁰⁸; • „Vjerske tradicije su potrebni izvori nadahnuća za promicanje kulture susreta u skladu s dijalogom Boga s ljudima. Bitna je međureligijska suradnja utemeljena na promicanju iskrenog i smjernog dijaloga prema jedinstvu bez miješanja, zadržavajući vlastiti identitet“¹³⁰⁹; • „Voditi dijalog ne znači odustati od vlastitog identiteta kada se ide u susret drugom, a ni popustiti kompromisima u vezi s vjerom i kršćanskim moralom – primijetio je Papa. Upravo se iz tog razloga međureligijski dijalog i evangelizacija ne isključuju, nego se uzajamno podupiru.“¹³¹⁰.
Ekumenski dijalog	<ul style="list-style-type: none"> • „Radujmo se što danas možemo potvrditi ono što su naši slavni prethodnici svečano izjavili, radosni smo da se možemo priznati ujedinjeni jednim krštenjem (...) Uvjeren sam da će pod vodstvom Duha Svetoga naša ustrajna molitva, naš dijalog i želja da dan po dan gradimo zajedništvo u uzajamnoj ljubavi omogućiti nove i važne korake prema punom jedinstvu.“¹³¹¹; • „Papa i Patrijarh su izjavili kako je njihov pogled „usmjeren prema danu u kojem ćemo konačno biti dionici zajedništva za euharistijskim stolom (...) Ostvarenjem toga cilja očitovat ćemo svijetu Božju ljubav i biti prepoznati kao pravi učenici Isusa Krista.“¹³¹²; • „Sjećati se apostola, njihovih učenja i svjedočanstva znači sjećati se zajedničkih korijena na kojima su izrasle naše sestrinske Crkve, ali i postati svjesni zajedničkog poslanja u službi evanđelja kako bismo stvarali novo čovječanstvo otvoreno Bogu.“¹³¹³;

¹³⁰⁷VATICAN NEWS, Papa u tri riječi sazeo politički program u kršćanskom smislu [17.05.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-u-tri-rijeci-sazeo-politicki-program-u-krscanskom-smislu/> (30.07.2022.).

¹³⁰⁸IKA, Papa Franjo: Danas je ozbiljna prijetnja, razvijenim zemljama, gubitak smisla života.

¹³⁰⁹VATICAN NEWS, Papa: Međureligijski je dijalog odgovor na brojna zla u svijetu [19.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-medureligijski-je-dijalog-odgovor-na-brojna-zla-u-svijetu/> (30.07.2022.).

¹³¹⁰RADIO VATIKAN, Papa: Sve je važniji dijalog i prijateljstvo među ljudima različitih religija [29.11.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-sve-je-vazniji-dijalog-i-prijateljstvo-medu-ljudima-razlicitih-religija/> (30.07.2022.).

¹³¹¹RADIO VATIKAN, Povijesni susret pape Franje i Tawadrosa II. [19.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/povijesni-susret-pape-franje-i-tawadrosa-ii/> (30.07.2022.).

¹³¹²IKA, Povijesni susret pape Franje i patrijarha Bartolomeja I. [25.01.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/povijesni-susret-pape-franje-patrijarha-bartolomeja/> (30.07.2020.).

¹³¹³VATICAN NEWS, Katolici i pravoslavci trebaju više raditi zajedno, moliti zajedno i naviještati zajedno isto evanđelje Gospodina Isusa Krista [29.06.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/katolici-i-pravoslavci-trebaju-vise-raditi-zajedno-moliti-zajedno-i-navijestati-zajedno-isto-evanđelje-gospodina-isusa-krista/> (30.07.2020.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Razlog za posebnu zahvalnost Bogu jest rad Povjerenstva za teološki dijalog između dviju Crkvi primijetio je Papa. To povjerenstvo, rezultat dijaloga, pokazuje da praktične i stegovne razlike nisu uvijek zapreka jedinstvu, te da se neke razlike u teološkom izražavanju mogu smatrati više komplementarnim nego konfliktnim.“¹³¹⁴
--	--

Izvlačenjem određenih naglasaka, prema dominantnim temama, iz objavljenih članaka nastojali smo prezentirati dijaloški aspekt koji redakcija portala pruža čitateljima portala kada je u pitanju teološko-pastoralna misao pape Franje. Navedeni naglasci u tablicama ne uključuju svako moguće spominjanje određene teme ili podteme. Oni predstavljaju reprezentativno i generalno usmjerenje koje redakcija portala prenosi čitateljima kada je u pitanju osvrt pape Franje o određenoj temi. Slijedeći dominantne teme nastojat ćemo prikazati kakvi se dijaloški aspekti prezentiraju čitateljima na portalu Bitno.net kada su u pitanju članci koji pokrivaju papine privatne i opće audijencije:

- a) Promicanje kulture susreta¹³¹⁵ – Izraz „kultura susreta“¹³¹⁶ je dominantan izraz koji se pojavljuje često za vrijeme pontifikata pape Franje pa tako i u člancima na portalu Bitno.net. Ovaj izraz papa Franjo koristi kada želi kontrirati negativnim društvenim pojavama poput „kulture odbacivanja“¹³¹⁷, „kulture sebičnosti i individualizma“¹³¹⁸, „kulture globalizma“¹³¹⁹ itd. te prezentirati kršćansku alternativu. U izrazu „kultura susreta“ isprepliću su papini latinoamerički korijeni i teološka strujanja iz tog podneblja.¹³²⁰ Za papu Franju važno je da kršćani, prije nego što krenu u dijaloški susret

¹³¹⁴VATIVAN NEWS, Papa Franjo se susreo s katolikosom Gewargisom III.: „Bliski istok bez kršćana je nezamisliv“ [10.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-se-susreo-s-katolikosom-gewargisom-iii-bliski-istok-bez-krscana-je-nezamisliv/> (30.07.2022.).

¹³¹⁵ Tablica 69.

¹³¹⁶ Izraz „kultura susreta“ papa Franjo gradi na misli Romana Guardinija prilikom priprema svoje doktorske disertacije. Pod ovim izrazom Guardini podrazumijeva stvarni susret koji prethodno zahtjeva ispunjenje pet uvjeta: slobodu, blizinu, poštovanje, međusobno uvažavanje, obostrano djelovanje. Usp. Dariusz TULOWIECKI, Dialogue and the „culture of encounter“ as the part to the peace in the modern world (in the light of Pope Francis course), u: *Ukrainian Religious Studies*, (2015.) 79, 110.

¹³¹⁷ Više o Franjinom suočavanju s „kulturom odbacivanja“ kroz primjenu „kulture susreta“ vidi: Jorge E. C. GUERRA, Contributions of Social Teaching of Roman Catholic Church on Migration, u: *Exchange*, 44 (2015.) 4, 403-427.

¹³¹⁸ Više o Franjinu pozivanju na suočavanje s „kulturom sebičnosti i individualizma“ kroz „kulturu susreta“ vidi: Austin IVEREIGH, *The great reformer. Francis and the Making of a Radical Pope*, New York, 2015., 78-79.

¹³¹⁹ Više o Franjinoj borbi protiv „kulture globalizma“ i služenju onima na marginama kroz „kulturu susreta“ vidi: Pasquale FERRARA, The Concept of Periphery in Pope Francis' Discourse: A Religious Alternative to Globalization?, u: *Religions*, 6 (2015.) 1, 42-57.

¹³²⁰ Usp. Scott M. THOMAS, Towards a Culture of Encounter: St. Francis, Pope Francis, the Franciscan Tradition, and the Transformation of the Theory of International Relations, u: Jose A. C. GOMEZ – Mario T. JARRIN, *The Culture of Encounter. International Relations, Interreligious Dialogue and Peace*, Salamanca – Stockholm, 2020., 67., Austin IVEREIGH, *The great reformer. Francis and the Making of a Radical Pope*, 150-151.

sa svijetom, ostvare osobni susret s Gospodinom. Pri formaciji tog odnosa Bog preuzima primat. On je taj koji poduzima prvi korak i dolazi nam ususret bez obzira na naše osobne nedostatke.¹³²¹ Kršćani su pozvani preuzeti snagu za svoje djelovanje u svijetu iz molitve – osobnog odnosa s Gospodinom – predajući pri tome svoje nakane i planove Gospodinu, kako bi Njemu otvorili prostor za djelovanje i konačnu pobjedu.¹³²² Bez molitve, koja predstavlja živi odnos s Bogom; Crkva, njezini službenici i kršćani općenito djeluju kao prazne ljuštore¹³²³. U takvim se situacijama djelovanje Crkve može poistovjetiti s djelovanjem bilo koje druge nevladine udruge.¹³²⁴ Prvo i bazično mjesto promicanja „kulture susreta“ u društvu prema papi Franji trebala bi biti obiteljska zajednica koja je ujedno najviše pogođena „kulturom odbacivanja“.¹³²⁵ Papa Franjo jasno progovara o konkretnim društvenim i političkim naporima koje je potrebno napraviti kako bi se spriječilo raslojavanje obitelji zbog društveno-ekonomskih čimbenika¹³²⁶, no on se ne zaustavlja samo na tome. Papa u Božanskom Milosrđu, ili konkretnoj primjeni istog u svakodnevnom životu, vidi uspješan put formacije „kulture susreta“ unutar obitelji i transformaciju obiteljske jedinice na globalnoj razini. To se prema papi na najjasniji način očituje kroz prakticiranje tjelesnih djela milosrđa - brigu za bolesne i hranjenje gladnih.¹³²⁷ Božansko djelovanje unutar obiteljske zajednice pomaže ponovno izgraditi i uspostaviti narušeno obiteljsko jedinstvo čineći da svi njezini članovi rastu u svetoj milosti.¹³²⁸ Nužno je istaknuti kako papa Franjo pri govoru o obiteljskom jedinstvu obogaćenom milošću ne ide nauštrb individualne različitosti unutar obiteljske dinamike. Svaki član obiteljske zajednice pozvan je unutar obitelji izgrađivati „jedinstvo u različitosti“ – bratsku zajednicu koja prihvaća, uvažava i poštuje različitost.¹³²⁹ Ovo predstavlja svojevrsni nastavak „modela poliedra“ predstavljena u apostolskoj pobudnici *Radost evanđelja* samo na nižoj tj. obiteljskoj razini.¹³³⁰ Kroz prihvaćanje Božanskog Milosrđa te uvažavanje međusobnih razlika s poštovanjem i

¹³²¹ Usp. CV, br. 161.

¹³²² Usp. CV, br. 155.

¹³²³ Usp. GE, br. 65-66., CV, br. 39., EG, br., 95, 259.

¹³²⁴ Usp. QA, br. 64., GE, br.100.

¹³²⁵ Usp. FRANJO, *Fratelli tutti – Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu* [04.10.2020.], Zagreb, 2020., br. 18-19. (dalje FT).

¹³²⁶ Usp. Thomas J. MASSARO, Pope Francis on Overcoming Exclusion: A Theological Vision with Economic and Social Implications, u: *The American Journal of Economics and Sociology*, 78 (2019.) 4, 865-893.

¹³²⁷ Usp. Kevin SCHEMENAUER, The Works of Mercy: Francis and Family, u: *Journal of Moral Theology*, 6 (2017.) 2, 32-47.

¹³²⁸ Usp. AL, br. 134.

¹³²⁹ Usp. AL, br. 139.

¹³³⁰ Usp. EG, br. 236.

ljubavlju kršćanska obitelj može postati svjetionik u svijetu ispunjenom podjelama. Treća točka ostvarivanja dijaloškog aspekta pape Franje tj. „kulture susreta“ u društvu je radno mjesto. Papa Franjo hrabro diže glas protiv pogubnosti „ekonomije isključivanja“¹³³¹ koja se na radnom mjestu očituje kroz: iskorištavanje radnika, zanemarivanje radničkih prava, neisplatu pravedno zaslužene plaće itd.¹³³² On kontinuirano naglašava kako je rad, u svim njegovim oblicima, neodvojivo povezan s dostojanstvo ljudskog bića te predstavlja svetu poveznicu između Stvoritelja i stvorenog koja čini sam rad svetim.¹³³³ Analizirajući članke na portalu Bitno.net vidimo kako papa Franjo u audijencijama susreće učitelje¹³³⁴, frizere¹³³⁵, liječnike¹³³⁶, novinare¹³³⁷, poslodavce¹³³⁸ itd. On ih u audijencijama sve poziva na odgovaran pristup radu i svjedočenje inkluzivnih kršćanskih vrednota na poslu. Potrebno je, prema papi Franji, promijeniti globalnu paradigmu gledanja na rad i radnika u kojoj novac nije konačni cilj, već sredstvo za ostvarenje bolje budućnosti¹³³⁹. U takvoj paradigmi rad nije nešto što društvo ili pojedinci mogu iskorištavati za nekontrolirano bogaćenje, već plemenit poziv usmjeren prema ostvarivanju osobnih talenata s ciljem poboljšanja one sredine u kojoj boravimo.¹³⁴⁰ Ispravno shvaćeno i autentično življeno kršćanstvo, kako u obitelji tako i na poslu, vodi u konačnici prema izgradnji boljeg, pravednijeg i solidarnijeg društva. U toj viziji društva ne postoje oni koji će biti isključeni ili odbačeni. Papa Franjo vidi kršćane kao one koji će „ići naprijed“¹³⁴¹ i „ući u dijalog“¹³⁴² sa svijetom, posebno s onima koji se nalaze na njegovim marginama, prepoznajući u njihovoj prisutnosti Božje lice i istinski životni blagoslov¹³⁴³. Dijalog kršćana sa svijetom nije zamjenjiv ili ostvariv bez istinskog susreta licem u lice. Papa Franjo ističe kako je sam

¹³³¹ Usp. EG, br. 53-54.

¹³³² Više o Franjinom odnosu prema ekonomiji, radu i zlouporabi radničkih prava vidi: Steward S. BRAUN, Pope Francis and Economic Democracy: Understanding Pope Francis's Radical (yet) Practical Approach to Political Economy, u: *Theological Studies*, 81 (2020.) 1, 203-224., Thomas J. MASSARO, Pope Francis on Overcoming Exclusion: A Theological Vision with Economic and Social Implication, u: *The American Journal of Economics and Sociology*, 78 (2019.) 4, 865-893.

¹³³³ Usp. RADIO VATIKAN, „Rastužim se kada vidim da ljudi nemaju posla i ne mogu obitelji donijeti kruh“

¹³³⁴ Usp. RADIO VATIKAN, Tko su „bližnji“ nastavnica? Učenici koji očekuju da ih oni usmjeravaju.

¹³³⁵ Usp. VATICAN NEWS, Papa Franjo frizerima: Obavljajte svoj posao u kršćanskom stilu.

¹³³⁶ Usp. VATICAN NEWS, Papa Franjo liječnicima: Recite „ne“ lažnoj samilosti prema onima koji žele umrijeti [21.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-lijecnicima-recite-ne-laznoj-samilosti-prema-onima-koji-zele-umrijeti/> (30.07.2022.).

¹³³⁷ Usp. IKA, Papina poruka novinarima: katolički novinari ne pristaju na pesimizam i defetizam.

¹³³⁸ Usp. RADIO VATIKAN, Tržište nije apsolutno mjerilo, već pravednost i ljudsko dostojanstvo.

¹³³⁹ Usp. EG, br. 57-58.

¹³⁴⁰ Usp. FT, br. 123.,

¹³⁴¹ Usp. CV, br. 25., GE, br. 129., AL, br. 181., EG, br. 20-23., 48-49.

¹³⁴² Usp. FT, br. 198-224., EG, br. 238-258.

¹³⁴³ Usp. LF, br. 54.

Krist postao dio tjelesnog svijeta kako bi pokrenuo „revoluciju nježnosti“ u svijetu.¹³⁴⁴ Milosrdna Kristova prisutnost, prema papi Franji, treba bi se najviše očitovati unutar Crkve, što je vidljivo i kroz analizu članaka na portalu Bitno.net. Pri tome on naglašava njezinu svjedočansku i dijalošku dimenziju u današnjem društvu. Crkva je pozvana biti svjedok Kristova milosrđa i ljubavi, istinska obiteljska zajednica koja uvijek ima otvorena vrata, gradi mostove i prima sve ljude jer je u njezinu krilu prisutna autentična majčinska dimenzija.¹³⁴⁵ Papa ukazuje kako je potrebno prestati robovati zastarjelim pastoralnim modelima i metodama¹³⁴⁶ da učine Božju riječ novom, uvijek izazovnom i aktualnom unutar konkretnih društvenih okolnosti.¹³⁴⁷ Koristeći se rječnikom i izrazima sela, on poziva biskupe i svećenike, da iziđu na gradske periferije i „preuzmu miris ovaca“ – što i sam čini na početku svoga pontifikata prilikom posjeta crkvi sv. Elizabete i Zaharije u predgrađu grada Rima.¹³⁴⁸ Analizirajući tematski sadržaj o papi Franji i njegovo promicanje „kulture susreta“ na portalu Bitno.net možemo vidjeti kako papa jasno i sustavno detektira poteškoće u društvu (i Crkvi) koje je potrebno nadvladati kako bi se ista ostvarila. Polazeći od osobnog odnosa kršćanina s Bogom, odnosima unutar obitelji, kršćanskog pristupa poslu i društvu, papa Franjo ukazuje na potrebne korake - na osobnoj i društvenoj razini – koje je potrebno učiniti kako bi se uspostavio dijalog te mijenjala društvena stvarnost. Ne radi se ovdje o postizanju jednokratnog događaja ili implementaciji promjena na globalnoj razini, iako su iste dobrodošle, već svakodnevnim činima ljubavi koje donose radost u ljudske živote.¹³⁴⁹ Kroz kršćansko prakticiranje svakodnevnih čina ljubavi i ljubaznosti stvara se zdrava atmosfera, potiče formacija „kulture susreta“ i otvara prostor za međusobni dijalog.¹³⁵⁰

- b) Nadvladavanje sukoba, podjela i izvanrednih događaja¹³⁵¹ – Papa Franjo je duboko svjestan kako se na globalnoj razini nalazimo daleko od potpunog ostvarenja „kulture susreta“. Prije nego što se u nekim sredinama krene s punom implementacijom ove vizije, potrebno je započeti s uspostavom minimalnog dijaloga između sukobljenih

¹³⁴⁴ Usp. EG, br. 88., FT, br. 42-43.,

¹³⁴⁵ Usp. FT, br. 276.

¹³⁴⁶ Usp. Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice Evangelii gaudium pape Franje, 449-450.

¹³⁴⁷ Usp. EG, br. 11.

¹³⁴⁸ Usp. Irene RANALDI, Suburbs of Space, suburbs of existence: the approach to the town of Pope Francis, u: *Academicus – International Scientific Journal*, (2015.) 11, 163-164.

¹³⁴⁹ Usp. EG, br. 18.,24.,

¹³⁵⁰ Usp. FT, br. 224.

¹³⁵¹ Tablica 70.

strana u cilju zaustavljanja ratnih razaranja i postizanja primirja. U vremenu njegova pontifikata, kao što je vidljivo kroz audijencije prenesene na portalu Bitno.net, papa Franjo učestalo poziva na prekid vatre i uspostavu dijaloga bilo da se radi o Iraku¹³⁵², Siriji¹³⁵³, Ukrajini¹³⁵⁴, Kongu¹³⁵⁵ ili drugim ratom zahvaćenim zemljama. Njegovi pozivi za uspostavom mira u zaraćenim zonama, konkretna humanitarna djela¹³⁵⁶ i teološka refleksija o ratu govori u prilog tome kako papa Franjo nastavlja graditi na temeljima svojih prethodnika.¹³⁵⁷ On rat vidi kao ludost, kao „samoubojstvo čovječanstva jer ubija srce, ubija upravo tamo gdje je Gospodinova poruka: ubija ljubav!“¹³⁵⁸. Prvi korak na globalnoj razini, usmjeren prema rješavanju ratnih sukoba, trebao bi doći kroz intervenciju međunarodne zajednice i političara. Oni su pozvani uvidjeti kako svaki „rat ostavlja naš svijet gorim mjestom nego što je bio prije“ i kako isti „predstavlja neuspjeh politike i čovječanstva, sramotnu kapitulaciju, bolan poraz pred silama zla“.¹³⁵⁹ Papa se pri govoru o ratu ne zaustavlja na teoretiziranju već u svojim apelima aktivno poziva na susretanje s ratnim žrtvama, njihovim ranama i tragičnim životnim pričama.¹³⁶⁰ Osim o ulozi međunarodnih institucija i političara papa Franjo progovara i o ulozi vjernika u konfliktnim ili ratnim situacijama. On ih nastoji podsjetiti na izvornu poruku Evanđelja koja ni na koji način nije spojiva s ratom. Papa Franjo potiče vjernike na prihvaćanje puta nenasilne akcije kao jedinog ispravnog

¹³⁵² Usp. IKA, Papa Franjo: Duh sveti vodi put evangelizatora [31.10.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-vodi-put-evangelizatora/> (30.07.2022.).

¹³⁵³ Usp. RADIO VATIKAN, Papa: Molitva nije magični štapić.

¹³⁵⁴ Usp. RADIO VATIKAN, Umjesto kateheze, Papa na audijenciji molio za žrtve potresa u Italiji.

¹³⁵⁵ Usp. RADIO VATIKAN, Papa u Angelusu: Kristov zakon ljubavi nadilazi zakon osvete.

¹³⁵⁶ Usp. Tino KRVAVICA, „Papin Lamborghini“ prodan za gotovo milijun dolara – evo kome sve ide novac od prodaje [15.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papin-lamborghini-prodan-za-gotovo-milijun-dolara-evo-kome-sve-ide-novac-od-prodaje/>, IKA, Papa Franjo donira milijun kuna Crkvi u Siriji [28.10.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/papa-franjo-donira-milijun-kuna-crkvi-u-siriji/>, VATICAN NEWS, Papa Franjo Ukrajini donirao vozilo hitne pomoći, s njime stiže i kardinal Krajewski [27.03.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ukrajini-donirao-vozilo-hitne-pomoci-s-njim-stize-i-kardinal-krajewski/> (30.07.2022.).

¹³⁵⁷ Usp. Christian N. BRAUN, Pope Francis on War and Peace, u: *Journal of Catholic Social Thought*, 15 (2018.) 1, 63-87., John SNIEGOCCI, Pope Francis, Nonviolence, and Catholic Teaching on War, u: *Expositions*, 13 (2019.) 2, 152-173.

¹³⁵⁸ RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Dijelimo ono što imamo i ne zatvarajmo se u sebe“ [03.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-dijelimo-ono-sto-imamo-i-ne-zatvarajmo-se-u-sebe/> (30.07.2022.).

¹³⁵⁹ FT, br. 261.

¹³⁶⁰ Ratne situacije uvijek dovode do stvaranja novih margina u društvu i svijetu. U apostolskoj pobudnici *Krist živi* navodi se čitav niz direktnih i indirektnih negativnih posljedica koje proizlaze iz ratnih okolnosti, a s kojima su suočeni oni na njegovim marginama: otmica, iznuda, organizirani kriminal, ropstvo, seksualno iskorištavanje, silovanje, ubojstvo itd. Unutar takvih okolnosti Crkva je pozvana postaviti se u ulogu majke. Majke, koja se nikad neće naviknuti na tragediju i patnju prouzrokovana ratnim posljedicama, već se aktivno zalagati za uspostavu mira, te trajno pomagati onima koji su ovim tragičnim događajima dovedeni na margine društva. Usp. CV, br. 72-80. Više o aktivnom doprinosu Crkve u vremenu Domovinskog rata i poraća, s posebnim naglaskom na humanitarno i zagovarateljsko djelovanje pape Ivana Pavla II. vidi: Julija B. PLETIKOSIĆ, *Katolička Crkva u Hrvatskoj i Domovi rat 1991. – 1995.: stavovi, djelovanje i stradanje*, Hrvatski studiji, doktorski rad, Zagreb, 2014.

smjera za prevladavanje sukoba navodeći pritom pozitivne primjere iz povijesti.¹³⁶¹ Njegova apostolska putovanja, kao što smo vidjeli na primjeru analize putovanja u Bosnu i Hercegovinu, često su pozitivan katalizator za prevladavanje društvenih podjela. Upravo zbog njihova dodatnog dijaloškog aspekta papa Franjo za odredišta svojih putovanja često bira duboko ranjene i podijeljene zemlje.¹³⁶² U konačnici, apostolska putovanja pape Franje (kao i ona njegovih prethodnika) uvijek predstavljaju priliku za širenje poruka oprost, dijaloga, zajedništva i bratstva te promicanje „kulture susreta“ među često podijeljenim sredinama. Ostvarivanje „kulture susreta“ na društvenoj razini ne podrazumijeva zanemarivanje vlastitih ideja i stavova. Njegove audijencije jasno pokazuju kako papa Franjo ne želi postići „neplodnu jednakost“¹³⁶³ te ne teži sveopćoj društvenoj uniformiranosti. Kroz promicanje „kulture susreta“ papa želi prihvatiti i inkorporirati različite povijesne, društvene, vjerske faktore koji na pozitivan način doprinose izgradnji ujedinjenog multikulturalnog društva.¹³⁶⁴ Unutar takvog multikulturalnog društva potrebno je raditi na izgradnji svijesti o pripadnosti globalnom bratstvu. Ovo bratstvo nije utemeljeno na često propalim ljudskim kriterijima jednakosti, već na sveopćoj pripadnosti Božjoj Obitelji - činjenici da smo svi u vjeri pred Ocem braća i sestre.¹³⁶⁵ Pri formaciji globalnog bratstva, a u službi izgradnje „kulture susreta“, vjera ima ključnu ulogu. Ona nam pomaže da u licima drugih ljudi različite etničke, vjerske i nacionalne pripadnosti vidimo Božje lice koje nam se očituje u liku brata i sestre koji stoje nasuprot mene.¹³⁶⁶ Papa Franjo također želi ukazati da nitko ne smije biti isključen iz ovog globalnog bratstva, posebno oni koji se nalaze na društvenim marginama. U središtu Franjina pontifikata, na što smo prethodno više puta

¹³⁶¹ U poruci povodom obilježavanja 50. Svjetskog dana mira papa Franjo ističe kako odabiranje puta nenasilja nikako ne podrazumijeva predaju, nedostatan angažman ili pasivnost pred zlom u svijetu. Radi se o odlučnoj i dosljednoj praksi koja je ostvarila impresivne rezultate što je vidljivo na konkretnim povijesnim primjerima: Mahatme Gandija, Khana Abdula Ghaffara, Martina Luthera Kinga, Leymah Gbowee i dr. Usp. FRANCIS, *Nonviolence: a Style of Politics for Peace* [01.01.2017.] br. 4., u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20161208_messaggio-l-giornata-mondiale-pace-2017.html (30.07.2022.).

¹³⁶² Usp. Yuichi NITTA, „Pope Francis Clearing New Path in Asia“.

¹³⁶³ Usp. RADIO VATIKAN, Papa ne želi da budemo „svi isti“: To je neplodna jednakost, budimo ujedinjeni u bogatstvu razlika.

¹³⁶⁴ Usp. FT, br. 99-100., AL, br. 139., EG, br. 117., 131.

¹³⁶⁵ Franjina viziji globalnog bratstva, utemeljenog na sveopćoj pripadnosti Božanskoj Obitelji, ne predstavlja teološku novinu već nastavak koncilskog kontinuiteta i onoga od strane njegovih prethodnika. Usp. Denis ČERVENKOVA – Petra VIZINA, *Faith Embodied in Attitudes: Ethics of Dialogue and Brotherhood of All People in the „Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together“ in Abu Dhabi and Encyclical Fratelli Tutti*, u: *ACU Theologica*, 11 (2021.) 1, 61-81., Leonardus SAMOSIR – Mochamad Z. HAQ, *Fratelli Tutti: Brotherhood Without Boundaries*, u: *Jurnal Iman dan Spiritualitas*, 2 (2022.) 2, 267-270.

¹³⁶⁶ Usp. LF, br. 54.

ukazali, stoje upravo oni koji su „društveni odbačenici“¹³⁶⁷, oni koji su direktna posljedica prevladavajuće „kulture odbacivanja“¹³⁶⁸. Uloga Crkve i njezinih vjernika u ovom aspektu je biti kanal¹³⁶⁹ - posrednik Božanske nade i milosrđa. Kršćani su, u zajedništvu s Crkvom, pozvani nadići granice kršćanske zajednice, pružiti živo svjedočanstvo Ljubavi u društvu. Ovo se svjedočanstvo ne postiže ako ostanemo zatvoreni unutar granica kršćanske zajednice, već svoju punu snagu doživljava kroz gradnju mostova zajedništva i rušenje zidova društvenih podjela.¹³⁷⁰ Posljednji dijaloški aspekt, pri govoru o nadvladavanju sukoba i podjela u društvu, je papin osvrt na izvanredne situacije u svijetu¹³⁷¹. U tim izvanrednim situacijama papa Franjo, obično na kraju audijencija (kao i nagovora i propovijedi) upućuje apel za molitvu i konkretnu pomoć pogođenim područjima. Premda je na audijencijama prisutan ograničen broj ljudi, papa je svjestan globalnog dosega njegove poruke.¹³⁷² On sam često sudjeluje u pružanju pomoći pogođenim sredinama kroz donacije u obliku novca ili slanje potrebnih materijala o čemu izvještava i redakcija portala Bitno.net. Papa Franjo je svjestan da kao vjerski vođa svojim zauzimanjem za pogođene te apelom za pomoć, uspostavu dijaloga i mir može učiniti više nego što to može učiniti kao politički vođa.¹³⁷³ Pri obraćanjima u izvanrednim situacijama, što je vidljivo kroz analizu audijencija, papa Franjo se ne priklanja određenoj strani ili traži pomoć samo za katolike. Svjestan težine izvanrednih situacija papa ukazuje na potrebu hitne pomoći i nastoji promicati opće ljudske i kršćanske vrijednosti bliskosti, solidarnosti, suzdržljivosti, otvorenosti i dijaloga. Analizirajući tematski sadržaj o papi Franji u kontekstu nadvladavanja sukoba, podjela i izvanrednih situacija u društvu kroz članke objavljene na portalu Bitno.net možemo vidjeti kako papa nastavlja graditi „kulturu susreta“ unutar najtežih i najizazovnijih trenutaka ljudskog društva. On polazi od osnovnog elementa tj. prekida sukoba i uspostave dijaloga među zaraćenim/posvađanim strana. Papa ističe kako je samo kroz međusobni susret, iskren i otvoren dijalog moguć dogovor oko zajedničke budućnosti utemeljene na istini i pravdi za sve strane.¹³⁷⁴ Papa Franjo neprestano poziva

¹³⁶⁷ Usp. FT, br. 68., AL, br. 183.

¹³⁶⁸ Usp. EG., br. 53.

¹³⁶⁹ Usp. RADIO VATIKAN, Naš je najveći ponos imati Boga Oca koji nema miljenika i nikoga ne isključuje.

¹³⁷⁰ Usp. RADIO VATIKAN, Nadu ne poznaje onaj koji se pouzda u zadovoljstvo već onaj koji je svakodnevno na kušnji.

¹³⁷¹ Pod izvanrednim situacijama u svijetu podrazumijevamo svaki negativni i neočekivani društveni, politički, prirodni događaj koji se dogodio u određenoj zemlji te je za posljedicu imao ljudske žrtve i društvene nemire: poplava, potres, glad, društveni sukobi, politički nemiri, teroristički napadi itd.

¹³⁷² Usp. Juan NARBONA, Digital leadership, Twitter and Pope Francis,

¹³⁷³ Andrew P. LYNCH, A Global Papacy: The International Travels of Pope Francis and Geopolitics, 258-373.

¹³⁷⁴ Usp. FT, br. 244.

da pri izgradnji boljeg i pravednijeg društva posredstvom „kulture susreta“ ne zaboravimo na one koji stoje na njegovim marginama. U pristupanju marginama pozvani smo svi, poglavito kršćani, biti autentični posrednici i primjer Božanske nade i milosrđa¹³⁷⁵ kako bi izgradili globalno bratstvo utemeljeno na pripadnosti Božanskoj Obitelji¹³⁷⁶.

- c) Ostvarenje političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga¹³⁷⁷ – Kroz svoje audijencije i apostolska putovanja papa Franjo se susreće s brojnim vjerskim i političkim predstavnicima o čemu redovito izvještava redakcija portala Bitno.net. Papa je svjestan značajne uloge koju političari imaju pri izgradnji ili rušenju „kulture susreta“ u svojim lokalnim sredinama. On na politiku gleda kao na „uzvišen poziv i jedan od najvećih oblika milosrđa budući da po svojoj naravi teži općem dobru“¹³⁷⁸. Usprkos plemenitoj naravi ovog poziva papa upozorava na neke čimbenike koje političare mogu odvesti na put zastranjenja poput: korupcije¹³⁷⁹, zlorabe političke moći¹³⁸⁰, prilagođavanje globalnim interesima¹³⁸¹, borba za moć i prevlast¹³⁸² itd. Pred tim izazovima papa Franjo podsjeća političare na trajni poziv izgradnje „kulture susreta“ u društvu. Taj se poziv ostvaruje samo kroz zajedničko zauzimanje u kojem pravedan i miran suživot nisu jednostavna društveno-politička strategija, nego pravi primjer solidarnosti¹³⁸³. Političari su pozvani prvi ulaziti u zatvorenost uma i srca te kroz uvažavanje razlika dopustiti da svačiji glas bude saslušan.¹³⁸⁴ Papa Franjo se ne zadržava samo na teoretskom predlaganju rješenja za međunarodne probleme, već kroz hrabre i često neočekivane akcije pokušava unijeti „kulturu susreta“ među zaraćene strane. U audijenciji s predsjednikom Južnog Sudana i bivšim vođom pobunjenika¹³⁸⁵ možemo vidjeti kako papa Franjo, na iznenađenje obojice političkih predstavnika, pada na koljena i ljubi im

¹³⁷⁵ Usp. RADIO VATIKAN, Naš je najveći ponos imati Boga Oca koji nema miljenika i nikoga ne isključuje.

¹³⁷⁶ Usp. FT, br. 8., 127., LF, br. 54., LS, br. 13., 52., EG, br. 183.

¹³⁷⁷ Tablica 71.

¹³⁷⁸ EG, br. 205.

¹³⁷⁹ Usp. FT, br. 176., LS, br. 177., QA, br. 24., EG, br. 97.

¹³⁸⁰ Usp. FT, br. 77., 177., LS, br. 178-179., CV, br. 92.

¹³⁸¹ Usp. QA, br. 50.

¹³⁸² Usp. EG, br. 56.

¹³⁸³ Usp. VATICAN NEWS, Papa Franjo novim veleposlasticima: Budite promicatelji bratstva.

¹³⁸⁴ Usp. FT, br. 191.

¹³⁸⁵ Za više informaciji o političkoj krizi u Južnom Sudanu vidi: Douglas H. JOHANSON, Briefing: The crisis in South Sudan, u: *African Affairs*, 113 (2014.) 451, 300-309., Lauren P. BLANCHARD, The Crisis in South Sudan [09.01.2014.], u: <http://www.fredsakademiet.dk/ordbog/sord/Crisis%20South%20Sudan.pdf> (30.07.2022.).

noge o čemu također izvještava portal Bitno.net.¹³⁸⁶ Ova akcija odjeknula je u svim vodećim svjetskim medijima, te još jednom predstavila papu Franju kao nekoga tko je spreman stati u obranu dijaloga i mira, premda ponekad kroz kontroverzne i nepredvidljive geste.¹³⁸⁷ Pri susretima s drugim vjerskim vođama, bilo da se radi o onima kršćanskih ili nekršćanskih korijena, papa Franjo polazi od „modela poliedra“¹³⁸⁸ kojeg smo prethodno već spominjali. Ovaj model predstavlja korak naprijed u ekumenskim i međureligijskim odnosima jer je svojevrsna „nadogradnja“ koncentričnog modela te otvara više prostora za različitost koja se u potpunosti ostvaruje unutar jedinstva.¹³⁸⁹ Ako promatramo ekumenska nastojanja pape Franje, poglavito njegove audijencije s kršćanima vjerskim vođama, možemo vidjeti kako su u vremenu njegova pontifikata ostvareni značajni koraci u odnosima s Ruskom i Carigradskom pravoslavnom crkvom kao i različitim protestantskim zajednicama.¹³⁹⁰ Posebna pozornost na portalu Bitno.net posvećena je praćenju poboljšanja/pogoršanja¹³⁹¹ odnosa između Katoličke i Ruske pravoslavne Crkve u vremenu njegova pontifikata. Usprkos nedavnim zbivanjima u Ukrajini, koji vremenski ne ulaze u okvir našeg istraživanja, vidimo kako su ekumenska nastojanja između dviju Crkava prije rata bila na dobrom putu. Pri tome je redakcija portala Bitno.net redovito pratila i izvještavala svojim čitateljima o sastancima katoličkih i pravoslavnih teologa¹³⁹², postignutim

¹³⁸⁶ IKA, Papa poljubio noge vođama Južnog Sudana koji su međusobno ratovali [12.04.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-poljubio-noge-juzni-sudan/> (30.07.2022.).

¹³⁸⁷ Usp. Paul LYNCH, The Attractions of Imperfection: Pope Francis's Undisciplined Rhetoric, u: *Present Tense. Journal of Rhetoric in Society*, 5 (2015.) 1, 1-9.

¹³⁸⁸ Usp. EG, br. 234-237., FT, br. 215., QA, br. 29.,

¹³⁸⁹ Usp. Annamarie C. MAYER, The ecumenical vision of Pope Francis: journeying together as fellow pilgrims – „the mystery of unity has already begun“, u: *International Journal for the Study of the Christian Church*, 17 (2017.) 3, 163., Ivan MACUT, Ekumenizam pape Franje, 54-67.

¹³⁹⁰ Usp. Martin BRAUER, Pope Francis and Ecumenism, u: *The Ecumenical Review*, 69 (2017.) 1, 4-14., Gerard MANNION, Pope Francis and Hope in the Ecumenical Future: A Papacy of Encounter, u: Mark D. CHAPMAN (ur.) *Hope in the Ecumenical Future*, Oxford, 2017., 106-118.

¹³⁹¹ U periodu koje obuhvaća naše istraživanje, a vezano je za ekumenski put pape Franje te uspostavu boljih odnosa između Katoličke i Ruske pravoslavne Crkve, uočavamo kako su članci na portalu Bitno.net pozitivno usmjereni i ispunjeni nadom. Nakon invazije Rusije u Ukrajinu, koja se događa izvan vremenskog okvira našeg istraživanja, dolazi do zamrzavanja ekumenskog dijaloga između pape Franje i moskovskog patrijarha Kirila poradi oprečnih shvaćanja i prihvaćanja ruskih akcija. Papa Franjo neprestano poziva na prekid rata, uspostavu dijaloga i snažniju uključenost patrijarha Kirila u zaustavljanju rata u Ukrajini, dok patrijarh Kiril gleda na rat u Ukrajini kao metafizičku borbu između dobra i zla tj. Istoka i Zapada. Bez obzira na međusobne razlike u shvaćanju ove izvanredne situacije obojica vjerskih poglavara u svojim porukama ističu potrebu što ranijeg prestanka ranih sukoba i dostavu humanitarne pomoći onima koji su direktne žrtve ovog sukoba. Više o izvještavanju portala Bitno.net o ratu u Ukrajini vidi: <https://www.bitno.net teme/rat-u-ukrajini/> (30.07.2022.). Za više informacija o odnosima između Svete Stolice, pape Franje i Ukrajine neposredno prije početka rata u Ukrajini vidi: Slawomir BYLINA – Andrzej ADAMSKI – Barbara PRZYWARA, The Holy See's Approach Towards Public Security Threat in Ukraine. Media Image and Reality, u: *Journal of Science and Theology*, 16 (2020.) 4, 53-64.

¹³⁹² Usp. RADIO VATIKAN, Katolički i pravoslavni teolozi sastali se kako bi raspravljali o „najdelikatnijem pitanju“ u odnosima dvaju Crkava [16.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/susret-katolickih-pravoslavnih-teologa-sinodalnost-primat/> (30.07.2022.).

dogovorima¹³⁹³, potpisanim deklaracijama¹³⁹⁴ i susretima vjerskih poglavara¹³⁹⁵. Ekumenska vizija pape Franje, koja se posredno prenosi čitateljima portala Bitno.net-a, jasno je ocrtana u apostolskoj pobudnici *Radost evanđelja*. U njoj papa ekumenski dijalog opisuje kao „zajedničko hodočašće“¹³⁹⁶, ispunjeno međusobnim povjerenjem, usmjereno prema potrazi za konačnim mirom i zajedništvom oko euharistijskog stola. Na sličnom dijaloškom tragu, usmjerenom prema ostvarenju „kulture susreta“, papa Franjo nastavlja graditi kada je u pitanju i međuvjerski dijalog. Prije nego što je postao papa, Jorge Mario Bergoglio, je imao plodonosan odnos s raznim nekršćanskim zajednicama, a napose židovskom zajednicom u Buenos Aires-u i rabinom Abrahamom Skork-om.¹³⁹⁷ Taj je odnos Bergoglio nastavio njegovati i nakon što je postao papa. O njemu također izvještava portal Bitno.net kroz više članaka, čime direktno ukazuje na dijaloško opredjeljenje pape Franje kada je u pitanju međuvjerski dijalog sa židovskom zajednicom.¹³⁹⁸ Prilikom raznih apostolskih putovanja možemo isto tako vidjeti kako se papa Franjo rado susreće s drugim nekršćanskim vjerskim vođama te nastoji širiti poruke mira, dijaloga i međusobnog poštovanja. Ovo je napose vidljivo kroz našu analizu apostolskog posjeta Bosni i Hercegovini.¹³⁹⁹ Upravo je ekumenska i međureligijska suradnja, prema papi Franji, ključan preduvjet koji je potrebno ispuniti kako bi se među vjernicima, pripadnicima različitih konfesija, na svakodnevnoj razini mogao postići dijalog usmjeren prema potpunom ostvarenju „kultura susreta“ u društvu

¹³⁹³ Miodrag VOJVODIĆ, Povijesni konsenzus katoličkih i pravoslavnih teologa [23.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/povijesni-konsenzus-katolicnih-i-pravoslavnih-teologa/> (30.07.2022.).

¹³⁹⁴ IKA, Cijeli tekst Zajedničke deklaracije pape Franje i moskovskog patrijarha Kirila [13.02.2016.], u: <http://www.bitno.net/vijesti/zajednicka-deklaracija-pape-franje-i-moskovskog-patrijarha-kirila/> (30.07.2022.).

¹³⁹⁵ Tino KRVAVICA, Povijesni pohod pape Franje: Susret s patrijarhom Kirilom kao novi početak za Crkvu [12.02.2016.], u: <http://www.bitno.net/vijesti/povijesni-pohod-pape-franje-susret-s-patrijarhom-kirilom/>, RADIO VATIKAN, Susreli se papa Franjo i Kiril! [13.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/susreli-se-papa-franjo-i-patrijarh-kiril/> (30.07.2022.).

¹³⁹⁶ EG, br. 244.

¹³⁹⁷ Usp. James L. FREDERICKS, Francis's Interreligious Friendships: Soccer and Lunch, Followed by Dialogue, u: *Commonweal*, 13 (2014.), 13-16. Suradnja između pape Franje i rabina Abrahama Skorke očitovala se na poseban način kroz objavu zajedničke objave knjige u kojoj se, svaki iz svoje vjerske tradicije i perspektive, osvrću na razna vjerska, moralna, društvena i politička pitanja. Usp. Jorge Mario BERGOGLIO - Abraham SKORKA, *On Heaven and Earth. Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*.

¹³⁹⁸ Usp. RADIO VATIKAN, Papa čestitao Pashu rimskoj židovskoj zajednici [27.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-cestitao-pashu-rimskoj-zidovskoj-zajednici/>, M.F., Rabin Skorka: Papa je pravi prijatelj, s njime mogu o svemu razgovarati [14.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/rabin-skorka-papa-je-pravi-prijatelj-s-njim-mogu-o-svemu-razgovarati/>, RADIO VATIKAN, Papa ne može riješiti krizu na Bliskom Istoku, ali može potaknuti težnju za mirom u svim sukobljenim stranama [20.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/rabin-skorka/>, RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Židovi i kršćani su prijatelji i braća zajednici [01.07.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-zidovi-i-krscani-su-prijatelji-i-braca/> (30.07.2022.).

¹³⁹⁹ Za dodatnu analizu ekumenskog i dijaloškog aspekta posjeta pape Franje Bosni i Hercegovini vidi: Anto ORLOVAC, Ekumenski i dijaloški znakovi primata i sinodalnosti u papinim porukama tijekom posjeta Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, 345-371.

i brizi za one koji se nalaze na njegovim marginama.¹⁴⁰⁰ Analizirajući tematski sadržaj o papi Franji u kontekstu ostvarenja političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga kroz članke objavljene na portalu Bitno.net vidimo kako papa u audijencijama s vjerskim i političkim vođama kontinuirano promovira „kulturu susreta“. On svoj dijaloški aspekt temelji na modelu „poliedra“ unutar kojeg prihvaća različitosti i specifičnosti svojih sugovornika, bilo da se radi o političarima ili vjerskim vođama. Papa ni u jednom trenutku ne pokušava nametnuti svoj (katolički) put kao jedini ispravan put ili govori o drugim religijama kao manje vrijednim. On neprestano poziva političke i vjerske predstavnike na „gradnju mostova“ i promicanje „kulture susreta“ prema boljem svijetu kojeg će krasiti vrline pluralizma, inkluzivnosti i međusobnog prihvaćanja, a sve u cilju postizanja svjetskog mira.¹⁴⁰¹

Dijaloški aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net u ovom djelu rada analizirali smo i prikazali kroz njegove opće i privatne audijencije koje su popraćene od strane redakcije portala. Sve audijencije objavljene na portalu Bitno.net preuzete su iz drugih izvora¹⁴⁰², kao što je i slučaj s papinim propovijedima iz Doma sv. Marte i nagovorima uoči *Angelus-a*¹⁴⁰³, što dodatno potvrđuje drugu hipotezu prema kojoj se portal Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublja teološko-pastoralne analize istih. Kroz sadržajnu analizu papinih audijencija na portalu Bitno.net i njihovog dijaloškog aspekta detektirali smo tri dominantna tematska područja: promicanje kulture susreta, nadvladavanje sukoba, podjela i izvanrednih događaja te ostvarenje političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga. U svim tematskim područjima i konkretnim (pod)temama jasno se može vidjeti kako papa Franjo promovira i sam pridonosi izgradnji „kulture susreta“ u različitim sredinama.

Prva dijaloška razina ili promicanje „kulture susreta“, očitovana kroz članke o papinim audijencijama na portalu Bitno.net, polazi od temelja tj. gradnje osobnog odnosa s Bogom kroz molitvu. Bez osobnog odnosa i povezanosti s Bogom, Crkva i kršćani, pri dijaloškom djelovanju u svijetu poprimaju obrise nevladine udruge, gube svoju prepoznatljivost i

¹⁴⁰⁰ Usp. QA, br. 106.

¹⁴⁰¹ Usp. Jeffrey D. LONG, *Cautious Hope: Hindi Reflections on Pope Francis*, u: Harold KASIMOW – Alan RACE (ur.), *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, Washington – Oxford, 2018., 196-197., Papa FRANJO – Andrea TORNELLI, *Božje je ime Milosrđe*, Split, 2016., 57-58.

¹⁴⁰² Usp. Tablica 68. i grafička slika 69.

¹⁴⁰³ Usp. Tablica 60. i grafička slika 66.

smisao.¹⁴⁰⁴ Implementacija „kulture susreta“ u društvu, nakon osobne razine, trebala bi krenuti od obiteljske jedinice. Papa Franjo u obitelji prepoznaje temeljnu jedinicu društva koja je najviše pogođena „kulturom odbacivanja“ što se najviše očituje kroz odnos društva prema njezinim najmlađim¹⁴⁰⁵ i najstarijim članovima¹⁴⁰⁶. Izgradnja „kulture susreta“ unutar obitelji trebala bi krenuti od međusobnog uvažavanja i priznavanja tuđih razlika. Radi se o dijaloškom procesu u kojem će stariji svojim iskustvom usmjeravati mlade, a mladi davati novu snagu obitelji te nadu u izgradnju boljeg i pravednijeg društva.¹⁴⁰⁷ Kroz sadržajnu analizu papinih audijencija vidimo kako papa Franjo kontinuirano naglašava svojim slušateljima, a posredno i čitateljima portala, potrebu svjedočenja kršćanskih vrednota u društvu i na poslu¹⁴⁰⁸ kako bi kroz isti mogli izgrađivati „kulturu susreta“ i obogatiti svoje radno mjesto i sredinu u kojoj žive. Uloga Crkve u tom procesu je dinamična i usmjerena prema marginama društva kako nitko ne bi bio isključen ili odbačen. Pri tome crkveni pastiri trebaju poprimiti „miris ovaca“ i postati neodvojiv dio stada koje su pozvani kontinuirano pratiti bez obzira u kakvim se društvenim okolnostima njezini članovi nalazili.¹⁴⁰⁹

Druga razina na kojoj papa Franjo nastoji pridonijeti izgradnji „kulture susreta“ je ona globalna o čemu izvještava redakcija portala Bitno.net. Papa Franjo, na tragu svojih prethodnika,¹⁴¹⁰ neprestano poziva na prekid ratnih sukoba širom svijeta, prestanak terorističkih djelovanja, zaustavljanje iskorištavanja nevinih za vođenje rata itd.¹⁴¹¹ Uspostava primirja i pokretanje dijaloga za njega predstavlja preduvjet koji je potrebno ispuniti kako bi se započela graditi „kultura susreta“. Unutar društvenih nemira i podjela papa Franjo vidi svoju ulogu, kao i ulogu sveopće Crkve, kao onu medijatorsku – pozivanje zavađenih strana za pregovarački stol i pokretanje međusobnog dijaloga. Uloga kršćana, u zaraćenim i podijeljenim sredinama, je promicanje kulture nenasilja¹⁴¹² kao povijesno prokušanog puta kojim se mogu zaustaviti podjele i briga za one koji su ovim podjelama najviše pogođeni¹⁴¹³. Sam se papa, unutar ovog dijaloškog aspekta, ne zadržava na riječima već praktičnim gestama (audijencija vođa Južnog

¹⁴⁰⁴ Usp. GE, br. 65-66., CV, br. 39., EG, br., 95, 259.

¹⁴⁰⁵ Usp. LS, br. 120., EG, br. 214., AL, br. 42.

¹⁴⁰⁶ Usp. FT, br. 18-19., AL, br. 48., 191-193., LS, br. 123., EG, br. 210.

¹⁴⁰⁷ Usp. EG, br. 108.

¹⁴⁰⁸ Tablica 69.

¹⁴⁰⁹ Papa FRANJO, *Ne dajte da vam ukradu nadu*, Split, 2014., 61.

¹⁴¹⁰ Usp. Christian N. BRAUN, *Pope Francis on War and Peace*, 63-87., John SNIEGOCKI, *Pope Francis, Nonviolence, and Catholic Teaching on War*, 152-173.

¹⁴¹¹ Usp. Tablica 70.

¹⁴¹² Usp. FRANCIS, *Nonviolence: a Style of Politics for Peace*, br. 4.

¹⁴¹³ Usp. CV, br. 72-80.

Sudana) i djelima milosrđa (novčane i materijalne donacije), nastoji pomoći pri izgradnji „kulture susreta“ u duboko podijeljenim sredinama.

Treća dijaloška razina, promatrana kroz papine audijencije objavljene na portalu Bitno.net, očituje se kroz ostvarivanje političkog, ekumenskog i međuvjerskog dijaloga.¹⁴¹⁴ Papa Franjo jasno prepoznaje važnost političkih i vjerskih predstavnika za izgradnju „kulture susreta.“¹⁴¹⁵ Vodeći se modelom poliedra, unutar kojeg se prepoznaju i prihvaćaju tuđe različitosti na putu prema jedinstvu¹⁴¹⁶, papa Franjo se rado susreće s brojnim političkim i vjerskim predstavnicima te s njima otvara različite dijaloške teme. Pri tim susretima on uvijek nastoji istaknuti pozitivne aspekte i stvari koje su zajedničke objema stranama. Na ekumenskoj i međureligijskoj razini papa Franjo izbjegava svaki oblik prozelitizma.¹⁴¹⁷ Od početka svojega pontifikata papa Franjo aktivno radi na ekumenskom približavanju Katoličke i Pravoslavne Crkve, kao i različitih protestantskih zajednica. U cilju izgradnje globalnog mira papa se na svojim apostolskim putovanjima također susreće s pripadnicima drugih vjerskih zajednica i njihovim vjerskim poglavarima. Pri tome papa Franjo promovira kršćanske i općeljudske vrijednosti koje na direktan način doprinose razvoju „kulture susreta“.¹⁴¹⁸

Svi dijaloški napori i poruke pape Franje izrečeni kroz njegove audijencije uredno su popraćeni i preneseni na portalu Bitno.net, napose nakon 2016. godine¹⁴¹⁹. Pri tome redakcija portala formira izrazito pozitivnu dijalošku sliku o papi Franji kao onome koji se kontinuirano nastoji suprotstaviti negativnim društvenim kretanjima („kultura odbacivanja“, „kultura sebičnosti“, „kultura globalizma“ id.) promovirajući i osobno svjedočeći „kulturu susreta“. Ova se pozitivna slika ne očituje samo u prijenosu njegovih riječi i govora, već u konkretnim susretima s političkim i vjerskim predstavnicima u kojima papa Franjo često preuzima ulogu medijatora opravdavajući tako epitet „graditelj mostova“¹⁴²⁰. Sve do sada navedeno potvrđuje radnu hipotezu prema kojoj je odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema stvaranju kulture dijaloga između sukobljenih strana.

¹⁴¹⁴ Usp. Tablica 71.

¹⁴¹⁵ Usp. EG, br. 205., FT, br. 284., EG, br. 232-233.

¹⁴¹⁶ Usp. EG, br. 234-237., FT, br. 215., QA, br. 29.

¹⁴¹⁷ Usp. Jeffrey D. LONG, *Cautious Hope: Hindi Reflections on Pope Francis, 196-197.*, Papa FRANJO – Andrea TORNELLI, *Božje je ime Milosrđe*, 57-58.

¹⁴¹⁸ Usp. EG, br. 215-217., EG, br. 220.

¹⁴¹⁹ Usp. Tablica 67.

¹⁴²⁰ Usp. Karen B. W. TUCKER, *Journeying Together: Pope Francis and the International Roman Catholic and World Methodist Bilateral*, u: *Liturgy*, 33 (2018.), 46-47.

5.2.9. Kvalitativna analiza teološko-pastoralnog aspekta članaka o papi Franji na portalu Bitno.net

Pri sadržajnoj analizi teološkog-pastoralnog aspekta članaka o papi Franji na portalu Bitno.net nismo se fokusirali na određenu vrstu članka (apostolska putovanja, audijencije, propovijedi itd.). Analizirajući sve članke s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net nastojali smo izdvojiti najznačajnije teološko-pastorale prijevore koji su povezani s papom Franjom, a odvijali su se unutar vremena našeg istraživanja. Unutar te temeljne baze, fokusirali smo se na dva značajna crkvena teološko-pastoralna prijevora koje je redakcija portala Bitno.net u svom radu popratila: „suočavanje s izbjegličkom krizom“ i „pastoralna briga za rastavljene u svjetlu pobudnice *Radost ljubavi*“. Ova dva aspekta nisu jedina područja oko kojih su se unutar Crkvi vodili prijevori, a o kojima je izvještavala redakcija portala Bitno.net. Oni su samo indikator novih teološko-pastoralnih naglasaka i stavova koje papa Franjo zauzima pri suočavanju s aktualnim društvenim, političkim i teološkim prijevorima. Konačni cilj ovog djela rada, i obje teme koje ćemo analizirati, jest potvrditi ili opovrgnuti radnu hipotezu prema kojoj je teološki sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema otvaranju aktualnih teoloških tema.

5.2.9.1. Sadržajna analiza članaka na portalu Bitno.net o suočavanju s izbjegličkom krizom pape Franje

Jedan od prvih izazova s kojima se kardinal Jorge Maria Bergoglio morao suočiti, nakon što je izabran za rimskog prvosvećenika, je značajan priljev izbjeglica u Europu kao posljedica „Arapskog proljeća“¹⁴²¹. Posjet pape Franje Lampedusi predstavlja njegov prvi pastoralni posjet van granica grada Rima. Slike papina putovanja na otok Lampedusu, njegov susret s izbjeglicama i služenje svete mise na oltaru pored kojeg su se nalazile odbačene stvari korištene u procesu migracije („kultura odbacivanja“) obišle su svijet medija i društvene mreže.¹⁴²² Franjina propovijed na otoku Lampedusi, u kojoj on postavlja pitanje okupljenima (i svijetu) „gdje ti je brat tvoj?“¹⁴²³, predstavlja ishodište njegove teološko-pastoralne vizije kada je u pitanju odnos prema izbjeglicama, kao i odnos prema svim onim osobama koji se nalaze na

¹⁴²¹ Za više informacija o „Arapskom proljeću“, izbjegličkom valu koji je posljedično zahvatio Europu i reakcijama raznih članica EU na njega vidi: Mohammed T. B. SALAMEH, Migration from Arab Spring Countries to Europe: Causes and Consequence, u: Ahmed AL-MUSRI – Kevin CURRAN (ur.), *Smart Technologies and Innovation for a Sustainable Future*, Dubai, 2019., 243-254., Andrew GEDDES – Leila HADJ-ABDOU, Changing the path? EU migration governance after the „Arab Spring“, u: *Mediterranean Politics*, 23 (2017.) 1, 1-19., Philippe FARGUES – Christine FANDRICH, Migration after Arab Spring, Migration Policy Centre, Research Report 9 (2012.), u: <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/23504/MPC-RR-2012-09.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (30.07.2022.).

¹⁴²² Usp. Tina CATANIA, Making Immigrants Visible in Lampedusa: Pope Francis, Migration and the State, 479.

¹⁴²³ Usp. FRANCIS, *Visit to Lampedusa. Homily of Holy Father*.

rubovima društva suočeni s „kulturom odbacivanja“. Papa Franjo u izbjeglicama vidi svojevrsni „znak vremena“¹⁴²⁴ na koji je potrebno odgovoriti odmah i sada. Za njega su izbjeglice „naša braća i sestre u potrazi za boljim životom daleko od siromaštva, gladi, izrabljivanja i nepravedne raspodjele dobara našeg planeta“¹⁴²⁵.

Redakcija portala Bitno.net kontinuirano prati napore pape Franje na ovom području i o njima izvještava svoje čitatelje. Njihovo izvještavanje o ovoj temi možemo podijeliti na četiri ključne točke ili (pod)teme, koje su istovjetne s onima pape Franje, a usmjerene su prema skrbi za izbjeglice: otvorenost, protekcija, promocija i integracija izbjeglica.¹⁴²⁶ Unutar ove četiri točke predstavlja se obnovljeni pastoralni dinamizam pape Franje koji se iskristalizirao kroz suočavanju s izazovima izbjegličke krize.

Pri pretraživanju portala internom tražilicom koristili smo se oznakama #papaFranjo, #izbjeglice, #migranti, #izbjegličakriza kako bi u što većoj mjeri obuhvatili sadržaj o ovoj temi na portalu Bitno.net. U pojedinim slučajevima izostaju odgovarajuće oznake (#), ali je kroz nadnaslov, naslov ili ostalu opremu teksta jasno vidljivo kako se radi o sadržaju koji odgovara parametrima naše pretrage. Pri sadržajnoj analizi obuhvatili smo 120 članaka u periodu između 13. ožujka 2013. godine i 31. prosinca 2019. godine.¹⁴²⁷ Najviše se o temi izbjeglica i izbjegličke krize na portalu pisalo za vrijeme velikog izbjegličkog vala koji je pogodio Hrvatsku u zimu 2015. godine te se nastavio kroz 2016. godinu.¹⁴²⁸ Analizirajući izvornost sadržaja članaka¹⁴²⁹ vidimo kako se pri obradi ove teme redakcija portala u nešto više od trećine sadržaja (37%) oslanja na vanjske izvore (*Radio Vatikan*, *Vatican News*, IKA i dr.), dok je ostatak raspoređen među pojedincima angažiranim na portalu, kao i vanjskim kolumnistima (Nikolina Nakić, Zoran Vukman, Marin Miletić itd.).

¹⁴²⁴ Usp. FRANCIS, *Migrants and Refugees: Towards a Better World*.

¹⁴²⁵ FRANCIS, *Migrants and Refugees Challenge Us. The Response of the Gospel of Mercy* [17.01.2016.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20150912_world-migrants-day-2016.html (30.07.2022.).

¹⁴²⁶ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*.

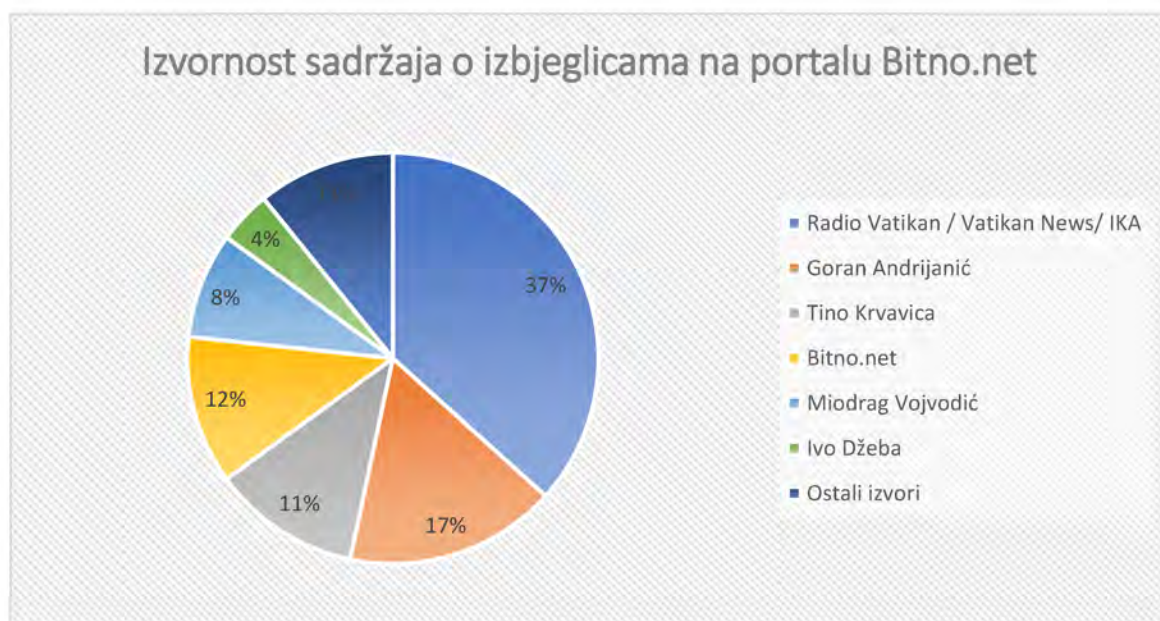
¹⁴²⁷ Tablica 72.

¹⁴²⁸ Usp. Josip ESTERAJHER, *Iskustva zbrinjavanja progranika i izbjeglica i suvremena izbjegličko-migrantska kriza u Hrvatskoj*, u: *Političke analize*, 6 (2015.) 23, 15-22.

¹⁴²⁹ Grafička slika 70.

Tablica 72. Izvještavanje o izbjeglicama na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Godina	Izvještavanje o izbjeglicama na portalu Bitno.net
2013.	2
2014.	1
2015.	8
2016.	62
2017.	10
2018.	18
2019.	19
UKUPNO	120

Grafička slika 70. Izvornost sadržaja o izbjeglicama na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tablica 73. Sadržajna analiza članaka o izbjeglicama i izbjegličkoj krizi objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
IZBJEGLICE I IZBJEGLIČKA KRIZA	
Teme	Naglasci
Otvorenost	<ul style="list-style-type: none"> ● „Što znači služiti? Služiti znači primiti osobu i iskazati joj pažnju. To znači pružiti ruku onima koji pomoć trebaju, bez oklijevanja, bez straha, s nježnošću i razumijevanjem. Služiti znači raditi za potrebite, ostvarivati ljudske veze i odnose i veze solidarnosti među ljudima (...) Gospodin nas poziva da budemo hrabri i darežljivi u prihvaćanju drugih u našim zajednicama, domovima, praznim samostanima. Prazni samostani nisu naši, oni pripadaju Kristovu tijelu: Izbjeglicama. Gospodin nas potiče na darežljivost i hrabrost u prihvaćanju ljudi u prazne samostane“¹⁴³⁰; ● „Pred globalnim porastom selilaštva i izbjeglištva, Crkvu nadahnjuju primjer i riječi Isusa Krista. Odgovor evanđelja je milosrđe, u kojem su susret i prihvaćanje drugoga isprepleteni sa susretom i prihvaćanjem samog Boga. Prihvatiti druge znači prihvatiti Boga“¹⁴³¹; ● „Ne smijemo biti neosjetljivi prema izbjegličkim obiteljima i prema svoj našoj braći i sestrama izbjeglicama: pozvani smo pomagati im, pokazati za njih razumijevanje i iskazati im gostoprimstvo. Neka u čitavom svijetu nikad ne ponestane osoba i institucija koje im pomažu: na njihovu licu utisnuto je Kristovo lice!“¹⁴³²; ● „Sveti je Otac izrazio duboku zahvalnost zajednicama koje su preuzele na sebe teret te braće (izbjeglica), ne okrenuvši pogled na drugu stranu, i koje svjedoče Kristovo uskrsnuće sudjelujući u boli i pružajući pomoć stotinama tisuća izbjeglica. Znak je to prigibanja nad trpljenjem koje može ugušiti nadu; to je bratsko služenje koje obasjava i vrlo mračne trenutke života – istaknu je Papa.“¹⁴³³.
Protekcija	<ul style="list-style-type: none"> ● „Papa je izrazio žalost zbog nesreće kod Libijske obale, gdje se prevrnulo plovilo koje je prevozilo izbjeglice te izvještaji govore o stotinama žrtava. Također je pozvao međunarodnu zajednicu da poduzme odlučne korake kako se takve tragedije ne bi ponavljale. „To su muškarci

¹⁴³⁰Miodrag VOJVODIĆ, Papa redovnicima: Nemojte samostane pretvarati u hotele i na njima zarađivati, nego ih otvorite za izbjeglice [11.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-redovnicima-nemojte-samostane-pretvarati-u-hotele-i-na-njima-zaradivati-nego-ih-otvorite-za-izbjeglice/#.U116XHS0NA0> (30.07.2022.).

¹⁴³¹RADIO VATIKAN, „Ravnodušnost i šutnja pred tragedijama gubitka ljudskih života čini nas suodgovornim“ [02.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ravnodusnost-i-sutnja-pred-tragedijama-gubitka-ljudskih-zivotacini-nas-suodgovornima/> (30.07.2022.).

¹⁴³²IKA, Papa: „Crkva nije humanitarno, kulturno ili političko udruženje, već tijelo Kristovo“ [20.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-crkva-nije-humanitarno-kulturno-ili-politicko-udruzenje-vec-je-tijelo-kristovo/> (30.07.2022.).

¹⁴³³RADIO VATIKAN, „Ne budite pasivni svjedok zločina protiv iračkih kršćana“ [07.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ne-budite-pasivni-svjedok-zlocina-protiv-irackih-krscana/> (30.07.2022.).

	<p>i žene poput nas, naša braća koji traže bolji život; gladni, progonjeni, ranjeni, izrabljivani, žrtve rata; traže bolje život...Tražili su sreću.¹⁴³⁴;</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Stotine tisuća osoba prisilno su napustile svoje domove i zemlju kako bi preživjeli i ostali vjerni svojim religijskim uvjerenjima“ – podsjetio je Papa te primijetio kako je Turska velikodušno primila brojne izbjeglice, dok međunarodna zajednica ima obvezu pomoći u njihovoj skrbi. Opravdano je zaustaviti agresora, ali problemi se ne mogu riješiti samo vojnim odgovorom.¹⁴³⁵; • „Papa je poželio da sljedeći Svjetski humanitarni sastanak na vrhu „ne zaboravi u središte staviti ljudsku osobu s njezinim dostojanstvom i iznijeti politike koje mogu pomoći i zaštititi žrtve sukoba i drugih kriza, osobito najranjivije i progonjene zbog etničkih i vjerskih razloga.“¹⁴³⁶; • „Govoreći o zauzimanju katoličkih karitativnih tijela, Papa ih je potaknuo da vjerno nastave dragocjeno djelo humanitarne potpore u Siriji i susjednim državama koje velikodušno prihvaćaju sve koji bježe od rata. Međunarodnu zajednicu molim da, uz traženje dogovornog rješavanja sukoba, potiče humanitarnu pomoć za sirijske izbjeglice i raseljene osobe, da joj na prvom mjestu bude dobro osobe i zaštita njezina dostojanstva.“¹⁴³⁷.
Promocija	<ul style="list-style-type: none"> • „Uoči Jubileja milosrđa, pozivam župe, redovničke zajednice, samostane i svetišta u čitavoj Europi da konkretno iskažu evanđelje i prime jednu izbjegličku obitelj“¹⁴³⁸; • „Papa Franjo odlučio je na Veliki četvrtak posjetiti prihvatni centar za azilante u rimskoj četvrti Castelnuovo di Porto, gdje će slaviti Misu večere Gospodnje te oprati noge dvanaestorici izbjeglica, javljeno je iz Vatikana (...) Papa nam ovom gestom želi poručiti kako je važno obratiti pozornost na one najslabije u određenom povijesnom trenutku, a to su trenutno izbjeglice.“¹⁴³⁹; • „Za nas je to još uvijek nevjerojatan osjećaj, san da smo u Rimu – tim riječima opisale su svoj dolazak u Vječni grad tri sirijske obitelji koje su s papom Franjom došle u Rim nakon njegova pohoda grčkom otoku Lezbosu, a za koje sada skrbi Vatikan i zajednica sv. Egidije.“¹⁴⁴⁰;

¹⁴³⁴RADIO VATIKAN, Kršćani ne mogu svjedočiti o teorijama, nego o osobnom susretu s Isusom [20.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/krscani-ne-mogu-svjedociti-teorije-nego-osobni-susret-s-isusom/> (30.07.2022.).

¹⁴³⁵RADIO VATIKAN, Ne smijemo se predati pred sadašnjim sukobima, obnovimo hrabrost za mir! [29.11.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ne-smijemo-se-predati-se-pred-sadasnjim-sukobima-obnovimo-hrabrost-za-mir/> (30.07.2022.).

¹⁴³⁶RADIO VATIKAN, Papin Urbi et Orbi: Toliko nam je potrebno pomirenje s Bogom i bližnjima [27.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papin-urbi-et-orbi/> (30.07.2022.).

¹⁴³⁷IKA, Papa: „Gledajmo trpećeg Isusa u stanovnicima ljubljene Sirije“ [06.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-gledajmo-trpeceg-isusa-u-stanovnicima-ljubljene-sirije/> (30.07.2022.).

¹⁴³⁸RADIO VATIKAN, „Pozivam župe, samostane i svetišta u Europi – primite jednu izbjegličku obitelj“ [06.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pozivam-zupe-samostane-i-svetista-u-europi-primite-jednu-izbjeglicku-obilj/> (30.07.2022.).

¹⁴³⁹Tino KRVAVICA, Papa Franjo oprat će noge izbjeglicama na obred Velikog četvrtka [23.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-oprat-ce-noge-izbjeglicama/> (30.07.2022.).

¹⁴⁴⁰RADIO VATIKAN, Izbjeglička obitelj koju je papa Franjo poveo u Vatikan: „Nitko nam nije pomogao, samo Papa“ [19.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izbjeglicka-obilj-papa-pomogao-poveo-u-vatikan-lezbos/> (30.07.2022.).

	<ul style="list-style-type: none"> • „Papa Franjo je sinoć, putem izravne veze iz Vatikana, osvjetlio božićno drvo i jaslice u Bazilici sv. Franje u Asizu, javlja Radio Vatikan. Jaslice su ugrađene u brod od 7 metara na kojem su selioci iz Tunisa došli na talijanski otok Lampedusu 2014. Godine. Na svečanosti su sudjelovale izbjeglice iz Afganistana, Kameruna, Nigerije i Sirije za koje skrbi mjesni Caritas.“¹⁴⁴¹.
Integracija	<ul style="list-style-type: none"> • „Na pitanje integracije useljenika i neuspjesima takvih pothvata u getima, ustvrdio je da je „integracija“ riječ koja je u našoj kulturi gotovo zaboravljena (...) Danas Europa treba ponovno uključiti svoju sposobnost integriranja koju je uvijek imala. Potreban nam je odgoj za integraciju – kazao je papa Franjo.“¹⁴⁴²; • „Papa u potpunosti odbacuje program getoizacije izbjeglica. „Potrebno ih je integrirati. U Bruxellesu, teroristi su bili Belgijanci, djeca selilaca, ali su odrasli u getu. U Londonu, novi gradonačelnik, sin pakistanskih migranata i musliman – prisegnuo je službu u katedrali.“ To – smatra Sveti Otac – pokazuje potrebu da Europa iznova otkrije „svoju sposobnost za integraciju.“¹⁴⁴³; • „Papa Franjo je tijekom novinarske konferencije, koju je održao na letu iz Dublina u Rim, podsjetio kako Bog na više mjesta u Bibliji zapovijeda da migrantima, odnosno strancima, moramo izraziti dobrodošlicu. Također je potvrdio kako će izbjeglice iz Eritreje bolji život nastaviti u gradu Rocca di Papa, koji se nalazi nedaleko od Rima. „Tamo će se osjetiti dobrodošli“, dodao je (...) Naveo je primjer djevojčice iz Sirije koju je upoznao kada je 2016. godine udomio 13 izbjeglica iz Lezbosa. „Djevojčica sada studira“ zaključio je“¹⁴⁴⁴; • „No iz crkvene perspektive – dolazak brojne kršćanske braće i sestara nudi Crkvi u Europi priliku da postane „katoličkija“. Primijetio je kako su mnogi migranti i izbjeglice već obogatili župe u svojim zemljama domaćinima.“¹⁴⁴⁵.

Izvlačenjem određenih naglasaka iz članaka na portalu Bitno.net koji pokrivaju ovu temu i analizom papina odnosa prema izbjeglicama nastojali smo prikazati teološko-pastoralne novine koji proizlaze iz papina nošenja s ovom izazovnom teološko-pastoralnom situacijom.

¹⁴⁴¹RADIO VATIKAN, Papa s izbjeglicama osvjetlio božićno drveće i jaslice [07.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-s-izbjeglicama-osvijetlio-bozicno-drvce/> (30.07.2022.).

¹⁴⁴²RADIO VATIKAN, Papa: Europi ne trebaju geta, već odgoj za integraciju [17.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-europi-ne-trebaju-geta-vec-odgoj-za-integraciju/> (30.07.2022.).

¹⁴⁴³Hrvoje JUKO, „Ne možemo širom otvoriti vrata Europe izbjeglicama, a one koji su tamo ne smijemo getoizirati“ [17.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-lacroix-izbjeglice/> (30.07.2022.).

¹⁴⁴⁴Rašeljka ZEMUNOVIĆ, Talijanska biskupska konferencija odlučila udomiti 100 izbjeglica koje su već danima zatočeni na brodu [30.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/talijanska-biskupska-konferencija-odlucila-udomiti-100-izbjeglica-koje-su-vec-danima-zatocene-na-brodu/> (30.07.2022.).

¹⁴⁴⁵ Usp. RADIO VATIKAN, Sveti Otac: Crkva u Europi zbog izbjeglica može postati „katoličkija“ i postaviti „novu misionarsku granicu“ [23.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sveti-otac-crkva-europi-zbog-izbjeglica-moze-postati-katolickija-postaviti-novu-misionarsku-granicu/> (30.07.2022.).

Naglasci navedeni u tablicama¹⁴⁴⁶ ne uključuju svako moguće spominjanje određene (pod)teme, već predstavljaju reprezentativno usmjerenje pape Franje koje redakcija portala Bitno.net prenosi čitateljima kada je u pitanju njegov odnos prema izbjeglicama. Slijedeći središnje (pod)teme nastojat ćemo ukazati na specifične teološke i pastoralne aspekte koji se prezentiraju čitateljima portala Bitno.net kada su u pitanju članci koji obrađuju pitanje izbjeglica i izbjegličke krize:

- a) Otvorenost – Od samog početka pontifikata papa Franjo se otvoreno zalaže i podupire izbjeglice u njihovom putovanju te potraži za boljim i sigurnijim životom. Za razliku od nekih drugih sekularnih političara poput Donalda Trump-a koji predlažu „podizanje zidova“, o čemu izvještava redakcija portala Bitno.net¹⁴⁴⁷, papa Franjo promovira „gradnju mostova“¹⁴⁴⁸. Papin stav prema izbjeglicama polazi od neotuđivog dostojanstva svakog ljudskog bića u društvu¹⁴⁴⁹ te pronalazi svoje duboko utemeljenje u božanskim i ljudskim zakonima¹⁴⁵⁰. Papa Franjo je svjestan ozbiljnosti i kompleksnosti čitave situacije, no naglašava kako je prvenstveno potrebno pomoći onima koji su na direktan način ugroženi, pa tek kasnije izrađivati pastoralne strategije.¹⁴⁵¹ Apel pape Franje za otvaranjem vrata izbjeglicama se na najjasniji način očituje kroz njegov poziv uoči nedjeljnog *Angelus-a*: „Pred tragedijom desetak tisuća izbjeglica koji bježe od smrti zbog rata i gladi evanđelje

¹⁴⁴⁶ Usp. Tablica 73.

¹⁴⁴⁷ Redakcija portala Bitno.net je u svom radu značajno popratila kandidaturu i predsjednički mandat sada bivšeg američkog predsjednika Donald-a Trump-a. Prilikom izvještavanja o ovoj temi redakcije se ne svrstava za ili protiv bivšeg predsjednika na ideološkoj razini, već pohvaljuje ili kritizira neke njegove stavova, riječi i dijela koja nisu u skladu s naukom Katoličke Crkve kao npr. pozitivan odnos prema zaštiti nerođenih ili negativan odnos prema izbjeglicama. Za više članaka o bivšem američkom predsjedniku Donald-u Trump-u na portalu Bitno.net vidi: <https://www.bitno.net/teme/donald-trump/> (30.07.2022.).

¹⁴⁴⁸ Analizirajući 24 govora pape Franje i bivšeg američkog predsjednika Donald-a Trump-a o izbjeglicama, autori dolaze do zaključka kako je jezik pape Franje otvoreniji u odnosu na onaj bivšeg predsjednika Trump-a. Dok papa Franjo koristi izraze poput: solidarnost, poštivanje, humanost, život, milosrđe, mostovi, bivši predsjednik Trump koristi izraze: zaštititi, granice, ilegalno, rat, zlouporaba, zid itd. Autori ovog istraživanja povezuju papu Franju s „gradnjom mostova“ unutar društva, dok bivšem američkom predsjedniku prebacuju „podizanje zidova“ i izolaciju Amerike u odnosu na ostatak svijeta. Usp. Annamaria SILVANA DE ROSA – Ellena BOCCI - Martina LATINI, Bridges or Walls? A metaphorical dichotomy of Pope Francis versus Donald Trump's views of transnational migration, u: *Journal of Prevention & Intervention Community*, 50 (2022.) 4, 317-336.

¹⁴⁴⁹ Usp. FRANJO, Kateheza na Općoj audijenciji [12.08.2020.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/audiences/2020/documents/papa-francesco_20200812_udienza-generale.html (30.07.2022.).

¹⁴⁵⁰ Usp. Martina s. Ana BEGIĆ – Marin GOLUBOVIĆ, Dostojanstvo ljudske osobe i pravo na život, u: *JAHR*, 8 (2017.)1, 59-71.

¹⁴⁵¹ Pastoralna strategija za pomoć izbjeglicama izrađena je 2018. godine u obliku dokumenta „Dvadeset točaka pastoralnog djelovanja“. Ovaj dokument prikazuje kako se na razini mjesnih Crkava, biskupija, župa, katoličkih i nevladinih udruga te inicijativa pojedinaca može na praktičan i duhovan način pomoći izbjeglicama. Usp. MIGRANTS-REFUGEES, Twenty Pastoral Action Points, u: <https://migrants-refugees.va/20-action-points-migrants/> (30.07.2022.).

nas poziva i traži da budemo „bližnji“ najmanjima i ostavljenima. Da im damo konkretnu nadu (...) uoči jubileja milosrđa pozivam župe, redovničke zajednice, samostane i svetišta u čitavoj Europi da konkretno iskažu evanđelje i prihvate jednu izbjegličku obitelj¹⁴⁵². Papini prethodni pozivi na otvorenost, kao i ovaj s nedjeljnog *Angelus-a*, ostavili su snažan utisak na brojne crkvene institucije koje su posljedično otvorile vrata svojih crkava, samostana, župnih ureda, kuća itd. izbjeglicama o čemu svjedoče i članci objavljeni na portalu Bitno.net.¹⁴⁵³ Premda kod pojedinaca postoji određena doza zabrinutosti zbog prevelike otvorenosti pape Franje prema prihvatu izbjeglica koji dolaze iz pretežno muslimanskih zemalja i straha pred potencijalnim gubitkom europskih (katoličkih) korijena¹⁴⁵⁴, jasno je kako papa u svojim govorima i akcijama ne poistovjećuje otvorenost s naivnošću te ovoj temi pristupa ozbiljno i odgovorno¹⁴⁵⁵. Unutar ove faze portal Bitno.net izvještava o primjerima dobre prakse pojedinaca koji su se angažirali oko primanja i protekcije izbjeglica kako bi svojim čitatelji približili s čime se sve izbjeglice suočavaju.¹⁴⁵⁶

- b) Protekcija – Osim što potiče na stav otvorenosti za prijem izbjeglica, papa Franjo se zalaže za njihovu protekciju na tri razine: zemlja porijekla, proces tranzicije, zemlja domaćin. Papa Franjo kao politički poglavar ne može ništa direktno učiniti za zaustavljanje rata, ali kao vjerski poglavar može apelirati na međunarodnu zajednicu na odlučniji angažman pri zaustavljanju sukoba i zaštiti onih koji od istih bježe. Kroz njegove nagovore, propovijedi i *Angelus-e*, koje prenosi portal Bitno.net, jasno

¹⁴⁵²RADIO VATIKAN, „Pozivam župe, samostane i svetišta u Europi – primite jednu izbjegličku obitelj“.

¹⁴⁵³Usp. Miodrag VOJVODIĆ, Zgradu bogoslovije pretvorili u dom za izbjeglice [16.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zgradu-bogoslovije-pretvorili-u-dom-za-izbjeglice/>, Miodrag Vojvodić, Više od 80 župa i crkvenih ustanova otvorilo vrata izbjeglicama [07.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vise-od-80-zupa-i-crkvenih-ustanova-otvorilo-vrata-izbjeglicama/>, Goran ANDRIJANIĆ, Češki biskupi ponudili pomoć državi u zbrinjavanju kršćanskih izbjeglica [10.07.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ceski-biskupi-ponudili-pomoc-drzavi-u-zbrinjavanju-krscanskih-izbjeglica/>, RADIO VATIKAN, Vatikan udomio četveročlanu izbjegličku obitelj iz Damaska [20.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan-udomio-cetvero-clanu-izbjeglicku-obitelj-iz-damaska/>, Goran ANDRIJANIĆ, Dominikanci samostane koji su prazni ustupaju za pomoć i smještaj izbjeglica [18.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/dominikanci-smjestaj-izbjeglice-samostani/> (30.07.2022.).

¹⁴⁵⁴ Usp. Premyslaw SAWA, Migrations and Spirituality in Europe. A Catholic Voice Inspired by Thought of Pope Francis, u: *Ecumeny and Law*, 9 (2021.) 1, 94.

¹⁴⁵⁵ Michael CZERNY, Introduzione, u: FRANCESCO, »Sono io, non abbiate paura«. *Parole su rifugiati e migranti*, Rim, 2018., 14.

¹⁴⁵⁶ Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Tvrtko Barun: „Sada nam prioritet treba biti pomoć ljudima, a kasnije se možemo baviti raznim analizama“ [20.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sada-nam-prioritet-treba-bit-pomoc-ljudima-a-kasnije-se-mozemo-baviti-raznim-analizama/>, Miodrag VOJVODIĆ, Upoznajte svećenika koji je pomogao u spašavanju 3000 ljudi na Sredozemnom moru: Da nema nas, mnogi bi stradali [26.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/svecenik-izbjeglice-sredozemno-more/> (30.07.2022.).

vidimo kako papa poziva na jači angažman međunarodne zajednice pri zaštiti izbjeglica, ali istovremeno upozorava kako oružani odgovor nije, niti smije biti, jedini odgovor.¹⁴⁵⁷ Zaštita međunarodne zajednice trebala bi se, prema papi Franji, nastaviti i nakon što se izbjeglice nađu u procesu tranzicije koja je ponekad podjednako opasan i poguban za izbjeglice kao što je boravak u ratnim zonama.¹⁴⁵⁸ Poradi toga papa upozorava na neke negativne čimbenike koji ugrožavaju sigurnost izbjeglica, a povezani su s trgovinom ljudima¹⁴⁵⁹ koje predstavlja „otvorenu ranu na tijelu suvremenog društva“ i „zločin protiv čovječnosti“.¹⁴⁶⁰ Redakcija portala Bitno.net je više puta izvještavala o negativnim posljedicama izbjegličke krize, nastojeći na takav način senzibilizirati čitatelje te pokazati kako iza statističkih podataka stoje stvarne osobe sa svojim životnim pričama koje je potrebno zaštititi.¹⁴⁶¹ Ovakav tip solidarnog izvještavanja očituje se i u drugim medijima (*Index.hr*, *T-portal.hr*, *Jutarnji list* i *Večernji list*) koji izbjeglice prikazuju kao žrtve koje bježe iz ratom zahvaćenih područje i kao takvi ne predstavljaju prijetnju hrvatskome društvu.¹⁴⁶² Posljednja točka na putu izbjeglica prema boljem životu na koju treba utjecati je zemlja domaćin. Papa Franjo je svjestan negativne društvene percepcije i stigme koja se često povezuje s izbjeglicama u nekim zemljama, te upozorava kako

¹⁴⁵⁷ RADIO VATIKAN, Ne smijemo se predati pred sadašnjim sukobima, obnovimo hrabrost za mir!

¹⁴⁵⁸ U procesu tranzicije, koji je često ilegalan i uključuju krijumčarenje ljudima, izbjeglice se neprestano nalaze u životno ugrožavajućim situacijama i prijeti im smrt od utapanja, pothlađivanja, gušenja, zlostavljanja, zapostavljanja itd. Često su prepušteni na milost ili nemilost krijumčarima ljudi, kojima su osim svog svojega imetka povjerali i svoje živote. Procjenjuje se kako je samo u 2021. godini 1864 izbjeglice, od kojih 64 djece, izgubile svoje život ili nestale na Sredozemnom moru. Usp. Jacqueline BHABHA, Trafficking, Smuggling, and Human Rights, u: *Migration Information Source*, March (2005.), 32., UNITED NATIONS, *Smuggling of Migrants. A Global Review of Annotated Bibliography of Recent Publications*, New York, 39-55., EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS MONITOR, *Renewed Tragedy The Rise of Drowned & Missing Migrants & Asylum Seekers Toll in 2021.*, Geneva, 2022., 7.

¹⁴⁵⁹ Za više informacija o negativnim posljedicama trgovine ljudima vidi: John C. RICHMOND, Human Trafficking: Understanding the Law and Deconstructing Myths, u: *Saint Louis University Journal*, 60 (2015.) 1, 1-42.

¹⁴⁶⁰ FRANCIS, *Address of Pope Francis to Participants in the International Conference on Combating Human Trafficking* [10.04.2014.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/april/documents/papa-francesco_20140410_tratta-persone-umane.html (30.07.2022.).

¹⁴⁶¹ Usp. Miodrag Vojvodić, Izbjeglica kojeg je prije dvije godine primila župa u Milanu vratio se u nju zahvaliti i pomoći drugima [21.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/izbjeglica-kojeg-dvije-godine-primila-zupa-milanu-vratio-se-nju-zahvaliti-pomoci-drugima/>, BITNO.NET, Uspješna akcija „Božićni ručak s izbjeglicom“ u organizaciji Isusovačke službe za izbjeglice [26.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/uspjesna-akcija-bozicni-rucak-s-izbjeglicom-organizaciji-isusovacke-sluzbe-izbjeglice/>, Nikolina NAKIĆ, O prizorima očajne djece i Djevice Mariji koju smo zaboravili, ali ona nas nije [27.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/o-prizorima-ocajne-djece-i-djevice-mariji-koju-smo-zaboravili-ali-ona-nas-nije/>, Marin MILETIĆ, Marin Miletić o svom iskustvu posjeta izbjegličkim kampovima u Bihaću: Bilo me je sram društva, ljudskosti i naših dostignuća [15.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/no-filter/marin-miletic-o-iskustvu-posjeta-izbjeglickim-kampovima-u-bihacu-bilo-me-je-sram-drustva-ljudskosti-i-nasih-dostignuca/> (30.07.2022.).

¹⁴⁶² Usp. Marija SLJEPČEVIĆ – Sanja FLIGIĆ, Analiza medijskog praćenja izbjegličke krize u Hrvatskoj i interpretacijski okvir (framing), u: *Suvremene teme*, 9 (2018.) 1, 31-48.

bi na prvom mjestu trebala biti ljubav prema bratu čovjeku, a ne promicanje mržnje, straha ili ksenofobija.¹⁴⁶³ Potrebno se stoga zauzeti za izbjeglice i promovirati njihovu priču kao i potencijalnu ulogu u društvu, o čemu ćemo više u narednoj točki.

- c) Promocija – Promocija izbjeglica prema papi Franji predstavlja zajednički napor – kako izbjeglica tako i zajednice koja ih prihvaća – usmjeren prema ostvarenju punog potencijala ljudskosti usađenog u sve nas od strane zajedničkog Stvoritelja.¹⁴⁶⁴ Jedan od središnjih zadataka Crkve u društvu, kada je u pitanju ova tema, je odgoj vjernika. Crkva je pozvana prvenstveno odgojiti vjernike kako bi shvatili da je pomoć izbjeglicama nešto što se nalazi u samim temeljima Evanđelja. Program promocije izbjeglica u društvu može se, prema papi Franji, sažeti na sljedeći način: „upoznati da bi razumjeli; biti blizu da bi služili; slušati kako bi pomirili; dijeliti kako bi rasli; biti uključeni kako bi promovirali; zajednički djelovati kako bi gradili“¹⁴⁶⁵. Redakcija portala Bitno.net na ovoj razini nastoji prenijeti osvrte pojedinih biskupa i crkvenih institucija te iznijeti komentare svojih novinara i vanjskih suradnika o tome kako bi se mi kao katolici, trebali postaviti prema izazovima koje u Hrvatsku donosi izbjeglički val.¹⁴⁶⁶ Naglasak je svakako na otvorenom i pozitivnom pristupu prema izbjeglicama te prakticiranju kršćanskog kršćanskih dijela ljubavi ili *Caritas-a*.

¹⁴⁶³ Usp. FRANJO, Migranti i izbjeglice – muškarci i žene u potrazi za boljim životom [01.01.2018.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/peace/documents/papa-francesco_20171113_messaggio-51giornatamondiale-pace2018.html (30.07.2022.).

¹⁴⁶⁴ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees* [14.01.2018.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20170815_world-migrants-day-2018.html (30.07.2022.).

¹⁴⁶⁵ Usp. FRANCIS, *It is not just about migrants* [29.09.2019.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20190527_world-migrants-day-2019.html (30.07.2022.).

¹⁴⁶⁶ Usp. IKA, „Sačuvajmo otvorenost srca i suzdržimo se od iscrpljivanja raspravama o uzrocima i posljedicama krize“ [21.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sacuvajmo-otvorenost-srca-i-suzdrzimo-se-od-iscrpljivanja-raspravama-o-uzrocima-i-posljedicama-krize/>, BITNO.NET, Pozivamo vjernike da u okviru svojim mogućnosti pruže pomoć izbjeglicama i institucijama koje za njih skrbe [18.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pozivamo-vernike-da-u-okviru-svojih-mogucnosti-pruze-pomoc-izbjeglicama-i-institucijama-koje-za-njih-skrbe/>, Miodrag Vojvodić, Biskup Uzinić: Zapad je prilično odgovoran za krizu na Bliskom istoku [29.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/biskup-uzinic-zapad-je-prilicno-odgovoran-za-krizu-na-bliskom-istoku/>, Goran ANDRIJANIĆ, Kako kršćani trebaju reagirati na val izbjeglica koji se približava Hrvatskoj? [25.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kako-krscani-trebaju-reagirati-na-val-izbjeglica-koji-se-priblizava-hrvatskoj/>, Zoran VUKMAN, U našem odgovoru na izbjegličku krizu treba voditi računa o dvije kreposti – milosrđu i razboru [21.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-nasem-odgovoru-na-izbjeglicku-krizu-treba-voditi-racuna-o-dvije-kreposti-milosrdu-i-razboru/> (30.07.2022.).

d) Integracija – Posljednji korak pape Franje u odnosu prema izbjeglicama je integracija tj. uključivanje unutar svakodnevnog života zemalja domaćina koji su ih primili. Važno je ovdje razlučiti kako se ne radi o kulturološkoj asimilaciji, već pronalaženju zajedničkog jezika unutar kojeg će se poštivati pravila lokalne zajednice kao i posebnosti kulture izbjeglica.¹⁴⁶⁷ Inkulturacija izbjeglica unutar zemalja domaćina također ne podrazumijeva njihovu getoizaciju koja bi dovela do daljnjeg produblivanja jaza između izbjeglica i domaćina kao što se to dogodilo u nekim europskim sredinama.¹⁴⁶⁸ U oba slučaja radi se o negativnom društvenom fenomenu koji potiskuje različitosti i može dovesti do erupcije radikalnog fundamentalističkog nasilja kao slučaju terorističkim napada u Bruxelles-u o kojima se oglasio i papa Franjo.¹⁴⁶⁹ Zadaća Crkve u ovom posljednjem koraku je biti posrednik između društva i izbjeglica. Ona je pozvana transformirati se u zajednicu „gostoprimstva, slušanja i zajedništva“ kako bi pružila „specifičnu pastoralnu skrb izbjeglicama“ u kojoj će se voditi računa o posebnosti kulture i vjere iz koje izbjeglice dolaze.¹⁴⁷⁰ Portal Bitno.net također izvještava o nužnosti integracije izbjeglica unutar društva zemalja domaćina. Pri tome prenosi intervju s ocem Samirom Khalilom, profesorom na Pontifikalnom Orijentalnom institutu u Rimu, kao i čitavu seriju članaka u kojima on i drugi (ne)katolički intelektualci analizira islam u kontekstu velike izbjegličke krize.¹⁴⁷¹ Kroz kategoriju na portalu Bitno.net

¹⁴⁶⁷ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*.

¹⁴⁶⁸ Usp. Premyslaw SAWA, *Migrations and Spirituality in Europe. A Catholic Voice Inspired by Thought of Pope Francis*, 92-93.

¹⁴⁶⁹ Nakon terorističkih napada koji su se dogodili u Bruxelles-u u ožujku 2016. godine papa Franjo osuđuje terorističke napade i propitkuje radi li Europa dovoljno na integraciji izbjeglica koji dolaze u zapadne zemlje ili ih svjesno getoizira čime se na direktan način doprinosi njihovoj daljnjoj radikalizaciji? Svjestan težine koja pada na sve pripadnike islamske religije, on naglašava kako su teroristički napadi plod radikala i kao takvi ne predstavljaju sve muslimane. Usp. Hrvoje JUKO, „Ne možemo širom otvoriti vrata Europe izbjeglicama, a one koji su tamo ne smijemo getoizirati“.

¹⁴⁷⁰ Usp. FRANCIS, *Address of Holy Father Francis to Participants in the Plenary of the Pontifical Council for the Pastoral Care of Migrants and Itinerant People* [24.05.2013.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/may/documents/papa-francesco_20130524_migranti-itineranti.html (30.07.2022.).

¹⁴⁷¹ O. Samir Khalil smatra kako proces integracije muslimanskih izbjeglica u europske države mora započeti kroz edukaciju djece u školama. Vodeći računa o vjerskim i kulturološkim specifičnostima muslimanske zajednice, on naglašava kako je potrebno jasno dati do znanja da se zakoni zemlje u kojoj izbjeglice dolaze i borave moraju poštivati. Isti nisu postavljeni protiv izbjeglica, nego su tu da im pomognu pri integraciji. Kroz edukaciju djece i nadogradnju na postojećim vjerskim i općeljudskim vrijednostima moguće je odgajati nove generacije koji će pridonijeti međusobnog obogaćivanju zajednica u kojima se nalaze zaključuje o. Samir. Usp. Miodrag VOJVODIĆ, *Muslimani koji žele živjeti u Europi moraju se integrirati, a u tome im trebaju pomoći države* [18.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/integracija-muslimana/>, ASIANEWS, *Isusovac Samir Khalil, stručnjak za islam o migrantskoj krizi: Evo kako migrante možemo integrirati u europska društva* [08.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/razgovor-sa-strucnjakom-za-islam-isusovcem-khalilom-samirom/>. Za više članaka u kojima se analizira islam u kontekstu izbjegličke krize na portalu Bitno.net vidi: <https://www.bitno.net teme/analiza-islama/> (30.07.2022.).

„Velike teme“ i skup članaka „Analiza suvremenog islama“ redakcija portala nastoji pružiti konkretne odgovore na pitanja koja zanimaju čitatelje poput: vjerske razlika između islama i kršćanstva, odnos islama prema ženama, vjerski fundamentalizam u islamu, mogućnosti integracije muslimana u europsko društvo itd. Tako portal Bitno.net pomaže pridonijeti razumijevanju kulture i vjere koju izbjeglice sa sobom nose i otvoriti prostora za njihovu integraciju unutar hrvatskog društva.¹⁴⁷²

Od prvog dana svojega pontifikata papa Franjo hrabro staje u obranu izbjeglica koji su, u potrazi za boljom budućnošću, spremni riskirati vlastite živote. On razumije nesigurne životne uvjete i ekonomsku nejednakost poradi koje su brojni bili prisiljeni potražiti sigurnost i sreću van svojih domova, no istovremeno upozorava na varljivu sliku koja im se pritom prikazuje o razvijenim zemljama u koje bježe.¹⁴⁷³ Pri globalnom suočavanju s izbjegličkim valom papa Franjo predlaže pastoralni model od četiri koraka, koji je kasnije pretočen u „Dvadeset točaka pastoralnog djelovanja“, koji uključuje: otvorenost, protekciju, promociju i integraciju izbjeglica.

Analizirajući tekstove portala Bitno.net o suočavanju pape Franje s izbjegličkom krizom, možemo vidjeti kako redakcija portala prati ključne točke njegova pastoralnog modela. Pri izvještavanju o izbjeglicama redakcija polazi od nauka Katoličke Crkve i na izbjeglice ne gleda kao na statistiku ili prijetnju društvu u kojem dolaze. U onim slučajevima kada su se dogodili teroristički napadi, a sudionici istih su bili muslimani, redakcija portala Bitno.net jasno i nedvosmisleno daje do znanja svojim čitateljima kako se radi o radikalnim fundamentalistima te pri tome ne generalizira situaciju stvarajući tako negativnu percepciju o islamu ili muslimanima.¹⁴⁷⁴ Tekstovi o izbjegličkoj krizi na portalu Bitno.net prvenstveno su usmjereni

¹⁴⁷² U globalnom izbjegličkom valu koji se zbilo u jesen 2015. godine, kroz Hrvatsku je između rujna i studenog iste godine prošlo skoro 300 000 izbjeglica, od kojih je 545 zatražilo azil prema službenim podacima MUP-a. Taj se broj do kraja 2021. godine povećao na 4375 službena tražitelja što govori o značajnom porastu tražitelja azila. Unatoč tome Hrvatska i dalje ostaje tranzitna destinacija za izbjeglice koji bolji život traže u bogatijim i starijim člancima EU. Usp. Josip ESTERAJHER, Iskustva zbrinjavanja progranika i izbjeglica i suvremena izbjegličko-migrantska kriza u Hrvatskoj, 21., MUP, Statistika: Tražitelji međunarodne zaštite, u: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-trazitelji-medjunarodne-zastite/283234> (30.07.2022.).

¹⁴⁷³ Usp. Stjepan BREBIĆ, Globalizacija migracije i profetizam pape Franje, u: *Nova prisutnost*, 17 (2019.) 1, 94-95.

¹⁴⁷⁴ Osim o slučaju terorističkog napada u Bruxelles-u, redakcija portala Bitno.net izvještava o terorističkom napadu u Parizu točnije, na redakciju satiričkog magazina Charlie Hebdo. Teroristički napad na redakciju uslijedio je kao reakcija na objavu satiričke slike proroka Muhameda. Redakcija portala Bitno.net pri izvještavanju o tom slučaju ne generalizira dajući pritom negativnu sliku o islamu ili muslimanima, već ističe kako se radi o činu fundamentalističkih radikala. Istovremeno se na portalu otvara tema o slobodi govora, pri čemu redakcija, prateći papine reakcije, ističe kako ista ne smije biti usmjerena prema vrijeđanju ili omalovažavanju drugih. Za više

prema pružanju pomoći onima koji su u nevolji, a sekundarno prema njihovoj promociji i potencijalnoj integraciji u društvo. U tom cilju, redakcija portala Bitno.net prenosi pozive svećenika, biskupa i crkvenih institucija za aktivnijim angažmanom vjernika u onim sredinama koje mogu i spremne su pomoći, kao i svjedočanstva tj. primjere dobre prakse rada s izbjeglicama. Konačna točka ovog zajedničkog puta prema papi Franji i portalu Bitno.net, a koja se prenosi čitateljima, trebala bi biti puna integracija izbjeglica u društvo kroz međusobno uvažavanje kulturoloških različitosti i prihvaćanje zakona zemlje domaćina.

Izvještavajući o izbjegličkoj krizi u Hrvatskoj i svijetu, te pritom prateći papin teološko-pastoralni model od četiri koraka, portal Bitno.net igra dvojaku ulogu. On istovremeno progovara o novom pastoralnom dinamizmu kojeg papa Franjo nastoji implementirati unutar Crkve kroz njezino suočavanje s izazovima izbjegličke krize te posredno potiče svoje čitatelje na usvajanje i prakticiranje pozitivnih kršćanskih vrednota utemeljenih na evanđeoskim vrijednostima. Premda je značajan dio članaka na Bitno.net-u o ovoj temi produkt novinara portala¹⁴⁷⁵, dublja teološko-pastoralna analiza teme izbjegličke krize prepuštena je u većini slučajeva vanjskim suradnicima.¹⁴⁷⁶ Redakcija portala Bitno.net usredotočena je prvenstveno na prijenos sadržaja i stavova drugih pojedinaca, iako kroz izvorne članke, kroz koje nastoji (in)formirati svoje čitatelje te ih potaknuti na aktivnije sudjelovanje zbog čega u konačnici na portalu izostaju dublje redakcije teološko-pastoralne analize o ovoj temi. Sve do sada navedeno potvrđuje kako je teološko-pastoralni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema otvaranju aktualnih teološko-pastoralnih tema.

članaka o napadu na redakciju Charlie Hebdo i papinim reakcijama na portalu Bitno.net vidi: <https://www.bitno.net/teme/charlie-hebdo/> (30.07.2022.).

¹⁴⁷⁵ Grafička slika 70.

¹⁴⁷⁶ Kroz sadržajnu analizu izvještavanja redakcije portala Bitno.net o izbjegličkom valu koji je zahvatio Hrvatsku vidimo kako su kolumnisti Nikolina Nakić i Zoran Vukman najdublje pristupili teološko-pastoralnoj analizi ove teme. Premda je redakcija portala producirala značajan broj izvornih članaka isti su informativne naravi tj. prenose mišljenja ili osvrte drugih pojedinaca angažiranih oko izbjegličkog vala. Osim dvoje navedenih, bivši zamjenik glavnog urednika Goran Andrijanić također pruža kvalitetan teološko-pastoralni osvrt o izbjegličkom valu i preporuku upućenu svima, poglavito čitatelji portala, kako se postaviti prema ovom izvanrednom događaju. Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Kako kršćani trebaju reagirati na val izbjeglica koji se približava Hrvatskoj?, Nikolina NAKIĆ, O prizorima očajne djece i Djevice Mariji koju smo zaboravili, ali ona nas nije, Nikolina NAKIĆ, Kršćanstvo, migranti i zdrav razum [29.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/ogledalo-duse/krscanstvo-migranti-zdrav-razum/>, Nikolina NAKIĆ, Nikolina Nakić: Tvrdnja da je Sveta obitelj prilikom bijega u Egipat bila kao izbjeglice je netočna i nepoštena [04.01.2019.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/ogledalo-duse/nikolina-nakic-tvrdnja-da-je-sveta-obitelj-prilikom-bijega-u-egipat-bila-kao-izbjeglice-je-netocna-i-nepostena/>, Zoran VUKMAN, U našem odgovoru na izbjegličku krizu treba voditi računa o dvije kreposti – milosrđu i razboru, Zoran VUKMAN, Tko doista ugrožava „kršćanski“ Zapad? [05.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zoran-vukman-o-tome-tko-doista-ugrozava-krscanski-zapad/> (30.07.2022.).

5.2.9.2. Sadržajna analiza članaka na portalu Bitno.net o pastoralnoj skrbi za rastavljene u svjetlu pobudnice *Radost ljubavi*

U prethodnim poglavljima istaknuli smo kako se obitelj, prema viđenju pape Franje, danas nalazi pred najžešćim napadima „kulture odbacivanja“. Papa Franjo kao vjerski poglavar nastoji stati u obranu obitelji te je sačuvati kroz poticanje na unošenje pozitivnih kršćanskih vrednota poput: dijaloga, solidarnosti, međusobnog uvažavanja, poštivanje, molitve itd.¹⁴⁷⁷ Unatoč najboljim namjerama te prethodno postavljenim pastoralnim modelima, ponekad dolazi do loma unutar obiteljske zajednice i rastave između supružnika.¹⁴⁷⁸ Iako se u društvu naglašava kako rastava braka najviše pogađa djecu te za njih predstavlja negativno, ponekad i traumatično iskustvo,¹⁴⁷⁹ posljedice rastave su daleko šire - pogotovo ako gledamo na ovu situaciju iz vjerničke perspektive. U današnjoj pastoralnoj praksi nije lako pomiriti istinu o nerazrješivosti braka i poruku o Božanskom milosrđu¹⁴⁸⁰, a pitanje o pripuštanju sakramentima rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih predstavlja jednu od gorućih tema unutar Crkve¹⁴⁸¹. Kako bi pružio odgovore na ova i brojna druga pitanja koja pogađaju ljudsku obitelj papa Franjo saziva prvo izvanrednu (2014.), a kasnije i redovitu (2015.) sinodu o obitelji.¹⁴⁸² Produkt obaju sinoda je posinodalna pobudnica *Radost ljubavi* koja je predstavila novu teološko-pastoralnu viziju

¹⁴⁷⁷ Usp. Jadranka GARMAZ – Antun VOLENIK, Pastoralni i odgojno katehetski naglasci sedmog i osmog poglavlja posinodalne pobudnice *Amoris laetitia*, 96-97.

¹⁴⁷⁸ Na razini EU u 2020. godini 1.4 milijuna stanovnika je sklopilo brak, dok je istovremeno 800 000 stanovnika zatražilo razvod. *Eurostat-ovi* podatci svjedoče kako je od 60-ih godina prošlog stoljeća značajno opao broj sklopljenih brakova (sa 8.0 sklopljenih brakova na 1000 ljudi 1964. godine, na 3.2 sklopljena braka na 1000 ljudi 2020. godine), dok je broj razvoda doživio manje povećanje (0.8 razvoda na 1000 ljudi 1964. godine, na 1.6 razvoda 2020. godine). Pri tome se katolic Usp. EUROSTAT, Marriage and divorce statistics, u: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics#Fewer_marriages.2C_fewer_divorces (30.07.2022.).

¹⁴⁷⁹ Usp. Pero ARAČIĆ, Djeca iz rastavljenih brakova i njihove obitelji: Njihova opterećenja i njihovi brakovi i obitelji, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 2, 237-251., Paul A. AMATO, Učinci rastave braka na odrasle i djecu: najnoviji nalazi, u: *Društvena istraživanja*, 23 (2014.) 1, 5-24.

¹⁴⁸⁰ Usp. Ivo DŽINIĆ, Pastoralne smjernice za rad s razvedenima i ponovno civilno vjenčanima. Poziv na dijakonijsko djelovanje, u: *Riječki teološki časopis*, 31 (2008.) 1, 203.

¹⁴⁸¹ Za više informacija o pripuštanju rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih crkvenim sakramentima kroz prizmu apostolske pobudnice *Radost ljubavi* vidi: Mario PREDEN, *Tijek nastanka posinodalne apostolske pobudnice Amoris laetitia – Radost ljubavi s obzirom na pitanje o pripuštanju sakramentima rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih*, Katolički bogoslovni fakultet, licencijatski rad, Zagreb, 2021.

¹⁴⁸² Prva izvanredna sinoda održana je 05. do 19. listopada 2014. godine pod nazivom: „Pastoralni izazovi vezani uz obitelj u kontekstu evangelizacije“. Druga redovita sinoda održana je 04. do 25. listopada 2015. godine pod nazivom: „Poziv i poslanje u Crkvi i suvremenom svijetu“. U oba susreta nastojalo se zajednički promišljati o izazovima s kojima se suočava obitelj u današnjem svijetu. Na sinodama su, uz biskupe, sudjelovali također i vjernici laici, koji su svojim osvrtima i idejama nastojali pridonijeti zajedničkoj raspravi. Kroz slušanje, dijalog, suočavanje, razilaženje, nudičenje rješenja, prijemne točke i pitanja koja su ostala otvorena nastoji se proširiti pogled na Crkvu, njezinu narav i poslanje u suvremenom svijetu. Produkt ove zajedničke suradnje je apostolska pobudnica *Radost ljubavi*. Usp. Anton TAMARUT, Crkva u nauku pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 1, 71., USCCB, 2014-2015 Synods of Bishops on Family, u: <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/2014-2015-synods-bishops-family#tab--xiv-ordinary-general-assembly-of-the-synod-of-bishops-on-the-family-2015> (30.07.2022.).

Crkve naspram obitelji - poglavito onih članova koji su najviše ranjeni negativnim društvenim utjecajima. Papa Franjo, pri teološkom razlučivanju, za razliku od svojeg prethodnika Benedikta XVI., polazi od konkretne pastoralne situacije unutar koje nastoji oblikovati vlastitu teološko-pastoralnu viziju¹⁴⁸³. Njegov stav o primanju sakramenata od strane rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih, kojeg ćemo u ovom dijelu rada analizirati, ne predstavlja raskid s naukom Katoličke Crkve¹⁴⁸⁴, već nadogradnju na postojećim temeljima vodeći pritom računa o otežavajućim društveno-kulturološkim i vjerskim okolnostima.¹⁴⁸⁵

Izvanredna i potom redovita sinoda o obitelji, kao i izlazak posinodalne apostolske pobudnice *Radost ljubavi* (2016.), podigli su svojevrsnu medijsku prašinu. Unutar medijskog prostora često su bila istaknuta „veća očekivanja“ od strane (progresivnih) pojedinaca koji su vjerovali da će papa Franjo revidirati crkveni stav prema rastavljenima i ponovno civilno vjenčanima te istospolnim zajednicama.¹⁴⁸⁶ Redakcija portala Bitno.net, pri praćenju izvanredne i redovite sinode o obitelji te izlaženju posinodalne apostolske pobudnice *Radost ljubavi*, nastoji izvještavati objektivno bez ideološkog svrstavanja u konzervativne ili progresivne tabore. Pri sadržajnoj analizi ovog teološko-pastoralnog aspekta pape Franje, kao i članaka na portalu Bitno.net povezanih s njime, usredotočit ćemo se na četiri faze¹⁴⁸⁷ koje je potrebno ispuniti na putu prema boljoj integraciji rastavljenih osoba unutar Crkve, a to su: prihvaćanje, praćenje, razlučivanje i uključivanje. Želimo prikazati na koji način papa Franjo pristupa skrbi za rastavljene članove unutar Crkve, vidjeti dolazi li do promijene unutar katoličkog nauka te utvrditi na koji način redakcija portala Bitno.net izvještava čitatelje o ovim važnim događajima i onome što je uslijedilo nakon njih.

Pri pretraživanju portala internom tražilicom koristili smo se oznakama #papaFranjo, #Sinodaobitelji, #Sinodaobitelji2015, #Amorislaetitia, #pričestzarazvedene kako bi u što većoj mjeri obuhvatili sadržaj o ovoj temi na portalu Bitno.net. U pojedinim slučajevima izostaju odgovarajuće oznake (#), ali je kroz nadnaslov, naslov ili ostalu opremu teksta jasno vidljivo kako se radi o sadržaju koji odgovara parametrima naše pretrage. Pri sadržajnoj analizi

¹⁴⁸³ Usp. Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, 286.

¹⁴⁸⁴ Mario PREDEN, *Tijek nastanka posinodalne apostolske pobudnice Amoris laetitia – Radost ljubavi s obzirom na pitanje o pripuštanju sakramentima rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih*, 82., 89.

¹⁴⁸⁵ Usp. Jadranka GARMAZ, Kako osnažiti obitelj?, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 3, 371-374.

¹⁴⁸⁶ Usp. Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, 291-292.

¹⁴⁸⁷ Premda papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Radost ljubavi* naglašava tri faze (pratiti – razlučivati - integrirati) mi smo se u ovom radu odlučili dodati i istražiti još jedan (pred)korak – prihvaćati. Potrebno je prvenstveno prihvatiti osobe koje žive u neredovitim zajednicama tj. izbjeći njihovo marginaliziranje, kako bismo im mogli izići u susret, pratiti ih i u konačnici dovesti do što bolje integracije u svakodnevni život Crkve.

obuhvatili smo 120 članaka u periodu između 13. ožujka 2013. godine i 31. prosinca 2019. godine.¹⁴⁸⁸ Najviše se o temama izvanredne i redovite sinode o obitelji te posinodalnoj pobudnici pisalo na portalu uoči, za vrijeme i neposredno nakon njihova održavanja/izlaska – poglavito u listopadu 2015. godine kada su bili najvidljiviji prijepori između sudionika sinode. Analizirajući izvornost sadržaja članaka na portalu o ovoj temi¹⁴⁸⁹ vidimo kako je 64,12% članaka izvornog sadržaja tj. plod pojedinaca angažiranih na Bitno.net-u. Premda se radi o značajnom postotku izvornih članaka, isti su primarno informativne naravi tj. pretežno prenose osvrte raznih biskupa na sinodu ili kronološki prate događaje vezane za obje sinode i izlazak apostolske pobudnice. Povremeno na portalu možemo pronaći izvorne teološko-pastoralne osvrte na sinode ili pobudnicu od strane vanjskih suradnika portala. Međutim ovakav tip izvornog autorskog sadržaja, kroz koji se čitateljima portala nastoji razjasniti što sinoda o obitelji donosi, u konačnici predstavljaju manjinu kada je u pitanju ova tema.¹⁴⁹⁰

Tablica 74. Izvještavanje o pastoralnoj skrbi za rastavljene na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

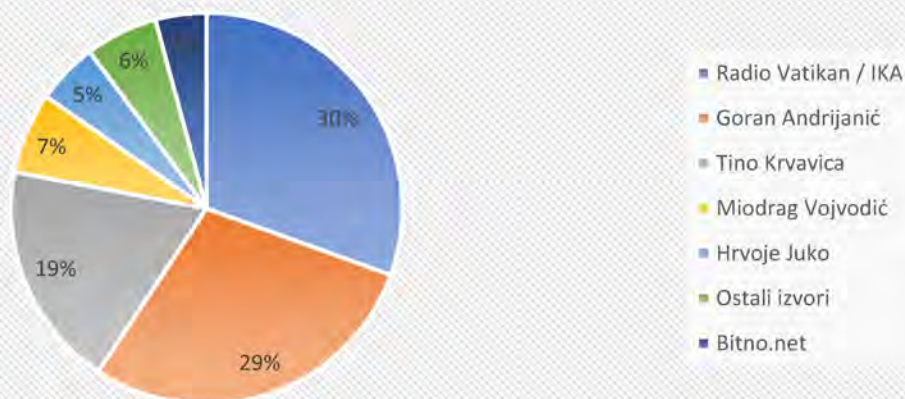
Godina	Izvještavanje o pastoralnoj skrbi za rastavljene na portalu Bitno.net
2013.	0
2014.	14
2015.	66
2016.	24
2017.	14
2018.	2
2019.	0
UKUPNO	120

¹⁴⁸⁸ Tablica 74.

¹⁴⁸⁹ Grafička slika 71.

¹⁴⁹⁰ Usp. Hrvoje JUKO, „Kasperovske kontraverze“, „smutnije savjesti“ i ostale sporne teme Sinode o obitelj, [20.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kasperovske-kontroverze-smutnije-savjesti-i-ostale-sporne-teme-sinode-o-obitelji/>, Hrvoje JUKO, Ovo su glavni prigovori dokumentu Instrumentum laboris – radnom dokumentu Sinode [09.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ovo-su-glavni-prigovori-dokumentu-instrumentum-laboris-radnom-dokumentu-sinode/>, Hrvoje JUKO, Ispravno čitanje završnog dokumenta Sinode može jedino potvrditi nepromjenjivi nauk i praksu Crkve [01.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ispravno-citanje-završnog-dokumenta-sinode-moze-jedino-potvrditi-nepromjenjivi-nauk-i-praksu-crkve/> (30.07.2022.). Tino KRVAVICA, Apostolska pobudnica o obitelji ipak sredinom travnja: trebamo li strepiti ili radovati se? [17.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/apostolska-pobudnica/> (30.07.2022.).

Izbornost sadržaja o pastoralnoj skrbi za rastavljene portalu Bitno.net

Grafička slika 71. Izbornost sadržaja o pastoralnoj skrbi za rastavljene na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tablica 75. Sadržajna analiza članaka o pastoralnoj skrbi za rastavljene objavljena kroz članke na portalu Bitno.net (13. ožujka 2013. – 31. prosinca 2019.), izvor: Bitno.net

Tematsko područje:	
PASTORALNA SKRB CRKVE ZA RASTAVLJENJE	
Teme	Naglasci
Prihvatanje	<ul style="list-style-type: none"> • „Papa Franjo želi da se ljudi koji se nađu u takvim situacijama ne osjećaju napuštenima, da im je pružena potpora u zajednicama, ali bez ikakvog odstupanja od nauka Crkve.“¹⁴⁹¹. • „Novost koju ova pobudnica donosi je njezin ton. Ona poziva sve svećenike da se prema ljudima u teškim situacijama odnose toplo i brižno. Ne postoji „jedna veličina za sve“, lokalne crkve potiče da prilagode crkveno učenje sa Sinode određenim okolnostima“¹⁴⁹²; • „Crkva koja iskreno skrbi za obitelj podsjetila je svijet na njezinu nezamjenjivu vrijednost (...) Taj poziv upućujemo i razvedenim osobama koje su u novoj civilnoj zajednici i koje, iako ne

¹⁴⁹¹Goran ANDRIJANIĆ, „Crkva ne smije ljudima nuditi „razvodnjenu“ vjeru ili pristajati na sekularizirani duh, vremena“ [26.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-ne-smije-ljudima-nuditi-razvodnjenu-vjeru-ili-pristajati-na-sekularizirani-duh-vremena/> (30.07.2022.).

¹⁴⁹²Tino KRVAVICA, Što kardinali i biskupi misle o Papinoj pobudnici „Amoris laetitia“ [12.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinali-i-biskupi-o-papinoj-pobudnici-amoris-laetitia/> (30.07.2022.).

	<p>mogu pristupiti pričesti, nisu isključene iz Crkve. Smatramo kako je važno da ti ljudi iskreno razgovaraju sa svećenikom koji će im pomoći gledati na svoju situaciju očima Isusa Krista, u svijetlu nepromjenjivog nauka Katoličke Crkve.¹⁴⁹³;</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Na temu ranjenih obitelji, rečeno je da i one svjedoče „fragmente evanđelja“, pokazuju, „iznenađujuću duhovnu dimenziju“ i da im je prije svega potrebno milosrđe i pravednost. One stavljaju „na kušnju sposobnost Crkve da izvrši vlastito poslanje“. Crkva ne osuđuje, nego spašava te treba s milosrđem gledati one koji žedaju za Bogom. Istovremeno je naglašeno da milosrđe podrazumijeva istinu i zahtjeva pokajanje i obraćenje.“¹⁴⁹⁴.
Praćenje	<ul style="list-style-type: none"> • „Postoje slučajevi u kojima je rastava neizbježna. Ponekad može postati čak i moralno nužna, kada je potrebno slabijeg bračnog druga ili malu djecu sačuvati od težih rana uzrokovanih arogancijom i nasiljem, ponižavanjem i izrabljivanjem, zastranjivanjem i ravnodušnošću (...) Oko nas nalazimo razne obitelji u takozvanim neredovitom situacijama – ne volim tu riječ – postavljamo si mnogo pitanja: kako im pomoći? (...) Molimo od Gospodina veliku vjeru, da gledamo stvarnost Božjim očima; i veliku ljubav, da pristupamo ljudima njegovim milosrdnim srcem.“¹⁴⁹⁵; • „Papa Franjo nije sazvaio Sinodu kako bi se s biskupima dogovarao o promjenama onoga što Katolička Crkva na temelju Božanske objave vjeruje o braku i obitelji, niti da bi se borio protiv suvremene kulture, nego da se što bolje utvrde problemi koje ona sa sobom nosi, kako bi se spomenutu kulturu evangeliziralo te pomoglo ljudima i u suvremenim društvenim okolnostima otkriti ljepotu čovjeka, braka i obitelji življenih po Božjem naumu.“¹⁴⁹⁶; • „Papa je podsjetio da na putu bračne ljubavi i obiteljskog života također postoje situacije koje zahtijevaju teške izbore koje je potrebno donijeti u skladu s ispravnim razumom. „U obiteljskoj stvarnosti ponekad postoje konkretni „čvorovi“ na koje se mora odgovoriti razboritom savješću. Važno je da se supružnike, roditelje ne ostavi same, nego da ih se prati u njihovu opredjeljenju da žive Evanđelje u konkretnosti života. S druge strane, dobro znamo da smo pozvani formirati savjest, a ne se pretvarati da ju zamjenjujemo – istaknuo je papa Franjo.“¹⁴⁹⁷; • „Ne postoji dobra ili loša obitelj. Sve zahtijevaju pastoralnu njegu. (Pobudnica) se dotiče svih stvarnost koje obitelj može iskusiti. Danas Crkva može reći kako je otvorila oči prema

¹⁴⁹³Goran ANDRIJANIĆ, „Sinoda nije promijenila euharistijsku disciplinu, ostali su isti kriteriji za dijeljenje pričesti“ [25.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sinoda-nije-promijenila-euharistijsku-disciplinu-ostali-su-isti-kriteriji-za-dijeljenje-pritesti/> (30.07.2022.).

¹⁴⁹⁴RADIO VATIKAN, Nerazrješivost ženidbe nije teret, nego izvor milosti [11.10.2015s.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nerazrjesivost-zenidbe-nije-teret-nego-izvor-milosti/> (30.07.2022.).

¹⁴⁹⁵IKA, Što je Papa mislio kada je kazao: „Ponekad je rastava neizbježna, čak i moralno nužna“.

¹⁴⁹⁶Goran ANDRIJANIĆ, Biskup Ante Škvorčević: Strah da će Sinoda izdati evanđeosko poimanje braka je neutemeljan [28.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/biskup-antun-skvorcevic-strah-da-ce-sinoda-izdati-evanđeosko-poimanje-braka-je-neutemeljen/> (30.07.2022.).

¹⁴⁹⁷RADIO VATIKAN, Važna Papina poruka: Jedno pitanje odlučuje o budućnosti Crkve i svijeta... [12.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vazna-papina-poruka-jedno-pitanje-odlucuje-buducnost-crkve-svijeta/> (30.07.2022.).

	stvarnostima obitelji. Moći ćemo pratiti (sve) tipove obitelji kao Crkva, kao zajednica, u svim situacijama.“ ¹⁴⁹⁸ ;
Razlučivanje	<ul style="list-style-type: none"> ● „Papa nije donio nikakav novi zakon, niti je poništio postojeći (...) Tu Papa kaže da ima slučajeva u kojima neka rastavljena i ponovno oženjena osoba katoličke vjere, nakon razgovora sa svećenikom, može biti opravdana u odlučivanju da ne nosi krivnju koja bi je isključivala od primanja sakramenata, uključujući pričest. To ne mijenja mnogo po pitanju svakodnevice u pastoralnoj praksi. Ta se vrsta pastoralne prilagodbe, koju se nekad naziva „rješavanje kroz unutarnje forume“, već prakticira.“¹⁴⁹⁹; ● „<i>Amoris laetitia</i> ne implicira nikakav učiteljski pomak prema „etici situacije“, ne podučava da osoba u teškom grijehu može primiti sakramente, niti čin koji je u sebi loš može postati dobar, ali kaže kako u procjeni krivnje mogu postojati „olakotne okolnosti“ koje se u slučaju neregularnog zajedničkog življenja mogu odnositi na, primjerice, brigu za djecu.“¹⁵⁰⁰; ● „Papa Franjo je istaknu da središnje mjesto obitelji kako u „pastoralnom obraćenju“ naših zajednica tako i u „misionarskoj preobrazbi Crkve“ zahtjeva da se u promišljanju o braku i obitelji nikad ne izgubi pastoralni vidik i pozornost na rane čovječanstva. Trebamo biti svjesni i strastveni tumači vjere u kontekstu u kojem društvene strukture manje podupiru pojedince nego u prošlosti, dok se suočavaju sa složenim stvarnostima obiteljskog života. Vjerni Kristovu nauku moramo s realizmom, mudročću promatrati stvarnost obitelji u svojoj njoj složenost.“¹⁵⁰¹; ● „Niti u jednom trenutku Papa ne dovodi u pitanje argumente svojih prethodnika. I ti argumenti ne temelje se na subjektivnoj krivnji braće i sestara koji su u takvoj situaciji, nego na objektivnom i vidljivom načinu života koji je u suprotnosti s riječima Krista (...) Bez ulaženja u detalje, dovoljno je primijetiti da se ova fusnota (351.) referira na objektivne situacije grijeha općenito, ne na pojedinačne slučajeve razvedenih koji žive u drugom braku i čija situacija ima specifične značajke.“¹⁵⁰².

¹⁴⁹⁸ Tino KRVAVICA, Što kardinali i biskupi misle o Papinoj pobudnici „Amoris laetitia“.

¹⁴⁹⁹CRUX, John L. Allen o Amoris laetitia: Kako papa Franjo otkriva najveću tajnu Crkve [11.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vjera/john-l-allen-amoris-laetitia/> (30.07.2022.).

¹⁵⁰⁰Ivo DŽEBA, Kardinal Müller: Amoris laetitia u skladu je s katoličkim naukom [01.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinal-muller-amoris-laetitia-u-skladu-je-s-katolicnim-naukom/> (30.07.2022.).

¹⁵⁰¹RADIO VATIKAN, Papa ustanovio novi institut „Ivan Pavao II. za obitelj“: Pastoralne prakse prošlosti nisu dovoljne, potreban je raznolik pristup [20.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/summa-familiae-cura-institut-ivan-pavao-ii/> (30.07.2022.).

¹⁵⁰²Goran ANDRIJANIĆ, Kardinal Müller: Papina pobudnica u suglasju je s naukom Crkve o pričesti za razvedene [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinal-muller-papina-pobudnica-suglasju-s-naukom-crkve-pricesti-razvedene/> (30.07.2022.).

<p>Uključivanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „Sinoda je pokušala, unutar granica mogućnosti, integrirati rastavljene i ponovno vjenčane u Crkvu, ali ne u takvoj mjeri da bi dala dojam kako osoba može živjeti u preljubu i dalje primati svetu pričest. To bi bilo protivno samom nauku Gospodina Isusa.“¹⁵⁰³; • „Crkva je pozvana živjeti svoje poslanje u djelatnoj ljubavi koja ne osuđuje druge upirući prstom u njih, već poput majke osjeća dužnost tražiti i liječiti ranjene parove s uljem prihvaćanja i suosjećanja, biti „poljska bolnica“ s vratima otvorenim za prihvata svakoga tko kuca i traži podršku, te štoviše da izlazi iz svojih ograda prema drugima s ljubavlju hod zajedno s ranjenim bićem, da ga uključi i vodi k izvoru spasenja.“¹⁵⁰⁴; • „Vjerojatno se poteškoća, koje su nastale i koje su u Crkvi i dalje prisutne, ne odnose samo na pojedine vidike sadržaja, nego također na tu promjenu stava na koju nas Papa poziva... Osim što je „Amoris laetitia“ crkveni zagrljaj obitelji i njezinih problema, koji doista pomaže utjeloviti evanđelje u obitelji koja već jest evanđelje, vjerujem da je istovremeno poziv obiteljima da pomognu suradnjom i da doprinesu rastu Crkve.“¹⁵⁰⁵; • „Pokornički put u tradicionalnoj praksi Crkve može se odnositi i na slušanje onih koji još nisu voljni promijeniti svoj život, ali svejedno imaju želje za obraćenjem. Ispovjednici ih mogu saslušati, dati im dobre savjete, pripremati ih i voditi prema obraćenju, ali ne mogu im dati odriješnje, jer je ono moguće samo za osobe koje su odlučile promijeniti život, podsjetio je kardinal Erdo (...) te poručio da „uključivanje razvedenih osoba koje su u drugom, civilnom braku, može biti ostvareno i na druge načine, a ne isključivo pripuštanjem euharistiji.“¹⁵⁰⁶.
----------------------------	---

Ukazujući na četiri podteme ili područja praćenja kada je u pitanju pastoralna skrb Crkve prema rastavljenima – promatran kroz obje sinode i apostolsku pobudnicu *Radost ljubavi* – nastojali smo ukazati na neke teološko-pastoralne novine koje dolaze s papom Franjom. Istaknuti naglasci¹⁵⁰⁷ ne predstavljaju svako moguće spominjanje ove teme na portalu, već reprezentativno usmjerenje pape Franje kao i refleksiju drugih biskupa o papi kada je u pitanju pastoral rastavljenih u Crkvi. Slijedeći četiri ključne točke pastorala rastavljenih u Crkvi

¹⁵⁰³RADIO VATIKAN, Analizirali smo sinodalni tekst i ne vidimo nikakvih dokaza o promjeni nauka [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/nadbiskup-gadecki-analizirali-smo-sinodski-tekst-i-ne-vidimo-nikakvih-dokaza-o-promjeni-nauka/> (30.07.2022.).

¹⁵⁰⁴IKA, Ovo je Božji san za stvorenje: Da se ostvari u zajednici ljubavi muškarca i žene [04.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ovo-je-bozji-san-za-stvorenje-da-se-ostvari-u-zajednici-ljubavi-muskarca-i-zene/> (30.07.2022.).

¹⁵⁰⁵RADIO VATIKAN, Kardinal Parolina: Amoris laetitia proizlazi iz nove paradigme Crkve koju Sveti Otac promiče s mudrošću, oprezom i strpljenjem [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinal-parolina-amoris-laetitia-proizlazi-iz-nove-paradigme-crkve-koju-sveti-otac-promice-s-mudrosću-oprezom-strpljenjem/> (30.07.2022.).

¹⁵⁰⁶IKA, „Uključenje osoba u neregularnim unijama u život Crkve može biti ostvareno i bez pristupa euharistiji“.

¹⁵⁰⁷ Usp. Tablica 75.

nastojat ćemo ukazati na neke teološko-pastoralne specifičnosti koji su povezane s papom, a prezentiraju se čitateljima kada su u pitanju članci koji obrađuju ovu temu:

- a) Prihvaćanje – Papa Franjo je svjestan kako danas sve veći broj pojedinaca prolazi proces razvoda ili žive u (drugom) civilnom braku što im priječi pristupanje sakramentima. Iako su njihove životne okolnosti otežavajuće, to nikako ne znači da nemaju svoje mjesto u Crkvi koja je pozvana biti otvorena baš za njih koji se nalaze na njezinim marginama.¹⁵⁰⁸ Oslonjen na svetopisamske i koncilske temelje, papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Radost ljubavi*, ističe kako je Crkva pozvana sudjelovati u njihovom životu, zazivati milost obraćenja, poticati ih na dobro, ljubav i služenje zajednici kojoj pripadaju.¹⁵⁰⁹ Franjina apostolska pobudnica predstavlja novo svjetlo ili put za one vjernike koji su duboko ranjeni procesom razvoda kao i za one koji žive u drugom braku.¹⁵¹⁰ U ovakvom pristupu pape Franje rastavljenima ocrta se njegova dvojaka vizija Crkve: Crkva kao poljska bolnica i hodočasnička Crkva. Prva podrazumijeva boravak „na terenu“, biti prisutan među najslabijima, onima koji su obilježeni izgubljenom i ranjenom ljubavlju. U tom okruženju Crkva je pozvana poput svjetionika unositi nadu i svjetlo u svijetu svjedočeći tako na praktičan način djelatno Božje milosrđe.¹⁵¹¹ Druga vizija ili hodočasnička Crkva predstavlja Crkvu kao zajednicu koja se ne zatvara pred svijetom i nije zajednica savršenih vjernika, već inkluzivna zajednica koja poznaje i priznaje svoja ograničenja, ali istovremeno želi vjerno služiti u svijetu nasljeđujući nepromjenjivi nauk koji joj je Gospodin predao.¹⁵¹² Pri izvještavanju o osobama koje su rastavljene ili žive u drugom civilnom braku redakcija portala Bitno.net prati glavne pastoralne smjernice koje zagovara i papa Franjo. Novinari koji pokrivaju ovu temu, svjesni kako se radi o teškim životnim situacijama, nastoje istaknuti da rastavljene osobe nisu odbačene od Crkve koja uvijek ima otvorena vrata.¹⁵¹³ Redakcija portala kontinuirano naglašava kako je pri pastoralnom hodu s rastavljenima potrebno

¹⁵⁰⁸ Usp. Mary C. O'REILLY – GINDHART, Pope Francis and Joseph Selling: A New Approach to Mercy in Catholic Sexual Ethics, u: *Religions*, 8 (2017.) 12, 267.

¹⁵⁰⁹ Usp. AL, br. 78.

¹⁵¹⁰ Usp. Francis MORRISEY, Some Pastoral Implications arising from Chapter VIII of the Apostolic Exhortation *Amoris laetitia*, Canon Law Workshop, Crewe, 2016., 25., u: <https://oblates.ie/wp-content/uploads/2016/05/Canon-Law-Workshop-A-2016.pdf> (30.07.2022.).

¹⁵¹¹ Usp. Papa FRANJO – Andrea TORNELLI, *Božje je ime Milosrđe*, 67-68.

¹⁵¹² Usp. Hrvoje VARGIĆ, *Amoris laetitia: vjernost ili lom? Od Wojtyły do pape Franje*, 102.

¹⁵¹³ Usp. RADIO VATIKAN, Crkva treba strpljivo pratiti sve ljude, u milosrđu i ljubavi [10.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-treba-strpljivo-pratiti-sve-ljude-u-milosrdu-ljubavi/> (30.07.2022.).

uvijek voditi računa o evanđeoskoj istini koja nikako ne smije biti „razvodnjena“¹⁵¹⁴ u skrbi za one na crkvenim marginama. U tom smislu zanimljivo je i svjedočanstvo o. Stravinskasa, kojeg prenosi portal Bitno.net, o tome kako su njegovi roditelji živjeli bratsko – sestrinski odnos 25 godina kako bi „uskладili svoj život s Božjim očekivanjima i mogli primiti Isusa u svetoj pričesti“¹⁵¹⁵. Redakcija portala Bitno.net otvoreno i beskompromisno pristupa ovoj temi, kao i pitanju rastavljenih u Crkvi, preuzimajući pritom Franjin stav prema kojem Milosrđe ne može isključiti ili ići nauštrb Istine.

- b) Praćenje – Nakon otvaranja vrata, potrebno je unutar Crkve osigurati adekvatno praćenje rastavljenih pojedinaca ili parova. Papa Franjo jasno naglašava kako na tom putu treba biti pažljiv, ne samo prema ljudskoj krhkosti nego i njezinoj limitiranosti.¹⁵¹⁶ U tom procesu on ističe ogromnu ulogu pastira, napose svećenika, koji su pozvani pastoralno pratiti sve one koji su se našli u ovoj situaciji. Njihova uloga je rastavljenima ili civilno vjenčanima pomoći oko ispravnog odgoja savjesti, da postanu svjesni svojega stanja pred Bogom, te ih dovedu do odluke o tome što će činiti i kako dalje živjeti.¹⁵¹⁷ Pri tome nikako ne treba zanemariti redoviti obiteljski pastoral Crkve, niti dopustiti da „slabi vjera zajednice i njezino svjedočenje o nerazrješivosti ženidbe, nego štoviše, da ona upravo po toj brizi izražava svoju ljubav“¹⁵¹⁸. Papa Franjo ističe kako u situacijama neredovitog obiteljskog pastora tj. pastoralnoj skrbi za rastavljene osobe, treba „prići konstruktivno, te ih pokušati pretvoriti u hod prema punini braka i obitelji u svjetlu evanđelja. Riječ je o tomu da ih se prihvaća i prati sa strpljivošću i osjetljivošću“¹⁵¹⁹. Kako bi se ovo u punini moglo postići potrebno je, prema nekim autorima, uložiti dodatne napore prema adekvatnoj formaciji svećenika ili omogućavanju veće uključenosti osposobljenih

¹⁵¹⁴ Usp. Goran ANDRIJANIĆ, „Crkva ne smije ljudima nuditi „razvodnjenu“ vjeru ili pristajati na sekularizirani duh, vremena.

¹⁵¹⁵ Hrvoje JUKO, Moji roditelji živjeli su 25 godina kao brat i sestra, kako bi mogli ići na pričest [17.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/moji-roditelji-zivjeli-su-25-godina-kao-brat-i-sestra-kako-bi-mogli-ici-na-pricest/> (30.07.2022.).

¹⁵¹⁶ Usp. Ivan ŠARČEVIĆ, Neke smjernice za pastoral braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* (II.), u: *Diacovensia*, 29 (2021.) 2, 170.

¹⁵¹⁷ Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, 293.

¹⁵¹⁸ AL, br. 243.

¹⁵¹⁹ THE SYNOD OF BISHOPS, *The Pastoral Challenges of the Family in Context of Evangelization*, br. 43.

laika u rad Crkve na ovom području.¹⁵²⁰ Izvještavajući o obje sinode i posljedično izlasku apostolske pobudnice, vidimo kako portal Bitno.net slijedi slične naglaske kada je u pitanju pastoralno praćenje rastavljenih parova ili pojedinaca u Crkvi. Redakcija portala kroz objavljene članke redovito naglašava kako su obje sinode sazvane u cilju pružanja odgovora na izazove koje današnje vrijeme donosi za sve vrste obitelji i kako svrha sinoda nije mijenjanje postojećeg crkvenog nauka.¹⁵²¹ Pri prijenosu razmišljanja pape Franje, kao i drugih sudionika sinoda o obitelji, redakcija inzistira se na cjelovitom pristupu novoj obiteljskoj pastoralnoj dinamici tj. nastoji se ukazati na ideal obitelji, namjesto pojedinačnog (često medijskog) fokusiranja na pitanje pričešćivanja rastavljenih i ponovno vjenčanih parova.¹⁵²² Ovako gledanje na brak dovodi nas do načela postupnosti o kojem ćemo više u narednoj točki.

- c) Razlučivanje – Dodatna potvrda kako papa Franjo pri govoru o obitelji i rastavljenima ne ide nauštrb postavljenih evanđeoskih temelja, već slijedi koncilski nauk i liniju svojih prethodnika je načelo postupnosti¹⁵²³. Načelo postupnosti

¹⁵²⁰ Usp. Josip GRBAC, Rastavljeni i ponovno oženjeni: stanje i perspektive, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 3, 796.

¹⁵²¹ O ispravnom usmjerenju sinoda i mogućnosti potencijalnih izmjena unutar crkvenog nauka vidi: Goran ANDRIJANIĆ, „Sinoda nije promijenila euharistijsku disciplinu, ostali su isti kriteriji za dijeljenje pričesti“, Goran ANDRIJANIĆ, Biskup Antun Škvorčević: Strah da će Sinoda izdati evanđeosko poimanje braka je neutemeljena, Tino KRVAVICA, Bliski suradnik Pape: Doktrina se ne mijenja polurečenicama i fusnotama [22.07.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/nadbiskup-gaenswein-doktrina-se-ne-mijenja-fusnotama-amoris-laetitia-kontroverze/>, George WEIGEL, Što papa može, a što ne može promijeniti? [01.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/academicus/teologija/stvari-koje-se-ne-mogu-promijeniti/> (30.07.2022.).

¹⁵²² Prateći obje biskupske sinode o obitelji mnogi su se mediji usredotočili na dva „ključna pitanja“: odnos Crkve prema osobama u istospolnim zajednicama i mogućnost pričešćivanja rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih osoba. Iako je značajan broj članaka portala Bitno.net usredotočen na temu mogućnosti pričešćivanja rastavljenih, jer je ista najviše medijski eksponirana te je izazvala najviše prijepora, redakcija portala nastoje pružiti širi kontekst pri izvještavanju o sinodama. U člancima se ne „inzistira“ na rješavanju isključivo ovog pitanja, već se u kontekstu koncilске teologije, kao i teologije Franjinih prethodnika, nastoji pružiti cjelovita kršćanska slika obitelji kroz navođenje konkretnih papinih citata i vanjskih poveznica na druge tekstove o kršćanskoj viziji obitelji koji su prethodno objavljeni na portalu Bitno.net. Redakcije portala Bitno.net želi na ovaj način pokazati kako pitanje pričešćivanja rastavljenih nije jedino pitanje i razlog zbog kojeg su održane sinode. Usp. Breda O'BRIEN, Reflections on the Forthcoming Synod, u: *Studies*, 104 (2015.) 415, 292-301., Ann SCHNEIBLE, The Synod of the Family: a look beyond the media hype, [02.10.2014.], u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/30634/the-synod-on-the-family-a-look-beyond-the-media-hype> (30.07.2022.).

¹⁵²³ Na početku osmog poglavlja apostolske pobudnice *Radost ljubavi* papa Franjo poziva sve na ispravno pastoralno razlučivanje onih stanja unutar kojih je narušeno bračno zajedništvo. Pri tome on kreće od definicije kršćanskog braka za kojeg kaže da je „odraz sjedinjenja između Krista i Crkve, u potpunosti ostvaruje u sjedinjenju muškarca i žene, koji se daju jedno drugome u isključivoj ljubavi i slobodnoj vjernosti, koji pripadaju jedno drugom do smrti i koji se otvaraju prenošenju života, a posvećeni su sakramentom koji im daje milost da postanu kućna Crkva i kvasac novog života za društvo“. Svjestan da ima okolnosti poradi kojih nije moguće postići i ostvariti ovu puninu, on se u pobudnici *Radost ljubavi* naslanja na pobudnicu *Familiaris consortio* i nauk Ivana Pavla II. koji predlaže takozvani „zakon postupnosti“. Ovaj princip nije istovjetan „postupnosti zakona“, niti

dopušta mogućnost većeg uključivanja rastavljenih u aktivan život Crkve - premda na nepotpun način.¹⁵²⁴ Nadovezujući se na Pavla VI.¹⁵²⁵, papa Franjo ukazuje na to kako društvena stvarnost ponekad nadilazi postavljene ideje i teorije¹⁵²⁶ te kako je u radu s rastavljenima potrebno voditi računa o kompleksnim društvenim situacijama. Vodeći se načelom postupnosti izbjeci će se, u pastoralnoj skrbi za rastavljene, „nabacivanje kamenja“ zakona na ljudske živote i „skrivanje iza crkvenog nauka“.¹⁵²⁷ Pri razlučivanju konkretnih situacija potrebno je, prema papi Franji, „razabrati sastavne dijelove njihovih života koji mogu dovesti do veće otvorenosti evanđelju ženidbe u njezinoj punini“¹⁵²⁸. Ovaj proces podrazumijeva više etapa koje započinju vrednovanjem patnje¹⁵²⁹, idu preko procesa oprosta i u konačnici vode prema integraciji unutar Crkvenog života¹⁵³⁰. Uloga svećenika tijekom ovog procesa je savjetovanje osoba pri ispravnoj formaciji savjesti, u skladu s naukom Crkve, kako bi i oni pronašli svoje mjesto unutar Katoličke Crkve.¹⁵³¹ Prilikom procesa razlučivanja potrebno je također voditi računa o postojećim olakotnim ili otežavajućim okolnostima, koje se u određenoj mjeri podudaraju s onima predloženim od strane Joseph-a Ratzinger-a i Walter-a Kasper-a¹⁵³², koje mogu donekle olakšati integraciju vjernika unutar Crkve.¹⁵³³ Izvještavajući o razlučivanju,

dokida postojeći crkveni nauk o braku, već se odnosi se na postupnost u vršenju slobodnih čina od strane pojedinaca koji nisu sposobni: razumjeti, cijeniti ili potpuno provoditi u djelo objektivne zahtjeve zakona. U pastoralnoj praksi ovo se može prevesti kao uvažavanje i vrednovanje pozitivnih vjerničkih napora koji čovjeka vode prema onome što predstavlja ideal. Čak i onda kada osoba ne uspije izvršiti sve norme kada je u pitanju ideal kršćanskog života i braka, to ne znači da ona ujedno i odbija neku od njegovih vrijednosti. Usvajanje ovog principa dovodi do sprječavanja unutarcrkvene diskriminacije osoba koje iza sebe imaju brak koji je propao. Usp. AL, br. 292, 295., FC, br. 34., THE SYNOD OF BISHOPS, *The Pastoral Challenges of the Family in Context of Evangelization*, br. 45, 52., Šimo MARŠIĆ, Pastoral prihvaćanja i milosrđa u aktualnim bračno-obiteljskim izazovima, u: *Vrhbosnensia*, 21 (2017.) 1, 252-253.

¹⁵²⁴ „Crkva se okreće s ljubavlju prema onima koji sudjeluju u njezinu životu na nepotpun način i prepoznaje da Božja milost djeluje i u njihovu životu dajući im hrabrost da čine dobro, da se s ljubavlju brinu jedno za drugo i budu u službi zajednice u kojoj žive i rade“. THE SYNOD OF BISHOPS, *The Pastoral Challenges of the Family in Context of Evangelization*, br. 25.

¹⁵²⁵ Usp. EN, br. 14.

¹⁵²⁶ Usp. EG, br. 231.

¹⁵²⁷ Usp. AL, br. 305.

¹⁵²⁸ THE SYNOD OF BISHOPS, *The Pastoral Challenges of the Family in Context of Evangelization*, br. 41.

¹⁵²⁹ „Trebaju prije svega vrednovati patnju onih koji su nepravедno pretrpjeli rastavu ili razvod, rastavu ili ih je bračni drug napustio, ili su zbog zlostavljanja kojima su bili izloženi od strane bračnog druga bili prisiljeni prekinuti zajednički život“. AL, br. 242.

¹⁵³⁰ Usp. Pero ARAČIĆ, Uočiti, pratiti i liječiti najslabije u zajednici prema *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia*, 28 (2020.) 3, 393-403.

¹⁵³¹ Usp. AL, br. 37, 300.

¹⁵³² Usp. Mario PREDEN, *Tijek nastanka postsinodalne apostolske pobudnice Amoris laetitia – Radost ljubavi s obzirom na pitanje o pripuštanju sakramentima rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih*, 37,38, 84-87.

¹⁵³³ Usp. THE SYNOD OF BISHOPS, *The Vocation and Mission of the Family in the Church and in the Contemporary World*, [24.10.2015.], u: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20151026_relazione-finale-xiv-assembly_en.html, br. 51. (30.07.2022.).

unutar često kompleksnih situacija pastoralne skrbi za obitelj u neredovitim situacijama, redakcija portala Bitno.net nastoji ukazati kako se ne radi o jednostavnom putu, već procesu koji zahtjeva trajno praćenje i savjetovanje.¹⁵³⁴ Oni ističu kako se pri procesu razlučivanja trebaju izbjegavati „brza pastoralna rješenja“¹⁵³⁵ koja nikako nisu u skladu s naukom Katoličke Crkve.¹⁵³⁶ Uz navedene smjernice, redakcija portala Bitno.net progovara i o postojećoj crkvenoj pastoralnoj praksi – *foro interna*¹⁵³⁷. Oni žele ukazati na to kako je navedena pastoralna praksa postojala unutar Crkve i prije otvaranja sinoda o obitelji i kao takva ne predstavlja „novinu“ pokrenut od strane pape Franje, već otkriće „najbolje čuvane tajne u Katoličkoj Crkvi“.¹⁵³⁸ Redakcija portala Bitno.net jasno stoji na liniji katoličkog nauka i pri izvještavanju o procesu razlučivanja ne sugerira kako postoje jednostavna rješenja kojim bi se dao odgovor na sva pitanja obiteljskog pastora u neredovitim situacijama.¹⁵³⁹ Umjesto toga oni pozivaju na oprez i razbor pri razlučivanju te nastavljaju pratiti razvoje ove teme prenoseći pritom smjernice na nacionalnoj razini¹⁵⁴⁰ kako bi svoje čitatelje bolje upoznali s ovom aktualnom temom.

¹⁵³⁴ Usp. Tino KRVAVICA, Papa Franjo: Ovo je pravilna interpretacija pobudnice *Amoris laetitia*, [14.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-interpretacija-amoris-laetitiae-papa-franjo-o-amoris-laetitia/> (30.07.2022.).

¹⁵³⁵ Usp. AL, br. 298.

¹⁵³⁶ Usp. Hrvoje JUKO, Ispravno čitanje završnog dokumenta Sinode može jedino potvrditi nepromjenjivi nauk i praksu Crkve.

¹⁵³⁷ Usp. Mario PREDEN, *Tijek nastanka postsinodalne apostolske pobudnice Amoris laetitia – Radost ljubavi s obzirom na pitanje o pripuštanju sakramentima rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih*, 79, 124., Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, 297-299., Eva-Maria. FABER – Martin M. LINTNER, *Theologische Entwicklungen in Amoris Laetitia hinsichtlich der Frage der wiederverheirateten Geschiedenen*, u: <http://www.theologie-und-kirche.de/amoris-laetitia.pdf>. (30.03.2022.).

¹⁵³⁸ „U određenom smislu *Amoris laetitia* predstavlja nemalen skok, jer po prvi put u jednom vatikanskom tekstu nije formuliran samo propis, nego i prostor za pastoralnu praksu, gdje dugo podcijenjeni kapacitet Crkve za suptilnost i suosjećanje obično ulazi u priču. Drugim riječima, papa Franjo je svijetu otkrio jednu od najbolje čuvanih tajni u Katoličkoj Crkvi: Da, Crkva ima svoje zakone, i shvaća ih vrlo ozbiljno. No još više od zakona Crkva ima i ljude od krvi i mesa, i vrlo ozbiljno shvaća njihove okolnosti i borbe.“ CRUX, John L. Allen o *Amoris laetitia*: Kako papa Franjo otkriva najveću tajnu Crkve.

¹⁵³⁹ Usp. Al, br. 304.

¹⁵⁴⁰ Redakcija portala Bitno.net nastavlja pratiti i izvještavati o dosezima obaju sinoda kao i apostolske pobudnice na nacionalnoj razini i van vremenskog okvira našeg istraživanja. Pri tome poglavito prati rad HBK. Usp. BITNO.NET, HBK priprema dokument „za aktualiziranje VIII: poglavlja “ apostolske pobudnice *Amoris laetitia* [10.06.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hbk-amoris-laetitia/>, BITNO.NET, HBK objavila smjernice u primjeni VIII. Poglavlja apostolska pobudnice *Amoris laetitia* [24.06.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hbk-objavila-smjernice-u-primjeni-viii-poglavlja-apostolske-pobudnice-amoris-laetitia/>, BITNO.NET, Vijeće za nauk vjere HBK izdalo dokument „Kršćanska ženidba – sakrament ženidbe krštenih vjernika“ [01.03.2022.], u: <https://www.bitno.net/vjera/formacija/vijece-za-nauk-vjere-hbk-izdalo-dokument-krscanska-zenidba-sakramentalnost-zenidbe-krstenih-vjernika/> (30.07.2022.).

d) Uključivanje – Posljednja točka ovog procesa ili „hoda“¹⁵⁴¹ je uključivanje rastavljenih pojedinaca i parova u svakodnevni život Crkve, kako se nitko ne bi osjetio izopćenim, već živim udom Crkve.¹⁵⁴² Prema papi Franji postoje tri teološko-pastoralna razloga za uključivanje rastavljenih i ponovno vjenčanih parova unutar Crkve i župne zajednice¹⁵⁴³: prepoznavanje Božje milosti koja djeluje u svakom pojedincu, svjedočenje kako Bog ostvaruje dobro u svakoj osobi koja teži prema dobru i provedba djelatne ljubavi na lokalnoj razini usmjerene prema ostvarenju osobnih karizmi.¹⁵⁴⁴ Pri uključivanju rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih osoba treba jasno dati do znanja kako proces integracije ne mora isključivo završiti s primanjem sakramenata. Postoje različite forme i oblici uključivanja unutar kojih se rastavljenima i ponovno civilno vjenčanim osobama može jasno dati do znanja kako pripadaju živom tijelu Crkve: posebne liturgijske molitve, osobni razgovori, izdvojeni pastoralni susreti, integracija u svakodnevni život župe,¹⁵⁴⁵ pripuštanje kumstvima, službi čitača¹⁵⁴⁶ itd. Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Radost ljubavi* naglašava kako „treba u što većoj mjeri uklopiti“ rastavljene i ponovno oženjene kršćane, no pri tome se treba izbjeći „svaki povod sablazni“.¹⁵⁴⁷ Njegova otvorenost prema boljoj integraciji rastavljenih članova unutar crkvenih zajednica je u skladu s njegovom vizijom milosrdne Crkve¹⁵⁴⁸, ali nikako ne ide nauštrb prekidu kontinuiteta kojeg je postavio koncil ili njegovi prethodnici.¹⁵⁴⁹ Redakcija portala Bitno.net, prenoseći osvrt poljskog biskupa Stanislaw-a Gadecki-a, jasno daje do znanja kako je „sinoda pokušala, unutar granica mogućnost, integrirati rastavljene i ponovno vjenčane u Crkvu, ali ne u takvoj mjeri da bi dala dojam kako osoba može

¹⁵⁴¹ Usp. AL, br. 325.

¹⁵⁴² Usp. AL, br. 299-300., 229-230.

¹⁵⁴³ Usp. Stanislav ŠOTA, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici *Amoris laetitia*, 295-296.

¹⁵⁴⁴ Usp. AL, br. 222., 291.

¹⁵⁴⁵ Usp. Ivo DŽINIĆ, Pastoralne smjernice za rad s razvedenima i ponovno civilno vjenčanima. Poziv na dijakonijsko djelovanje, 208-215.

¹⁵⁴⁶ Josip GRBAC, Rastavljeni i ponovno oženjeni: stanje i perspektive, 795-796.

¹⁵⁴⁷ Usp. AL, br. 299.

¹⁵⁴⁸ „Riječ je o tome da se sve uklopi, svakome treba pomoći da nađe vlastiti način sudjelovanja u crkvenoj zajednici i tako iskusi da mu je ukazano ‘nezasluženo, bezuvjetno i besplatno’ milosrđe. Nikoga se ne smije zauvijek osuditi, jer to nije logika evanđelja! Tu ne mislim samo na rastavljene i ponovno vjenčane, nego na sve, bez obzira na stanje u kojem se nalazili. Naravno, ako se netko razmeće objektivnim grijehom kao da je dio kršćanskog ideala, ili želi nametnuti nešto drugo od onoga što Crkva uči, ne može ni na koji način tražiti da predaje vjeronauk ili propovijeda: u tom slučaju postoji nešto što ga odvaja od zajednice (usp. Mt 18,17). Takav treba iznova slušati evanđelje i njegov poziv na obraćenje. Ali čak i za tu osobu može postojati neki način sudjelovanja u životu zajednice: u socijalnim službama, molitvenim susretima ili na drugi način koji sam pojedinac predloži, a o čemu svoj sud treba donijeti župnik“. AL, br. 297.

¹⁵⁴⁹ Hrvoje VARGIĆ, *Amoris laetitia: vjernost ili lom? Od Wojtyła do pape Franje*, 205-213.

živjeti u preljubu i dalje primati svetu pričest¹⁵⁵⁰. Pri govoru o integracija rastavljenih i ponovno vjenčanih parova u Crkvi, redakcija portala naglašava kako se ista ne postiže isključivo kroz njihovo pristupanje sakramentu euharistije¹⁵⁵¹ i kako tema primanja pričesti nije centralna tema obaju sinoda, ma koliko se pojedini mediji fokusirali na to (i pritom iskrivljeno izvještavali)¹⁵⁵². Bez obzira na razilaženja između „progresivnih“ i „konzervativnih“ biskupskih struja na sinodama, o čemu opširno izvještava Bitno.net¹⁵⁵³, redakcija portala ostaje vjerna promicanju ispravnom katoličkog nauka i ne priklanja se nijednoj ideološkoj struji dok istovremeno prenosi različita razmišljanja i perspektive. Pri izvještavanju o integracija neredovitih obiteljskih situacija unutar Crkve redakcija portala naglašava kako ista ne mora biti isključivo ispunjena kroz primanje sakramenata i taj stav u konačnici prenosi svojim čitateljima¹⁵⁵⁴. Uloga Crkve u ovom posljednjem stadiju, prema redakciji portala, je „koračanje uz one koji se osjećaju isključeno“¹⁵⁵⁵, vodeći pritom računa kako uključenost ima svoje granice koje se temelje na nepromjenjivim evanđeoskim istinama.

¹⁵⁵⁰RADIO VATIKAN, Analizirali smo sinodalni tekst i ne vidimo nikakvih dokaza o promjeni nauka.

¹⁵⁵¹ „Ovo putovanje ne mora isključivo voditi prema sakramentima, već može biti orijentirano prema drugim načinima bolje integracije u život Crkve.“ Tino KRVAVICA, Papa Franjo: Ovo je pravilna interpretacija pobudnice *Amoris laetitia*.

¹⁵⁵² Usp. Goran ANDRIJANIĆ, Papa intervenirao: Pričest za rastavljene nije jedina tema ove Sinode ma što mediji tvrdili [07.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-intervenirao-pritest-za-razvedene-nije-jedina-tema-ove-sinode-ma-sto-mediji-tvrdili/>, Goran ANDRIJANIĆ, Zašto se o Sinodi izvještava netočno i tendenciozno? [26.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zasto-se-o-sinodi-izvjestava-netocno-i-tendenciozno/>, Hrvoje JUKO, S čuđenjem sam pratio medijske tvrdnje o svađama u sinodalnoj auli, jer ih nije bilo [24.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/s-cudenjem-sam-pratio-medijske-tvrdnje-o-svadama-u-sinodalnoj-auli-jer-ih-nije-bilo/> (30.07.2022.).

¹⁵⁵³ Redakcija portala Bitno.net i prije početka sinode izvještava o mogućim razilaženjima među biskupima kada je u pitanju tema pričešćivanje rastavljenih i ponovno vjenčanih osoba. Pri pokrivanju ove teme i prenošenju osvrta pojedinih biskupa redakcija portala Bitno.net se poziva na provjerene katoličke izvore (*La Civiltà Cattolica*, *L'Osservatore Romano*, *Radio Vatican*, IKA itd.) i radi intervju s pojedinim biskupima (Raymond Burke, Antun Škvorčević, Ladislav Nemet itd.) kako bi što cjelovitije izvijestila o sinodi te jasnije razlučila izvore različitih prijevora. Novinari koji pokrivaju ove teme izbjegavaju bilo kakvo ideološko svrstavanje te nastupaju prvenstveno kao izvjestitelji i kronolozi događaja kroz navođenje poveznica na prethodno objavljenih članaka na portalu Bitno.net ili drugim verificiranim katoličkim izvorima. Usp. Miodrag VOJVODIĆ, Ova sinoda bila je u napastima „tradicionalizma“ i „liberalizma“, ali na koncu smo doživjeli jedinstvo [18.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ova-sinoda-bila-je-u-napastima-tradicionalizma-liberalizma-ali-na-koncu-smo-doživjeli-jedinstvo/>, Tino KRVAVICA, Govore li kardinali Marx, Kasper i Schonborn protiv nauka Crkve? [18.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/govore-li-kardinali-marx-kasper-i-schonborn-protiv-nauka-crkve/>, Goran ANDRIJANIĆ, Müller progovorio o pismu četiriju kardinala Papi u svezi s pobudnicom *Amoris laetitia* – pročitajte što je rekao [18.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/muller-o-pismu-cetiriju-kardinala/>, Goran ANDRIJANIĆ – Tino KRVAVICA, „Nije svaka riječ koju Papa izgovara nauk Crkve, ali to ne znači da ga ne moramo poštivati“ [25.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/intervju-kardinal-raymond-burke-kardinal-burke-o-papi-franji/>, Goran ANDRIJANIĆ, Biskup Ante Škvorčević: Strah da će Sinoda izdati evanđeosko poimanje braka je neutemeljan, Hrvoje JUKO, S čuđenjem sam pratio medijske tvrdnje o svađama u sinodalnoj auli, jer ih nije bilo (30.07.2022.).

¹⁵⁵⁴ IKA, „Uključenje osoba u neregularnim unijama u život Crkve može biti ostvareno i bez pristupa euharistiji.

¹⁵⁵⁵ Tino KRVAVICA, Što kardinali i biskupi misle o Papinoj pobudnici „*Amoris laetitia*“.

Izvanredna (2014.) i redovita (2015.) sinoda o obitelji, kao i izlazak apostolske pobudnice *Radost ljubavi*, predstavlja značajan teološko-pastoralni korak Crkve prema naprijed u skrbi za obiteljsku zajednicu. To se na poseban način očituje u njezinoj pastoralnoj skrbi za ranjene obitelji, one koji se nalaze u neredovitim situacijama, pa često i na njezinim marginama. Papa Franjo, govoreći o neredovitim situacijama u obitelji, polazi od govora o Milosrđu ističući pritom kako nitko ne smije biti isključen iz crkvenog zajedništva.¹⁵⁵⁶ U njegovoj brizi za sve oblike obitelji unutar Crkve, očituje se Franjina dvojaka eklezijalna vizija okrenuta prema integraciji, ne marginalizaciji: Crkva kao poljska bolnica i hodočasnička Crkva¹⁵⁵⁷. Obje vizije, usmjerene su prema hrabrom suočavanju Crkve s negativnim društveno-kulturnim trendovima¹⁵⁵⁸ koji razaraju idealnu sliku obitelji¹⁵⁵⁹. Kada je u pitanju pastoralna skrb za obitelji u neredovitim situacijama papa Franjo predlaže model: prihvaćanja, praćenja, razlučivanja i uključivanja.¹⁵⁶⁰

Analizirajući tekstove u kojima portal Bitno.net izvještava o obje sinode, kao i izlasku apostolske pobudnice *Radost ljubavi*, vidimo kako redakcija portala prati ove teme i prije njihova početka. Pri tome novinari prenose razmišljanja te osvrte različitih pojedinaca, poglavito biskupa, koji su uključeni u pripremu i održavanje sinoda. Izvještavanje redakcije portala o ovoj temi moguće je pratiti kroz teološko-pastoralni model koji predlaže papa Franjo: prihvaćanje, praćenje, razlučivanje i uključivanje. Kroz analizirane članke vidimo kako Bitno.net o svakoj pojedinoj (pod)temi nastoji prenijeti čitateljima stavove koji su u skladu s naukom Katoličke Crkve i teološkom vizijom pape Franje za obitelj. U tome se redovito referiraju na provjerene katoličke izvore (*Radio Vatikan*, IKA, *La Civiltà Cattolica*, *L'Osservatore Romano* itd.) i donosi izvorne intervju s biskupima koji su direktno uključeni u sinodalni proces (Raymond Burke, Antun Škvorčević, Ladislav Nemet). Nadalje, redakcija portala Bitno.net, pri izvještavanju o (post)sinodalnim prijedorima izbjegava bilo kakvo ideološko svrstavanje među tzv. „konzervativne“ ili „progresivne“ struje. Redakcija se, kada su u pitanju (post)sinodalni prijedori, postavlja u formu dijaloške platforme na kojoj se mogu

¹⁵⁵⁶ Usp. AL, br. 299-300., 229-230.

¹⁵⁵⁷ Usp. FRANJO, *Kateheza pape Franje na općoj audijenciji* [28.08.2019.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/audiences/2019/documents/papa-francesco_20190828_udienza-generale.html, FRANCIS, *Audience with participants in the pilgrimage from the archdiocese of Lodz* [28.08.2019.], u: <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2022/04/28/220428f.html> (30.07.2022.).

¹⁵⁵⁸ Usp. Jadranka GARMAZ, *Kako osnažiti obitelj?* 371-374.

¹⁵⁵⁹ Usp. AL, br. 292.

¹⁵⁶⁰ Usp. AL, br. 291-312.

pronaći članci koji progovaraju o različitim viđenjima budućnosti pastoralne skrbi za obitelj u krilu Crkve. Novinari koji prenose različita stajališta biskupa, poglavito o temi pripuštanja rastavljenih pojedinaca sakramentima, nastoje pružiti širu sliku. U tome se često referiraju na koncilске i ostale službene dokumente Crkve, kao i prenose različita shvaćanja (i prihvaćanja) sinodalnih procesa, no pri tome uvijek ostaju usidreni u nauku Katoličke Crkve. Premda je značajan dio članaka na Bitno.net-u o ovoj temi produkt novinara portala¹⁵⁶¹, izostaje dublja izvorna teološko-pastoralna analiza teme tj. ista je u većini slučajeva prepuštena vanjskim suradnicima i kao takva predstavlja manjinu¹⁵⁶². Redakcija portal Bitno.net usredotočena je prvenstveno na prijenos sadržaja i stavova uključenih pojedinaca, kao i na kronološko praćenje svih događaja koji se odvijaju prije, za vrijeme i nakon sinode te zbog toga prepušta teološko-pastoralne analize vanjskim suradnicima portala.

Čitateljima portala Bitno.net, pri govoru o sinodama i apostolskoj pobudnici, redakcija želi predstaviti milosrdem obogaćenu sliku pastoralne skrbi za neredovite obiteljske situacije pape Franje slijedeći njezine četiri ključne točke: prihvaćanja, praćenja, razlučivanja i uključivanja. Unutar sadržajne analize nije uočeno kako bi poruke pape Franje uoči, za vrijeme ili nakon sinode, na bilo koji način odudarale u odnosu na službeni nauk Katoličke Crkve. U izrečenim porukama pape Franje prezentira se koncilski kontinuitet pastoralne skrbi za obitelji u neredovitim situacijama, te se često poziva na izjave i dokumente njegovih prethodnika, kao i apostolsku pobudnicu *Radost evanđelja*. Potvrda papine pravovjernosti u ovom pitanju dolazi kroz izjave brojnih biskupa (Müller, Gądecki, Parollin, Dolan itd.) prisutnih na obje sinode o obitelji, a prenesene kroz članke na portalu Bitno.net. Premda je na portalu prisutan neznatan broj čitatelja koji su razvedeni, ako ćemo se voditi statističkim podacima dobivenim u istraživanju¹⁵⁶³, jasno nam je kako papina poruka milosrdnog pastora obitelji nije namijenjena isključivo njima. Redakcija portala Bitno.net nastoji prikazati kako je s papom Franjom unesena teološko-pastoralna novost, ne u smislu promijene crkvenog nauka, u pastoral braka i obitelji unutar koje svaka obitelj ima svoje mjesto u Crkvi koja integrira, a ne marginalizira. Sve do sada navedeno potvrđuje kako je teološko-pastoralni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema otvaranju aktualnih teoloških tema.

¹⁵⁶¹ Grafička slika 71.

¹⁵⁶² Vidi fusnota 68.

¹⁵⁶³ Usp. Tablica 12. i grafička slika 19.

ZAKLJUČAK

Promatrajući crkveno vrednovanje sredstava društvene komunikacije, napose interneta, kroz četiri različita aspekta uočavamo kompleksnu dinamiku koja se kontinuirano prilagođava razvoju istih. Internet u očima crkvenog učiteljstva predstavlja jedinstvenu priliku i izazov. Ne radi se više o pukom alatu već novom komunikacijskom sredstvu koji u daleko većoj mjeri nego njegovi preteče utječe na svakodnevni život i kulturu. S razvojem i popularizacijom ovog novog sredstva društvene komunikacije mijenja se ljudsko vrednovanje prostora, percepcija vremena i način komunikacije.

Pred očima Crkve i učiteljstva rađa se „digitalni kontinent”¹⁵⁶⁴ koji sa sobom nosi nove izazove za „evangelizaciju, re-evangelizaciju i tradicionalno misijsko djelovanje”¹⁵⁶⁵. Pri evangelizacijskom djelovanju unutar ovog novog okruženja potrebno je voditi računa da se radi o posredovanom susretu jer internet po svojoj naravi isključuje neposredni ljudski kontakt. Iako se radi o značajnom nedostatku isti ne dokida ispunjavanje Kristova trajnog misijskog naloga. Primjer i ideal savršene komunikacije te evangelizacijskog djelovanja u ovom novom okruženju predstavljen je kroz sliku „Krista savršenog komunikatora”¹⁵⁶⁶ koji se prilagođava primateljevoj životnoj situaciji. U tom smislu i HBK pri (re)evangelizacijskom djelovanju stavlja naglasak na autentično životno svjedočanstvo. Uvjet za plodonosan susret ostvaruje se samo onda kada se spoji autentično svjedočanstvo navjestiteljeva života i konkretna primateljeva životna situacija.¹⁵⁶⁷ Konačni cilj evangelizacijskog djelovanja unutar digitalnog kontinenta nije zadržavanje na „digitalnim putovima”, već prelazak u stvarni svijet gdje korisnici interneta u Crkvi mogu pronaći „dom svih ljudi”.¹⁵⁶⁸

Slika Krista savršenog komunikatora na poseban način naglašena je u odgojnom aspektu kada su u pitanju oni koji su pozvani na djelovanje kroz sredstva društvene komunikacije. U tom smislu crkveno učiteljstvo ističe potrebu trajne formacije kako kod primatelja tako i kod pošiljatelja.¹⁵⁶⁹ Formacija kod primatelja ne smije se zadržati na pukom usvajanju osnovnih tehničkih elemenata, već treba zahvaćati šire prema: razvoju kritičkog prosuđivanja, odgoju savjesti i spremnosti za inkulturaciju kršćanskih vrijednosti unutar ovog novog okruženja.¹⁵⁷⁰

¹⁵⁶⁴ BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva*.

¹⁵⁶⁵ CI, br. 5.

¹⁵⁶⁶ CP, br. 11.

¹⁵⁶⁷ Usp. NSP, br. 32.

¹⁵⁶⁸ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

¹⁵⁶⁹ Usp. SZO, br. 15.

¹⁵⁷⁰ Usp. CI, br. 10-12., IM, br. 9-11.

Na ovaj se način ne odgajaju samo „pasivni promatrači” već „aktivni participanti i kritički promatrači”.¹⁵⁷¹ Kada su u pitanju pojedinci angažirani u sredstvima društvene komunikacije Crkva ističe hitnost implementacije komunikoloških predmeta na teološkim studijima, trajno usavršavanje onih koji rade u medijima i promicanje apostolata medija.¹⁵⁷² Samo kroz formaciju profesionalnih, odgovornih, moralnih i etičkih djelatnika u sredstvima društvene komunikacije Crkva se može suprotstaviti negativnim trendovima unutar medijskog prostora. Pri ovakvoj vrsti formativnog djelovanja unutar medijskog prostora potrebno je voditi računa o specifičnim izazovima kako na svjetskoj tako i na nacionalnoj razini.¹⁵⁷³

Demokratizacija medijskog prostora koja nastupa s popularizacijom interneta pridonosi razvoju njegova dijaloškog aspekta. Iako je ovo novo sredstvo društvene komunikacije prisutno svugdje crkveno učiteljstvo nas upozorava na postojanje „digitalnog jaza”¹⁵⁷⁴. Ovaj „digitalni jaz” očituje se ne samo kroz nedovoljan i ograničen pristup internetu među siromašnim nacijama, već i kroz ideološku zlouporabu te marginalizaciju vjerskog sadržaja od strane pojedinaca.¹⁵⁷⁵ Pri dijaloškom djelovanju Crkve unutar hrvatskog medijskog prostora potrebno je posebnu pozornost posvetiti „klimi sukoba i manipulacija”¹⁵⁷⁶ kojom se na negativan način pokušava utjecati na percepciju javnog mijenja građana naspram Crkve. Zatvaranjem u tabor istomišljenika, unutar ili van Crkve, bez transparentnosti i želje za dijalogom s drugima na direktan način ulazimo u sukob s koncilskim dijaloškim duhom¹⁵⁷⁷. U tom smislu Ivan Pavao II. poziva na otvoren pristup ovom novom forumu, mjestu gdje se susreće ono najbolje i najgore u ljudskoj naravi.¹⁵⁷⁸ U svojim dokumentima crkveno učiteljstvo neprestano upozorava na specifične izazove koji se javljaju s razvojem interneta te formacijom digitalnog svijeta. Papa Ivan Pavao II. upozorava na „iskrivljivanje vrijednosti”¹⁵⁷⁹, „poticanje na nasilje i mržnju”¹⁵⁸⁰ te „zapostavljanje istine i vrednota”¹⁵⁸¹. Benedikt XVI. progovara o problemu „autentičnosti

¹⁵⁷¹ CM, br. 33.

¹⁵⁷² Usp. CM, br. 25.,29., 31-32., IM, br. 15., CP, br. 106-111., SZO, br. 20-28.

¹⁵⁷³ Jerko VALKOVIĆ, Supsidijarnost u hrvatskom medijskom prostoru. Problemi i mogućnosti djelovanja, 130-145.

¹⁵⁷⁴ EI, br. 86.

¹⁵⁷⁵ Usp. EO 15-18.

¹⁵⁷⁶ CM, br. 24.

¹⁵⁷⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et Spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* [07.12.1965.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

¹⁵⁷⁸ Usp. JOHN PAUL II., *Internet: A New Forum for Proclaiming the Gospel*, br. 2.

¹⁵⁷⁹ Usp. JOHN PAUL II., *The Media and the Family: A Risk and Richness*, br. 2. i 3.

¹⁵⁸⁰ Usp. JOHN PAUL II., *The Communications Media: At the Service of Understanding Among peoples*.

¹⁵⁸¹ Usp. JOHN PAUL II., *Mass media: a friendly companion for those in search of the Father*, br. 4.

virtualnog svijeta”¹⁵⁸², „manjkavosti virtualnih prijateljstava”¹⁵⁸³ i „nedostatku ravnoteže između govora i šutnje”¹⁵⁸⁴. Papa Franjo se, u svojoj procjeni interneta kao novog sredstva društvene komunikacije, osvrće na „kulturu loših vijesti i dezinformacija”¹⁵⁸⁵ te „razgovor bez komunikacije”¹⁵⁸⁶. Premda postoji značajan broj poteškoća koji se pojavljuju unutar dijaloškog aspekta sva trojica papa, u porukama povodom Svjetskog dana sredstava društvene komunikacije, naglašavaju pozitivan pristup sredstvima, ističu potencijal koji nose i pozivaju na mudro korištenje istih.

Teološko-pastoralni aspekt interneta pred Crkvu stavlja izazov formacije nove „teologije i antropologije komunikacije”¹⁵⁸⁷ koja će teologiju učiniti komunikativnijom u prijenosu evanđelja i evanđeoskih vrijednosti. Ovdje treba imati na umu dvije krajnosti koje internet stavlja pred Crkvu: tradicionalistički i tehnicistički pristup. Prvi smjer pribjegava klasičnom neposrednom pristupu pri evangelizacijskom djelovanju (navjestitelj-primatelj) u kojem se izbjegava korištenje novih digitalnih alata za prijenos evanđeoske poruke. On se manifestira kroz strah pred korištenjem interneta, nedovoljnu pripremu za dijalog na digitalnoj platformi, bojazan od suočavanja s javnim mnijenjem ili otvorenom kritikom. Drugi smjer predstavlja dijametralnu suprotnost prvom smjeru. Pretjerano povjerenje i prenaplašavanje potencijala sredstava društvene komunikacije u evangelizacijskom djelovanju (navjestitelj-medij-primatelj) bez kritičkog promišljanja nad istima te isključivanja susreta u stvarnom svijetu vodi prema tehniciziranju evanđeoske poruke. U tom smislu tradicionalistički pristup ne iskorištava potencijal kojeg internet kao sredstvo društvene komunikacije nosi, a tehnicistički pristup ne vodi prema neposrednom susretu navjestitelja i primatelja unutar opipljive kršćanske zajednice.¹⁵⁸⁸ Sva trojica papa, svaki na svoj način, suočava se s ovim izazovom koristeći vlastite paradigme poput: „kultura kompjutora”¹⁵⁸⁹, „digitalni kontinent”¹⁵⁹⁰, „digitalni putovi”¹⁵⁹¹. Pri tome ne izbjegavaju interakciju sa sredstvima društvene komunikacije već pozivaju na njihovo korištenje uz kontinuirano promišljanje nove teoloških i antropoloških dimenzija kao i jasan poziv na prelazak iz virtualne u kršćansku zajednicu.

¹⁵⁸² Usp. BENEDIKT XVI., *Istina, navještaj i autentičnost života u digitalnom dobu*.

¹⁵⁸³ Usp. BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva*.

¹⁵⁸⁴ Usp. BENEDIKT XVI., *Silence and Word: Path of Evangelization*.

¹⁵⁸⁵ Usp. FRANJO, *Ne boj se jer ja sam s tobom (Iz 43,5). Priopćivanje nade i povjerenja u naše doba*.

¹⁵⁸⁶ Usp. FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

¹⁵⁸⁷ AN, br. 8.

¹⁵⁸⁸ Usp. Jure STRUJIC, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, 248.

¹⁵⁸⁹ JOHN PAUL II., *The Christian Message in a Computer Culture*.

¹⁵⁹⁰ BENEDIKT XVI., *Istina, navještaj i autentičnost života u digitalnom dobu*.

¹⁵⁹¹ FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

Kako bi ispravno vrednovali sadržaj s oznakom #papaFranjo objavljen na portalu Bitno.net, u drugom poglavlju ovog rada analizirali smo bitne oznake teološko-pastoralnog govora pape Franje. Pri toj analizi vodili smo se istim aspektima kao i pri analizi interneta kao novog sredstva društvene komunikacije.

Unutar evangelizacijskog aspekta papa Franjo promatra Crkvu kao Božji narod koji se trajno nalazi „na putu“¹⁵⁹². Na temelju ove koncilске slike papa Franjo govori o Crkvi kao zajednici koja je pozvana ostvarivati svoje evangelizacijsko poslanje na dvije razine *ad intra* i *ad extra*. Ishodišna točka za obje razine je uvijek nova Riječ Božja koja obnavlja kako pojedinca tako i čitavu zajednicu.¹⁵⁹³ Pozivajući se na svojega prethodnika Pavla VI.¹⁵⁹⁴ i Drugi vatikanski sabor¹⁵⁹⁵, papa Franjo naglašava potrebu (*ad intra*) obnove osobnog misionarskog žara¹⁵⁹⁶ kako bi sami evangelizatori mogli plodonosno djelovati u svijetu (*ad extra*) obnovljeni snagom Duha Svetoga¹⁵⁹⁷. Pri evangelizacijskom djelovanju *ad extra*, papa Franjo ističe potrebu proaktivnog angažmana koji uključuje odustajanje od zastarjelih pastoralnih modela i izlaženje prema marginama.¹⁵⁹⁸ Margine ljudskog društva, često prouzrokovane grijehom, predstavljaju određite i središte unutar kojeg su kršćani pozvani evangelizacijski djelovati. Pri tome su pozvani voditi se primjerom milosrdnog Samarijanca¹⁵⁹⁹ jasno dajući do znanja kako grijeh nikada ne može nadvladati Božansku milost¹⁶⁰⁰.

Odgojni aspekt teološkog govora o papi Franji može se sažeti kroz njegovu trostruku viziju Crkve kao Majke koja: trajno formira, trajno prati i trajno moli za vjernike.¹⁶⁰¹ Unutar te odgojne dimenzije Crkva je pozvana pratiti sve vjernike na njihovom životnom putu¹⁶⁰², vodeći računa o njihovim specifičnim okolnostima¹⁶⁰³ i pružajući im pritom trajnu sakramentalnu pratnju¹⁶⁰⁴. Papa Franjo želi da vjernici u Crkvi, a napose na razini župe, prepoznaju svoj drugi

¹⁵⁹² Usp. Anton TAMARUT, Poziv na revoluciju nježnosti, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 1, 9-13.

¹⁵⁹³ Usp. EG, br. 11.

¹⁵⁹⁴ PAVAO VI. *Ecclesiam suam - Crkvu svoju. Enciklika episkopatu, kleru, vjernicima cijele Crkve i svim ljudima dobre volje o putovima kojima Katolička Crkva treba da izvršuje u naše doba svoju zadaću* [06.08.1964.], Zagreb, 2000., br. 9-11.

¹⁵⁹⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio. Dekret o ekumenizmu*, br. 6

¹⁵⁹⁶ Usp. EG, br. 26.

¹⁵⁹⁷ Peter KVATERNIK, Smještanje nove evangelizacije u redoviti pastoral. Slovenska iskustva, u: *Crkva u svijetu*, 47 (2012.) 1, 114.

¹⁵⁹⁸ Usp. Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice Evangelii gaudium pape Franje, 449-450.

¹⁵⁹⁹ Usp. FT, br. 56-86.

¹⁶⁰⁰ Usp. EG, br. 84.

¹⁶⁰¹ Usp. FRANJO, *Papina kateheza na općoj audijenciji 18. rujna*

¹⁶⁰² Usp. EG, br. 169-173.

¹⁶⁰³ Usp. AQ, br. 85-89.

¹⁶⁰⁴ Usp. EG, br. 47.

dom i novu obitelj. Za njega župa predstavlja inkluzivnu, dinamičnu i odgojnu sredinu, koja istovremeno prihvaća i šalje vjernike (misionare) prema društvenim marginama.¹⁶⁰⁵ Posebnu pozornost unutar odgojnog aspekta papa Franjo posvećuje mladima poradi kojih 2018. godine saziva Sinodu o mladima. Razlog sazivanja ove Sinode je potraga za novim odgojnim putovima unutar kojih je Crkva pozvana biti prisutna kako bi saslušala mlade¹⁶⁰⁶ i bila im na raspolaganju pri prepoznavanju te otkrivanju vlastita poziva u svijetu¹⁶⁰⁷. Stavljajući se na raspolaganje mladima Crkva, kao i papa Franjo, u njima prepoznaje „plodno tlo koje Bog daruje kršćanskim zajednicama“¹⁶⁰⁸ te otkriva svoje mladoliko i obnovljeno lice¹⁶⁰⁹. Potrebno je stoga uložiti znatne napore unutar inkluzivnog crkvenog odgojnog procesa kako bi se nove generacije mladih formirali u zrele i odgovorne ljude koji će sutra preuzeti svoju ulogu u Crkvi i društvu.¹⁶¹⁰

Model poliedra¹⁶¹¹ predstavlja središnju temu dijaloškog aspekta teološko-pastoralnog govora pape Franje. Papa ovaj model primjenjuje ne samo unutar ekumenskog i međureligijskog dijaloga¹⁶¹², već i unutar obiteljske, crkvene i društvene dinamike.¹⁶¹³ Pri inzistiranju na ovom modelu papa Franjo ne stvara neku svoju novu dijalošku teologiju, već nastavlja nadograđivati na koncilskim temeljima, kao i temeljima svojih prethodnika.¹⁶¹⁴ Premda u vremenu svojega pontifikata čini značajne napore u ostvarivanju ekumenskog zajedništva oko euharistijskog stola¹⁶¹⁵, napose prema Pravoslavnim Crkvama¹⁶¹⁶, papa Franjo ne zapostavlja međureligijski dijalog koji pritom temelji na zajedničkoj tj. bratskoj suradnji usmjerenoj prema izgradnji mira.¹⁶¹⁷ Oba dijaloška usmjerenja mogu se na praktičnoj razini potkrijepiti brojnim apostolskim putovanjima¹⁶¹⁸ na kojima se papa susreće s političkim i vjerskim pripadnicima, kao i privatnim audijencijama unutar kojih papa Franjo čini značajne,

¹⁶⁰⁵ Usp. EG, br. 28.

¹⁶⁰⁶ Usp. SYNOD OF BISHOPS, *Young People, the Faith and Vocation Discernment*, br. 6-9.

¹⁶⁰⁷ Usp. SYNOD OF BISHOPS, *Young People, the Faith and Vocation Discernment*, br. 91-94, 104-105.

¹⁶⁰⁸ FRANCIS, *Message of the Holy Father to participants in the 20th Latin American Meeting of Youth Pastoral Leaders*.

¹⁶⁰⁹ PAUL VI., *Address of Pope Paul VI to young men and women of the world* [08.12.1965.], u: https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/speeches/1965/documents/hf_p-vi_spe_19651208_epilogo-concilio-giovani.html (30.07.2022.).

¹⁶¹⁰ Usp. FRANCIS, *Message of His Holiness Pope Francis for the XXXII. World Youth Day 2017*.

¹⁶¹¹ Usp. EG, br. 234-237., FT, br. 215., QA, br. 29.

¹⁶¹² Usp. Milan ŠPEHAR, *Cullmanov model jedinstva u različitosti*, 125-141.

¹⁶¹³ Usp. AL, br. 139., EG, br. 236.

¹⁶¹⁴ Usp. Raniero CANTALAMESSA - Marsha DAIGLE-WILLIAMSON, *The Ecumenism of Polyhedron: A New Exxlesiology?*, 442-454.

¹⁶¹⁵ Usp. EG, br. 244.

¹⁶¹⁶ Usp. Martin BRAUER, *Pope Francis and Ecumenism*, 4-14.

¹⁶¹⁷ Usp. EG, br. 250.

¹⁶¹⁸ Usp. Grafička slika 62.

ponekad i neočekivane, napore za uspostavu dijaloga i mira.¹⁶¹⁹ Papa Franjo unutar ovog dijaloškog procesa vidi i naglašava ulogu Crkve – poglavito njezinih službenika¹⁶²⁰ - kao trajnih nositelja Kristova mira koja će isticati i stavljati naglasak na one stvari koje nas povezuju umjesto onih koje nas razdvajaju.¹⁶²¹

Pri osvrtu na teološko-pastoralne specifičnosti papina govora izdvojili smo dva područja: skrb za izbjeglice i briga za zajednice u neredovitim obiteljskim situacijama. Kod oba slučaja papa Franjo prepoznaje zahtjevnost i težinu situacija unutar kojih su se pojedinci i skupine pronašli bilo osobnim izborom ili kao posljedica negativnih životnih okolnosti.¹⁶²² Pri suočavanju s oba izazova papa Franjo predlaže različite, ali kompatibilne teološko-pastoralne modele djelovanja: otvorenost, protekcija, promocija i integracija¹⁶²³ (izbjeglice) ili pratiti, razlučivati i integrirati¹⁶²⁴ (zajednice u neredovitim obiteljskim situacijama). U oba slučaja papa poziva Crkvu na proaktivno djelovanje tj. da iziđe iz udobnosti vlastitih domova i sakristija, kako bi na periferijama društva s pogođenima gradila mostove i rušila zidove.¹⁶²⁵ Uloga Crkve, njezinih službenika, kao i svih vjernika očituje se kroz njezino prihvaćanje rizika, ponizno oslušivanje i nuđenje nastavka zajedničkog hoda usmjerenog prema Kristu.¹⁶²⁶ Izbjeglice i zajednice u neredovitim obiteljskim situacijama za papu Franju predstavljaju povlašteno mjesto iskazivanja i primanja „nezaslužnog, bezuvjetnog i besplatnog Božanskog milosrđa“¹⁶²⁷. Bez obzira na to hoće li se ovaj hod ostvariti zajedništvom oko euharistijskog stola nužno je, prema papi Franji, ostvariti integraciju obiju strana kako u društvo tako i u Crkvi.¹⁶²⁸

Pozitivan primjer iskorištavanja potencijala interneta kao novog sredstva društvene komunikacije za ostvarenje evangelizacijskog poslanja Crkve na nacionalnoj, digitalnoj i medijskoj razini je portal Bitno.net. Od 2011. godine redakcija Bitno.net-a nastoji integrirati pozitivne kršćanske vrednote posredstvom internetskog portala unutar digitalnog svijeta. Štoviše, jedan od glavnih razloga pokretanja portala Bitno.net bila je jasna želja osnivača za aktivnim doprinosom evangelizacijskom poslanju Crkve unutar nacionalnog medijskog

¹⁶¹⁹ Usp. Paul LYNCH, *The Attractions of Imperfection: Pope Francis's Undisciplined Rhetoric*, 1-9.

¹⁶²⁰ Usp. Josip BALOBAN, *Pastoralni djelatnik u službi dijaloga i pomirenja*, 635-658.

¹⁶²¹ Usp. EG, br. 229-230.

¹⁶²² Usp. FRANCIS, *Visit to Lampedusa. Homily of Holy Father*, RADIO VATIKAN, *Ne smijemo se predati pred sadašnjim sukobima, obnovimo hrabrost za mir!* (30.07.2022.), AL, br. 296-312.

¹⁶²³ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*.

¹⁶²⁴ Usp. AL, br. 291-312.

¹⁶²⁵ Usp. FT, br. 276.

¹⁶²⁶ Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, *Prema evangelizaciji „kršćana praga” i „predvorja naroda”*. *Nemoguća misija?*, 76.

¹⁶²⁷ AL, br. 297.

¹⁶²⁸ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees*, AL, br. 295., 299.

prostora.¹⁶²⁹ U višegodišnjim novinarskim naporima redakcija portala nastoji pratiti uvijek aktualan poziv pape Franje na posredovanje djelatnog Božanskog milosrđa, kroz odgovornu i autentičnu digitalnu komunikaciju, a u cilju ostvarenja konkretnog zajedništva u društvu.¹⁶³⁰ Prije anketiranja čitatelja portala Bitno.net i analize sadržaja o papi Franji na njemu, uz vrednovanje bitnih oznaka teološko-pastoralnog govora pape Franje, analizirali smo nastanak, misiju, viziju, strukturu, uređivačku koncepciju te zadane standarde portala i redakcije. Uz navedeno smo, kroz treće poglavlje, iznijeli i aktualne brojke o posjećenosti, broju objava te čitanosti portala Bitno.net kako bi utvrdili u kojoj je mjeri isti relevantan na hrvatskoj digitalnoj medijskoj sceni.

Portal Bitno.net je unutar hrvatskog digitalnog medijskog prostora pokrenut kao laička, institucionalno neovisna, ali crkveno autentična inicijativa prema svjedočanstvu ispitanika.¹⁶³¹ Ova inicijativa može se promatrati kao svojevrsni odgovor njezinih osnivača na poziv papa Ivana Pavla II.¹⁶³², Benedikta XVI.¹⁶³³ i Franje¹⁶³⁴ za većim ostvarenjem evangelizacijskog angažmana katolika unutar medija i digitalnog svijeta. Cilj pokretanja ove nove medijske platforme bilo je obogaćivanje hrvatskog medijskog prostora kroz formiranje profesionalno organizirane i usmjerene redakcije koja će ažurno i objektivno moći odgovoriti na izazove koji se pojavljuju unutar istog.¹⁶³⁵ U proteklih jedanaest godina rada portal Bitno.net je ostvario više tehničkih¹⁶³⁶ i strukturalnih nadogradnji¹⁶³⁷. No najznačajnija promjena u radu dogodila se prilikom dolaska novog glavnog urednika.¹⁶³⁸ Kako bi se redakcija portala Bitno.net približila profesionalnim standardima drugih svjetskih redakcija te mogla pravovremeno reagirati na aktualne događaje, na portalu je uveden smjenski rad novinara koji je prije izostajao.¹⁶³⁹ Prilikom tih promjena zadržana je postojeća uređivačka koncepcija, postavljeni standardi¹⁶⁴⁰,

¹⁶²⁹ Usp. Intervju P. Balta pitanje, br. 2.

¹⁶³⁰ Usp. Usp. FRANJO, *Komunikacija i milosrđe: plodni susret*.

¹⁶³¹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 2 i 6., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 2 i 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 2., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2 i 5., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 2., Intervju I. Džeba, pitanje br. 2.

¹⁶³² Usp. JOHN PAUL II., *The Christian Message in a Computer Culture*, JOHN PAUL II., *Mass media: a friendly companion for those in search of the Father*.

¹⁶³³ Usp. BENEDIKT XVI., *Svećenik i pastoral u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi*, BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva*.

¹⁶³⁴ Usp. FRANJO, „Istina će vas osloboditi” (Iv 8, 32). *Fake-news i novinarstvo mira*

¹⁶³⁵ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 2 i 6., Intervju Goran Andrijanić, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2 i 6., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3 i 5., Intervju I. Džeba pitanje br. 5.

¹⁶³⁶ Zdravko ČURIĆ, Novi dizajn portala Bitno.net je tu!, BITNO.NET, Osvježili smo dizajn kako bismo vam omogućili najbrže „surfanje“ na najčitanijem vjerskom mediju u Hrvatskoj (30.07.2022.).

¹⁶³⁷ Usp. Grafička slika 2., Intervju I. Džeba, pitanje br. 6.

¹⁶³⁸ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 1.

¹⁶³⁹ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 3., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3., Intervju I. Džeba, pitanje br. 3.

¹⁶⁴⁰ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 5., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

posvećenost provjeravanju istinitosti sadržaja¹⁶⁴¹ i preuzimanje odgovornosti u slučaju nenamjernih pogrešaka¹⁶⁴². Održavajući navedene standarde redakcija portala Bitno.net se nastoji formirati prema uzoru na druge svjetovne i vjerske moderne redakcije te se aktivno suprotstaviti negativnim medijskim trendovima u Hrvatskoj.¹⁶⁴³

Iako pojedini profesionalni servisi koji se bave analizom sadržaja na internetu procjenjuju kako je na portalu Bitno.net zaposleno najmanje dvadeset novinara¹⁶⁴⁴, u ovom trenutku na istom radi petero pojedinaca. Od toga je četvero zaposleno na puno radno vrijeme, a jedan na pola radnog vremena. Glavni urednik portala angažiran je kao vanjski honorarni suradnik te se sastaje s redakcijom na tjednoj bazi i komunicira s njima putem modernih sredstava društvene komunikacije.¹⁶⁴⁵ Koliko god redovita komunikacija između glavnog urednika, izvršnog urednika i ostatka redakcija bila ažurna izostanak istog predstavlja određeni nedostatak na portalu Bitno.net. Potrebno je stoga u budućnosti razmisliti, ako financijske mogućnosti dopuste, o značajnijem angažmanu i prisutnosti glavnog urednika na portalu – barem u jednoj smjeni kao što je to običaj u drugim medijskim redakcijama. Na ovaj bi se način redakciji osigurao značajniji kontinuitet u praćenju i dogovaranju oko zahtjevnih tema, dodatni par novinarskih ruku i veća produkcija izvornih autorskih članaka kroz aktivniji angažman glavnog urednika. Redakcija portala Bitno.net strukturirana je u obliku koncentričnih krugova unutar kojih, prateći načelo supsidijarnosti¹⁶⁴⁶, svaki od članova ima jednaku mogućnost dati svoj prijedlog ili sugestiju kako bi kroz međusobne susrete i razgovor iskristalizirali put koji će slijediti pri obradi teme. Uz sve do sada navedeno, u analizi intervjua sa zaposlenima na portalu uočavamo postojanje određene duhovne pluralnosti među redakcijom.¹⁶⁴⁷ Unatoč toj pluralnosti članovi redakcije ističu kako se pri obradi tema izbjegava bilo kakvo ideološko

¹⁶⁴¹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 3., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 5 i 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4 i 5., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

¹⁶⁴² Usp. Tino KRVAVICA, Talijanski svećenik odrekao se svojega respiratora u korist mlađe osobe – preminuo od koronavirusa, Tino KRVAVICA, ISPRIKA, Vijest da se talijanski svećenik odrekao svojega respiratora u korist drugoga, čini se nije točna (30.07.2022.) i Intervju R. Zemunović, pitanje br. 4.

¹⁶⁴³ Usp. Josip GRBAC, Crkva, društvo i odgoj za djelovanje u medijima, 191-211., Danijel LABAŠ – Tanja GRMUŠ, Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme, 87-122., Mirko Juraj MATAUŠIĆ, Mediji u krizi vrednota, 2-3., 361-379., Mirko Juraj MATAUŠIĆ, Mediji i zlo u društvu, 119-125., Jerko VALKOVIĆ, Medijska manipulacija – stalni izazov etičkom promišljanju, 27-52.

¹⁶⁴⁴ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 13.

¹⁶⁴⁵ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 1.

¹⁶⁴⁶ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 4., Intervju T. Krvavica, pitanje, br. 4., Intervju A. Mikić, pitanje br. 4., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4 i 6.

¹⁶⁴⁷ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 2., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 3.

svrstavanje te se posebna pažnja posvećuje iznošenju više različitih stajališta/perspektiva o temama koje se obrađuje.¹⁶⁴⁸

U posljednjih jedanaest godina portal Bitno.net je postao te ostao najčitaniji vjerski/katolički digitalni medij u Hrvatskoj što svjedoči i o dosegu njegova evangelizacijskog poslanja.¹⁶⁴⁹ Prateći broj prikaza stranica¹⁶⁵⁰, broj sesija¹⁶⁵¹ i broj posjeta korisnika¹⁶⁵² jasno možemo vidjeti kako su sve navedene statistike bile u porastu do 2020. godine tj. dolaska korona krize. Uslijed implementacije restriktivnih epidemioloških mjera u društvu - pa tako i u crkvama - redakcija portala Bitno.net zauzima stajalište koje se podudara sa službenim stavovima medicinske struke kao i službenim tijelima Katoličke Crkve u Hrvatskoj (HBK), zbog čega posljedično dolazi do manjeg pada u broju čitatelja portala.¹⁶⁵³ Medijsko suočavanje s korona krizom je na globalnoj razini pokazalo kako je nemoguće pronaći jedinstven model izvještavanja u kriznim situacijama koji bi odgovarao svim čitateljima – poglavito zbog inicijalnog nepoznavanja virusa, različitih ideološki obojenih interpretacija te značajnog broja krivog sadržaja na internetu.¹⁶⁵⁴ U toj nezavidnoj poziciji našli su se svi novinari jer su s ograničenim brojem informacija, koje su se stalno mijenjale, trebali producirati sadržaj koji neće odgovarati svima. Medijsko izvještavanje o korona krizi, kako na globalnoj razini, tako i na razini redakcije portala Bitno.net, pokazalo je kako ne treba žuriti pri objavi sadržaja i informacija. U izvještavanju o ovoj ili bilo kojoj drugoj kriznoj situaciji najsigurniji put je referiranje na provjerene informacije, službene stavove struke i izbjegavanje senzacionalističkog pristupa pri obradi teme. Zadaća je katoličkih novinara, pa tako i onih angažiranih na portalu Bitno.net, trajno ostati vjeran Istini kroz pružanje cjelovite slike u svome radu.¹⁶⁵⁵ Ovo nikako ne oduzima pluralnosti interneta kao novog sredstva društvene komunikacije, već sprječava zlouporabu istoga kroz širenje neprovjerenih ili lažnih informacija.

¹⁶⁴⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 12., Intervju G. Andrijanić., pitanje br. 12., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 7., Intervju A. Mikić, pitanje br. 11., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 11., Intervju I. Džeba, pitanje br. 10.

¹⁶⁴⁹ Usp. Grafička slika 3.

¹⁶⁵⁰ Usp. Grafička slika 4.

¹⁶⁵¹ Usp. Grafička slika 5.

¹⁶⁵² Usp. Grafička slika 6.

¹⁶⁵³ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 7., 13., Intervju I. Džeba, pitanje br. 10.

¹⁶⁵⁴ Usp. Tetyana ANDRIIVNA-CHAIUK – Olha VALERIIVNA-DUNAIEVSKA, Fear Culture in Media: An Examination of Coronavirus Discourse, 184-194., Sean DARLING-HAMMOND – Eli K. MICHAELS, After „The China Virus“ Went Viral: Racially Charged Coronavirus Coverage and Trends in Bias Against Asian American, 1-9., Jun WEN – Joshua ASTON – Xinyi LIU – Tianyu YING, Effects of misleading media coverage on public health crisis: a case of the 2019. novel coronavirus outbreak in China, 331-336.

¹⁶⁵⁵ Usp. IKA, Papina poruka novinarima: katolički novinari ne pristaju na pesimizam i defetizam.

Hoće li u budućnosti broj čitatelja, kao i evangelizacijski doseg, portala Bitno.net rasti ili padati ostaje nejasno iz više razloga. Glavni urednik smatra kako je, kvantitativno gledajući, portal Bitno.net dosegao svojevrsni vrhunac u broju čitatelja s hrvatskog govornog područja.¹⁶⁵⁶ S obzirom na postojeća kadrovska i financijska ograničenja na portalu¹⁶⁵⁷ teško je zamisliti da će osnivač dodatno angažirati prevoditelje koji će izvorne hrvatske tekstove prevoditi na druge svjetske jezike. Navedeno će u budućnosti biti ostvarivo jedino posredstvom naprednih prevoditeljskih programa koji u ovom trenutku nisu u potpunosti tehnički razvijeni.¹⁶⁵⁸ Potrebno je također ispitati jesu li i u kojoj mjeri globalni katolički vjerski portali, na koje se redakcija Bitno.net-a u svom radu poziva, zainteresirani za ovakvu vrstu suradnje. Većina suradnje na portalu Bitno.net je u ovom trenutku jednosmjerna sudeći prema broju preuzetih tekstova.¹⁶⁵⁹ Nadalje, kroz anketiranje ispitanika na portalu zamijećeni su negativni trendovi starenja čitateljske populacije¹⁶⁶⁰, kao i istaknuta potreba od strane redakcije, o pronalaženju novih načina približavanja mlađoj publici kojoj forma portala predstavlja nešto „zastarjelo“¹⁶⁶¹. O ovim i drugim pozitivnim ili negativnim trendovima na portalu Bitno.net reći ćemo nešto više u nastavku.

Glavni cilj kvantitativnog istraživanja u obliku ankete provedene na portalu Bitno.net jest potvrditi utjecaj istoga na čitatelje koji ga izabiru kao mjesto na kojem će se svakodnevno (in)formirati. Pozitivan utjecaj portala Bitno.net u provedenom istraživanju analizirali smo kroz tri elementa koja su predstavljena u prvoj hipotezi: utjecaj na informiranost čitatelja o vjeri i vjerskim temama, doprinos vjerskoj formaciji i doprinos aktivnijem vjerničkom angažmanu prema čitateljskoj samoprocjeni. Kroz potvrdu tri navedena elementa jasno se očituje teološko-pastoralna relevantnost portala Bitno.net na nacionalnoj razini prema čitateljima koji ga posjećuju.

Prije nego što se iznesemo najvažnije zaključke u tri navedena područja i usredotočimo se na potvrdu prve hipoteze, potrebno je ukazati na neke pozitivne i/li negativne aspekte socio-demografske strukture ispitanika te njihovih navika na portalu Bitno.net. Pri usporedbi svih

¹⁶⁵⁶ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje, br. 14.

¹⁶⁵⁷ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12, Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

¹⁶⁵⁸ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje, br. 14.

¹⁶⁵⁹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje, br. 17., Intervju A. Mikić, pitanje, br. 15.

¹⁶⁶⁰ Usp. Tablica 9 i 10 te grafička slika 16 i 17.

¹⁶⁶¹ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 7 i 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 13., Intervju I. Džeba, pitanje br. 14.

prethodno provedenih istraživanja na portalu (HENDAL 2014. i anketa iz 2018. godine) jasno je vidljivo kako je u proteklih osam godina dobna struktura čitatelja portala Bitno.net donekle ostarjela.¹⁶⁶² Trend starenja dodatno potvrđuje i tranzicija ispitanika iz studentske populacije u populaciju onih koja se u ovom trenutku nalazi na tržištu rada.¹⁶⁶³ Na tom istom tragu uočavamo i značajno povećanje u broju onih koji imaju stečenu visoku razinu obrazovanja¹⁶⁶⁴ te povećanje u broju onih koji su prema bračnom statusu prešli iz slobodnog stanja među oženjene ili udane¹⁶⁶⁵. Unutar preostalih socio-demografskih kategorija nisu uočene značajnije statističke promjene.

Kada su u pitanju navike ispitanika na portalu, uočavamo kako je broj onih koji se izjašnjavaju kako posjećuju portal Bitno.net na dnevnoj i tjednoj bazi ostao iznimno visok – unatoč manjim fluktuacijama kroz godine.¹⁶⁶⁶ Visoka ocjena ispitanika, kroz sva provedena istraživanja, uočena je i pri ispitivanju privrženosti portalu gdje više od dvije trećine ispitanika vrednuje Bitno.net kao najomiljeniji ili jedan od najomiljenijih portala na internetu.¹⁶⁶⁷ Trend značajne i kontinuirane privrženosti Bitno.net-u, u odnosu na druge vjerske portale, vidljiv je i pri usporedbi posjeta ispitanika drugim portalima.¹⁶⁶⁸ Premda se u posljednje četiri godine dogodio manji pad pri ocjeni portala od strane ispitanika u pojedinim kategorijama¹⁶⁶⁹ isti bi i dalje u 90% slučajeva preporučili portal bližnjima¹⁶⁷⁰. Svi do sada prikupljeni socio-demografski podatci, kao i podatci o navikama ispitanika na portalu Bitno.net, ukazuju na dvije činjenice: čitateljstvo portala Bitno.net na socio-demografskog razini stari, ali prema usvojenim čitateljskim navikama ostaje vjerno portalu.

Ako ćemo se voditi riječima glavnog urednika jasno je kako je broj čitatelja na portalu Bitno.net dosegao svojevrsni vrhunac.¹⁶⁷¹ Ovaj vrhunac primarno se odnosi na generacije koje su započele i nastavile pratiti portal Bitno.net od njegova nastanka u ožujku 2011. godine pa sve do danas. Iako socio-demografski podatci i navike čitatelja na portalu ukazuju kako se radi o vjernoj publici koja prati portal godinama, nužno je u budućnosti posvetiti više pažnje pronalaženju novih evangelizacijskih formi komuniciranja kršćanske poruke. Smisao ovih

¹⁶⁶² Usp. HENDAL, Demografska raspodjela čitatelja, tablica 9 i grafička slika 16.

¹⁶⁶³ Usp. HENDAL, Radni status ispitanika, tablica 11 i grafička slika 18.

¹⁶⁶⁴ Usp. HENDAL, Školska sprema ispitanika, tablica 10 i grafička slika 17.

¹⁶⁶⁵ Usp. Tablica 12 i grafička slika 19.

¹⁶⁶⁶ Usp. HENDAL, Učestalost posjeta portalu, tablica 16 i grafička slika 23.

¹⁶⁶⁷ Usp. HENDAL, Privrženost ispitanika portalu, tablica 18 i grafička slika 25.

¹⁶⁶⁸ Usp. HENDAL, Usporedba s drugim portalima, tablica 21 i grafička slika 28.

¹⁶⁶⁹ HENDAL, Zadovoljstvo ispitanika portalom, tablica 22 i grafička slika 29.

¹⁶⁷⁰ Usp. Tablica 23 i grafička slika 30.

¹⁶⁷¹ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje, br. 14.

novih formi je otvaranje dodatnog digitalnog evangelizacijskog prostora za mlade – dominantne populacije unutar digitalnog svijeta – kako bi oni unutar istog mogli otkriti ljepotu vjere i osjetiti poziv za susretom sa živim Kristom.¹⁶⁷² Ostvarenje pozitivnog evangelizacijskog utjecaja na stariju populaciju koja je rasla zajedno sa portalom, ne smije biti razlog opuštanja pred negativnim socio-demografskim trendovima među mlađim ispitanicima. Svi budući napori redakcije portala Bitno.net trebaju biti neprestano usmjereni prema otkrivanju novih oblika digitalne evangelizacije i posredovanja katoličkog sadržaja mlađim generacijama na internetu. Ostvarujući ovaj poziv redakcija portala pruža odgovore na aktualna pitanja mladih unutar digitalnog svijeta i postaje im svojevrsna pratnja i suputnik.¹⁶⁷³

Razvidno je da redakcija Bitno.net-a prepoznaje svoju manjkavost na ovom području, kao i potrebu prenošenja dijela sadržaja u nove forme te društvene mreže poput *TikTok*-a i *Instragam*-a¹⁶⁷⁴ kako bi učinila svoju poruku bližu mladima čiji broj među čitateljima opada. No, postavlja se pitanje može li to učiniti samostalno i na adekvatan način. Statistički podatci koji govore o opadanju mlađih generacija među čitateljstvom na portalu, nisu isključivo posljedica tranzicije čitatelja na nove platforme već svjedočanstvo o određenoj zasićenosti tradicionalnim (digitalnim) novinarskim formama koje su dominantne na Bitno.net-u. Nužno je stoga u budućnosti razmisliti o angažmanu, promociji ili suradnji redakcije s mlađim generacijama - onima čije su brojke u opadanju - koje će kroz stvaranje autentičnog evangelizacijskog katoličkog sadržaja na novim društvenim platformama promovirati one vrijednosti koje su u skladu s vizijom i misijom Bitno.net-a i Katoličke Crkve. Posredno bi kroz takav oblik suradnje sadržaj koji producira i promovira Bitno.net (p)ostao relevantan za mlađe generacije čitatelja te bi redakcija portala otvorila novo područje za evangelizacijsko i formativno djelovanje prema mladima unutar hrvatskog katoličkog medijskog prostora.

U istraživanju utjecaja portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjeri, vjerskim pitanjima i temama prema njihovoj vlastitoj samoprocjeni utvrdili smo kako gotovo svi ispitanici vjeruju, u potpunosti ili donekle, u istinitost sadržaja objavljenog na portalu.¹⁶⁷⁵ Ispitanici također ističu kako im je portal Bitno.net značajno pomogao da se upoznaju s: događajima u Crkvi i svijetu, događajima u Crkvi u Hrvatskoj, bolje razumiju ono što Crkva naučava, upoznaju kršćansku duhovnost i kršćanski nauk. Na isti način, više od dvije trećine

¹⁶⁷² Usp. FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta*.

¹⁶⁷³ Usp. EG, br. 105.

¹⁶⁷⁴ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 7, 13 i 14., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 13.

¹⁶⁷⁵ Usp. Tablica 27 i grafička slika 34.

ispitanika, smatra kako portal Bitno.net predstavlja bitan izvor informiranja o Crkvi i crkvenom nauku na internetu.¹⁶⁷⁶ Navedeni stavovi ispitanika čine portal Bitno.net relevantnim unutar hrvatskog medijskog prostora kada je u pitanju informiranje o vjeri i vjerskim temama. Oni ujedno potvrđuju aktivan doprinos redakciji portala Bitno.net evangelizacijskom poslanju Crkve unutar nacionalnog digitalnog prostora kroz posredovanje aktualnog vjerskog sadržaja. Manji pad u slaganju, kada je u pitanju utjecaj portala Bitno.net na informiranost čitatelja o vjerskim temama, zamijećena je u kategorijama koje se tiču drugih kršćanskih crkava i zajednica te nekršćanskih religija. Jasno je kako čitatelji portala Bitno.net, gotovo u potpunosti katolici¹⁶⁷⁷, na isti dolaze primarno tražiti sadržaj koji je katolički usmjeren. Potrebno je međutim, od strane redakcije, voditi računa da se na portalu ne stvara „komora jeke“¹⁶⁷⁸ unutar koje će se potvrđivati isključivo katolički usmjereni sadržaji nauštrb onih koji su drugačiji - stvarajući pritom ozračje mi ili oni. Ovo nikako ne podrazumijeva odustajanje od zastupanja katoličkog nauka, već potencijalno otvaranje prostora za osvrte pripadnika drugih vjerskih opredjeljenja o temama koje su zajedničke: ekumenski i međureligijski dijalog, promicanje općeljudskih vrednota, iskustva življenja vjere u sekularnom društvu itd. Otvarajući tako prostor za participaciju predstavnika drugih (ne)kršćanskih religija u pisanju na portalu, a vodeći se pri tom ispravnim katoličkim naukom te međureligijskim/ekumenskim duhom, Bitno.net bi ostvario trostruku ulogu: jasnije (in)formiranje svojih čitatelja o drugim vjerama, izbjegavanje formacije komora jeke te ostvarenje pozitivna doprinosa dijaloškoj dimenziji unutar digitalnog medijskog prostora.

Pri procjeni utjecaja portala Bitno.net na doprinos čitateljskoj vjerskoj formaciji krenuli smo od analize njihove hijerarhije ljestvice vrijednosti.¹⁶⁷⁹ Kod ispitanika nisu uočena značajnija odstupanja u odnosu na prethodna istraživanja, te se i dalje u vrhu nalaze vrijednosti poput: obitelji, religije, poštenja, rada i prijateljstva. Na dnu hijerarhijske ljestvice vrijednosti su vrijednosti poput: demokratske participacije, novca i moći. U procjeni slaganja s tvrdnjama zastupljenima u nauku Katoličke Crkve pozitivna opredjeljenja ispitanika su i dalje iznimno visoka te nisu uočene značajnije promjene u odnosu na prethodna dva istraživanja.¹⁶⁸⁰ Ovo govori u prilog tom kako čitatelji portala Bitno.net, na nominalnoj razini, ostaju vjerni nauku

¹⁶⁷⁶ Usp. Tablica 28.

¹⁶⁷⁷ Usp. Tablica 15 i grafička slika 22.

¹⁶⁷⁸ Usp. Kelly R. GARRETT, Echo chambers Online? Politically Motivated Selective Exposure among Internet News Users, 265-285., Seth FLAXMAN - Sharad GOEL - Justin M. RAO, Filter Bubbles, Echo Chambers, and Online News Consumption, 298-320.

¹⁶⁷⁹ Usp. Tablica 29.

¹⁶⁸⁰ Usp. Tablica 30 i grafička slika 35.

koji zastupa Katolička Crkva. Unatoč toj nepokolebljivosti, iz anketa je razvidno da pri tome opredjeljenju ne izostaje formativni utjecaj portala na ispitanike. Više od dvije trećine ispitanika svjedoči kako je portal Bitno.net, mnogo, srednje ili malo, pridonio njihovoj vjerskoj formaciji.¹⁶⁸¹ Unutar tog formativnog aspekta četvrtina ispitanika je mijenjala vjerske stavove, četvrtina je ostala neodlučna, dok polovica njih ističe kako nije mijenjala prethodno stečene vjerske stavove.¹⁶⁸² Formativni utjecaj portala Bitno.net je u određenoj mjeri ograničen – kako poradi gotovo stopostotne katoličke vjeroispovijesti čitatelja, tako i radi dominantne katoličke slike stanovništva u Hrvatskoj. Bez obzira na navedena ograničenja, formativni utjecaj portala Bitno.net moguće je promatrati kroz prizmu nadogradnje ili produbljivanja vjerskog znanja o temama koje su ostale nejasne ili nedorečene za vrijeme školske tj. župne vjerske formacije. Potvrđen formativni utjecaj portala Bitno.net na čitatelje svjedoči u prilog postojanju dublje dimenzije unutar koje redakcija, uz posredni doprinos čitateljskoj vjerskoj formaciji, aktivno doprinosi i evangelizacijskom poslanju Crkve unutar digitalnog svijeta. Kroz promociju sadržaja, stavova te vrijednosti koje zastupa Crkva, Bitno.net se pozicionirao kao autentična katolička medijska platforma što prepoznaju ne samo njegovi čitatelji¹⁶⁸³, već i predstavnici drugih sekularnih i vjerskih medija¹⁶⁸⁴. Uloga redakcije portala Bitno.net u budućnosti je ostati vjeran Istini i autentičnom Katoličkom nauku kako bi posredovan formativni utjecaj na njegove čitatelje donosio još veći plod unutar cjelokupnog evangelizacijskog poslanja Crkve. Novinari koji rade na portalu neprestano trebaju osvještavati svoju odgovornost unutar digitalnog prostora jer svaka informacija i sadržaj koji plasiraju imaju direktan utjecaj na oblikovanje čovjekova života.¹⁶⁸⁵ Nastojeći pružiti konkretne i specifične odgovore na čitateljska pitanja redakcija portala formira odgovore u obliku članaka u različitim (pod)kategorijama poput: Pitaj svećenika, Formacija, Academicus, Velike teme itd.¹⁶⁸⁶ Ovakav način formativnog utjecaja od velike je koristi onima koji žive izvan velikih gradova gdje nemaju pristup redovitoj katehezi ili drugoj vjerskoj ponudi.¹⁶⁸⁷ Na sam portal Bitno.net možemo, u određenoj mjeri, gledati kao na svojevrsni katekizam vjerskog znanja na internetu i unutar hrvatskog medijskog prostora.¹⁶⁸⁸ Potrebno je stoga u budućnosti rada portala razmisliti o implementaciji određene kategorije

¹⁶⁸¹ Usp. Tablica 31 i grafička slika 36.

¹⁶⁸² Usp. Tablica 32 i grafička slika 37.

¹⁶⁸³ Usp. Tablice 30 – 32 i grafičke slike 35 – 37.

¹⁶⁸⁴ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 6., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 6., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2., i 6., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5.

¹⁶⁸⁵ Usp. FRANJO, „Istina će vas osloboditi” (Iv 8, 32). *Fake-news i novinarstvo mira*

¹⁶⁸⁶ Usp. Grafička slika 2.

¹⁶⁸⁷ Usp. Intervju I. Džeba, pitanje br. 9.

¹⁶⁸⁸ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 9.

unutar koje će čitatelji moći slati svoja pitanja, a redakcije portala formirati članke prema najučestalijim upitima. Na taj bi način redakcija mogla preciznije i konkretnije pružiti čitateljima odgovore tj. sadržaj koji ih zanima, namjesto oslanjanja na prenošenja izvanjskih izvora poput npr. odgovora iz knjige don Damira Stojića.

Utjecaj portala Bitno.net na aktivnije življenje vjerničkog života također je potvrđen kroz anketiranje ispitanika. Pri procjeni razine povezanosti s Crkvom¹⁶⁸⁹ gotovo svi ispitanici odabiru izjavu „član sam Crkve i prihvaćam njezino učenje“. Pri tome odbacuju čisto humanistički pristup životu, nesigurnost pred vjerskim pitanjima, deklarativno kršćanstvo i kreiranje vrijednosnog sustava neovisnog o Crkvi. Kada je u pitanju učestalost vjerske prakse¹⁶⁹⁰ vidimo kako ispitanici koji posjećuju portal Bitno.net najčešće odlaze na ispovijed na mjesečnoj razini, na misu na tjednoj razini, a molitvu prakticiraju svakodnevno. U odnosu na slična istraživanja vidljivo je kako naši ispitanici – čitatelji portala Bitno.net – značajnije pristupaju molitvi, ispovijedi i svetoj misi nego što je to slučaj kod drugih ispitanika.¹⁶⁹¹ Oni također smatraju kako sakrament euharistije za njih predstavlja veliku vrijednost u njihovu životu¹⁶⁹², a sveta pričest ispunjenje čežnji za Bogom i veliku pomoć u životu¹⁶⁹³. Premda većina ispitanika na portalu Bitno.net nije volonterski angažirana, navedeni podaci ne odudaraju od drugih sličnih istraživanja u Hrvatskoj.¹⁶⁹⁴ Kod onih ispitanika koji jesu volonterski aktivni župa predstavlja najučestalije mjesto njihova angažmana.¹⁶⁹⁵ Natpolovična većina ispitanika smatra kako nastoji aktivno svjedočiti kršćanske vrijednosti na poslu, u školi/fakultetu i sredini u kojoj žive¹⁶⁹⁶ te nešto manje od polovine ispitanika pri toj procjeni vjeruje da je upravo portal Bitno.net pozitivno utjecao na njihov aktivniji vjernički angažman u Crkvi¹⁶⁹⁷. Iako je iz navedenog jasno da Bitno.net pozitivno doprinosi aktivnijem življenju vjerničkog života svojih čitatelja - prvenstveno kroz (in)formativni sadržaj - doseg istog ostaje

¹⁶⁸⁹ Usp. Tablica 34 i grafička slika 39.

¹⁶⁹⁰ Usp. Tablica 35 i grafička slika 39.

¹⁶⁹¹ Usp. Goran CRPIĆ, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine. Josip BALOBAN - Alojzije HOBLAJ - Danijel CRNIĆ, Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja, Ivan RIMAC, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., Josip BALOBAN – Gordana CRPIĆ – Josip JEŽOVITA, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Dinka MARINOVIĆ JEROLIMOV, Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004.: između kolektivnog i individualnog.

¹⁶⁹² Tablica 36 i grafička slika 40.

¹⁶⁹³ Tablica 37 i grafička slika 4.

¹⁶⁹⁴ Usp. Ivan RIMAC, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., 427-434.

¹⁶⁹⁵ Tablica 38 i grafička slika 42.

¹⁶⁹⁶ Tablica 39 i grafička slika 43.

¹⁶⁹⁷ Tablica 40 i grafička slika 44.

ograničen jer se radi o digitalnoj medijskoj platformi. Utjecaj portala Bitno.net ostaje ovisan o tome u kojoj su mjeri sami čitatelji spremni aktivno prihvatiti i participirati na onome što redakcija kroz svoj sadržaj nudi. Unutar danih okolnosti, portal može poslužiti kao svojevrsna digitalna oglasna ploča. Potrebno je stoga u budućnosti razmisliti o implementaciji zasebne rubrike na portalu ili formaciji interaktivne karte kroz koju će se oglašavati vjerski događaji ili aktivnosti na župnoj, biskupijskoj i nacionalnoj razini. Čineći to Bitno.net bi nadgradio svoje poslanje i iskoristio više potencijala kojeg internet kao novo sredstvo društvene komunikacije nosi unutar evangelizacijskog poslanja Crkve. Redakcija bi tako, nasljeđujući riječi pape Franje, stvorila platformu koja nije samo digitalna mreža u virtualnom svijetu, već zajednica koja poziva na konkretni susret licem u lice, zagrljaj, osmijeh i sudjelovanje u euharistijskom zajedništvu.¹⁶⁹⁸ Nadalje, kroz korištenje novih društvenih mreža otvara se mogućnost posredovane participacije tj. audio-vizualnog svjedočenja vjerničkog iskustva ili osvrta na pojedine događaje za koje su pojedinci saznali preko portala kroz navođenje odgovarajućih oznaka # (*hashtag*-ova). Posredstvom istih alata članovi redakcije, kao i sami čitatelji, mogu pridonijeti vraćanju mlađih generacija na portal Bitno.net kako bi u široj tj. pisanoj formi saznali nešto više o konkretnom događaju.

Svi do sada prikupljeni podatci kroz ankete provedene na Bitno.net-u ukazuju na to kako se među čitateljstvom na portalu nisu ostvarile značajnije statističke promjene - osim kada je u pitanju starosna dob čitatelja portala - što u konačnici potvrđuje prvu hipotezu. Čitatelji portala prema osobnoj samoprocjeni vjeruju kako Bitno.net pozitivno utječe na njihovu informiranost o vjeri, vjerskim pitanjima i vjerskim temama, doprinosi vjerskoj formaciji i aktivnijem življenju vjerničkog života. Izneseni podatci potvrđuju teološko-pastoralnu relevantnost portala Bitno.net unutar hrvatskog govornog područja i aktivan doprinos evangelizacijskom poslanju Crkve. Portal Bitno.net predstavlja vjersku platformu na kojoj se tisuće čitatelja svakodnevno (in)formira i koja na konkretan način doprinosi aktivnom življenju vjerničkog života.

U drugom istraživanju provedenom na portalu Bitno.net vrednovali smo sadržaj o papi Franji (#papaFranjo) pomoću metode analize sadržaja na kvantitativnoj i kvalitativnoj razini. Cilj nam je bio potvrditi hipotezu prema kojoj se portal Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublje teološko-pastoralne analize istoga. Uz navedenu hipotezu postavili smo i četiri radne hipoteze o kojima ćemo više prilikom

¹⁶⁹⁸ Usp. FRANCIS, „*We are members of one of another* „ (Eph 4,25). *From social network communities to the human community*.

prezentacije rezultata kvalitativne analize sadržaja određenih aspekata Franjina teološko-pastoralnog govora objavljenog kroz članke na portalu.

Na kvantitativnoj razini je od početka razvidno kako članci s oznakom #papaFranjo predstavljaju značajan udio u ukupnom broju članaka objavljenih na portalu Bitno.net što ovo područje čini tematski relevantnim na portalu.¹⁶⁹⁹ Prosječna dinamika objavljivanja članaka s oznakom #papaFranjo na portalu je jedan članak mjesečno, premda sama brojka varira ovisno o mjesecu u godini¹⁷⁰⁰ ili danima u tjednu¹⁷⁰¹. Najveća zainteresiranost na portalu o ovoj temi je u inicijalnoj godini papina pontifikata¹⁷⁰² što je vidljivo i kod drugih istraživanja koja se bave ovom temom.¹⁷⁰³ Redakcija portala Bitno.net pritom nastoji stvoriti određeni kontinuitet u praćenju sadržaja o papi Franji, te ispitanici angažirani na portalu svjedoče kako drugi medijski djelatnici često koriste njihov sadržaj pri izvještavanju o istom.¹⁷⁰⁴ Sadržaj o papi na portalu Bitno.net je shematski kategoriziran pretežno u (pod)kategoriju Vijesti¹⁷⁰⁵ te redakcija istom pristupa prvenstveno informativno kroz kraće forme članaka.¹⁷⁰⁶ Svi su analizirani članci opremljeni naslovom i slikom, dok nadnaslovi i podnaslovi tek kasnije postaju standardna oprema članaka.¹⁷⁰⁷ Prema vrsti naslova, većina naslova članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net je deskriptivne naravi ili citati.¹⁷⁰⁸ Premda se manji broj naslova može okarakterizirati kao manipulativni ili senzacionalistički, nije uočena namjera krivog informiranja ili dovođenja u zabludu čitatelja. Pri tome redakcija portala jasno isključuje postojanje ikakve manipulacije kroz naslove ili sadržaj¹⁷⁰⁹, te opravdava isto korištenjem određenih marketinških tehnika koje kod čitatelja bude osjećaj znatiželje i rezultiraju češćim odabirom takve vrste sadržaja. Ovisnost redakcije portala Bitno.net o vanjskim izvorima vidljiva je kroz oslanjanje na internetsku platformu *Shutterstock* pri opremanju članaka o papi

¹⁶⁹⁹ Usp. Tablica 41 i grafička slika 45.

¹⁷⁰⁰ Usp. Tablica 42 i grafička slika 46.

¹⁷⁰¹ Usp. Tablica 44 i grafička slika 48.

¹⁷⁰² Usp. Tablica 41 i grafička slika 45.

¹⁷⁰³ Usp. Lijo THOMAS, *News coverage on Pope Francis by Indian Media*, Daniela KOLLAROVA – Magdalena UNGEROVA, Media image of pope Francis I., Kassandra HARDER, *Our Father, you who art on Twitter. A multimodal analysis of the representation of Catholic belonging and identity through the official social media accounts of Pope Francis and Vatican News*, Adam TURNER, *Framing a Pope: Analyzing Media Frames in New York Times Coverage of Pope Francis*.

¹⁷⁰⁴ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 6., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju A. Mikić, pitanje br. 15., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 10.

¹⁷⁰⁵ Usp. Tablica 43.

¹⁷⁰⁶ Usp. Tablica 47. i grafička slika 50.

¹⁷⁰⁷ Usp. Tablica 48.

¹⁷⁰⁸ Usp. Tablica 49. i grafička slika 51.

¹⁷⁰⁹ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 14., Intervju A. Mikić, pitanje br. 16.

Franji fotografijom¹⁷¹⁰, kao i na druge (fotografske) izvore prije grafičko tehničke promjene.¹⁷¹¹ Uz preuzimanje fotografija uočena je i značajna ovisnost redakcije pri preuzimanju sadržaja od drugih katoličkih informativnih agencija ili katoličkih internetskih portala kada su u pitanju članci s oznakom #papaFranjo.¹⁷¹² Oslanjanje redakcije na druge izvore, pri obradi teme pape Franje, nije vidljivo samo u slučajevima cjelokupnog preuzimanja ili prevođenja određenog članka iz izvanjskog izvora već i prilikom izvornih autorskih članaka o papi Franji objavljenih na portalu. Pri kvalitativnoj analizi sadržaja prikazali smo dva primjera izvornih autorskih članaka na portalu Bitno.net koji su gotovo u potpunosti formirani na izvanjskim izvorima.¹⁷¹³ Premda se u člancima nastoji iznijeti šira slika o događajima, prenijeti više razmišljanja iz različitih izvora, graditi sadržaj u dijaloškom tonu i izbjeći svrstavanje u ideološke roveve izostaje osobna teološko-pastoralna refleksija autora o temama koje se obrađuju. Nadalje, većina članaka s oznakom #papaFranjo informativnog je karaktera¹⁷¹⁴ (izvještaji iz Vatikana, papine poruke itd.) te po svojoj naravi ne ostavljaju dovoljno prostora za teološko-pastoralni osvrt autora. U onim slučajevima gdje za isti ima prostora autori se prvenstveno pozivaju na druge (relevantne) izvore za teološko-pastoralnu analizu konkretnih situacija i ne iznose u tolikoj mjeri vlastita razmišljanja. Sve do sada navedeno potvrđuje kako se, na kvantitativnoj razini, redakcija portala Bitno.net pri govoru o papi Franji primarno oslanja na prenošenje sadržaja iz drugih izvora bez dublje teološko-pastoralne analize istoga.

Na kvalitativnoj razini proveli smo analizu sadržaja članaka s oznakom #papaFranjo kroz četiri aspekta: evangelizacijski, odgojni, dijaloški i teološko pastoralni. Pri analizi evangelizacijskog aspekta usredotočili smo se na papina apostolska putovanja, a kod odgojnog aspekta na njegove propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uoči *Angelus-a*. Unutar dijaloškog aspekta promatramo i analiziramo poruke s papinih općih i privatnih audijencija, a u teološko-pastoralnom aspektu veće teološko-pastoralne prijepore koji se otvaraju za vrijeme njegova pontifikata na portalu Bitno.net. Određena zapažanja u djelovanju i govoru pape Franje, popraćenom kroz članke na portalu Bitno.net, prikazujemo tematski kroz tablice koristeći se metodom okvira i provodeći analizu pojedinih slučajeva od interesa.

¹⁷¹⁰ Usp. Grafička slika 52.

¹⁷¹¹ Usp. Tablica 51. i grafička slika 54.

¹⁷¹² Usp. Tablica 52 i 53. te grafička slika 55 i 56.

¹⁷¹³ Usp. Grafička slika 60. i 61.

¹⁷¹⁴ Usp. Tablica 56. i grafička slika 58.

Osnivač Bitno.net-a u portalu vidi prvenstveno evangelizacijski projekt.¹⁷¹⁵ S njegovim razmišljanjem slaže se i ostatak redakcije portala. Oni naglašavaju kako Bitno.net pruža široku lepezu članaka za informiranje o vjeri te predstavlja svojevrsnu platformu za evangelizatore pružajući im adekvatan sadržaj za njihovo poslanje.¹⁷¹⁶ Evangelizacijski aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net analizirali smo i prikazali kroz njegova apostolska putovanja. Redakcija portala pokrila je sva apostolska putovanja pape Franje unutar zadanog perioda.¹⁷¹⁷ Osvrćući se na papu Franju pod vidom apostolskih putovanja portal Bitno.net, kao i brojne druge medijske platforme, prikazuje ga u iznimno pozitivnom svjetlu što ne odudara od generalno pozitivne medijske slike o njemu.¹⁷¹⁸ U izvještavanju redakcija portala slijedi određeni uzorak koji se najbolje očituje u njegovu posjetu BIH.¹⁷¹⁹ Pri izvještavanju o navedenom apostolskom putovanju redakcija svojim čitateljima prezentira sliku pape Franje kao onog koji živi i svjedoči evanđeoske vrijednosti. Ta pozitivna percepcija pape Franje očituje se na portalu Bitno.net ne samo kroz njegove govore već i kroz komentare sudionika uključenih posredno ili neposredno u njegov apostolski posjet. U analizi sadržaja izvještavanja redakcije portala o posjetu BIH uočavamo kako je papa Franjo od strane državnih i crkvenih vlasti, laika i posvećenih osoba, katolika i muslimana, percipiran kao apostol mira te graditelj mostova. Njegova evangelizacijska nastojanja nisu skućena samo na naviještanje Radosne vijesti i očuvanje manjinskog katoličkog identiteta u BIH. Ona zahvaćaju šire i dublje te su usmjerena prema ostvarivanju pozitivnih kršćanskih vrijednosti u društvu kroz prakticiranje pružanja oprosta, prevladavanja rana iz prošlosti, otvaranje dijaloških putova itd. U obraćanju okupljenima on uvažava postojeće povijesne, nacionalne i vjerske okolnosti te nastoji prenijeti Radosnu vijest polazeći od konkretnih ljudskih iskustava. Premda se obraća svima, papa Franjo u katoličkoj manjini - kako u BIH tako i u svijetu - vidi aktivne svjedoke Radosne vijesti i predvoditelje pozitivnih društvenih promjena.¹⁷²⁰ Izvještavanje redakcije na ovakav način jasno potvrđuje prvu radnu hipotezu prema kojoj evangelizacijski sadržaj o papi Franji na portalu

¹⁷¹⁵ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 1.

¹⁷¹⁶ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 10., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 3 i 10, Intervju T. Krvavica, pitanje br. 2 i 5., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 2 i 7., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2 i 9, Intervju R. Zemunović, pitanje br. 9. Intervju I. Džeba, pitanje br. 9.

¹⁷¹⁷ Usp. Tablica 57 i grafička slika 62.

¹⁷¹⁸ Usp. Daniela KOLLAROVA – Magdalena UNGEROVA, Media image of pope Francis I, 1-8, Angeli Francis S. RIVERA, The Practical Implications of Pope Francis' Culture of Encounter and its Objectives of Establishing and Maintaining Peace in East Asia, 90-134., Daniel H. LEVINE, What Pope Francis Brings to Latin America, 1-28., Theo ZIJDERVELD, Pope Francis in Cario. Authority and branding on Instagram, u: *Heidelberg Journal on Religion on the Internet*, 12 (2017.), 125 – 140.

¹⁷¹⁹ Usp. Grafička slika 64 i 65.

¹⁷²⁰ Usp. EG, br. 67 i 183.

Bitno.net prezentira istoga kao evangelizatora koji poziva na aktivnije življenje i svjedočenje kršćanstva.

Premda redakcija portala u obradi apostolskih putovanja nastoji ići dalje od papinih govora i propovijedi te stavlja naglasak na pozitivan doprinos istoga konkretnoj zemlji, pri njihovu izvještavanju izostaje izvornosti.¹⁷²¹ Jasno je, iz razgovora s pojedincima angažiranim na portalu Bitno.net, kako na istom postoje određena financijska i kadrovska ograničenja.¹⁷²² No unatoč tome, dominantno oslanjanje na izvanjske izvore pri izvještavanju o papinu posjetu BiH predstavlja propuštenu priliku, ne samo radi geografske blizine, već poradi kulturološke, povijesne i vjerske povezanosti dvaju naroda. Nerealno bi bilo očekivati da će novinari portala Bitno.net izvještavati s terena prilikom svakog papina apostolskog putovanja – imajući na umu spomenuta ograničenja te činjenicu kako se radi o portalu koji je ograničen na hrvatsko govorno područje – no potrebno je u budućnosti razmisliti o novim izvornijim načinima izvještavanja. Internet kao novo sredstvo društvene komunikacije pruža značajne mogućnosti za prevladavanje velikih geografskih udaljenosti te omogućuje povezivanje, razgovor i prijenos sadržaja između pojedinaca u realnom vremenu. Nužno je u budućnosti rada portala, kao i izvještavanju redakcije o papinim apostolskim putovanjima, razmisliti o povezivanju s lokalnim katoličkim medijima ili pojedincima angažiranim u njihovoj pripremi kako bi se odmaklo od dominantno agencijskog prenošenja sadržaja. Premda redakcija portala Bitno.net posjeduje kapacitete za ovakvu vrstu suradnje, potrebno je uložiti znatno više napora u pronalaženje i povezivanje s odgovarajućim sugovornicima. Na ovaj se način čitateljima portala Bitno.net prenosi autentičniji doživljaj s terena koji je u konačnici lišen karakteristika ponekad sterilnog agencijskog izvještavanja.

Redakcija portala smatra kako Bitno.net pozitivno doprinosi razvoju odgojne dimenzije kod svojih čitatelja i formaciji njihova kritičkog razmišljanja.¹⁷²³ Pri tome ističu kako unutar redakcije ne postoje tabu teme, te kako se u izvještavanju o istima nastoji pružiti cjelovita slika, više perspektiva i pritom iskazati poštovanje prema Katoličkoj Crkvi.¹⁷²⁴ Odgojni aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net analizirali smo i prikazali kroz njegove dvije

¹⁷²¹ Usp. Tablica 58 i grafička slika 63.

¹⁷²² Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 15., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 14., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 9., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 12., Intervju A. Mikić, pitanje br. 13., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 12., Intervju I. Džeba, pitanje br. 13.

¹⁷²³ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 11., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 11., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 6., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 8., Intervju A. Mikić, pitanje br. 10., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 10., Intervju I. Džeba, pitanje br. 10.

¹⁷²⁴ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje, br. 13., Intervju I. Džeba, pitanje br. 4.

dimenzije: redoviti i izvanredni. U redovitom putu izvještavanja usredotočili smo se na propovijedi iz Doma sv. Marte i nagovore uoči nedjeljnog *Angelus-a*, dok smo pri izvanrednom putu analizirali slučajeve seksualnog zlostavljanja unutar Katoličke Crkve s naglaskom na slučaj McCarrick - Vigano.

Pri sadržajnoj analizi redovitog puta izvještavanja o papi Franji na portalu Bitno.net detektirano je pet ključnih tematskih područja: Sveto Trojstvo, Crkva, grijeh, društvo i kršćanski život. Papa Franjo, a posredno redakcija portala, pri govoru o Svetom Trojstvu¹⁷²⁵ nastoji svojim slušateljima/čitateljima približiti ovaj misterij kršćanske vjere kroz bliske obiteljske slike.¹⁷²⁶ Franjina vizija Crkve¹⁷²⁷ u današnjem svijetu očituje se i prenosi kroz poziv na aktivno djelovanje prema marginama posredovanjem djelatnog Božjeg milosrđa. Pri tome papa Franjo ne želi stvarati novu Crkvu, već na temeljima svojih prethodnika poziva na otkrivanje novih i primjenjivijih pastoralnih praksa koji će više odgovarati sadašnjem trenutku.¹⁷²⁸ U suočavanju s grijehom¹⁷²⁹, čije posljedice urušavaju društvo i dovode zahvaćene na njegove margine, papa poziva svećenike da aktivno iziđu među pogođene kako bi im bili blizu.¹⁷³⁰ Papa Franjo kroz propovijedi i nagovore, koje prenosi redakcija portala Bitno.net, jasno ističe kako svi kršćani u sebi posjeduju snagu¹⁷³¹ kojom moraju mijenjati negativne društvene okolnosti.¹⁷³² Pri analizi odgojne dimenzije pape Franje u suočavanju s izvanrednim situacija u Crkvi poseban naglasak stavljen je na analizu slučaja McCarrick - Vigano. Kroz sadržajnu analizu tekstova objavljenih na portalu Bitno.net o istom ne uočavamo da redakcija nastupa provokativno ili senzacionalistički. Izbjegava se svako širenje dezinformacija, ne zauzimaju se ideološki tabori niti se usmjerava čitatelje prema jednoj ili drugoj strani kroz prejudicirano iznošenje zaključaka. Novinari angažirani na portalu temi pristupaju prvenstveno informativno prenoseći pritom različite osvrte te kronološki prateći događaj. Premda je značajan broj članaka o ovoj temi izvorne naravi¹⁷³³ izostaje dublja teološko-pastoralna analiza slučaja te se redakcija primarno oslanja na izvanjske izvore pri izvještavanju.

¹⁷²⁵ Usp. Tablica 61.

¹⁷²⁶ Usp. AL, br. 11, LS, br. 73-75., LF, br. 54.

¹⁷²⁷ Usp. Tablica 62.

¹⁷²⁸ Usp. Nikola VRANJEŠ, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice *Evangelii gaudium* pape Franje, 449-450.

¹⁷²⁹ Usp. Tablica 63.

¹⁷³⁰ Usp. Pope FRANCIS – Austen IVEREIGHT, *Let Us Dream: The Path to a Better Future*, 10-11.

¹⁷³¹ Usp. Tablica 65.

¹⁷³² Usp. Tablica 64 i EG, br. 174.

¹⁷³³ Usp. Grafička slika 68.

Odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net promatran kroz propovijedi i nagovore te analizu postupanja u slučaju McCarrick - Vigano govore u prilog tome kako papa Franjo nastoji djelovati proaktivno na općoj i pojedinačnoj razini. Redakcija portala Bitno.net jasno prati i prikazuje kako papa uočava negativne društvene trendove, poziva na potrebu osobnog i kolektivnog preispitivanja, ne skriva grešnost unutar Crkve te potiče na aktivno suočavanje s nedostacima. Premda novinari pri kronološkom praćenju istih ne iznose dublje izvorne teološko-pastoralne osvrte te se primarno oslanjaju na izvanjske izvore u formaciji članaka, jasno je potvrđena papina aktivna uloga unutar ovog odgojnog aspekta. Sve do sada navedeno potvrđuje radnu hipotezu prema kojoj je odgojni sadržaj koji predstavlja papu Franju na portalu Bitno.net okrenut prema aktivnom suočavanju s kriznim događajima unutar Crkve i društva.

Bez obzira na potvrdu radne hipoteze usmjerene prema odgojnom aspektu, potrebno je u budućem radu portala Bitno.net razmisliti o dodatnom razvoju postojeće forme *podcast*-a. U ovom se trenutku *podcast*-i na portalu objavljuju dva puta mjesečno uz suradnju s platformom Laudato TV.¹⁷³⁴ Svi naponi redakcije u narednom periodu trebali bi biti okrenuti prema učestalijoj produkciji istih, širenju kruga sugovornika i formaciji nove *podcast* emisije koja će pokrivati aktualnosti iz života Crkve te pružiti teološko-pastoralno vrednovanje konkretnih poteza pape Franje. Novinarima iz redakcije portala Bitno.net, unutar ove nove forme *podcast*-a, pridružili bi se kvalificirani pojedinci s kojima bi se u komentatorskoj formi pružio čitateljima izvorni pregled događaja u Crkvi i teološko-pastoralni osvrt na isti. Za ostvarenje navedenog projekta nisu potrebni dodatni ili značajniji resursi, nego nadogradnja na već postojećoj suradnji s platformom Laudato TV. Na ovaj bi način redakcija portala Bitno.net, s obzirom na trend rasta u broju slušatelja *podcast*-a širom svijeta¹⁷³⁵, otvorila novi prostori za odgojno djelovanje i snažnije iskoristila potencijal kojeg internet kao novo sredstvo društvene komunikacije nosi.

Svi zaposleni na portalu smatraju kako Bitno.net pozitivno utječe na otvaranje dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini.¹⁷³⁶ Ovo otvaranje očituje se na dvije razine: formaciju portala Bitno.net u obliku dijaloške platforme¹⁷³⁷

¹⁷³⁴ Usp. Intervju I. Džeba, pitanje br. 6.

¹⁷³⁵ Usp. Honoe H. CUFFE, Lend me your ears: the rise of history podcast in Australia, 553-569., Robert D. CASARES, Embracing the Podcast Era: Trends, Opportunities & Implications for Counselors, 123-138.

¹⁷³⁶ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 12., Intervju G. Andrijanić, pitanje br. 12., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 7., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 9., Intervju A. Mikić, pitanje br. 11., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 11., Intervju I. Džeba, pitanje br. 11.

¹⁷³⁷ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 11., Ivo Džeba, pitanje br. 10.

i otvorenost za posredovanje kršćanskog/vjerskog sadržaja drugim sekularnim medijima¹⁷³⁸. Dijaloški aspekt članaka o papi Franji na portalu Bitno.net analizirali smo kroz njegove opće i privatne audijencije popraćene od strane redakcije portala. Sve audijencije objavljene na portalu Bitno.net preuzete su iz drugih izvora što dodatno potvrđuje drugu hipotezu.¹⁷³⁹ Kroz sadržajnu analizu papirnih audijencija na portalu i njihovog dijaloškog aspekta detektirali smo tri dominantna tematska područja: promicanje kulture susreta, nadvladavanje sukoba, podjela i izvanrednih događaja te ostvarenje političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga. U svim tematskim područjima i konkretnim (pod)temama jasno se može vidjeti kako papa Franjo promovira i sam pridonosi izgradnji kulture susreta u različitim sredinama. Prva dijaloška razina ili promicanje kulture susreta¹⁷⁴⁰ ostvaruje se stupnjevito kroz: razvoj osobnog odnosa s Bogom¹⁷⁴¹, promociju dijaloga unutar obitelji¹⁷⁴², suradnju na poslu u cilju izgradnje bolje budućnosti¹⁷⁴³, afirmativno djelovanje kršćana u društvu¹⁷⁴⁴ i izlaženje službenika Crkve na margine društva¹⁷⁴⁵. Druga dijaloška razina ili nadvladavanje sukoba, podjela i izvanrednih događaja prikazana kroz članke o papi Franji na portalu Bitno.net¹⁷⁴⁶ očituje se kroz papino: isticanje negativnih posljedica ratnih razaranja¹⁷⁴⁷, poticanje na uspostavu političkog dijaloga između sukobljenih strana¹⁷⁴⁸ te promociju kulture nenasilja¹⁷⁴⁹. Treća dijaloška razina ili ostvarenje političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga¹⁷⁵⁰ vidljiva je kroz Franjino uočavanje i djelovanje prema političkim/vjerskim predstavnicima usmjereno prema izgradnji boljeg, pravednijeg i mirnijeg društva. Vodeći se modelom poliedra¹⁷⁵¹, papa Franjo uvažava različitosti te ih poziva da zajedno sudjeluju u izgradnji kulture susreta utemeljene na općeljudskim i kršćanskim načelima.¹⁷⁵²

Unutar ove tri razine redakcija portala formira izrazito pozitivnu sliku o papi Franji kao onome koji se kontinuirano nastoji suprotstaviti negativnim društvenim kretanjima (kultura

¹⁷³⁸ Usp. Intervju P. Balta, pitanje, br. 6 i 10., Intervju A. Mikić, pitanje br. 12., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5.

¹⁷³⁹ Usp. Tablica 68. i grafička slika 69.

¹⁷⁴⁰ Usp. Tablica 69.

¹⁷⁴¹ Usp. GE, br. 65-66., CV, br. 39., EG, br., 95, 259.

¹⁷⁴² Usp. FT, 18-19., EG, br. 108.

¹⁷⁴³ Usp. EG, br. 53-54., 57-58.

¹⁷⁴⁴ Usp. CV, br. 25., GE, br. 129., AL, br. 181., EG, br. 20-23., 48-49., 238-258., FT, br. 198-224.

¹⁷⁴⁵ Usp. FT, br. 276.

¹⁷⁴⁶ Usp. Tablica 70.

¹⁷⁴⁷ Usp. FT, br. 261-262.

¹⁷⁴⁸ Usp. CV, br. 174.

¹⁷⁴⁹ Usp. CV, br. 72-80.

¹⁷⁵⁰ Usp. Tablica 71.

¹⁷⁵¹ Usp. EG, br. 234-237., FT, br. 215., QA, br. 29.

¹⁷⁵² Usp. EG, br. 215-217., EG, br. 220.

odbacivanja, kultura sebičnosti, kultura globalizma itd.) pritom osobno svjedočeci kulturu susreta kroz pozitivne riječi i djela. Ovo potvrđuje treću radnu hipotezu prema kojoj je odgojni sadržaj o papi Franji na portalu Bitno.net usmjeren prema stvaranju kulture dijaloga između sukobljenih strana. Ispravljanje manjkavosti portala unutar dijaloškog aspekta, tj. dominantno prenošenje agencijskog sadržaja o papi Franji, moguće je prevladati kroz širenje vanjskog dosega Bitno.net-a. Udruga „Centar za cjelovit razvoj“, koja je ujedno izdavač portala Bitno.net, u opsegu svojeg djelovanja ima istaknutu mogućnost organiziranja javnih tribina i skupova.¹⁷⁵³ Koristeći se tom mogućnošću, a slijedeći prethodno prokušani primjer organiziranja „Dana kršćanske kulture“ u više hrvatskih gradova, redakcija portala može oformiti godišnje tribine na kojima bi se raspravljalo i teološki-pastoralno vrednovalo djelovanje pape Franje pod više aspekata. Kako bi se istakla i ispravno kritički vrednovala dijaloška dimenzija pape Franje, napose na ekumenskom i međureligijskom polju, potrebno je uključiti i one sudionike koji nisu iste vjerske pripadnosti ili svjetonazora. Redakcija portala Bitno.net, osim organiziranja i medijskog praćenja ovakvih skupova, može sudjelovati u njihovu moderiranju s obzirom na to da u značajnoj mjeri prati pontifikat pape Franje i njegove konkretne naglaske. Kroz međusobnu raspravu sudionika, kritički osvrt i medijsko prenošenje istog moguće je produbiti dijaloški aspekt na portalu Bitno.net bez značajnog oslanjanja i ovisnosti o izvanjskim agencijskim sadržajima.

Zaposlenici angažirani na portalu Bitno.net-u ističu kako se na ovoj platformi mogu pronaći različite vrste sadržaja: od jednostavnih tekstova ili brojalica pa sve do zahtjevnijih članaka dominantno smještenih pod kategorijama Academicus ili Velike teme.¹⁷⁵⁴ U tom smislu portal Bitno.net, na internetu i unutar hrvatskog medijskog prostora, nastoji biti relevantna platforma za razmjenu različitih stavova koji zajednički teže prema izgradnji Crkve.¹⁷⁵⁵ Posljednji aspekt kroz koji smo promatrali članke o papi Franji na portalu Bitno.net je teološko-pastoralni aspekt pri čemu smo izdvojili sadržaj koji pokriva temu izbjeglica i neredovitih obiteljskih situacija. Slijedeći prethodno istaknute teološko-pastoralne modele: otvorenost, protekcija, promocija i integracija¹⁷⁵⁶ te pratiti, razlučivati i integrirati¹⁷⁵⁷ nastojali smo ukazati

¹⁷⁵³ Usp. CENTAR ZA CJELOVIT RAZVOJ, *Statut udruge*, Intervju P. Balta, pitanje br. 16., Intervju I. Džeba, pitanje br. 14.

¹⁷⁵⁴ Usp. Intervju P. Balta, pitanje br. 3 i 4., Intervju T. Krvavica, pitanje br. 7., Intervju M. Vojvodić, pitanje br. 7., Intervju A. Mikić, pitanje br. 2 i 5., Intervju R. Zemunović, pitanje br. 5 i 10., Intervju I. Džeba, pitanje br. 6 i 8.

¹⁷⁵⁵ Usp. Intervju A. Mikić, pitanje br. 11.

¹⁷⁵⁶ Usp. FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees* i tablica 73.

¹⁷⁵⁷ Usp. AL, br. 291-312 i tablica 74.

na tematski različite, ali istovremeno slične modele u pristupu pape Franje ovim aktualnim društvenim i crkvenim temama.

Redakcija portala Bitno.net od prvog dana papina pontifikata prati pozitivne korake koje papa Franjo čini prema izbjeglicama, pogotovo u jeku velike izbjegličke krize koja se dogodila u Europi za vrijeme 2016. godine. U izvještavanju o tom procesu redakcija na izbjeglice ne gleda kao na statističku broju ili prijetnju koja dolazi, već kao na ljudske osobe kojima je potrebna pomoć. Pri govoru o ovoj temi redakcija ostaje vjerna riječima pape Franje nasljedujući model otvorenosti, protekcije, promocije i integracije. Premda izvorni autorski sadržaj o ovoj temi sačinjavaju znatan udio u člancima s oznakom #papaFranjo¹⁷⁵⁸ isti je i dalje primarno informativne naravi te se oslanja na druge vanjske izvore u svojoj strukturi. Izvorni autorski teološko-pastoralni osvrti o temi izbjeglica nalaze se u manjini na portalu Bitno.net. Isti su dominantno prepušteni vanjskim suradnicima poput Zorana Vukmana i Nikoline Nakić zbog čega nije moguće govoriti o dubljoj teološko-pastoralnoj analizi ove teme od strane redakcije portala Bitno.net.

Kada je u pitanju odnos pape Franje prema zajednicama koje se nalaze u neredovitim obiteljskim situacijama možemo uočiti sličnu dinamiku. Redakcija portala Bitno.net prateći izvanrednu (2014.) i redovitu (2015.) sinodu o obitelji te izlazak apostolske pobudnice *Radost ljubavi* (2017.) izvještava o različitim okolnostima i vizijama koje iste nose za Crkvu. Pri izvještavanju o potrebi skrbi za ranjene obiteljske zajednice u modernom svijetu redakcija portala polazi od Franjine vizije Crkve koja je okrenuta prema integraciji, a ne marginalizaciji.¹⁷⁵⁹ U izvještavanju o brizi za zajednice u neredovitim obiteljskim situacijama redakcija se nastoji ne ograničiti samo na pitanje pričesti, već ističe potrebu različitih oblika integracije unutar kojih nije nužno pristupanje sakramentima. Izvještavajući o ovoj temi oni donose različita mišljenja i perspektive, bez ideološkog svrstavanja, te se pri tome pozivaju na provjerene katoličke izvore (*Radio Vatikan*, IKA, *La Civiltà Cattolica*, *L'Osservatore Romano* itd.) i obavljaju intervjue s biskupima uključenima u sinodalni proces (Raymond Burke, Antun Škvorčević, Ladislav Nemet). Premda je na portalu Bitno.net o ovoj temi predstavljan značajan broj izvornih autorskih članaka¹⁷⁶⁰ isti su više informativne ili kronološke naravi. Nekoliko teološko-pastoralnih analiza ove teme prepušteno je poglavito vanjskom suradniku Hrvoju Juki

¹⁷⁵⁸ Usp. Grafička slika 70.

¹⁷⁵⁹ AL, br. 229-230, 299-300.

¹⁷⁶⁰ Usp. Grafička slika 71.

i zbog toga nije moguće govoriti o dubljem teološko-pastoralnom osvrtu redakcije portala Bitno.net na ovu temu.

Analizirajući obrađivanje tema izbjegličke krize i neredovityh obiteljskih situacija u svjetlu apostolske pobudnice *Radost ljubavi*, možemo vidjeti kako redakcija portala Bitno.net svojim radom i izvještavanjem o papi Franji nastoji otvoriti te prezentirati nove aktualne teološke teme unutar hrvatskog digitalnog medijskog prostora što potvrđuje posljednju radnu hipotezu. Pri tome se redakcija, kao i u preostala tri područja (evangelizacijski, odgojni, dijaloški), primarno zadržava na informativnom i kronološkom izvještavanju bez dublje teološko-pastoralne analize. Sve do sada navedeno potvrđuje, kako na kvantitativnoj tako i na kvalitativnoj razini, drugu glavnu hipotezu. U budućnosti je nužno da redakcija portala Bitno.net razmisli o mogućim načinima na koje će prevladati dominantno informativno izvještavanje bez dublje teološko-pastoralne refleksije ili oslanjanja na izvanjske izvore pri tome. Jedna od mogućnosti je ostvarivanje suradnje između portala Bitno.net i KBF-ova u Hrvatskoj. Ovakav oblik suradnje može se odvijati na dvije razine i u skladu je s onim što je preporučeno unutar službenih dokumenata Katoličke Crkve kada je u pitanju medijska formacija i praćenje djelatnika u medijima.¹⁷⁶¹ Prva razina zahtijeva otvaranje prostora na portalu studentima za stvaranje teološki značajnijeg sadržaja koji bi se prethodno zajednički vrednovao od strane profesora i redakcije. Tek nakon odobrenja obiju strana, sadržaj bi se objavio na portalu u sklopu zasebne kategorije te uvažio studentima kao usvajanje praktično stečenih vještina unutar specifičnih kolegija na fakultetu. Druga razina uključuje vremenski dulje stažiranje ili praksu studenata unutar redakcija portala Bitno.net. Kroz sudjelovanje u svakodnevnom radu redakcije studenti bi usvojili praktične vještine rada u medijima te stekli određene kompetencije koje bi mogli iskoristi nakon završetka svoga formalnog obrazovanja. Kroz obje razine suradnje ostvaruje se pozitivan doprinos za sve uključene subjekte: studenti razvijaju praktične medijske vještine, na KBF-ovima se otvara mogućnost pokretanja kolegija koji na praktičnoj razini uključuju rad u medijima, a redakcija portala Bitno.net dobiva više izvornog teološko-pastoralno obogaćenog sadržaja.

Zaključno možemo ustvrditi da je portalu Bitno.net ukoliko i dalje želi biti relevantan široj populaciji te ostati aktualan unutar evangelizacijskog poslanja Crkve potrebno iznaći nove načine interakcije, nove modele i standarde rada s fokusom na autorske tekstove. Tako bi se ostvarila interakcija sa širim čitateljstvom, izbrusio vlastiti profil portala i omogućilo

¹⁷⁶¹ Usp. CM, br. 25., 29., 31-32., AN, br. 19.

dohvaćanje mlađeg čitateljstva. Portalu preostaje rad na vlastitom teološkom profilu, fokus na autorske tekstove te teološko-pastoralno utemeljene stavove i mišljenja novinara o aktualnim događajima u Crkvi i svijetu.

POPIS LITERATURE

a) Dokumenti crkvenog učiteljstva

AAS, 105 (2013.)

AAS, 106 (2014.)

AAS, 97 (2005.).

BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis. Apostolska pobudnica. o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve* [12.01.2018.], Zagreb, 2018.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* [07.12.1965.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dei Verbum. Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi* [28.10.1965.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et Spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* [07.12.1965.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Inter Mirifica. Dekret o sredstvima društvenog saopćavanja* [04.12.1963.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Nostra Aetate. Deklaracija o odnosu Crkve s nekršćanskim religijama* [28.10.1965.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio. Dekret o ekumenizmu* [21.11.1964.], u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.

FRANJO, *Amoris laetitia - Radost ljubavi. Posinodalna apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama, kršćanskim supruzima i svim vjernicima laicima o ljubavi u obitelji* [19.03.2016.], Zagreb, 2017.

FRANJO, *Christus vivit - Krist živi. Posinodska apostolska pobudnica svetog oca Franje mladima i cijelom Božjem narodu* [19.03.2018.], Zagreb, 2019.

FRANJO, *Evangelii gaudium - Radost evanđelja* [24.11.2013.], Zagreb, 2013.

FRANJO, *Fratelli tutti – Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu* [04.10.2020.], Zagreb, 2020.

FRANJO, *Gaudete et exsultate - Radujte se i kličite* [19.03.2018.], Zagreb, 2018.

FRANJO, *Laudato si'. Enciklika o brizi za zajednički dom* [24.05.2015.], Zagreb, 2015.

FRANJO, *Lumen Fidei - Svjetlo vjere* [29.06.2013.], Zagreb, 2013.

FRANJO, *Misericordiae vultus – Lice milosrđa. Bula najave Izvanrednog jubileja milosrđa* [11.04.2015.], Zagreb, 2015.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji. Pastoralne smjernice*, Zagreb, 2006.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećeg tisućljeća*, Zagreb, 2002.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Prijenos liturgijskih slavlja*, Zagreb, 2010.

IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju vjernika laika u Crkvi i u svijetu* [30.12.1988.], Zagreb, 1990.

IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio - Misija Krista Otkupitelja. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* [07.12.1990.], Zagreb, 2008.

PAPINSKI SAVJET ZA SREDSTVA JAVNOG PRIOPĆAVANJA, *Aetatis novae - Nadolaskom novog doba. Pastoralna uputa o društvenoj komunikaciji dvadeset godina nakon Communio et progressio*, Zagreb, 1992.

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOG PRIOPĆAVANJA, *Communio et progressio - Zajedništvo i napredak. Pastoralni naputak o sredstvima društvenog priopćavanja* [23.05.1971.], Zagreb, 2002.

PAVAO VI. *Ecclesiam suam - Crkvu svoju. Enciklika episkopatu, kleru, vjernicima cijele Crkve i svim ljudima dobre volje o putovima kojima Katolička Crkva treba da izvršuje u naše doba svoju zadaću* [06.08.1964.], Zagreb, 2000.

PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi - Naviještanje evanđelja. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu* [08.12.1975.], Zagreb, 2000.

a) Knjige, zbornici, znanstveni članci i dokumenti

AGUILAR Mario, *Pope Francis. Journeys of Pacemaker*, New York, 2022.

AHMAD Mohammad - FARIS Mohammad – SUHEL Patel, Search Engine Optimization (SEO), u: *International Research Journal of Engineering and Technology* 6 (2019.) 4, 4113–4117.

AJDUKOVIĆ Marina - URBANC Kristina, Kvalitativna analiza iskustva stručnih djelatnika kao doprinos evaluaciji procesa uvođenja novog modela rada u centre za socijalnu skrb, u: *Ljetopis socijalnog rada*, 17 (2010.) 3, 319-352.

ALLEN L. John, *The Francis Miracle. Inside the Transformation of the Pope and the Church*, New York, 2015.

AMATO A. Paul, Učinci rastave braka na odrasle i djecu: najnoviji nalazi, u: *Društvena istraživanja*, 23 (2014.) 1, 5-24.

ANČIĆ A. Nediljko, Sinodalni put. Katolička Crkva u Njemačkoj na putu čišćenja i obnove, u: *Crkva u svijetu*, 55 (2022.) 4, 730-752.

ANDERSEN Jack, Understanding and interpreting algorithms: Toward a hermeneutics of algorithms, u: *Media Culture & Society*, 42 (2020.), 7, 1479–1494.

ANDRIIVNA-CHAIUK Tetyana – VALERIIVNA-DUNAIEVSKA Olha, Fear Culture in Media: An Examination of Coronavirus Discourse, u: *Journal of History Culture and Art Research*, 9 (2020.) 2, 184-194.

ARAČIĆ Pero, Djeca iz rastavljenih brakova i njihove obitelji: Njihova opterećenja i njihovi brakovi i obitelji, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 2, 237-251.,

ARAČIĆ Pero, Uočiti, pratiti i liječiti najslabije u zajednici prema *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia*, 28 (2020.) 2, 385-405.

ARASA Daniel, *Church Communications through Diocesan Websites. A Model od Analysis*, Rim, 2007.

ASMUSSEN J. Kelly – CRESWELL W. John, Campus Response to a Student Gunman, u: *The Journal of Higher Education*, 66 (1995.) 5, 575-591.,

B. BEACH Bert, *Ekumenizam - napredak ili nazadak?*, Zagreb, 1999.

BALOBAN Josip – CRPIĆ Gordan – JEŽOVITA Josip, *Vrednote u Hrvatskoj od 1999. – 2018. prema European Values Study*, Zagreb, 2018.

BALOBAN Josip - HOBLAJ Alojzije - CRNIĆ Danijel, Određeni aspekti crkvenosti u Hrvatskoj - rezultati i prosudbe istraživanja, u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 2, 527-561.

BALOBAN Josip, Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 1, 33-58.

BALOBAN Stjepan, Današnji znakovi vremena i poslanja Crkve, u: *Diacovensia*, 21 (2013.) 1, 49-61.

Josip BALOBAN, Pastoralni djelatnik u službi dijaloga i pomirenja, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 3, 635-658.

BALUKČIĆ Ivo, Massmediji u novoj evangelizaciji, u: *Vrhbosnensia*, 16 (2012.) 1, 125-141.

BARBATO Mariano, Legionen des Papstes: Pilgermobilisierung als Machtgrundlage des Heiligen Stuhls in der Moderne, u: *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 26 (2016.) 4, 375–396.

BARON Naomi, *Words Onscreen: The fate of reading in a digital world*, New York, 2016.

BARSAK Bojan, Internet kao prostor slobodne društvene komunikacije, u: *Čemu*, 8 (2009.) 16/17, 53-67.

BARTEKA Daria, *Uloga naslova u tiskovinama i digitalnim medijima na primjeru Jutarnjeg lista*, diplomski rad, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2017.

BASU Tapati – DATTA Ratul, Study of Dependency of Newspapers on News Agency Sources Regarding Science News and all Other News in Asia and Africa in Last Decade: A Comparative Study, u: *International Journal od Media, Journalism and Mass Communication*, 3 (2017.) 1, 1-10.

BAZACO Angela – REDONDO Marta – SANCHEZ-GARCIA Pilar, Clickbait as a strategy of virtual journalism: conceptualisation and methods, u: *Revista Latina de Comunicacion Social*, 74 (2019.), 94-115.

BEGIĆ Ana, Evanđeoskom radikalnošću živjeti poziv na svetost, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 4, 613-631.

BEGIĆ Martina s. Ana – GOLUBOVIĆ Marin, Dostojanstvo ljudske osobe i pravo na život, u: *JAHR*, 8 (2017.)1, 59-71.

BELUHAN Matej – KOVAČIĆ Silvija, Izvještavanje hrvatskih dnevnih novina o predsjedničkim kandidatima tijekom predizborne kampanje 2014./2015., u: *Medijska istraživanja*, 21 (2015.) 2, 79-107.

BERGOGLIO M. Jorge - SKORKA Abraham, *On Heaven and Earth. Pope Francis on Faith, Family and the Church in the 21st Century*, London, 2013.

BERGOGLIO M. Jorge, *Papa Franjo odgovara, Intervjui i tiskovne konferencije*, Zagreb 2016.

BERTRAND J. Claud, *Deontologija medija*, Zagreb, 2007.

BHABHA Jacqueline, Trafficking, Smuggling, and Human Rights, u: *Migration Information Source*, March (2005.), 32.

BITNO.NET, Obrazac za dostavu ponuda na javni natječaj broj 1/2015., Fond za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije 2015.

BITNO.NET, *Statut portala Bitno.net* (17.07.2013.).

BITNO.NET, Urednička koncepcija portala Bitno.net., Program za dodjelu bespovratnih sredstava neprofitnim medijima Ministarstva kulture Republike Hrvatske 2014.

BITNO.NET, Urednička koncepcija portala Bitno.net., Program za dodjelu bespovratnih sredstava neprofitnim medijima Ministarstva kulture Republike Hrvatske 2015.

BJORNSETH Ingunn – SZABO Atila, Sexual Violence Against Children in Sport and Exercise: A Systematic Literature Review, u: *Journal of Child Sexual Abuse*, 27 (2018.) 4, 365-385.

BLANEY Joseph (ur.), *Understanding Pope Francis: message, media, and audience*, London, 2021.

BORRELLI MaryAnne, To Show Concern: Early Coverage of John Paul II, Benedict XVI, and Francis in the American National News Media, u: LYON Alynna – GUSTAFSON Christine – MANUEL C. Paul (ur.), *Pope Francis as a Global Actor. Where Politics and Theology Meet*, 97-116.

BORTKIEWICZ Pawel, Reflections on the Report on the Holy See`s Institutional Knowledge and Decision-Making Related to Former Cardinal Theodore McCarrick. Credits and Doubts, u: *The Person and the Challenges*, 12 (2022.) 1, 75-94.,

BOUMANS Jelle – TRILLING Damian – Vliegenthart Rens – BOOMGAARDEN Hajo, The Agency Makes the (Online) News World Go Round: The Impact of News Agency Content on Print and Online News, u: *International Journal of Communication*, (2018.) 12, 1768-1789.

BOWMAN Shayne – WILLIS Chris, The Future is Here, but do News Media Companies See It, u: *Nieman Reports*, Winter 2005., 5-9.

BOYD – BARRETT Oliver – RANTANEN Terhi (ur.), *The Globalization of News*, London, 1999.

- BOYD – BARRETT Oliver, *News Agency, Their Structure and Operation*, New York, 1969.
- BRATULIĆ Josip, *Hrvatske propovijed: od svetog Metoda do biskupa Strossmayera*, Zagreb, 1996.
- BRAUER Martin, Pope Francis and Ecumenism, u: *The Ecumenical Review*, 69 (2017.) 1, 4-14.
- BRAUN N. Christian, Pope Francis on War and Peace, u: *Journal of Catholic Social Thought*, 15 (2018.) 1, 63-87.,
- BRAUN S. Steward, Pope Francis and Economic Democracy: Understanding Pope Francis's Radical (yet) Practical Approach to Political Economy, u: *Theological Studies*, 81 (2020.) 1, 203-224.
- BRAUTOVIĆ Mato, *Online novinarstvo*, Zagreb, 2011.
- BREBIĆ Stjepan, Globalizacija migracije i profetizam pape Franje, u: *Nova prisutnost*, 17 (2019.) 1, 93-110.
- BRETZKE James, Responsum ad Dubia. Harmonizing Veritatis Splendoris and Amoris Laetitia through a Conscience-Informed Casuistry, u: *Journal of Catholic Social Thought*, 15 (2018.) 1, 211-222.
- BRIT Aron, On language: Avatar, u: *New York Times*, 8.VIII. 2008., 43.
- BRUGOON Judee i dr., Testing the Interactivity Principle: Effects of Mediation, Proximity and Verbal and Nonverbal Modalities in Interpersonal Interaction, u: *Journal of Communication*, 52 (3), 657-677.
- BUCHER Taina, The algorithmic imaginary: Exploring the ordinary affects of Facebook algorithms, u: *Information Communication & Society*, 20 (2017.) 1, 30-44.
- BUCHER Taina, Want to be on the top? Algorithmic power and the threat of invisibility on Facebook, u: *New Media & Society*, 14 (2012.) 7, 1164-1180.,
- BUI N. Matthew – MORAN E. Rachel, Making the 21st Century Mobile Journalist: Examining Definitions and Conceptualization of Mobility and Mobile Journalism within Journalism Education, u: *Digital Journalism*, 8 (2020.) 1, 145-163.,
- BULJAN FLANDER Gordana, Ponašanje djece i mladih na internetu - trebamo li se brinuti?, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 32-35.
- BYLINA Slawomir – ADAMSKI Andrzej – PRZYWARA Barbara, The Holy See's Approach Towards Public Security Threat in Ukraine. Media Image and Reality, u: *Journal of Science and Theology*, 16 (2020.) 4, 53-64.
- CASARES D. Robert, Embracing the Podcast Era: Trends, Opportunities & Implications for Counselors, u: *Journal of Creativity in Mental Health*, 17 (2022.) 1, 123-138.
- CAMPBELL Heidi - GARNER Stephen, *Networked Theology: Negotiating Faith in Digital Culture*, Grand Rapids, 2016.
- CAMPBELL Heidi, *Exploring Religious Community Online: We are One in the Network*, Bern, 2005.

- CAMPBELL Heidi, *When Religion Meets New Media*, London i New York, 2010.
- CANCELA Pauline – GERBER David – DUBIED Annik, „To Me Its Normal Journalism“ Professional Perception of Investigative Journalism and Evaluations of Personal Commitment, u: *Journalism Practice*, 15 (2021.) 6, 878-893.
- CANTALAMESSA Raniero - DAIGLE-WILLIAMSON Marsha, The Ecumenism of Polyhedron: A New Exxlesiology?, u: *Journal od Ecumenical Studies*, 54 (2019.) 3, 442-454.
- CASSIDY S. James, The German Bishops and the Development of Understanding of Intercommunion, u: *One in Christ*, 53 (2019.) 1, 31-45.
- CATANIA Tina, Making Immigrants Visible in Lampedusa: Pope Francis, Migration and the State, u: *Italian Studies*, 70 (2015.) 4, 465-486.
- CENTAR ZA CJELOVIT RAZVOJ, *Statut udruge* (18.03.2015.).
- CHOI Yoonhyeung – LIN Ying-Hsuan, A content analysis of the newspaper coverage of the tree major hurricanes in 2005., u: *Public Relations Review*, 34 (2008.) 4, 292-296.
- CIERVA Yago, *La Chiesa casa di veto: Proposte ed esperienze di comunicazione nel contesto di crisis e controversie mediatiche*, Rome, 2014.
- CLARK J. Meghan, Pope Francis and the Christological Dimensions of Solidarity in Catholich Social Teaching, u: *Theological Studies*, 80 (2019.) 1, 102-122.
- CLARK M. Charles – ALFORD Helen, The Throwaway Culture in Economy of Exclusion: Pope Francis and Economists on Waste, u: *The American Journal of Economics and Sociology*, 78 (2019.) 4, 973-1008.,
- CNAAN A. Ram – HEIST Daniel – H. STORTI Melissa, Episodic Volnteering at Religious Megaevent. Pope Franicis's Visit to Philadelphia, u: *Nonprofit Menagment & Leadership*, 28 (2017.) 2, 1-20.
- COSTIGANE Helen, Vos estis lux mundi: Too Far or Not Far Enough?, u: *Ecclesiastical Law Journal*, 22 (2022.) 3, 300-313.
- COZZOLI Mauro, *Etica teologale. Fede. Carita. Speranza*, Milano, 2010.
- CRESWELL W. John, *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, Los Angeles, 2014.
- CROSSAN D. John, The Justice of God and Peace on Earth, u: MUSSER W. Donald – SUTHERLAND D. Dixon – DOMINIC James (ur.), *War or Words? Interreligious Dialogue as an Instrument of Peace*, Cleveland, 2005., 204-219.
- CRPIĆ Goran, Dinamičnost u stabilnosti: religioznost u Hrvatskoj 1999. i 2008. godine, u: *Društvena istraživanja*, 19 (2010.) 1-2, 3-27.
- CUFFER H. Honoe, Lend me your ears: the rise of history podcast in Australia, u: *History Australia*, 16 (2019.) 3, 553-569.
- CZERNY Michael, Introduzione, u: FRANCESCO, »Sono io, non abbiate paura«. *Parole su rifugiati e migranti*, Rim, 2018.

ČERVENKOVA Denis – VIZINA Petra, Faith Embodied in Attitudes: Ethics of Dialogue and Brotherhood of All People in the „Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together’ in Abu Dhabi and Encyclical Fratelli Tutti“, u: *ACU Theologica*, 11 (2021.) 1, 61-81.

ČONDIĆ Alojzije, Župna zajednica - od pastoralnog središta do pastoralne periferije, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovalah, zato besjedim (2 Kor 4,13)*, Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, ŠIMUNOVIĆ Josip – MIGLES Silvija (ur.), Zagreb, 2019., 47-66.

ČAVAR Klara - VUJICA Vikica, Odgoj za dijalog kao preduvjet mira. Kršćanska perspektiva odgoja za dijalog, u: *Magistra Iadertina*, 13 (2018.) 1, 52-68.

DARLING-HAMMOND Sean – MICHAELS K. Eli, After „The China Virus“ Went Viral: Racially Charged Coronavirus Coverage and Trends in Bias Against Asian American, u: *Health Education & Behavior*, 47 (2020.) 6, 1-9.

DAVIES Nick, *Flat Earth News*, London, 2008.

DE PAOLIS Velasio, Rastavljeni i civilno ponovno vjenčani i sakramenti euharistije i pokore, u: DODARO Robert, *Ostati u Kristovoj istini. Ženidba i pričest u Katoličkoj crkvi*, Split, 2015., 151-157.

DE ROOIJ Laurenes, Papal Narratives: The Discourse of Pope Francis, and His Media Representation, u: *Problemi dell informazione*, 3 (2019.), 515-544.

DENNIS R. Alan R.– KINNEY T. Susan T., Testing Media Richness Theory in the New Media: The Effects of Cues, Feedback and Task Equivocality, u: *Information System Research*, 9 (1998.) 3, 256-274.,

DEVČIĆ Ivan, Crkva i svijet medija: put od nepovjerenja do poziva na dijalog, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1, 5-26.

DIANICH Severino, Učiteljstvo pape Franje – nove perspektive?, u: *Riječki teološki časopis*, 24 (2016.) 2, 329-350.

DOLENC Bogdan, Glavne zadaće i glavne poteškoće na koje danas nailazi ekumensko vijeće crkava, *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, 667-684.

DRAGOJEVIĆ Sanja – KANIŽAJ Igor – ŽEBEC Ivana, Europska Unija u hrvatskim dnevnim novinama: *avis* – odgoda pregovora, u: *Politička misao*, 43 (2006.) 3, 133-163.

DRAGOJEVIĆ Sanjin – KANIŽAJ Igor – ŽEBEC Ivana, Medijska analiza odabranih tiskovina na temu stranih poduzetnika u Hrvatskoj, u: *Društvena istraživanja*, 13 (2004.) 1-2, 97-122.

DUJIĆ Lidija, Medijsko praćenje humanitarnih akcija – između senzibiliziranja javnosti i kršenja dječjih prava, u: AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU, *Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, Zbornik radova 3. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 4. i 5. svibnja 2017.), Osijek, 2019., 267-279.

DUVNJAK Neven, Načini prezentacije vjerskih zajednica u Hrvatskoj na Internetu: analiza kvalitete mrežnih mjesta, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 1., 57-82.,

DŽINIĆ Ivo, Pastoralne smjernice za rad s razvedenima i ponovno civilno vjenčanima. Poziv na dijakonijsko djelovanje, u: *Riječki teološki časopis*, 31 (2008.) 1, 201-218.

DŽINIĆ Ivo, Pokušaji nove evangelizacije u Crkvi danas, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13)*, Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, ŠIMUNOVIĆ Josip - MIGLES Migles (ur.), Zagreb, 2019., 129-146.

ĐUKIĆ Marina – BIJUKOVIĆ-MARŠIĆ Mirta, Medijsko istraživanje kolumni književnika u Jutarnjem listu, u: AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU, *Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, Zbornik radova 3. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 4. i 5. svibnja 2017.), Osijek, 2019., 65-88.

EDMISTON Dawn, Developing the Perfect Pitch: Creating a Positive First Impression Through Social Media, u: *Marketing Education Review*, 26 (2016.) 1, 3-7.,

ELEZOVIĆ Almir, Analiza sadržaja novinskih naslovnica (siječanj – lipanj 2011.), u: *Medijska istraživanja*, 18 (2012.) 1, 61-88.,

ENRIGHT D. Robert – FREEDMAN Suzzane – RIQUE Julio, The psychology of interpersonal forgiveness, u: Robert D. ENRIGHT – Joana NORTH (ur.), *Exploring forgiveness*, Madison, 1998., 46-62.

ERDEM Tulin – SWAIT Joffre – LOUVIERE Jordan, The impact of brand credibility on consumer price sensitivity, u: *International Journal of Research in Marketing*, 19 (2002.) 1, 1-19.,

ESTE David - SITTE Kathleen - MACLAURIN Bruce, Using mix methods to understand youth resilience u: LIEBENBERG Linda - UNGAR Michael (ur.), *Researching resilience*, Toronto, 2009., 201-224.

ESTERAJHER Josip, Iskustva zbrinjavanja progranika i izbjeglica i suvremena izbjegličko-migrantska kriza u Hrvatskoj, u: *Političke analize*, 6 (2015.) 23, 15-22.

EURO-MEDITERRANEAN HUMAN RIGHTS MONITOR, *Renewed Tragedy The Rise of Drowned & Missing Migrants & Asylum Seekers Toll in 2021.*, Geneva, 2022.

FAGGIOLI Massimo, Vatican II and the Church of the Margins, u: *Theological Studies*, 74 (2013.) 4, 808-818.

FAJDETIĆ Andrea - KIŠ-GLAVAŠ Lelia - LISAK Natalija, Percepcija visokoškolske nastave pristupačne studentima s invaliditetom, u: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49 (2014.) 2, 28-41.

FEDERMAN H. Jane – GIORDANO M. Lorraine, How to Cope with a Visit from the Pope, u: *Prehospital and Disaster Medicine*, 12 (1997.) 2, 86-91.

FELDMAN G. Lily, The Principle and Practice of „Reconciliation“ in German Foreign Policy: Relationship with France, Israel, Poland and Czech Republic, u: *International Affairs*, 75 (1999.) 2, 333-356.,

FERRARA Pasquale, The Concept of Periphety in Pope Francis` Discourse: A Religious Alternative to Globalization?, u: *Religions*, 6 (2015.) 1, 42-57.

- FILIPOVIĆ Ana Thea, Koncilski iskorak Katoličke crkve u svijet društvene komunikacije, u: *Nova prisutnost*, 13 (2015.) 2, 197-210.
- FLAMAN Paul, Pope Francis: The Name of God is Mercy: A Conversation with Andrea Tornielli, u: *Journal of Digital and Culture*, 5 (2016.) 2, 50-52.
- FLAXMAN Seth - GOEL Sharad - RAO M. Justin, Filter Bubbles, Echo Chambers, and Online News Consumption, u: *Public Opinion Quarterly* 80 (2016.) 1, 298-320.
- FLEMING Kenneth - STEFFENS Brian, Understanding readers of local newspapers and editorial journalism in small communities, u: *Research paper presented at the Mass Communication Division of the 2009 Conference of International Communication Association in Chicago*, 1-25.
- FOUST C. James, *Journalism Online: Principles and Practices of News for the Web*, Scottsdale, 2005.
- FRANC Renata - SUČIĆ Ines - ŠAKIĆ Vlado, Vrijednosti kao rizični i zaštitni čimbenici socijalizacije mladih, u: *Diacovensia*, 16 (2008.) 1-2, 135-146.
- FRANCIS Pope – IVEREIGHT Austen, *Let Us Dream: The Path to a Better Future*, New York, 2020.
- FRANKLIN Bob – CANTER Lily, *Digital Journalism Studies: The Key Concepts*, London, 2019.
- Franz Josef EILERS, *Communicating Church: Social Communication Documents*, Manila, 2011.
- FREDERICKS L. James, Francis's Interreligious Friendships: Soccer and Lunch, Followed by Dialogue, u: *Commonweal*, 13 (2014.), 13-16.
- GAILLARDETZ R. Richard, The „Francis Moment“. A New Kairos for Catholic Ecclesiology, u: *Proceedings of the Catholic Theological Society of America*, 69 (2014.), 63-80.
- GALE Nicole - HEATH Gemma - CAMERON Elaine - RASHID Sabina - REDWOOD Sabi, Using the framework method for the analysis of qualitative data in multidisciplinary health research, u: *BMC Medical Research Methodology*, 113 (2013.) 17, 1-8.
- GALIĆ Mirko (gl. ur.), Vatikanski TV centar, u: *Leksikon radija i televizije*, Zagreb, 2016.
- GALTUNG Johan – RUGE H. Mari, The Structure of Foreign News, u: *Journal of Peace Research*, 2 (1965.) 1, 64-91.
- GARCIA H. Eduardo, La Chiesa e la parrocchia nel pensiero di papa Francesco, u: *Orientamenti pastorali*, 61 (2013.) 11, 32.
- GARDNER Howard - DAVIS Katie, *The App Generation. How Today's Youth Navigate Identity, Intimacy, and Imagination in a Digital World*, New York i London, 2013.
- GARMAZ Jadranka – GAŠPAR Angelina, Education for Mercy - Comparative Analysis of the Pontifical Discourses, u: GARMAZ Jadranka – ČONDIĆ Alojzije (ur.), *Challenges to Religious Education in Contemporary Society*, Split, 2017., 56-72.,

- GARMAZ Jadranka - STALA Jozef, Neki elementi i načela konfesionalnosuradničkog vjeronauka, u: *Crkva u svijetu*, 54 (2019.) 1, 42-58.
- GARMAZ Jadranka – VOLENIK Antun, Pastoralni i odgojno katehetski naglasci sedmog i osmog poglavlja posinodalne pobudnice *Amors laetitia*, u: *Obnovljeni život*, 72 (2017.) 1, 93-108.
- GARMAZ Jadranka – MARUNČIĆ Sabina, Katehetske inicijative mons. Franje Franjića u duhu pokoncijske obnove, u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 4, 519-532
- GARMAZ Jadranka, Kako osnažiti obitelj?, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 3, 371-376.
- GARMAZ Jadranka, Medijska pedagogija u vjeronauku i katehezi: kriteriji izbora i načini korištenja nekih suvremenih medija, u: *Crkva u svijetu*, 45 (2010.) 3, 310-333.
- GARRETT R. Kelly, Echo chambers Online? Politically Motivated Selective Exposure among Internet News Users, u: *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14 (2009.) 2, 265-285.,
- GATIANO G. Norberto G. GATIANO, Public opinion in the Church. A communicative and ecclesiological reflection, u: *Church, Communication and Culture*, 1 (2016.) 1., 173-205.,
- GAVRANOVIĆ Ante, Utjecaji komercijalizacije na javne medije, u: *Medijska istraživanja*, 12 (2006.) 1, 111-115.
- GAWEL Arkadiusz – MANDZIUK Marzena – ZMUDZINSKI Marek (i dr.), Effects of Pope Francis' Religious Authority and Media Coverage on Twitter User's Attitudes towards COVID-19 Vaccination, u: *Vaccines*, 9 (2021.) 12, 1-25.
- GAZDA Imrich – KULLA Albert, The use of new media in the catholic church, u: *Informatologija*, 46 (2013.) 3., 232-239.
- GAZDA Imrich, The Communication Style of Pope Francis, u: *Teorie komunikacji i mediow*, (2017.) 10, 73-84.
- GEDDES Andrew GEDDES – HADJ-ABDOU Leila, Changing the path? EU migration governance after the „Arab Spring“, u: *Mediterranean Politics*, 23 (2017.) 1, 1-19.,
- GERBNER George – MOWLANA Hamid – NORDENSTRENG Kaarle, *The Global Media Debate: Its Rise, Fall, and Renewal*, Norwood, 1994.
- GESIAK Leszek, Reformo of the Vatican media, a difficult search for a new path, u: *The Person and the Challenges*, 7 (2017.) 2, 5-22.,
- GIBSON William, *Neuromancer*, New York, 1989.
- GOLDING Peter – ELLIOTT Philip, *Making the News*, London, 1979.
- GONSALVES Peter, Paul VI and Gandhi Kinderd Maha – Spirits, u: *Gandi Marq Quartely*, 40 (2018.) 1-2, 91-96.
- GOULD Meridith, *The Social Media Gospel*, Collegeville, 2015.
- GRANT J. Herbert, *Deciding What's News. A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time*, Evanston, 2004.

- GRBAC Josip, Crkva, društvo i odgoj za djelovanje u medijima, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 191-212.
- GRBAC Josip, Milosrđe i istina u odnosu na rastavljene i ponovno vjenčane u pobudnici pape Franje „Amoris laetitia“, u: *Riječki teološki časopis*, 25 (2017.) 1, 3-17.
- GRBAC Josip, Rastavljeni i ponovno oženjeni: stanje i perspektive, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 3, 780-798.
- GRUBIŠIĆ Igor, Kateheza i virtualni dio stvarnosti, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 24-31.
- GUERRA E. C. Jorge, Contributions of Social Teaching of Roman Catholic Church on Migration, u: *Exchange*, 44 (2015.) 4, 403-427.
- GUZIK Paulina, Communicating migration - Pope Francis strategy of reframing refugee issues, u: *Church, Communication and Culture*, 3 (2018.) 2, 106-135.
- HALL Jim, *Online Journalism. A Critical Primer*, London, 2001.
- HALMI Aleksandar, Kvalitativna istraživanja u obrazovanju, u: *Pedagogijska istraživanja*, 10 (2013.) 2, 203-217.
- HARALAMBOS Michael - HOLBORN Martin, *Sociologija. Teme i perspektive*, Zagreb, 2002.
- HARDER Kassandra, *Our Father, you who art on Twitter. A multimodal analysis of the representation of Catholic belonging and identity through the official social media accounts of Pope Francis and Vatican News*, masters thesis, Aalborg, 2018.
- HAYLES Katherine, *How we think: Digital media and contemporary techogenesis*, Chicago, 2021.
- HEBBLETHWAITE Peter, *Paul VI. The First Modern Pope*, New York, 1993.
- HEBRANG Branko, Pokušaji stvaranja Hrvatske nacionalne informacijske agencije, u: *Hum*, (2007.) 2, 256-281.
- HENDAL MARKET RESEARCH, *Profil i zadovoljstvo - Bitno.net*, Zagreb, 2014.
- HOOVER Steward, Religious Authority in the Media Age, u: HOOVER Steward (ur.), *The Media and Religious Authority*, Pennsylvania, 2016., 5-36.
- HRYNKOW Christopher – POWER Maria, Transforming the Center: Inter-Religious Dialogue, Contemporary Popes, and Faith-Inspired Path for Peacebuilding, u: *International Journal of Peace Studies*, 23 (2018.) 2, 33-48.
- HRYNKOW Christopher, If You Want Peace, Work For Justice: Assessing Pope Paul VI as a Peacebuilder on the Levels of Insight and Action, u: *Peace and Conflict Studies*, 24 (2017.) 2, 1-33.
- HUXFORD John, The proximity paradox. Live reporting, virtual proximity and the concept of place in the news, u: *Journalism*, 8 (2007.) 6, 657-674,

IKIĆ Niko, Ostvareni konsenzusi među pojedinim crkvama u kontekstu međureligijske teologije, u *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, 651-666.,

INSTEIN Mara, *Brands of Faith: Marketing Religion in Commercial Age*, New York, 2008.

INTERNATIONAL COMMISSION FOR THE STUDY OF COMMUNICATION PROBLEMS, *Many voices, one world: towards a new more just and more efficient world information and communication order*, London, 1980.

IVANOVIĆ Vesna, Postizborna Bosna i Hercegovina, u: *Međunarodne studije*, 15 (2015.) 2, 45-59.

IVANUŠ Željana, Studija slučaja 24 sata: mjesto edukativnih tema u tabloidnom novinarstvu, u: *Medijska istraživanja*, 26 (2020.) 1, 109-128.

IVEREIGH Austin, *The great reformer. Francis and the Making of a Radical Pope*, New York, 2015.

JACKSON Daniel – MOLONEY Kevin, Inside Churnalism. PR, journalism and power relationship in flux, u: *Journalism Studies*, 17 (2006.) 6, 763-780.,

JEŽOVITA Josip – VARGA Vanesa, Izborne kampanje 2015. i 2016. godine: analiza obilježja naslova i toniranje vijesti na dnevnoinformativnim portalima, u: *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 27 (2018.) 3, 407-429.

JOHANSON H. Douglas, Briefing: The crisis in South Sudan, u: *African Affairs*, 113 (2014.) 451, 300-310.

JOHNSON-CARTEE S. Karen, *News Narratives and News Framing*, Lanham, 2005.

JOZIĆ Ivan – MAHMUTOVIĆ Alisa, Novinski naslov – informacija, manipulacija ili senzacija?, u: *Književni jezik*, 24 (2013.) 1-2., 121-136.

KANIŽAJ Igor, *Manjine – između javnosti i stvarnosti. Nacionalne manjine u dnevnim novinama 2001-2005.*, Zagreb, 2006.

KANIŽAJ Igor, Opća politiziranost hrvatskih dnevnih listova, u: Stjepan MALOVIĆ (ur.), *Vjerodostojnost novina*, Zagreb, 2007., 95-116.

KARAPETROVIĆ Milena, U sjeni avatara. O (re)konstrukciji ženskog identiteta, u: *Filozofska istraživanja*, 32 (2012.) 1, 31-38.

KASPER Walter, Nova evangelizacija - pastoralni, teološki i duhovni izazovi, u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 1, 80-93.

KASPER Walter, *Papa Franjo - revolucija nježnosti. Teološki korijeni i pastoralne perspektive*, Zagreb, 2015.

KATALENIĆ Matija, *Online novinarstvo*, završni rad, Varaždin, 2015.

KHOSROWPOUR Mehdi - HERMAN Nancy, Web Enabled Technologies Assessment and Management: Critical Issues, u: KHOSROWPOUR Mehdi (ur.): *Managing Web Enabled Technologies in Organisations: A Global Perspective*, Hershey, 2000., 1-22.

- KILGO Danielle – SINTA Vinicio, Six Things You Didn't Know About Headline Writing: Sensationalistic Form in Viral News Content From Traditional and Digitally Native News Organizations, u: *International Symposium on Online Journalism*, 6 (2016.) 1, 111-130.
- KIM Bona – CHEN Yong, Effects of religious celebrity on destination experience: The case of Pope Francis's visit to Solmoe Shrine, u: *International Journal of Tourism Research*, 22 (2020.) 1, 1-14.
- KIOUSIS Spiro, Interactivity: A Concept Explication, u: *New Media & Society*, 4 (2002.) 3, 355-383.
- KOLLAROVA Daniela – UNGEROVA Magdalena, Media image of pope Francis I, u: *European Journal of Science and Theology*, 15 (2019.) 2, 1-8.
- KOPREK Ivan, Razarajući čimbenici braka i obitelji, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 3, 759-778.
- KOPREK Ivan, Vrijednosti kao znakovi vremena - nezaobilazni putovi evangelizacije, u: *Riječki teološki časopis*, 23 (2015.) 1., 43-60.
- KORDIĆ Ljiljana – HROMANDŽIĆ Hajrudin – KARLIĆ Jurica, Medijska reprezentacija ovisnika i ovisnosti o psihoaktivnim tvarima u dnevnom tisku u Hrvatskoj, u: *Medijske studije*, 8 (2017.) 16, 23-40.
- KOVAČ V. Nedjeljka, *Personalno-relacijska paradigma teologije Josepha Ratzinger/Benedikta XVI.*, doktorska disertacija, Katolički Bogoslovni Fakultet, Zagreb, 2014.
- KOVAČIĆ Siniša, *Razvoj novinarstva na mrežnim elektroničkim publikacijama – služenje javnosti ili podilaženje ukusu publike. Utjecaj informatičkih tehnologija na interakciju s korisnicima društvenih mreža u Republici Hrvatskoj*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Mostar, 2019.
- KOWALSKI Rafal, Using the five – mileston formula in the process of preparing homilies and sermons, u: *Kultura – Media – Theolog*, 41 (2020.), 192-208.
- KRANJČEC-MLINARIĆ Jelena - ŽIC-RALIĆ Anamarija, LISAK Natalija, Promišljanje učitelja o izazovima i barijerama inkluzije učenika s poteškoćama u razvoju, u: *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 65 (2016.) tematski broj, 233-247.
- KUIVALA Petra, Policy of Empowerment: Pope Francis in Cuba, u: *International Journal of Cuban Studies*, 9 (2017.) 1, 19-36.,
- KUMAR A. Gowtham - KUMAR Ravi, An Analytical Study of Search Engine Optimization (SEO) Techniques: To Maximize Number of Travelers on an E-Content Material Website, u: *International Journal of Management* 11(2020) 1, 114–119.
- KURTIĆ Najil, Bosna i Hercegovina: između profesionalnih standarda i očekivanja čitatelja, u: MALOVIĆ Stjepan (ur.), *Vjerodostojnost novina*, Zagreb, 2007., 117-154.
- KUTLEŠA Mislav, Vjera u perspektivi navještanja milosrđa u sakramentu pomirenja, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 649-670.

KVATERNIK Peter, Smještanje nove evangelizacije u redoviti pastoral. Slovenska iskustva, u: *Crkva u svijetu*, 47 (2012.) 1, 106-125.

LABAŠ Danijel – BRAJNOVIĆ Luka, od vjernosti sebi do vjerodostojnosti profesije, u: *Medijske studije*, 1 (2010.) 1-2, 171-182.

LABAŠ Danijel – GRMUŠ Tanja, Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme, u: *Kroatologija*, 2 (2011.) 2., 87-122.,

LABAŠ Danijel – KOŠEVIĆ Kristina, Etička pitanja i manipulacija u oglašavanju, u: *Mostariensis: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 18 (2014.) 1-2, 201-230.

LABAŠ Danijel – MIHALJEVIĆ Vine, Papa i mediji, u: SABOTIĆ Ines – TANIĆ Željko – ČRPIĆ Gordan (ur.), *Ivan Pavao II. Poslanje i djelovanje. Zbornik radova sa simpozija održanog u Zagrebu 24. lipnja 2005. godine*, Zagreb, 2007.

LABAŠ Danijel, Crkva i društvene komunikacije, u: *Obnovljeni život*, 48 (1993.) 1, 76-97.

LEE Chang-Ho, News Coverage of the U.S. War with Iraq: A Comparison of *The New York Times*, *Arab News*, and *The Middle East Times*, PhD Thesis, University of Texas, Austin, 2004.

LEVINE H. Daniel, What Pope Francis Brings to Latin America, u: *Center for Latin America & Latino Studies*, Class Working Paper Series no. 11, (25.03.2020.), 1-27.

LEWIS Justin – CUSHION Stephen – THOMAS James, Immediacy, Convenience or Engagement? An analysis of 24 hour news channels in the UK, u: *Journalism Studies*, 6 (2005.) 4., 461-477.

LICHTER Robert – AMUNDSON Daniel – LICHTER Linda, Media Coverage of the Catholic Church, u: RILEY Patrick – SHAW Russell (ur.), *Anti-Catholicism in the Media: An Examination of Whether Elite News Organizations Are Biased Against the Church*, Huntington, 1993.

LIM Kai – BENBASAT Izak – WARD Lawrence, The Role of Multimedia in Changing First Impression Bias, u: *Information Systems Research*, 11 (2000.) 2, 115-136.

LODBERG Peter, World Council of Churches, u: *Kirchliche Zeitgeschichte*, 12 (1999.) 2, 527-536.

LONG D. Jeffrey, Cautious Hope: Hindi Reflections on Pope Francis, u: KASIMOW Harold – RACE Alan (ur.), *Pope Francis and Interreligious Dialogue*, Washington – Oxford, 2018., 183-197.

LOWRY L. Eugen, *The Homiletical Plot: The Sermons as Narrative Art Form*, Louisville, 1980.

LULE Jack, *Daily News, Eternal Stories: The Mythological Role of Journalism*, New York, 2001.

LYM Jie-Hyun, Victimhood Nationalism and History Reconciliation in East Asia, u: *History Compass*, 8 (2010.) 1, 1-10.

LYNCH P. Andrew, A Global Papacy: The International Travels of Pope Francis and Geopolitics, u: *Research in the Social Scientific Study of Religion*, (2019.) 30, 258-373.

- LYNCH Paul, The Attractions of Imperfection: Pope Francis's Undisciplined Rhetoric, u: *Present Tense. Journal of Rhetoric in Society*, 5 (2015.) 1, 1-9.
- LYON J. Alynna J. - GUSTAFSON Christine - MANUEL C. Paul, Eluding Established Categories: Toward an Understanding of Pope Francis, u: LYON J. Alynna - GUSTAFSON Christine - MANUEL C. Paul (ur.), *Pope Francis as a Global Actor: Where Politics and Theology Meet*, Arlington, 2018., 3-22.
- MACUT Ivan, Bratstvo - temelj i put za mir. Poruka pape Franje za Svjetski dan mira 2014. Kratko tumačenje i aktualizacija, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 559-575.
- MACUT Ivan, Duhovni ekumenizam, u: *Služba Božja*, 53 (2013.) 2, 203-209.
- MACUT Ivan, Ekumenizam pape Franje, u: *Služba Božja*, 54 (2014.) 1., 52-67.
- MACUT Ivan, Posvećeni život i jedinstvo kršćana - prijevod i tumačenje govora svetog oca Franje sudionicima ekumenskog kolokvija redovnika i redovnica, u: *Služba Božja*, 55 (2015.) 3-4, 391-405.
- MACUT Ivan, Ti si Petar – Stijena!, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 4, 494-500.
- MAHONEY J. Daniel, The Quandry of the Two Pope Francises, u: *VoegelinView* (26.10.2017.), 1-12.
- MAIER Scott, Newspapers Offer More News Than Do Major Online Sites, u: *Newspaper Research Journal*, 31 (2010.) 1., 6-19.
- MALOVIĆ Stjepan, Etika u medijima: tko je pozvan na odgovorno djelovanje?, u: *Riječi teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 69-78.
- MALOVIĆ Stjepan, *Medijski prijepori*, Zagreb, 2004.
- MANDARIĆ Valentina, Milosrđe: put Crkve do čovjeka i suvremenih periferija, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 705-730.
- MANDARIĆ Valentina, Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 1., 131-149.
- MANDARIĆ Valentina, Pastoralni projekt za mlade Ivana Pavla II., u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 123-145.
- MANIĆ Željka, *Analiza sadržaja u sociologiji*, Beograd, 2017.
- MANNION Gerard, Pope Francis and Hope in the Ecumenical Future: A Papacy of Encounter, u: CHAPMAN D. Mark (ur.) *Hope in the Ecumenical Future*, Oxford, 2017., 103-131.
- MANSELL Robin – NORDENSTRENG Kaarle, Great media and Communication Debates: WSIS and the MacBride Report, u: *Information Technologies and International Development*, 3 (2006.) 4, 15-36.
- MARINOVIĆ JEROLIMOV Dinka, Tradicionalna religioznost u Hrvatskoj 2004. između kolektivnog i individualnog, u: *Sociologija i prostor*, 43 (2005.) 2, 303-338.

- MARKEŠIĆ Ivan (ur.), *Hrvati u BIH: ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet*, Zagreb, 2010.
- MARŠIĆ Šimo, Pastoral prihvaćanja i milosrđa u aktualnim bračno-obiteljskim izazovima, u: *Vrhbosnensia*, 21 (2017.) 1, 249-256.
- MARTIN Allan – GRUDZIECKI Jan, DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development, u: *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5 (2006.) 4, 249-267.
- MARTINJAK Mikolaj, Gnosticizam i neopelagijanizam – zapreka svetosti ili izvor konfuzije, u: *Nova prisutnost*, 17 (2019.) 3, 491 -502.
- MASSARO J. Thomas, Pope Francis on Overcoming Exclusion: A Theological Vision with Economic and Social Implications, u: *The American Journal of Economics and Sociology*, 78 (2019.) 4, 865-893.
- MASSEY Brian, Examination of 38 Web Newspapers Shows Nonlinear Storytelling Rare, u: *Newspaper Research Journal*, 25 (2004.) 3, 96-102.
- MATAUŠIĆ Mirko Juraj, Mediji i zlo u društvu, u: *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 2 (2004.) 1., 119-125.
- MATAUŠIĆ Mirko Juraj, Mediji u krizi vrednota, u: *Ephemerides theologicae Zagrabieneses*, 71 (2002.) 2-3., 361-379.
- MATAUŠIĆ Mirko Juraj, Uvjeti nastanka i počeci katoličkog tiska, u: *Diacovensia*, 6 (1998.) 1, 7-18.
- MATAUŠIĆ Mirko, Javno mnijenje i dijalog u Crkvi, u: *Bogoslovska smotra*, 83 (2013.) 2, 235-261.
- MAYER C. Annamarie, The ecumenical vision of Pope Francis: journeying together as fellow pilgrims – „the mystery of unity has already begun“, u: *International Journal for the Study of the Christian Church*, 17 (2017.) 3, 156-172.
- MCCOLLUGH E. Michael – WORTHINGTON Everett – RACHAL C. Kenneth, Interpersonal Forgiving in Close Relationship, u: *Journal of Personality and Social Psychology*, 73 (1997) 2, 321-336.
- MCLUHAN Marshall, *Razumijevanje medija: Mediji kao čovjekovi produžetci*, Zagreb, 2008.
- MCQUAIL Denis, *Journalism and Society*, Los Angeles, 2013.
- MEJOVŠEK Milko, *Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*, Jastrebarsko, 2013.
- MELVILLE-WISEMAN Janet, The Sexual Abuse of Vulnerable People by Registered Social Workers in England: An Analysis of the Health and Care Professional Council Fitness to Practice Cases, u: *British Journal of Social Workers*, 46 (2016.) 8, 2190-2207.,
- MIHALJEVIĆ Damirka, Ima li Bosna i Hercegovina priliku izgraditi zajednički sustav vrijednosti?, u: *National security and future*, 11 (2010.) 1, 45-59.
- MILIĆ Vojin, *Sociološki metod*, Beograd, 1965.

- MILLER Virginia, *Child sexual Abuse Inquiries and the Catholic Church: Reassessing the Evidence*, Firenze, 2021.
- MILONE E. Massimo, *Pronto? Sono Francesco. Il papa e la rivoluzione comunicativa un anno dopo*, Roma, 2014.
- MURIĆ Branko, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve. Evangelii gaudium i misionarska preobrazba Crkve, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4., 469-495.
- NAGY Božidar (ur.), *Papa Ivan Pavao II. govori hrvatima: Pozdravi, govori, poruke 1978. - 2005.*, Zagreb, 2011.
- NARBONA Juan, Digital leadership, Twitter and Pope Francis, u: *Church, Communication and Culture*, 1 (2016.), 90-109.
- NEMET Ladislav, Glavni pravci razvoja misijske teologije poslije Drugog vatikanskog sabora, u: *Obnovljeni životu*, 57 (2002.) 1, 63-73.
- NENADIĆ Iva, Kako su *mainstream* mediji otvorili vrata alternativnim činjenicama?, u: *Političke analize*, 30 (2017.) 7, 15-21.
- NEUENDORF Kimberly, *The Content Analysis Guidebook*, Thousand Oaks, 2002.
- NGHIEM P. Le Tan – PAPWORTH K. Sarah – LIM K. Felix – CARRASCO R. Luis, Analysis of the Capacity of Google Trends to Measure Interest in Conservation Topics and Role of Online News, u: *PLOS ONE*, 11 (2016.) 3, 1-2.
- NOOR Masi – BRANSCOMBE R. Nyla – HEWSTON Miles, When group members forgive: Antecedents and consequences, u: *Group Processes & Intergroup Relations*, 18 (2015.) 5, 1-12.
- NORGAARD-KRISTENSEN Nete, Churnalism, Cultural (Inter)Mediation and Sourcing in Cultural Journalism, u: *Journalism Studies*, 19 (2018.) 14, 2168-2186.
- NOVAK Božidar, *Krizno komuniciranje i upravljanje opasnostima*, Zagreb, 2001.
- NOVAK Božo, Pokoravano, ali nikad pokoreno. Hrvatsko novinarstvo 2008. godine, u: *MediAnali*, 3 (2009.) 5, 185-202.
- NOVAK Krunoslav, Evangelizacijsko djelovanje putem društvenih mreža, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 143 (2015.) 1, 11-17.
- O'BRIEN Breda, Reflections on the Forthcoming Synod, u: *Studies*, 104 (2015.) 415, 292-301.
- O'REILLY- GINDHART C. Mary, Pope Francis and Joseph Selling: A New Approach to Mercy in Catholic Sexual Ethics, u: *Religions*, 8 (2017.) 12, 264-273.
- OBRADOVIĆ Stojan, Alternativne agencije i nekomercijalne medijske potrebe, u: *Medijska istraživanja*, 12 (2006.) 1, 83-89.
- OMETTO Matteo, *Divorziati che vivono una nuova unione nella Chiesa cattolica. Da Familiaris consortio ad Amoris laetitia*, Canterano, 2018.

ORLOVAC Anto, Ekumenski i dijaloški znakovi primata i sinodalnosti u papinim porukama tijekom posjeta Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, u: *Vrhbosniensia*, 20 (2016.) 2, 345-371.

OROZCO Amirah, The McCarrick Report as a Step in Reconciliation and Reform, u: *New Horizons*, 5 (2021.) 2, 31-43.

PADOVANI Claudio – NORDENSTRENG Kaarle, From NWICO to WSIS: another world information and communication order? u: *Global Media and Communication*, 1 (2005.) 3, 264-272.

PALAC Nenad, Hrvatske (nad)biskupije na društvenim mrežama, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 2, 329-331.

PANG Augustine – HOGAN Eada – ANDRASEVIC Igor, The Catholic Church abuse scandal in Ireland: Two steps forward, one step back by Pope Francis?, u: *Corporate Communication*, 27 (2022.) 1, 15-33.

PARKER Christian – VALDIVA P. Jose, The Failed Visit of Francis to Chile and the Catholic Church Crisis, u: *Research in the Social Scientific Study of Religion*, 30 (2019.), 394-416.

PARLOV Mladen, Ljubiti Crkvu, *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 4, 527-530.

PASQUALETTI Fabio, La comunicazione in rete, u: PASQUALETTI Fabio - ALVALTI Cosimo (ur.), *Reti Sociali: porte di verità e di fede; nuovi spazi di evangelizzazione*, Rim, 2014.

PAVIĆ Richard, Duhom ispunjeni evangelizatoru, u: *Diacovensia*, 27 (2019.) 4., 689-702.

PAVLIK John, Advancing Engaged Scholarship in the Media Field, u: *Media and Communication*, 7 (2019.) 1, 114-116.

PAVLIK John, *Journalism and New Media*, New York, 2001.

PERAN Suzana – RAGUŽ Anđelka, Medijska pismenost – obrazovanje studenata i svijet o vlastitoj odgovornosti, u: *Nova prisutnost*, 14 (2016.) 3., 379-393.

PERIŠIN Tena – ŠKALJAC Gordana, Uloga deska u organizaciji informativnog programa televizijskih kuća, u: *MediAnali*, 3 (2009) 5, 203-227.

PERLOFF M. Richard, *The Dynamics of News. Journalism in the 21st Century Media Milieu*, New York, 2020.

PERRAULT Gregory – STANFIELD Kellie, Mobile Journalism as Lifestyl Journalism?, u: *Journalism Practice*, 13 (2019.) 3, 331-348.

PERUŠKO Zrinka, (Ne)pristranost u predizbornoj kampanji na hrvatskim televizijama: ravnoteža i raznolikost, u: *Medijska istraživanja*, 14 (2008.) 2, 5-34.

PETER Teresa, *Doing Spiritual Theology Epistemologische und offenbarungstheologische Überlegungen ausgehend von Zeugnissen aus der ignatianischen und aus der vipassanā Tradition*, Kommunikative theologie 24, Ostfildern, 2020.

PLETIKOSIĆ B. Julija, *Katolička Crkva u Hrvatskoj i Domovi rat 1991. – 1995.: stavovi, djelovanje i stradanje*, Hrvatski studiji, doktorski rad, Zagreb, 2014.

PREDEN Mario, *Tijek nastanka postsinodalne apostolske pobudnice Amoris laetitia – Radost ljubavi s obzirom na pitanje o pripuštanju sakramentima rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih*, licencijatski rad, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2021.

QUINN Stephan – LAMB Stephan, *Online Newsgathering. Research and Reporting for Journalism*, Oxford, 2008.

RAFEEQ Ali – JIANG Shujun, From the Big Three to elite news sources: a shift in international news flow in three online newspapers TheNational.ae, Nst.com.my and Nzherald.co.nz, u: *The Journal of International Communication*, 24 (2018.) 1, 96-114.

RAKOW Katja, Religious Branding and the Quest to Meet Consumer Needs: Joel Osteen's „Message of Hope“, u: STIEVERMANN Jan – GOFF Philip – JUNKER Detlef (ur.), *Religion and the Marketplace in the United States*, New York, 2015., 215-239.

RANALDI Irene, Suburbs of Space, suburbs of existence: the approach to the town of Pope Francis, u: *Academicus – International Scientific Journal*, (2015.) 11, 162-165.

RANTANEN Terhi, European News Agencies and Their Sources in the Iraq War Coverage, u: ALLAN Stuart – ZELIZER Barbie (ur.), *Reporting War. Journalism in wartime*, London, 2004., 301-314.

RANTANEN Terhi, The Struggle for Control of Domestic News Market (1), u: BOYD – BARRETT Oliver – RANTANEN Terhi (ur.), *The Globalization of News*, London, 1998., 36-38.

REARDON Ruth, German Bishop's Guidelines on Eucharistic Sharing in Interchurch Families 2018: what's new?, u: *One in Christ*, 52 (2018.) 2, 339-358.,

REID C. Alejandro, Broadcasting live the visit of Pope Francis to Chile, u: *Church, Communication and Culture*, 4 (2019.) 1, 79-95.

RENEHAN Edward, *Pope John Paul II*, New York, 2007.

RICCARDI Andrea, *To the Margins. Pope Francis and the Mission of the Church*, New York, 2018.

RICHMOND C. John, Human Trafficking: Understanding the Law and Deconstructing Myths, u: *Saint Louis University Journal*, 60 (2015.) 1, 1-42.

RIMAC Ivan, Komparativni pregled odgovora na pitanja u anketi europskog istraživanja vrednota 1999. i 2008., u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 2, 425-525.

RIVERA S. Angeli, The Practical Implications of Pope Francis' Culture of Encounter and its Objectives of Establishing and Maintaining Peace in East Asia, u: *MST Review*, 23 (2021.) 1, 90-134.

ROVATI Alessandro, Mercy is a Person: Pope Francis and the Christological Turn in Moral Theology, u: *Journal of Moral Theology*, 6 (2017.) 2, 48-69.

SALAMEH T. B. Mohammed, Migration from Arab Spring Countries to Europe: Causes and Consequence, u: Ahmed AL-MUSRI – Kevin CURRAN (ur.), *Smart Technologies and Innovation for a Sustainable Future*, Dubai, 2019., 243-254.

SAMOSIR Leonardus – HAQ Z. Mochamad, Fratelli Tutti: Brotherhood Without Boundaries, u: *Jurnal Iman dan Spiritualitas*, 2 (2022.) 2, 267-270.

SANTOLLA Joelle, *Confusing the Faithful: Catholicisms Struggle With Mass Media*, Master Thesis, Washington, 2006.

SAWA Premyslaw, Migrations and Spirituality in Europe. A Catholic Voice Inspired by Thought op Pope Francis, u: *Ecumeny and Law*, 9 (2021.) 1, 89-116.

SCARDIGNO Rosa – PAPAPICCO Concetta – LUCCARELLI Valentina (i dr.), The humble Charisma of a White-Dressed Man in a Desert Place: Pope Francis` Communicative Style in the Covid-19 Pandemic, u: *Frontiers in Psychology*, 12 (2021), 1-8.

SCERRI Hector, The Ecumenical Attitudes of Pope Francis, u: *Roczniki Teologiczne*, 65 (2018.) 7, 25-42.

SCHEMENAUER Kevin, The Works of Mercy: Francis and Family, u: *Journal of Moral Theology*, 6 (2017.) 2, 32-47.

SCHULZ F. Winfried, News Structure and People's Awerness of Political Events, u: *Internetonial Communication Gazzete*, 30 (1982.) 3, 152.

SCHUSTER Josef, Auf dem Weg zu einer neuen Gestaltung des päpstlichen Lehramtes? Amoris laetitia und si Sinodalität der Kirche, u: GOERTZ Stephan - WITTING Caroline (ur.), Amoris laetitia – Wendepunkt für die Moraltheologie, 224–248.

SEKOL Ivan - MAUROVIĆ Ivana, Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima - miješanje metoda ili metodologija, u: *Ljetopis socijalnog rada*, 24 (2017.) 1., 7-32.

SETH Noel, Hindu Avatara and Christian Incarnation: A Comparison, u: *Philosophy East & West*, 52 (2002.) 1, 98-125.

SHNABEL Nurit – NADLER Arie – ULLRICH Johannes - DOVIDIO John – CARMI Dganit, Promoting Reconciliation Through the Satisfaction of the Emotional Needs of Victimized and Perpetrating Group Members: The Needs – Based Model of Reconciliation, u: *Personality and Social Psychology Buletin*, 35 (2009.) 8,1021-1030.

SILBERSTEIN-LOEB Jonathan, *The International Distribution of News: The Associated Press, Press Association and Reuters, 1848-1947.*, New York, 2014.

SILIĆ Josip, *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika*, Zagreb, 2006.

SILVANA DE ROSA Annamaria – BOCCI Ellena – LATINI Martina, Bridges or Walls? A metamphorical dichotomy of Pope Francis versus Donald Trump's views of transnational migration, u: *Journal of Prevention & Intervention Community*, 50 (2022.) 4, 317-336.

SKOKO Božo - GUSIĆ Valentina, Novi mediji u službi evangelizacije - primjena u župama Zagrebačke nadbiskupije, u: *Nova prisutnost*, 11(2003.) 2, 193-213.

SKOKO Božo, Imidž Katoličke Crkve u hrvatskoj javnosti i mogućnosti upravljanja njime, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3., 434-458.

SKOKO Iko, Ivan Pavao II. – veliki komunikolog, u: *Hum*, 1 (2006.) 1, 312-333.

- SLANKAMENAC Jovan, *Homiletika i retorika – Što i kako propovijedati?*, Zagreb, 2002.
- SLJEPČEVIĆ Marija – FLIGIĆ Sanja, Analiza medijskog praćenja izbjegličke krize u Hrvatskoj i interpretacijski okvir (framing), u: *Suvremene teme*, 9 (2018.) 1, 31-48.
- SNIEGOCKI John, Pope Francis, Nonviolence, and Catholic Teaching on War, u: *Expositions*, 13 (2019.) 2, 152-173.
- SPADARO Antonio, *Cybertheology: Thinking Christianity in the Era of the Internet*, New York, 2014.
- SPADARO Antonio, *Friending God: Social Media, Spirituality and Community*, New York, 2016.
- SPADARO Antonio, Razgovor s papom Franjom. Vatroslav Halambek SJ (prijevod), u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 4, 448-449.
- SPAJIĆ Zdenko, Analiza društvenog stanja u Bosni i Hercegovini kao osnovna za pastoralno planiranje, u: *Vrhbosnensia*, 16 (2012.) 2, 267-290.
- SRIVASTAVA Aashish - THOMSON Bruce, Framework Analysis: A Qualitative Methodology for Applied Policy Research, u: *Journal of Administration and Governance*, 72 (2009.) 4, 75-83.
- STALA Joseph, Punina postojanja osobe - civilizacija ljubavi u kontekstu postmoderne, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 3, 469-477.
- STAMENKOVIĆ Slađana, Novinarstvo i mediji budućnosti – kreiranje identiteta i stvarnosti, u: *In Media Res*, 4 (2015.) 6, 838-858.
- STANDAGE Tom, *Writing on the Wall. Social Media - The Frist 2,000 Years*, New York, 2013.
- STANESCU Gregoriana, The Importance and Role of the Journalist during COVID-19. Lessons Learned from Home Journalism, u: VOINEA V. Dan – STRUNGA Alexandru (ur.), *Research Terminals in Social Sciences*, Craiova, 2020., 105-108.
- STARON Andrew, Centered Towards Margins, u: *Praxis: An Interdisciplinary Journal of Faith and Justice*, 1 (2018.) 2, 142-155.
- STRUJIĆ Jure, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*, doktorska disertacija, Katolički bogoslovni fakultet, Split, 2015.
- STRUJIĆ Jure, Internet i evangelizacija - izazovi i mogućnosti, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3, 475-500.
- ŠARČEVIĆ Ivan, Neke smjernice za pastoral braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici Amoris laetitia (I.), u: *Diacovensia*, 29 (2021.) 1, 43-71.
- ŠARČEVIĆ Ivan, Neke smjernice za pastoral braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici Amoris laetitia (II.), u: *Diacovensia*, 29 (2021.) 2, 165-168.
- ŠEBA Enoch, Neke novije komunikacijske teorije i njihova primjena na homiletiku, u: *Diacovensia*, 28 (2020.) 1, 107-127.

ŠEGO Jasna, Obrazovanje za medije – doprinos medijskoj kompetentnosti i kulturi odgovornosti, u: LABAŠ Danijel (ur.), *Novi mediji – nove tehnologije – novi moral*, Zagreb, 2009., 61-77.

ŠIMUNEC Davor, Promišljanja o mogućoj evangelizaciji kao inkulturaciji u kontekstu postmoderne kulture, u: *Bogoslovska smotra*, 90 (2020.) 3, 563-581.,

ŠIMUNOVIĆ Josip, Mogućnosti i perspektive pastoralna mladih, u: *Riječki teološki časopis*, 27 (2019.) 1, 3-19.

ŠIMUNOVIĆ Milan, Prema evangelizaciji „kršćana praga” i „predvorja naroda”. Nemoguća misija? , u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13)*, Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, ŠIMUNOVIĆ Josip – MIGLES Silvija (ur.), Zagreb, 2019.

ŠIRINIĆ Daniel, Što piše između redaka: predizborna istraživanja u Hrvatskoj, u: *Političke analize*, 2 (2011.) 8, 16-25.

ŠKARE Vatroslav, Internet kao novi kanal komunikacije, prodaje i distribucije za segment mladih potrošača, u: *Market-Tržište*, 18 (2006.) 1-2., 29-40.

ŠOLA Ivica, Slika vjere i Crkve u hrvatskim medijima, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3., 459-474.

ŠOTA Stanislav, Pastoralno djelovanje s rastavljenima i civilno vjenčanima prema pobudnici Amoris laetitia, u: *Diacovensia*, 25 (2017.) 2, 285-301.

ŠOTA Stanislav, Pastoralno-teološka problematika inkulturacije u dokumentima pape Franje, u: KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, *Uzvjerovah, zato besjedim (2 Kor 4,13)*, Zbornik u čast prof. dr. sc. Josipa Balobana povodom 70. godine života, ŠIMUNOVIĆ Josip – MIGLES Silvija (ur.), Zagreb, 2019., 156-159.

ŠOTA Stanislav, Poimanje kerigmatske i mistagoške kateheze: osobne i pedagoške značajke te tipologija evangelizatora u Evangeliji gaudium, u: *Crkva u svijetu*, 51 (2016.) 1, 120-142.

ŠPEHAR Milan, Cullmanov model jedinstva u različitosti, u: *Bogoslovska smotra*, 75 (2004.) 1, 125-141.

ŠULJIĆ Anton, Profesionalne vrijednosti agencijskog novinarstva i odgovornosti za javnu informaciju, u: *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 12 (2006.) 1, 73-81.

ŠULJIĆ Antun, Medijsko (samo)predstavljanje Crkve u hrvatskoj javnosti, u: *Riječki teološki časopis*, 36 (2011.) 2., 495-510.,

ŠUMEČKI Damir, *Društveno-ekonomska opravdanost uporabe internetske tehnologije u radu Katoličke Crkve*, magistarski rad, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2006.

ŠUŠNJIĆ Đuro, *Kritika sociološke metode*, Niš, 1967.

TAIRA Eliana, *Foreign news in New Zealand's metropolitan press*, PhD Thesis, University of Canterbury, Canterbury, 2003.

TAMARUT Anton, Božje milosrđe u nauku poslijekoncilskih papa, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 3, 625-647.,

- TAMARUT Anton, Crkva u nauku pape Franje, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 1, 59-78.
- TAMARUT Anton, Poziv na revoluciju nježnosti, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.) 1, 9-13.
- TANNER Norman, *The Church and the World: Gaudim et Spes, Inter Mirifica*, Mahwah, 2005.
- TANTALL Arthur, Portals, Portals Everywhere, u: TANTALL Arthur (ur.), *Web Portals: The New Gateways to Internet Information and Services*, Hershey, 2005., 1-14.,
- TECH Ralph – YEOMANS Liz, *Otkrivanje odnosa s javnošću*, Zagreb, 2009.
- THE GLASGOW MEDIA GROUP, Bad News, u: *Theory and Society*, 3 (1976.) 3, 339-363.
- THEKKEKARA George, An Overview of the Vos estis lux mundi, u: *Ephram`s Theological Journal*, (2019.) 23, 150-174,
- THOMAS M. Scott, Towards a Culture of Encounter: St. Francis, Pope Francis, the Franciscan Tradition, and the Transformation of the Theory of International Relations, u: GOMEZ A. C. Jose – JARRIN T. Mario, *The Culture of Encounter. International Relations, Interreligious Dialogue and Peace*, Salamanca – Stockholm, 2020., 51-80.
- THURMAN Neil, Journalism in a non-linear screen-based environment, u: Richard Keeble (ur.), *Print Journalism. A critical introduction*, New York, 2005., 235-237.
- TORNIELLI Andrea – GALEAZZI Giacomo, *Papa Franjo, ova ekonomija ubija*, Zagreb, 2015.
- TRSTENJAK Tonči, Božja riječ pred izazovom elektronskih medija, u: *Obnovljeni život*, 53 (1998.) 2, 151-160.
- TRSTENJAK Tonči, Navještaj riječi Božje sredstvima društvenog priopćavanja, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1988.) 4, 50-56.
- TUCKER B. W. Karen, Journeying Together: Pope Francis and the International Roman Catholic and World Methodist Bilateral, u: *Liturgy*, 33 (2018.), 46-47.
- TUGGLE A. Charlie – HUFFMAN Suzzane, Live news reporting: Professional judgment or technological pressure? A national survey of television news directors and senior reporters, u: *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43 (1999.) 4, 492-505.
- TULOWIECKI Dariusz, Dialogue and the „culture of encounter“ as the part to the peace in the modern world (in the light of Pope Francis course), u: *Ukrainian Religious Studies*, (2015.) 79, 90-119.
- TURKLE Sherry, *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, New York, 1995.
- TURKSON Peter, Family and Environment, u: *Journal of Catholic Social Thought*, 13 (2016.) 2, 167-174.
- TURNER Adam, *Framing a Pope: Analyzing Media Frames in New York Times Coverage of Pope Francis*, masters thesis, Blacksburg, 2019.
- ULMER R. Robert – SELLNOW L. Timothy – SEEGER W. Matthew, *Effective Crisis Communication: Moving From Crisis to Opportunity*, Los Angeles, 2011.

- UNESCO, *New Agencies. Their Structure and Operations*, Paris, 1953.
- UNITED NATIONS, *Smuggling of Migrants. A Global Review of Annotated Bibliography of Recent Publications*, New York, 2011.
- USHER Nikki, *Making News at The New York Times*, Ann Arbor, 2014.
- VALKOVIĆ Jerko, Crkva i mediji - izazov za teološko-pastoralno promišljanje i djelovanje, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 3, 417-433.
- VALKOVIĆ Jerko, *Crkva i svijet medija. Mogućnost susreta i različitost perspektiva*, Zagreb, 2013.
- VALKOVIĆ Jerko, Duc in altum! Evangelizacija u „digitalno doba”, u: *Diacovensia* 20 (2012.) 2, 171-186.
- VALKOVIĆ Jerko, Evangelizacija u eri medija: mogućnosti i problemi komuniciranja, u: *Bogoslovska smotra*, 81 (2011.) 3, 675-696.
- VALKOVIĆ Jerko, Medijska manipulacija – stalni izazov etičkom promišljanju, u: *Riječki teološki časopis*, 14 (2006.) 1., 27-52.
- VALKOVIĆ Jerko, Papa Franjo i novi oblici komunikacije u naviještanju radosti evanđelja, u: *Riječki teološki časopis*, 23 (2015.) 1, 19-42.
- VALKOVIĆ Jerko, Radijski i televizijski prijenos euharistijskog slavlja - mogućnosti i načini sudjelovanja, u: *Obnovljeni život*, 68 (2013.) 1, 81-91.
- VALKOVIĆ Jerko, Supsidijarnost u hrvatskom medijskom prostoru. Problemi i mogućnosti djelovanja, u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.) 1, 113-146.
- VAN EIJK Dick, *Investigative Journalism in Europe*, Amsterdam, 2005.
- VARGIĆ Hrvoje, *Amoris laetitia: vjernost ili lom? Od Wojtyła do pape Franje*, Zagreb, 2019.
- VEASNA Sou – WU Wann – HUANG Chu-Hsin, The impact of destination source credibility on destination satisfaction: The mediating effects of destination attachment and destination image, u: *Tourism Management*, 36 (2013.), 511-526.
- VILOVIĆ Gordana, *Etički prijepori u Globusu i Nacionalu, 1999. - 2000.*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2004.
- VILOVIĆ Gordana, Istraživačko novinarstvo, tabloidizacija i etika, u: *Društvena istraživanja*, 12 (2003.) 6, 957-974,
- VOZAB Dina, Pristrani i neprijateljski mediji te polarizacija u novom medijskom okolišu, u: *Političke analize*, 30 (2017.) 7, 3-9.
- VRANJEŠ Nikola - JERKOVIĆ Bernard, Izazovi i perspektive pastoralna mladih danas, u: *Riječki teološki časopis*, 41 (2013.) 1, 191-230.
- VRANJEŠ Nikola, Crkva koja izlazi. Aktualnost apostolske pobudnice Evangelii gaudium pape Franje, u: *Diacovensia*, 22 (2014.) 4, 447-468.

- VRANJEŠ Nikola, Elementi, etape i perspektive pastorala braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici Amoris laetitia, u: *Diacovensia*, 25 (2017.) 2., 267-284.
- VUJEVIĆ Miroslav VUJEVIĆ, *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*, Zagreb, 1988.
- VUKIČEVIĆ Boris, Pope Francis and the Challenges of the Inter-civilization Diplomacy, u: *Revista Brasileira de Política Internacional*, 58 (2015.) 2, 65-79.
- VUKŠIĆ Doris, Analiza prikaza poduzetničkih priloga u hrvatskim tiskanim medijima, u: AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU, *Mediji i medijska kultura – europski realiteti*, Zbornik radova 3. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 4. i 5. svibnja 2017.), Osijek, 2019., 234-244.
- VUKŠIĆ Tomo, Svjetsko vijeće Crkava i pitanje euharistije za sjedinjenje kršćane, u: *Riječki teološki časopis*, 18 (2010.) 2, 685-726.
- WAGNER-ENNSGRABER Christa, Sexual Abuse in the Family. A Case Study, u: Elisabeth ULLMANN – Werner HILWEG (ur.) *Childhood and Trauma*, Aldersot, 1999., 131-138.,
- WARD Mike, *Journalism Online*, New York i London, 2002.
- WEN Jun – ASTON Joshua – LIU Xinyi – YING Tianyu, Effects of misleading media coverage on public health crisis: a case of the 2019. novel coronavirus outbreak in China, u: *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 31 (2020.) 2, 331-336.
- WILCOX L. Dennis – CAMERON T. Glen – REBER H. Bryan, *Public Relationship: Strategies and Tactics*, Boston, 2012.
- WUNDERLICK Sara, *Reputation, Image and Identification: How Pope Francis Influences Views of His Church Through Media*, Undergraduate paper, Forth Worth, 2016.
- YANG Jungae – GRABE E. Maria, Knowledge acquisition gaps: A comparison of print versus online news sources, u: *New Media & Society*, 13 (2011.) 8, 1211-1227.
- ZELENIKA Ratko, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Rijeka, 2000.
- ZHOU Joe, A History of Web Portals and Their Development in Libraries. Information Technology and Libraries, u: *Information Technology and Libraries*, 22 (2003.) 3, 119-128.
- ZIJDERVELD Theo, Pope Francis in Cario. Authority and branding on Instagram, u: *Heidelberg Journal on Religion on the Internet*, 12 (2017.), 125 – 140.
- ZSUPAN-JEROME Daniella, *Connected toward Communion. The Church and Social Communication in the Digital Age*, Collegeville, 2014.
- ZUPČIĆ Šime, *Komunikacijski obrasci u svjetlu medijske etike u dokumentima Katoličke Crkve*, doktorski rad, Zagreb, 2020.
- ZVONAREVIĆ Mladen, *Socijalna psihologija*, Zagreb, 1989.
- ŽITINSKI Maja, Novinarstvo kao industrija nasuprot novinarstvu kao profesiji, u: *MediAnali*, 4 (2010.) 7, 23-38.

c) Mrežni izvori na portalu Bitno.net

ALETEIA, Molitva za supruga – mog partnera i najboljeg prijatelja [27.01.2016.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/molitva-za-supruga/>

ANDRIJANIĆ Goran, Biskup Ante Škvorčević: Strah da će Sinoda izdati evanđeosko poimanje braka je neutemeljan [28.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/biskup-antun-skvorcevic-strah-da-ce-sinoda-izdati-evandeosko-poimanje-braka-je-neutemeljen/>

ANDRIJANIĆ Goran, Biskup Robert Barron o izjavi Vigana: U ovom trenutku najvažnije je saznati istinu jer će nas ona osloboditi [29.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/biskup-robert-barron-o-izjavi-vigana-u-ovom-trenutku-najvaznije-je-saznati-istinu-jer-ona-ce-nas-osloboditi/>

ANDRIJANIĆ Goran, „Crkva ne smije ljudima nuditi „razvodnjenu“ vjeru ili pristajati na sekularizirani duh, vremena“ [26.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-ne-smije-ljudima-nuditi-razvodnjenu-vjeru-ili-pristajati-na-sekularizirani-duh-vremena/>

ANDRIJANIĆ Goran, Češki biskupi ponudili pomoć državi u zbrinjavanju kršćanskih izbjeglica [10.07.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ceski-biskupi-ponudili-pomoc-drzavi-u-zbrinjavanju-krscanskih-izbjeglica/>

ANDRIJANIĆ Goran, Dominikanci samostane koji su prazni ustupaju za pomoć i smještaj izbjeglica [18.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/dominikanci-smjestaj-izbjeglice-samostani/>

ANDRIJANIĆ Goran, Enis Bešlagić i Halid Bešlić sudjelovali u organizaciji dolaska Svetog Oca [14.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/enis-beslagic-i-halid-beslic-sudjelovali-u-organizaciji-dolaska-svetog-oca/>

ANDRIJANIĆ Goran, Evo kako katolički publicisti i kardinali reagiraju na Viganove optužbe protiv pape Franje [27.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/evo-kako-katolicki-publicisti-i-kardinali-reagiraju-na-viganove-optuzbe-protiv-pape-franje/>

ANDRIJANIĆ Goran, Fra Josip Blažević o optužbama za pedofiliju protiv splitskog franjevca: Odbacujem sve insinuacije da je naša provincija zataškavala slučaj [10.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ekskluzivno-fra-josip-blazevic-o-optuzbama-za-pedofiliju-protiv-splitskog-franjevca-odbacujem-sve-insinuacije-da-je-nasa-provincija-zataskala-slucaj/>

ANDRIJANIĆ Goran, Index.hr opet objavljuje neistine: „Svećenik koji je silovao 30 djevojčica“ izmišljena je vijest [05.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/svecenik-pedofil-meksiko-silovao-30-djevojcica/#.Wg8Jv1XibiU>

ANDRIJANIĆ Goran, Jesu li Bitno.net i biskup Uzinić „umjereni“, a Vigilare i u Ime obitelji „ekstemni“ katolici? [30.10.2017.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/bitno-net-biskup-uzinic-umjereni-vigilare-komentar/#.Wg8JF1XibiU>

ANDRIJANIĆ Goran, Kako kršćani trebaju reagirati na val izbjeglica koji se približava Hrvatskoj? [25.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kako-krscani-trebaju-reagirati-na-val-izbjeglica-koji-se-priblizava-hrvatskoj/>

ANDRIJANIĆ Goran, Kardinal Müller: Papina pobudnica u suglasju je s naukom Crkve o pričesti za razvedene [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinal-muller-papina-pobudnica-suglasju-s-naukom-crkve-PRICESTI-RAZVEDENE/>

ANDRIJANIĆ Goran, Kardinal O'Malley: Vatikan će uskoro objaviti izvješće o seksualnim zločinima McCarricka [12.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/kardinal-omalley-vatikan-ce-uskoro-objaviti-izvjescje-o-seksualnim-zlocinima-mccarricka/>

ANDRIJANIĆ Goran, Mladi katolici uputili pismo američkim biskupima: Istražite tko je u crkvenoj hijerarhiji znao o seksualnim zločinima kardinala McCarrick-a [11.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/mladi-katolici-uputili-pismo-americkim-biskupima-istrazite-tko-je-u-crkvenoj-hijerarhiji-znao-o-seksualnim-zlocinima-kardinala-mccarricka/>

ANDRIJANIĆ Goran, Müller progovorio o pismu četiriju kardinala Papi u svezi s pobudnicom Amoris laetitia – pročitajte što je rekao [18.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/muller-o-pismu-cetriju-kardinala/>

ANDRIJANIĆ Goran, Nastavlja se slučaj „svjedočanstva Vigano“ – oglasili se američki biskupi, ali i sam autor optužbi protiv pape [28.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nastavlja-se-slucaj-svjedocanstva-vigano-oglasili-se-americki-biskupi-ali-i-sam-autor-optuzbi-protiv-pape/>

ANDRIJANIĆ Goran – KRVAVICA Tino, „Nije svaka riječ koju Papa izgovara nauk Crkve, ali to ne znači da ga ne moramo poštivati“ [25.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/intervju-kardinal-raymond-burke-kardinal-burke-o-papi-franji/>

ANDRIJANIĆ Goran, Papa intervenirao: Pričest za rastavljene nije jedina tema ove Sinode ma što mediji tvrdili [07.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-intervenirao-PRICEST-za-razvedene-nije-jedina-tema-ove-sinode-ma-sto-mediji-tvrdili/>

ANDRIJANIĆ Goran, Papa nema tumor na mozgu i neodgovorno je širiti takve dezinformacije [21.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-nema-tumor-na-mozgu-i-neodgovorno-je-siriti-takve-dezinformacije/#.Wg8FQFXibiU>

ANDRIJANIĆ Goran, Papa ovim pohodom želi zaustaviti nestanak Crkve na ovim prostorima i doprinijeti izgradnji pravednog mira [01.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ovim-pohodom-zeli-zaustaviti-nestanak-crkve-na-ovim-prostorima-i-doprinijeti-izgradnji-pravednog-mira/>

ANDRIJANIĆ Goran, „Ponovno je cijeli svijet okrenuo oči prema zaboravljenom Sarajevu i BIH“ [04.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ponovno-je-cijeli-svijet-okrenuo-svoje-oci-prema-zaboravljenom-sarajevu-bih/>

ANDRIJANIĆ Goran, „Sinoda nije promijenila euharistijsku disciplinu, ostali su isti kriteriji za dijeljenje pričesti“ [25.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sinoda-nije-promijenila-euharistijsku-disciplinu-ostali-su-isti-kriteriji-za-dijeljenje-PRICESTI/>

ANDRIJANIĆ Goran, „Skupina teologa i svećenika optužila papu Franju da potiče herezu“ [25.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-hereza-correctio-filialis/>

ANDRIJANIĆ Goran, Tina Beattie i Kolinda Grabar Kitarović: Kako nedosljedna teologija rađa nedosljednu politiku [10.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/tina-beattie-i-kolinda-grabar-kitarovic-kako-nedosljedna-teologija-rada-nedosljednu-politiku/>

ANDRIJANIĆ Goran, Treće pismo Viganoa: Bivši nuncij koji je optužio Papu odgovara kardinalu Ouelletu na kritike [20.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/trece-pismo-viganoa-bivsi-nuncij-koji-je-optuzio-papu-odgovorio-kardinalu-ouelletu-na-kritiku/>

ANDRIJANIĆ Goran, Tvrtko Barun: „Sada nam prioritet treba biti pomoć ljudima, a kasnije se možemo baviti raznim analizama“ [20.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sada-nam-prioritet-treba-bit-pomoc-ljudima-a-kasnije-se-mozemo-baviti-raznim-analizama/>

ANDRIJANIĆ Goran, Zašto hrvatski mediji o vandalskom činu uništavanja plakata Prolife.hr pišu kao o „maloj noćnoj akciji“ [16.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/prolife-plakati-vandalizam-isarani/#.Wg8FTFXibIU>

ANDRIJANIĆ Goran, Zašto se o Sinodi izvještava netočno i tendenciozno? [26.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zasto-se-o-sinodi-izvjestava-netocno-i-tendenciozno/>

ANDRIJANIĆ Goran, „Zbog novinarskih pitanja osjećam se kao neki insekt iz kolekcije koju promatraju“ [26.11.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/zbog-novinarskih-pitanja-osjecam-se-kao-neki-insekt-iz-kolekcije-koju-promatraju/>

ASIANEWS, Isusovac Samir Khalil, stručnjak za islam o migrantskoj krizi: Evo kako migrante možemo integrirati u europska društva [08.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/razgovor-sa-strucnjakom-za-islam-isusovcem-khalilom-samirom/>

BARBARIĆ Željko, „Molio sam s Papom za pravdu, mir i oprost u BIH i preplakao sam pola mise...“ [08.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/molio-sam-s-papom-za-pravdu-mir-i-oprost-u-bih-i-preplakao-sam-pola-mise/>

BITNO.NET, #amorislaetitia, u: <https://www.bitno.net teme/amoris-laetitia/>

BITNO.NET, #analizaislama, u: <https://www.bitno.net teme/analiza-islama/>

BITNO.NET, #carlomariavigano, u: <https://www.bitno.net teme/carlo-maria-vigano/>

BITNO.NET, #charliehebdo, u: <https://www.bitno.net teme/charlie-hebdo/>

BITNO.NET, #cile, u: <https://www.bitno.net teme/cile/>

BITNO.NET, #donaldtrump, u: <https://www.bitno.net teme/donald-trump/>

BITNO.NET, #ratuukrajini, u: <https://www.bitno.net teme/rat-u-ukrajini/>

BITNO.NET, #theodoremccarick, u: <https://www.bitno.net teme/theodore-mccarrick/>

BITNO.NET, Anto Mikić imenovan novim glavnim urednikom na portalu Bitno.net [22.11.2012.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/anto-mikic-imenovan-novim-glavnim-urednikom-portala-bitno-net/>

BITNO.NET, Bitno.net proglašen najboljom stranicom kršćanskog sadržaja u izboru Hrvatskog društva katoličkih novinara [22.11.2012.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bitno-net-proglasen-najboljom-stranicom-krscanskog-sadrzaja-u-izboru-hrvatskog-drustva-katolicckih-novinara/>

BITNO.NET, Danas počinje velika devetnica sv. Josipu – molimo za zagovor Marijina zaručnika i zaštitnika Hrvatske [19.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/vjera/devetnice/velika-devetnica-svetom-josipu/>

BITNO.NET, „Dolazim da vas utvrdim u vjeri i ohrabrim za miran suživot“ [02.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/dolazim-da-vas-utvrdim-u-vjeri-i-ohrabrim-za-miran-suzivot/>

BITNO.NET, Dragi čitatelji, pozivamo vas da ispunite anketu u svrhu istraživanja o teološko pastoralnom djelovanju našeg portala! [02.03.2018. i 22.04.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/dragi-citatelji-pozivamo-vas-da-ispunite-anketu-svrhu-istrazivanja-teolosko-pastoralnom-djelovanju-nasega-portala/>

BITNO.NET, HBK objavila smjernice u primjeni VIII. Poglavlja apostolska pobudnice Amoris laetitia [24.06.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hbk-objavila-smjernice-u-primjeni-viii-poglavlja-apostolske-pobudnice-amoris-laetitia/>

BITNO.NET, HBK priprema dokument „za aktualiziranje VIII: poglavlja “ apostolske pobudnice Amoris laetitia [10.06.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hbk-amoris-laetitia/>

BITNO.NET, Nadbiskup iz Vatikana: Desetak utemeljitelja novih zajednica je pod istragom, duhovno zlostavljanje češće je nego što smo mislili [10.10.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nadbiskup-iz-vatikana-desetak-utemeljitelja-novih-zajednica-je-pod-istragom-uhovno-zlostavljanje-cesce-je-nego-sto-se-misli/>

BITNO.NET: Odbijte lažno „suosjećanje“ koje nudi abortus, eutanaziju i umjetnu oplodnju kao rješenje – ostanite vjerni svetosti života [15.11.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/odbijte-lazno-milosrde-abortusa-eutanazije-umjetne-oplodnje-ostanite-verniji-svetosti-zivota/>

BITNO.NET, Osvežili smo dizajn kako bismo vam omogućili najbrže „surfanje“ na najčitanijem vjerskom mediju u Hrvatskoj [29.04.2020.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/osvezili-smo-dizajn-kako-bi-vam-omogucili-najbrze-surfanje-na-najcitanije-vjerskom-mediju-u-hrvatskoj/>

BITNO.NET, Papa Franjo. Život, ideje i poruke – prva knjiga o novom papi u hrvatskim knjižarama [03.04.2013.], u: <https://www.bitno.net/kultura/papa-franjo-zivot-ideje-i-poruke-prva-knjiga-o-novom-papi-u-hrvatskim-knjizarama/>

BITNO.NET, Papa skinuo oznake tajnosti s dokumenata o seksualnim zločinima svećenika [17.12.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-skinuo-oznaku-tajnosti-s-dokumenata-o-seksualnim-zlocinima-svecenika/>

BITNO.NET, Pozivamo vjernike da u okviru svojim mogućnosti pruže pomoć izbjeglicama i institucijama koje za njih skrbe [18.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pozivamo-vernike-da-u-okviru-svojih-mogucnosti-pruze-pomoc-izbjeglicama-i-institucijama-koje-za-njih-skrbe/>

BITNO.NET, Prijave hodočasnika za svetu misu s papom Franjom u Sarajevu [10.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/prijave-hodocasnika-za-svetu-misu-s-papom-franjom-u-sarajevu/>

BITNO.NET, Uspješna akcija „Božićni ručak s izbjeglicom“ u organizaciji Isusovačke službe za izbjeglice [26.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/uspjesna-akcija-bozicni-rucak-s-izbjeglicom-organizaciji-isusovacke-sluzbe-izbjeglice/>

BITNO.NET, Vijeće za nauk vjere HBK izdalo dokument „Kršćanska ženidba – sakrament ženidbe krštenih vjernika“ [01.03.2022.], u: <https://www.bitno.net/vjera/formacija/vijece-za-nauk-vjere-hbk-izdalo-dokument-krscanska-zenidba-sakramentalnost-zenidbe-krstenih-vernika/>

BITNO.NET, Vjerski portal Bitno.net uvršten među 100 najprestižnijih hrvatskih web-stranica i među prvih 10 u kategoriji medija! [22.11.2012.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/vjerski-portal-bitno-net-uvrsten-medu-100-najprestiznijih-hrvatskih-web-stranica/#.Wggy2FvWzIU>

BITNO.NET, Završio posjet pape Franje Bosni i Hercegovini [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zavrshio-posjet-pape-franje-bosni-i-hercegovini/>

CITIZENGO, Pošaljite osobnu poruku Papi prigodom njegova posjeta Sarajevu [18.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/posaljite-osobnu-poruku-papi-prigodom-njegova-posjeta-sarajevu/>

CRUX, John L. Allen o Amoris laetitia: Kako papa Franjo otkriva najveću tajnu Crkve [11.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vjera/john-l-allen-amoris-laetitia/>

ĆURIĆ Zdravko, Novi dizajn portala Bitno.net je tu! [29.06.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/novi-dizajn-portala-bitno-net/#.WggewVvWzIU>

DOLJANIN Šimun, Egzorcizam nad egzorcizmima – primjenjuj ga svakodnevno i paklene sile otići će od tebe zauvijek [14.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vjera/duhovnost/egzorcizam-nad-egzorcizmima-primjenjuj-ga-svakodnevno-i-paklene-sile-otici-ce-od-tebe-zauvijek/>

DŽEBA Ivo, Biskup Barron o slučaju McCarrick: „Ovo nije vrijeme za napuštanje Crkve nego ostanak i borbu“ [17.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/biskup-barron-o-slucaju-mccarrick-ovo-nije-vrijeme-za-napustanje-crkve-nego-za-ostanak-i-borbu/>

DŽEBA Ivo, Biskup traži gubitak kleričkog staleža za bivšeg kardinala McCarrick-a osumnjičenog za seksualno zlostavljanje [01.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/biskup-trazi-gubitak-klerickog-staleza-za-bivseg-kardinala-mccarricka-osumnjicenog-za-seksualno-zlostavljanje/>

DŽEBA Ivo, Bivši nuncij u SAD-u optužio papu Franju za šticećenje kardinala optuženog za zlostavljanje: Trebao bi odstupiti od papinske službe [26.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bivsi-nuncij-u-sad-u-optuzio-papu-franju-za-sticenje-kardinala-optuzenog-za-zlostavljanje-trebao-bi-odstupiti-s-papinske-sluzbe/>

DŽEBA Ivo, Crkva u Poljskoj objavila kako je zaprimila stotine novih optužbi za slučajeve zlostavljanja [29.06.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/crkva-u-poljskoj-objavila-kako-je-zaprimila-stotine-novih-optuzbi-za-slucajeve-zlostavljanja/>

DŽEBA Ivo, Kardinal Müller: Amoris laetitia u skladu je s katoličkim naukom [01.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinal-muller-amoris-laetitia-u-skladu-je-s-katolickim-naukom/>

DŽEBA Ivo, McCarrick dao prvi intervju nakon gubitka kleričkog staleža: „Optužbe su mi smjestili neprijatelji“ [04.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/americki-biskupi-o-otpustanju-mccarricka-iz-svecenickog-staleza-to-je-jasan-signal-da-se-zlostavljanje-nece-tolerirati/>

DŽEBA Ivo, Nadbiskup Ganswein: Navodi da je papa emeritus potvrdio Viganovo svjedočanstvo su „fake news“ [29.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/nadbiskup-ganswein-navodi-da-je-papa-emeritus-potvrdio-viganovo-svjedocanstvo-su-fake-news/>

DŽEBA Ivo, Novi Zeland: 14 posto dijecezanskih svećenika koji su služili od 1950. nanovo optuženo za zlostavljanje [02.02.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/novi-zeland-14-dijecezanskih-svecenika-koji-su-sluzili-od-1950-naovamo-optuzeno-za-zlostavljanje/>

DŽEBA Ivo, Objavljeni rezultati istrage o seksualnom zlostavljanju šest američkih biskupija, podaci su zastrašujući [15.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/objavljeni-rezultati-istrage-o-seksualnom-zlostavljanju-u-sest-americkih-biskupija-podaci-su-zastrasujuci/>

DŽEBA Ivo, Papa Franjo otpustio McCarricka iz kleričkog staleža [16.02.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-otpustio-mccarricka-klerickog-staleza/>

DŽEBA Ivo, Podignuta sudska optužnica protiv Theodora McCarricka za seksualno zlostavljanje tinejdžera [30.07.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/podignuta-sudska-optuznica-protiv-theodora-mccarricka-za-seksualno-zlostavljanje-tinejdzera/>

DŽEBA Ivo, Vatikanist Andrea Tornielli analizirao Viganovo pismo: Optužbe protiv Pape ne stoje, riječ je o smišljenom napadu [30.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/vatikanist-andrea-tornielli-analizirao-viganovo-pismo-optuzbe-protiv-pape-ne-stoje-rijec-je-o-smisljenom-napadu/>

GLAS KONCILA, Bio sam ovisnik o kockanju, ali ispovijed me izliječila od toga, postao sam drugi čovjek [05.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vjera/svjedocanstva/bio-sam-ovisnik-o-kockanju-ali-ispovijed-me-izlijecila-od-toga-postao-sam-drugi-čovjek/>

IKA, „Bio sam 120 dana u logoru, a Bogu zahvaljujem što ne mrzim svoje mučitelje“ [14.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-bio-sam-120-dana-u-logoru-a-bogu-zahvaljujem-sto-ne-mrzim-svoje-mucitelje/>

IKA, 4500 mladih prijavljeno za susret s papom Franjom u Sarajevu [30.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/4500-mladih-prijavljeno-za-susret-s-papom-franjom-u-sarajevu/>

IKA, Američki biskupi o otpuštanju McCarricka iz svećeničkog staleža: „To je jasan signal da se zlostavljanja neće tolerirati!“ [17.02.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/americki-biskupi-o-otpustanju-mccarricka-iz-svecenickog-staleza-to-je-jasan-signal-da-se-zlostavljanje-nece-tolerirati/>

IKA, Cijeli tekst Zajedničke deklaracije pape Franje i moskovskog patrijarha Kirila [13.02.2016.], u: <http://www.bitno.net/vijesti/zajednicka-deklaracija-pape-franje-i-moskovskog-patrijarha-kirila/>

IKA, „Danas se iz Sarajeva uzdiže vapaj naroda Božjega i svih ljudi dobre volje: nikad više rata!“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/danas-se-iz-sarajeva-uzdize-vapaj-naroda-bozjega-i-svih-ljudi-dobre-volje-nikada-vise-rata/>

IKA, Objavljena enciklika pape Franje – Svjetlo vjere [05.07.2013.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/objavljena-enciklika-pape-franje-svjetlo-vjere/>

IKA, Ovo je Božji san za stvorenje: Da se ostvari u zajednici ljubavi muškarca i žene [04.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ovo-je-bozji-san-za-stvorenje-da-se-ostvari-u-zajednici-ljubavi-muskarca-i-zene/>

IKA, Papa Franjo će posjetiti Sarajevo 6. lipnja ove godine! [01.02.2015.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-ce-posjetiti-sarajevo-6-lipnja-ove-godine/>

IKA, Papa Franjo donira milijun kuna Crkvi u Siriji [28.10.2021.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/svijet/papa-franjo-donira-milijun-kuna-crkvi-u-siriji/>

IKA, Papa Franjo o novom intervjuu o ekumenizmu, pričesti za protestante i mješovitim brakovima, ratovima i fundamentalizmu [22.06.2018.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-u-novom-intervjuu-o-ekumenizmu-pricesti-za-protestante-u-mjesovitim-brakovima-ratovima-i-fundamentalizmu/>

IKA, Papa Franjo o pohodu Jugoistočnoj Africi: Misa je slavljena na kiši, ali svi smo bili sretni [06.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-o-pohodu-jugocnoj-africi-misa-je-slavljena-na-kisi-ali-smo-svi-bili-sretni/>

IKA, Papa Franjo stigao u Sarajevo [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-stigao-u-sarajevo/>

IKA, Papa Franjo u katedrali: Ne zaboravite svoju povijest – ne radi osvete, nego radi građenja mira [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-u-katedrali-ne-zaboravite-svoju-povijest-ne-radi-osvete-nego-radi-gradenja-mira/>

IKA, Papa Franjo u podnevnom Angelusu: Odobrenje, zahvala i isprika ključ su mira i radosti u obitelji! [29.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-u-podnevnom-angelusu-odobrenje-zahvala-isprika-kljuc-su-mira-radosti-u-obitelji/>

IKA, Papa Franjo u Ženevi: Ekumenizam je put što ga je zacrtao Isus [21.06.2018.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/svijet/papa-franjo-u-zenevi-ekumenizam-je-put-sto-ga-je-zacrtao-isus/>

IKA, Papa Franjo želi dati poticaj pravednoj i mirnoj budućnosti Bosne i Hercegovine [02.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/papa-franjo-zeli-dati-svoj-poticaj-pravednoj-mirnoj-buducnosti-bosne-hercegovine/>

IKA, Papa Franjo: „Crkva nas usmjerava u životu, uči nas kročiti putem dobra, jer Crkva je Majka!“ [18.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-nas-usmjerava-u-zivotu-uci-nas-krociti-putem-dobra-jer-crkva-je-majka/>

IKA, Papa Franjo: „Isus te čeka da te zagrlji, da ti oprosti. Trgni se, smogni hrabrost da uđeš kroz njegova vrata“ [25.08.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-isus-te-ceka-da-te-zagrlji-da-ti-oprosti-trgni-se-smogni-hrabrosti-da-udes-kroz-njegova-vrata/>

IKA, Papa Franjo: „Ne budi sebičan, pruži ruku siromahu“ [15.11.2019.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-budi-sebican-pruzi-ruku-siromahu/>

IKA, Papa Franjo: Bog nas ne želi osuditi, već osloboditi od grijeha [13.03.2016.], u:
<https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-bog-nas-ne-zeli-osuditi-vec-osloboditi-od-grijeha/>

IKA, Papa Franjo: Božje milosrđe, ponuđeno svima, ne poznaje granice! [07.04.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-bozje-milosrde-ponudeno-svima-ne-pozna-granica/>

IKA, Papa Franjo: Crkva poput Isusa, treba uvijek biti radosna [04.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-poput-isusa-treba-uvijek-biti-radosna/>

IKA, Papa Franjo: Danas je ozbiljna prijetnja, razvijenim zemljama, gubitak smisla života [28.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-danas-je-ozbiljna-prijetnja-u-najrazvijenijim-zemljama-gubitak-smisla-zivota/>

IKA, Papa Franjo: Duh sveti vodi put evangelizatora [31.10.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-vodi-put-evangelizatora/>

IKA, Papa Franjo: Isus je strpljiv, Isus zna čekati, uvijek nas čeka. To je poruka nade [06.01.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-isus-je-strpljiv-isus-zna-cekati-uvijek-nas-ceka-je-poruka-nade/>

IKA, Papa Franjo: Kršćani se ne trebaju plašiti odgovornosti zasnivanja obitelji i donošenja na svijet djece [27.10.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-krscani-se-ne-trebaju-plasiti-odgovornosti-zasnivanja-obitelji-donosnja-na-svijet-djece/>

IKA, Papa Franjo: Marija nas podupire na našem putu prema Božiću [09.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-marija-nas-podupire-na-nasem-putu-prema-bozicu/>

IKA, Papa Franjo: Na oltaru nalazimo ono što utažuje našu glad i žeđ [19.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-na-oltaru-nalazimo-ono-sto-utazuje-nasu-glad-i-zed/>

IKA, Papa Franjo: Ne dopustimo da nas povuče sebična neosjetljivost! [14.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-dopustimo-da-nas-povuce-sebicna-neosjetljivost/>

IKA, Papa Franjo: Ne smijemo se naviknuti na Euharistiju i ići na pričest kao po navici [23.06.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-smijemo-se-naviknuti-na-euharistiju-i-ici-na-pricest-kao-po-navici/>

IKA, Papa Franjo: Ne smijemo stati na uobičajnim načinima evangelizacije, evanđelje nije samo za nekolicinu “ [11.10.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-smijemo-stati-na-uobicajnim-nacinima-evangelizacije-evanđelje-nije-samo-za-nekolicinu/>

IKA, Papa Franjo: Nitko ne smije biti isključen iz društva [29.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-nitko-ne-smije-bit-i-isključen-iz-društva/>

IKA, Papa Franjo: Što je čovjek veći grešnik to ga Bog jače ljubi “ [19.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-sto-je-covjek-veci-gresnik-ga-bog-jace-ljubi/>

IKA, Papa Franjo: U Crkvi nema mjesta naklapanju, zavisti i ljubomori [20.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-u-crkvi-nema-mjesta-naklapanju-zavisti-ljubomori/>

IKA, Papa Franjo: U Isusu Bog nam daje vječni život [25.08.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-u-isusu-bog-nam-daje-vjecni-zivot/>

IKA, Papa ima poseban osjećaj za siromahe i one koji trpe i zna kako je ovdje u BiH [03.02.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/papa-ima-poseban-osjecaj-za-siromahe-one-koji-trpe-zna-kako-je-ovdje-u-bih/>

IKA, Papa mladima: „Gradite mir, radite na miru, budite mirotvorci, da ovo postane zemlja mira. Bog vas blagoslovio“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-mladima-gradite-mir-radite-na-miru-budite-mirotvorci-da-ovo-postane-zemlja-mira-bog-vas-blagoslovio/>

IKA, Papa poljubio noge vođama Južnog Sudana koji su međusobno ratovali [12.04.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-poljubio-noge-juzni-sudan/>

IKA, Papa: „Crkva nije humanitarno, kulturno ili političko udruženje, već tijelo Kristovo“ [20.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-crkva-nije-humanitarno-kulturno-ili-politicko-udruzenje-vec-je-tijelo-kristovo/>

IKA, Papa: „Gledajmo trpećeg Isusa u stanovnicima ljubljene Sirije“ [06.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-gledajmo-trpeceg-isusa-u-stanovnicima-ljubljene-sirije/>

IKA, Papa: Crkva nije utočište za žalosne, već je kuća puna radosti! [16.12.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-crkva-nije-utociste-za-zalosne-vec-je-kuca-puna-radosti/>

IKA, Papamobil na putu za Sarajevo stigao u Split! [04.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/papamobil-na-putu-za-sarajevo-stigao-u-split/>

IKA, Papina poruka novinarima: katolički novinari ne pristaju na pesimizam i defetizam [10.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-papina-poruka-novinarima-katolicki-novinari-ne-pristaju-na-pesimizam-i-defetizam/>

IKA, Povijesni susret pape Franje i patrijarha Bartolomeja I. [25.01.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/povijesni-susret-pape-franje-patrijarha-bartolomeja/>

IKA, Prvi Angelus pape Franje: Bezgranična Božja strpljivost [17.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/prvi-angelus-pape-franje-bezgranicna-bozja-strpljivost/>

IKA, Snimljen spot himne susreta mladih s papom Franjom [07.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-snimljen-spot-himne-susreta-mladih-s-papom-franjom/>

IKA, Papa Franjo: Svi u krštenju imamo baštinu da možemo postati sveti. Svetost je poziv za sve! [01.11.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svi-u-krstenju-imamo-bastinu-da-mozemo-postati-sveti-svetost-je-poziv-za-sve/>

IKA, „Potreban nam je razgovor, vrednovanje onoga to nas ujedinjuje te doživljavanje razlika kao mogućnosti rasta“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/potreban-nam-je-razgovor-vrednovanje-onoga-sto-nas-ujedinjuje-te-dozivljavanje-razlika-kao-mogucnost-rasta/>

IKA, „Sačuvajmo otvorenost srca i suzdržimo se od iscrpljivanja raspravama o uzrocima i posljedicama krize“ [21.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sacuvajmo-otvorenost-srca-i-suzdrzimo-se-od-iscrpjivanja-raspravama-o-uzrocima-i-posljedicama-krize/>

IKA, Što je Papa mislio kada je kazao: „Ponekad je rastava neizbježna, čak i moralno nužna“ [24.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sto-je-papa-mislio-kad-je-kazao-ponekad-je-rastava-neizbjezna-cak-i-moralno-nuzna/>

IKA, U središtu svake obitelji treba biti Isus [28.12.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-sredistu-svake-obitelji-treba-biti-isus/>

IKA, „U sjećanje na prošlost, izbjegavajmo samosažaljenje i uzajamna optuživanja te se prepustimo da nas Bog očisti“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-sjecanju-na-proslost-izbjegavajmo-samosazaljevanja-i-uzajamna-optuzivanja-te-se-prepustimo-da-nas-bog-ocisti/>

IKA, „Uključenje osoba u neregularnim unijama u život Crkve može biti ostvareno i bez pristupa euharistiji“ [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ukljucenje-osoba-u-neregularnim-unijama-u-zivot-crkve-moze-bit-ostvareno-i-bez-pristupa-euharistiji/>

IKA, Zamjenik glavnog urednika Bitno.net-a Goran Andrijanić sudjelovao u emisiji HKR-a o skandalima koji potresaju Crkvu [04.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zamjenik-glavnog-urednika-bitno-net-a-goran-andrijanic-sudjelovao-u-emisiji-hkr-a-o-skandalima-koji-potresaju-crkvu/>

IKA, Završen oltar, ambon, svjećnjaci i procesijski križ za misno slavlje s papom Franjom [26.05.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/video-zavrzeni-oltar-ambon-svijecnjaci-i-procesijski-kriz-za-misno-slavlje-s-papom-franjom/>

JUKO Hrvoje, „Kasperovske kontraverze“, „smutnje savjesti“ i ostale sporne teme Sinode o obitelji [20.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kasperovske-kontroverze-smutnje-savjesti-i-ostale-sporne-teme-sinode-o-obitelji/>

JUKO Hrvoje, Ispravno čitanje završnog dokumenta Sinode može jedino potvrditi nepromjenjivi nauk i praksu Crkve [01.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ispravno-citanje-završnog-dokumenta-sinode-moze-jedino-potvrditi-nepromijenjeni-nauk-i-praksu-crkve/>

JUKO Hrvoje, Moji roditelji živjeli su 25 godina kao brat i sestra, kako bi mogli ići na pričest [17.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/moji-roditelji-zivjeli-su-25-godina-kao-brat-i-sestra-kako-bi-mogli-ici-na-ricest/>

JUKO Hrvoje, „Ne možemo širom otvoriti vrata Europe izbjeglicama, a one koji su tamo ne smijemo getoizirati“ [17.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-lacroix-izbjeglice/>

JUKO Hrvoje, Ovo su glavni prigovori dokumentu Instrumentum laboris – radnom dokumentu Sinode [09.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ovo-su-glavni-prigovori-dokumentu-instrumentum-laboris-radnom-dokumentu-sinode/>

JUKO Hrvoje, S čuđenjem sam pratio medijske tvrdnje o svađama u sinodalnoj auli, jer ih nije bilo [24.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/s-cudenjem-sam-pratio-medijske-tvrdnje-o-svadama-u-sinodalnoj-auli-fer-ih-nije-bilo/>

KRVAVICA Tino, Apostolska pobudnica o obitelji ipak sredinom travnja: trebamo li strepiti ili radovati se? [17.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/apostolska-pobudnica/>

KRVAVICA Tino, Bliski suradnik Pape: Doktrina se ne mijenja polurečenicama i fusnotama [22.07.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/nadbiskup-gaenswein-doktrina-se-ne-mijenja-fusnotama-amoris-laetitia-kontroverze/>

KRVAVICA Tino, Danas počinje suđenje bivšem kardinalu McCarricku zbog optužbi za seksualno zlostavljanje [03.09.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/theodore-mccarrick-danas-na-sudu-zbog-optuzbi-za-seksualno-zlostavljanje/>

KRVAVICA Tino, Govore li kardinali Marx, Kasper i Schonborn protiv nauka Crkve? [18.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/govore-li-kardinali-marx-kasper-i-schonborn-protiv-nauka-crkve/>

KRVAVICA Tino, ISPRIKA, Vijest da se talijanski svećenik odrekao svojega respiratora u korist drugoga, čini se nije točna [25.03.2020.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/isprika-vijest-o-sveceniku-koji-se-odrekao-svog-respiratora-u-korist-drugoga-cini-se-nije-tocna/?fbclid=IwAR12y2u3jtxIzUr-VBArFhWVwgh9KSBuX-siDjW92NV2nZAGskKlaWV0ttY>

KRVAVICA Tino, Izvješće o McCarricku biti će objavljeno idući tjedan? Kardinal Dolan tvrdi: To bi mogla biti nova „šaka u oko“ za Crkvu [06.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izvjesce-o-mccarricku-bit-ce-objavljeno-iduci-tjedan-kardinal-dolan-tvrdi-to-bi-mogla-biti-nova-saka-u-oko-za-crkvu/>

KRVAVICA Tino, Izvješće sa sastanka Vijeća kardinala (C9): Vatikan planira odgovoriti na optužbe kardinala Vignana [11.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izvjesce-sa-sastanka-vijeca-kardinala-c9-vatikan-planira-odgovoriti-na-optuzbe-nadbiskupa-vignana/>

KRVAVICA Tino, Kardinal Cupich nakon kritika zbog izjava: Intervju je montiran na način koji je stvorio lažnu sliku [30.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/kardinal-cupich-nakon-kritika-zbog-izjava-intervju-je-montiran-na-nacin-koji-je-stvorio-laznu-sliku/>

KRVAVICA Tino, Kardinal Cupich o „maloj pobunjenoj skupini“. Papa im se ne sviđa jer je Latinoamerikanac [29.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/blase-cupich/>

KRVAVICA Tino, Katolički portal Crux: Vatikan neće pokrenuti apostolsku vizitaciju oko slučaja McCarrick, a odgovore na Viganove optužbe priprema kardinal Parolina [27.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/katolicki-portal-crux-vatikan-neze-pokrenuti-apostolsku-vizitaciju-oko-slucaja-mccarrick-a-odgovor-na-viganove-optuzbe-priprema-kardinal-parolin/>

KRVAVICA Tino, Nadbiskup Vignano objavio novo pismo: Optužbe protiv Svetog Oca iznio sam nakon dugog promišljanja i molitve, Bog mi je svjedok da je sve istina [28.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/carlo-maria-vignano-novo-pismo/>

KRVAVICA Tino, „Nakon objave optužbi protiv pape Franje koji su podržali i „lažni potpisi“, kardinal Müller i Parolini pozvali na „dijalog“ suprotstavljenih strana“ [28.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/correctio-filialis-muller-o-sinovskom-ispravku-lazni-potpisi-sinovski-ispravak/>

KRVAVICA Tino, Papa Franjo oprat će noge izbjeglicama na obred Velikog četvrtka [23.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-oprat-ce-noge-izbjeglicama/>

KRVAVICA Tino, Papa Franjo: Ovo je pravilna interpretacija pobudnice *Amoris laetitia*, [14.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-interpretacija-amoris-laetitiae-papa-franjo-o-amoris-laetitia/>

KRVAVICA Tino, „Papin Lamborghini“ prodan za gotovo milijun dolara – evo kome sve ide novac od prodaje [15.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papin-lamborghini-prodan-za-gotovo-milijun-dolara-evo-kome-sve-ide-novac-od-prodaje/>

KRVAVICA Tino, Povijesni pohod pape Franje: Susret s patrijarhom Kirilom kao novi početak za Crkvu [12.02.2016.], u: <http://www.bitno.net/vijesti/povijesni-pohod-pape-franje-susret-s-patrijarhom-kirilom/>

KRVAVICA Tino, Predsjednik Biskupske konferencije SAD-a: Pismo nadbiskupa Vigana o zataškavanju seksualnog zlostavljanja zaslužuje odgovore, [28.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/daniel-dinardo-vigano/>

KRVAVICA Tino, „Pismo četiriju kardinala Papi: Sveti Oče, pojasnite neke dvojbe u tumačenju pobudnice Amoris Laetitia“ [14.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-hereza-correctio-filialis/>

KRVAVICA Tino, Što kardinali i biskupi misle o Papinoj pobudnici „Amoris laetitia“ [12.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinali-i-biskupi-o-papinoj-pobudnici-amoris-laetitia/>

KRVAVICA Tino, Talijanski svećenik odrekao se svojega respiratora u korist mlađe osobe – preminuo od koronavirusa [24.03.2020.], u: https://www.bitno.net/vijesti/svijet/talijanski-svecenik-odrekao-se-svog-respiratora-u-korist-mlade-osobe-preminuo-je-od-koronavirusa/?fbclid=IwAR29D-53CkAi_9bUapTT91WdFZc4yCoX8HR43ggbDiKAc6tPp_-XKtB0wsQ

KRVAVICA Tino, Theodor McCarrick: Ključne točke bolnog izvješća o zlostavljanjima nekadašnjeg kardinala [10.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/theodore-mccarrick-vatikan-izvjesce-o-zlostavljanjima-vigano/>

KRVAVICA Tino, Vatikan objavio izvješće o osramoćenom kardinalu Theodoru McCarricku [10.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan-objavio-izvjesce-o-osramocenom-kardinalu-theodoru-mccarricku/>

KRVAVICA Tino, Vatikan potvrdio datum objave izvješća o McCarricku [06.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izvjesce-o-mccarricku-vatikan-potvrdio-datum/>

KRVAVICA Tino, Vatikanski državni tajnik prvi put komentirao „slučaj Vigano“: Situacija nije zabrinjavajuća [31.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pietro-parolin-vigano-papa-franjo/>

KRVAVICA Tino, Vodstvo američkih biskupa susrelo se s papom Franjom nakon seksualnih skandala koji su potresli tamošnju Crkvu [14.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vodstvo-americkih-biskupa-susrelo-se-s-papom-franjom-nakon-seksualnih-skandala-koji-su-potresli-tamosnju-crkvu/>

KRVAVICA Tino, „Zanemarite politička iščitavanja nove Papine pobudnice – pažljivo je pročitajte jer je ona poziv na svetost svima nama“ [24.01.2019.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/gaudete-et-exsultate-papina-pobudnica-komentar-tino-krvavica/>

KTA, „Doživjeli smo nešto lijepo, a sada to treba provesti u život“ [08.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/dozivjeli-smo-nesto-jako-lijepo-a-sada-to-treba-provesti-u-zivot/>

KTA, Predstavljen program apostolskog putovanja pape Franje u Sarajevo [14.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/objavljeno-geslo-papina-pohoda-sarajevu/>

KTA, „Radila sam u Domu starih i nemoćnih u Travniku, a jedan dan po mene su došli strani ratnici“ [15.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/radila-sam-u-domu-starih-i-nemocnih-u-travniku-a-jedan-dan-po-mene-su-dosli-strani-ratnici/>

KTA, Zatvorenici zeničkog zatvora poslali papi drvenu kutiju za Bibliju na dar [05.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zatvorenici-zenickog-zatvora-poslali-papi-drvenu-kutiju-za-bibliju-na-dar/>

LAUDATO.TV, Papa Franjo na općoj audijenciji progovorio o molitvi i McCarricku [11.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-na-opcoj-audijenciji-progovorio-o-molitvi-i-mccarricku/>

LAUDATO.TV, Veličanstveni prizori Papina posjeta Sarajevu [07.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/multimedija/video-velicanstveni-prizori-papina-posjeta-sarajevu/>

LINIĆ Zvezdan, Fra Zvezdan Linić: Evo što je post i kako trebaš postiti! [17.02.2015.], u: <http://www.bitno.net/vjera/fra-zvezdan-linic-evo-sto-je-post-kako-trebas-postiti/>

M.F., Rabin Skorka: Papa je pravi prijatelj, s njime mogu o svemu razgovarati [14.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/rabin-skorka-papa-je-pravi-prijatelj-s-njim-mogu-o-svemu-razgovarati/>

MANDURIĆ Ike, Brak NIJE skladan život dvoje mladih koji se razumiju i slažu – evo i zašto! [23.01.2016.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/brak-nije-skladan-zivot-dvoje-mladih-koji-se-razumiju-i-slazu-evo-i-zasto/>

MCPORTLAND Joanne, Blagoslivljate li svoju djecu? Evo zašto i kako biste to trebali raditi... [16.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/roditeljstvo/blagoslov-djece/>

MILETIĆ Marin, Marin Miletić o svom iskustvu posjeta izbjegličkim kampovima u Bihaću: Bilo me je sram društva, ljudskosti i naših dostignuća [15.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/no-filter/marin-miletic-o-iskustvu-posjeta-izbjeglickim-kampovima-u-bihacu-bilo-me-je-sram-drustva-ljudskosti-i-nasih-dostignuca/>

MUHIĆ Admir, „Ja sam musliman, imam, i znam da si naš istinski prijatelj – bujrum, papa Franjo!“ [06.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ja-sam-musliman-imam-i-znam-da-si-nas-istinski-prijatelj-bujrum-papa-franjo/>

NAKIĆ Nikolina, Kršćanstvo, migranti i zdrav razum [29.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/ogledalo-duse/krscanstvo-migranti-zdrav-razum/>

NAKIĆ Nikolina, Nikolina Nakić: Tvrdnja da je Sveta obitelj prilikom bijega u Egipat bila kao izbjeglice je netočna i nepoštena [04.01.2019.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/ogledalo-duse/nikolina-nacic-tvrdnja-da-je-sveta-obitelj-prilikom-bijega-u-egipat-bila-kao-izbjeglice-je-netocna-i-nepostena/>,

NAKIĆ Nikolina, O prizorima očajne djece i Djevici Mariji koju smo zaboravili, ali ona nas nije [27.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/kolumne/o-prizorima-ocajne-djece-i-djevici-mariji-koju-smo-zaboravili-ali-ona-nas-nije/>

N.N. Papa Franjo: „Neka Djevica Žalosna bude potpora onima koji proživljavaju teške situacije“, [24.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/papa-franjo-neka-djevica-zalosna-bude-potpورا-onima-koji-prozivljavaju-teske-situacije/>

NODILO Petar, Stari prijatelji: Evo tko je hrvatski svećenik kojem se Papa tako silno obradovao [08.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/hrvatska/stari-prijatelji-evo-tko-je-hrvatski-svecenik-kojem-se-papa-tako-silno-obradovao/>

OSTOJIĆ Berislav, Ekskluzivno: Hrvatski franjevac i bivši Papin ispovjednik svjedoči o papi Franji [21.05.2013.], u: <https://www.bitno.net/vjera/ekskluzivno-hrvatski-franjevac-i-bivsi-papin-ispovjednik-svjedoci-o-papi-franji/>

POLO Gloria, Gloria Polo bila je „prosječna katolkinja“, a onda ju je udario grom: Stajala sam pred vratima raja i pakla... [03.12.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/svjedocanstva/svjedocanstvo-gloria-polo/>

RADIO VATIKAN, Ako ljubimo, to nije naša zasluga već Božja milost [10.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ljubimo-to-nije-nasa-zasluga-vec-bozja-milost/>

RADIO VATIKAN, „Ako imamo lice kao da smo na sprovodu, kako drugi mogu vjerovati da su naši grijesi oprošteni?“ [22.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/imamo-lica-da-smo-sprovodu-drugi-mogu-vjerovati-da-nasi-grijesi-oprosteni/>

RADIO VATIKAN, Ako svećenik nije milosrdan, u ispovjedaonici čini zlo [11.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ako-svecenik-nije-milosrdan-u-ispovjedaonici-cini-zlo/>

RADIO VATIKAN, Analizirali smo sinodalni tekst i ne vidimo nikakvih dokaza o promjeni nauka [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/nadbiskup-gadecki-analizirali-smo-sinodski-tekst-i-ne-vidimo-nikakvih-dokaza-o-promjeni-nauka/>

RADIO VATIKAN, Bog ne odbacuje nikoga, njemu je nepoznata naša kultura odbacivanja [05.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bog-ne-odbacuje-nikoga-njemu-je-nepoznata-nasa-kultura-odbacivanja-u-kojoj-zivimo/>

RADIO VATIKAN, Božje praštanje znak je njegove ljubavi [17.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bozje-prastanje-papin-angelus/>

RADIO VATIKAN, Crkva je majka, a ne neka udruga bez ikakve ljudske topline [16.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-je-majka-a-ne-nekakva-udrug-a-bez-ikakve-topline/>

RADIO VATIKAN, „Crkva je u svim vremenima pozvana činiti ono što je činio Ivan Krstitelj – ljudima ukazivati na Isusa“ [15.01.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papin-nedjeljni-angelus/>

RADIO VATIKAN, Crkva postoji radi naviještanja Evanđelja što je njezino glavno i trajno poslanje [28.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-postoji-radi-navijestanja-evandelja-sto-glavno-trajno-poslanje/>

RADIO VATIKAN, Crkva postoji radi naviještanja Evanđelja što je njezino glavno i trajno poslanje koje je primila od Gospodina [28.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-postoji-radi-navijestanja-evandelja-sto-glavno-trajno-poslanje/>

RADIO VATIKAN, Crkva treba strpljivo pratiti sve ljude, u milosrđu i ljubavi [10.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-treba-strpljivo-pratiti-sve-ljude-u-milosrdu-ljubavi/>

RADIO VATIKAN, Crkvi nisu potrebni birokrati nego strastveni misionari [14.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkvi-nisu-potrebni-birokrati-strastveni-misionari/>

RADIO VATIKAN, Čudo u Kani slika je Isusa kao isčekivanog zaručnika koji započinje radosnu svadbu [08.06.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/cudo-kani-slika-isusa-iscekivanog-zarucnika-zapocinje-radosnu-svadbu/>

RADIO VATIKAN, Današnji čovjek živi u iluziji vlastite slobode koju smatra snagom za postizanje svega [10.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/danasnji-covjek-zivi-iluziji-vlastite-slobode-koju-smatra-snagom-postizanje-svega/>

RADIO VATIKAN, „Dijete Isus želi da ga uzmemo u naručje, želi da ga pazimo te da nas može gledati u oči“ [31.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/dijete-isus-zeli-da-ga-uzmemo-u-narucje-zeli-da-ga-pazimo-te-da-nas-moze-gledati-u-oci/>

RADIO VATIKAN, Grijeh se najprije rađa u našem srcu, a potom se konkretizira u našem ponašanju [12.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-grijeh-se-najprije-rada-u-nasem-srcu-a-potom-se-konkretizira-u-nasem-ponasanju/>

RADIO VATIKAN, „Isus nam se ne obraća kao neki profesor s katedre, već onaj koji je među narodom i liječi ga“ [10.09.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-4/>

RADIO VATIKAN, „Isus svakog vjernika čini službenikom milosrđa kako bi mogao doprijeti do svih“ [30.04.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/isus-svakog-vjernika-cini-službenikom-milosrđa-mogao-doprijeti-do-svih/>

RADIO VATIKAN, Izbjeglička obitelj koju je papa Franjo poveo u Vatikan: „Nitko nam nije pomogao, samo Papa“ [19.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/izbjeglicka-obitelj-papa-pomogao-poveo-u-vatikan-lezbos/>

RADIO VATIKAN, Kada čovjek dopusti da ga nadvlada egoizam, onda uništava ono najljepše što mu je darovano [23.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/covjek-dopusti-da-ga-nadvlada-egoizam-onda-unistava-najljepse-sto-mu-darovano/>

RADIO VATIKAN, Kada pristupate sakramentu pokore, nemojte misliti da idete na kemijsko čišćenje, nego u zagrljaj Bogu [23.03.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kada-pristupate-sakramentu-pokore-nemojte-misliti-da-idete-na-kemijsko-ciscenje-nego-u-zagrljaj-bogu/>

RADIO VATIKAN, Kardinal Parolina: Amoris laetitia proizlazi iz nove paradigme Crkve koju Sveti Otac promiče s mudrošću, oprezom i strpljenjem [12.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/kardinal-parolin-amoris-laetitia-proizlazi-iz-nove-paradigme-crkve-koju-sveti-otac-promice-s-mudroscu-oprezom-strpljenjem/>

RADIO VATIKAN, Katolički i pravoslavni teolozi sastali se kako bi raspravljali o „najdelikatnijem pitanju“ u odnosima dvaju Crkava [16.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/susret-katolickih-pravoslavnih-teologa-sinodalnost-primat/>

RADIO VATIKAN, Kršćani ne mogu svjedočiti o teorijama, nego o osobnom susretu s Isusom [20.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/krscani-ne-mogu-svjedociti-teorije-nego-osobni-susret-s-isusom/>

RADIO VATIKAN, „Kršćaninu je potrebno srce koje posjeduje sposobnost divljenja“ [20.04.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/krscanima-potrebno-srce-koje-posjeduje-sposobnost-divljenja/>

RADIO VATIKAN, Nadu ne poznaje onaj koji se pouzda u zadovoljstvo već onaj koji je svakodnevno na kušnji [09.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nadu-ne-poznaje-onaj-se-pouzda-vec-onaj-svakodnevno-kusnji/>

RADIO VATIKAN, „Naš je najveći ponos imati Boga Oca koji nema miljenika i nikoga ne isključuje“ [28.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nas-najveci-ponos-imati-boga-oca-nema-miljenika-nikoga-ne-isklucuje/>

RADIO VATIKAN, „Ne budite pasivni svjedok zločina protiv iračkih kršćana“ [07.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ne-budite-pasivni-svjedok-zlocina-protiv-irackih-krscana/>

RADIO VATIKAN, Nerazrješivost ženidbe nije teret, nego izvor milosti [11.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/nerazrjesivost-zenidbe-nije-teret-nego-izvor-milosti/>

RADIO VATIKAN, Ne smijemo se predati pred sadašnjim sukobima, obnovimo hrabrost za mir! [29.11.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ne-smijemo-se-predati-se-pred-sadasnjim-sukobima-obnovimo-hrabrost-za-mir/>

RADIO VATIKAN, „Potrebno je pročistiti Crkvu, počevši od nas samih“ [10.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/potrebno-procistiti-crkvu-pocevsi-nas-samih/>

RADIO VATIKAN, „Pozivam župe, samostane i svetišta u Europi – primite jednu izbjegličku obitelj“ [06.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pozivam-zupe-samostane-i-svetista-u-europi-primite-jednu-izbjeglicku-obitelj/>

RADIO VATIKAN, „Rastužim se kada vidim da ljudi nemaju posla i ne mogu obitelji donijeti kruh“ [20.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/rastuzim-se-kada-vidim-da-ljudi-nemaju-posla-i-ne-mogu-obitelji-donijeti-kruh/>

RADIO VATIKAN, „Ravnodušnost i šutnja pred tragedijama gubitka ljudskih života čini nas suodgovornim“ [02.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ravnodusnost-i-sutnja-pred-tragedijama-gubitka-ljudskih-zivota-cini-nas-suodgovornima/>

RADIO VATIKAN, „Svatko je od nas, poput Marije, pozvan dati odgovor svojim iskrenim DA Bogu“ [21.12.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svatko-je-od-nas-poput-marije-pozvan-odgovoriti-sa-svojim-iskrenim-da-bogu/>

RADIO VATIKAN, „Tvrđoglave duše ne razumiju Božje milosrđe“ [11.10.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/tvrdoglave-duse-ne-razumiju-bozje-milosrde/>

RADIO VATIKAN, „Žeđ za moći postaje pohlepa koja želi posjedovati sve“ [24.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zed-za-moci-postaje-pohlepa-koja-zeli-posjedovati-sve/>

RADIO VATIKAN, Objavljeno geslo Papina pohoda Sarajevu [27.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/predstavljen-program-apostolskoga-putovanja-pape-franje-u-sarajevo/>

RADIO VATIKAN, Papa čestitao Pashu rimskoj židovskoj zajednici [27.03.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-cestitao-pashu-rimskoj-zidovskoj-zajednici/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo dao tri koraka kako evangelizirati one koji ne poznaju Krista [05.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-dao-tri-koraka-evangelizirati-one-ne-poznaju-krista/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo o razlici između farizeja koji su „robovi ideja“ i apostola „otvorenima Duhu“ [25.04.2018.], u <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-o-razlici-između-farizeja-koji-su-robovi-ideja-i-apostola-otvorenima-duhu/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo savjetuje: Evo kako dopustiti Duhu Svetom da nas uči [10.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-savjetuje-evo-dopustiti-duhu-svetom-da-nas-uci/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo u propovijedi poručio što se događa s osobama koje ne prihvaćaju pomazanje Duha Svetoga [14.06.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-propovijedi-porucio-sto-se-dogada-s-osobama-koje-ne-prihvataju-pomazanje-duha-svetoga/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo upozorio kršćane: Ne molite kao „papige“ [13.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-upozorio-krscane-ne-molite-papige/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo vjernicima dao posebnu molitvu i poručio: To je molitva koju trebamo moliti ovih dana [23.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-vernici-ma-dao-osebnu-molitvu-porucio-to-molitva-koju-trebamo-moliti-ovih-dana/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Dajte pomirite se s Bogom“ [30.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/jubilejska-audijencija-pomirite-se-s-bogom/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Dijelimo ono što imamo i ne zatvarajmo se u sebe“ [03.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-dijelimo-ono-sto-imamo-i-ne-zatvarajmo-se-u-sebe/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Euharistija nas čisti od naših sebičnih stavova“ [03.06.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-euharistija-nas-cisti-od-nasih-sebicnih-stavova/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Nema tog grijeha kojeg Bog ne može oprostiti“ [11.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-nema-toga-grijeha-kojeg-bog-ne-moze-oprostiti/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: „Vjernici laici nisu crkveni članovi „drugog reda“ [14.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-vernici-laici-nisu-crkveni-clanovi-drugoga-reda/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva je puna „porażenih kršćana“ koji ne žive vjeru [11.01.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-je-puna-porazenih-krscana-koji-ne-zive-vjeru/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva koja se boji naviještati Isusa Krista te tjerati demone i idole novca nije Isusova Crkva [18.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-koja-se-boji-navijestati-isusa-krista-te-tjerati-demone-idole-novca-nije-isusova-crkva/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Crkva nije „tvrda“ ili „stroga“, Crkva je slobodna [06.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-crkva-nije-tvrda-ili-stroga-crkva-je-slobodna/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Do kada će se Isus Krist brinuti za nas? Do svršetka svijeta [21.04.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-do-ce-se-isus-krist-brinuti-nas-do-svrsetka-svijeta/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Dobro i zlo tako su isprepleteni da ih je nemoguće razdvojiti u ovom svijetu [23.07.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-dobro-zlo-isprepleteni-da-ih-nemoguće-razdvojiti-ovome-svijetu/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duh Sveti je najveći Božji dar [10.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-najveci-je-bozji-dar/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duh Sveti je naš prijatelj i suputnik [07.05.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-je-nas-prijatelj-i-suputnik/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duh Sveti nas podsjeća na zapovijed ljubavi i poziva nas da živimo [08.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duh-sveti-nas-podsjeća-na-zapovijed-ljubavi-poziva-nas-da-je-zivimo/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duhovna lijenost je gadan grijeh [12.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duhovna-lijenost-gadan-grijeh/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Duhovna lijenost uništava apostolski žar [02.04.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-duhovna-lijenost-unistava-apostolski-zar/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Iskorištavanje radnika je smrtni grijeh! [21.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-iskoristavanje-radnika-je-smrtni-grijeh/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Kada kruti i svjetovni svećenik postane „službenik“, postaje smiješan [10.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svjetovni-svecenik/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Kako prepoznati dolazi li neka stvar od Duha Svetoga? Moramo moliti za dar razlučivanja [09.05.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-prepoznati-dolazi-li-neka-stvar-duha-svetoga-moramo-moliti-dar-razlucivanja/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: kršćanin koji nije radostan nije pravi kršćanin [11.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/krscanin-radost/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Majka Crkva ima trajno širom otvorena vrata i raskriljene ruke, kako bi sve prigrlila [20.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/majka-crkva-ima-trajno-sirom-otvorena-vrata-i-raskriljene-ruke-kako-bi-sve-prigrlila/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Mi smo braća i sestre i ne smijemo gledati jedni druge svisoka [05.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-smo-braca-sestre-ne-smijemo-gledati-jedni-druge-svisoka/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Naš Bog nije samo otac, on je „tata“ [15.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-nas-bog-nije-otac-tata/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Ne ubija se samo oružjem nego i uvredama, klevetom i ogovaranjem [13.06.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-ubija-se-samo-oruzjem-nego-uvredama-klevetom-ogovaranjem/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Neka Gospodin oslobodi ropstva sve žene [15.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-neka-gospodin-oslobodi-ropstva-zene/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Odgoj nije djelo samo jedne osobe nego „pokret ekipe“ [20.02.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-odgoj-nije-djelo-samo-jedne-osobe-nego-pokret-ekipe/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Ogovaranje je đavolsko djelo [09.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ogovaranje-je-davolsko-djelo/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Puno je onih kojima Crkva služi da se dočepaju vlasti [06.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-puno-je-onih-kojima-crkva-sluzi-da-se-docepaju-vlasti/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Rodna teorija izraz je frustracija i korak unatrag [15.04.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-rodna-teorija-je-izraz-frustracije-i-korak-unatrag/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Sposobnost opraštanja sebi i drugima, spada na poziv i poslanje obitelji [20.04.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-sposobnost-oprastanja-sebi-i-drugima-spada-na-poziv-i-poslanje-obitelji/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Svako dijete osuđeno na pobačaj ima Gospodinovo lice [20.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svako-dijete-osudeno-na-pobacaj-ima-gospodinovo-lice/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Svi smo mi „živo kamenje“ i u Crkvi imamo svoje mjesto i poslanje [27.08.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-svi-smo-zivo-kamenje-crkvi-imamo-mjesto-poslanje/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Tko misli da sve zna, ne može razumjeti Boga [14.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-tko-misli-da-sve-zna-ne-moze-razumjeti-boga/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Zajednička molitva jača obitelj [28.10.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-zajednicka-molitva-jaca-obitelj/>

RADIO VATIKAN, Papa Franjo: Židovi i kršćani su prijatelji i braća zajednici [01.07.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-zidovi-i-krscani-su-prijatelji-i-braca/>

RADIO VATIKAN, Papa ispričao priču o migrantu koji je zaudarao i jednom grubom taksistu [26.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ispricao-pricu-migrantu-zaudarao-grubom-taksistu/>

RADIO VATIKAN, Papa ne može riješiti krizu na Bliskom Istoku, ali može potaknuti težnju za mirom u svim sukobljenim stranama [20.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/rabin-skorka/>

RADIO VATIKAN, Papa ne želi da budemo „svi isti“: To je neplodna jednakost, budimo ujedinjeni u bogatstvu razlika [25.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ne-zeli-da-budemo-svi-isti-to-neplodna-jednakost-budimo-ujedinjeni-bogatstvu-razlika/>

RADIO VATIKAN, Papa o eutanaziji: Gubitak zdravlja nije razlog za odbacivanje života [20.02.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-o-eutanaziji-gubitak-zdravlja-nije-razlog-za-odbacivanje-zivota/>

¹RADIO VATIKAN, Papa o važnosti obiteljskog odmora: Ne dajte da vas pojede ideologija profita i potrošnje [12.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-o-vaznosti-obiteljskog-odmora-ne-dajte-da-vas-pojede-ideologija-profita-i-potrosnje/>

RADIO VATIKAN, Papa ponovno upozorio na „zlo klerikalizma“ i podsjetio na Isusove riječi: Grešnici i prostitutke će vas preteći u kraljevstvo nebesko [14.12.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ponovno-upozorio-zlo-klerikalizma-podsjetio-isusove-rijeci-grijesnici-prostitutke-ce-vas-preteci-u-kraljevstvo-nebesko/>

RADIO VATIKAN, Papa s izbjeglicama osvjetlio božićno drvce i jaslce [07.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-s-izbjeglicama-osvjetlio-bozicno-drvce/>

RADIO VATIKAN, Papa svećenicima – evo kako bi trebao izgledati pravi pastir... [31.02.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-svecenicima-evo-trebao-izgledati-pravi-pastir/>

RADIO VATIKAN, Papa svećenicima: „Molimo da budemo pastoralni i duhovni očevi“ [27.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-svecenicima-molimo-da-budemo-pastoralni-i-duhovni-ocevi/>

RADIO VATIKAN, Papa u Angelusu: Kristov zakon ljubavi nadilazi zakon osvete [19.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-angelus-zakon-ljubavi-osveta/>

RADIO VATIKAN, Papa upozorio na licemjernu „krađu lažnog oprost“ u ispovjedaonici [22.03.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-upozorio-licemjernu-kradu-laznoga-oprosta-ispovjedaonici/>

RADIO VATIKAN, Papa ustanovio novi institut „Ivan Pavao II. za obitelj“: Pastoralne prakse prošlosti nisu dovoljne, potreban je raznolik pristup [20.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/summa-familiae-cura-institut-ivan-pavao-ii/>

RADIO VATIKAN, Papa: „Molitva nije čarobnjaštvo, već predanje u Očev zagrljaj“ [21.06.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-molitva-nije-carobnjastvo-vec-je-predanje-u-oc-ev-zagrljaj/>

RADIO VATIKAN, Papa: Crkva ne treba biti navezana na novac i moć [21.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/crkva-ne-treba-biti-navezana-na-novac-i-moc/>

RADIO VATIKAN, Papa: Europi ne trebaju geta, već odgoj za integraciju [17.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-europi-ne-trebaju-geta-vec-odgoj-za-integraciju/>

RADIO VATIKAN, Papa: Iz Božjeg spasenja nitko nije isključen [13.12.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-iz-bozjeg-spasenja-nitko-nije-iskljucen/>

RADIO VATIKAN, Papa: Misa nije predstava nego stvarno odvijanje Gospodinove muke i otkupiteljske smrti [11.02.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-misa-nije-predstava-nego-stvarno-odvijanje-gospodinove-muke-i-otkupiteljske-smrti/>

RADIO VATIKAN, Papa: Molitva nije magični štapić [26.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-molitva-nije-magican-stapic/>

RADIO VATIKAN, Papa: Nije dovoljno iskusiti Božje milosrđe – treba postati njegovim znakom za druge [12.10.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-nije-dovoljno-iskusiti-bozje-milosrde-postati-njegovim-znakom-druge/>

RADIO VATIKAN, Papa: Podjele u Crkvi počinju od jezika koji ogovara i može razoriti zajednicu [12.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-podjele-u-crkvi-pocinju-od-jezika-koji-ogovara-i-moze-razoriti-zajednicu/>

RADIO VATIKAN, Papa: Sve je važniji dijalog i prijateljstvo među ljudima različitih religija [29.11.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-sve-je-vazniji-dijalog-i-prijateljstvo-medu-ljudima-razlicitih-religija/>

RADIO VATIKAN, Papa: Svetkovina Presvetog Trojstva poziva nas na solidarnost i međusobnu ljubav [22.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-svetkovina-presvetoga-trojstva-solidarnost-i-ljubav/>

RADIO VATIKAN, Papa: Tko smo mi da Duhu Svetom zatvaramo vrata? [13.05.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-tko-smo-mi-da-duhu-svetom-zatvaramo-vrata/>

RADIO VATIKAN, Papa: Umjesto kalkuliranja, izaberimo besplatnu ljubav prema bližnjemu “ [28.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-umjesto-kalkuliranja-izaberimo-besplatnu-ljubav-prema-bliznjemu/>

RADIO VATIKAN, Papin Urbi et Orbi: Toliko nam je potrebno pomirenje s Bogom i bližnjima [27.03.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papin-urbi-et-orbi/>

RADIO VATIKAN, Papina pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji, [26.04.2013.], u: <https://www.bitno.net/vjera/papina-poboznost-prema-blazenoj-djevici-mariji/>

RADIO VATIKAN, Povijesni susret pape Franje i Tawadrosa II. [19.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/povijesni-susret-pape-franje-i-tawadrosa-ii/>

RADIO VATIKAN, Pronađimo Božje lice koje se odražava u svakom bratu i sestri oko nas! [27.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/pronadimo-bozje-lice-koje-se-odrazava-u-svakom-bratu-sestri-oko-nas/>

RADIO VATIKAN, Sanjam Crkvu u Italiji koja ne žudi za vlašću i bliska je narodu [11.11.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sanjam-crkvu-u-italiji-koja-ne-zudi-za-vlascu-i-bliska-je-narodu/>

RADIO VATIKAN, Susreli se papa Franjo i Kiril! [13.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/susreli-se-papa-franjo-i-patrijarh-kiril/>

RADIO VATIKAN, Sveti Otac: Crkva u Europi zbog izbjeglica može postati „katoličkija“ i postaviti „novu misionarsku granicu“ [23.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sveti-otac-crkva-europi-zbog-izbjeglica-moze-postati-katolickija-postaviti-novu-misionarsku-granicu/>

RADIO VATIKAN, Sveti Otac: Plodnost je Božji blagoslov [20.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/sveti-otac-plodnost-bozji-blagoslov/>

RADIO VATIKAN, Tko su „bližnji“ nastavnicima? Učenici koji očekuju da ih oni usmjeravaju [15.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/tko-su-bliznji-nastavnicima-ucenici-koji-ocekuju-da-ih-oni-usmjeravaju/>

RADIO VATIKAN, Tržište nije apsolutno mjerilo, već pravednost i ljudsko dostojanstvo [27.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-poduzentnicima-trziste-nije-apsolutno-mjerilo/>

RADIO VATIKAN, Umjesto kateheze, Papa na audijenciji molio za žrtve potresa u Italiji [24.08.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/umjesto-kateheze-audijenciji-molitva-zrtve-potresa-italiji/>

RADIO VATIKAN, Vatikan udomio četveročlanu izbjegličku obitelj iz Damaska [20.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan-udomio-cetveroclanu-izbjeglicku-obitelj-iz-damaska/>

RADIO VATIKAN, Važna Papina poruka: Jedno pitanje odlučuje o budućnosti Crkve i svijeta... [12.11.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vazna-papina-poruka-jedno-pitanje-odlucuje-buducnost-crkve-svijeta/>

SCHRENK Alek, Svećenik u pedofiliji komentirao optužbe za pedofiliju protiv kardinala: Evo zašto moja vjera ostaje jaka [23.07.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/theodore-mccarrick-alex-schrenk-pedofilija-komentar/>

STANIĆ Zora, Liturgijsko posuđe, oltar i ambon za Papu izraditi će Duvnjaci, [06.04.2015.] u: <https://www.bitno.net/kultura/liturgijsko-posude-oltar-i-ambon-za-papu-izradit-ce-duvnjaci/>

STPETERSLIST, 8 molitvi koji će vas nositi kroz dan, ma koliko naporan bio... [12.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/8-molitvi-koje-ce-vas-nositi-kroz-dan/>

SVETOGORAC Pasije, Starac Pasije Svetogorac: Ako hoćeš dobro odgajati dijete, slijedi ova pravila [08.01.2016.], u: <https://www.bitno.net/obitelj/starac-pajsije-svetogorac-ako-hoces-dobro-odgojiti-dijete-slijedi-ova-pravila/>

ŠTAHAN Matija, Sauve: U Crkvi u Francuskoj se od 1950. do danas dogodilo najmanje 10 000 slučajeva seksualnog zlostavljanja [03.03.2021.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/sauve-u-crkvi-u-francuskoj-se-od-1950-do-danas-dogodilo-najmanje-10-000-slucajeva-seksualnog-zlostavljanja/>

VARGAŠEVIĆ M. Dražen, Razgovor s Editom Majić o obraćenju, pozivu i životu u samostanu: Potrebno je slijepo vjerovati Bogu i Bog će dati prevladati strah, svakome na svoj način [14.01.2018.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/edita-marija-od-kriza/>

VATICAN MEDIJA, Papa: Biti Isusov učenik znači biti radikalni i u neprestanom pokretu, baš poput njega [30.06.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-biti-isusov-ucenik-znaci-bit-radikalni-i-u-neprestano-u-pokretu-bas-poput-njega/>

VATICAN MEDIA, Papa Franjo: Prenatalna dijagnoza radi pobačaja neprihvatljiva, abortus nikad nije odgovor [26.05.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-prenatalna-dijagnoza-radi-pobacaja-neprihvatljiva-abortion-nikada-nije-odgovor/>

VATICAN MEDIA, Svećeničko služenje je dar, a ne funkcija ili ugovor o radi [20.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svecenicko-je-sluzenje-dar-a-ne-funkcija-ili-ugovor-o-radu/>

VATICAN NEWS, General Audiences with the presence of the faithful to resume on May 12 [04.12.2022.], u: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2021-05/general-audiences-with-the-presence-of-the-faithful-to-resume.html>

VATICAN NEWS, Katolici i pravoslavci trebaju više raditi zajedno, moliti zajedno i naviještati zajedno isto evanđelje Gospodina Isusa Krista [29.06.2018.], u:

<https://www.bitno.net/vijesti/katolici-i-pravoslavci-trebaju-vise-raditi-zajedno-moliti-zajedno-i-navijestati-zajedno-isto-evangelje-gospodina-isusa-krista/>

VATICAN NEWS, Papa donio nove odredbe za spriječavanje zlostavljanja u Crkvi: Promjene kreću već od biskupa [10.05.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-vos-estis-lux-mundi-zlostavljanje/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo biskupima: Bdijte nad stadom, a ne nad crkvenom karijerom [16.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-biskupima-bdijte-nad-stadom-a-ne-nad-crkvenom-karijerom/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo frizerima: Obavljajte svoj posao u kršćanskom stilu [30.04.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-frizerima-obavljajte-svoj-posao-u-krscanskom-stilu/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo liječnicima: Recite „ne“ lažnoj samilosti prema onima koji žele umrijeti [21.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-lijecnicima-recite-ne-laznoj-samilosti-prema-onima-koji-zele-umrijeti/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo novim veleposlanicima: Budite promicatelji bratstva [24.02.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-novim-veleposlanicima-budite-promicatelji-bratstva/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo poručio kako trebamo moliti ako želimo da nam Bog usliši molitvu [12.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-porucio-kako-trebamo-moliti-ako-zelimo-da-bog-uslisi-nasu-molitvu/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo Ukrajini donirao vozilo hitne pomoći, s njime stiže i kardinal Krajewski [27.03.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ukrajini-donirao-vozilo-hitne-pomoci-s-njim-stize-i-kardinal-krajewski/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: „Jao kršćanima licemjerima koji ostavljaju Isusa u Crkvi“ [06.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-jao-krscanima-licemjerima-koji-ostavljaju-isusa-u-crkvi/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Biskup je sluga, a ne princ [13.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-biskup-je-sluga-a-ne-princ/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Civilizaciji koja kaže da je kršćanska, a živi kao poganska, doći će kraj [30.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-civilizaciji-koja-kaze-da-je-krscanska-a-zivi-kao-poganska-doci-ce-kraj/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Licemjerje uvijek ubija, a ovo je lijek za njega [16.10.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-licemjerje-uvijek-ubija-a-ovo-je-lijek-za-njega/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Migranti su danas simbol svega onoga što globalizirano društvo odbacuje [09.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-migranti-su-danas-simbol-svih-koje-globalizirano-drustvo-odbacuje/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Ne smijemo misliti da možemo činiti ono što hoćemo, vjerujući u beskrajno Božje milosrđe [01.03.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ne-smijemo-misliti-da-mozemo-ciniti-ono-sto-hocemo-vjerujuci-u-beskrajno-bozje-milosrde/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Ono što privlači je svjedočanstvo, a ne riječi [09.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-ono-sto-privlaci-je-svjedocanstvo-a-ne-rijeci/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Otvorite svoje srce za suosjećanja i nemojte se zatvoriti u ravnodušnost [18.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-otvorite-svoje-srce-za-suosjecanje-i-nemojte-se-zatvoriti-u-ravnodusnost/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Sveti Pavao uči nas da Boga zovemo „tata“ [27.05.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-sveti-pavao-uci-nas-da-boga-zovemo-tata/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo: Veliki tužitelj se razvezao i ljut je na biskupe [12.09.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-veliki-tuzitelj-se-razvezao-i-ljut-je-na-biskupe/>

VATICAN NEWS, Papa osobama starije životne dobi poručio: Imajte strpljenja s vlastitim tijelom [15.06.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-osobama-starije-zivotne-dobi-porucio-imajte-strpljenja-s-vlastitim-tijelom/>

VATICAN NEWS, Papa poručio kršćanima: Budite otvoreni iznenađenjima [09.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-porucio-krscanima-budite-otvoreni-iznenadenjima/>

VATICAN NEWS, Papa prihvatio ostavku kardinala McCarrick-a optuženog za zlostavljanje [29.07.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-prihvatio-ostavku-kardinala-mccarricka-optuzenog-za-zlostavljanje/>

VATICAN NEWS, Papa u tri riječi sažeo politički program u kršćanskom smislu [17.05.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-u-tri-rijeci-sazeo-politicki-program-u-krscanskom-smislu/>

VATICAN NEWS, Papa ukrajinskim grkokatolicima: Navezanost na različite nacionalne i političke posebnosti protive se katoličkom identitetu [06.07.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-ukrajinskim-grkokatolicima-navezanosti-na-razlicite-nacionalne-i-politicke-posebnosti-protive-se-katolickom-identitetu/>

VATICAN NEWS, Papa: Međureligijski je dijalog odgovor na brojna zla u svijetu [19.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-medureligijski-je-dijalog-odgovor-na-brojna-zla-u-svijetu/>

VATICAN NEWS, Papa na susretu s autohtonim narodima: Ponizno molim za oprostjenje za zla koja su vam kršćani nanijeli [26.07.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-na-susretu-s-autohtonim-narodima-ponizno-molim-za-oprostenje-za-zla-koja-su-vam-krscani-nanijeli/>

VATICAN NEWS, Proslava Pedesetnice u Vatikanu: „Duh Sveti je dar koji živi darujući se“ [31.05.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/foto-proslava-pedesetnice-u-vatikanu-duh-sveti-je-dar-koji-zivi-darujuci-se/>

VATICAN NEWS, U srpnju neće biti općih audijencija, nastavlja se u kolovozu [01.07.2022.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-srpnju-uce-biti-opcih-audijencija-nastavljaju-se-u-kolovozu/>

VATICAN NEWS, Papa Franjo se susreo s katolikosom Gewargisom III.: „Bliski istok bez kršćana je nezamisliv“ [10.11.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-se-susreo-s-katolikosom-gewargisom-iii-bliski-istok-bez-krscana-je-nezamisliv/>

VOJVODIĆ Miodrag, „Ne mogu spavati od radosti nakon što su mi rekli da radim stolac za papu Franju“ [31.03.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ne-mogu-spavati-od-radosti-nakon-sto-su-mi-rekli-da-radim-stolac-za-papu-franju/>

VOJVODIĆ Miodrag, Biskup Uzinić: Zapad je prilično odgovoran za krizu na Bliskom istoku [29.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/biskup-uzinic-zapad-je-prilicno-odgovoran-za-krizu-na-bliskom-istoku/>

VOJVODIĆ Miodrag, Bizarna odluka trgovačkog lanca: Lidl uklonio križeve sa svojih proizvoda [02.09.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/bizarna-odluka-trgovackog-lanca-lidl-uklonio-krizeve-sa-svojih-proizvoda/#.Wg8Ny1XibIU>

VOJVODIĆ Miodrag, Bošnjačka i srpska djeca iz Srebrenice pjevati će papi Franji [01.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/bosnjacka-i-srpska-djeca-iz-srebrenice-pjevati-ce-papi-franji/>

VOJVODIĆ Miodrag, Evo što je papa izjavio o Međugorju [07.06.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/evo-sto-je-papa-franjo-izjavio-o-medugorju/>

VOJVODIĆ Miodrag, Izbjeglica kojeg je prije dvije godine primila župa u Milanu vratio se u nju zahvaliti i pomoći drugima [21.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/izbjeglica-kojeg-dvije-godine-primila-zupa-milanu-vratio-se-nju-zahvaliti-pomoci-drugima/>

VOJVODIĆ Miodrag, Muslimani koji žele živjeti u Europi moraju se integrirati, a u tome im trebaju pomoći države [18.05.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/integracija-muslimana/>

VOJVODIĆ Miodrag, Ova sinoda bila je u napastima „tradicionalizma“ i „liberalizma“, ali na koncu smo doživjeli jedinstvo [18.10.2014.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/ova-sinoda-bila-je-u-napastima-tradicionalizma-liberalizma-ali-na-koncu-smo-dozivjeli-jedinstvo/>

VOJVODIĆ Miodrag, Ovo je 12 prekrasnih biblijskih imena koje možete dati djevojčicama [29.12.2017.], u: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/najcitaniji-tekstovi-bitno-neta-2017/>

VOJVODIĆ Miodrag, Papa redovnicima: Nemojte samostane pretvarati u hotele i na njima zarađivati, nego ih otvorite za izbjeglice [11.09.2013.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-redovnicima-nemojte-samostane-pretvarati-u-hotele-i-na-njima-zaradivati-nego-ih-otvorite-za-izbjeglice/#.U116XHS0NA0>

VOJVODIĆ Miodrag, Papine opće audijencije od idućeg tjedna bez puka [30.10.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papine-opce-audijencije-od-idueg-tjedna-ponovno-bez-puka/>

VOJVODIĆ Miodrag, Povijesni konsenzus katoličkih i pravoslavnih teologa [23.09.2016.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/povijesni-konsenzus-katolickih-i-pravoslavnih-teologa/>

VOJVODIĆ Miodrag, Upoznajte svećenika koji je pomogao u spašavanju 3000 ljudi na Sredozemnom moru: Da nema nas, mnogi bi stradali [26.02.2017.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/svecenik-izbjeglice-sredozemno-more/>

VOJVODIĆ Miodrag, Više od 80 župa i crkvenih ustanova otvorilo vrata izbjeglicama [07.10.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/vise-od-80-zupa-i-crkvenih-ustanova-otvorilo-vrata-izbjeglicama/>

VOJVODIĆ Miodrag, Zgradu bogoslovije pretvorili u dom za izbjeglice [16.08.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zgradu-bogoslovije-pretvorili-u-dom-za-izbjeglice/>

VUKMAN Zoran, Tko doista ugrožava „kršćanski“ Zapad? [05.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/zoran-vukman-o-tome-tko-doista-ugrozava-krscanski-zapad/>

VUKMAN Zoran, U našem odgovoru na izbjegličku krizu treba voditi računa o dvije kreposti – milosrđu i razboru [21.09.2015.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/u-nasem-odgovoru-na-izbjegličku-krizu-treba-voditi-racuna-o-dvije-kreposti-milosrdu-i-razboru/>

WEIGLE George, Što papa može, a što ne može promijeniti? [01.04.2016.], u: <https://www.bitno.net/academicus/teologija/stvari-koje-se-ne-mogu-promijeniti/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, Američki biskupi o današnjem vatikanskom Izvješću: Ovdašnji katolici su šokirani, ražalošćeni, sablažnjeni i ljuti... [10.11.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/americki-biskupi-o-vatikanskom-izvjescu-o-theodoru-mccarricku-ovo-je-bio-vazan-i-tezak-korak/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, Oglasio se Vigano: odbacuje sve optužbe Vatikanskog izvješća o McCarricku [13.10.2020.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/oglasio-se-vigano-odbacuje-sve-optuzbe-iz-vatikanskog-izvjescu-o-mccarricku/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, Papa Franjo bi se u Japanu trebao susresti sa zatvorenikom koji je 48 godina čekao smrtnu kaznu [16.09.2019.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/papa-franjo-bi-se-u-japanu-trebao-susresti-sa-zatvorenikom-koji-je-48-godina-cekao-smrtnu-kaznu/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, Papa Franjo naredio temeljitu istragu vatikanskih dokumenata o „slučaju McCarrick“ [06.10.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/papa-franjo-naredio-temeljitu-istragu-vatikanskih-dokumenata-o-slucaju-mccarrick/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, Talijanska biskupska konferencija odlučila udomiti 100 izbjeglica koje su već danima zatočeni na brodu [30.08.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/talijanska-biskupska-konferencija-odlucila-udomiti-100-izbjeglica-koje-su-vec-danima-zatocene-na-brodu/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, U posljednjih 60 godina u Čileu od strane klera zlostavljano 266 vjernika, njih 178 su bili maloljetnici [26.07.2018.], u: <https://www.bitno.net/vijesti/svijet/u-posljednjih-60-godina-u-cileu-od-strane-klera-zlostavljano-266-vjernika-njih-178-su-bili-maloljetnici/>

ZEMUNOVIĆ Rašeljka, Velika priča o volonterima u palijativnoj skrbi La Verna: „Sve ljude zanima što ih čeka nakon smrti“ [02.11.2019.], u: <https://www.bitno.net/vjera/svjedocanstva/velika-prica-o-volonterima-u-palijativnoj-skrbi-la-verna-sve-ljude-zanima-sto-ih-ceka-poslije-smrti/>

d) Ostali mrežni izvori

ALETEIA, General audiences to resume in St. Peters Square on April 20 [04.12.2022.], u: <https://aleteia.org/2022/04/12/general-audiences-to-resume-in-st-peters-square-on-april-20/>

ALETEIA, Pope2You: The Vatican Webpage for Young people [21.04.2009.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=sfo49GBOEa8>

ALVES C. Rosental – WEISS S. Amy, Many Newspaper Sites Still Cling to Once-a-Day Publish Cycle, u: *Online Journalism Review*, <http://ojr.org/ojr/workplace/1090395903.php>

ALJAZEERA, Pope urges reconciliation during Sarajevo trip [06.06.2015.], u: <https://www.aljazeera.com/news/2015/6/6/pope-urges-reconciliation-during-sarajevo-trip>

BBC, Pope Francis complains of „haggard“ Europe in Strasbourg [25.11.2014.], u: <https://www.bbc.com/news/world-europe-30180667>,

BENEDICT XVI., *Silence and Word: Path of Evangelization* [24.01.2012.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20120124_46th-world-communications-day.html

BENEDICT XVI., *Social Networks: portals of truth and faith; new spaces for evangelization* [24.01.2013.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html

BENEDIKT XVI., *Istina, navještaj i autentičnost života u digitalnom dobu* [24.01.2011.], u: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20110124_45th-world-communications-day.html

BENEDIKT XVI., *Nove tehnologije, novi odnosi. Promicati kulturu poštivanja, dijaloga i prijateljstva* [24.01.2009.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html

BENEDIKT XVI., *Porta fidei - Vrata vjere* [11.10.2011.], u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/porta-fidei-7219>

BENEDIKT XVI., *Svećenik i pastoral u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi* [24.01.2010.], u: https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day.html

BIANCHI Enzo, Con il vangelo nelle periferie esistenziali [16.05.2014.], u: https://www.caritas.it/caritasitaliana/allegati/4362/Bianchi_Relazione_ConvegnoCaritas2014.pdf

BLANCHARD P. Lauren, The Crisis in South Sudan [09.01.2014.], u: <http://www.fredsakademiet.dk/ordbog/sord/Crisis%20South%20Sudan.pdf>

CATHOLIC CULTURE, „New papal document is more than a response to critics“ [09.04.2018.], u: <https://www.catholicculture.org/news/headlines/index.cfm?storyid=36397>

CNA, „A note from CNA’s Executive Director on the „filial correction“ [27.09.2017.], u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/36885/a-note-from-cnas-executive-director-on-the-filial-correction>

CNA, Benedict XVI's crowd slightly larger than John Paul II's [20.02.2013.], u:
<https://www.catholicnewsagency.com/news/26616/benedict-xvis-crowds-slightly-larger-than-john-paul-iis>

CNS, „Cardinal Ouellet denounces „alarmist“ interpretation of *Amoris Laetitia*“ [27.09.2017.], u: <https://catholicherald.co.uk/cardinal-parolin-calls-for-dialogue-after-filial-correction/>

CONGREGATION FOR CLERGY, *General Directory for Catechesis* [11.08.1997.], u:
https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccatheduc_doc_17041998_directory-for-catechesis_en.html

CONRAD A. Robert, *Media Coverage of Crisis Faced by Higher Education Institutions*, doctoral dissertation, Reno, 2011., u:
https://scholarworks.unr.edu/bitstream/handle/11714/3805/Conrad_unr_0139D_10660.pdf?sequence=1&isAllowed=y

CORRECTIOFILIALIS, „*Correctio Filialis De Haeresibus Propagatis*“ [24.09.2017.], u:
<http://www.correctiofilialis.org/>

COUNCIL OF CARDINALS, *Declaration of the Council of Cardinals* [10.09.2018.], u:
<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2018/09/10/180910c.html>

COWLING James, Pope calls for harmony in Bosnia anniversary mass [06.06.2015.], u:
<https://www.thetimes.co.uk/article/pope-calls-for-harmony-in-bosnia-anniversary-mass-x3mh3dztr76>

D.T., Papa Franjo – pontifikat u brojkama [16.03.2022.], u: <https://laudato.hr/vijesti/istinito-lijepo-i-dobro/papa-franjo-pontifikat-u-brojkama>

DAILY F. Thomas, *The Church at 30 000 Feet: Appreciating Pope Francis's Intervju with Journalist, Conference on Pope Francis, A Voice Crying Out in the World: Mercy, Justice, Love and Care for the Earth*, u: <https://www.scs.edu/files/files/Dailey%20-%20Villanova%20Presentation%202018.pdf>

DW, Pope Francis addresses EU Parliament in Strasbourg [25.11.2014.], u:
<https://www.dw.com/en/pope-francis-addresses-eu-parliament-in-strasbourg/a-18084577>

EUROSTAT, Marriage and divorce statistics, u: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics#Fewer_marriages.2C_fewer_divorces

FABER Eva-Maria, – LINTER M. Martin, *Theologische Entwicklungen in Amoris Laetitia hinsichtlich der Frage der wiederverheirateten Geschiedenen*, u: <http://www.theologie-und-kirche.de/amoris-laetitia.pdf>.

FARGUES Philippe – FANDRICH Christine, *Migration after Arab Spring*, Migration Policy Centre, Research Report 9 (2012.), u:
<https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/23504/MPC-RR-2012-09.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

FRANCIS, *Address of his Holiness Pope Francis to Participants in the Plenary Assembly of the Pontifical Council for the Laity* [17.06.206.], u:

http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/june/documents/papa-francesco_20160617_plenaria-pc-laici.html

FRANCIS, *Address of Holy Father Francis to Participants in the Plenary of the Pontifical Council for the Pastoral Care of Migrants and Itinerant People* [24.05.2013.], u:
https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/may/documents/papa-francesco_20130524_migranti-itineranti.html

FRANCIS, *Address of Pope Francis to Participants in the International Conference on Combating Human Trafficking* [10.04.2014.], u:
https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/april/documents/papa-francesco_20140410_tratta-persone-umane.html

FRANCIS, *Address of Pope Francis to the European Parliament* [25.11.2014.], u:
https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2014/november/documents/papa-francesco_20141125_strasburgo-parlamento-europeo.html

FRANCIS, *Address of pope Francis to the President and Delegation of the Lutheran World Federation* [21.10.2013.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/october/documents/papa-francesco_20131021_delegazione-luterana.html

FRANCIS, *Address of pope Francis to the students of the Jesuit Schools of Italy and Albany* [07.07.2013.], u:
http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/june/documents/papa-francesco_20130607_scuole-gesuiti.html

FRANCIS, *Address of his Holiness Pope Francis to Employees of the Dicastery for Communication, on the Occasion of the Plenary Assembly* [23.10.2019.], u:
https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/september/documents/papa-francesco_20190923_dicastero-comunicazione.html

FRANCIS, *Apostolic letter issued motu proprio by the supreme pontiff Francis for establishment of Secretariat for Communication* [27.06.2015.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150627_segreteria-comunicazione.html

FRANCIS, *Audience to representatives of the communication media* [16.03.2013.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/march/documents/papa-francesco_20130316_rappresentanti-media.html

FRANCIS, *Audience with participants in the pilgrimage from the archdiocese of Lodz* [28.08.2019.], u:
<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2022/04/28/220428f.html>

FRANCIS, *Child Migrants, the Vulnerable and the Voiceless* [15.01.2017.], u:
http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20160908_world-migrants-day-2017.html

FRANCIS, *Discorso del Santo Padre Francesco ai Partecipanti alla Plenaria del Dicastero per i Laici, la Famiglia e la vita* [16.11.2019.], u:
https://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2019/november/documents/papa-francesco_20191116_laici-famiglia-vita.html

FRANCIS, *Good politics is at the service of the peace* [08.12.2018.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20181208_messaggio-52giornatamondiale-pace2019.html

FRANCIS, *Holy Mass for Migrants. Homily of his Holiness Pope Francis* [08.07.2019.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2019/documents/papa-francesco_20190708_omelia-migranti.html

FRANCIS, *Homily of Pope Francis. Saint Peters Basilica Holy Thursday 28. March 2013* [28.03.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130328_messa-crismale.html

FRANCIS, *It is not just about migrants* [29.09.2019.], u:
https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20190527_world-migrants-day-2019.html

FRANCIS, *Meeting With Victims of Sexual Abuse. Address of the Holy Father* [27.09.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/september/documents/papa-francesco_20150927_usa-vittime-abusi.html

FRANCIS, *Message of His Holiness Pope Francis for the XXXII. World Youth Day 2017.* [27.02.2017.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/youth/documents/papa-francesco_20170227_messaggio-giovani_2017.html

FRANCIS, *Message of the Holy Father Francis to the President of Spanish Episcopal conference on the Occasion of the National Congress of the Laity* [16.02.2020.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2020/documents/papa-francesco_20200214_messaggio-laicato-spagna.html

FRANCIS, *Message of the Holy Father to participants in the 20th Latin American Meeting of Youth Pastoral Leaders* [19.11.2019.], u:
<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2019/11/19/191119a.html>

FRANCIS, *Migrants and Refugees Challenge Us. The Response of the Gospel of Mercy* [17.01.2016.], u:
http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20150912_world-migrants-day-2016.html

FRANCIS, *Migrants and Refugees Challenge Us. The Response of the Gospel of Mercy* [17.01.2016.], u:
https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20150912_world-migrants-day-2016.html

FRANCIS, *Migrants and refugees: man and women in search of peace* [01.01.2018.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20171113_messaggio-51giornatamondiale-pace2018.html

FRANCIS, *Migrants and Refugees: Towards a Better World* [05.08.2013.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20130805_world-migrants-day.html

FRANCIS, *Misericordiae Vultus. Bull of Indiction of Extraordinary Jubilee of Mercy* [11.04.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/bulls/documents/papa-francesco_bolla_20150411_misericordiae-vultus.html

FRANCIS, *Morning meditation in the Chapel of the Domus Sanctae Marthae. For a culture of encounter* [13.09.2016.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/cotidie/2016/documents/papa-francesco-cotidie_20160913_for-a-culture-of-encounter.html

FRANCIS, *Nonviolence: a Style of Politics for Peace* [01.01.2017.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20161208_messaggio-l-giornata-mondiale-pace-2017.html

FRANCIS, *Pastoral Visit to Roman Parish of „Ognissanti“ . Homily of His Holiness Pope Francis* [07.05.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2015/documents/papa-francesco_20150307_omelia-parrocchia-ognissanti.html

FRANCIS, *Peace as journey of hope: dialogue, reconciliation and ecological conversation* [08.12.2019.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/papa-francesco_20191208_messaggio-53giornatamondiale-pace2020.html

FRANCIS, *Urbi et Orbi. Extraordinary moment of prayer* [27.03.2020.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/papa-francesco_20200327_urbi-et-orbi-epidemia.html

FRANCIS, *Visit to Lampedusa. Homily of Holy Father* [08.07.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2013/documents/papa-francesco_20130708_omelia-lampedusa.html

FRANCIS, *Vox estis lux mundi* [07.05.2019.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html

FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees* [15.08.2017.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20170815_world-migrants-day-2018.html

FRANCIS, *Welcoming, protecting, promoting and integrating migrants and refugees* [14.01.2018.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/migration/documents/papa-francesco_20170815_world-migrants-day-2018.html

FRANJO, „*Istina će vas osloboditi*” (Iv 8, 32). *Fake-news i novinarstvo mira* [24.01.2018.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20180124_messaggio-comunicazioni-sociali.html (30.07.2022.).

FRANJO, „*Ne boj se, jer ja sam s tobom*” (Iz 43, 5). *Komunicirati nadu i povjerenje u našem vremenu* [24.01.2017.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/communications/documents/papa-francesco_20170124_messaggio-comunicazioni-sociali.html

FRANJO, „*Udovi smo jedni drugima*” (Ef 4,25). *Od zajednica na internetu do ljudskih zajednica* [24.01.2019.], u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/rijec-svetog-oca/poruka-pape-franje-za-53-svjetski-dan-sredstava-drustvene-komunikacije-2019>

FRANJO, *Kateheza na Općoj audijenciji* [12.08.2020.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/audiences/2020/documents/papa-francesco_20200812_udienza-generale.html (30.07.2022.).

FRANJO, *Kateheza pape Franje na općoj audijenciji* [28.08.2019.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/audiences/2019/documents/papa-francesco_20190828_udienza-generale.html,

FRANJO, *Komunicirati obitelj: povlašteno mjesto susreta u daru ljubavi*, [24.01.2015.] u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/communications/documents/papa-francesco_20150123_messaggio-comunicazioni-sociali.html

FRANJO, *Komunikacija i milosrđe: plodni susret* [24.01.2016.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/communications/documents/papa-francesco_20160124_messaggio-comunicazioni-sociali.html

FRANJO, *Komunikacije u službi istinske kulture susreta* [24.01.2014.], u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/communications/documents/papa-francesco_20140124_messaggio-comunicazioni-sociali.html

FRANJO, *Migranti i izbjeglice – muškarci i žene u potrazi za boljim životom* [01.01.2018.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/peace/documents/papa-francesco_20171113_messaggio-51giornatamondiale-pace2018.html

FRANJO, *Ne boj se jer ja sam s tobom* (Iz 43,5). *Priopćavanje nade i povjerenja u našem dobu*, [22.01.2017.] u: http://w2.vatican.va/content/francesco/en/messages/communications/documents/papa-francesco_20170124_messaggio-comunicazioni-sociali.html

FRANJO, *Papin nagovor uz molitvu Anđeo Gospodnji* [01.02.2015.], u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/angelus/2015/documents/papa-francesco_angelus_20150201.html

FRANJO, *Papin nagovor uz molitvu Anđeo Gospodnji* [11.08.2013.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/angelus/2013/documents/papa-francesco_angelus_20130811.html

FRANJO, *Papina kateheza na općoj audijenciji 18. rujna* [18.09.2013.], u: <http://www.zg-nadbiskupija.hr/default.aspx?id=7863>

FRANJO, *Poruka Svetog Oca Franje za 30. svjetski dan mladih 2015.* [31.01.2005.], u: http://www.vatican.va/content/francesco/hr/messages/youth/documents/papa-francesco_20150131_messaggio-giovani_2015.html

GALIARDUCCI Andrea, *Pope to be invited to address European Parliament*, [24.09.2013.] u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/28112/pope-to-be-invited-to-address-european-parliament>

GALLAGHER Delia, „*Pope Francis says helping the poor and migrants is as important as opposing abortion*“ [09.04.2018.], u: <https://edition.cnn.com/2018/04/09/world/pope-abortion-holiness/index.html>

GIOVANNI PAOLO II, Santa messa celebrata a Castel Gandolfo in Collegamento radiotelevisio con Sarajevo [08.09.1994.], u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1994/documents/hf_jp-ii_hom_19940908_sarajevo.html

GOOGLE ANALYTICS, Kako se definira web-sesija u Analyticsu?, u: <https://support.google.com/analytics/answer/2731565?hl=hr>

GOOGLE ANALYTICS, Prikazi stranice u odnosu na jedinstvene prikaze stranice, u: https://support.google.com/analytics/answer/1257084#pageviews_vs_unique_views

HARRIS Elise, Pope Francis announces June visit to Bosnia-Herzegovina [01.02.2015.], u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/31423/pope-francis-announces-june-visit-to-bosnia-herzegovina>

HIGGINS Andrew, At European Parliament, Pope Bluntly Critiques a Continent's Malaise [25.11.2014.], u: <https://www.nytimes.com/2014/11/26/world/europe/pope-francis-strasbourg-european-parliament.html>

HIGHTONBROS, Whats on your mind? [02.06.2014.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=QxVZYiJK11Y>

HINA, Lidl maknuo križeve s fotografija crkva na proizvodima, desničari pozvali na bojkot [05.09.2017.], u: <http://www.index.hr/black/clanak/lidl-maknuo-krizeve-s-fotografija-crkava-na-proizvodima-desnicari-pozvali-na-bojkot/992555.aspx>

HINA, Lidl se ispričao zbog uklanjanja križeva: Izmijenit ćemo dizajn [06.09.2017.], u: <https://www.24sata.hr/news/lidl-se-ispricao-zbog-uklanjanja-krizeva-promijenit-emo-dizajn-538911>

HINA, Papa u posjetu parlamentu „Sredozemlje se ne smije pretvoriti u grobnicu“, [25.11.2014.] u: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/papa-u-eu-parlamentu-sredozemlje-se-ne-smije-pretvoriti-u-groblje-583462>

HINA, Poštivanje različitosti? Lidl briše križeve s proizvoda [04.09.2017.], u: <http://www.dnevno.hr/vjera/iz-zivota-crkve/postivanje-razlicitosti-lidl-brise-krizeve-s-proizvoda-1058724/>

HND, u: *Kodeks časti hrvatskih novinara*, u: <https://www.hnd.hr/dokumenti>

HOROWITZ Jason HOROWITZ, „*Pope Francis Puts Caring for Migrants and Opposing Abortion on Equal Footing*“ [09.04.2018.], u: <https://www.nytimes.com/2018/04/09/world/europe/pope-francis-migrants-abortion.html>

I.D., Zapaženi govor Pape: Na Europu se gleda kao na baku koja više nije plodna!, [25.11.2014.] u: <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/papa-franjo-u-ep-u-pozvao-da-se-ljudsko-dostojanstvo-stavi-u-srediste-politike---362266.html>

IKA, Amoris Laetitia. Papino pismo kojim potvrđuje ispravno tumačenje VIII. poglavlja [12.01.2018.], u: <https://ika.hkm.hr/dokumenti/amoris-laetitia-papino-pismo-kojim-potvrduje-ispravno-tumacenje-viii-poglavlja/>

IKA, Brojčani podatci o papinskoj službi Ivana Pavla II. [02.04.2005.], u:
<https://ika.hkm.hr/novosti/brojcani-podaci-o-papinskoj-sluzbi-ivana-pavla-ii/>

IKA, Ekumenska molitva u Ženevi [21.06.2018.], u: <https://ika.hkm.hr/novosti/ekumenska-molitva-u-zenevi/>

IKA, O nama, u: <https://ika.hkm.hr/o-nama/>

IKA, Papin razgovor s novinarima na povratku iz Strazburga [26.11.2014.], u:
<https://ika.hkm.hr/novosti/papin-razgovor-s-novinarima-na-povratku-iz-strasbourgga/>

IKA, Papin razgovor s novinarima na povratku iz Ženeve [22.06.2018.], u:
<https://ika.hkm.hr/novosti/papin-razgovor-s-novinarima-na-povratku-iz-zeneve/>

IKA, Papina neočekivana gesta: poljubio noge suprotstavljenim vođama Južnog Sudana [12.04.2019.], u: <https://hkm.hr/vijesti/vatikan/video-papa-opet-pozitivno-sokirao-poljubio-noge-suprotstavljenim-vodama-juznog-sudana/>

IKA, Predsjednik HBK: Izbor ovog pape je drago iznenađenje [14.03.2013.], u:
<https://ika.hkm.hr/novosti/predsjednik-hbk-izbor-ovog-pape-je-drago-iznenađenje/>

IKA, Sveta Stolica potvrdila Papino putovanje u Japan i Tajland [13.09.2019.], u:
<https://ika.hkm.hr/novosti/sveta-stolica-potvrdila-papino-putovanje-u-japan-i-tajland/>

JOHN PAUL II II., *Internet: A New Forum for Proclaiming the Gospel* [24.01.2002.], u:
https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20020122_world-communications-day.html

JOHN PAUL II., Discorso di Giovanni Paolo II Durante la Visita Al Parlamento Europeo [11.10.1988.], u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/1988/october/documents/hf_jp-ii_spe_19881011_european-parliament.html

JOHN PAUL II., *Ecclesia in Africa. Post-synodal Apostolic Exhortation* [14.09.1995.], u:
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_14091995_ecclesia-in-africa.html

JOHN PAUL II., *Ecclesia in America. Post-synodal Apostolic Exhortation* [22.01.1999.], u:
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_22011999_ecclesia-in-america.html

JOHN PAUL II., *Ecclesia in Asia. Post-synodal Apostolic Exhortation* [06.11.1999.], u:
http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_06111999_ecclesia-in-asia.html

JOHN PAUL II., *Jubilee of Journalists – Jubilej novinara. Obraćanje Svetog oca novinarima povodom njihova jubileja* [04.06.2000.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/2000/apr-jun/documents/hf_jp-ii_spe_20000604_journalists.html

JOHN PAUL II., *Mass media: a friendly companion for those in search of the Father* [24.01.1999.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011999_world-communications-day.html

JOHN PAUL II., *The Christian Message in a Computer Culture* [24.01.1990.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_24011990_world-communications-day.html

JOHN PAUL II., *The Communications Media: At the Service of Understanding Among Peoples* [24.01.2005.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20050124_world-communications-day.html

JOHN PAUL II., *The Media and Family: A Risk and Richness* [24.01.2004.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/communications/documents/hf_jp-ii_mes_20040124_world-communications-day.html

JOHN PAUL II., *Una speranza nuova per il Libano. Esortazione Apostolica post-sinodale* [10.05.1997.], u: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19970510_lebanon.html

JURKOVIĆ Gabrijela, Poštivanje „raznolikosti”: Lidl izbrisao križeve sa slika na proizvodima [02.09.2017.], u: <http://book.hr/2017/09/02/iznenadujuca-odluka-postivanje-raznolikosti-lidl-izbrisao-krizeve-slika-proizvodima/>

KIM Dokyum, Are all lives valued? Worthy „us“, unworthy „others“ u: CAMMAERTS Bart – ANSTEAD Nick – STUPART Richard, MEDIA@LSE MS Dissertation Serise, <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/msc-dissertations/2016/Dissertation-Dokyum-Kim.pdf>

KOMISIJA HBK „IUSTITIA ET PAX”, *Hrvatski mediji i tržište* [05.03.2009.], u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=110540>

KOMISIJA HBK „IUSTITIA ET PAX”, *Nasilje među djecom i mladima u društvu* [09.12.2008.], u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=108209>

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Upute u odnosu na neke aspekte uporabe sredstava društvenog priopćavanja u promicanju nauka vjere* [30.03.1992.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19920330_istruzione-pccs_en.html

KTA, Predvođenjem krunice papa zaključio svibanjsku pobožnost [01.06.2013.], u: <https://www.ktabkbih.net/hr/vijesti/predvoenjem-krunice-papa-zakljuio-svibanjsku-poboznost/37931>

KTA, Vatikan dobio kanal na Youtubeu [25.01.2009.], u: <http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=19124>

LEMON Kerith, A Social Life [12.04.2016.], u: https://www.youtube.com/watch?v=GXdVPLj_pIk

LINISH Jack, Pope Francis to Visit Sarajevo to Promote „Brotherhood and Peace“ [01.02.2015.], u: <https://time.com/3691255/pope-francis-sarajevo-bosnia/>

MARTIN S. Ines, Pope Francis will visit Sarajevo in June [01.02.2015.], u: <https://cruxnow.com/church/2015/02/pope-will-visit-sarajevo-in-june>

MIGRANTS-REFUGEES, Twenty Pastoral Action Points, u: <https://migrants-refugees.va/20-action-points-migrants/>

MINIWATS MARKETING GROUP, Internet World Stats. Usage and Population Statistics [25.03.2002.], u: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

MORRISEY Francis, Some Pastoral Implications arising from Chapter VIII of the Apostolic Exhortation *Amoris laetitia*, Canon Law Workshop, Crewe, 2016., u: <https://oblates.ie/wp-content/uploads/2016/05/Canon-Law-Workshop-A-2016.pdf>

MUP, Statistika: Tražitelji međunarodne zaštite, u: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-trazitelji-medjunarodne-zastite/283234>

NASA, Pope Benedict XVI. Greets Shuttle [21.05.2011.], u: https://www.youtube.com/watch?v=81jAmb_e1pg

NITTA Yuichi, „Pope Francis Clearing New Path in Asia“ [05.12.2017.], u: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Asia-Insight/Pope-Francis-clearing-new-path-for-Christianity-in-Asia2>

PALO Francesco, Che cosa non condivido della comunicazione di Papa Francesco. Parla il tradizionalista De Mattei [26.09.2013.], u: <http://www.forniche.net/2013/09/26/papa-francesco-comunicazione-de-mattei>

PAPALAUDIENCE, Informational Service for Papal Audiences & Masses with Pope Francis, u: <http://www.papalaudience.org/>

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Kriteriji ekumenske i međureligijske suradnje na području sredstava društvenog priopćavanja* [04.10.1989.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_04101989_criteria_en.html

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Smjernice za odgoj budućih svećenika u odnosu na sredstva društvenog priopćavanja* [19.03.1986.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_19031986_guide-for-future-priests_en.html

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Crkva i Internet* [22.02.2002.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_church-internet_en.html

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Etika na Internetu* [22.02.2002.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20020228_ethics-internet_en.html

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Etika u obavijesnim sredstvima* [04.06.2000.], u: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20000530_ethics-communications_en.html

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Etika u promidžbi* [22.02.1997.], u:
http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_22021997_ethics-in-ad_en.html

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENE KOMUNIKACIJE, *Pornografija i nasilje u sredstvima društvenog priopćavanja* [07.05.1989.], u:
http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_07051989_pornography_en.html

PAUL VI., *Address of Pope Paul VI to young men and women of the world* [08.12.1965.], u:
https://www.vatican.va/content/paul-vi/en/speeches/1965/documents/hf_p-vi_spe_19651208_epilogo-concilio-giovani.html (30.07.2022.).

PC CHIP, Snapchat - društvena mreža budućnosti [23.07.2016.], u:
<http://pcchip.hr/internet/snapchat-drustvena-mreza-buducnosti>

PENTIN Edward, „*Cardinal Müller Suggests Pope Francis Appoints Group of Cardinals to Debate His Critics*“ [26.09.2017.], u: <https://www.ncregister.com/blog/cardinal-mueller-suggests-pope-francis-appoint-group-of-cardinals-to-debate-his-critics>

PEW RESEARCH CENTER, Media Coverage od Pope Francis' First Year [06.03.2014.]
<https://www.journalism.org/2014/03/06/media-coverage-of-pope-francis-first-year/>

PIO XII., *Miranda prorsus Enciklika pape Pia XII. Sveta Stolica o filmu radiju i televiziji* [08.09.1957.], u: http://w2.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_08091957_miranda-prorsus.html#Nota%201

PULLELLA Philip, „Fighting social injustice as important as fighting abortion: pope“ [09.04.2018.], u: <https://www.reuters.com/article/us-pope-document-holiness/fighting-social-injustice-as-important-as-fighting-abortion-pope-idUSKBN1HG1BE>

PULLELLA Phillip, Pope holds dramatic solitary service for relief from coronavirus [27.03.2020.], u: <https://www.reuters.com/article/us-health-cornavirus-pope-idUSKBN21E34A>

QUOVADISCROATIA, „Je li Gaudete et Exsultate Papin odgovor kritičarima?“ [10.04.2018.], u: <https://www.catholicculture.org/news/headlines/index.cfm?storyid=36397>

RASPUDIĆ Nino, Lidl na Santoriniju ili što će križ na crkvi? [15.09.2017.], u:
<https://www.vecernji.hr/premium/lidl-na-santoriniju-ili-sto-ce-kriz-na-crkvi-1194524>

REUTERS, About us, u: <https://www.reutersagency.com/en/about/about-us/>

REUTERS, Pope Francis to visit Sarajevo [01.02.2015.], u:
<https://www.reuters.com/article/idUSKBN0L51HD20150201>

ROCCA Francis, „*Pope Says Fighting Poverty Is as Essential as Opposing Abortion*“ [09.04.2018.], u: <https://www.wsj.com/articles/pope-says-fighting-abortion-and-poverty-are-equally-sacred-causes-1523268012?mod=e2fb>

ROME REPORTS, Pope Francis asks Patriarch Bartholomew I. to bless him and "the Church of Rome" [29.04.2014.], u: <https://www.youtube.com/watch?v=rFE3ca7OYrk>

ROME REPORTS, The video the Pope included in his iPad [28.06.2011.], u:
<https://www.youtube.com/watch?v=tC8s44MRGVA> ,

SCHNEIBLE Ann, The Synod of the Family: a look beyond the media hype, [02.10.2014.],
u: <https://www.catholicnewsagency.com/news/30634/the-synod-on-the-family-a-look-beyond-the-media-hype>

SECOND LIFE, Spirituality and Belief, u: <http://secondlife.com/destinations/belief/1>

SECRETARY OF THE HOLY SEE, Report on the Holy See`s Institutional Knowledge and Decision-making Related to Former Cardinal Theodore Edgar McCarrick (1930 to 2017) [10.11.2020.], u: https://www.vatican.va/resources/resources_rapporto-card-mccarrick_20201110_en.pdf

SIMILARWEB, u: www.similarweb.com

SKOJEC Steve, "*Forged Filial Correction Signature Raises Questions of Fraud, Attempt to Discredit Effort*" [27.09.2017.], u: <https://onepeterfive.com/forged-filial-correction-signature-raises-questions-of-fraud-attempt-to-discredit-effort/>

SMITH-SPARK Laura – ROBERTSON Nic – KARIMI Faith, Pope Francis urges peace on visit to Sarajevo, „Jerusalem of Europe“ [06.06.2015.], u:
<https://edition.cnn.com/2015/06/06/europe/bosnia-pope-francis-visit/index.html>

SPADARO Antonio, Francesco, Leader Grande Vicino ai Piccoli [13.03.2015.], u:
http://it.radiovaticana.va/news/2015/03/13/p_spadaro_francesco_leader_grande_vicino_ai_piccoli/1129106

SPADARO Antonio, Interview with pope Francis [21.09.2013.], u:
http://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2013/september/documents/papa-francesco_20130921_intervista-spadaro.html

STAFF REPORT, „*Cardinal Parolin calls for „dialogue“ after correction*“ [28.09.2017.], u:
<https://catholicherald.co.uk/cardinal-parolin-calls-for-dialogue-after-filial-correction/>

SYNOD OF BISHOPS, *Young People, the Faith and Vocation Discernment* [27.10.2018.], u:
https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20181027_doc-final-instrumentum-xvassemblea-giovani_en.html

TANASKOVIĆ Aleksandar, 5 najbitnijih metrika u guglovoj analitici [09.02.2017.], u:
<http://www.digitalnimarketing.in.rs/5-najbitnijih-metrika-u-guglovoj-analitici/>

THE ASAHI SHIMBUN, Pope might meet with ex-death row inmate while visiting Japan [14.09.2019.], u: <https://www.asahi.com/ajw/articles/13058777>

THE SYNOD OF BISHOPS, *The Pastoral Challenges of the Family in Context of Evangelization*, [24.10.2015.], u:
https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20141018_relatio-synodi-familia_en.html

THE SYNOD OF BISHOPS, *The Vocation and Mission of the Family in the Church and in the Contemporary World*, [24.10.2015.], u:
https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20151026_relazione-finale-xiv-assemblea_en.html

TIME, Roman Catholics: Bombay's Spiritual Spectacular [04.12.1964.], u:
<https://web.archive.org/web/20100715154629/http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,830910,00.html>

URED PUČKE PRAVOBRANITELJICE, *Analiza sadržaja: Pisanje internetskih portala o temi migranata, tražitelja azila i azilanata u 2013. godini* [kolovoz 2014.], u:
https://ombudsman.hr/images/Analiza_izvjestavanja_UPP.pdf

USCCB, 2014-2015 Synods of Bishops on Family, u: <https://www.usccb.org/topics/marriage-and-family-life-ministries/2014-2015-synods-bishops-family#tab--xiv-ordinary-general-assembly-of-the-synod-of-bishops-on-the-family-2015>

VIGANO M. Carlo, *Testimony* [22.08.2018.], u:
https://s3.amazonaws.com/lifesite/TESTIMONYXCMVX-XENGLISH-CORRECTED-FINAL_VERSION_-_G-2.pdf

YARDLEY Jim - RUDOREN Jodi, At Vatican, Day of Prayer With Focus on Uniting [08.06.2014.], u: <https://www.nytimes.com/2014/06/09/world/europe/pope-francis-holds-vatican-prayer-summit-with-israeli-and-palestinian-leaders.html>

ZACCURI Alessandro, Dialoghi per Francesco (6). Janeczek, il "primato" dei gesti, u: *Avvenire*, 19.11.2013., <https://www.avvenire.it/agora/pagine/il-primato-dei-gesti>

ZERBA Amy, Redefining Multimedia Toward a More Packaged Journalism Online, 16-17. u: <https://isoj.org/wp-content/uploads/2018/01/zerbamultimedia.pdf>

POPIS TABLICA I GRAFIČKIH SLIKA

a) Tablice

Tablica 1.	Podatci o broju i raspoređenosti korisnika interneta u svijetu	9
Tablica 2.	Analiza promišljanja o nastanku, formaciji i doprinosu portala Bitno.net	65
Tablica 3.	Analiza usporedbe portala s drugim medijima, suradnja s Crkvom i povratne informacije čitatelja o portalu Bitno.net	66
Tablica 4.	Analiza promišljanja o teološko-pastoralnim potencijalima portala Bitno.net	67
Tablica 5.	Analiza razmišljanja o prošlosti i budućim perspektivama portala Bitno.net	68
Tablica 6.	Podjela portala Bitno.net prema glavnim kategorijama i potkategorijama	73
Tablica 7.	Najčitaniji članci na portalu od 2017. do 2019. godine	95
Tablica 8.	Spolna struktura ispitanika	107
Tablica 9.	Dobna struktura ispitanika	108
Tablica 10.	Školska sprema ispitanika	109
Tablica 11.	Radni status ispitanika	110
Tablica 12.	Bračni status ispitanika	112
Tablica 13.	Broj članova u kućanstvu	113
Tablica 14.	Podjela ispitanika prema županijama	115
Tablica 15.	Vjeroispovijest ispitanika	117
Tablica 16.	Učestalost posjeta portalu	119
Tablica 17.	Izvor prvog kontakta s portalom kod ispitanika	120
Tablica 18.	Privrženost ispitanika portalu	122
Tablica 19.	Najčitanije kategorije prema izboru ispitanika na portalu	123
Tablica 20.	Posjećivanje drugih vjerskih portala od strane ispitanika uz Bitno.net	125

Tablica 21.	Usporedba Bitno.net-a s drugim vjerskim portalima od strane ispitanika	126
Tablica 22.	Zadovoljstvo ispitanika portalom	129
Tablica 23.	Preporuka portala bližnjima	130
Tablica 24.	Prijedlozi za poboljšanje na portalu od strane ispitanika	131
Tablica 25.	Novčano podupiranje portala	133
Tablica 26.	Spremnost na novčano podupiranje portala u budućnosti	134
Tablica 27.	Povjerenje ispitanika u istinitost sadržaja na portalu	136
Tablica 28.	Utjecaj portala Bitno.net na informiranost ispitanika o vjerskim temama	137
Tablica 29.	Hijerarhija vrijednosti kod ispitanika	140
Tablica 30.	Slaganje ispitanika s vjerskim tvrdnjama	141
Tablica 31.	Doprinos portala vjerskoj formaciji ispitanika	143
Tablica 32.	Utjecaj portala na promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova kod ispitanika	144
Tablica 33.	Religijska samoidentifikacija ispitanika	147
Tablica 34.	Povezanost ispitanika s Crkvom	148
Tablica 35.	Učestalost vjerske prakse kod ispitanika	149
Tablica 36.	Percepcija svete mise u životu ispitanika	150
Tablica 37.	Percepcija svete pričesti u životu ispitanika	151
Tablica 38.	Volonterski angažman ispitanika	153
Tablica 39.	Aktivno svjedočenje kršćanskih vrednota kod ispitanika	154
Tablica 40.	Utjecaj portala na aktivniji angažman u Crkvi kod ispitanika	155
Tablica 41.	Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj objavljenih članak	162
Tablica 42.	Broj objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo po mjesecima	164
Tablica 43.	Mjesečna dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo prema prosječnom broju objavljenih članaka u isto vrijeme	166

Tablica 44.	Dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo po danima u tjednu prema pojedinim godinama na portalu Bitno.net	168
Tablica 45.	Raspodjela članaka s oznakom #papaFranjo prema kategorijama i potkategorijama	170
Tablica 46.	Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj članaka objavljen u kategoriji <i>Vijesti</i>	171
Tablica 47.	Podjela članaka s oznakom #papaFranjo po broju kartica	173
Tablica 48.	Opremljenost članaka s oznakom #papaFranjo s naslovom, nadnaslovom, podnaslovom i slikom	177
Tablica 49.	Podjela članaka s oznakom #papaFranjo prema vrsti naslova na portalu Bitno.net	179
Tablica 50.	Primjeri različitih tipova naslova članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net	180
Tablica 51.	Izvori fotografija objavljenih uz članke s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net.....	186
Tablica 52.	Omjer izvornih i preuzetih članaka s oznakom #papaFranjo	192
Tablica 53.	Najčešći izvori preuzetih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net	194
Tablica 54.	Najčešći autori izvornih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net	196
Tablica 55.	Dinamika objava izvornih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net	197
Tablica 56.	Tematska podjela izvornih članaka s oznakom #papaFranjo prema najzastupljenijim autorima na portalu Bitno.net	198
Tablica 57.	Članci o apostolskim putovanjima pape Franje objavljeni na portalu Bitno.net	214
Tablica 58.	Članci o apostolskih putovanjima pape Franje na portalu Bitno.net prema izvornosti	221

Tablica 59.	Propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovori s nedjeljnog <i>Angelus-a</i> na portalu Bitno.net te njihov udio u člancima #papaFranjo	243
Tablica 60.	Propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovori s nedjeljnog <i>Angelus-a</i> prema izvornosti	244
Tablica 61.	Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o Svetom Trojstvu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	248
Tablica 62.	Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o Crkvi objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	252
Tablica 63.	Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o grijehu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	257
Tablica 64.	Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o društvu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	259
Tablica 65.	Sadržajna analiza poruka iz propovijedi i nagovora pape Franje o kršćanskom životu objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	262
Tablica 66.	Izveštavanje o slučajevima seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi na portalu Bitno.net	273
Tablica 67.	Opće i privatne audijencije pape Franje te njihov udio u člancima #papaFranjo	286
Tablica 68.	Opće i privatne audijencije pape Franje prema izvornosti	287
Tablica 69.	Sadržajna analiza poruka s privatnih i općih audijencija pape Franje o promicanju kulture susreta objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	290
Tablica 70.	Sadržajna analiza poruka s privatnih i općih audijencija pape Franje o nadvladavanju sukoba, podjela i izvanrednih događaja objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	293
Tablica 71.	Sadržajna analiza poruka s privatnih i općih audijencija pape Franje o ostvarenju političkog, međureligijskog i ekumenskog dijaloga objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	296
Tablica 72.	Izveštavanje o izbjeglicama na portalu Bitno.net	313

Tablica 73.	Sadržajna analiza članaka o izbjeglicama i izbjegličkoj krizi objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	314
Tablica 74.	Izvještavanje o pastoralnoj skrbi za rastavljene na portalu Bitno.net	326
Tablica 75.	Sadržajna analiza članaka o pastoralnoj skrbi za rastavljene objavljena kroz članke na portalu Bitno.net	327
b) Grafičke slike		
Grafička slika 1.	Broj korisnika interneta 1993. - 2022.	8
Grafička slika 2.	Shematski prikaz portala Bitno.net na kategorije i potkategorije	76
Grafička slika 3.	Prosjek mjesečnog broja čitatelja drugih vjerskih portala	82
Grafička slika 4.	Broj sesija na portalu Bitno.net po godinama	83
Grafička slika 5.	Broj prikaza stranica portala Bitno.net po godinama	84
Grafička slika 6.	Broj posjeta korisnika na portal Bitno.net po godinama	84
Grafička slika 7.	Podjela čitatelja portala Bitno.net po spolu	85
Grafička slika 8.	Prosječna dob čitatelja portala Bitno.net	86
Grafička slika 9.	Podjela čitatelja portala Bitno.net po geografskoj lokaciji	86
Grafička slika 10.	Podjela čitatelja portala Bitno.net po većim gradovima u Republici Hrvatskoj	87
Grafička slika 11.	Broj objava na portalu Bitno.net po godinama	90
Grafička slika 12.	Način pristupanja portalu Bitno.net	91
Grafička slika 13.	Zadržavanje čitatelja na portalu Bitno.net	91
Grafička slika 14.	Omjer novih i starih čitatelja na portalu Bitno.net	92
Grafička slika 15.	Spolna struktura ispitanika	107
Grafička slika 16.	Dobna struktura ispitanika	108

Grafička slika 17.	Školska sprema ispitanika	110
Grafička slika 18.	Radni status ispitanika	111
Grafička slika 19.	Bračni status ispitanika	112
Grafička slika 20.	Broj članova u kućanstvu	113
Grafička slika 21.	Podjela ispitanika prema županijama	116
Grafička slika 22.	Vjeroispovijest ispitanika	117
Grafička slika 23.	Učestalost posjeta portalu	120
Grafička slika 24.	Izvor prvog kontakta s portalom kod ispitanika	121
Grafička slika 25.	Privrženost ispitanika s portalom.net	123
Grafička slika 26.	Najčitanije kategorije prema izboru ispitanika.net	124
Grafička slika 27.	Posjećivanje drugih vjerskih portala od strane ispitanika Bitno.net	126
Grafička slika 28.	Usporedba Bitno.net-a s drugim vjerskim portalima od strane ispitanika	127
Grafička slika 29.	Zadovoljstvo ispitanika portalom	129
Grafička slika 30.	Preporuka portala bližnjima	130
Grafička slika 31.	Prijedlozi za poboljšanje portala od strane ispitanika	132
Grafička slika 32.	Novčano podupiranje portala	133
Grafička slika 33.	Spremnost na novčano podupiranje portala u budućnosti	134
Grafička slika 34.	Povjerenje ispitanika u istinitost sadržaja na portalu	136
Grafička slika 35.	Slaganje ispitanika s vjerskim tvrdnjama	142
Grafička slika 36.	Doprinos portala vjerskoj formaciji ispitanika	144
Grafička slika 37.	Utjecaj portala na promjenu prethodno stečenih vjerskih stavova kod ispitanika	145

Grafička slika 38.	Religijska samoidentifikacija ispitanika	147
Grafička slika 39.	Učestalost vjerske prakse kod ispitanika	149
Grafička slika 40.	Percepcija svete mise u životu ispitanika	151
Grafička slika 41.	Percepcija svete pričesti u životu ispitanika	152
Grafička slika 42.	Volonterski angažman ispitanika	153
Grafička slika 43.	Aktivno svjedočenje kršćanskih vrednota kod ispitanika	154
Grafička slika 44.	Utjecaj portala na aktivnije sudjelovanje u Crkvi kod ispitanika	155
Grafička slika 45.	Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj objavljenih članaka	163
Grafička slika 46.	Broj objavljenih članaka s oznakom #papaFranjo po mjesecima	165
Grafička slika 47.	Mjesečna dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo prema prosječnom broju objavljenih članaka u isto vrijeme .	167
Grafička slika 48.	Dinamika rasta i pada članaka s oznakom #papaFranjo po danima u tjednu prema pojedinim godinama na portalu Bitno.net	169
Grafička slika 49.	Omjer članaka s oznakom #papaFranjo u odnosu na ukupan broj članaka objavljen u kategoriji <i>Vijesti</i>	172
Grafička slika 50.	Podjela članaka s oznakom #papaFranjo po broju kartica	174
Grafička slika 51.	Podjela članaka s oznakom #papaFranjo prema vrsti naslova na portal Bitno.net	179
Grafička slika 52.	Grafički prikaz šest fiksnih slika koje prate članke s oznakom #papaFranjo nakon grafičko-tehničke promjene 16. studenog 2020. godine	187

Grafička slika 53.	Primjer članka s oznakom #papaFranjo u kojem odabrana fotografija ne odgovara naslovu i sadržaju teksta 187
Grafička slika 54.	Izvori fotografija objavljenih uz članke s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net 188
Grafička slika 55.	Omjer izvornih i preuzetih članaka s oznakom #papaFranjo . 193
Grafička slika 56.	Najčešći izvori preuzetih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net..... 195
Grafička slika 57.	Najčešći autori izvornih članaka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net 196
Grafička slika 58.	Tematska podjela izvornih članaka s oznakom #papaFranjo prema najzastupljenijim autorima na portalu Bitno.net 199
Grafička slika 59.	Primjeri izvornih članaka informativnog karaktera s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net 200
Grafička slika 60.	Primjer formiranja članka s oznakom #papaFranjo na portalu Bitno.net na temeljima agencijskih izvora 201
Grafička slika 61.	Primjer formiranja osvrta na papu Franju utemeljenog na drugim izvorima 208
Grafička slika 62.	Prikaz apostolskih putovanja pape Franje od 2013. do 2019. godine 216
Grafička slika 63.	Članci o apostolskim putovanjima pape Franje na portalu Bitno.net prema izvornosti 222
Grafička slika 64.	Forma praćenja i objavljivanja članka o apostolskim putovanjima pape Franje na portalu Bitno.net 223
Grafička slika 65.	Članci o apostolskom putovanju pape Franje u Bosnu i Hercegovinu objavljeni na portalu Bitno.net prema fazama izvještavanja 227

Grafička slika 66.	Propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovori s nedjeljnog <i>Angelus-a</i> prema izvornosti	245
Grafička slika 67.	Struktura članaka propovijedi pape Franje iz Doma sv. Marte i nagovora s nedjeljnog <i>Angelus-a</i> na portalu Bitno.net	246
Grafička slika 68.	Izvornost sadržaja o slučajevima seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj Crkvi na portalu Bitno.net	273
Grafička slika 69.	Opće i privatne audijencije pape Franje prema izvornosti	288
Grafička slika 70.	Izvornost sadržaja o izbjeglicama na portalu Bitno.net	313
Grafička slika 71.	Izvornost sadržaja o pastoralnoj skrbi za rastavljene na portalu Bitno.net	327

KRATICE

a) crkveni dokumenti

AL	<i>Amoris laetitia</i>
AN	<i>Aetatis novae</i>
CFL	<i>Christifideles laici</i>
CI	<i>Crkva i Internet</i>
CM	<i>Crkva i mediji</i>
CP	<i>Communio et progressio</i>
CV	<i>Christus vivit</i>
EAF	<i>Ecclesia in Africa</i>
EAM	<i>Ecclesia in America</i>
EAZ	<i>Ecclesia in Asia</i>
EG	<i>Evangelii gaudium</i>
EI	<i>Etika na Internetu</i>
EN	<i>Evangelii nuntiandi</i>
EO	<i>Etika u obavijesnim sredstvima</i>
EP	<i>Etika u promidžbi</i>
FT	<i>Fratelli tutti</i>
GE	<i>Gaudete et exsultate</i>
HTM	<i>Hrvatski mediji i tržište</i>
IM	<i>Inter Mirifica</i>
KEM	<i>Kriteriji ekumenske i međureligijske suradnje na području sredstava društvenog priopćavanja</i>

LF	<i>Lumen fidei</i>
LS	<i>Laudato si</i>
MP	<i>Miranda prorsus</i>
MV	<i>Misericordi vultus</i>
NMD	<i>Nasilje među djecom i mladima u društvu</i>
NSP	<i>Na svetost pozvani</i>
PN	<i>Pornografija i nasilje u sredstvima društvenog priopćavanja</i>
QA	<i>Querida Amazonia</i>
RM	<i>Redemptoris missio</i>
SZO	<i>Smjernice za odgoj budućih svećenika u odnosu na sredstva društvenog priopćavanja</i>

b) sadržaj povezan s portalom Bitno.net

HENDAL	Hendal market research, Profil i zadovoljstvo - Bitno.net
Intervju P. Balta	PRILOG 2, Intervju s Petrom Baltom – pokretačem portala Bitno.net
Intervju G. Andrijanić	PRILOG 2, Intervju s Goranom Andrijanićem – bivšim glavnim urednikom i novinarom na portalu Bitno.net
Intervju M. Vojvodić	PRILOG 2, Intervju s Miodragom Vojvodićem - koordinatorom suradnika, voditeljem marketing i Kluba prijatelja portala Bitno.net
Intervju T. Krvavica	PRILOG 2, Intervju s Tinom Krvavicom - novinarom na portalu Bitno.net
Intervju A. Mikić	PRILOG 2, Intervju s Antom Mikićem – glavnim urednikom na portalu Bitno.net

Intervju R. Zemunović

PRILOG 2, Intervju s Rašeljkom Zemunović – izvršnom urednicom na portalu Bitno.net

Intervju I. Džeba

PRILOG 2, Intervju s Ivom Džebom - novinarom na portalu Bitno.net

PRILOZI

PRILOG 1

Obrazac pitanja za intervju s osobama angažiranim na portalu Bitno.net

1.	Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net?
2.	Kako je došlo do pokretanja portala Bitno.net?
3.	Kako vidite misiju i viziju portala?
4.	Na koji je način portal Bitno.net strukturiran?
5.	Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?
6.	Po čemu se portal Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija?
7.	Kakvo je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretan doprinos kao urednika/novinara/nešto drugo?
8.	Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li kakve povratne informacije?
9.	U kojoj se mjeri ostvaruje suradnja portala Bitno.net s crkvenim institucijama ili privatnim osobama?
10.	Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?
11.	Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnih temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?
12.	Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?
13.	Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora u Hrvatskoj?
14.	Što biste istaknuli kao pozitivne a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?
15.	Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?
16.	Kako komentirate ponekad „senzacionalističke“ naslove članaka na portalu Bitno.net?
17.	Činjenica je da je jedan dio članaka na portalu Bitno.net preuzet i preveden s drugih portala – možete li to prokomentirati?

PRILOG 2

Intervju sa zaposlenicima portala Bitno.net

Intervju s Petrom Baltom – pokretačem portala Bitno.net.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net.

Ja sam Petar Balta i osnivač sam portala Bitno.net koji je formalno krenuo s radom u 11. mjesecu 2011. godine. Istovremeno sam predsjednik udruge koja je izdavač portala „Centar za cjelovit razvoj“ i glavni urednik portala. Posao na portalu i udruzi obavljam u potpunosti volonterski. Po struci sam diplomirani filozof – mr. sc. humanističkih znanosti, a po zanimanju sam glavni urednik u izdavačkoj kući Verbum.

2. Kako je došlo do pokretanja portala Bitno.net?

Da bi dao širu okolo nastanka portala najprije se moram referirati na to kako sam dugi niz godina profesionalno uključen u nešto što bi se nazvalo pastoral ili evangelizacija kroz izdavačku kuću „Verbum“ u kojoj sam jedan od su-osnivača i glavni urednik. U apostolatu tj. u studentskom pastoralu bio sam aktivan još 80-ih godina prošlog stoljeća za vrijeme studija u vremenu komunizma tako da mi područje nove evangelizacije nije nimalo strano. Bilo mi je evidentno da je početkom devedesetih u vrijeme osnivanja Verbum-a u izdavaštvu praktično vladao veliki nedostatak kvalitetnih i kršćanski nadahnutih knjiga za široku publiku, budući da su u komunizmu u Hrvatskoj bili aktivni uglavnom mali specijalizirani crkveni izdavači vezani za redovničke ili neke druge crkvene zajednice ili Kršćanska sadašnjost koja je bila usmjerena prije svega na stručnu literaturu. Verbum-ova misija bila je da popuni upravo taj vakuum, da ponudi kršćanske knjige za najširi krug čitatelja i da pri tome u svim segmentima bude prepoznatljiv i profesionalan kao najkvalitetniji laički izdavači. U tome smo uspjeli, to je publika prepoznala, oko toga se stalno trudimo i zahvaljujući tome opstajemo i razvijamo se. Ovo sve govorim zbog toga što sam sličan vakuum uočio na planu potreba ljudi na internetu, tj. činjenice da ne postoji kvalitetan kršćanski portal za široku publiku. Nova generacija ima sve manje pristup knjigama tj. knjige im više nisu toliko zanimljivo sredstvo komunikacije ili načina stjecanja novih spoznaja. Činjenica je da internet taj koji praktički osvaja komunikacijske kanale i da ako u Hrvatskoj također želimo imati dobru evangelizaciju mladih generacija da je potrebno napraviti nešto ozbiljno na evangelizacijsko – pastoralnom planu na internetu. Postojalo je u to vrijeme na internetu nekoliko portala tzv. katoličkih ili vjerskih no bili su specijalizirani za usko područje poput duhovnosti ili su bili isključivo volonterski, vođeni

na prilično neprofesionalan način i ispod svih standarda te nisu mogli odgovoriti zahtjevima publike koja je bila sve brojnija na internetu. Stoga sam se počeo baviti mišlju o pokretanju portala koji bi bio neprofitan, ali ne i ne profesionalan, nego visoko stručan i kvalitetan. Budući da se ovdje za razliku od izdavaštva ne može računati na financiranje od same djelatnosti osnovao sam neprofitnu udrugu i uz pomoć donatora koji su prepoznali vrijednost i potrebu projekta počeli smo okupljati kvalitetan tim ljudi koji će bez obzira na to što se radi o neprofitnom projektu biti profesionalci, potpuno se posvetivši poslu na stvaranju sadržaja portala Bitno.net. Jer samo od onih osoba koje se tako angažiraju, koji ono što rade na portalu neće raditi samo u slobodno vrijeme nego će to biti njihov profesionalni posao koji će odrađivati i za to primiti plaću može se očekivati da proizvedu kvalitetan medijski proizvod. Uspostavio sam stoga kontakt s nekolicinom ljudi na različitim područjima za koje sam smatrao da mogu biti ključni u osnivanju i vođenju portala. Najprije sam stupio u kontakt sa Zdravkom Čurićem, kojeg sam prethodno doista providonosno upoznao i koji me se dojmio ne samo kao čovjek i informatičar nego i kao odličan poznavatelj katoličke prisutnosti na internetu i veliki entuzijast za evangelizaciju na internetu. Dogovorio sam se s njim za informatičku izradu portala te je on bio i još jest glavni administrator portala - osoba koja je napravila i održava našu prvu web stranicu portala, kao i ovu aktualnu. Paralelno s njime stupio sam u kontakt s isusovcem Petrom Nodilom koji je u to vrijeme bio na studiju u Rimu. Primijetio sam njegov plodan evangelizacijski rad na društvenim mrežama tj. na Facebooku preko stranice „Duhovne priče“ koju je vrlo uspješno vodio. Svidio mi se njegov pristup duhovnim temama na internetu te sam mu ponudio da svoj rad integrira s portalom kao jedan od njegovih budućih sadržaja. Premda je relativno mlad teolog iznimno cijenim njegovu teološku i intelektualnu dubinu kao i cjelovit i zdrav pogled na duhovnost te sam mu stoga ponudio i da bude teološki urednik portala. Kao što sam spomenuo smatrao sam kako je važno da imamo profesionalni pristup i stručnost što se tiče samih novinarskih sadržaja. Na tom planu sam odlučio angažirati uglednog i vrlo profiliranog novinara Gorana Andrijanića, kojega sam već više godina poznavao, a koji je u to vrijeme radio u EPH sustavu tj. „Jutarnjem listu“ kao novinar. S njim sam imao dobru suradnju na nekoliko projekata u Jutarnjem listu i vidio sam da je to čovjek koji je duhovan, koji razumije i voli Crkvu, čovjek koji je bez obzira na to što je obraćenik vrlo duboko ušao u teološko shvaćanje sadašnjeg trenutka Crkve i koji pristupa s ljubavlju vjeri i vjerskim temama, a koji je sam bio pomalo frustriran stanjem u medijima u kojima je radio. Dok još sa sigurnošću nismo znali koliko ćemo prikupiti sredstava tj. koliki će biti budžet portala Bitno.net dogovorili smo se za honorarnu suradnju, a kada s u okolnosti to dopustili prešao je potpuno na Bitno.net. U samom startu portalu se priključila kao uposlenica i Irena Vukčević. Premda se njezino ime

rijetko vidi na Bitno.net-u njezin rad iza kulisa je iznimno vrijedan i značajan. Svojom stručnošću, svestranošću i duhovnim identitetom značajno pridonosi portalu, kao lektorica, urednica fotografije i kao urednica rubrika duhovne priče i svjedočanstava. To je bio početak uredništva, početni tim ljudi koje smo okupili za startanje s portalom Bitno.net. Uz njih je neko vrijeme u početku portala bio angažiran i dipl. ekonomist Dino Mišetić koji je uz marketinške aktivnosti, a prije upošljavanja novinara, dao i svoj doprinos u uredništvu. Naravno od samog starta Bitno.net svojim trudom, znanjem i dobrom voljom potpomažu i mnogobrojni volonteri i vanjski suradnici.

3. Kako vidite misiju i viziju portala?

Sam naziv ili ime portala Bitno.net je na neki način programskog karaktera odnosno odražava misiju i viziju portala. Htjeli smo omogućiti ljudima da ne jednom mjestu nađu nešto što će im biti zanimljivo, korisno i obogaćujuće za ono što je bitno i najvažnije u njihovom životu, a to je njihov odnos s Bogom, njihov odnos prema vlastitoj obitelji i prema samom sebi i da na tim područjima mogu sebe kontinuirano izgrađivati kroz članke i sadržaj koji im nudimo. Pri tome je jako važno da smo u svom radu odmaknuli od svake ideologije, da portal Bitno.net ne služi nijednoj ideologiji, ni političkoj ni ekonomskoj, ni ikakvoj drugoj svrsi osim naviještanja Evandjelja, i to na jedan nepretenciozan način, ne jednim obranaškim ili pak napadačkim pristupom, nego životnim pristupom u kojem ćemo donositi uvijek novu svježinu Isusa Krista, koji je uvijek isti. Dakle bez ikakvog napadanja ili obrane samo s radošću, nepretencioznošću, ali i s jednim bogatstvom istine, ljubavi i smisla koje vjera posjeduje i ima. U svom djelovanju ne želimo dopustiti da nas ikad zatvore u ideološke blokove, da nas određuju etikete lijevih ili desnih, progresivnih ili tradicionalističkih itd. Pozvani smo biti iznad toga, biti široki koliko je široka Crkva, biti katolički, sveopći, široki koliko je širok život. Mi smo portal za najširi krug ljudi, portal koji, da se poslužim riječima pape Franje, izlazi na periferije. Zbog toga se na našem portalu može naći i iznimnih teoloških radova – članaka koji formiraju intelektualce, može se naći vrlo lijepih životnih priča i sadržaja za najširu publiku, može se naći članaka o nekim škakljivim temama kao što je seksualnost, odgojna pitanja, itd. Vjerujem da upravo ta tematska i sadržajna raznolikost portala koju u jedno povezuje organsko jedinstvo temeljnog identiteta jest ono što čitatelji prepoznaju kao bitno, tj. da je to na neki način prepoznato od strane publike. Dodatni plus za tu publiku je svakako vjerodostojnost. Mi se trudimo vrlo profesionalno pristupati svakoj temi, uvijek imati sigurne izvore i ne objavljivati nikakve lažne ili neprovjerene vijesti. Nekoliko puta smo reagirali i ispravljali neke vijesti koje su došle u druge medije, a pokazale su se lažnima. Publika nam vjeruje, imaju povjerenje u ono što radimo

i jako im se sviđa što nismo agresivni i što je portal Bitno.net otvoren prema svim ljudima i što svaki čitatelj dobre volje može naći nešto u njemu.

4. Na koji je način portal Bitno.net strukturiran?

Izdavač portala je udruga „Centar za cjeloviti razvoj“, kojoj sam ja na čelu kao predsjednik, a samo uređivanje i vođenje portala funkcionira preko uredništva, odnosno urednika. Kao glavni urednik vodim opću brigu o portalu, njegovim zaposlenicima, uređivačkoj politici i odgovaram za sadržaj portala. Operativu portala i uredništvo vodi zamjenik glavnog urednika Goran Andrijančić. U uredništvu su još već spomenuti Petar Nodilo kao urednik filozofsko-teoloških tema, Irena Vukčević kao lektorica, urednica fotografije i rubrika duhovne priča i svjedočanstva, Zdravko Čurić kao administrator, a tu su također s vremenom priključeni Miodrag Vojvodić, Tino Krvavica, Hrvoje Juko, i Ivo Džeba, od kojih svatko od njih ima jedan dio svoje odgovornosti i područja koje prati. Miodrag Vojvodić je laik, otac obitelji i diplomirani teolog široke erudicije tako da kvalitetnim člancima pokriva širok krug novinarskih, teoloških i kulturnih područja, a osim toga vrlo uspješno koordinira i rad vanjskih suradnika. Tino Krvavica je mladi i vrlo perspektivan novinar koji je na portalu odradio stažiranje tijekom kojeg se već istakao s mnoštvom sjajnih članaka te je nakon toga ostao kao dio uredništva te s Goranom čini profesionalni tim koji je usmjeren na kvalitetne novinarske uratke i informativne sadržaje prije svega iz života Crkve, koje na vrlo lijep način približavaju i hrvatskim čitateljima. Hrvoje Juko je također pripadnik mlađeg dijela uredništva, iznimno nadaren, koji svojim vrlo argumentiranim i zapaženim teološkim i filozofskim člancima daje vrijedan doprinos portalu. Nedavno nam se u uredništvu pridružio i Ivo Džeba, već profilirani katolički intelektualac koji je do sada bio naš zapaženi vanjski suradnik, a sada će sigurno dodatno poboljšati kvalitetu portala. Osim uredništva imamo niz vanjskih suradnika. Jedan dio njih su kolumnisti i drugi vanjski suradnici koji pišu na određene teme, a jedan dio njih su volonteri koji sudjeluju u pisanju ili prevođenju članaka koliko im to njihovo vrijeme dopusti. Cilj nam je ako to budžet bude dopuštao da što više ljudi postanu honorarni ili stalni suradnici kako bi mogli računati na njihov stalni doprinos na portalu.

5. Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?

Za dobro funkcioniranje portala presudno je da svi oni ljudi koju uđu u uredništvo slijede prvotnu misiju portala i s njome se poistovjećuju, tj. daje misija portala nešto što je njima svjetonazorski vrlo bitno i da se oni sami ostvaruju kroz pisanje i priloge koji daju za portal. Budući da to jest tako mi praktički vrlo jednodušno dišemo na portalu i sve rasprave koje imamo

su vrlo konstruktivne. Ponekad se razlikuje naš pogled kada govorimo o tome da li nečemu treba dati veći ili manji naglasak ili potpuno ignorirati, na koji način pristupiti određenoj temi u određenom trenutku, pogotovo kad je tema osjetljiva itd. Uvijek nađemo zajednički jezik i nikad nije bilo problema u smislu da netko nije prihvatio tu zajedničku viziju, zajednički pogled na konkretan problem. Ono što je svakako važno jest i to da, bez obzira na to što smo na više lokacija, kroz sredstva suvremene komunikacije imamo mogućnost razmjenjivati mišljenja u stvarnom vremenu, davati prijedloge ili reagirati kako bi uredništvo u zajedničkoj diskusiji donijelo što kvalitetniju odluku i provelo je na najbolji način. Također mi se čini jako važno istaknuti princip supsidijarnosti kojim se rukovodimo u radu. To što je uredništvo jedno kolektivno tijelo i to što postoji jasna hijerarhija ne znači da svatko od ljudi u uredništvu nema svoju samostalnost i vlastitu kreativnost koju odgovorno koriste na dobro portala i čitatelja. Od početka sam inzistirao da ljudi shvate da imaju unutar uredništva slobodu, da preuzmu odgovornost i inicijativu za ono što im je povjereno, da ne trebaju unutar svog uređivačkog segmenta kontinuirano pitati za odobrenje, nego da mogu samostalno donositi odluke i provoditi ih u djelo na portalu. Tako se vježbaju u vlastitoj odgovornosti za opće dobro i drago mi je vidjeti da većina toga funkcionira doista kroz supsidijarnost, automatizam, kreativnost ljudi. Zna se koje teme mogu biti osjetljive, koje treba razmotriti na uredništvu, a koje teme članovi uredništva sami mogu odrađivati u svim segmentima. Vjerujem da sve to doprinosi boljem osjećanju ljudi u uredništvu, tome da se osjećaju kreativni i samostalni, a također proces objavljivanja lakše ide i možemo biti puno atraktivniji i aktualniji.

6. Po čemu se portal Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija/portala?

Ako ga uspoređujemo sa sekularnim portalima prva i osnovna razlika je u tome što je Bitno.net tzv. nišni portal. Za razliku od news portala koji se trude ciljati na opću publiku općim temama pa onda u sebe uključuju i politiku i sport i triviju i vrijeme i ekonomiju itd., Bitno.net kao nišni vjerski portal specijaliziran je za teme vjere, onog što je vezano za vjerski život i život vjernika, te automatski ne može i ne želi ciljati na širu publiku i široke teme. To je osnovna razlika. Druga razlika je u tome da bez obzira na to što i sekularni portali znaju tretirati vjerske teme koje često dođu u mainstream medije kao nešto aktualno, mi se za razliku od njih trudimo pružiti cjelovitiju, stručniju, a time i bolju informaciju, dati objašnjenje čitateljima, dati im širi kontekst u kojem se nešto događa, bilo da je riječ o npr. nekoj Papinoj izjavi, ili nekakvoj dobroj ili lošoj stvari koja se dogodila u Crkvi i sl. Uvijek se trudimo ne biti na začelju tj. objaviti vijest među prvima, ali nikada ne ići samo s viješću nego i dati jedan informativni i formativni kontekst koji će tu vijest obraditi s jednog crkvenog aspekta. U svezi s tim valja istaknuti da je Bitno.net kroz

ove godine stekao veliku relevantnost i utjecaj. Svi portali i novinari koji pokrivaju vjerske teme prate portal Bitno.net tako da smo im mi stalni orijentir, a teme koje mi otvorimo ili informacija koje dajemo počesto prenose i na druge portale, bilo da nas se navodi kao izvor ili ne. Isto tako ono što smo uspjeli postići jest da posjećenost portala Bitno.net ukazuje sekularnim medijima da su vjerske teme značajne i da mogu biti popularne i čitane. Sada tako i mnogi liberalni portali znaju imati pozitivno intonirane članke na vjerske teme, a konzervativni portali imaju i posebne rubrike vjera, što se nije događalo prije pojave i uspjeha Bitno.net-a, pa je to još jedan doprinos portala Bitno.net.

Što se tiče vjerskih internetskih portala nas izdvaja najprije to što imamo najprofesionalniji novinarski kadar, ugledne kolumniste i velik broj kvalitetnih suradnika što rezultira značajnim brojem obrađenih tema. Osim toga gore spomenuta naša misija i uređivačka politika je također jedinstvena. Sve to u konačnici rezultira i povjerenjem čitatelja tako da je portal Bitno.net višestruko čitaniji od drugih vjerskih portala. Dok Bitno.net u mnogome stvara vijesti, priče, intervjue, angažira ugledne kolumniste itd. drugi portali se počesto zadovoljavaju prenošenjem vijesti i članaka s ostalih portala. Isto tako mnogi od njih su vezani za određeni pokret, crkvenu ustanovu ili zajednicu pa onda na neki način imaju i pogled na Crkvu i događanja u Crkvi onakav kakav takav pokret ili zajednica daje, a Bitno.net želi biti i u uređivačkom pristupu i sadržaju širok onoliko koliko je široka Crkva. Također bi naglasio da istraživanje koje je provela agencija Henda na uzorku od preko tisuću čitatelja pokazuje da je Bitno.net portal kojem čitatelji više vjeruju i kojeg čitaju puno više nego ostale vjerske ili druge medije. To je samo još jedan dokaz kako imamo vrlo vjernu publiku koja Bitno.net smatra vrlo značajnim u vlastitom životu i informiranju.

7. Kakvo je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretan doprinos kao urednika?

Funkcioniramo dobro kao tim, s međusobnim poštovanjem, zajedničkom vizijom i oduševljenjem, a sad već i s višegodišnjim iskustvom međusobnog rada. Iskreno mogu kazati da sam Bogu zahvalan za ove ljude, zadovoljstvo mi je djelovati u ovakvom okružju. Čak i nesuglasice, prijepori i sl. kakvih svugdje ima, ne čine mi se stresni i lako ih nadilazimo baš zbog tog zajedničkog duha. Što se tiče mog konkretnog rada, moja uloga sada je, uz opću brigu o uređivačkoj politici i zaposlenicima, prvenstveno strateška: da promišljam novim sadržajima, novim ljudima, novim iskoracima na portalu, resursima itd. i da na neki način budem poveznik između uredništva, podupiratelja, crkvenih ustanova itd. Za to, budući da sam profesionalno angažiran u nakladništvu, kao volonter odvajam dio slobodnog vremena koje

imam ali zahvaljujući uhdanom timu i povjerenju svih dionika sve funkcionira, a Bitno.net sigurno brodi i vjerujem da ima zajamčenu budućnost.

8. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li kakve povratne informacije?

Portal Bitno.net je zasigurno fenomen u svjetskim razmjerima, kada to kažem mislim da – barem prema nekim mojim istraživanjima – nigdje jedan nišni vjerski portal nije plasiran među prvih 30-ak najčitanijih portala u jednoj državi. Jedino portal Bitno.net je uspio to napraviti u Hrvatskoj ako govorimo o čitanosti. Logično je to da su opći news portali uvijek čitaniji. Vi ćete na jedan portal općeg tipa otići pet puta u danu: ujutro da vidite političke vijesti, popodne da vidite kada je utakmica, navečer da vidite rezultat, pogledate gol ili prognozu vremena i sl.... Na Bitno.net neće nikad otići zbog tih sadržaja jer ih mi nemamo. I zbog toga se ne možemo generalno mjeriti i uspoređivati, no fenomen je taj da smo uspjeli, bez obzira na to ući među tridesetak najčitanijih portala u Hrvatskoj. Naša čitanost je takva, ako ćemo govoriti o brojkama u ovom trenutku, da dnevno imamo otprilike 50 000 ulazaka, odnosno preko 1 500 000 ulazaka mjesečno, preko 2 700 000 pročitanih članaka mjesečno što govori doista o velikom evangelizacijskom i pastoralnom potencijalu portala Bitno.net jer ono što mi objavljujemo dođe do iznimno velikog broja ljudi. Kad otvorite pregled čitanosti u stvarnom vremenu u svakom trenutku, ujutro ili navečer imate minimalno 300 – 500 ili 1000 ljudi koji u tom trenutku sjede pred ekranom i čitaju sadržaj koji im je nudi portal Bitno.net.

Imamo stalno otvorenu komunikaciju s čitateljima kroz e-mail kanal ili inbox. Također kroz Facebook stranicu portala Bitno.net koja ima preko 130 000 fanova gdje ljudi komentiraju članke i gdje nam šalju svoje prijedloge i primjedbe koje uvijek razmotrimo. Htio bih naglasiti da su čitatelji iznimno zadovoljni portalom Bitno.net i ono što sam spomenuo kao misao vodilju kada smo osnivali portal da želimo biti evangelizacijski portal koji neće biti agresivan ili ideološki usmjeren pokazalo se pozitivno kroz reakcije čitatelja. Sjećam se jedne čitateljice koja se javila s porukom: „Hvala vam što ste me malo po malo vratili Bogu, vlastitoj obitelji i vjeri“. Doista su značajne i znakovite te riječi „malo po malo“, jer one odražavaju način na koji Bitno.net utječe i mijenja živote ljudi. Na portalu pri pristupu temama nema napadačkog stava ili bilo kakvog forsiranja, već pružamo pristupačne, istinite i životne sadržaje koji odišu pozitivnošću i prihvaćanjem ljudi. Ljudi ne osjećaju agresiju niti da im netko „popuje“, niti da im netko želi „prodati svoju ideologiju“, nego se osjećaju kao dio tog portala te čitajući ga malo po malo dolaze do novih spoznaja, mijenjaju svoj život na bolje – ne zato što ih je netko

pobijedio u svađi i nadmudrivanju, nego zato što im se „malo po malo“ promijenilo i oplemenilo srce, koje sada teži i želi biti bliže istini, bliže iskonskoj radosti, da bi njihov brak, njihova obitelj i duhovni život bolje funkcionirao. Raduje nas što primamo dosta takvih svjedočanstava, to iznimno cijenimo i daje nam poticaj za daljnji rad.

9. U kojoj se mjeri ostvaruje suradnja portala Bitno.net s crkvenim institucijama ili privatnim osobama?

Od samog osnutka naša je nakana biti samostalan, neovisan medij s vlastitom vjerničkom odgovornošću svojstvenom laicima koji su udružuju radi određenog pothvata. To nam omogućava da možemo brzo donositi odluke, promptno reagirati objavama na događanja, bez da moramo tražiti od bilo koga nekakve duge procedure odobravanja određenih tema, članaka itd., da možemo biti otvoreni i kritični, objavljujivati ono što smatramo da je u određenom trenutku dužnost portala kao takvog. U tom smislu cijenimo našu neovisnost, ali ona nije recimo to takvo „divlja neovisnost“ koja ne poštuje Crkvu ili hijerarhiju i ono što Crkva jest – Mistično Tijelo Kristovo. Rekao bih kada je u pitanju portal Bitno.net vrijedi ona Isusova: „po plodovima ćete ih njihovim prepoznati“. Upravo zahvaljujući plodovima, rezultatima svoga rada Bitno.net je stekao svoj status i ugled u Crkvi, na svim razinama. Tako znamo, i to nas raduje, da rad portala Bitno.net cijene i prate biskupi, da ga mnogi svećenici ne samo čitaju nego i koriste u svom pastoralnom radu – bilo da se radi o pripremanju propovijedi ili vjeronaučnih tema, da ga mnoge katehete koriste u svom radu, da se mnogi teolozi informiraju o događanjima u Crkvi preko njega, a velik broj vjernika na Bitno.net-u pronalazi mnoge odgovore na pitanja koja si postavljaju... sve to pokazuje da imamo jednu veliku interakciju s tijelom Crkve. Što se tiče odnosa s crkvenim institucijama imali smo nekoliko susreta na kojima smo prezentirali portal crkvenoj hijerarhiji u Hrvatskoj. Tu mislim na kardinala Josipa Bozanića, predsjednika HBK mons. Želimira Puljića i nadbiskupa Barišića, mjesnog ordinarija s obzirom na to da je sjedište naše udruge u Splitu, a susrete smo imali i s još nekim biskupima. Od svih njih smo dobili pohvale našem radu, iznimno nam je drago vidjeti da oni prepoznaju portal Bitno.net kao kvalitetan medij koji se doista pridonosi dobru Crkve te imamo vrlo dobre odnose poštovanja i uvažavanja. No nikada nismo zahtijevali od njih javnu podršku portalu, niti očekujemo da ga oni financiraju. Držimo kako je jako važno da to samostalno vodimo i financiramo portal, uz pomoć donatora, sponzora i čitatelja koji nas potpomažu svojim malim priložima. Ta vjerničko-laička neovisnost i istovremena odgovornost za ono što radimo praćena sviješću o pripadnosti Crkvi čini naš portal prepoznatljivim i učinkovitim.

10. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Činjenica je da u suvremenom svijetu dobar dio vjernika, bez obzira na to što su možda išli na školski vjeronauk, nažalost nema dovoljnu vjersku formaciju. Informacija je previše, međutim kritičnog odnošenja prema njima ili argumentirane procjene manjka. Osim toga ljudi se danas počesto suočavaju s velikim brojem poteškoća i pitanja: zašto ne mogu pristupiti pričesti? Smijem li uzimati kontracepciju i ako ne zašto? Zašto ne smijem živjeti sa svojom curom ili momkom prije braka? Zbog čega ne bih smio radnike plaćati na crno ili ne plaćati porez? Postoji cijeli niz vrlo životnih pitanja i mnogi se osjećaju neugodno pitati župnika ili je on zauzet pa odgovore traže na Internetu ili kako se kaže: „Google zna sve“. Zanimljivo je vidjeti kod djela čitatelja koji dolaze na Bitno.net preko Google pretraživača koje su sve ključne riječi preko kojih pronađu naš portal, uočljivo je da mnogi traže odgovore na krucijalna životna pitanja na koja sami ne znaju odgovoriti. Već tu počinje evangelizacija. Naš portal služi među ostalim i tome da čitatelji, vjernici ili oni koji to nisu, a traže odgovore na vjerska i egzistencijalna pitanja, odgovore na njih – provjerene ili kvalitetne - mogu naći na portalu. To se odnosi na mnoge teme od životne važnosti: od vjerskih, odgojnih, edukativnih, moralnih, crkvenih, duhovnih... Također, osim evangelizacije na takav način nastojimo dati svakodnevnu hranu za dušu kroz mnoge različite sadržaje primjerice životopise svetaca, tumačenje evanđelja, članke iz duhovnosti, upute kako moliti i sl. Vjerujem da je naš utjecaj također značajan i na one koji sami evangeliziraju. Imamo naime dobar odnos s mnogim crkvenim pokretima, katehetama, župnicima koji na svojim župskim stranicama promoviraju Bitno.net i prenose naše tekstove. Oni sami svjedoče da su na našim stranicama našli mnoge tekstove kojima su se okoristili u svom pastoralno evangelizacijskom radu. Također javljaju nam se intelektualci i sveučilišni profesori kada je u pitanju obrada nekih ozbiljnih tema koji svjedoče kako su im pomogli mnogi članci i posebni prilozi kao što je čitav niz članaka o ateizmu, sekularizmu ili islamu danas. Imamo informaciju da su ti tekstovi bili plodonosni i za one koji djeluju u medijima, poznate hrvatske kolumniste, novinare i sl. Imamo i raznih primjera gdje nam ljudi svjedoče da smo im otvorili oči ili da su se prvi put upoznali s nekim temama, da drugačije gledaju na življenje seksualnosti prije braka ili da je njihov brak dobio novu kvalitetnu, da drugačije gledaju na Crkvu ili na crkvene teme. Imamo primjera od strane pravoslavaca, čitatelja iz Makedonije i Srbije kojima se sviđa naša ekumenska perspektiva i onda drugim očima gledaju na Katoličku Crkvu. Raduje nas mnogo mladih koji se javljaju, srednjoškolaca i studenata, kojima smo pomogli pri formaciji stavova i da se upute jednim ozbiljnim putem u proučavanje vjere i duhovnosti. Javljaju nam se bogoslovi i studenti teologije kojima smo pomogli riješiti nekakve

nedoumice. Čitav je niz kroz ove godine čitanost povratnih informacija koje nas raduju. Mimo toga ono što je primjetno jest da kad dođete u bilo koji dio naše zemlje i susretne ljude bilo kojih staleža, socijalno ili intelektualno, uvijek nađete u tom krugu oduševljene čitatelja portala Bitno.net koji ne samo da znaju za portal već ga redovno čitaju i bitno utječe na njihov život. Zbog svega navedenog možemo kazati da je utjecaj portala Bitno.net na svim razinama snažan, pogotovo ako govorimo o evangelizaciji.

11. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnim temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Uz to što je informacijski dio ili news sekcija portala dobro vođena i s mnoštvom kvalitetno obrađenih vijesti, trudimo se da svaki članak uz informacijsku ima i formacijsku komponentu. Naši članci naime osim same informacije daju i jedan širi kontekst s mnoštvom linkova na druge članke koji bolje rasvjetljavaju temu a o kojoj je riječ u samoj informaciji. Ljudi jako vole takav pristup jer im pomaže da uz ono osnovno, dogodilo se to i to, saznaju okolnosti, što je uvjetovalo događaj, koje se povijesne konotacije, koja su to drugačija mišljenja... što u konačnici pridonosi formaciji čitatelja. Kada su odgojne ili obiteljske teme u pitanju trudimo se da su to članci koji proizlaze iz određene antropologije, određenog shvaćanja čovjeka koji daju jednu vrijednosni temelj koji će biti osnova odgoja. Trudimo se da svi naši članci imaju utemeljenost u jasnom kršćanskom svjetonazoru, ispravno shvaćenoj antropologiji čovjeka i dostojanstvu svakog čovjeka kako bi onda čitatelj usvojio te vrijednosti i kako bi mu one bile orijentir u životu. Drago nam je da su neki upravo zahvaljujući portalu Bitno.net po prvi put počeli razmišljati o nekim dubljim životnim stvarnostima i kritički prihvatiti ono što dobiju kroz različite medijske kanale. Sustavno pratimo događanja u Crkvi i medijska smo platforma mnogim inicijativama: odgojnim, edukativnim, duhovnim itd. unutar Crkve i u društvu.

12. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Dosta toga je već spomenuto u prethodnom dijelu razgovora, a sada mogu istaknuti da na Facebooku gdje imamo preko 130.000 fanova naši pratitelji često komentiraju članke – posebice ako su aktualne ili atraktivne teme pa se ta rasprava prenosi i aktivno odvija i ispod članaka na samom portalu. Bez obzira na rijetke ispade u komentarima pojedinih ljudi, vjerujem da na Bitno.net ima dosta kvalitetnih rasprava koje prerastaju u pravi dijalog.

Također bih naglasio da se ne libimo otvarati ni kritične ili kontroverzne teme unutar Crkve. Ako je neki skandal unutar Crkve, mi također pišemo o njemu, ali se uvijek trudimo dati širu sliku i uvijek nastojimo da ne bude u prvom planu osuda bilo koga već da se daju činjenice. Isto tako mnoga događanja u Crkvi nastojimo gledati iz šireg konteksta, ne svrstavati se, niti biti glas bilo kakve ideološke struje unutar Crkve – već glas Crkve u onom najširem smislu riječi i vjerujem da nas ljudi takvima prepoznaju kao one koji se trude na najbolji mogući način biti dionici Mističnog Tijela Kristova, navjestitelji Njegove Radosne vijesti, glas Crkve koja je otvorena svima i Crkve u kojoj se svi mogu osjećati dobrodošlima. Još jednom naglašavam da želimo biti široki koliko je široka Crkva i stoga nismo dio nijednoga tabora, nigdje se ne svrstavamo. Ovo dovodi do toga da smo, bez obzira na to što smo iznad tih shema, za neke prema njihovu mišljenju previše desno konzervativni, za druge previše lijevo liberalni ili progresivni – no činjenica jest da nas i jedni i drugi čitaju te svatko nađe za sebe nešto zanimljivo. Naša misija nije da sudjelujemo u bilo kakvim ideološkim bitkama, da budemo u jednom ili drugom rovu crkvene bojišnice, već jednostavno želimo biti, ponavljam, široki koliko i Crkva i dati ono najbolje što Crkva ima svim ljudima.

13. Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora Hrvatskoj?

Već sam spominjao da je Bitno.net svojom jedinstvenošću pokrenuo različite medijske procese i unutar katoličke medijske scene, a i uzevši općenito i sekularne medije. Već samo naše postojanje i rad nesumnjivo je obogaćenje i s time se svi slažu, a mnoge smo potakli da snažnije uzmu u obzir vjerske teme. Kada govorim o tome mislim da ključna riječ koju bi trebalo upotrijebiti kada je riječ o obogaćivanju medijskog prostora jest prisutnost. Bitno.net naime već samom svojom prisutnošću u medijskom prostoru daje jednu dobru sliku, jedan prostor i pristup čitavom nizu informacija, sadržaja i spoznaja koji do tada nije postojao. To je ono o čemu sam već govorio da drugi portali cijene, premda to možda i ne žele priznati, preuzimaju teme koje mi promoviramo bilo da se pozivaju na nas, bilo da im samo poslužimo kao 'nadahnuće'. Na neki način mi smo ti koji počesto otvaramo određene teme i sadržaje, a obrađivali smo i razne teme kojih i nema previše u drugim medijima kao što su rastakanje kršćanskih vrijednosti, negativan utjecaj medijskog senzacionalizma i crnila itd. Osim doista širokog spektra tema, vjerujemo da svojim radom omogućavamo čitateljima Bitno.net-a da se kvalitetno i kritički mogu suočiti s onim izazovima na koje mogu naići na drugim portalima.

14. Kako komentirate ponekad „senzacionalističke“ naslove članaka na portalu Bitno.net?

Htio bih naglasiti da se urednici i novinari trude oko naslova na člancima jer držimo da katolički mediji ne bi trebali biti inferiorni u odnosu na svjetovne medije sa svim onim mogućnostima koji mediji koriste da bi zaintrigirali čitatelje. I mi se tako trudimo privući čitatelje kroz naslove, fotografije i uvode u članke, opremu članaka i sl. jer držimo da i to čini dio profesionalnog pristupa. Pri tome valja istaknuti da naši naslovi kao i oprema članaka nikad nemaju za cilj dovesti čitatelja u zabludu kao što se događa kod nekih medija gdje vas varaju da kliknete na njihov članak. Želimo da naši naslovi budu atraktivni, zanimljivi i privlačni, ali ne bih rekao da su senzacionalistički. Držim da nema ništa sporno u tome da naš članak ima atraktivan naslov. Smatram da sve ono što katolici rade ne bi trebalo biti sterilno, sumorno i da privuče samo one ljude koji već imaju određene stavove, koji su informirani i formirani kako bi u konačnici samo klimnuli glavnom i rekli: „da ja baš tako mislim“. Treba ciljati na širu publiku, kvalitetnim sadržajem, privlačnim fotografijama, naslovima, uvodima i opremom članaka.

15. Što biste istaknuli kao pozitivne a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Od pozitivnih aspekata bih istaknuo jasnu uređivačku politiku, vrlo kvalitetnu redakciju i vanjske suradnike te čitanost i utjecaj koji su rezultat dugogodišnjeg dobrog rada. To povjerenje čitatelja je dobar temelj za budućnost i u nikojem pogledu ne smijemo ga prokockati. Imamo oduševljenje i predanost ljudi koji radi na portalu, oduševljenje i predanost volontera, oduševljenje i povjerenje čitatelja i sve to treba zadržati u jednoj sinergiji koja može rezultirati rastom portala u vremenu koje je pred nama.

Što se tiče negativnih aspekata to je ponajviše nedostatak sredstava koja bi nam omogućila da profesionalno i u punom radnom odnosu angažiramo dodatni novinarski kadar da možemo brzo i kvalitetno reagirati na razne teme i događanja koje se svakodnevno otvaraju. Ponekad neke teme zahtijevaju i dublji istraživački rad a mi za to nemamo vremena i sredstava što uzrokuje da ih ili ne obrađujemo ili pak damo samo jedan općenit prikaz i uvid. Kao i većina ostalih neprofitnih medija i mi iz godine u godinu dosta napora ulažemo da osiguramo dostatan budžet te su naše mogućnosti stoga i ograničene, no vjerujem da će se i na tom planu s tijekom vremena situacija popraviti.

16. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Portal Bitno.net do sada je imao kontinuiran rast broja angažiranih ljudi i broja čitatelja te se nadam da će se isto nastaviti i u budućnosti. Vjerujem da ćemo tako imati mogućnost da razne teme još dublje i kvalitetnije obrađujemo, da obogatimo portal nekim novim sadržajem i

rubrikama, a i da pokrenemo neke druge projekte i djelovanja u javnosti kroz otvaranje određenih tema, javnih tribina i sl. Dakle vidim Bitno.net i dalje kao najčitaniji vjerski medij u Hrvatskoj, mjesto koje će biti dom i inkubator nove generacije mladih katoličkih intelektualca 21. stoljeća i koji će svojim angažmanom u kreativnosti i slobodi stvarati mnoštvo odličnih sadržaja za najširu publiku.

17. Činjenica je da je jedan dio članaka na portalu Bitno.net preuzet i preveden s drugih portala – je li možete to prokomentirati

Suradnja s najboljim specijaliziranim i nama bliskim inozemnim portalima dio je naše promišljene uređivačke politike od samog početaka i tako će biti u budućnosti. Ali to nije stoga što smo lijeni ili jer nam je tako lakše, jeftinije i sl. nego to radimo planski, želeći ponuditi hrvatskim čitateljima svjetske tekstove, najbolje od najboljeg. I mediji koje prenosimo i autori čije članke prevodimo su stručni i ugledni te u kombinaciji s mnogobrojnim domaćim hrvatskim autorima i njihovim tekstovima portal Bitno.net time samo dobiva na kvaliteti i povjerenju čitatelja.

Intervju s Goranom Andrijanićem – bivšim glavnim urednikom i novinarom na portalu Bitno.net.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net.

Zovem se Goran Andrijanić i zamjenik sam glavnog urednika. Na portalu Bitno.net angažiran sam honorarno od samih početaka, a za stalno sam zaposlen 01. studenog 2013.

2. Kako je došlo do pokretanja portala Bitno.net?

Dok sam radio u Jutarnjem listu bio sam u kontaktu s Petrom Baltom i projekte koje smo odrađivali odrađivali smo dobro i na obostrano zadovoljstvo. On me je u jednom trenutku informirao kako kreće u osnivanje portala i pitao da li bih ja bio zainteresiran za nekakvu povremenu suradnju na što sam ja pozitivno odgovorio. Uz taj svoj stalni posao na Jutarnjem listu povremeno sam honorarno surađivao na portalu Bitno.net. Sa svojim tadašnjim angažmanom na Jutarnjem listu bio sam nezadovoljan. Neko sam vrijeme bio zadužen za praćenje Katoličke Crkve, ali je ubrzo postalo jasno kako to ne odgovara niti meni niti njima. Nisam mogao pisati onako kako je uređivačka koncepcija to od mene tražila. Ja i Petar smo započeli razgovor o mom prelasku na portal kada to bude moguće. U jednom trenutku se složila stanovita financijska konstrukcija i ja sam od 01. studenog 2013. prešao raditi na portal Bitno.net kao zamjenik glavnog urednika.

3. Kako vidite misiju i viziju portala?

Misiju portala vidim kroz medij koji pokušava promovirati i na određeni način nametnuti kršćanski diskurs u hrvatskom javnom prostoru. Mislim da je takav diskurs u tom prostoru potpuno zanemaren, skoro izbačen iz njega. Ono što mi pokušavamo jest da ga na određeni način tamo i vratimo i da društvene, kulturne, pa čak i političke - ali ne dnevno političke - događaje analiziramo i komentiramo upravo iz toga diskursa. Osim toga kao i svaki drugi vjerski medij djelujemo u skladu s načelima nove evangelizacije i koristimo mogućnosti i prednosti tih i takvih medija da bi ljude evangelizirali i naviještali Radosnu vijest. Da bi one koji su već u vjeri formirali, a one koji su na nekakvoj prekretnici da im navijestimo Evanđelje.

To su dakle dvije glavne misije po meni. Evangelizacija kao takva koja se uklapa u cijeli taj koncept nove evangelizacije i korištenje novih medija u tu svrhu. I druga misija koja je vezana uz našu lokalnu specifičnost nametanje kršćanskog diskursa u javnom prostoru koji je potpuno ignoriran. Pri tome se trudimo dati medijsku platformu novim naraštajima katoličke

inteligencije. Učiniti ono što su učinili, recimo Fronda u Poljskoj ili Firts Things u SAD-u... Artikulirati glas novog katoličkog naraštaja.

4. Na koji je način portal Bitno.net strukturiran?

Bitno.net je strukturiran tako da je Petar Balta glavni urednik, ja sam zamjenik glavnog urednika, Petar Nodilo je teološki urednik koji je zadužen striktno za teološka pitanja. Osim nas trojice koji, na neki način, imamo zadnju u tim nekim presudnim pitanjima u formiranju koncepcije i uređivanju sudjeluje i uredništvo portala. Osim nas tu je Tino Krvavica koji je također zadužen za news sekciju, Irena Vukčević koja je lektor i urednica fotografije, Zdravko Čurić koji je administrator portala, Miodrag Vojvodić koji je voditelj vanjskih suradnika, Hrvoje Juko naš suradnik zadužen za filozofska i teološka pitanja. To je naša jezgra uredništva. U uredništvu smo jako demokratični, ponekad i previše jer sam ja ipak navikao na čvršće hijerarhijske strukture. U drugim medijima u kojima sam radio takve demokracije nema. Mi nismo klasični new portal, naravno moramo voditi računa o brzini informacije koju prezentiramo no ta brzina nam nije glavni kriterij. Radije ćemo sačekati s informacijom i obraditi je kako treba nego da je objavimo čim prije. Mi nismo u toj utrci da budemo među prvima. Iako ta hijerarhijska struktura "usporava" rad portala nije to nikakav problem, dapače radi se o dobrom sustavu koji sprječava bilo kakvo ishitreno objavljivanje. Uglavnom zajedno razglabamo i razmatramo pitanja koja nas u tom trenutku muče i oko kojih je potrebno zauzeti stav. Naprosto to zajedničko uredništvo uređuje smjer portala no neku krajnju odluku donose Petar Balta, Petar Nodilo i ja.

5. Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?

Nastojimo pročitati sve tekstove koji nam dolaze na portal i procijenimo je li se svojom kvalitetom i sadržajem uklapa u naš koncept. Ako se to potvrdi prođe kroz proces lekture i opremanja teksta te ide u objavu. Znači tu smo jako otvoreni - takav smo medij. Mislim da tu imamo dimenziju communia, zajedničarstva i svatko tko osjeti potrebu da nešto posvjedoči on to može napraviti kod nas. Normalno, pod uvjetom da je to svjedočanstvo pisano na jedan odgovarajući način koji zadovoljava kriterije, standarde te da se radi o duboko proživljenom iskrenom svjedočanstvu. Ne samo da zadovoljava leksičke standarde već i duhovne.

Na portalu izbjegavamo bilo kakvu ideološku obojenost ili svrstavanje među konzervativne ili progresivne. Ne želim reći da se nalazimo u sredini jer to zvuči dosta ograničavajuće tj. da se nalazimo u mainstreamu ili da smo nekakav mediokritetski medij. Prije bih rekao da slijedimo

onaj svijet pokojnog fra Bonaventure Dude – sredinom, ali ne osrednje. Udaljeni smo od bilo kakvih ideoloških podjela u Crkvi pa i u samome društvu. Pokušavamo biti kompletno nestranački, kompletno iznad kategorija dnevne politike. Nama se vrlo često događa u nekim situacijama da nas kritiziraju ili s krajnje ljevice ili krajnje desnice unutar Crkve, prigovara nam se da smo prekonzervativni ili preliberalni. Upravo nam ta situacija govori da smo na nekom dobrom putu. Imamo dimenziju koja izmiče svim ideološkim podjelama ili trpanjima u ladicu konzervatizma ili progresivizma. I svakako smo nestranački, nismo posebno bliski nijednoj stranci niti to namjeravamo biti. Smatram da je portal formiran na duboko ekleziološki način tj. autentično crkveno.

6. Po čemu se portal Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija?

Od sekularnih se razlikujemo po tome što imamo potpuno drugačiju medijsku agendu što je više nego jasno. Mi smo vjerski portal i mi imamo prije svega neke određene ciljeve i nakane koji su prethodno spomenuti. Mi se ne vodimo nekim uobičajenim svjetovnim kriterijima koji diktiraju što je to dobar ili loš medij, kakav medij mora biti itd. Kao prvo nemamo opterećenje komercijalnosti iako smo tu u potpunosti prepušteni Providnosti. Čak i ako imamo reklame na portalu kao i drugi, ne bih želio da me se krivo razumije - voljeli bih imati još više, ali naravno one trebaju biti u skladu s našom koncepcijom. Nije nam preživljavanje taj prvi kriterij, imamo neke druge ciljeve. Uspjeli smo sebi stvoriti nekakav manevarski prostor gdje ne moramo misliti na to hoćemo li preživjeti ili ne. Tu smo za razliku od drugih sekularnih portala neopterećeni komercijalnošću. Imajući u vidu medijsku situaciju u Hrvatskoj, koja je potpuno degradirana, gdje su temeljni postulati novinarstva potpuno ugroženi, u odnosu na takvu medijsku scenu vjerujem da pripadamo jednom skroz drugačijem medijskom svijetu.

Što se tiče drugih vjerskih portala stvarno ne znam s kim bi nas usporedio. Laudato je neko vrijeme nešto radio no nemoguće nas je usporediti s njima. Bez ikakve lažne skromnosti vjerujem kako smo mi na tom području bili pioniri i svi oni koji su došli nakon nas se mogu referirati na nas, a ne mi na njih. Mi smo bili prije njih i prije njih smo radili ovo što radimo. Ako govorimo o vjerskim medijima, mislim da smo pravi fenomen, pa čak i u europskim okvirima. Tu se možemo usporediti s drugim katoličkim portalima u Europi. Pri tome treba imati na umu da smo mi daleko više čitaniji i utjecajniji u Hrvatskoj nego što su to drugi europski katolički portali u svojim zemljama.

7. Kakvo je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretan doprinos kao zamjenika urednika?

Prije svega sam na portalu da pišem, nisam došao biti samo “dirigent”. Odrađujem sve što je svakodnevno potrebno na portalu opremanje teksta, uređivanje itd. Nismo u situaciji da imamo striktnu podjele rada, u biti svatko odrađuje sve što je potrebno. Malo nas ima da bi se mogli diferencirati po određenim zadacima.

8. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li kakve povratne informacije?

Povratne informacije dobivamo u komentarima ispod članaka no nisam siguran kako se radi o reprezentativnoj slici. Mislim da su nam čitatelji jedna šarolika grupa različitih socioloških kriterija i predispozicija. Na kraju krajeva koncept nam je takav da se obraćamo jednoj širokoj publici. To možemo vidjeti kroz svakodnevne kontakte s ljudima, da nas čitaju ljudi različitih profila i da na portalu uvijek nađu nešto za sebe - bilo da se radi o laganim tekstovima o duhovnosti ili velikim temama koje portal pokriva. Računali smo da ćemo se obraćati različitom profilu publike. Od jedne moje poznanice čuo sam mišljenje da smo uspjeli sami sebi stvoriti poziciju u kojoj nam ljudi vjeruju. Tako da kada govorimo ili pišemo o stvarima koje mogu biti na stanovit način kontroverzne, sporne ili diskutabilne ljudi vjeruju našoj prosudbi, vjeruju u ono što je napisano na portalu – u našu crkvenost. Ono što mi objavimo na portalu poistovjećuju sa stavom Crkve. Mislim da je to dosta velik kompliment i mislim da smo uspjeli postići svojim radom da ljudi prepoznaju taj ekleziološki moment na portalu.

9. U kojoj se mjeri ostvaruje suradnja portala Bitno.net s crkvenim institucijama ili privatnim osobama?

Imaju pozitivno iskustvo suradnje s biskupima, svećenicima, redovnicima i laicima. Sam portal predstavljan je pred raznim crkvenim institucijama. Potpuno smo financijski neovisni od crkvenih institucija. Situacija koja je u neku ruku na obostranu korist. Oni nama ne moraju davati novce a mi ne moramo prolaziti kroz razna odobravanja prilikom obrade određenih tema. Mi sami činimo Crkvu i nije potreban izravan kontakt s biskupom da se potvrdi naša povezanost s Crkvom. Žao nam je što naši biskupi nisu do kraja prepoznali da portal Bitno.net može biti medijski komunikacijski kanal kojega mogu koristiti da hrvatsku javnost informiraju što misle o pojedinim pitanjima. To možda za sada nisu prepoznali no to nije, bar ja tako mislim, nedostatak povjerenja prema nama nego iskaz njihova nepovjerenja u medije, pa čak i kada su vjerski.

Sam portal kao neovisni/neprofitabilni najviše ovisi o laicima kao izvoru donacija i upravo je to ono što ga održava. Zahvalni smo svima onima koji podupiru portal čitajući ga i materijalnom pomoću.

10. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Ja se nadam da pridonosi jer je to jedan od ciljeva kojima težimo, S jedne strane formacija ljudi koji su u vjeri, a s druge strane naviještanje Radosne vijesti onima koji je traže. Ono što bih naglasio jest volio bi da postanemo jedna vrsta platforme za jedan novi naraštaj katoličke inteligencije. U ovoj se zemlji događa jedno duhovno buđenje a s tim duhovnim buđenjem dolazi jedan intelektualni senzibilitet katoličkih krugova. Kao što sam ranije spomenuo volio bih da u našem Hrvatskom kontekstu mi budemo ti koji će pomoći artikulirati glas te nove katoličke inteligencije.

11. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnih temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Bitno.net cjelovito i odgovorno pristupa obradi svake teme. Ne radi se tu samo o pravodobnom informiranju čitatelja već formiranju njihova stajališta – davanju na uvid svih relevantnih čimbenika koji su doveli do nekog događaja kako bi čitatelj mogao formirati sam svoje mišljenje. Kao primjer mogu navesti način na koji smo informirali o nedavno održanoj sinodi o obitelji gdje smo istovremeno informirali i formirali čitatelje, gdje smo davali golu informaciju i istovremeno određeni komentar te informacije. Trudimo se da svaki put kada dajemo neku informaciju taj članak završimo sa svojom karakterističnom podukom ili stavom. Pri tome ne mislim na to da držimo neke lekcije. Isto tako nastojimo činiti kada se radi o nekim aktualnim stvarima. Često se događa da neke teme koje sekularnim ili vjerskim portalima promaknu ili ih ne zanimaju ili ih ignoriraju hotimice mi proguramo u mainstream medije. Ovo se može vidjeti kada je u mainstream medije došla tema Lidla koju je od nas preuzeo Nino Raspudić u svojoj kolumni u Večernjem listu i time je dospjela u mainstream medije. Ovo se događalo više puta s različitim temama koje su se otvorile na portalu Bitno.net a preuzeli su ih drugi mediji.

12. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Imali smo niz o Islamu koji je imao dijaloški moment ili temu cijepljenja djece gdje smo imali prezentiran stav “pro” ili “kontra cijepljenja. Mislim da se na portalu može naći dosta tema

koje su otvorile priliku za dijalog. Pada mi još na pamet žestoka reakcija medija na Ragužev tekst o ženama u Glasu Koncila gdje smo Ragužu dali priliku da se obrani tj. da odgovor onima koji su ga napadali, a s druge strane imali smo Brunu Velčić koja je teologinja koja je preko svoga teksta polemizirali s njim.

13. Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora?

Nadam se da da, jer sve ono što smo dosad naveli u primjeni bi nas trebalo usmjeriti prema tome da budemo ozbiljna alternativa dominantnim negativnim trendovima u medijima.

14. Što biste istaknuli kao pozitivne a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Pozitivan aspekt jest da smo u proteklom vremenu u stanovitoj mjeri afirmirali na hrvatskoj medijskoj sceni kršćansko gledište na stanje u našem društvu i rješenje za krizu u kojoj se ono nalazi. Negativan jest da smo još uvijek ograničeni našim financijskim mogućnostima.

15. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Bitno.net će i dalje rasti ili ga neće biti. Očekujem daljnji rast u broju čitatelja i širenje našeg utjecaja. Stagnacija bi za nas značila nešto jednako padu. Želimo u budućnosti otvarati i obrađivati velike teme koje se tiču hrvatskog društva i želimo dati svoj prilog rješavanju krize čije posljedice svi osjećamo.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net.

Ja sam Tino Krvavica i novinar sam na portalu Bitno.net. Magistar sam politologije no posvećen sam novinarskoj struci. Na portalu sam pune dvije godine i sada ulazim u treću.

2. Kako vidite misiju i viziju portala?

Misija portala je doprijeti do velikog broja ljudi u Hrvatskoj koji su zakinuti za jednu brzu i kvalitetnu vjersku informaciju, bilo da se radi o Crkvi u svijetu ili domovini. Uz to imamo evangelizacijsku misiju tj. dolazak do ljudi koji nisu u katoličkoj vjeri i utvrđivanje onih ljudi koji su načelno u vjeri no nedostaje im dubina. Nastojimo pružiti resurse i drugima za evangelizacijska nastojanja kroz portal gdje mogu dobiti informacije, vijesti, argumente itd. Tri su ciljne skupine koje Bitno.net u svom radu dotiče: one koje treba evangelizirati, one koje treba učvrstiti u vjeri i one kojima treba pružiti alate za evangelizaciju tj. evangelizatore.

3. Kakvo je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretan doprinos kao novinara?

Fantastično! Odmah su me gurnuli u vatru i dali mi slobodu i ja sam odmah od početka imao priliku pisati. Bio sam na stručnom osposobljavanju na portalu prvu godinu svoga angažmana i sada je prošla druga godina rada na portalu koju sam odradio na punom radnom vremenu. Već na stručnom osposobljavanju sam pisao stručne komentare na aktualne teme i pisao svoje prve duhovne tekstove, velike reportaže i intervjuje. Sjećam se da sam prvi veliki intervju radio s Jorge Ramosom, zajedno sa Goranom, te su me odmah nakon toga gurnuli u vatru gdje sam solo radio neke velike priče. Vjeruje mi se pri objavi tekstova i nije potrebno raditi kontrolu. Ja sam tražim mišljenje urednika vezano uz naslov no najčešće u 95% slučajeva ja sam dajem i uređujem tekst. Ja sam jako slobodan na portalu i meni odgovara da imam slobodu. Meni netko s vremena na vrijeme kaže što je potrebno napraviti ali su šefovi skinuli sav pritisak s mene i dopustili su mi da radim. Ja primam poštovanje i slobodu, no uvijek se zna tko je šef. Tražim pomoć onda kada je škakljiva tema da netko pogleda tekst ako je to potrebno. Na kraju dana ja idem na svoj posao s osmjehom i zadovoljan sam onime što radim.

4. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li kakve povratne informacije?

Ono što su naši čitatelji prepoznali, a velikim djelom to je vjernička publika, jest autentičnost. No mi dopremo i do onih koji nisu u vjeri kroz tekstove kao što je intervju s Ivanom Santinijem,

koji igra u hrvatskoj reprezentaciji, koji je čitan od strane nogometne publike bilo da su u vjeri ili nisu. Isto je i sa svjedočanstvom bivšeg vođe BBB ili intervjuom s Davorom Ivom Stierom koji je bio ministar vanjskih poslova gdje dopremo do onih koji nisu nužno vjermička publika. Mislim da publici otvaramo nove vidike u katoličanstvo. Većina publike nam je od 20-30 godina, zapravo nama je najmanja čitanost 65+ iz jasnih tehničkih razloga i 18-21 godina, što je zanimljiv fenomen koji ne mogu objasniti. Nama ja najčitanija skupina studenti i radnička mladež koju mi preko portala Bitno.net nastojimo formirati. To su ljudi koji su otvoreni i mi smo njima ključni za razumijevanje katoličke vjere. Osim toga čita nas i zrelija populacija intelektualca i obiteljskih ljudi. Uveli smo neke teološke rasprave u hrvatski medijski prostor koje u tom trenutku nisu bile prisutne. Hrvatske je konzervativna sredina i mi nemam probleme koje imaju zapadne zemlje. Neke od tema koje bi mogle biti korisne potenciramo na našem portalu i otkrivamo ih ljudima koji do tada nisu čuli za njih. Osim toga naša publika traži priče, lijepe stvari i očekuje da mi budemo oni koji će biti na braniku ili branitelji vjere koji će zastupati one koji nas čitaju. No mi istovremeno moramo progovoriti o onim problemima koji se pojavljuju.

Ono što je meni zanimljivo u cijeloj to priči vezano uz našu publiku jest da imamo oko 90 do 100 tisuća dnevnih klikova, preko 130 000 pratitelja na Facebook-u, naša nas publika prati i vjerna je, vraća nam se 75% publike. Drago nam je i da postoji dijalog u obliku komentara ispod članaka, ali ponekad je frustrirajuće što jedan dio ljudi komentira članke, a da ih ne pročitaju do kraja. Ponekad vide samo naslov i reagiraju samo na temelju njega. To nije striktno vezano samo za portal Bitno.net nego je problem i kod drugih medija. Dopuštamo različiti mišljenja, ali ono što svakako ne želimo jest dati prostora onima koji vrijeđaju pa takve komentare brišemo, kako se drugi sudionici ne bi osjećali napadnuti i vrijeđani.

5. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Mi ljude koji su malo dalje od katoličke vjere upoznajemo s njom i oni sami kažu: "nisam znao da je to krivo i da nije ispravno". Sjećam se jednog teksta kojeg sam ja radio o mužu koji je sa suprugom bio na porodu i taj mu je događaj promijenio život, to su ta živa svjedočanstva koja se mogu naći na portalu a dotiču ljude duboko. Ako su svjedočanstva i iskustva povratka vjeri iz Hrvatske onda ona posebno dotiču čitatelja i dolazi do obraćenja. Ja znam koliko je Bitno.net mene formirao i koliko je utjecao na moju vjeru, koliko je utjecao na vjeru ljudi oko mene, koliko dan danas utječe na ljude koje dotiče. Mi imamo ljude koji šalju svoja svjedočanstva na sam portal jer nam vjeruju i žele da mi objavimo ta svjedočanstva. Oni vjeruju nama da ćemo

mi to kvalitetno odraditi i da će doći do velikog broja ljudi te na njih utjecati. Ja bih volio da je ponekad povratna informacija veća, a s druge strane svaki evangelizator rijetko vidi plodove svoga rada. No kad sjediš negdje i netko ti kaže koliko mu Bitno.net znači to je čudesno - no naravno da ima prostora za napredak.

6. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnih temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Hrvatski čitatelj, pod tim mislim nas sve, smo toliko zatrovani medijima, medijskom nepismenošću, medijskom nekritičnošću i lošim medijskim pisanjem da je stanje jako loše. Mi radimo na medijskom opismenjivanju i tu potpadaju oni ljudi koji čitaju a ne uključuju se toliko u rasprave. Problem je zasigurno u medijskoj pismenosti, jedan dio ljudi zasigurno ne zna čitati medije i navikao je da ih mediji lažu čime a priori negativno pristupaju medijskom sadržaju. Iz tog negativnog pristupa bude i žući i nervoze i svega jer ljudi nisu navikli, jer odbijaju sve što mediji pišu - uključujući nas. Ako se radi o zahtjevnijem tekstu o kojem moraš promisliti, s metaforom ili stilskim igrama, to ponekad za neke bude previše. Mi nastojimo provjeriti svaku informaciju trudeći se da one budu pravovremene, provjerene i točne. Počesto ispravljamo netočne informacija drugih medija o Crkvi. Ima ljudi koji čitaju samo Bitno.net da bi se informirali jer samo nama vjeruju. Mi smo jedno čisto novinarstvo, imamo jedan čist stil bez vrijeđanja i ljudi to prepoznaju. No bojim se da smo sitna riba da bi napravili veliku promjenu. No s druge strane kad si slab onda si jak. Krist je tu s nama i vjerujem da On radi puno veći posao nego mi sami.

7. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Mislim da pridonosimo recimo na području ekumenske suradnje. Ostvarili smo suradnju s jednim pravoslavnim blogom u Hrvatskoj. Među nama vlada međusobno poštovanje i uvažavanje. Međusobno prenosimo tekstove i ako smo mi nešto pisali o pravoslavlju i negdje nam se zalomila greška oni su nas ispravili kroz privatnu poruku. Pravoslavci i Srbi nas dosta čitaju. Imamo suradnju s portalom Pouke.org, pravoslavni portal s kojim smo u dobrim kontaktima, međusobno si čestitamo blagdanе i oni nas oduševljeno prate. Mi se u tom ekumenskom smislu trudimo otvarati suradnju s pravoslavicima. Stvari koje mi govorimo govorimo jasno što nedostaje u pravoslavnom pastoralnom radu i nema ga na takav način. Moja mama je iz Banja luke i ja sam često tamo i znam jako puno pravoslavaca među kojima vlada veliko vjersko neznanje. Neki su pravoslavci u nama prepoznali očito nešto vrijedno, jer u

konačnici nema velike razlike među nama - pogotovo kad se radi o moralnom nauku. Oni surađuju s nama, koriste nas i promiču jer mi dopiremo i do njihovih ljudi. Tako se otvara prostor za suradnju između nas i pravoslavaca. Mi bi čak mogli pokrivati i više tema te pripremamo razgovore s pravoslavnim episkopima no tu treba biti oprezan i pažljiv s kim i kako razgovarati. Pitanja rata su jedna tema a pitanja vjere i morala su druga tema. Uz to znali smo ugostiti autore koji imaju različita mišljenja o istoj temi. Imamo tako za primjer tekst Ivica Raguža koji je prozivan u Hrvatskim medijima, premda ga očito nisu pročitali, kojeg su komentirali sam Ivica Raguž, don Damir Stojić i mr. sc. Bruna Velčić s različitih stajališta. Uz to upali smo u raspravu s portalom Autograf kojeg vodi Drago Pilsel oko nekih tema koje su bile teološke naravi i mi smo im odgovorili.

8. Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora u Hrvatskoj?

Svakako ga obogaćujemo time što smo na kvalitetan način pokrili jednu zanemarenu nišu, a to je vjera koja je velikoj većini hrvatskog građanstva važna. Obogatili smo medijski prostor posebno "lijepim novinarstvom", pisanjem o pozitivnim temama, lijepim pričama, onome što ljude nadahnjuje, podiže, ohrabruje i izgrađuje... Trudimo se da naši tekstovi izgrađuju, u hrvatskom medijskom svijetu to nažalost nije čest slučaj... Mislim da je "izgrađivanje" ključno, ključnoj je kod filmova, kod glazbe, knjiga, arhitekture, pa tako i kod novinarstva. Dimenzija "izgrađivanja" dosta je zaboravljena općenito na današnjem Zapadu.

9. Što biste istaknuli kao pozitivne a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Bitno.net je kvalitetan i balansiran portal imajući na umu kroničan nedostatak ljudstva. Trenutno nas je četvero zaposlenih i desetak volontera, no oni pomažu koliko je u njihovim mogućnostima, a nama trebaju ljudi koji će odrađivati osam sati dnevno. Mislim da uspješno balansiramo popularne i stručne teme, između čitanosti i kvalitete, čitanosti i utjecaja. Od negativnih aspekata držim da trebamo napraviti daljnji korak da se Bitno.net prihvati kao reprezentativni glas Crkve u Hrvatskoj, ne institucionalne Crkve toliko koliko katoličkih vjernika. I da kada se piše o vjerskim temama konzultira Bitno.net npr. mislim da imamo najviše najtočnijih tekstova o papi Franji. Još jedna tzv. negativna stvar je nedostatak ljudstva. Bitno.net je i na tom području zreo za novi korak. Nama ne treba još jedan član već dva i to odmah. Oni će preuzeti naš rad, a mi koji smo tu duže ići ćemo raditi priče na terenu kako bi bili još aktualniji.

10. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Ili će propast ili će ići prema medijskoj kući. Za očekivati je da za pet godina imamo osam ili deset zaposlenika jer u protivno teško možemo odgovoriti izazovima koji su pred nama. Bitno.net ne može stagnirati, trebaju nam ljudi i kvalitetan novinarski kadar koji će tjerati portal na bolje, učiniti ga samoodrživim, još više prisutnim i utjecajnim, da nas se definitivno općenito uvažava kao vjerodostojan medij. U sklopu toga, mi moramo formirati ljude i novinare koji se bave vjerom, kako bismo i drugim medijima i drugim portalima bili glavni izvor informacija.

Intervju s Miodragom Vojvodićem - koordinatorom suradnika, voditeljem marketinga i Kluba prijatelja portala Bitno.net.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net.

Zovem se Vojvodić Miodrag, diplomirani sam teolog i na portalu sam od 2013. godine. Počeo sam kao vanjski suradnik - novinar, a vremenom sam postao i koordinator suradnika tj. svih onih koji pomažu u radu portala. To su u početku bili prevoditelji i voditelji Facebook stranica koje su u vlasništvu portala Bitno.net. Dakle, koordinacija svih onih koji na bilo koji način pomažu i sudjeluju u radu portala: vođenje Facebook, Twitter i Instagram stranica, prevoditelja. Također, voditelj sam marketinga i Kluba prijatelja portala.

2. Kako vidite misiju i viziju portala?

Smisao portala jest prvenstveno evangelizacijski. Koliko god taj pojam bio širok, rastezljiv ili ovisio o interpretaciji, on označava zadatak širenja Radosne vijesti. Prvenstveno unutar Crkve, onima koji su već evangelizirani ili im je potrebna ponovna evangelizacija u smislu "nove evangelizacije". Drugotni moment portala jest pristup onom širem krugu čitatelja koji nužno ne pripadaju Crkvi. Dakle, biti autentični crkveni portal u današnjem svijetu. Ne želimo upasti u zamku "elitističkog portala" ili poput nekih sekularnih portala, kao što su 24 sata, u senzacionalizam i žutilo. Niti jedna krajnost. Pokušati naći zlatnu sredinu, te biti autentični evangelizacijski portal. Ne zastupati neke svoje interese ili djelovati aktivistički, već jednom riječju biti crkveni. Pozvani smo djelovati u današnjem društvu koristeći sve mogućnosti koje nude suvremene tehnologije i mediji.

3. Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?

Najuže uredništvo okupljeno u uredu može se puno lakše dogovoriti oko tema koje treba obraditi. Mi ostali komuniciramo s njima preko Facebook grupe gdje raspravljamo, ako je oko određene teme potrebna dodatna rasprava. Tu se dogovara kakav pristup zauzeti, kako obraditi temu, kako ju prezentirati, da to bude i evangelizacijski i crkveno. Kod ozbiljnih tema podrazumijeva se konzultacija, dat će se neki prijedlozi i smjernice onome tko je zadužen za temu. Uvijek nastojimo reagirati, no ne na prvu već mirne glave. Za razliku od news portala Bitno.net pokušava pričekati i stati na loptu, vidjeti kakav pristup zahtijeva tema, skupiti što više informacija i tek onda donijeti vijesti i priču o onome što se događa. Ovo posebno vrijedi kada su u pitanju osjetljive teme. Suprotnost tome su lakše teme gdje nije potrebno gubiti

vrijeme na neke posebne dogovore, nego jednostavno svatko radi svoj posao i obrađuje teme u duhu misije i vizije samog portala.

4. Po čemu se portal Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija?

Bitno.net je iako to može zvučati oholo daleko najjači katolički portal i nemoguće ga je usporediti s nekim drugim katoličkim portalom ili stranicom. Teško je na tom području govoriti o nekoj konkurenciji. Mislim da uspijevamo zadržati sredinu, ne u relativističkom smislu, nego u onoj crkvenoj, vjerničkoj autentičnosti. Ne zastupamo partikularni interes i ne pristupamo temama navijački, već najbolje što možemo, kao vjernici i u duhu crkvenosti. Mislim da tu imamo prednost pred drugim portalima. Na drugu stranu ne skačemo na priču vruće glave. Vidim prednost u tom načinu pristupa, jer brzina ili klik nije na prvom mjestu već kvalitetna obrada teme i odgojna dimenzija. Da čitatelj koji pročita neki tekst ne dobije samo informaciju već i formaciju, iako i svaka informacija po sebi bila na određeni način formacija jer oblikuje čitatelja. Nastojimo u svaku vijest i objavu ubaciti i taj formativni dio.

5. Kakvo je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretan doprinos kao novinara?

Moje iskustvo je izuzetno pozitivno. Mislim da su ljudi prepoznali, posebno mladi koji su se angažirali oko portala, njegovu vrijednost i važnost i sami sebe izgradili kroz volonterski rad na portalu. Vjerujem da osjećaju kako cijela ta priča ima smisla, iako se trebalo odvojiti vrijeme i uložiti trud - takvo je bar moje iskustvo. Ja sam na portalu od 2013. godine i imam izuzetno pozitivno iskustvo u osobnom napretku kroz taj rad i čini mi se da ljudima koji nas prate i čitaju portal donosi puno u formativnom smislu. Postoji interes čitatelja za objavom tekstova, svjedočanstava ili otvorenost za suradnju na portalu. Nezahvalna je uloga uredništva koje treba filtrirati, pročitati i odgovoriti na velik broj e-mailova jer nas nema puno. Nije jednostavno svaki e-mail ili molbu dobro pročitati i svakome odgovoriti, posebno kada neki prijedlog ne odgovara sadržaju ili karakteru portala. No čitatelji očito prepoznaju važnost portala te žele da se određeni tekstovi objave. Uz tekstove koji nam stižu na portal javljaju se i volonteri koji su spremni pomoći i prevoditi tekstove za potrebe portala ili pomoći u vođenju Facebook stranica u vlasništvu portala. Svi oni žrtvuju svoje vrijeme što govori o tome da su prepoznali vrijednost portala u njegovom evangelizacijskom nastojanju.

6. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li kakve povratne informacije?

Na prvu mi pada na pamet ono što vidim preko društvenih mreža gdje ljudi komentiraju članke i raspravljaju u jednoj katoličkoj grupi na Facebooku gdje je bilo raznoraznih reakcija na rad portala i gdje je veliki dio komentara bio pozitivan. Čak i u onom dijelu gdje se pojavila kritika, vidjelo se da ljudi prepoznaju važnost portala. Bilo je prigovora na račun naslova ili određene jednostavnosti nekih tekstova, no kada se objasnilo razloge, ljudi su reagirali uglavnom blagonaklono i s razumijevanjem. Uvijek će biti onih koji su nezadovoljni jer imaju svoje mišljenje, tako da kritiku treba uzeti s dozom opreza. No većina kritika koje sam ja čuo bile su pozitivne, bilo da se radi o čitateljima ili ljudima koje svakodnevno susrećem. Mi nastojimo u pozitivnom smislu pratiti trendove koji se pojavljuju u medijskom svijetu. Jedno vrijeme je bilo popularno formirati naslov npr. "5, 10, 15 najvažnijih stvari koje trebate znati o...". U velikom broju svjetovnih medija iza takvog naslova skriva se površan tekst ili reklama, no na portalu Bitno.net iza takvog naslova, koliko god trivijalno zvučao, nikada se ne nalazi površan tekst. Nastojimo da svaki tekst koji objavimo bude sadržajan, odgojan, evangelizacijski.

7. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Nama je želja bila postati relevantan medij i u tom smislu pokriti koliko god je moguće više profila čitatelja. Pružiti tekstove koji su primjereni prvenstveno prosječnom vjerniku, kako mlađim tako i starijim generacijama – biti, odnosno pružiti svima sve - kako kaže sveti Pavao. Nastojimo povećati broj tekstova koji bi bili usmjereni čitateljima koji od portala imaju veća očekivanja, u intelektualnom smislu. U sadržaj portala stoga smo, osim uobičajenih članaka "portalskog formata", nastojali dodati tekstove koje smatramo dijelom "velikih tema". Ovdje se radi o bitnim i aktualnim temama koje smo nastojali obraditi na malo zahtjevniji način. Riječ je o dužim tekstovima s bilješkama... Nastojimo za svaki profil čitatelja pronaći onaj sadržaj koji će ga obogatiti u vjeri.

8. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnih temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Vjerujemo da razvijamo pozitivan kritički stav kod čitatelja. Moglo bi se i više no tu smo ograničeni ljudskim resursima tj. ima nas koliko nas ima. Bilo bi potrebno dodatno poraditi na okupljanju ljudi koji će znati reagirati na više aktualnih društvenih tema tj. stvarati sadržaj koji će biti formativan i omogućiti da se čuje autentični katolički glas o aktualnim temama. Povećanje broja suradnika u tom smislu doveo bi do još jasnijeg prepoznavanja portala kao onoga koji pruža autentični katolički glas u medijskom prostoru, te u konačnici pridonosi boljoj formaciji i kritičkom stavu prema aktualnim temama.

9. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Meni se čini da pridonosi, ali i da može pridonositi i više. Bilo je tema koje smo upravo mi plasirali u medijski prostor. Često su te teme su od strane svjetovnih medija bile jednostavno izignorirane ili se prilikom obrade teme ti isti mediji nisu referirali na Bitno.net. Prvi primjer koji mi pada na pamet je priča s Joškom Marušićem i filmom "Zašto su došli vlakom?" kojeg je većina sekularnih medija izignorirala. Činjenica je da je čitava priča aktualizirana upravo zahvaljujući portalu. Isto je tako bilo i sa slučajem Lidla te uklanjanjem križa s njihovih proizvoda gdje smo problem prvi donijeli u medijski prostor gdje je portal izignoriran pa čak i od krugova od kojih se to ne bi očekivalo. Čini mi se da se i dalje, unatoč činjenici da smo u medijski prostor unosili važne i aktualne teme, u brojnim medijima portal jednostavno nastoji izignorirati, premda je bilo i pozitivnih iskustava, koliko se sjećam, s Večernjim listom.

10. Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora u Hrvatskoj?

Mislim da u tome uspjevamo. Koliko god da smo specijalizirani katolički portali, te nam je samim time sužena tematika o kojoj možemo pisati, smatram da o onim temama o kojim pišemo da zaista ne patimo od nečega što bi se moglo okarakterizirati kao senzacionalizam, dodavanje žutula koje je već prisutno u medijskom prostoru, fokusiranje na skandale ili priče koje služe samo za povećanje broja čitatelja. Sve to nam nije cilj i vidim da čitatelji to prepoznaju, što je vidljivo i u komentarima na stranici. Ljudi prepoznaju da se ne ide na senzacionalizam, iako ponekad ima kritika na naslove. Smatram da su naši tekstovi lišeni senzacionalizma i žutula, čime sam portal doprinosi medijskom prostoru Hrvatskoj.

11. Što biste istaknuli kao pozitivne a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Pozitivan je sam portal i čitava priča iza njega. Ono što bi u određenom smislu bilo negativno jest činjenica da zasigurno možemo bolje. S jedne strane smo ograničeni mogućnostima i ne možemo ostvariti sve što bismo htjeli. U tom smislu prepoznajemo da nam možda još uvijek nedostaje, što je naravno vezano uz broj ljudi na portalu, relevantnost u smislu širine praćenja tema tj. pokrivanja svega što bi se htjelo pokriti i napraviti sve što bi se htjelo napraviti. Želja nam je biti još relevantniji, još snažniji i u sadržajnom smislu bogatiji. Mislim da unutar granica svojih mogućnosti radimo najbolje što možemo, ali da postoji prostor za napredak.

12. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Nadam se da će i dalje biti prisutan u medijskom prostoru i na višoj razini u odnosu na ono što trenutno radimo, a što sam prije rekao. Nadam se da će i financijski dio priče još bolje krenuti što će omogućiti angažiranje još više ljudi i suradnika na portalu koji bi onda osim satisfakcije zbog suradnje s portalom biti i honorirani za svoj angažman. Vjerujem da će portal napredovati u broju suradnika, broju sadržaja, tema koje će plasirati i priča koje će pratiti. Potreba za portalom će i dalje postojati, a vjerujem kako će ona vremenom još više rasti s obzirom na dolazak novih generacija i razvoj medija i društvenih mreža.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net?

Ja sam Anto Mikić. Docent sam na Odjelu za komunikologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta (dalje: HKS) i trenutno obnašam službu zamjenika pročelnika tog odjela. Na HKS sam zadnjih pet godina od 2017. godine. Prije toga sam bio glavni urednik Hrvatskog katoličkog radija (dalje: HKR), u kratkim intervalima i vršitelj dužnosti ravnatelja kada su se događale određene interne promjene. Na HKR-u sam proveo gotovo 20 godina svoga života. Prije nego što sam postao glavni urednik, bio sam urednik informativnog programa, a prije toga član informativne redakcije HKR. Prije nego što je HKR nastao bio sam novinar IKA-e, vanjski suradnik, a kratko prije pokretanja HKR-a i stalni zaposlenik. Osim djelovanja u IKA-i i na HKR-u, koje je obilježilo moj novinarski život, surađivao sam s drugim medijima. Znao sam biti kolumnist i komentator nekih svjetovnih medija. Bio sam dvije - tri godine kolumnist nedjeljnog izdanja *Jutarnjeg lista*, a prije toga četiri - pet godina kolumnist *T-portal-a*. Povremeno sam surađivao i stvarao za *Glas Koncila*, ponekad za *Veritas*. Davno prije u studentskim danima, kada sam se počeo baviti novinarstvom, surađivao sam na Otvorenoj televiziji gdje sam bio član redakcije jedne emisije. Poslije toga radio sam kao novinar, vanjski suradnik, za jedan prilog inozemnog izdanja *Večernjeg lista* tiskanog u Frankfurtu, koji je bio namijenjen iseljenicima, a zvao se *Dom i svijet*. Teško mi je zbrojiti, ali imam zasigurno više od 25 godina novinarskog iskustva i 20-ak godina akademskog iskustva s obzirom da sam prije djelovanja na HKS-u, 15-ak godina, bio vanjski suradnik na Hrvatskim studijima gdje sam držao vježbe iz kolegija Radijsko novinarstvo. Inače sam po osnovnoj vokaciji teolog, a nakon tog sam završio poslijediplomski studij Hrvatske kulture i doktorirao sam na temi koja je vezana za povijest crkvenih medija, odnosno uz povijest *Glasa Koncila*. Obradio sam prvih 10 godina njegova djelovanja, njegovu recepciju i ulogu u tadašnjoj Crkvi i društvu. To mi je, uz radijsko novinarstvo, ostao središnji znanstveni i istraživački interes – povijest katoličkih medija na hrvatskim prostorima tijekom 20. stoljeća.

Na portal Bitno.net sam došao početkom 2020. godine na poziv osnivača portala i predsjednika Centra za cjelovit razvoj, koji je nakladnik portala, Petra Balte. U trenutku kad je postalo jasno da će njihov dotadašnji glavni urednik morati napustiti tu službu zbog odlaska u Poljsku, pozvan sam na razgovor gdje mi je predloženo da ja preuzmem njegovu ulogu. Moj angažman na portalu je „vanjski“ - nisam stalni zaposlenik Centra ili Bitno.net-a, već njegov vanjski, honorarni, suradnik. Unatoč tome u svakodnevnom sam kontaktu s članovima uredništva,

novinarima i komuniciramo svim dostupnim digitalnim i klasičnim kanalima. Imamo redovite kolegije gdje raspravljamo o temama koje su obrađene i kojima se kanimo baviti u narednom periodu. Inače sam mislio, kad sam odlazio sa HKR-a, da odlazim i iz novinarstva i da ću se moći u potpunosti posvetiti svojim akademskim interesima, no i u tom se slučaju potvrdila izreka: „jednom novinar uvijek novinar“. Čini se da je nemoguće u potpunosti ili barem djelomično izići iz svijeta novinarstva, nakon što se jednom u njega uđe, no to u kombinaciji s mojim osnovnim poslom komunikologa, profesora novinarskih kolegija na HKS-u, nije nikakva mana već prednost. Svojim studentima, dakako, nastojim prenijeti i teoretska znanja, teoriju koja stoji iza komunikologije kao znanosti i novinarstva kao podteme unutar šire teme komunikologije. No, osim teorije studentima nastojim prenijeti znanja iz same prakse, iz pozicije urednika jednog internetskog portala koji se bavi jednom „uskom“, vjerskom tematikom na način koji je u potpunosti prilagođen suvremenoj komunikaciji na internetu. S druge pak strane, kroz kontakte sa studentima mogu uočiti i medijske navike i potrebe generacija koje tek dolaze, pa na vrijeme uočiti promjene koje je potrebno ugraditi u prilagodbu portala toj novoj publici, kako u njegovim formama, tako i u sadržaju. U konačnici, zadovoljan sam svojim prisustvom na Bitno.net-u i atmosferom koja u toj redakciji vlada. Riječ je uistinu o skupini entuzijasta koji, unatoč tome što su godinama na tom portalu, nisu izgubili one početne motive koji su ih na taj portal doveli. Uz to, svi smo skupa i poučljivi, otvoreni za usvajanje novih znanja i vještina, pa i za daljnji rast kako u vjerskom, tako i u profesionalnom smislu.

2. Kako vidite misiju i viziju portala?

Prije nego što sam došao na Bitno.net, aktivno sam pratio rad tog portala. Kao urednik HKR-a svakodnevno sam pratio druge vjerske, katoličke i druge medije jer mediji, znate i sami, utječu jedni na druge. Mediji često prenose sadržaj jedni od drugih, a ukoliko ih ne prenose često budu potaknuti sadržajima koje su vidjeli u drugim medijima, pa se sami pozabave tom tematikom. I kao urednik HKR-a cijenio sam doprinos koji portal Bitno.net daje hrvatskoj, katoličkoj, vjerničkoj medijskoj sceni. Već sam i tada uočio kako je Bitno.net drugačiji od većine tadašnjih vjerskih portala, koje sam u to vrijeme pratio. Ponajprije po svom profesionalnom pristupu koje je od prvog dana njegovao. Vidjelo se da to nije samo volonterski projekt s ljudima koji, kad stignu, nešto napišu usput ili prenesu, nego da iza toga stoji jedna ozbiljna organizacija u novinarskom smislu, redakcija čiji su članovi u potpunosti angažirani upravo na tome projektu. Drugo što sam uočio već i „izvana“, a u to sam se uvjerio kada sam došao na Bitno.net, da su u toj redakciji angažirani vrsni profesionalci: ljudi koji dobro poznaju novinarski zanat, koji su

taj zanat učili, studirali novinarstvo ili imaju prethodno novinarsko iskustvo u drugim medijima te da po pitanju novinarskih pravila znaju svoj posao. Znaju što je vijest, što izvješće, što je dobra reportaža, kako opremiti tekst a da on u „digitalnoj areni“ dođe do čitatelja, bude prepoznat i čitan. Riječ je o jednoj „živahnoj“ redakciji, sastavljenoj od ljudi koji su uistinu zainteresirani za ono što rade i imaju potrebna znanja taj svoj interes pretočiti u kvalitetni novinarski proizvod.

Misija i vizija portala nije se mijenjala s mojim dolaskom. Bitno.net je ostao portal koji se bavi vjerskom tematikom, ali u širem smislu te riječi. Nije riječ o portalu koji se bavi vjerskom tematikom shvaćenom na institucionalni način, kao da bi iza portala stajala neka službena crkvena institucija ili neka zasebna udruga koja promovira određenu duhovnost ili tematiku. Riječ je o jednom portalu iza kojeg stoji laička duhovnost i jedna skupina vjernika laika. Oni iz osobne vjerničke formacije, koju su primili i na temelju vlastitoga vjerničkoga identiteta žele doprinijeti misiji Crkve u širem smislu te riječi. Ponajprije se to donosi na evangelizacijsko poslanje Crkve. Ako ćemo govoriti o kategorijama koje su aktualne zadnjih desetljeća onda se tu radi o „novoj evangelizaciji“. Portal Bitno.net karakterizira unutarnja raznolikost njegovih članova, tj. novinara. Oni ne njeguju isti tip duhovnosti u svom osobnom životu: neki su skloniji karizmatiskim oblicima, a drugi tradicionalnim oblicima duhovnosti, neki obnovljenoj duhovnosti na temeljima II. Vatikanskog koncila... dakle postoji unutarnji pluralizam unutar redakcije (kao što postoji i velika pluralnost unutar Katoličke Crkve) koji se onda očituje i u pluralnosti njegovih sadržaja. Portal, dakle, nije usko „sektaški“ usmjeren, već ima široku lepezu sadržaja koji nudi. Njegova misija je doći do konkretnoga čovjeka koji je zainteresiran ili barem nije zatvoren za vjerske teme u širem smislu te riječi – pri tome ne mislim samo na teološke/duhovne sadržaje, nego na vjeru koja u pravom smislu te riječi oblikuje ljudski život. Nastojimo obraditi sve teme u kojima suvremeni čovjek ima potrebu istraživati i nastojimo pokriti eventualne nedostatke koje vjernik u svom vjerničkom znanju nije primio. Svjesni smo da velik broj vjernika u Hrvatskoj nije primio adekvatnu vjerničku formaciju ili se ista zadržala na površnoj razini, „vjeronauka do krizme“. Mi svojim radom nastojimo nadopuniti vjersku formaciju, dati koristan sadržaj ljudima koji imaju interes za produbljivanje svog vjerskog znanja i vlastitim formativnim sadržajem utjecati na vjerničku formaciju u duhu kršćanske antropologije. Želimo biti potpora onima koji žele rasti u svojoj vjeri u mnogostрукim oblicima u kojima se ta vjera očituje i može se očitovati.

3. Jesu li se dogodile promjene u strukturi portala od vašeg dolaska?

U bitnome ne, redakcija je ostala slično posložena kao što je bila ranije. Na čelu je glavni urednik čiju funkciju trenutno obnaša moja malenkost, za tekuću organizaciju i provedbu zadužena je izvršna urednica Rašeljka Zemunović, u čemu joj pomaže Tino Krvavica, a redakciju čini nekoliko novinara (Ivo Džeba, Matija Štahan, Irena Vukčević i Miodrag Vojvodić) koji pokrivaju razne teme i potrebe na portalu. Nisu svi novinari na portalu zaposleni na stalo radno vrijeme, jedan od njih je na pola radnog vremena.

Što se tiče unutarnje organizacije ja jesam unio neke manje promjene na način da smo uveli smjenski rad i tako produžili dnevno vrijeme djelovanja redakcije. Znamo kako za novinare nema radnog vremena pa smo ponekad prisiljeni reagirati kasno navečer i izvan radnog vremena, kako već događaji diktiraju, no s mojim dolaskom uveli smo smjenski rad tako da smo na portalu prisutni od ranih jutarnjih sve do večernjih sati. Sve ostalo je, manje ili više, „naslijedeno“ i nije bilo prekida u strukturi, temama koje portal pokriva, postojećem kadru i sl. Nitko nije otišao s portala otkada sam postao glavni urednik. Doduše, teološki urednik Petar Nodilo zadnjih se mjeseci povukao sa svog mjesta zbog dodatnih obveza: on je i glavni urednik *Glasnika Srca Isusova i Marijina* te je preuzeo i druge obveze u izdavačkoj djelatnosti svoje redovničke zajednice.

U uređivačkoj politici nije došlo do radikalne promjene. Bilo je blagih korekcija što zbog objektivnih što zbog subjektivnih razloga. Pandemija je objektivan razlog nekih promjena u uređivačkoj politici, kao i potresi u Zagrebu i okolici. Također sam nastojao integrirati neke promjene u rad portala Bitno.net utemeljene na mojih zaključcima iz iskustvu rada nekih ranijih medija kroz povijest te njihovim pozitivnim i negativnim iskustvima. Temeljni smjer Bitno.net-a je ostao nepromijenjen i mislim da će ostati takav sve dok portal bude postojao.

4. Kako je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretni doprinos kao glavnog urednika na portalu?

U uređivanju portala angažiran sam svakodnevno, nekada i nekoliko puta dnevno. Premda sam očekivao da ću biti više autorski prisutan na portalu, to se u ovom periodu nije uspjelo ostvariti onoliko koliko sam planirao – svakako nedovoljno za moje osobne želje i potrebe portala. Sam portal u konačnici ima potrebe za većim brojem autorskih tekstova nego što smo mi u sadašnjem trenutku u mogućnosti isporučiti. Svakodnevno sam angažiran kao glavni urednik premda ne sjedim s ostalim članovima uredništva u istoj redakciji. Zbog pandemije smo morali neko vrijeme odustati od fizičke redakcije i sve smo radili *online*, no konačno smo se ponovno vratili natrag u ured gdje se redovito sastajemo na uredničkim sastancima. Moja uloga je prije svega

koordinatorska i „strateška“. Glavni mi je zadatak donositi odluke o nekim spornim ili dvojbenim temama oko kojih dvojimo trebamo u njih ulaziti ili ne. Tada kao redakcija otvoreno i slobodno raspravljamo, ali na kraju glavni urednik treba donijeti odluku da li se nešto prati ili ne. No, i glavni urednik pritom ima potrebu i obvezu pružiti argumente za svoje stavove i odluke, i moram priznati da su moji argumenti u najvećoj mjeri uvažavani od strane uredništva, kao što i ja vrlo rado prihvatim argumente drugih članove uredništva, pa čak i odustanem od neke svoje početne namisli ukoliko me se argumentima uvjeri da u to ne bismo trebali ići. Svakodnevno raspravljamo preko jedne digitalne platforme u kojoj „brusimo“ svoje stavove.

5. Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?

Što se uređivačke koncepcije tiče, ona proizlazi iz misije i vizije samog portala: biti pouzdana potpora ljudima u njihovoj izgradnji i produbljivanju odnosa s Bogom, bližnjima i samima sobom. Portal to čini kroz različite vrste medijskih sadržaja, kako onih informativnih - vijesti i izvješća, reportaža, intervjua ..., tako i onih formativnih – izvatke iz pojedinih knjiga, molitvene tekstove, svjedočanstva, savjete u odgoju i međuljudskim odnosima ... Članci su prilagođeni različitoj publici, od one koji se zadovoljavaju kraćim formama i manje zahtjevnim tekstovima, pa sve do povremenih teoloških nizova za one koji „žele znati više“. Premda Bitno.net nije i ne želi biti „službeni“ crkveni portal, on se svojom uređivačkom politikom ipak nastoji „ugraditi“ u poslanje Crkve, te njeguje vjernost crkvenome nauku.

Što se pak „novinarskih“ standarda tiče, u njima smo si zadali dosta visoke kriterije: oslanjanje na pouzdane izvore, poštivanje autorskih prava u odnosu na sve tekstove i druge materijale koje preuzimamo, provjeravanje tvrdnji i činjenica koje u svojim tekstovima iznosimo, uključivanje i „druge strane“ u slučajevima kad je to potrebno ... Osim tih i sličnih sadržajnih, i u pogledu forme nastojimo njegovati relativno visoke kriterije objavljujući tekstove koji stilski odgovaraju cjelini portala, koji su jezično provjereni i dorađeni, te koje se prije objave pažljivo oprema naslovima, podnaslovima, fotografijama ...

6. Po čemu se Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija?

Krenut ću od nečega što nije vidljivo izvana. Radi se o entuzijazmu kojeg sam na Bitno.net-u susreo, a kojega vrlo rijetko vidim u drugim redakcijama u kojima sam djelovao. Uistinu, novinari Bitno.net-a svoj posao doživljavaju kao svoje vjerničko poslanje, a ne samo kao svoj profesionalni angažman. Usporedba sa svjetovnim medijima je teška jer se radi se o portalima

općeg tipa, uglavnom *news portalima*. Bitno.net to nije, on nije isključivo *news portal* premda barem polovicu našeg sadržaja sačinjena čine vijesti iz određenog područja života Crkve. Pri tome ne mislim samo na institucionalne strukture već i obične vjernike. Nas zanima i život neke udruge iz krila Katoličke crkve, nekog molitvenog pokreta, pa čak i nekih istaknutih vjernika pojedinaca ukoliko njihova priča može posvjedočiti važnost katoličke vjere i ohrabriti čitatelje na življenje iste.

Ako se uspoređujemo s portalima iza kojih ne stoji Katolička crkva tu smo jednostavno profesionalniji u svakom smislu te riječi. Imamo zaposlene novinare koje rade samo za taj portal, kojima je to posao, novinare koji su učili svoj novinarski zanat kroz svoje školovanje i iskustvo. Nismo tu kako bismo samo prenosili nečiji tuđi sadržaj već dosta sadržaja i samostalno kreiramo. Također ostvarujemo suradnju koja je institucionalne naravi, kroz potpisane ugovore i dobivene suglasnosti od brojnih stranih katoličkih vjerskih portala, za prevođenje i korištenje njihovih sadržaja, koje mi potom nudimo vjerničkoj (ali ne i samo njoj) publici u Hrvatskoj. Što se tiče usporedbe s medijima Hrvatske katoličke mreže te portalima drugih crkvenih institucija, tu nas prije svega razlikuje činjenica da smo laički. Niti smo tražili, niti smo dobili, neko službeno odobrenje nekog crkvenog tijela za ono što radimo. Pri odabiru tema nemamo nikoga iznad sebe da bi se morali koordinirati s njime već odluke donosimo samostalno. Moram primijetiti, a to sam vidio prije nego što sam došao na Bitno.net dok sam radio još na HKR-u i sudjelovao u stvaranju Hrvatske katoličke mreže, Bitno.net je u mnogim segmentima nadahnuće drugim katoličkim medijima. Ovo se odnosi na teme koje otvara, rubrike koje ima, sadržaje, formu kojima su ti sadržaji predstavljeni itd. Smatramo da s Bitno.net imamo dobar model i drago nam je da drugi to vide, prepoznaju i preuzimaju bez obzira radi li se o službenim ili neslužbenim katoličkim medijima. Drago mi je što smo vjerničku tj. vjersku tematiku uspjeli etablirati kao zanimljivu i relevantnu za svjetovne medije. Dosta često i njima poslužimo kao izvor i nadahnuće pri otvaranju nekih aktualnih tema. Ponekad nas citiraju, rjeđe i ne, ali drago nam je da smo kao portal djelovali ne samo na čitatelje što vidimo kroz njihove reakcije, već da djelujemo i na oblikovanje medijskog života u Hrvatskoj. Bitno.net je uistinu bio prvi portal koji je pristupio vjerničkoj tematici na način da je ušao u „poslovni“ model kako bi se bavio isključivo time. Drugi su to radili volonterski ili po „službenoj dužnosti“.

7. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li kakve povratne informacije?

Povratne informacije su svakodnevna pojava kod nas i to ne u pojedinačnim već u vrlo brojnim slučajevima. Imamo otvorene digitalne linije komunikacije gdje nas čitatelji kontaktiraju s pohvalama, pitanjima, sugestijama, pa čak i konkretnim priložima koje povremeno objavimo ako zadovoljavaju visoke profesionalne standarde po pitanju kvalitete koje smo za portal postavili. Reakcije su mahom pozitivne, no bilo je i dosta kritika, osobito kroz doba pandemije. U to doba pandemije smo zauzeli jedan stav koji je odgovarao porukama i uputama crkvenih vlasti, ne samo zbog toga što je to bio službeni stav, već i zbog toga što je to bilo većinsko uvjerenje članova redakcije. Pandemiji je trebalo pristupiti otvoreno, poštujući razlike, medicinsku struku, ali i oprezno obzirom na sve što je o toj bolesti, mjerama, cjepivima ... dolazilo putem različitih kanala, to je vrijeme bilo obilježeno i značajnom količinom uznemirujućih, lažnih, manipulativnih tvrdnji kojima smo bili obasuti sa svih strana, a od kojih su neke bile nekritički prihvaćene u dijelu vjernih sredina, čemu smo svi proteklih mjeseci i godina bili svjedoci. Pojedine mjere, koje su se ticale crkvenog i liturgijskog života, nailazile su i na značajan otpor. Mi smo zauzeli poziciju da uvažavamo medicinsku struku, uvažavamo poruke i stavove službene Crkve i njezinih predstavnika o toj temi i tu smo jednostavno naišli na nerazumijevanje, pa čak i ljutnju, jednog djela naše publike. To je bilo razumljivo, obzirom na prijepore koje je tema pandemije i inače donijela u javni, pa i u privatni život mnogih od nas, i nismo to shvatili tragično, no ponekad je ta ljutnja dovela i do odustajanja dijela čitatelja od praćenja našeg portala... no došli su neki drugi čitatelji, a život portala ide dalje.

Brojne su poruke, komentari čitatelja kroz društvene mreže, pa i na osobnim razinama ljudi koji nas poznaju i znaju gdje radimo. Ljudi iz Crkve, biskupi i svećenici s kojima se susretnemo, znaju reagirati, komentirati i propitivati zašto smo pustili ovo ili ono, ali u većini tih reakcija nisam primijetio da nas bilo tko doživljava kao nekoga u koga se ne može imati temeljno povjerenje, u smislu naše crkvenosti, profesionalnosti, stručnosti, pravovjernosti i u krajnju ruku koristi koju Crkva i vjernici u Hrvatskoj imaju od našeg djelovanja i deset tisuća članaka objavljenih na našem portalu. Dio naših sadržaja transformiramo na nove društvene mreže poput *Instagrama* i sad već *TikToka* kao i nekih drugim platformi kako bismo došli do mlađih generacija. Vjerujem da imamo kvalitetan sadržaj i bilo bi šteta ne učiniti ga dostupnim publici koja tek dolazi. Ovo je izazov koji nas u budućnosti tek čeka, jer portal kao takav – premda digitalan – postaje „zastario“ novim generacijama mladih. Promjene su sve brže i premda mi ne želimo i nećemo odustati od forme portala, ne možemo ostati samo i isključivo na portalu kao obliku komunikacije. Trebat će neke naše tekstove pretvoriti u kratke video uratke, slikovne poruke i sl. kako bi doprli do mladih, nenaviknutih na tekstualne sadržaje. Često nam se zna

desiti da drugi preuzmu sadržaj s portala, pa onda izbrišu naš logo i sadržaj koriste i dijele kao svoj. Ovo nije u redu jer u svaki medijski sadržaj smo uložili nešto novca, energije i vremena. No opet, nije nam ni jako krivo jer je bitnije da taj sadržaj dođe do što šire publike. Izazovi naše budućnosti su u skladu s misijom Katoličke crkve – kako polog vjere primljen od utemeljitelja Isusa Krista, u novom vremenu, „utjeloviti“ u novim oblicima komunikacije.

8. U kojoj se mjeri ostvaruje suradnja portala Bitno.net s crkvenim institucijama ili privatnim osobama?

Ja sam u svom radu dosta vremena proveo u službenim crkvenim institucijama i poznajem velik broj biskupa, svećenika, redovnika, redovnica i drugih nositelja različitih crkvenih službi i često do mene privatno zna doći neka pohvala ili pitanje ili sugestija. Nikad u tome nisam osjetio zlu krv ili ljutnju ili nekakav nedostatak povjerenja u našoj međusobnoj komunikaciji kada je riječ o crkvenim institucijama. Ponavljam, mi smo laički portal. Do sada nismo tražili, niti dobili, institucionalnu materijalnu potporu crkvenih tijela ili institucija. Znaju nas privatno, više nego institucionalno podupirati neki župnici, neke redovničke zajednice, ali sve to kroz Klub prijatelja i podupiratelja portala Bitno.net, kao što to čine vjernici laici potaknuti nutarnjom potrebom. Ono u čemu postoji velika razina suradnje Bitno.net-a i službene Katoličke crkve jest u tome što naše sadržaje mnoge institucije unutar Crkve koriste u svom pastoralnom djelovanju. Nerijetko dobijemo molbu ili odobrenje da neki naš tekst bude uvršten u vjeronaučne materijale, priručnike, digitalne platforme koje se bave poučavanjem djece kroz školski sustav i sl. Vidim da nas dosta često prenose neke župe, redovničke zajednice. Znam da mnogi mole za nas i na tome smo zahvalni. Tako da postoji interakcija između nas i službenog dijela Crkve, ali ona nije službena, nije ograničavajuća s naše ili njihove strane. Mi komuniciramo i otvoreni smo za buduću suradnju, ali opet na taj način da oni nisu naši osnivači i da je naša uređivačka politika stvar naše osobne prosudbe. Suradnici su nam i neki svećenici i redovnici, objavljivali smo tekstove biskupa koji su nam se sami javili, radili intervju s nekima od njih i ostajemo trajno otvoreni za suradnju.

9. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Već smo nešto govorili o tome. Naši sadržaji koriste službenim tijelima Crkve i pojedincima u pastoralnom djelovanju na terenu. Ali i bez toga, jasno je da mnogi naši tekstovi u sebi imaju vrijednost evangelizacijskog poslanja, jer što je drugo evangelizacija nego poučavanje ljudi ispravnom življenju katoličke antropologije, u duhu kršćanske antropologije. To nam je dosta važno. Gledanje na čovjeka kao na Božje stvorenje. Ili, na primjer, svjedočanstva koja

donosimo na našem portalu. U takvim tekstovima prenosimo kako je vjera promijenila život pojedinaca ili im pomogla da prebrode teške životne trenutke. Evangelizacijom možemo shvatiti i, primjerice, nagovore fra Ante Vučkovića ili neka tumačenja crkvenih istina, kao i odgovore na dvojbeni ili osjetljiva pitanja... Mi smo svojevrsni „katekizam“ – ne doduše napisan od strane nekog službenog tijela, ali svakako nadahnut katoličkim naukom - koji se stalno dopunjuje i odgovara na temeljna pitanja pred izazovima vjere i nevjere. Evangelizacija je razlog zbog kojega je nastao Bitno.net i od nje je neodvojiv. Teško mi je bilo koji naš segment istaknuti kao osobito evangelizacijski za razliku od nekog drugog segmenta. Cjelokupni naš sadržaj je pastoralno evangelizacijski usmjeren.

10. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnim temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Mi naše čitatelje shvaćamo kao izuzetno važne partnere u našem djelovanju. Ne doživljavamo ih kao nedozrele ili nekritične ljude kojima bismo mi trebali „uliti“ neke sadržaje u njihove glave. To nije način našeg djelovanja. Mi djelujemo konstruktivno i dijaloški u odnosu na naše čitatelje i bilo kakva nekritičnost ne dolazi u obzir. Svi naši tekstovi su tekstovi otvorenog tipa. Oni ne daju samo odgovore na neka pitanja, već istodobno otvaraju nove perspektive i pitanja. Mi ih ne doživljavamo kao „Sveto Pismo“ ili dogmu, završnu riječ o nekoj određenoj temi. Svi su naši tekstovi nedovršeni i svi oni s vremenom doživljavaju nova izdanja. Mi se istim temama uvijek bavimo iznova jer i mi sami dolazimo do nekih novih spoznaja i informacija. Nekad se javlja potreba da već obrađenu temu ispričamo na neki novi način, kroz neku drugu „priču“. Uvijek računamo na kritičku svijet naših čitatelja, dapače, naše tekstove na čitaju samo izrazito aktivni vjernici. Znam da nas čitaju kritičari Crkve, nevjernici pa čak i protivnici Crkve te nas citiraju, pogotovo na društvenim mrežama, ponekad da bi se narugali, a ponekad kako bi dali za pravo nečemu što smo iznijeli u svojim tekstovima. Mi smo kritički u onom najpozitivnijem svjetlu te riječi. Ako netko od nas očekuje da ćemo postati napadački u odnosu na Katoličku crkvu jer bi nam to donijelo klikove, onda ćemo ga morati „razočarati“, što dakako ne znači da ne otvaramo neke osjetljive teme unutar Crkve. Osuđujemo neke štetne pojave koje smo uočili a događali su se unutar Crkve zadnjih godina, desetljeća ili stoljeća. Pritom ne radimo optužnice, niti potjernice, ne radimo hajke na svom portalu, ali kritički progovaramo o negativnim pojavama u Katoličkoj crkvi. Papa nas sam poziva da se pokajemo za neke grijeh Katoličke crkve kroz povijest. Neki grijesi traju i danas i mi na portalu ne bježimo od njih, pri čemu se pozivamo na jasne i pouzdane izvore i utemeljene argumente i dokaze. Također

očekujemo kritičnost od naših čitatelja, da reagiraju na naše tekstove. Rado uvažimo njihove kritike i ispravimo ono što smo eventualno previdjeli ili propustili navesti.

11. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Bilo je dosta tema gdje se na portalu otvorila polemika oko aktualnih tema. Nedavno smo otvorili dijaloški prostor za raspravu oko teme je li katolička teologija u Hrvatskoj (još uvijek) aktualna ili ne. Sama rasprava vodila se na visokoj razini i argumentirano. Mi svakako nastojimo otvarati prostor za dijalog, međutim moram primijetiti da sadašnja vremena nisu sklona dijalogu. Čak i unutar Katoličke crkve pomalo gasne taj interes, ako je ikad i bio znatno izražen, za otvaranjem unutarcrkvenog dijaloga u najširem shvaćanju ove riječi. Velika je šteta da je tako i meni je osobno žao jer znam kolika je vrijednost crkvenog dijaloga za njezini unutarnji rast. Kao da živimo u vremenu u kojem svi smatraju da imaju konačna znanja o pojavama koje nas okružuju. Rijetko tko danas više ne uočava potrebu za dijalogom kao prilikom za osobni rast i preispitivanje vlastitih stavova suočenih s drugim. Mi bismo željeli puno više dijaloške forme i tekstova na našem portalu i često nudimo nekim pojedincima da napišu tekstove o temama u kojima su stručnjaci te pokrenu dijalog o unutarcrkvenim i vjerskim temama. Međutim, često pritom ne uspijevamo te i mi sami osjećamo nedostatak takve vrste tekstova na portalu. Ako taj nedostatak uočavaju i čitatelji, volio bih da znaju da to nije plod neke naše zatvorenosti, već objektivne poteškoće u kojoj sve teže pronalazimo sudionike za dijalošku formu razgovora i otvaranje aktualnih unutarcrkvenih tema. Rado bismo da se to promijeni i dajemo sve od sebe. Nekad to uspije, ali nekad ne.

12. Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora u Hrvatskoj?

Nešto sam o tome prethodno govorio, no ponovo bi istaknuo određene točke. Mislim da Bitno.net postavlja standarde u vjerskom novinarstvu po pitanju sadržaja i forme. Neke rubrike inicijalno su nastale na portalu Bitno.net, a potom su ih preuzeli i drugi, naknadno pokretni mediji i portali. Slično je i sa stranim izvorima, koje je najprije „otkrio“ Bitno.net, a danas ih uobičajno koriste i mnogi drugi. Slično je i s odgovorima na neka praktična pitanja vjernika vezanih primjerice, uz primanje nekih sakramenata ili moralna pitanja i sl. Sve su to bili pionirski pothvati Bitno.net-a, a onda su malo po malo došli i na druge katoličke portale koji su nastali kasnije ili su se reformirali, dijelom i po uzoru na Bitno.net. Već po tomu smo „stvorili“ jedan novi „tip“ novinarstva, kako po pitanju formi, prilagođenih digitalnom svijetu, tako i po

pitanju pojedinih sadržaja koji su, dijelom i zaslugom Bitno.net-a, postali, „medijski relevantni“.

Postojanje Bitno.net-a, kao najčitanijeg vjerskog portala u Hrvatskoj i na hrvatskom jezičnom prostoru uopće, čitateljima daje nam priliku da provjeravaju istinitost i utemeljenost nekih tvrdnji koje o Katoličkoj crkvi i vjeri pronalaze na svjetovnim portalima koji su nerijetko vrlo površni i neprijateljski orijentirani prema Crkvi i vjeri. Dajemo priliku našim čitateljima da negdje ipak nađu drugačije informacije o određenoj pojavi, fenomenu ili vjeri kao takvoj. Bitno.net predstavlja svojevrsno širenje ponude na medijskoj sceni. Kao komunikolog, a ne samo kao glavni urednik portala, smatram kako, da parafraziram jednu poznatu izreku „da Bitno.net ne postoji, trebalo bi ga izmisliti“. Medijskom prostoru u Hrvatskoj u trenutku pokretanja Bitno.net-a trebao je jedan portal koji je slobodan, neovisan o bilo kojoj političkoj ili ideološkoj opciji, oglašivaču ili drugoj utjecajnoj skupini, a ima znanja, ljudi i resursa baviti se slobodno vjerskom tematikom. Čini mi se da Bitno.net uistinu korigira djelovanje svjetovnih portala kojima također nedostaju pouzdani izvori informiranja. Oni često površno pišu jer ne mogu doći do sugovornika u Katoličkoj crkvi, ali danas znaju kako ne mogu više bilo što napisati o vjeri, a da to bude završna riječ. Uvijek mogu očekivati da će netko, poput Bitno.net-a, na njihov sadržaj otvoreno ili posredno reagirati te se pozabaviti konkretnom temom ako istu nisu obradili pošteno i profesionalno.

13. Što bi istaknuli kao pozitivne, a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Pozitivna je, smatram, jedna zdrava duhovnost koju Bitno.net širi kroz svoje tekstove. Zdrav, racionalan, ne samo vjernički, pogled na stvarnost, duhovnost, vjeru, svijet, obitelj, druge ljude i događanja u svijetu. Uredništvo je fokusirano na racionalan i zdrav pristup, a izbjegavaju se štetni, fatalistički, pesimistični ili naivno optimistični pogledi na svijet. Bitno.net se drži svojeg puta kad je u pitanju pristup obradi konkretnih tema, ne svrstava se u tabore ili neke „sekte“. Nije nam teško promovirati različite oblike duhovnosti unutar Katoličke crkve. Nisu nam neprijatelji niti tradicionalisti, liberali, niti prošli ni pretpošli papa, ne idemo „za“ jedne, a „protiv“ drugih ni u svijetu ni unutar Katoličke crkve. Pozitivna je svakako velika briga koju novinari Bitno.net-a posvećuju istinitosti tj. utemeljenosti informacija koje objavljuju. Do krajnjih se granica provjerava svaki izvor u slučaju osjetljivih i/li dvojbenih tema. Svaka informacija koju objavljujemo se detaljno promišlja i provjerava. „Svega“ smo imali na Bitno.net-u ali, koliko pamtim, još nismo imali zahtjeva za ispravkom netočnih informacija. Prednost Bitno.net-a u odnosu na neke druge i je i njegova prilagodljivost, mala smo „firma“

koja se relativno lako prilagodi novonastalim situacijama. Nismo veliki i tromi sustav kojega se ne može prilagođavati novim oblicima komunikacije koji dolaze, novim izazovima i poteškoćama. On je nastao kao odgovor na novu tehnologiju koja nam je došla. I prije je bilo katoličkih medija, ali primjerice trenutno jedva da imamo katoličkih medija na TikToku, vjerujem da će Bitno.net biti prvi koji će odgovoriti na ovaj i slične izazove u bližoj budućnosti.

Mana svi imamo i mi od svojih mana ne bježimo. Znamo da i naša produkcija, pogotovo vlastitih tekstova, treba biti veća. Znamo da još uvijek ne pokrivamo sve potrebe naših potencijalnih čitatelja – pogotovo adolescenata koji će za par godina biti pretežiti čitatelji našeg portala. Premda neki profesionalni servisi koji se bave analizom sadržaja na internetu procjenjuju da Bitno.net ima najmanje dvadeset novinara, to nažalost nije tako: mi imamo troje – četvero zaposlenih novinara. Neki od naših zaposlenika ne sudjeluju izravno u produkciji tekstova, nego primjerice poput Irene pretražuju literaturu, lektoriraju tekstove i pribavljaju fotografije Rašeljka, Tin, Ivo i Matija (na pola radnog vremena) bave se isključivo novinarskim poslom, povremeno se uključi Miodrag, koji skrbi o našim prijateljima i bdije nad projektima u koje se uključujemo, a trudim se uključiti i ja, ovisno o drugim obvezama na svom radnom mjestu na Sveučilištu. Imamo, dakle relativno skromne kadrovske mogućnosti na portalu, bez obzira što servisi izvana procjenjuju da nas ima više. Ponekad su očekivanja i kritike naših čitatelja pomalo pretjerani upravo zato što ni oni često nisu svjesni naših kapaciteta. Voljeli bismo kada bi naši kapaciteti bili veći i kad bi imali veću redakciju koja bi bila posvećena isključivo stvaranju vlastitih sadržaja... Naravno ni poneka naša urednička odluka nije bila najsavršenija. Sa sadašnjom pameću bi teškim temama, poput pandemije, možda i nekim nijansama postupili i drugačije, kao i kod nekih drugih tema, jer neke stvari tek nakon proteka vremena postaju jasnije. No, mi novinari često nemamo taj „privilegij“ da možemo čekati da neke stvari postanu jasnije, nego moramo reagirati odmah, na temelju tada dostupnih informacija, koje ponekad nisu sasvim jasne. Prihvaćamo činjenicu svoje pogrešivosti, ali to je mana koju dijelimo sa svima na ovome svijetu ali mi, za razliku od nekih drugih tu manu sasvim otvoreno priznamo.

14. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Vidim ga među aktivnim medijima koji će prenositi ove i slične sadržaje kao i danas, ali u nekim oblicima za koje danas još ne znamo kako će točno izgledati. Znamo da se moramo transformirati više u smjeru društvenih mreža, kratkih video uradaka i sadržaja prilagođenih mlađoj publici koja je sve manje navikla na tekstove – pa čak i one digitalne. Kakvi god bili

oblici izražavanja za 10 godina Bitno.net vidim među njima. Vjerujem da ni uz te transformirane oblike izražavanja nećemo odustati od portala kao početnog oblika s kojim smo krenuli i koji i dalje ostaje naš svojevrsni „core business“. Nadam se da će biti jači i veći. Ne očekujem da će imati bitno više čitatelja nego što ih ima danas. Čini mi se da dolazimo do limita ljudi na hrvatskom govornom prostoru koji imaju potrebu za ovom vrstom tematike – osim ako ne dođe do promjene općih društvenih i crkvenih okolnosti. Nadam se da će Bitno.net za 10 godina objavljivati puno više sadržaja na stranim jezicima. Vjerujem da će drugi strani mediji od našeg portala preuzimati izvorni sadržaj kao što sada mi od stranih portala preuzimamo sadržaj. Tko zna, možda će mogućnosti i online prevođenja, bez posrednika, biti toliko razvijene da neće ni trebati dodatno prevoditi? Bitno.net u budućnosti i dalje vidim kao najvažniji, najčitaniji, najutjecajniji medij u Hrvatskoj koji se bavi vjerskom tematikom. Namjerno ne kažem katolički jer nemamo dozvolu ili dekret po kojem bismo smjeli i htjeli nositi to časno ime.

15. Činjenica je da je jedan dio članaka na portalu Bitno.net preuzet i preveden s drugih portala – možete li to prokomentirati?

Ne postoji ni jedan medij na svijetu koji ne preuzima i ne prenosi i iz drugih izvora. I, primjerice, HRT, s tisućama zaposlenika, u velikoj mjeri preuzima i agencijske i druge televizijske sadržaje koje je proizveo netko drugi. No, postojanje uređivačke politike ne uključuje samo pitanje proizvodnje sadržaja, nego i postojanje kriterija po kojima će se određeni sadržaji preuzeti ili ne. Nemam potrebu nikakvog samoopravdavanja - nije pogrešno ni neuobičajeno da mediji preuzimaju sadržaj, osobito agencijski, jer on i služi služi tomu da ih preuzimaju drugi mediji. Sva je sreća da smo prije nego što su postojali toliki vjerski sadržaji vezani za npr. Papu Franju mi bili ti koji smo proizvodili agencijske vijesti vezane za papu Franju, pa su i neke agencije shvatile da je to područje vrijedno njihova interesa. Što se pak tiče preuzimanja drugih vrsta sadržaja, primjerice sa stranih portala, riječ je o strateškoj odluci da se teme koje su aktualne u svijetu i tiču se ili bi se mogli ticati i života vjernika u Hrvatskoj, a obrađene su na kvalitetan način, našim prevođenjem i prenošenjem učinimo dostupnim i domaćoj publici. Želimo i naše čitatelje informirati o zbivanjima u svijetu, ali i „povezati“ sa svijetom. Ne mislimo da je dobro zatvarati se isključivo u neko „svoje dvorište“.

16. Kako komentirate ponekad „senzacionalističke“ naslove članaka na portalu Bitno.net?

Ovo vaše pitanje dijelom polazi od jedne uobičajene predrasude kako sve što je „vjersko“, „crkveno“, istodobno mora biti i „ozbiljno“, „dostojanstveno“, poput recimo oblačenja u liturgijskome prostoru. No, vjersko novinarstvo nije liturgija. Ono ne mora, dapače i ne smije, biti „smrtno ozbiljno“. Suvremeni komunikacijski trendovi su takvi da od novinarskih tekstova, a osobito od njihove opreme, ipak zahtijevaju barem dozu „vrckavosti“ (eng. *crispy*), odn. da budu tako napisani i uređeni da privuku pažnju čitatelja ... Naši naslovi i oprema tekstova imaju upravo tu funkciju, jer nam je stalo da naši tekstovi dođu do većeg broja čitatelja, ne zato što bismo mi od toga imali neke „koristi“, nego zato što vjerujemo da naša publika od tih tekstova može imati neke koristi za svoj život. No, u našim naslovima nećete pronaći senzacionalizma, u pravome smislu te riječi – neetičkih naslova ili tekstova, koji nisu utemeljeni na činjenicama ili se bave nevažnim temama, koji vrijeđaju, zadiru u privatni život, prenose uznemirujuće tvrdnje ili fotografije Nećete naći da nešto tvrdimo, a u stvarnosti nije tako tj. da u naslovu „pumpamo“ neke brojke ili očekivanja, a u tekstu toga nema. Naši tekstovi nisu lažni, oni su istiniti, ali naši naslovi često nisu klasičnog, tradicionalnog tipa, kao naslovi *Vjesnika* ili *Večernjeg lista* iz 1971. godine. Bliži su naslovima suvremenih digitalnih medija i *news portala*. Uostalom, zašto katolički mediji ne bi učili od uspješnih svjetovnih medija? U tome ne mora biti ništa nemoralno, neprofesionalno ili protivno etičkim standardima novinarske struke. Ne govorim ovdje samo o katoličkim, vjerničkim, humanim načelima, već i profesionalnim etičkim standardima novinarske struke. Ponekad se, dakako, može dogoditi da pritom prijeđemo granicu nečijeg ukusa ali, kako se ono od antike tvrdi, „o ukusima se ne raspravlja“. Zaključno, naši naslovi ponekad znaju biti „vrckasti“, no nikad nisu senzacionalistički.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net.

Ja sam Rašeljka Zemunović i novinarska sam koja radi u medijima od 1997. ili 1998. godine – dakle nekih 25 godina. Započela sam u religijskom i informativno programu HRT-a. Prvo sam neko vrijeme honorarno radila u redakciji „Mira i dobra“, a neposredno nakon toga u informativnom programu HRT-a. Od 2001. godine prelazim u politički tjednik „Fokus“ gdje dobivam svoje prvo pravo zaposlenje. Nakon tog angažmana radim 11 godina kao novinar magazinskog i informativnog programa RTL od 2004. do 2015. godine. Kasnije, 2015. do 2018., radim u Telegramu na velikim pričama. Moj prelazak na Bitno.net zbio se 2018. godine. Koliko god to zvučalo romantično ili neprofesionalno, moj prelazak na Bitno.net predstavlja ispunjenje svih mojih dugogodišnjih želja – o čemu sam i napisala o članak prilikom prelaske. Kao vjernica sam tijekom svojih godina rada u sekularnim medijima nailazila na situacije gdje sam moram balansirati između očekivanja svojih urednika i vlastitih uvjerenja. S vremenom je to postajalo sve zahtjevnije te sam postala nezadovoljna. Suočavala sam se, pri obradi brojnih tema, u borbi sa svojom savješću. Jednostavno sam u svemu tome pokušavala slijediti profesionalni moto koji sam čula od profesora Ivančića. Kratko bih pojasnila. Profesor Ivančić je sve nas vjernike koji smo djelovali u svjetovnim medijima okupio 2003. ili 2004. godine – prije mog angažmana na RTL-u – i dao nam savjet kako u svjetovnim medijima ostati dosljedan svojim uvjerenjima. On je tada rekao kako nitko od nas ne očekuju da u svakom svome tekstu spominjemo Isusa, nego jednostavno pronosimo njegovu poruku. Do 2018. godine ja sam shvatila da mi to u mom trenutnom okruženju izgleda kao nemoguća misija te je tako prelazak na Bitno.net za mene i moju savjest bio „spasonosan“. To sam dočekala kao svojevrsni Božji odgovor na moje molitve.

Ja na Bitno.net-u radim kao izvršna urednica. Organiziram rad redakcije, s novinarima dogovaram svakodnevne teme, komuniciram s našim suradnicima itd. Također svakodnevno komuniciram s glavnim urednikom Antom Mikićem kojeg svakodnevno konzultiramo oko pojedinih nejasnoća, ali i delikatnih tema koje nastojimo obraditi.

2. Kako vidite misiju i viziju portala?

Kad sam došla na portal znala sam gdje dolazim. Misija i vizija portala odavno je bila postavljena, a ja sam je sa svojim dolaskom prihvatila jer je to bilo ono što sam istinski željela. Moja uloga kao izvršne urednice je eventualno manja nadopunjena ili usavršavanja iste. Petar

Baltra je rekao kako je Bitno.net mjesto na kojem vjernici, a i oni koji još uvijek tragaju za vjerom, mogu pronaći nešto zanimljivo, korisno i obogaćavajuće za duhovni život. Ja se slažem s njegovom tvrdnjom i gledam na portal Bitno.net kao mjesto istinskog susreta gdje se čitatelji - poglavito oni koji nisu u vjeri - mogu susresti s Gospodinom, a oni koji jesu (u vjeri) mogu susretati druge, upoznati se sa životom Crkve, tajnama naše vjere, dobiti odgovore na pitanja i nedoumice oko svojeg duhovnog života, obitelji i osobnog razvoja, upoznati neke druge pokrete i zajednice u Crkvi, produbiti svoju vjeru i nastaviti se formirati kao vjernici.

To je bilo nešto što sam ja istinski htjela raditi u svom profesionalnom usmjerenju i što sam prepoznala da portal Bitno.net radi prije nego što sam ja došla na njega. Moj dolazak i angažman predstavlja kontinuitet ili produljenje već postavljene misije i vizije postavljenje pri osnivanju. Meni je jako bitno da ono što radimo radimo na nenametljiv način. Da kada objavljujemo svoj sadržaj, naša uvjerenja, nudimo nešto što svaki čitatelj u vlastitoj slobodi može odabrati za svoju osobnu nadogradnju. Ništa od onoga što objavljujemo nije nametnuto – ono je ponuđeno i od čitatelja na kraju ovisi hoće li i na koji način prihvatiti.

3. Na koji je način portal Bitno.net strukturiran?

Izdavač je Udruga Centar za cjeloviti razvoj sa sjedištem u Splitu, no redakcija se nalazi u Zagrebu. Neko vrijeme se radilo od kuće, ali se s vremenom formirala prava redakcija u Zagrebu koja se više puta seljaka. Zadnje dvije pandemijske godine smo radili od kuće, no od početka ove godine redakcija se nalazi u Poslovnom centru Zavrtnica gdje smo iznajmili prostor.

Glavni urednik je Anto Mikić, ja sam izvršna urednica, a moj zamjenik je Tino Krvavica. Mi funkcioniramo tako da troje novinara radi jutarnju smjenu. Jedan kreće od 6 ujutro i objavljuje u rubrici „Svetac dana“ i tekstove iz duhovnosti koje preuzimamo iz drugih izvora ili unaprijed pripremimo. Oko 9 sati priključe se drugo dvoje novinara (ili jedan novinar zavisno o danu u tjednu jer Matija radi na pola radnog vremena) i oni rade do 3 sata. Popodne dolazi drugi novinar koji prati i objavljuje vijesti i sadržaj do navečer ovisno o dinamici događanja u Crkvi. Onog dana kada sam ja u smjeni ja sam izvršni urednik, a kad mene nema onda moju ulogu preuzima Tino Krvavica kao moj zamjenik.

Unatoč svim našim funkcijama i zaduženjima na portalu svi smo mi suurednici na portalu. Svi imamo jednako pravo i odgovornost pri uređivanju portala. Ovo je dinamika i atmosfera koju sam ja naslijedila i nije moje otkriće, već nešto na čemu se od osnivanja portala inzistirao.

Premda u našoj redakciji sjede laici koji prakticiraju različite oblike katoličke duhovnost: tradicionalnu, karizmatiku, franjevačku itd., u zajedničkim sastancima pozvani smo izraziti svoje stavove. Mislim da nas upravo ta naša različitost ujedinjena prema zajedničkom cilju – evangelizaciji – i u konačnici daje kvalitetu portalu te privlači publiku svih profila. Svaku srijedu imamo u redakciji kolegij gdje se svi okupljamo svi zajedno i razgovaramo o tjednu iza nas, planiramo što ćemo raditi u budućnosti, raspravljamo o aktualnostima u Crkvi u Hrvatskoj...

4. Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?

Meni je bitno da je Bitno.net, bez obzira na mišljenja onih s čije strane ponekad doživljavamo kritike, otvoren za sve relevantne i važne vijesti iz duhovnosti i života Crkve. Mi koji smo svakodnevno u redakciji redovito provjeravamo vodeće domaće i svjetske katoličke medije kako bi izdvojili vijesti koje su relevantne i mogle bi zanimati naše čitatelje. Pri tome se trudimo biti aktualni i brzi u reakciji, te objavljujati isključivo provjerene informacije. Prije godinu dana Tino je prenio jednu vijest o talijanskom svećeniku, koju su također objavili svi vodeći katolički mediji u koje mi ne sumnjamo, koja se pokazala krivom (*fake news*) dan poslije. Mi smo se ispričali čitateljima i objasnili kako je do toga došlo. Kasnije je jedna profesorica sa komunikologije u Zagrebu to pohvalila kao primjer ispravljanja nenamjerne pogreške u novinarstvu i preuzimanja odgovornosti.

Nastojimo da portal pokrije sve vijesti ili inicijative bez obzira iz kojih krugova Crkve dolazili – progresivniji ili tradicionalni. Jedni naš kriterij jest da je vijest dobronamjerna, pa čak i kada se na prvu činilo da nije takva; da je izrađujuća od koristi našem društvu, zajednici i Crkvi i sve te vijesti objavljujemo iz iskrene ljubavi prema Crkvi. Trudimo se biti autentično crkveni u svome poslanju. Bitno.net u svome radu nije izbjegavao niti kritiku, niti podlijegao autocenzuri zbog čega smo sami često znali postati meta nekakvih kritika. Ponekad nas se kritiziralo da smo previše tradicionalni, a sada nas se kritizira da smo previše progresivni, ali ja sam uvjeren kako smo u svemu što smo radili i objavljivali bili dobrohotni i otvoreni prema svima.

5. Po čemu se portal Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija?

Bitno.net je prvenstveno vjerski portal koji je primarno zanimljiv vjernicima i onima koji iz nekih drugih razloga prate život Crkve. Ono što sam primijetila u zadnje vrijeme je da mi se sve češće javljaju kolege novinari koji dolaze na Bitno.net u potrazi za idejama za svoje tekstove ili im portal služi za provjeru informacija o sadržaju na kojem rade. Neke kolege, s kojima sam

prije radila, rado mi se javljaju kako bi provjerili neku informaciju ili dobiti kontakt za sugovornika iz Crkve koji im je potreban za temu koju taj dan obrađuju.

S vremenom su se teme kojima se bavimo na portalu Bitno.net odmakle od čisto teoloških tekstova, duhovnih razmatranja, devetnica te zahvatila neka druga područja koja su aktualna. Nekad se radi o praktičnim tekstovima koji čitateljima mogu poslužiti za svakodnevnom životu pa tako u zadnje vrijeme vidimo kako dosta čitatelja prati recepte koje su osmislile časne sestre. Mi smo se u neku ruku približili svjetovnim medijima jer smo prihvatili čitateljske „trendove“, ali sve teme koje obrađujemo i dalje imaju katolički predznak.

U odnosu na druge novonastale vjerske medije razlikuje nas činjenica da smo profesionalci te imamo iskustvo rada u svjetovnim medijima, a u odnosu na klasične crkvene medije razlikuje nas naša neovisnost u izboru i obrađivanju tema.

6. Kakvo je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretan doprinos kao izvršne urednice?

Od prvog dana na portalu Bitno.net bila sam i ostala entuzijastična jer portal ne doživljam kao klasično radno mjesto. Iako će nekima zazvučati kao floskula ja sam taj portal doživjela kao neku malenu zajednicu, kao obitelj, u kojoj ću moći ispuniti svoju životnu misiju – da mogu darovati svoje talente Gospodinu kako bi On po njima djelovao. Nekako se nadam da sam u protekle četiri godine u tome barem malo uspjela.

Pozicija izvršne urednice mi ponekad daje premalo vremena za rada na svojim autorskim tekstovima tj. velikim životnim pričama koje sam uvijek voljela najviše raditi. U njima sam imala priliku steći povjerenje svojih sugovornika i poteknuti ih da progovore o svojem iskustvu s Gospodinom na korist svih naših čitatelja. Posebno budem ispunjena kada preko društvenih mreža dobijem povratne informacije čitatelja tj. da su ih moj tekstovi ohrabрили, pomogli ili potaknuli na nešto dobro. Kao izvršna urednica nastojim održati redakciju Bitno.net-a mjestom povjerenja, suradnje i ispravne komunikacije jer je to osnovni preduvjet da naš mali kolektiv ostane i dalje tako visoko motiviran za posao koji obavlja.

7. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li ikakve povratne informacije?

Najviše komunikacije s čitateljima portala ostvaruje se posredno preko društvenih mreža i/ili kroz komentare ispod članaka. Također ostvarujemo neposredne susrete s čitateljima portala u onim zajednicama u kojima živimo i njihova su nam iskustva od velike važnosti te nam daju

dobru povratnu informaciju. Stvarno dobivao povratne informacije sa svih razina, od biskupa koji znaju i citiraju teme kojima smo se bavili, svećenika, redovnika i redovnica, ali najviše laika. Ono što je meni osobno ohrabrujuće je da nas čitaju pripadnici različitih duhovnih pokreta i zajednica i to različitih generacija i profila. Također se javljaju naši čitatelji iz dijaspore, najviše iz BIH, ali i drugih dijelova svijeta. Zanimljivo je da nam se javljaju i pripadnici drugih kršćanskih crkava kao što su pravoslavci i protestanti. Posljednjih godina citiraju nas sve više novinari svjetovnih medija koji su u portalu Bitno.net prepoznali relevantni vjerski portal.

Mi sa našim čitateljima komuniciramo osobno u našim zajednicama i župama, preko društvenih mreža, ali i kroz naš razgranati sustav Klub prijatelja portala Bitno.net. Naravno da se nekad suočavamo s kritikama, ali ipak prevladavaju pozitivne, ohrabrujuće reakcije i zahvale jer smo ih približili Gospodinu. Na kraju želim reći da stvarno vjerujem kako je Bitno.net u posljednjih skoro deset godina uspio nenametljivo ući u medijsku scenu i obogatiti veliki broj ljudi te istim smjerom namjeravamo nastaviti dalje u svome radu.

8. U kojoj se mjeri ostvaruje suradnja portala Bitno.net s crkvenim institucijama ili privatnim osobama?

Volimo naglasiti da smo neovisni portal jer nam isto daje slobodu pri obradi tema, ali kao svaka druga sloboda i naša sloboda je podređena nečemu a to je ljubav prema Bog i Crkvi. To ne znači da nećemo preispitivati ili upozoriti na neke pogrešne poteze unutar Crkve i poteze naših pastira. Moram naglasiti da imamo dobru suradnju sa svećenicima i redovničkim zajednicama koji naš portal koriste kao platformu za oglašavanje svoj aktivnosti i događaja. Brojni svećenici i vjeroučitelji koriste naše tekstove u pripremi propovijedi, nastavnog sadržaja i pastoralnom radu općenito.

Brojni nas laici podržavaju materijalno donacijama kroz Klub prijatelja portala Bitno.net, čitaju nas i dijele tekstove preko društvenih mreža i tada preko njih možemo doprijeti do drugih koji možda do tada nisu bili naši čitatelji i nisu imali doticaj s vjerom.

9. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Evangelizacija je osnovni motiv pokretanja portala Bitno.net te je takvo bilo usmjerenje tekstova koji su na početku rada portala bili pretežito evangelizacijsko – formativnog tipa. Bitno.net je vrhunski odradio taj posao jer je postavio kvalitetne temelje koji su preuzeli i drugi vjerski portali koji su nastajali nakon njega. Jako smo zadovoljni kada nam se javljaju čitatelji kako je njihovo obraćenje i bliži odnos s Gospodinom bio potaknut upravo potaknut nekim od

naših tekstova. Mi koji radimo na portalu postali smo svjedoci, u zadnjih pet godina, nečega što se može nazvati „hrvatsko katoličko buđenje“. Pogledajte samo brojne koncerte duhovne glazbe npr. „Progledaj srcem“ ili formacija novih zajednica mladih koji hrabro svjedoče svoju vjeru. Mi im na portalu želimo dati njima više prostora, promovirati njihove ideje i aktivnosti te tako postati sudionici pa čak i dokumentaristi tog duhovnog buđenja u Hrvatskoj.

10. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnim temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Mi kao uredništvo svjesni smo da stanovništvo jedne dominantno katoličke zemlje ima izrazito loše vjersko znanje. Od početka rada portala nastojimo ponuditi šaroliku lepezu članaka kojim bi privukli čitatelje te ih pomalo vjerski educirali. Ovo smo radili kroz jednostavne članke ili „brojalice“ tipa „deset stvari koje svaki katolik mora znati o korizmi“ pa sve do ozbiljnih „academicus“ tema koje ipak zahtijevaju neko vjersko predznanje ili otvaranje dijaloških tema kao što je nedavno bila rasprava između biskupa Mate Uzinića i don Mladena Parlova.

To činimo kako bi naše čitatelje informirali i pomogli im da osobno razviju katoličku kritičku svijest prema svakodnevnim društvenim temama. Uvijek mi padne na pamet papa Franjo i njegovi tekstovi koji su u svjetovnim medijima često krivo protumačeni pa se onda katolici zgražaju kada iziđe ova ili ona vijest o tome što je rekao papa Franjo. Mi uvijek objavljujemo cijeli sadržaj i nastojimo čitateljima približiti kontekst u kojem su njegove riječi izrečene. Ne želimo docirati čitateljima, nametati naše stavove ili biti agresivni već svima koji dolaze na naš portal ponuditi informaciju iz koje će oni sami donijeti zaključak i formirati vlastito mišljenje.

11. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Pojedinci koji su pokretali portal bili su duboko svjesni kako je ovom društvu i medijima potrebno mjesto na kojem će se širiti i promovirati katolička misao. Bitno.net je obogatio medijski prostor jer je u njega unio kvalitetno digitalno vjersko novinarstvo. Od njega su najveće koristi imali čitatelji koji su poglavito vjernici, ali tako i medijski djelatnici koji portal koriste za informiranje o vjerskoj tematici.

Želim vjerovati da je Bitno.net na području elektroničkih medija postao ili je barem na putu da postane ono što je u tisku bio Glas Koncila 1960. godina za Crkvu u Hrvata. Znam da zvuči pretenciozno, ali brojke koje među našim čitateljima imamo idu u prilog ovoj mojoj tvrdnji.

12. Što biste istaknuli kao pozitivne, a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Portal Bitno.net je od samog nastanka najčitaniji, najutjecajniji i najprofesionalniji vjerski portal koji manje ili više uspješno pokušavaju imitirati drugi vjerski portali. Često nam se zna dogoditi da nam drugi vjerski portali preuzimaju tekstove bez navođenja nas kao izvora.

Negativni aspekt najviše se očituje kroz financijska i kadrovska ograničenja portala. Postali smo svjesni u posljednje vrijeme, što zbog pandemije, potresa i drugih elementarnih nepogoda, nemamo vremena za pisanje vlastitih tekstova i priča po čemu smo bili prepoznati i po čemu je portal Bitno.net postao svojevrsni brend. To je jedan od osnovnih nedostataka na kojem smo u budućnosti odlučili poraditi.

13. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Vidim ga kao portal koji će nastaviti pratiti suvremene novinarske trendova. Nadam se da će financijska sredstva omogućiti da budemo osvježeni novim mladim profesionalnim novinarskim kadrom. Ne vjerujem da ćemo doživjeti značajni rast čitatelja jer smo po mom mišljenju dosegli gornju granicu, ali se nadam da ćemo zadržati interes i povjerenje onih koji nas prate. Vjerujem da ćemo se modernizirati na novim društvenim mrežama s naglaskom na TikTok. Ova društvena mreža postala je dominantna za nove generacije mladih, pa je i naš evangelizacijski poziv i poslanje ostaviti svoj pečat u toj domeni.

1. Možete li nam se kratko predstaviti i reći nešto više o vašoj ulozi na portalu Bitno.net?

Ja sam Ivo Džeba. Prije 10 godina diplomirao sam na Građevinskom fakultetu (u Zagrebu). Nakon što sam par godina radio u struci osjetio sam poziv da budem više uključen u društvena zbivanja. Prvo sam godinu i pol radio za udругu „U ime obitelji“, a nakon toga sam prešao raditi na portal Bitno.net gdje sam posljednjih pet godina.

Kako se radi o maloj redakciji, u kojoj svi pokrивaju više različitih uloga, tako je i moj svakodnevni rad obilježen različitim zadacima: pisanje i opremanje članaka, rad na društvenim mrežama, vođenje podcasta itd. Premda nemam formalno novinarsko obrazovanje kroz rad na portalu stekao sam neku posrednu novinarsku formaciju.

2. Kako vidite misiju i viziju portala?

Misija portala Bitno.net je služenje Crkvi. Premda određenim temama pristupamo na svoj vlastiti način, u skladu s vizijom postavljenom na početku, uvijek smo vjerni autentičnom crkvenom nauku - nikad ne radimo kompromis s time – i želimo taj nauk donositi drugima. Kada gledamo neke druge vjerske portale, iz kojih tražimo ideje za teme ili tekstove, uočavam da ne postoji ijedan drugi portal kojega mi možemo kopirati. Mi radimo drukčije. Američki vjerski portali koji imaju puno veće tržište zbog engleskog jezika specijaliziraju se za određene teme: duhovnost, svjedočanstva, kritička mišljenja itd. Mi sve to kombiniramo u jednom portalu da bismo svakome ponudili nešto. Da svaki vjernik koji dođe na naš portal, bilo da je zainteresiran za novosti, duhovnost, intelektualne teme, pronade nešto za sebe – duhovnu hranu za svakodnevni život.

3. Na koji je način portal Bitno.net strukturiran?

Na portalu dvije ili tri osobe rade ujutro, a jedna pokriva popodnevnu smjenu. Ja sam u svom radu veoma neovisan te na portalu radimo dosta na povjerenje. Redovito komuniciramo i pokrивamo jedni druge, pogotovo ako se pojavi neka tema koju kolega ili kolegica nisu stigli pokriti. Kod tema koje su osjetljivije, kontroverzne ili informacije nisu do kraja sasvim jasne ja uvijek kontaktiram Rašeljku ili Antu. Ako se pojavi neka kontroverzna tema radije pričekamo potpuni informaciju umjesto da spekuliramo oko nekih stvari. Sva pitanja ili nejasnoće oko uređivačke politike koja se mogu pojaviti pri pokrivanju određene teme rješavamo zajednički u hodu.

4. Kako izgleda uređivačka koncepcija i koji su zadani standardi portala?

Na portal sam došao prije pandemije dok su u redakciji bili prisutni Goran, Tino i Irena koji su me uveli u ovaj posao jer ja nisam profesionalni novinar. Pojasnili su mi kako Bitno.net pristupa temi ili određenoj vijesti, kako dolazi do informacija, kako provjeravamo istinitost informacija prije same objave itd. Pri objavi bilo kojeg sadržaja važno nam je da imamo potvrdu službenih vjerskih izvora o istinitosti iste. Ne zalijećemo se u trci da budemo prvi. Dosta smo puta znali sačekati s objavom vijesti jer nismo htjeli krivo informirati ili uznemiriti naše čitatelje bez da prethodno više puta provjerimo istinitost sadržaja.

Kada procjenjujemo da netko ide s prilično teškom optužbom prema službenoj Crkvi, kao što je primjerice bilo u „slučaju McCarrick – Vigano“, nastojimo prvo procijeniti odakle optužba dolazi tj. koji je kredibilitet iznositelja optužbe. U slučaju Vigano-a radilo se o nadbiskupu, bivšem nunciju, koji je bio dosta utjecajan u Crkvi i koji poznaje unutarcrkvene procese. Također, bilo nam je značajno da ljudi poput biskupa Barron-a ili drugih biskupa javno istupili i to nam je pokazalo kako se radi o temi koju je potrebno dodatno rasvijetliti i dati odgovor katoličkoj javnosti koja je uznemirena optužbama protiv bivšeg kardinala McCarricka. Istup drugih relevantnih crkvenih autoriteta nas je potakao da se i mi uključimo u pokrivanje ovog slučaja. Kasnije kada smo vidjeli da Vigano iza sebe ima neku svoju agendu i da je to prešlo sa rasvjetljivanja McCarrick-ovih zločina na osobni obračun s papom i mi smo - kao drugi katolički mediji - prestali pratiti nadbiskupa. Nije nam u cilju biti Vigano-v glasnogovornik ili širiti njegovu propagandu već biti u službi Crkve.

Naša logika je da je potrebno progovoriti o osjetljivim stvarima u Crkvi. Neće se stvari „zataškati“ ako mi ne pišemo o njima. Štoviše, preuzet će ih drugi mediji koji neće biti blagonakloni prema Crkvi. Ne možemo se pretvarati da se nešto nije dogodilo. Nužno je iznijeti najjasniju/najistinitiju poznatu verziju događaja koja neće ići rušilački prema Crkvi. Mi želimo ispravno i objektivno informirati čitatelje kako ne bi iz sekularnih medija, koji su često pristrani i anticrkveno nastrojeni, primili krive informacije.

5. Po čemu se portal Bitno.net razlikuje od drugih sekularnih ili vjerskih medija?

U odnosu na sekularne portale jasno je kako o Crkvi pišemo iz očiju vjernika. Kada sekularni mediji pišu o Crkvi promatraju je isključivo izvana i gledaju na nju kao na političku instituciju. Mi kada pišemo o Crkvi uzimamo u obzir cjelovitost Crkve – njezinu ljudsku i božansku dimenziju. Također, kada pišemo o Crkvi znamo procijeniti koji su nam izvori pouzdani, a koji

ne. Pitanje je koliko drugi sekularni mediji znaju razlikovati ili procijeniti vjerodostojnost izvora pri obradi crkvenih pitanja.

U odnosu na druge crkvene medije unutar Hrvatske razlikuje nas činjenica da su portal pokrenuli i vode laici. Nismo „dužni“ objavljivati one stvari koje ne smatramo vrijednima pažnje. Ne može nam nitko poslati neku vijesti i reći nam da to „moramo“ objaviti. Ne moramo objaviti ono što ne smatramo relevantnim, ali isto tako možemo objaviti sve ono što smatramo bitnim bez da nam netko govori kako su to ipak „osjetljive teme“. Imamo specifičan „laički“ pristup pri obradi teme. Papa Franjo je više puta govorio o problemu klerikalizma unutar Crkve tj. da se stvari isključivo promatraju očima klera, a da je laički moment zapostavljen. Jasno mi je da i u drugim vjerskim medijima rade laici, ali nad portalom Bitno.net ne postoji određena crkvena hijerarhija koja određuje uređivačku politiku.

6. Kako je vaše iskustvo rada na portalu i vaš konkretni doprinos kao novinara na portalu?

Moje iskustvo u posljednjih pet godina je isključivo pozitivno. Od prvog sam dana „bačen u vatru“ te sam sam učio i pisao u hod. Ima nas pet u redakciji i kada bilo tko nedostaje odmah se to osjeti. Dosta se oslanjamo jedni na druge i imamo jako izgrađeno međusobno povjerenje. Bez vjere da će osoba dati sve od sebe u svom radu ne bi mogli funkcionirati.

Na portalu Bitno.net najviše volim pisati komentare na aktualna društvena i crkvena zbivanja. Kada su se dogodile neke interne promjene na portalu morao sam preuzeti dosta *day to day* operacija te je pisanje komentara palo u drugi plan. Ono što smatram da je danas potrebno je pisati o drugačijoj slici društva i Crkve – ne reaktivne ili isključivo kritičke naravi – već izgrađujuće naravi. Jasno da ćemo ukazati na neke nedostatke, ali ostati na njima nije smisao jer svima nam je danas jasno koji su nedostaci. Potrebna je promjena paradigme – ukazivati na pozitivne aspekte kroz koje bi Crkva mogla doprinijeti društvu, rasvijetliti što želimo graditi i na koji način ćemo to postići. Želja mi je u budućnosti više vremena posvetiti autorskim tekstovima na portalu.

Podcast na kojem radim zajedno s Antom je s vremenom mijenjao svoj format. Prije je bio baziran samo na audio prijenosu i sudjelovalo je nekoliko stalnih gostiju komentatora, dok danas imamo *video podcast* u obliku intervjua jedan na jedan kojega radimo u suradnji s Laudato TV-om. Ja vodim jednu emisiju mjesečno kroz koju pokušavam donijeti nešto o čemu ljudi još nisu čuli – novo lice Crkve. U pozivanju gostiju često smo ograničeni na Zagreb, a

moram priznati i da je izazovno pronaći sugovornika koji još uvijek nije bio medijski eksponiran, koji je zanimljiv i koji može otvoriti neko područje ili temu koja nije dovoljno medijski obrađena. Također, kako živimo u državi gdje nas nema puno, vrlo se brzo iscrpi bazen ljudi koji u posljednjih šest mjeseci nisu bili prisutni na drugim katoličkim medijima (Laudato, HKR, Radio Marija...). Pri pripremi *podcasta* uvijek se nastojim što bolje pripremiti za razgovor, no s obzirom na svakodnevne obveze na portalu, teško mi je u dan-dva obraditi sve moguće informacije o pojedincu koji dolazi pa stoga gledam da tema koju obrađujem bude iz onog područja u kojem sam donekle upućen.

7. Tko su čitatelji portala Bitno.net i kakvo je vaše iskustvo s njima? Dobivate li ikakve povratne informacije?

Najviše povratnih informacije o svojim tekstovima dobivam preko komentara ispod članaka. Povremeno se jave ljudi s pozitivnim reakcijama, u manjoj mjeri ljudi s negativnim reakcijama. Društvene mreže su takve da onaj tko želi pohvaliti tekst stisne *lajk* i to je to, a onaj tko želi kritizirati komentira ispod članka – zbog toga su možda „vidljiviji“ negativni komentari općenito nego ovi pozitivni pa se može steći dojam da je više kritika negoli odobravanja.

Što se tiče *podcasta* primjećujem da je velika većina komentara pozitivna i drago mi je bilo publici predstaviti pojedince poput Trpimira Vedriša, Nolan-a Shar-pa, Luke Marišića itd. Drago mi je prikazati ljude o kojima se nije toliko čulo u hrvatskoj javnosti te gledatelji i slušatelji uglavnom pozitivno reagiraju i traže daljnje informacije o samim gostima. Jedine negativne reakcije bile su nakon gostovanja Stanka Perice – voditelja Isusovačke službe za izbjeglice – nakon čega su se pojedinci javljali s negativnim komentarima primarno usmjerenim prema migrantima, ali tako je to uvijek kod nas kada se obrađuje ta tema.

8. U kojoj se mjeri ostvaruje suradnja portala Bitno.net s crkvenim institucijama ili privatnim osobama?

Naš zadatak, kao što sam rekao ranije, je služiti Crkvi i biti na raspolaganju svima. Mi stoga objavljujemo najave koncerata, duhovnih obnova, molitvenih susreta različitih zajednica iz Crkve. Želimo da cijela Crkva ima koristi od nas i tako pokušavamo raditi.

Volio bih da možemo lakše doći do nekih pojedinaca u Crkvi i ne mislim ovdje samo na biskupe. Problem je što se pojedinci preplaše komentara na društvenim mrežama ili su skeptični oko osobnog medijskog izlaganja. Skloniji su pisanju u tiskanom obliku gdje su u neku ruku zaštićeniji od kritičkog osvrtu ili direktnih pitanja. To je šteta jer ono vrijedno, što žele

predstaviti, pada u drugi plan i donekle ostaje zatvoreno zbog straha. Nekima je draža komunikacija preko službenih crkvenih medija poput IKA-e pa u tim slučajevima mi čekamo da oni to prvi objave i mi nakon objave preuzmemo. Ipak, ne može se reći da nismo ostvarili suradnju s pojedinim važnim službenicima iz Crkve poput biskupa Mate Uzinića, biskupa Zdenka Križića, dekana Mladena Parlova. Stanovit odnos, dakle postoji, ali bilo bi bolje da ga je više. U svakom slučaju mi smo uvijek na raspolaganju i tako će ostati.

9. Pridonosi li portal i na koji način evangelizacijskom nastojanju Crkve?

Evangelizacijsko poslanje portala je dinamično. Onaj prvi dio koji je portal Bitno.net odradio je bio bitan jer je obrazovao čitatelje o brojnim crkvenim istinama. Mi u Zagrebu imamo veliku duhovnu ponudu, no ljudi po manjim mjestima nemaju toliko mogućnosti niti pristupa katehezi, studentskom vjeronauku, duhovnosti itd. Vjerujem da je portal Bitno.net u tim sredinama i trenutcima služio kao jedan izvor vjerskog informiranja i vjerske formacije. Također, kada je riječ o evangelizaciji mi želimo ponuditi ljudima informacije o onim stvarima koje ih uistinu zanimaju, a na kraju krajeva bez toga nema čitanosti. Nekad nas kritiziraju jer dajemo „banalne“ odgovore don Damira Stojića na pitanja poput smije li se perilica upaliti nedjeljom? No i to je jedan dio evangelizacijskog poslanja jer u konačnici objašnjavamo ljudima koji je smisao nedjelje. Naš evangelizacijski doprinos je pružiti ljudima odgovore na pitanja na koja ne mogu dobiti drugdje odgovor i kroz te odgovore ih ispravno formirati.

10. Pridonosi li portal i na koji način medijskoj formaciji čitatelja tj. formiranju kritičkog stava prema svakodnevnim temama bilo iz crkvenog ili sekularnog života?

Većina sekularnih medija kada govorit o crkvenim temama govori neinformirano, no vjerujem da portal Bitno.net doprinosi medijskoj formaciji kako pojedinih medija tako i čitatelja na konkretan način. Ovaj doprinos medijskom pluralizmu najvidljiviji je kroz preuzimanje vijesti i sadržaja s portala Bitno.net u sekularnim medijima te se time i u tome prostoru stvorena drugačija slika o Crkvi.

Što se tiče medijskog pluralizma unutar Crkve ključno nam je da pišemo – o bilo kojoj temi – vodeći računa o tome što je dobro za Crkvu i onoga što je u skladu s crkvenim naukom. Ja znam da se pojedine skupine mogu osjećati isključeno iz onoga što Bitno.net piše ili radi. No ako je netko agresivan prema papi, prema onome što papa radi ili želi dovesti u pitanje neke službene odluke Crkve mi ne možemo biti platforma za širenje takvih ideja. To sigurno ne predstavlja manjak pluralizma s naše strane već interna politika portala i želja da prenosimo samo ono što

je u skladu s naukom Crkve i usmjereno prema njezinoj izgradnji. Unutar toga okvira pojavljuju se rasprave na Bitno.net-u, kao rasprava između dekana Parlova i nadbiskupa Uznića o relevantnosti teologije u Hrvatskoj, unutar kojih mi nastojimo izvijestiti s obje strane. Također, pri izvještavanju o pandemiji dali smo prostora za obje strane iako smo se držali mišljenja i preporuka struke kao i službenog stava Crkve.

Teško je danas naći sugovornike koji bi javno, otvoreno i argumentirano povelj dijalog. Često se sa kritikama zadržavaju u svojim internim krugovima ili kritike na pojedine članke objavljene na portalu Bitno.net pišu na svojim privatnim profilima. Bilo bi dobro imati više kritičara koji su željni povesti otvoreni i argumentirani dijalog, namjesto zatvaranja pred medijima ili zadržavanja među svojim istomišljenicima. Čim se javi rasprava oko neke teme na portalu odmah su ljudi zainteresiraniji za nju i obje strane mogu jasno izreći svoje stajalište, a čitatelji portala u konačnici profitiraju (kritički) od ovakve vrste dijaloga.

11. Pridonosi li portal i na koji način otvaranju dijaloškog prostora za razgovor i suradnju na medijskoj i svakodnevnoj razini?

Nikad nismo dobili nekakav kvalitetno napravljen i argumentirani tekst na portalu koji nismo htjeli objaviti. I nama je u interesu da imamo dobre tekstove na portalu. Ne slijedimo neku skrivenu agendu i ne zatvaramo se pred kritikama drugih. Ako netko želi dijaloški pridonijeti na portalu mi smo uvijek otvoreni. Iako ponekad bismo možda trebali više proaktivno djelovati i tražiti ljude koji će se kritički osvrnuti na neke teme, namjesto da nam se oni sami javljaju.

Ponekad ljudi smatraju Bitno.net nečime na što svi imaju pravo – poput kakvog javnog crkvenog prostor na kojem bi svi trebali imati svoju riječ. Kada nekome odbijemo tekst, jer ne iskazuje elementarno poštivanje crkvenog nauka ili poštovanja prema papi, tada se ti pojedinci ili skupine mogu osjećati cenzurirano. Ovo je istovremeno paradoks i kompliment. Činjenica da ljudi misle da imaju pravo na nas i stabilna uređivačka politika koja čuva autentični crkveni nauk.

12. Pridonosi li portal i na koji način obogaćivanju medijskog prostora u Hrvatskoj?

Zasigurno je dao je aktualan i svjež pogled na crkvena pitanja iz očiju laika u Crkvi. Često u medijima vidimo pojedine novinare koji nisu svladali osnovne katoličke vjere i ne poznaju vjersku tematiku, a već godinama izvještavaju o Crkvi. Mislim da je kroz portal Bitno.net Crkva i društvo dobila portal koji brzo reagira i donosi katoličku viziju situacije kada je u pitanju katolička vjera i kultura u širem smislu. Imali smo cijeli niz članaka ili velikih tema o

znanstvenom, kulturološkom i drugom doprinosu Crkve u društvu, zatim pojašnjenja velikih istina vjere, prijeporima Crkve u 20. st. itd.

13. Što biste istaknuli kao pozitivne, a što kao negativne aspekte portala Bitno.net?

Kao pozitivnu stranu istaknuo bih pojavljivanje portala Bitno.net kao prvog „kompletnog“ modernog katoličkog portala na medijskoj sceni. Ovaj portal je zasigurno doprinio prijenosu katoličke misli u medijima, medijskom pluralizmu i većoj transparentnosti Crkve na medijskoj sceni u Hrvatskoj. Kasnije se pojavljuju drugi vjerski mediji koji svoje djelovanje modeliraju prema portalu Bitno.net i drago mi je da smo visoko postavili ljestvicu za one koji dolaze nakon nas.

Što se tiče negativnih stvari, prije svega je riječ o tome da zbog ograničenja u ljudstvu ne stignemo „izići na teren“ te tako stvarati kontakte koji bi nam svakako bili od koristi. Pet nas je u redakciji i uz svakodnevne obveze ne možemo se posvetiti ovom području koliko bismo željeli. Voljeli bismo nadići naša financijska i kadrovska ograničenja kako bi angažirali više novinara i kolumnista koji će biti aktivni na portalu. S onim što imamo vjerujem da radimo vrhunski posao i ljudi često ne vjeruju da nas je samo pet na portalu.

14. Gdje vidite portal Bitno.net za 5-10 godina?

Ja bih volio da portal proširi domenu svog djelovanja – pogotovo na društvenim mrežama. Željeli bismo i tamo proširiti svoju prisutnost jer nam je jasno da starija publika odlazi, a nova mlada publika. Tekstovi koji su prethodno objavljeni na portalu zasigurno će doživjeti svoj *rebranding* koji će biti aktualniji za nove društvene mreže.

Volio bih također da se proširimo i na druge projekte – organiziranje tribina, okruglih stolova, izdavanja itd. Centar za cjeloviti razvoj nije vezan isključivo za portal, te želimo na drugačiji način doprinijeti širenju kršćane poruke. Imamo dosta prostora za djelovanje i nadam se da ćemo iskoristiti sve mogućnosti.

PRILOG 3

Obrazac ankete objavljene na portalu Bitno.net: Istraživanje teološko-pastoralnih perspektiva portala Bitno.net.

Istraživanje teološko-pastoralnih perspektiva portala Bitno.net

Poštovani/a,

Ovo istraživanje provodi se u sklopu poslijediplomskog studija Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu u svrhu izrade licencijatskog rada. Tema istraživanja je proučavanje utjecaja portala Bitno.net na čitatelje koji ga izabiru kao mjesto na kojem će se informirati.

Pitanja u ovom istraživanju podijeljena su u pet kategorija:

1. Sociodemografska obilježja
2. Navike i interesi čitatelja
3. Informiranost čitatelja o vjerskim temama
4. Utjecaj portala Bitno.net na vjersku formaciju čitatelja
5. Društveni/vjernički angažman čitatelja

Ispunjavanje upitnika je u potpunosti anonimno te se dobiveni podatci mogu koristiti samo u istraživačke svrhe. Sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno te u bilo kojem trenutku možete od njega odustati. Samo ispunjavanje upitnika traje otprilike 10 minuta. Kako bi rezultati bili što precizniji, molimo Vas da odgovarate iskreno i da odgovorite na sva pitanja.

Ako želite sudjelovati u dodatnom istraživanju ostavite e-mail adresu na kraju upitnika.

1. Vaš spol:

- Muški
- Ženski

2. Vaša dob:

- Manje od 15
- 15 - 20
- 21 - 25
- 26 - 30
- 31 - 35
- 36 - 40
- 41 - 45
- 46 - 50
- 51 - 55
- 56 - 60

- 61 - 65
- + 65

3. Vaša školska sprema:

- Nezavršena školska sprema
- Osnovna škola
- Srednja škola
- Viša škola
- Preddiplomski studij
- Diplomski studij
- Magisterij / doktorat

4. Vaš radni status:

- Zaposlen
- Nezaposlen
- Domaćica/kućanica
- Umirovljenik
- Učim studiram

5. Bračno stanje:

- Slobodan
- Oženjen / udana
- Samohrani roditelj
- Rastavljen / rastavljena
- Udovac / udovica

6. Koliko članova broji vaše kućanstvo?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- + 10

7. Iz koje županije dolazite?

- Bjelovarsko - bilogorska županija
- Brodsko - posavska županija
- Dubrovačko - neretvanska županija
- Istarska županija
- Karlovačka županija
- Koprivničko - križevačka županija
- Krapinsko - zagorska županija
- Ličko - senjska županija
- Međimurska županija
- Osječko - baranjska županija

- Požeško - slavonska županija
- Primorsko - goranska županija
- Sisačko - moslavačka županija
- Splitsko - dalmatinska županija
- Varaždinska županija
- Virovitičko - podravska županija
- Vukovarsko - srijemska županija
- Zadarska županija
- Zagrebačka županija
- Šibensko - kninska županija
- Grad Zagreb
- Ostalo (inozemstvo)

8. Vaša vjeroispovijest:

- Islamska
- Katolička
- Pravoslavna
- Protestantska
- Agnostik
- Ateist
- Ne izjašnjavam se

9. Koliko često posjećujete portal Bitno.net?

- Dnevno
- Tjedno
- Mjesečno
- Godišnje
- Ne mogu procijeniti

10. Kako ste došli do portala Bitno.net?

- Poveznicom na društvenim mrežama (Facebook, Twitter, Instagram)
- Usmeno od obitelji, prijatelja, kolega
- Slučajno sam naletio na ovaj portal prilikom pretraživanja interneta
- Vidio sam reklamu za ovaj portal na nekom drugom portalu
- Čuo sam preporuku u crkvi
- Ostalo

11. Koliko ste općenito privrženi portalu Bitno.net?

- Ovo mi je najomiljeniji portal
- Bitno.net spada u par najomiljenijih portala
- Nije mi omiljen
- Ne znam

12. Koje rubrike na portalu najčešće čitate? (Moguć odabir tri odgovora)

- Vijesti
- Vjera
- Obitelj
- Kultura
- Academicus
- Video

- Kolumna
- Misna čitanja
- Velike teme

13. Koje od navedenih vjerskih portala posjećujete uz portal Bitno.net?

	DA	NE
Laudato.hr		
Ika.hr		
Glas-koncila.hr		
Book.hr		
Duhovnost.net		

14. Kako biste ocijenili Bitno.net u usporedbi s navedenim portalima?

- Znatno bolji
- Bolji
- Ni dobar ni loš
- Loš
- Znatno lošiji
- Ne mogu procijeniti

15. Koliko ste zadovoljni portalom Bitno.net? Zadovoljstvo portalom ocijenite školskim ocjenama od 1 do 5

	1	2	3	4	5
Sadržaj na portalu					
Izgled portala					
Snalaženje na portalu					
Sveukupna ocjena					

16. Biste li portal Bitno.net preporučili svojoj obitelji, prijateljima, kolegama na poslu?

- Da
- Ne
- Ne mogu procijeniti

17. Što biste željeli poboljšati na samom portalu?

	Da	Ne	Ne mogu procijeniti
Općenito više sadržaja, tema, članaka			
Više aktualnijih tema			
Bolji vizualni izgled i organizacija sadržaja na portalu			
Bolji izbor prevedenih članaka			
Uključivanje sadržaja nevjerske tematike			
Više ozbiljnih akademskih članaka			
Više sadržaja za mlade			
Više sadržaja za obitelj			
Više sadržaja o duhovnosti i evangelizaciji			

18. Jeste li do sada novčano poduprli portal Bitno.net?

- Da
- Ne
- Ne želim se izjasniti

19. Jeste li spremni novčano poduprijeti portal Bitno.net?

- Da
- Ne
- Ne mogu procijeniti

20. Vjerujete li u istinitost sadržaja objavljenog na portalu Bitno.net?

- Uopće ne vjerujem
- Malo vjerujem
- Niti ne vjerujem niti vjerujem
- Donekle vjerujem
- U potpunosti vjerujem

21. U sljedećoj tablici izrazite Vaše slaganje sa sljedećim tvrdnjama: Portal Bitno.net mi je...

	uopće se ne slažem	ne slažem se	niči se slažem niči se ne slažem	slažem se	potpuno se slažem
Pomogao mi je da se bolje upoznam s događanjima u Crkvi u svijetu (npr. sinoda o obitelji, papa Franjo, papina putovanja, misijsko djelovanje Crkve)					
Pomogao mi je da se bolje upoznam s događajima u Crkvi u Hrvatskoj (npr. poruke biskupa HBK, akcije 72h bez kompromisa, 40 dana za život, papin posjet Hrvatskoj, referendum o braku)					
Pomogao mi je da bolje razumijem ono što Crkva naučava (npr. crkveni nauk o moralu, obitelji, spolnosti, Svetom pismu, duhovnosti, ekumenizmu i međureligijskom dijalogu)					
Pomogao mi je da bolje upoznam kršćansku duhovnost					
Pomogao mi je da bolje upoznam kršćanski nauk					
Za mene je važan izvor informacija o Crkvi i crkvenom nauku na Internetu					
Pomogao mi je da bolje upoznam druge kršćanske zajednice i denominacije (pravoslavci, protestanti, anglikanci itd.)					
Pomogao mi je da bolje upoznam druge religije i njihovo naučavanje (muslimani, budisti, hinduisti itd.)					

22. Koristeći skalu od 1 do 5 ocijenite koliku vrijednost pridajte svakoj od navedenih vrijednosti:

		Uopće mi nije važno	Nije mi važno	Niti mi je važno niti mi nije važno	Važno mi je	Vrlo mi je važno
vrijednosti	obitelj					
	domoljublje					
	rad					
	religija					
	obrazovanje					
	demokracija					
	prijateljstvo					
	karijera					
	novac					
	poštenje					
	moć					

23. U sljedećoj tablici izrazite Vaše slaganje sa sljedećim tvrdnjama: Kao čitatelj kulturno-vjerskog portala Bitno.net ...

	Da	Ne	Ne mogu procijeniti
Vjerujem da Bog postoji			
Vjerujem da raj, pakao i čistilište postoje			
Vjerujem da je uskrsnuće stvarni događaj			
Smatram da je brak isključivo zajednica između muškarca i žene			
Smatrate li da je predbračna čistoća najbolji put za ulazak u brak			
Ne podržavam abortus			
Ne podržavam eutanaziju			
Smatram da su sakramenti važan dio kršćanskog života			
Smatram da je molitva važan dio kršćanskog života			
Smatram da je Crkva pozvana na aktivno svjedočenje i djelovanje u društvu			

24. Koliko je Bitno.net pozitivno pridonio formaciji vaših osobnih vjerskih stavova?

- Mnogo
- Srednje
- Malo
- Nije utjecao
- Ne mogu procijeniti

25. Jeste li mijenjali prethodno stečene vjerske stavove čitajući Bitno.net?

- Da
- Ne
- Ne mogu procijeniti

26. Možete li sebe nazvati „religioznim“?

- Da
- Ne
- Ne mogu procijeniti

27. Vaša povezanost s Crkvom je:

	uopće se ne slažem	ne slažem se	nići se slažem nići se ne slažem	slažem se	potpuno se slažem
Član sam Crkve i prihvaćam njeno učenje					
Osjećam se kršćaninom, ali mi Crkva ništa ne znači					
Rado bih vjerovao, ali sam nesiguran					
Imam vlastite nazore o vjeri, svijetu i životu sasvim neovisne o Crkvi					
Živim i radim – ostalo se odvija samo od sebe, zato mi vjera nije potrebna					
Vjera mi ne znači ništa – umjesto nje zalažem se za humano rješavanje problema u svijetu					
Zapravo ni ne znam u što bih vjerovao zato ovakva pitanja ostavljam otvorenima					

28. Koliko se često...

	Dnevno	Tjedno	Mjesečno	Godišnje	Nikad	Ne mogu procijeniti
Molite						
Ispovijedate						
Idete na misu						

29. Što za Vas osobno znači sv. misa?

- Ima veliku vrijednost u mom životu
- Na svetu misu idem iz navike/tradicije
- Sveta misa mi skoro pa ništa ne znači
- Sveta misa mi ne znači ništa
- Nešto drugo

30. Koliko značenje ima sv. pričest u vašem životu?

- Ispunjenje mojih čežnji za Bogom
- Velika pomoć u životu
- Skoro nikakvo
- Sveta pričest mi ne znači ništa
- Nešto drugo

31. Koliko aktivno sudjelujete u volonterskim aktivnostima?

	Aktivan	Neaktivan	Ne mogu procijeniti
Župi			
Biskupiji			
Nevladinoj udruzi			
Negdje drugdje			

32. Koliko u školi/na radnom mjestu/ u društvu/ među obitelji nastojite svjedočiti kršćanske vrednote?

- Aktivno
- Nekativno
- Ne mogu procijenit

33. Portal Bitno.net pridonosi mom aktivnijem sudjelovanju u životu Crkve

- Uopće se ne slažem
- Ne slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Slažem se
- Potpuno se slažem

34. Ako želite sudjelovati u dodatnom istraživanju ostavite e-mail adresu na kraju upitnika

ŽIVOTOPIS AUTORA

Nenad Palac rođen je 07. srpnja 1988. u Mostaru (BIH) od oca Predraga i majke Slavice rođ. Miloš. Do svoje treće godine živi u Dragićini (BIH), a 1991. s obitelji se seli u Split. Školske godine 2006./2007. maturira u Nadbiskupijskoj klasičnog gimnaziji „don Frane Bulić” u Splitu. Akademske godine 2012./2013. diplomira na Filozofsko teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu na temu „Vojno dušobrižništvo u 21. stoljeću” pod vodstvom mentora mr. sc. Marka Mede. Akademske godine 2019./2020. licencira na poslijediplomskom sveučilišnom studiju licencijata i doktorata Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagreb na temu „Teološko-pastoralne perspektive portala Bitno.net“ pod vodstvom mentorice prof. dr. sc. Jadranke Garmaz.

Od školske godine 2014./2015. aktivan kao vjeroučitelj u Splitsko-makarskoj nadbiskupije, a 2016./2017. prelazi u Šibensku biskupiju gdje do danas radi. Sudjelovao je na više domaćih i međunarodnih foruma i seminara. Do sad je objavio sljedeće članke:

- Nenad PALAC, Hrvatske (nad)biskupije na društvenim mrežama, u: *Crkva u svijetu*, 50 (2015.) 2, 324-344.
- Ana Thea FILIPOVIĆ - Nenad PALAC, Antonio Spadaro, Cybertheology. Thinking Christianity in the Era of the Internet, Bronx, New York, Fordham University Press, u: *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 13 (2015.) 3, 450-454.
- Jasna ŠEGO - Nenad Palac, Vjera i kušnje Sudetina i Šimićeva lirskog subjekta pred izazovima patnje i smrti, u: *Crkva u svijetu*, 52 (2017.) 2, 249-265.
- Nenad Palac, Web portal Bitno.net - methodological approach and some results of the research, u: *Theologie und Praxis*, 29 (2019.) B, 55-62.

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million, and the number of people aged 75 and over has increased from 4.5 million to 6.5 million (Office for National Statistics 2000). The number of people aged 85 and over has increased from 1.5 million to 2.5 million in the same period.

There is a growing awareness of the need to address the needs of the elderly population, and the need to ensure that they are able to live independently in their own homes for as long as possible. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

One of the key challenges facing the elderly population is the need to ensure that they are able to access the services and support that they need. This is particularly true for those who are living in rural areas, where there is often a lack of services and support. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

Another key challenge facing the elderly population is the need to ensure that they are able to live independently in their own homes for as long as possible. This is particularly true for those who are living in rural areas, where there is often a lack of services and support. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

The need to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible is a key priority for the government. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

One of the key challenges facing the elderly population is the need to ensure that they are able to access the services and support that they need. This is particularly true for those who are living in rural areas, where there is often a lack of services and support. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

The need to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible is a key priority for the government. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

One of the key challenges facing the elderly population is the need to ensure that they are able to access the services and support that they need. This is particularly true for those who are living in rural areas, where there is often a lack of services and support. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.

The need to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible is a key priority for the government. This has led to a number of initiatives, including the development of home care services, and the establishment of local authority housing departments. The aim of these initiatives is to ensure that the elderly population is able to live independently in their own homes for as long as possible, and to ensure that they are able to access the services and support that they need.